

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

*МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ*

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

19-20 листопада 2020 року

Харків – 2020

УДК 378 (06)

П27

Редакційна колегія: Сухонос М. К., д-р техн. наук, проф., проректор з наукової роботи ХНУМГ ім. О. М. Бекетова Старостіна А. Ю., канд. техн. наук, проф., начальник науково-дослідної частини ХНУМГ ім. О. М. Бекетова; Вершиніна Д. М., голова ради молодих учених ХНУМГ ім. О. М. Бекетова; Говорова К. В., аспірант ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

Перспективи розвитку територій: теорія і практика: матеріали П27 Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, Харків, 19–20 листопада 2020 р. / Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Рада молодих вчених при МОН України, Одеський національний економічний університет, НТУ «Дніпровська політехніка» [та ін.] – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020 – 457 с.

Розглядаються проблемні аспекти розвитку територій та актуальні шляхи їх вирішення. Освітлюються актуальні питання міського та регіонального розвитку у системі державного управління та місцевого самоврядування; економічні, інформаційні, екологічні та соціальні аспекти розвитку територій; сучасні напрями розвитку архітектури та містобудування; альтернативні джерела енергії; транспортні системи та технології; управління проектами та програмами розвитку територій.

УДК 378 (06)

© Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова, 2020

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова:

Бабасєв В. М. д-р наук з держ. упр., проф., ректор ХНУМГ імені О. М. Бекетова

Заступники голови :

Сухонос М. К. д-р техн. наук, проф., проректор з наукової роботи ХНУМГ ім. О.М.Бекетова

Старостіна А. Ю. канд. техн. наук, доц., начальник науково-дослідної частини ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

Вершиніна Д. М. аспірант каф. Фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту, голова Ради молодих вчених ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

Склад оргкомітету:

Ващук Олеся Петрівна – д-р юрид. наук, доц., Голова ради молодих учених при МОН України

Харченко Віктор Федорович – д-р техн. наук, проф., директор Навчально-наукового інституту підготовки кадрів вищої кваліфікації ХНУМГ імені О. М. Бекетова

Угоднікова Олена Ігорівна – канд. екон. наук, доц., голова первинної профспілкової організації студентів ХНУМГ імені О. М. Бекетова

Деревягіна Наталія Іванівна – канд. техн. наук, доцент, перший заступник голови ради молодих учених при МОН України, голова ради молодих учених НТУ «Дніпровська політехніка»

Кулікова Єлизавета Олександрівна – голова ради молодих учених ОНЕУ

Писаревський Ілля Матвійович – д-р екон. наук, проф., директор Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту ХНУМГ імені О. М. Бекетова

Рищенко Тетяна Дмитрівна – канд. техн. наук, доц., декан ф-та Архітектури, дизайну та образотворчого мистецтва ХНУМГ імені О. М. Бекетова

Мамонов Костянтин Анатольович – д-р екон. наук, проф., декан ф-т Будівельного ХНУМГ імені О. М. Бекетова

Ромашко Олександр Васильович – канд. техн. наук, доц., декан ф-т Інженерних мереж та екології міст ХНУМГ імені О. М. Бекетова

Білецький Ігор Васильович – канд. техн. наук, директор Навчально-наукового інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури ХНУМГ імені О. М. Бекетова

СЕКЦІЯ №1

Міський та регіональний розвиток у системі державного управління та місцевого самоврядування

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

О. В. Байструк, студентка 3 курсу будівельного факультету

Л. О. Радіонова, доц., канд. філос. наук, доцент кафедри філософії і політології

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Харків, Україна*

Для збалансованого управління соціальним розвитком на регіональному рівні необхідно орієнтуватися на сукупність суспільних процесів в ході використання ресурсів регіону. Управління соціальним розвитком регіону представляє вид соціального управління, функціонально забезпечує реалізацію потреб розвитку регіонального співтовариства і окремих підсистем [1]. Одна з найважливіших завдань соціального управління полягає у формуванні показників і визначенні факторів соціального розвитку, а також шляхів, методів і способів вирішення соціальної напруги з найменшими втратами [2].

Регіон виступає як соціальна система, в рамках якої за допомогою соціального управління активізуються її основні елементи. Однак соціальне управління регіоном розглядає не тільки регіон як просторово-часову підсистему суспільства, але і його населення як єдність індивідів і груп з їх інтересами і потребами. При цьому враховується соціальний характер керуючого впливу, спрямований на впорядкування відносин, соціальних процесів через досягнення соціальних норм.

В рамках системного підходу зміст соціального управління регіоном можна розуміти як цілеспрямований інтегроване взаємодія різних підсистем для збереження цілісності соціуму регіону як соціальної системи. У соціальному управлінні регіоном особлива роль належить зворотного зв'язку, при якій виникає двосторонність відносин між елементами різного рівня, а соціальна взаємодія формує можливість контролю органів управління. Організація зворотного зв'язку і у відповідь отримання інформації є проявом соціального управління. Отже, взаємодія включає в себе власне дію суб'єкта і результат цієї дії – відповідну реакцію об'єкта впливу, оцінювану по каналу зворотного зв'язку. В результаті формується взаємодія, що дозволяє досягти консенсусу інтересів всіх суб'єктів управління і соціальних груп через процедури зворотного зв'язку і громадського контролю.

Соціальне управління не заперечує значимість економічних основ функціонування суспільства, але розглядає їх як умова для реалізації потреб і інтересів, що є основою визначення мети організаційних і управлінських дій

регіональних органів влади. У зв'язку з цим критерії соціального управління регіоном повинні бути пов'язані з можливістю розвитку населення як ресурсу ефективного функціонування регіону. У той же час розвиток ресурсного потенціалу є неможливим без оцінки соціальної якості, оскільки воно відображає характер включеності в соціальні процеси, усвідомлення населенням своїх можливостей. В контексті сказаного, індикатором соціального управління регіоном і виступає соціальна якість, а також стан окремих його компонентів в регіоні.

Таким чином, сутнісними характеристиками соціального управління одночасно виступають вплив на економічні, соціальні, соціокультурні, технічні процеси, а також взаємодія всіх суб'єктів управління регіоном. Процес взаємодії базується на врахуванні потреб та інтересів членів соціуму, забезпечуючи зв'язок між індивідуальними і соціально-груповими інтересами, покращуючи соціальну якість, як найважливіший індикатор, що визначає оцінку ефективності соціального управління в цілому і умови соціального розвитку регіону, зокрема. Ядром соціального розвитку виступає особистість. А людський капітал, який є найважливішим ресурсом функціонування територіальних соціальних систем, становить сукупність знань, навичок і умінь індивідуумів, тому для ефективного соціального розвитку регіону необхідно їх забезпечення потрібними умовами для розвитку, постійне підвищення якості життя [3].

Аналіз підходів до управління соціальним розвитком дозволяє сформулювати аспекти, які повинні враховуватися при розробці основ управління соціальним розвитком: обов'язкове застосування принципу індивідуалізації, так як потреби можуть бути об'єктивними і суб'єктивними, присутність еволюційного характеру (соціальний розвиток шляхом використання всіх регіональних ресурсів має забезпечувати постійне підвищення якості життя та покращення якісних характеристик населення). Управління соціальним розвитком, в широкому сенсі, означає саме по собі властиве соціальній системі явище, яке забезпечує її якісну специфіку, цілісність, розвиток і відтворення. У вузькому сенсі, таке управління являє собою організований вплив на соціум щодо вдосконалення структури в процесі вироблення і досягнення цілей [2]. Управління соціальним розвитком має багаторівневу структуру, воно визначається як одна з найважливіших функцій сучасної системи державного устрою на різних рівнях її функціонування. Однак воно має бути сформоване і реалізоване не тільки рішеннями центральних органів влади, а й іншими зацікавленими в розвитку суб'єктами регіонального рівня: населенням, представниками бізнесу, некомерційними організаціями, що передбачає вибудовування партнерських відносин між ними. Тому основне завдання органів влади становить формування системи взаємодії суб'єктів управління соціальним розвитком, яка буде сприяти максимальному соціальному та економічному ефекту. Соціальний розвиток кожного регіону не повинно носити відокремлений характер в силу того, що регіональна система є підсистемою держави, яке впливає на напрям і характер розвитку будь-якої

території, що дозволяє розглядати його вплив як первинне, але оптимальність такого впливу мінімальна без урахування подсистемном властивостей. З огляду на цей факт, можна зробити висновок, що реалізація напрямки соціального розвитку стає найважливішим завданням органів влади саме регіонального рівня. О. М. Барбаков в процесі аналізу регіональних складових проводить угруповання різнобічних структур регіону, виділяючи фізико-географічну, етнічну, політико-адміністративну, економічну, соціокультурну, правову, політичну сфери, докладно описуючи кожна з них. Регіон в даному контексті характеризується як цілісна соціальна система, що володіє всіма ознаками соціуму і має єдину структуру, що включає всі перераховані вище сфери, що формують підструктури, при визначальній ролі інститутів влади в організації життя в регіоні. Саме людина, що складається в соціальних спільнотах і вступає у відносини з іншими людьми, є основним суб'єктом і об'єктом управління регіоном [4, с. 99]. У регіональному масштабі управління соціальним розвитком представляється як цілеспрямована діяльність органів управління регіону по реалізації комплексного соціального розвитку регіону, у взаємодії з громадськими інститутами, бізнес-співтовариством і населенням в цілому. Процеси регіоналізації виділяють території з об'єктивними тенденціями розвитку, що концентрують набір умов і факторів процесів соціального розвитку.

Специфіка самого регіону важлива для формування пріоритетів розвитку і полягає у виділенні факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Управління соціальним розвитком повинно бути орієнтоване на дотримання прав і поліпшення якості життя населення, на створення комфортних умов регіонального розвитку. Крім цього, воно має передбачати спрямованість на всіх членів суспільства, але, в той же час, бути орієнтованим на кожного індивідуума, що можливо тільки при обліку індивідуальних особливостей різних соціальних груп. Управління соціальним розвитком включає в себе стадії соціального прогнозування, проектування, планування, регулювання і безпосереднього керівництва соціальними процесами. Для успішного управління соціальним розвитком регіону потрібно інтегративну узгодження всіх видів прогнозів, сценаріїв і програм розвитку території. Соціальний розвиток проходить як єдиний процес, тому в ході його аналізу ставляться завдання виявлення тих управлінських імпульсів, механізмів і технологій, які дієві для кожного конкретного елемента системи управління. Мета системи управління соціальним розвитком визначається відповідно до соціальною політикою держави – створення умов, що забезпечують вільний розвиток і гідне життя людей. Для досягнення даної мети повинен застосовуватися системний підхід.

Література

1. Радіонова Л. О. Парсипативна модель управління малим містом і теорія поколінь / Г. В. Стадник, Л. О. Радіонова // Східна Європа: економіка, бізнес та

управління. 2019. № 3 (20). URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/20-2019-ukr> (дата звернення: 04. 11. 2020).

2. Радіонова Л. О. Модель управління малим містом України: виклики сучасності [Електронний ресурс] / Г. В. Стадник, Л. О. Радіонова // Інфраструктура ринку. 2019. № 28. URL: <http://www.market-infr.od.ua/28-2019> (дата звернення: 04. 11. 2020).

3. Радіонова Л. О. Мале місто в регіональному розвитку / Л. О. Радіонова // Розвиток соціальної інфраструктури регіонів в умовах євроінтеграції: економіко-правові аспекти: матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. С. 30 – 33.

4. Барбаков О. М. Регион как объект управления // СОЦИС. № 7. 2002. С. 96-100.

СОЦІАЛЬНІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ МІСТА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Балафендієва Х. З. студентка 2 курсу Будівельного факультету

Радіонова Л. О. канд. філос. наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна*

Стратегія розвитку України – Євроінтеграція. І щоб не помилитись в тактиці цього курсу, варто дослідити зміни, які очікують українське суспільство, і вже відбуваються у ньому. Найбільш доцільним є аналіз їх в аспекті міста і людини міста [1]. Бо, як відомо, однією з ознак глобалізації є посилення регіональної влади, тобто зміни в одному місті викликають зміни всієї глобальної системи, а система в свою чергу впливає на місто. До того ж місто – складна соціокультурна система, що кодує і транслює зміст урбанізованих форм життя і найбільш красномовно виказує тенденції в суспільстві.

Питанням стабільного розвитку міста і питанням, пов'язаним з розвитком людини в рамках міста, як головної складової міської системи, приділяється найбільша увага в освітніх програмах Болонського процесу і Єдиного освітнього простору. З даних питань постійно проводяться моніторинги і дослідження.

Сучасні зміни в місті – це перш за все зміни людини і її образу життя. Як змінюється в періоди історичних переходів світогляд людини, суспільства? Відповідь на це питання треба починати з дослідження місця людини в суспільстві постмодерну, перехід до якого саме зараз і відбувається в Україні.

Перед усім постмодернізм пов'язаний з грандіозною переоцінкою цінностей: від антропоцентричного гуманізму до сучасного універсального гуманізму; ідеології домінування і владарювання протиставляється ацентризм і плюралізм. Гостре відчуття індивідуальності пов'язане зі зростанням ролі абстрактних посередників (держави, права, грошей). Зв'язок особистого типу змінюється зв'язком універсальним и абстрактним. Тобто людина має своє особисте життя, до якого допускає тільки обмежене коло людей (сім'я, родичі, близькі друзі), і публічне, яке виражається з допомогою суспільних інститутів.

Це пов'язано з тим, що суспільство постмодерну – це суспільство, де має місце нескінченне примноження об'єктів, послуг, товарів. Люди опиняються у середовищі не людських істот, як це було в минулому, а об'єктів. Нова реальність майже вся штучна.

Людина живе, розвивається і діє в міській громаді і під її впливом відбувається становлення особистості – складається її спрямованість, формуються суспільна активність, воля, створюються умови для саморегуляції та розвитку здібностей.

Як сукупний суб'єкт діяльності та спілкування громада є тим осередком, де перетинаються суб'єкт-об'єктні зв'язки особистості, соціальні та психологічні детермінанти регуляції її поведінки. Це робить міську громаду складним утворенням, зумовлює її функції, ознаки та характер впливу на особистість.

На сьогодні в Європі вже намітилась тенденція до раціоналізації процесу спілкування і соціальної взаємодії. Офіційно-ділове спілкування має ту перевагу, що дає змогу швидко включатись у комунікацію з людьми різних соціальних груп, різних ціннісних орієнтацій, своєчасно передавати і одержувати необхідну для справи інформацію [2]. Неминуча формалізація деяких боків нашого життя розвиває у людей потяг до посилення неформального спілкування в системі повсякденних зв'язків. Так відбувається певна компенсація недоліків офіційного спілкування.

Література

1. Radionova L. Strategies for the small cities development: european experience and ukrainian realities // Strategies for Economic Development: The experience of Poland and the prospects of Ukraine – Collective monograph. Vol. 2. Poland: “Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2018. 300 p.
2. Радионова Л. Україна – ЕС: дефіцит довіри (теоретико-методологічне дослідження) // Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Луцьк, Частина 2. Луцьк: РВВ Луцького НТУС. 59-63.

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

А. В. Барбінова, студентка 5 курсу ННІ економіки, управління, права та інформаційних технологій

Ю. М. Попова, к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Полтавська державна аграрна академія

Важливість дослідження впливу інвестицій на розвиток регіону визначається тим, що в сучасних умовах саме інвестиції здатні помітно збільшити обсяги валового регіонального продукту та суттєво поповнити місцеві бюджети, а отже, забезпечити соціально-економічний розвиток регіону.

Даній проблематиці присвячені праці таких дослідників як Денисенко М. П., Шапошнікової О. М., Будякової О. Ю. [1], Михайловської С. [2], Олешко Т. І., Козел А. М. [3], Сидор Г. В., Давидовської Г. І. [4], Федорчак О. В. [5] та інших. Разом з тим, поглибленого дослідження потребують питання, пов'язані з визначенням ролі інвестицій у соціально-економічному розвитку регіону.

Соціально-економічний розвиток регіону слід розглядати як організаційні дії органів влади регіону зі створення на території такого взаємозалежного поєднання виробництв і видів діяльності, яке забезпечить посилення конкурентних переваг і поліпшення фінансових результатів діяльності підприємств і організацій, зростання кількості, асортименту та якості послуг, що надаються на території регіону, економічних благ, зростання реальних доходів населення, що, в свою чергу, буде сприяти більш повному задоволенню потреб жителів місцевої громади [1]. Тобто, для забезпечення соціально-економічного розвитку регіону потрібне збільшення інвестицій в його економіку, перш за все в інфраструктуру, розробка заходів адміністрацією для залучення і утримання інвестицій, посилення впливу інвестицій на зростання життєдіяльності населення і конкурентного становища та фінансових результатів підприємств регіону.

Регіони прагнуть найповніше використовувати свої території для того, щоб стати більш інвестиційно-привабливими, тому що крім вирішення конкретних завдань певного інвестиційного проекту, інвестиції забезпечують зайнятість населення, поліпшення якості життя, поповнення місцевого бюджету [3]. Діяльність адміністрації регіону щодо залучення та більш ефективного використання коштів, які вкладаються на території регіону, становить зміст регіональної інвестиційної політики. Отже, в даний час інвестиційну привабливість можна вважати одним з основних моментів розвитку територій.

Виділяють два основних види інвестицій [5]: інвестиції в формі капітальних вкладень (реальні), які забезпечують відтворення основних

виробничих фондів; портфельні інвестиції (вкладення в цінні папери), що забезпечують відтворення фінансових коштів. Для регіону найбільш значущими є реальні інвестиції – витрати на нове будівництво, розширення, модернізацію діючих об'єктів, придбання обладнання і т.д.

Виділяють наступні умови залучення інвестицій в економіку регіону [2]:

об'єктивні: реальні економіко-географічні та інші фактори, пов'язані з розташуванням території, вони представляють собою інвестиційний потенціал регіону і повинні бути привабливими для інвестора;

суб'єктивні: дії регіональної влади по розкриттю інвестиційного потенціалу та діяльність по залученню інвестицій на територію регіону. Інвестори, які займаються пошуком місця розміщення вкладень, здійснюють ретельне вивчення інвестиційного потенціалу території, але, перш за все, його повинна добре вивчити і представляти інвесторам сама адміністрація регіону.

Для цього вона повинна знати, в якому напрямку буде здійснюватися розвиток економіки регіону, тобто мати стратегічний план розвитку.

Суб'єктивні умови і передумови залучення інвестиційних ресурсів на територію регіону пов'язані з регулюючою діяльністю органів місцевого самоврядування.

Інвестиційний потенціал регіону становлять [4]:

- 1) вигідне географічне положення;
- 2) транспортна доступність;
- 3) наявність достатніх та ефективних сировинних, паливно-енергетичних, водних, лісових та інших ресурсів;
- 4) стан навколишнього природного середовища;
- 5) рівень розвитку виробничої та соціальної інфраструктури;
- 6) «вартість» робочої сили;
- 7) наявність висококваліфікованих фахівців, науково-технічна, проектна, освітня база;
- 8) рівень та якість життя населення,
- 9) ємність споживчого ринку;
- 10) діловий клімат: рівень підприємницької активності, рівень місцевого оподаткування, політика місцевої влади по відношенню до підприємництва і інші фактори.

Інвестиційний потенціал регіону – це сукупність об'єктивних соціально-економічних властивостей регіону, які мають велике значення для потенційних інвесторів і сприяють розвитку інвестиційних процесів, що протікають на регіональному рівні господарювання [4].

Фахівці виділяють наступні основні напрямки формування сприятливого інвестиційного клімату на території регіону [5]:

- 1) комплексні дії по залученню інвестицій на територію регіону, використовуючи пільги по місцевих податках і зборах, відстрочки платежів, зниження орендної плати та плати за землю;

2) допомога в пошуку інвесторів (включаючи інвестиції з державного і регіонального бюджетів) для реалізації інвестиційних проектів на території регіону;

3) впровадження сучасних управлінських технологій в процеси регулювання інвестиційних потоків на регіональному рівні;

4) сприяння малим підприємствам в доступі до сучасних технологій і обладнання;

5) створення маркетингових служб, які готують інформацію для потенційних інвесторів, формування привабливого «іміджу» регіону;

6) формування бізнес-інкубаторів – особливої форми взаємодії органів регіональної влади та приватного підприємництва.

В даний час, найбільш перспективною формою активізації інвестиційної діяльності та підтримки приватного бізнесу на регіональному рівні вважається державно-приватне партнерство (ДПП), яке передбачає об'єднання матеріальних і нематеріальних ресурсів органів місцевої влади і приватного бізнесу (підприємств, організацій і підприємств) на довготривалій і вигідній основі для створення суспільних благ і надання громадських послуг [1]. До основних напрямів ДПП відноситься: залучення великих інвестицій до фінансування суспільно значущих для територій проектів; отримання місцевих органів влади доступу до ринків приватних капіталів; розвиток окремих підприємств і галузей за рахунок впровадження передового технічного і управлінського досвіду; зростання якості, підвищення доступності та економічної ефективності наданих послуг.

Ще один напрямок залучення інвесторів – це використання розробок і технологій світового рівня. Такі ноу-хау є в деяких регіонах з розвиненим науковим потенціалом. Важливо знати про наявні розробки, провести їх відповідну експертизу, рекламну кампанію.

Отже, регіональні органи влади намагаються найповніше використовувати свої території і потенціал для того, щоб стати більш інвестиційно-привабливими, оскільки інвестиції забезпечують зайнятість населення, поліпшення якості життя, наповнення місцевого бюджету, тобто сприяють соціально-економічному розвитку регіонів.

Література

1. Денисенко М. П., Шапошнікова О. М., Будякова О. Ю. Економічні заходи державного управління щодо залучення інвестицій. *Науковий вісник: Державне управління*. 2020. №1(3). С. 53 – 65.
2. Михайловська С. Настрої інвесторів: 2019 vs 2020. *Юридична газета online* 2020. №1 (707). URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/nastroyi-investoriv-2019-vs-2020.html> (дата звернення: 30.10.2020).
3. Олешко Т. І., Козел А. М. Особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6979> (дата звернення: 10.10.2020). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.4.4](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.4)

4. Сидор Г. В., Давидовська Г. І. Інвестиційна привабливість регіонів. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 2. С. 184 – 189.

5. Федорчак О. В. Державне управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні в Україні: проблеми та напрями вдосконалення. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. 2(52). С. 1 – 9.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ

Л. С. Безугла, доцент кафедри маркетингу, к. наук з держ. упр., доцент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

В сучасних реаліях актуалізуються проблеми формування екотуристичної інфраструктури як важливої складової системи управління розвитком екотуризму та дієвої форми партнерства всіх учасників ринку туристичних і супутніх послуг [1]. І, в першу чергу, це стосується правових аспектів.

Встановлено, що розвиток екотуристичної діяльності в регіонах України гальмується множиною бар'єрів, ключовими з яких є інституційні, що пов'язані з недосконалою законодавчою та нормативно-правовою базою, відсутністю Закону України «Про сільський зелений туризм», Концепції створення екотуристичних кластерів в Україні, стратегічних документів функціонування об'єктів регіональної екотуристичної інфраструктури.

На даний час розвиток сільського зеленого (екологічного) туризму в Україні регламентується Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Законами України «Про туризм», «Про особисте селянське господарство», «Про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського та екологічного (зеленого) туризму», «Про зайнятість» тощо.

У ст. 399 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [2] зазначено про співробітництво у сфері туризму з метою зміцнення розвитку конкурентоспроможної туристичної галузі як генератора економічного зростання і стимулювання економіки, зайнятості та валютних надходжень. Ст. 401 Угоди визначає напрями цієї співпраці, серед яких: встановлення стратегічного партнерства між державними, приватними та суспільними інтересами задля забезпечення сталого розвитку туризму; просування туристичних продуктів і ринків, інфраструктури, людських ресурсів та інституційних структур; імплементація ефективних політик і стратегій, зокрема відповідних правових, адміністративних та фінансових аспектів. У ст. 404 Глави 17 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» йдеться про обмін знаннями і найкращими практиками щодо політики розвитку сільських територій з метою сприяння економічному добробуту сільських громад і механізмів підтримки політики у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій.

Аналіз діючої нормативно-правової бази показав, що в Законі України «Про туризм» [3] екологічний (зелений) і сільський туризм включено до організаційних форм і видів туризму (ст. 4) і визнано основним пріоритетним напрямом державної політики в галузі туризму (ст. 6). Однак, у даному законодавчому документі нічого не сказано про різновиди туристичної інфраструктури, а саме про екотуристичну інфраструктуру.

У Законі України «Про особисте селянське господарство» [4] лише у наведеному термінологічному апараті згадується про сільський зелений туризм при визначенні поняття «особисте селянське господарство». Разом з тим, не відсутнє трактування терміна «сільський зелений (екологічний) туризм».

У ст. 16 Закону України «Про зайнятість» [5] йдеться про забезпечення реалізації політики у сфері зайнятості населення шляхом розвитку сільського аграрного туризму. У ст. 15 визначено мету державної політики у сфері зайнятості населення, яка полягає у сприянні зайнятості населення, у тому числі в сільській місцевості та на депресивних територіях.

Крім цього, Постановами Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 р. № 297 було затверджено порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), а від 29.07.2009 р. № 803 – порядок встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання). Однак, не було розроблено механізми функціонування цих об'єктів екотуристичної інфраструктури.

Варто зазначити, що у законодавстві України були спроби визначення правових засад розвитку сільського зеленого (екологічного) туризму та функціонування об'єктів інфраструктури. Так, у 2017 р. було розроблено законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського та екологічного (зеленого) туризму» [6]. Це обумовлено законодавчою ініціативою, метою якої було юридичне визначення поняття сільського зеленого туризму, і тим самим чітке розмежування підприємницької та непідприємницької діяльності в туристичній сфері, що здійснюється в сільській місцевості, а також забезпечення державної підтримки цієї форми діяльності сільських мешканців шляхом організації для них фахової підготовки та перепідготовки членів особистого селянського господарства у сфері сільського зеленого туризму.

У даному законопроекті запропоновано:

- замінити у частині першій ст. 1 слова «сільського зеленого» словами «сільського та екологічного (зеленого)»;

- частину першу ст. 7 доповнити абзацом такого змісту: «надавати послуги у сфері сільського та екологічного (зеленого) туризму, а саме послуги з організації дозвілля та заходів, пов'язаних із місцевими звичаями і традиціями гостинності, заходів рекреаційного та оздоровчого характеру відповідно до природно-рекреаційного потенціалу місцевості, особливостей її культурної, історичної та етнографічної спадщини»;

- у частині четвертій ст. 10 абзац шостий доповнити словами «у тому числі щодо надання послуг у сфері сільського та екологічного (зеленого) туризму»;

- ст. 10 доповнити абзацом такого змісту: «у розвитку сільського та екологічного (зеленого) туризму шляхом здійснення заходів з благоустрою сіл та підвищення їх туристичної привабливості».

Для цього 23 травня 2017 р. було схвалено Постанову Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму». Але цей законодавчий документ так і не було прийнято.

На виконання пунктів 21, 29 Плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19.07.2017 р. № 489-р, затверджено План заходів Міністерства аграрної політики та продовольства України щодо розвитку сільського зеленого та еногастрономічного туризму на сільських територіях на період до 2020 року [7]. Серед ключових заходів визнано такі: розроблення пропозицій щодо законодавчого унормування питання розвитку сільського зеленого туризму на сільських територіях; удосконалення механізмів стимулювання розвитку диверсифікації бізнес-можливостей у сільській місцевості; сприяння: маркетинговій діяльності агротуристичних господарств; реалізації проекту секторальної підтримки Європейського Союзу «Розвиток сільського підприємництва та інфраструктури агротуристичного кластера «ГорбоГори» (Львівська область); реалізації проекту «Зелені Шляхи» (Greenways) у Сумській області для забезпечення сталого розвитку сільських територій; залученню міжнародної технічної допомоги з питань, що стосуються розвитку сільського зеленого туризму на сільських територіях; у проведенні курсу дистанційного навчання «Організація зеленого туризму» в рамках реалізації проекту «Створення Всеукраїнського мережевого бізнес-інкубатора для диверсифікації сільського виробництва і розвитку кооперації у сільській місцевості».

Разом з тим, незважаючи на деякі позитивні тенденції у законодавстві України з регулювання розвитку сільського зеленого (екологічного) туризму, все ж таки існують проблеми недостатньо ефективного нормативно-правового забезпечення у цьому напрямі. У законодавчих і нормативно-правових актах України відсутні визначення понять «екотуристична діяльність» і «екотуристична інфраструктура», не прописано загальних засад функціонування та розвитку екотуристичної інфраструктури як складової туристичної системи на національному й регіональному рівнях.

Література

1. Безугла Л.С. Розвиток екотуризму на засадах функціонування підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2018. № 19. С. 282-286.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

- членами, з іншої сторони (редакція від 30.11.2015 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 21.10.2020).
3. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР (із змін., редакція від 13.08.2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-ВР> (дата звернення: 21.10.2020).
4. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV (із змін., редакція від 15.08.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15> (дата звернення: 21.10.2020).
5. Про зайнятість: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI (із змін., редакція від 18.07.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (дата звернення: 20.10.2020).
6. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму: Постанова Верховної Ради України від 23.05.2017 р. № 2062-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2062-19> (дата звернення: 20.10.2020).
7. План заходів Міністерства аграрної політики та продовольства України щодо розвитку сільського зеленого та еногастрономічного туризму на сільських територіях на період до 2020 року: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 17.04.2019 р. № 216. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-ministerstva-agrarnoyi-politiki-ta-prodovolstva-ukrayini-shchodo-rozvitku-silskogo-zelenogo> (дата звернення: 21.10.2020).

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О.О. Бондаренко, студентка 2 курсу Філософського факультету

О.А. Зубчик, д. н. з державного управління, доцент кафедри Державного управління

Київський Національний університет імені Тараса Шевченка

Часи формування ринкових відносин характеризуються динамічними змінами в соціально-економічному, політико-правовому житті України, впливають на інвестиційний клімат, зумовлюють екологічні чинники. Це призводить до змін в складі суб'єктів містобудівної діяльності, їх взаємодії, змінюються акценти у містобудівному управлінні.

У країні триває реформа з децентралізації. На місця передаються ресурси і повноваження. Населені пункти, об'єднані територіальні громади отримали додаткові ресурси для свого розвитку. Це дає можливість створювати інфраструктурні об'єкти, комфортне середовище. Зараз реформатори підійшли до етапу коли проведення подальших дій адміністративно-територіальної

реформи зупиняється через неврегульованість в державній політиці відносин саме в сфері містобудівної діяльності. Держава має створити злагоджену та результативну структуру публічного управління у цій сфері, що зводиться до створення ефективних фінансово-економічних, організаційних механізмів, узгодженої правової бази для розвитку містобудівної діяльності. Це стане поштовхом для розвитку економіки, покращання інвестиційного клімату, розбудови міст; забудовники отримуватимуть прибутки, громадяни – високі стандарти проживання (комфортне і безпечне середовище), долатиметься корупція у публічному просторі.

Для досягнення позитивних результатів зазначеної державної політики потрібен системний підхід до впорядкування відносин у сфері містобудівного розвитку, створення балансу різних інтересів, які існують у суспільстві. Нерідко трапляються випадки коли органи місцевого самоврядування мотивуючи свої дії бажанням сприяти підприємництву фактично руйнують усталене розпланування населених пунктів, традиційне історичне середовище, позбавляючи їх неповторного обличчя, застосовують необґрунтоване ущільнення забудови погіршуючи забезпечення жителів об'єктами обслуговування; забудовують природні території, що призводить до знищення екосистеми.

Через відсутність спрямованої політики в містобудуванні, виникає хаотична забудова в містах, поява чужорідних оточенню будівель, створюється позбавлений комфорту нездоровий простір. Зволікання громадських потреб призводить до соціального напруження в суспільстві, посилює кризу довіри до влади.

Згідно із визначенням «містобудівна діяльність», яке наведено у ст. 1 Закону України «Про основи містобудування», то це «...діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян, об'єднань громадян по створенню та підтриманню повноцінного життєвого середовища, ...».

Управління у сфері містобудівної діяльності включає в себе трьох-рівневу систему планування територій (планування територій на державному, регіональному і місцевому рівнях); врахування державних інтересів, аналіз стану впровадження містобудівної документації; здійснення кваліфікаційного оцінювання; впровадження нормативної бази і ув'язку її з міжнародними стандартами; контроль у сфері будівництва (виконання будівельного законодавства, дотримання будівельних норм, містобудівної документації, вихідних даних, проектною документації).

Управління у сфері містобудівної діяльності потребує комплексної оцінки питань, що стосуються просторового розвитку територій (всіх трьох рівнів) і будівництва та відповідно участі всіх суб'єктів містобудівного процесу. Систему публічного управління у сфері містобудівної діяльності потрібно змінити в напрямку повноти і можливості отримання інформації про містобудівну діяльність; посилення участі громадського суспільства під час прийняття рішень із розвитку територій; виключення корупційних ризиків;

надання переваги діяльності в сфері захисту культурного надбання та навколишнього природного середовища; спрощення у проходженні дозвільних процедур, їх автоматизація.

Література

1. Про основи містобудування : Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2780. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення: 14.11.2020).

ВІДОБРАЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВОГО ГОСПОДАРСТВА В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ МІСТА

Г.А. Введенська, магістр спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

Н.В. Волкова, к. наук з держ. упр., доцент, доцент кафедри маркетингу та міжнародного менеджменту

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Бюджетний процес на місцевому рівні має бути націлений на планування доходів і видатків таким чином, щоб забезпечити соціально-економічний розвиток населеного пункту, району, регіону. Важливе значення в економіці кожного населеного пункту займає житлово-комунальне господарство як багатогалузевий комплекс життєзабезпечення його мешканців. Органи місцевого самоврядування мають власні (самоврядні) повноваження щодо управління об'єктами житлово-комунального господарства, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня та якості послуг населенню (ст. 30 закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Житлова галузь країни потребує впровадження нових механізмів управління, термінових заходів щодо його реформування, оздоровлення як на національному, так і на місцевому рівнях, запровадження стратегічного управління в цій галузі [1].

Згідно чинного закону України «Про житлово-комунальні послуги» від 09.11.2017 № 2189-VIII до повноважень органів місцевого самоврядування належать: затвердження та виконання місцевих програм у сфері житлово-комунального господарства, участь у розроблені та виконанні відповідних державних і регіональних програм. За цим законом мешканці багатоквартирних будинків повинні визначитися з формою управління будинком. Тим мешканцям житлових будинків, які не визначилися з формою управління, виконавчий комітет міської ради призначає управителя, що пройшов конкурсний відбір. Діяльність управителя спрямована на надання послуг із управління

багатоквартирним будинком та орієнтована на отримання прибутку за результатами фінансово-господарської діяльності. Тарифи на послуги з управління багатоквартирними будинками у м. Дніпро є економічно обґрунтованими, проте частина мешканців міста не мають змоги сплачувати за даним тарифом у повному обсязі. Тому виникає ситуація, коли управитель через заборгованість мешканців міста не отримує кошти, необхідні йому для надання повного обсягу послуг.

Згідно закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 29 листопада 2001 року № 2866, у м. Дніпро створюються об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ). У зв'язку із зношеністю житлового фонду м. Дніпра та низкою інших причин, комунальні підприємства, які до створення ОСББ надавали послуги населенню, несуть непокриті збитки. Наприклад, для забезпечення належного утримання багатоквартирних будинків ОСББ повинні укласти договори з енергопостачальними організаціями для електроживлення ліфтів та освітлення місць загального користування, проте укладення такого договору триває шість та більше місяців, що сприяє накопиченню боргів.

З 1 травня 2019 року до закону України «Про житлово-комунальні послуги» було внесено зміни, які визначили декілька механізмів управління багатоквартирними будинками. При активній позиції міської ради та мешканців м. Дніпра на теперішній час ОСББ створено у 1470 житлових будинках, проте цей процес триває і зараз. Процес створення ОСББ продовжується і тепер.

Для ефективної підтримки ОСББ, обслуговуючих кооперативів житлово-будівельних кооперативів, житлово-будівельних кооперативів (далі – ОК ЖБК, ЖБК) було створено окремі бюджетні програми. Із усіх прийнятих бюджетних програм 100%-ве виконання має лише міська цільова програма «Партиципаторне бюджетування» (бюджет участі) у м. Дніпро на 2016–2020 рр., затверджена рішенням Дніпровської міської ради від 07.09.2016 р. № 21/13 (зі змінами). Як свідчить світова практика, подібна форма прямої демократії є вдалою, адже громадськість самостійно, «без посередників» приймає рішення щодо витрачання бюджетних коштів для досягнення конкретної мети — підвищення рівня їх життя. [2]. Мешканці міста також активно використовують кошти, що виділяються за Програмою виконання доручень виборців депутатами Дніпровської міської ради VII скликання на 2016–2020 рр., затвердженої рішенням Дніпровської міської ради від 18.05.2016 № 11/8 (зі змінами). За цією програмою кошти спрямовуються на поточні та капітальні ремонти житлового фонду незалежно від форм власності, роботи з освітлення вулиць, ремонт внутрішньоквартальних доріг, надання матеріальної допомоги громадянам. Розподіл коштів на виконання доручень виборців депутатам міської ради здійснюється пропорційно на кожного депутата міської ради в рівних сумах. Дана програма серед цілей поліпшення надання послуг у сфері житлово-комунального господарства містить і цілі збільшення довіри населення до органів місцевого самоврядування.

Крім ОСББ, ОК ЖБК, ЖБК у місті Дніпро налічується 4679 багатоквартирних житлових будинків, які обслуговуються управляючими компаніями. Для підтримки цих житлових будинків міською радою прийнято програми, які в таблиці 1 мають номери 1 і 5. Отже, у місті Дніпро існують різноманітні форми управління житловими будинками, та всі вони потребують підтримки міського бюджету. В умовах децентралізації Дніпровською міською радою прийняті ряд бюджетних програм щодо підтримки та розвитку житлового господарства. Відповідно до повноважень адміністрування цільових програм з питань розвитку житлового господарства міста Дніпра покладено на департамент житлового господарства Дніпровської міської ради.

Аналіз виконання бюджетних програм Дніпровської міської ради виявив періоди повної відсутності фінансування окремих напрямів розвитку житлово-комунальної сфери міста Дніпра. Так, у 2018-2019 рр. не виконувалась Програма енергозбереження «Теплий під'їзд на 2016 – 2020 роки», хоча в 2017 р. вона показала гарні результати і була профінансована на 100% (таблиця 1).

Таблиця 1. Виконання бюджетних програм Дніпровської міської ради, %

Бюджетні програми	2017	2018	2019
1. Програма реформування та розвитку житлового господарства м. Дніпра на 2016 – 2020 роки	95,62	98,58	97,33
2. Програма сприяння діяльності об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів та обслуговуючий кооперативів у багатоповерхових будинках міста Дніпра на 2016 – 2020 роки	99,75	98,26	97,73
3. Програма підтримки співвласників багатоквартирних будинків міста на 2019 – 2023 роки	×	×	89,41
4. Міська цільова програма "Партиципаторне бюджетування (бюджет участі) у м. Дніпрі на 2016 – 2020 р.	100	100	90,71
5. Програма енергозбереження «Теплий під'їзд на 2016 – 2020 роки	100	-	-

Зменшення показника освоєння видатків по реалізації бюджетних програм в окремі періоди було, зокрема, пов'язано із причиною сезонності виконання окремих видів робіт, передбачених програмами, а також із особливостями організації і термінів проведення процедур закупівель. Низьким

відсотком обсягів виконання та вчасного виконання робіт, як правило, характеризуються сезоні роботи.

Бюрократична процедура підготовки фінансових документів до проведення окремих видів робіт та процедури закупівель триває від двох тижнів до декількох місяців, чим затягує проведення необхідних робіт у сфері житлового господарства, призводить до невчасного їх виконання або повного невиконання на кінець звітного періоду, створює проблеми щодо задоволення потреб мешканців міста у комфортних умовах проживання.

Особливе місце в бюджетному процесі на місцевому рівні займає оцінка ефективності реалізації бюджетних програм. Ефективність реалізації програми оцінює співвідношення результатів і витрачених на їх досягнення ресурсів. Згідно з концепцією і принципами програмно-цільового бюджетування саме аналіз ефективності є ключовою метою в оцінці реалізації програм, оскільки визначає вартість досягнутих результатів, що надає повнішу й виважену інформацію щодо доцільності реалізації бюджетної програми на попередній стадії оцінки і результатів реалізації на кінцевій стадії [3].

Контроль за виконанням бюджетних програм супроводжується проблемами адміністрування, викликаними кількістю програм та дублюванням заходів в них. Така ситуація також справляє негативний соціальний вплив на мешканців міста. Хоча бюджетних програм на підтримку житлового фонду прийнято декілька, і всі вони мають спільну мету – створення умов для якісного та комфортного проживання мешканців багатоквартирних будинків, однак аналіз показників їх виконання виявив нагальну потребу у спрощенні їх адміністрування, що можливе шляхом структурування та об'єднання в одну бюджетну програму.

Література

1. Базарна О.В. (2011) Адміністрування державних цільових програм в житлово-комунальній галузі країни. Інвестиції: практика та досвід № 8. URL:http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2011/27.pdf
2. Планування та виконання місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: Навчальний посібник / [за заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження». – [6-те видання, випр. та доп.] – К., 2017. – 144 с. https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/170x240_19_1.pdf
3. Васильєва Н. В. Залучення громадськості в українських містах (на прикладі бюджету участі) / Н. В. Васильєва // Публічне урядування. - 2016. - № 4. - С. 125-133. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubm_2016_4_14

ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Д.Р. Гайдук , курсантка 2 курсу факультету Правоохоронної діяльності

О.М. Царенко доцент кафедри адміністративної діяльності факультету
Правоохоронної діяльності, кандидат юридичних наук, доцент

Національна академія ДПСУ імені Богдана Хмельницького

На сучасному етапі свого розвитку Українська держава неухильно спрямовує свої зусилля на реалізацію євроінтеграційного курсу, виконання взятих міжнародно-правових зобов'язань, в тому числі і з питань розвитку місцевої і регіональної демократії. Саме тому подальша демократизація українського суспільства неможлива без реформування місцевого самоврядування у відповідності до основних положень Європейської хартії місцевого самоврядування.

Децентралізація – це передача повноважень та бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування. Децентралізація системи державної влади передбачає не розділення країни, а створення можливостей для розвитку всього державного простору на основі пріоритету повноважень територіальних громад.

Вихідною основою для проведення реформи місцевого самоврядування є Європейська хартія місцевого самоврядування, яка з 1997 р. стала невід'ємною частиною національного законодавства України та зразком для наслідування. Всі країни Європи в свій час пройшли шлях децентралізації. З 90-х рр. ХХ ст. до них приєдналися постсоціалістичні держави Східної Європи. І усі вони від цього отримали величезний поштовх для свого розвитку. Їх досвід реформування системи місцевого самоврядування Україна має творчо використати.

В період з 2014 по 2019 роки сформовано значний масив нормативно-правових актів у сфері реалізації реформи місцевого самоврядування на засадах децентралізації, але законодавчу роботу в цій сфері треба продовжувати, розпочавши зі змін до Конституції України, бо стара конституція серйозно стримує можливості законодавця.

Європейський та світовий досвід свідчить, що місцеві проблеми можуть ефективно вирішуватись тільки на місцевому рівні. Держава ніколи не дійде до проблем кожного села чи міста, кожної вулиці чи двору. Бо сильне місцеве самоврядування несумісне з будь-яким авторитарним режимом. Сильне місцеве самоврядування базується на розвинутому громадянському суспільстві і демократії. В умовах децентралізації неможлива узурпація влади. Тому по суті децентралізація фактично є деузурпацією.

Метою реформи місцевого самоврядування є, передусім, забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати

питання місцевого значення. Йдеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів. Децентралізація влади проголошувалась як одна з найуспішніших реформ. У Європі дивувалися темпами формування нового базового рівня самоврядування. Причому на добровільній основі.

Щоправда, основними проблемами децентралізації є складна демографічна ситуація у більшості громад, нерозвиненість форм прямого народовладдя, неспроможність членів громад до солідарних дій, спрямованих на захист своїх прав та інтересів. Також унікальність цієї реформи в тому, що вона експериментально проваджується у правовій рамці – «добровільність». І в тому, що її недруги знаходяться у самій владі.

На нашу думку, поглиблена децентралізація стане не тільки історією успіху для України, а й новим соціальним ліфтом для місцевих лідерів, які використовують набуті завдяки реформі повноваження і ресурси для розвитку своїх територій. Потрібно закріпити незворотність децентралізації в Конституції, опрацювати ініціативи щодо оновлення адміністративно-територіального устрою за результатами проведених місцевих виборів 2020 на нових принципах.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon3.rada.gov.ua>.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування: м. Страсбург, 15 жовтня 1985 р.: ратифіковано Законом України № 452 від 15.07.1997 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon3.rada.gov.ua>.
3. Децентралізація дає можливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.decentralization.gov.ua>
4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 р. № 333-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon4.rada.gov.ua>.
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05 лютого 2015 р. № 157-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon4.rada.gov.ua>.
7. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015р. № 156-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon4.rada.gov.ua>.
8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 06 жовтня 1998 р. № 163-XIV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon3.rada.gov.ua>.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

М.С. Гнатовський, студент 3 курсу Інституту Енергетичного інжинірингу

Л.А. Радіонова, канд. філос. наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна*

Самоврядування як ідея та явище завжди були властиві людському суспільству. Ще у Стародавній Греції зародилась форма політичного життя, яка отримала назву «демократія» (поєднання грецького іменника *demos*, що означає «народ» і *kratein* – «урядування»). Більшість вітчизняних науковців, і це закріплено в словниках іншомовних слів грецьке слово *demokratia* розуміють як поєднання *demos* (народ) і *kratos* (влада). Врядування як форма народовладдя природно відповідає потребам суспільства на різних стадіях його розвитку і сьогодні залишається суттєвим елементом політичної системи держави. Місцеве самоврядування виступає як територіальна самоорганізація громадян для самостійного вирішення безпосередньо або через органи, які вони обирають, усіх питань місцевого життя і означає «право і спроможність місцевих влад, в межах закону, здійснювати регулювання і управління суттєвою частиною державних справ, під їх власну відповідальність та в інтересах місцевого населення» [1, с. 98].

Частина перша ст. 140 Конституції України визначає місцеве самоврядування як право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [2]. Це легальне визначення є запозиченням із Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 р. [3], що цілком відповідає відображеному в Конституції України та Законі України «Про міжнародні договори України» принципу визнання міжнародно-правових стандартів.

Однак з точки зору семантики таке визначення є досить хибним. Адже право (суб'єктивне) – це міра можливої поведінки суб'єкта, а термін «самоврядування» за етимологією означає самостійне вирішення власних справ. Тому й поняття місцевого самоврядування як права абсолютно не узгоджується зі змістом таких словосполучень, як «засади місцевого самоврядування», «система місцевого самоврядування», «органи місцевого самоврядування», «матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування», «бюджети місцевого самоврядування» та багатьох інших, застосованих у Конституції України та Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Тому в контексті Європейської хартії та частини першої ст. 140 Конституції України доцільніше говорити про право на місцеве самоврядування як одне з політичних прав, а не про саме місцеве

самоврядування як таке. Колективним суб'єктом (носієм) цього права є територіальна громада як сукупність фізичних осіб, поєднаних стійкими спільними потребами, що об'єктивно зумовлені проживанням цих осіб у межах певного населеного пункту (села, селища, міста).

З політико-юридичної точки зору самоврядування – це вид управлінської діяльності, сутність якого полягає у свідомому впливі на волю людей з метою спрямування їхньої поведінки [4]. Тому під місцевим самоврядуванням слід розуміти, по-перше, управлінську діяльність відповідних суб'єктів щодо вирішення місцевих справ, а по-друге, систему суспільних інститутів, які цю діяльність здійснюють. Якщо управління можна уявити як сукупність відносин між тими, хто керує (суб'єктами управління), і тими, чия поведінка піддається управлінській регуляції, то самоврядування – це управління, суб'єкти й об'єкти якого збігаються; відповідно, управляють і виступають в якості тих, ким управляють, одні й ті самі особи. При буквальному тлумаченні терміну «самоврядування» суспільство, що ідеально самоуправляється, – це суспільство з неподільним пануванням натурального господарства в економіці, з безкомпромісністю й «самодостатністю» партій у політиці, з постійним дробленням держави на наділи.

Ефективне, раціональне і справедливе управління суспільними справами навіть на місцевому, локальному рівні вимагає оперативності й фаховості від тих, хто приймає відповідні владні рішення. Звідси випливає, що місцеве самоврядування не лише не означає виключення із суспільного організму інститутів представництва, професійно-елітарного управління, але й передбачає їх активну діяльність. Тому цілком можна погодитися з позицією конституціоналістів І. В. Видріна та А. М. Кокотова, що під справжнім самоврядуванням ми повинні розуміти особливу модель, за якої, по-перше, знайдено розумне співвідношення між професійно-представницьким управлінням і самоздійсненням людьми своїх потреб; по-друге, суб'єкти будь-яких соціально значущих інтересів володіють дієвими засобами (насамперед, юридичними) реалізації та захисту своїх потреб; по-третє, інститути «чистого» управління й представництва (ті ж місцеві представницькі органи) діють у режимі націленості на постійне виявлення, справедливе узгодження (справдливе – для даного рівня розвитку суспільства) і стійке задоволення всіх наявних потреб суспільства [4].

Відповідно, територіальна громада може здійснювати належне їй право безпосередньо (через форми безпосередньої демократії) або опосередковано (через органи місцевого самоврядування).

Висловлене вище розуміння місцевого самоврядування складає ціннісну сутність законодавчого його визначення, що міститься у ст. 140 Конституції України та ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». У законодавчому визначенні ключовою є вказівка на самостійну і під відповідальність органів місцевого самоврядування діяльність територіальних громад.

Самостійна діяльність – означає така, що здійснюється людьми за власною волею й у власних інтересах. А що означає здійснення діяльності під відповідальність органів місцевого самоврядування? У правознавстві прийнято розрізняти позитивну й негативну відповідальність. Позитивна відповідальність – це розуміння важливості своїх дій для суспільства, прагнення й бажання виконати їх якомога краще, ефективніше, швидше, належне здійснення своєї соціальної ролі. У правовій сфері вона пов'язана із соціально-правовою активністю, виявленням ініціативи при реалізації правових приписів. Негативна відповідальність пов'язана не з власною свідомістю особи, а із зовнішнім впливом на неї з боку суспільства, держави, інших осіб. Її сутність – покладення на індивідів обов'язку зазнати негативних наслідків за скоєні ними правопорушення.

Звісно, закон, говорячи про відповідальність органів місцевого самоврядування, має на увазі відповідальність як позитивну, так і негативну. Відповідальна діяльність передбачає обов'язок органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб сумлінно, діяльно й ефективно здійснювати надані їм повноваження, а в іншому випадку – зазнати негативних наслідків з боку держави чи територіальної громади (насамперед, наслідків організаційно-правового характеру). Водночас, відповідальне самоврядування передбачає, що за випадку неналежного здійснення територіальною громадою чи її органами своїх прав, несприятливі соціально-економічні, політичні та інші наслідки, що з цього випливають, покладаються на громаду і можуть державою не компенсуватися. Згідно зі ст. 140 Конституції України місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Використана законодавцем у даному випадку юридична конструкція дає можливість розглядати місцеве самоврядування і як явище (право), і як певну сукупність дій (управлінський процес).

Оскільки право на місцеве самоврядування передбачає можливість володарювання на відповідній території, то процес його здійснення є процесом здійснення влади. У даному контексті система місцевого самоврядування, передбачена ст. 5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», – це система суспільних інститутів, які здійснюють право на місцеве самоврядування, або, іншими словами, – система суб'єктів місцевого самоврядування. Провідне місце в цій системі беззаперечно належить територіальній громаді. При цьому слід зазначити, що Європейська хартія у своєму визначенні місцевого самоврядування є значно більш прагматичною порівняно з Конституцією України чи Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Адже в ній на перше місце у прийнятті рішень поставлено органи місцевого самоврядування, а вже потім, так би мовити, «факультативно», залежно від законодавства конкретних країн, передбачається участь населення у прийнятті рішень за допомогою форм безпосередньої демократії.

Література

1. Радіонова Л. О. Інституційне забезпечення безпосередньої участі громадян у місцевому самоврядуванні / Л. О. Радіонова // Місто. Культура. Цивілізація: матеріали V міжнар. наук.-теор. Інтернет-конф., Харків, квітень 2015 р. / Харків. нац. ун–т міськ. Госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. С. 97-111.
2. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07. 11. 2020).
3. Європейська хартія місцевого самоврядування. м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 07. 11. 2020).
4. Радіонова Л. О. Партисипативна демократія як імператив демократизації політичної системи України. / Л. О. Радіонова // Україна і Світ: політичні процеси у глобальному та регіональному вимірі: зб. матеріалів Міжнародної наук-практич. конференції / [редкол.: С. А. Копилов, С. Г. Вонсович та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 159-166.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

С. М. Заєць, студент 5 курсу ННІ економіки, управління, права та інформаційних технологій

Ю.М. Попова, к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Полтавська державна аграрна академія

Досвід розвинутих зарубіжних країн свідчить, що головною передумовою успішного розвитку громад є об'єднання їх територій та ресурсів. Україна рухається в напрямку, закріпленому в Європейській хартії місцевого самоврядування, та, враховуючи досвід Європейських країн, декларує пріоритетом реформ децентралізацію з перерозподілом повноважень від центрального управління на місця – в громади.

Розвиток територій у форматі об'єднаної територіальної громади (ОТГ) має ряд важливих переваг. Це, зокрема, такі [1]:

поєднання ресурсів громад-партнерів (матеріальних, людських тощо);
отримання додаткових фінансових ресурсів у вигляді інфраструктурної субвенції з державного бюджету для розвитку інфраструктури – доріг, освітлення, водопостачання та водовідведення, утилізації побутових відходів тощо;

підвищення привабливості для інвесторів, що забезпечить економічний розвиток та нові робочі місця;

покращення управління громади, наявність планів розвитку.

Реформа децентралізації влади вже має свої результати. За цей час вже сформований і діє основний пакет нового законодавства, впроваджуються першочергові законодавчі ініціативи. Мова йде про наступне [2]:

Закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України. Завдяки цим змінам відбулася фінансова децентралізація: місцеві бюджети зросли на 206,4 млрд грн: з 68,6 млрд в 2014 до 275 млрд грн в 2019 році.

Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Дав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування. За 2015-2019 роки в Україні добровільно створено 982 об'єднані територіальні громади (ОТГ). До складу цих ОТГ увійшли близько 4500 колишніх місцевих рад. 11 млн людей проживають в ОТГ. Такі темпи міжмуніципальної консолідації міжнародні експерти називають дуже високими.

Закон також запровадив інститут старост в ОТГ, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади. В селах ОТГ працюють вже 3207 тисяч старост та виконуючих обов'язки старост.

У 2018 році об'єднані громади отримали у комунальну власність майже 1,5 млн га земель сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів.

Закон «Про співробітництво територіальних громад» створив механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури тощо. На кінець 2018 року реалізується вже 530 договорів про співробітництво. Цим механізмом скористалися 1188 громад.

Закон «Про засади державної регіональної політики». Державна підтримка регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад за час реформи зросла у 41,5 разів: з 0,5 млрд в 2014 до 20,75 млрд грн у 2019 році. За рахунок цієї підтримки в регіонах та громадах реалізовано у 2015-2019 роках більше 12 тисяч проектів.

Пакет законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг. Це дозволило делегувати органам місцевого самоврядування відповідного рівня повноваження з надання базових адміністративних послуг: реєстрацію місця проживання, видачу паспортних документів, державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб, підприємців, об'єднань громадян, реєстрацію актів цивільного стану, речових прав, вирішення земельних питань тощо.

Нова законодавча база значно посилила мотивацію до міжмуніципальної консолідації в країні, створила належні правові умови та механізми для формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні нагальних проблем. Також вже виправдала себе нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів, які отримали певну автономію і незалежність від центрального бюджету.

Успіхи реформи на першому етапі свідчать, що Україна обрала правильний шлях і треба рухатися ним далі. Разом з тим, актуальним є пошук інструментів ефективного управління місцевим економічним розвитком. Одним із таких інструментів є стратегічне планування. Стратегічне планування – це системна технологія обґрунтування та ухвалення найважливіших рішень щодо місцевого розвитку, визначення бажаного майбутнього стану території та способу його досягнення, що базується на ситуаційному аналізі зовнішнього оточення території та її внутрішнього потенціалу і полягає у формуванні узгоджених з територіальною громадою дій, на реалізації яких концентруються зусилля, ресурси основних суб'єктів місцевого розвитку [3, с. 14].

Стратегічне планування охоплює систему довго-, середньо- та короткострокових планів, проектів і програм. Однак головний змістовий акцент робиться на довгострокові цілі та шляхи їх досягнення. При цьому система стратегічного планування має узгоджувати інтереси як на національному, так і на регіональному та місцевому рівнях.

Перспективний план є основою для утворення ОТГ. В перспективному (середньо- та довгострокове) плануванні ОТГ важливим є не тільки результат (власне планувальний документ), скільки сам процес його створення за участі широкого кола зацікавлених сторін – представників різних населених пунктів, різних підприємств, установ та організацій, різних політичних поглядів.

Типова структура Стратегії розвитку ОТГ має вступну частину і такі розділи: аналітична частина; сценарії розвитку ОТГ; стратегічне бачення перспективного розвитку ОТГ; стратегічні та оперативні цілі розвитку ОТГ; аналіз відповідності положень місцевої стратегії Державній стратегії регіонального розвитку України та регіональній стратегії розвитку; етапи та механізми реалізації місцевої стратегії; моніторинг та оцінка результативності реалізації місцевої стратегії [1].

Основними аргументами, які свідчать про необхідність розроблення стратегічного плану ОТГ є наступні:

стратегічний план – є показником готовності керівництва взяти на себе відповідальність за майбутнє території та соціально-економічний розвиток його територіальної громади.

стратегічний план виступає інструментом реагування на невизначеність зовнішнього середовища і формування сприятливого для розвитку економіки місцевого ділового клімату, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність і матеріально-фінансову самодостатність території замість орієнтації на державну допомогу.

розробка стратегічного плану передбачає організацію конструктивного діалогу органів місцевого самоврядування, державної влади, населення і підприємств, розташованих на території, з метою її розвитку. Цей процес сприяє зміцненню іміджу території у населення і потенційних інвесторів як такої, що має перспективне майбутнє.

стратегічний план є ефективним засобом лобювання інтересів ОТГ на регіональному і національному рівнях [3, с. 14 – 15].

З метою підвищення якості і дієвості стратегічного планування у регіонах необхідним є: забезпечення тісного взаємозв'язку між різними стратегічними і плановими документами держави та регіонів; посилення демократизації у розробці і прийнятті стратегії розвитку регіонів; прийняття науково обґрунтованих рішень для досягнення чітко поставлених стратегічних цілей; підвищення прозорості процесу стратегічного планування; забезпечення єдиних підходів до формування стратегій у регіонах чи територіальних громадах; спрощення процесу відбору та погодження важливих для громади проектів до перспективного плану, що потребують фінансування; узгодження з усіма зацікавленими сторонами стратегічних цілей, спільного бачення розвитку регіону у майбутньому; вдосконалення системи моніторингу і оцінки реалізації стратегічного плану.

Отже, розробка стратегічного плану громади є необхідною, оскільки його кінцева мета – покращення стандартів життя, зміцнення місцевої демократії, виховання соціально активних громадян – патріотів своєї громади.

Література

1. Від перспективного плану до стратегії розвитку громади (через призму досвіду об'єднаних територіальних громад Хмельниччини) / Ткачук А.Ф. – К.: ТОВ «Видавництво «ЮСТОН», 2018. – 76 с.
2. Децентралізація.: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/about>
3. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк, А. Ф. Ткачук. – К., 2017. – 121 с.

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

І.В. Заїченко, студент 5 курсу ННІ економіки, управління, права та інформаційних технологій

Ю.М. Попова, к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Полтавська державна аграрна академія

Основою місцевого самоврядування базового інституту народовладдя в Україні є територіальна громада. Отже від того, як розвиватимуться громади, яку роль вони відіграватимуть у житті кожного регіону і всієї країни, залежить майбутнє України, як демократичної держави зі зрілим громадянським суспільством. Низка вітчизняних і зарубіжних експертів з питань державного управління вказують на необхідність модернізації управління громадами [1 – 6].

Територіальна громада в Україні є базовим суспільством утворюючим елементом, основним стрижнем місцевого самоврядування. Від її якісних

характеристик, дієвості, здатності вирішувати питання місцевого значення залежить загальний поступ суспільства, держави. Сучасний період розвитку наукових уявлень про роль і місце державного управління територіальним розвитком базується на поєднанні двох підходів: з одного боку – необхідність забезпечення сталого розвитку країни в умовах загострення протиріч і конкуренції між провідними світовими державами, що вимагає централізації управління і концентрації наявних ресурсів, застосування більш жорстких форм і методів державного регулювання економіки, з іншого боку – зацікавленості в диверсифікації і децентралізації розвитку, акценту на поліцентричну просторову організацію територій при стимулюванні самостійної діяльності регіональних і місцевих органів управління. У ході впровадження реформи децентралізації влади в Україні створено об'єднані територіальні громади, які покликані здійснювати управління територіальним розвитком. Для цього ОМС отримали більше повноважень для реалізації своїх функцій з управління та відповідно більші фінансові можливості. Так як управління розвитком територіальних одиниць має забезпечувати економічний прогрес регіону, це, у свою чергу, слугуватиме підґрунтям для підвищення соціально-економічного розвитку та рівня добробуту жителів. В умовах децентралізації центр ваги процесу управління перенесено на рівень регіонів і громад. Це дозволяє приймати важливі рішення «на місцях» для забезпечення прогресивного розвитку територій громад. При цьому органи місцевого самоврядування відіграють провідну роль у прийнятті ключових управлінських рішень, які відносяться до підпорядкованого їм регіону [2].

Науковці-економісти виділяють кілька підходів до забезпечення економічного розвитку територій [2; 3]: прогресивний – передбачає зміцнення потенціалу територіальної громади, а ліберальний визначає головною метою розвиток підприємницької діяльності; ліберальний – вирішення основних проблем регіональної економіки, зокрема підвищити рівень зайнятості населення шляхом економічних капіталовкладень приватних суб'єктів; кластерний – існує можливість створення оптимальних умов для розвитку економіки регіонів, оскільки господарюючі суб'єкти отримують доступ до більш кваліфікованих працівників, розширюють базу постачальників, поглиблюють поінформованість стосовно ринків збуту продукції, прогресивних виробничих технологій тощо. Усі підходи, спрямовані на забезпечення економічного розвитку території та управління цим розвитком мають першочергово вирішувати стратегічне завдання – збільшення внеску того чи іншого регіону в економічний розвиток України.

Сучасний розвиток територіальної громади ґрунтується на кількох фундаментальних складових, зокрема: економічній, політичній, культурній та екологічній. Кожна з них визначається завданнями та засобами досягнення розвитку. Проте у здійсненні органами місцевого самоврядування управління територіальною громадою, яке стосується соціально-політичного, економічного та екологічного середовищ, особливе місце належить інтегральному підходу [4]. Це пов'язано з тим, що оптимізація одного елемента управління в ізоляції

від інших погіршує роботу всієї системи, при цьому «приховані» зв'язки, які не було знайдено й корисно використано, набувають тенденції створювати перешкоди при здійсненні відповідним органом влади місцевої політики. Таким чином, основою управління розвитком територіальної громади виступають: техногенна потужність та структура місцевої економіки; відновні, асиміляційні та поглинальні властивості екосистеми; історія, демографічні особливості, культура, традиції та інші особливості поведінки мешканців [5]. Відповідно й досягнення сталого соціально-екологічного розвитку із застосуванням ефективних економічних засобів задоволення потреб людини й збереження природного середовища спільно з територіальною громадою можна віднести до завдань органу місцевої влади.

В сучасних умовах управління розвитком має враховувати чинники сталого розвитку територіальної громади і потребує відповідних засобів та інструментів впливу на кожен чинник. Це можуть бути: інновації, поведінка, політичні інтереси, економічний прибуток тощо [6]. З використанням цього комплексу важелів органом місцевого самоврядування вирішується низка соціально та організаційно значущих питань з урахуванням особливостей конкретної громади: визначення суб'єктів сталого розвитку з розподілом ролей між ними та конкретизація об'єктів сталого розвитку; чітке визначення відповідальних за обґрунтування і підготовку управлінських рішень та їх виконавців; розробка концепції сталого розвитку територіальної громади; складання публічних документів ("порядку денного" сучасних викликів, що постають перед територіальною громадою; "плану дій" тощо) щодо підвищення ефективності сталого розвитку, з викладом основних завдань політики органу місцевого самоврядування та ін. Перераховані вище заходи передбачають врегулювання відносин на рівні територіальної громади.

Отже, конкретні управлінські кроки, що розкриваються через механізми державного управління територіальним розвитком (організаційний, правовий, економічний, соціальний), реалізуються відповідно до основних напрямів сталого розвитку територіальної громади, а саме: упровадження сталого управління; зміна моделі споживання; розробка політики та стратегії сталого розвитку; кооперація служб (агентів) сталого розвитку; розвиток інфраструктури надання соціальних послуг.

Література

1. Бліщук К. Управління розвитком території: економічні аспекти. Ефективність державного управління. 2018. Вип. 1 (54). Ч. 2 С. 217-223.
2. Гурне Б. Державне управління / пер. з франц. В. Шовкуна. Київ: Основи, 1994. 165 с.
3. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: монографія / за ред. проф. Н. Р. Нижника. Київ: УАДУ при Президентові України, 1997. 44 с.
4. Жаворонкова Г. В., Жаворонков В. О. Стратегічне управління розвитком регіону. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. URL:

<http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/2872> (дата звернення: 11.10.2020).

5. Рогозян Ю. С., Серебряк К. І. Аналіз наукових підходів до проблематики визначення та систематизації параметрів позиціонування територій локального рівня. Економіка та держава. 2020. № 5. С. 6–10. DOI: [10.32702/2306-6806.2020.5.6](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.5.6)

6. Територіальна громада: управління розвитком: монографія / Ю. О. Куц, та ін.; за ред. Ю. О. Куца. Харків: Константа. 2013. 540 с.

ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

О.Г. Казак, к.і.н., доцент кафедри політології

Білоруський державний економічний університет

В Республіці Білорусь система місцевого самоврядування представлена Радами трьох рівнів (первинний, базовий і обласний), що обираються на прямих і загальних виборах кожні чотири роки. Ради мають обмежені компетенції, оскільки більшість владних повноважень зосереджена в виконавчих комітетах (виконкомах), які не обираються населенням, підконтрольні і підзвітні в своїх діях Президенту, Раді Міністрів та вищим виконкомам і відповідальні перед Радою тільки з питань, віднесених до компетенції Ради.

Сьогодні потенціал взаємодії органів місцевої влади та інститутів громадянського суспільства в Республіці Білорусь не реалізований повною мірою. Організацій, для яких місцевий розвиток виступає в якості основної сфери діяльності, одиниці (Просвітницьке громадське об'єднання «Фонд ім. Льва Сапєги», Місцевий фонд сприяння розвитку міжнародного діалогу та співробітництва «Інтерація», «Міжнародний фонд розвитку сільських територій» та ін.). Незважаючи на те, що риторика щодо подібних організацій як «п'ятої колони» перестала бути присутня в офіційному політичному дискурсі, чіткого «сигналу» про співпрацю з ними так і не надійшло, тому місцеві чиновники як і раніше транслують безліч стереотипів і мають серйозні побоювання щодо такої взаємодії [1, с. 51–53].

В 1992 р. з ініціативи депутатів місцевих Рад, фахівців в області права, економіки, політології та культури був створений «Фонд ім. Льва Сапєги». Основна мета даної організації полягає в сприянні процесам становлення і розвитку демократичних реформ в Республіці Білорусь в галузі місцевого самоврядування, дотримання прав людини та захисту навколишнього середовища, в пропаганді ідей демократії [2, с. 12]. В 2006–2018 рр. Фондом у співпраці з «Європейською асоціацією місцевої демократії – ALDA» (Франція) були реалізовані сім великих проєктів, підтриманих Європейським Союзом та

іншими європейськими інституціями і фондами. Дані проєкти викликали жвавий інтерес не тільки з боку інститутів громадянського суспільства, а й з боку місцевих органів влади. Всього були підтримані 87 міні-проєктів (подана 291 заявка) на загальну суму 388 тис. Євро.

Варто виділити програму «TANDEM», що реалізовується «Фондом ім. Льва Сапєги» і «Європейською асоціацією місцевої демократії – ALDA». Ця програма орієнтована на залучення в суспільнозначиму діяльність на місцевому рівні організацій і ініціативних груп з метою посилення впливу громадян на вирішення питань місцевого значення, налагодження довірливих взаємовідносин з місцевими органами влади, ефективного обміну кращими практиками між партнерськими організаціями. Примітно, що розробниками деяких міні-проєктів, які отримали фінансову підтримку, виступали інститути громадянського суспільства разом з органами місцевої влади: «Створення та діяльність клубу старост сіл «КУТ» (розробники проєкту: Місцеве краєзнавче об'єднання «Знай край» і Ошмянська районна бібліотека за підтримки відділу ідеологічної роботи, культури і в справах молоді Ошмянського райвиконкому), «Здзітава – Радзіма мілая» (розробник проєкту: Ініціативна група Спорівської сільради зі сталого розвитку) [3, с. 4–8].

Активну участь в програмі «TANDEM» приймає Громадське об'єднання «Кобринський клуб ділових жінок «Бона», яке очолює депутат районної Ради А. Сапєжінская. В 2016 р. ця структура стала переможцем конкурсу «TANDEM III» з міні-проєктом «Острів дитинства». В рамках даного проєкту на пустирі в селі Птицефабрика Батчинської сільради Кобринського району був створений сучасний дитячий ігровий майданчик та зона для активного відпочинку дорослих і підлітків. В 2017 р. був підтриманий проєкт «З турботою про ближнього» (фінансування – 5370 доларів США), розроблений Клубом «Бона» і Батчинської сільрадою. Цей проєкт передбачав будівництво в селі Птицефабрика на території, що примикає до раніше створеного дитячого ігрового майданчику, критої сцени для проведення народних свят і концертів художніх колективів, організації дитячих і спортивних заходів, з облаштуванням та озелененням цієї території. Жителі території регулярно проводили зустрічі з представниками Батчинської сільради і Кобринського райвиконкому, на яких обговорювалися можливості реалізації проєкту, розраховувалася приблизна вартість робіт.

Ще один позитивний приклад співпраці інститутів громадянського суспільства і органів місцевої влади – реалізація з 2017 р. міні-проєкту «Збережемо спадщину разом» (фінансування – 5350 доларів США), в рамках якого проводиться санітарна розчистка території міського парку м. Дубровно «Липки» і його благоустрій. Заявником проєкту виступила Громадська ініціатива «Дуброва» (Дубровенський район), створена в 2015 р. завдяки директору Сатошицької середньої школи С. Тітенкову і його колегам-педагогам. Громадянська ініціатива знайшла підтримку і розуміння місцевих органів влади. Так як ініціатива «Дуброва» не мала статусу юридичної особи, відкриття благодійного рахунку для розміщення коштів гранту та надання

бухгалтерських послуг для здійснення розрахункових платежів і роботи прийняв на себе відділ ідеологічної роботи, культури і у справах молоді Дубровенського райвиконкому [4, с. 47–49, 54].

Проект «Розширення економічних можливостей в сільській Білорусі» спрямований на економічний розвиток сільських регіонів, налагоджування партнерства між інститутами місцевої влади і громадянського суспільства, а також бізнесу. Донорами проекту виступають Європейський Союз (450 тис. Євро) і «Агентство США з міжнародного розвитку» (50 тис. Євро). Учасниками проекту в 2016 р. стали 12 пілотних територій, до складу яких входять 18 сільрад (п'ять – в Гродненській області, чотири – в Брестській області, по три – в Гомельській і Мінській областях, два – в Вітебській області, один – в Могильовській області). В рамках проекту проведено 12 досліджень соціально-економічного та природного стану територій та оцінок людського та інституційного потенціалу. Для представників громадськості та місцевих органів влади були проведені сесії по розробці стратегій сталого розвитку. При виборі пілотних територій враховувався вже наявний там досвід взаємодії інститутів місцевої влади і громадянського суспільства. Так, на території Желудокської і Орлевської сільрад Щучинського району в 2007–2016 рр. силами місцевих активістів спільно з керівництвом сільських виконкомів було розроблено і реалізовано близько 20 проєктних ініціатив, підтриманих зовнішніми донорами. Під керівництвом тандему у складі голови Желудокської сільради Г. Цивінського і керівника інформаційного центру зі сталого розвитку Т. Трукшіной ініціативна група бере участь у вирішенні місцевих проблем. Слід особливо відзначити культурні ініціативи, реалізація яких важлива не тільки в контексті духовного розвитку місцевих жителів, а й як практика поповнення бюджету. Тут можна згадати проведені на пілотних територіях проєкту фестивалі «Мотыльськія прысмакі» і «Залессе запрашае сяброў». На таких заходах прибуток отримують і місцеві виробники, в тому числі власники особистих підсобних господарств, і влади, виділяючи місця для розміщення павільйонів, організовуючи платний вхід на деякі майданчики. До бюджету району надходять додаткові податки, доходи від продажів [5, с. 38–39, 57].

Таким чином, залучення громадян до вирішення питань місцевого значення є важливим фактором розвитку і підвищення ефективності органів місцевого управління і самоврядування. В Республіці Білорусь є певні успіхи в цьому напрямі, проте робота органів місцевої влади зі структурами громадянського суспільства ще не носить системного характеру, недостатньо розроблена нормативна база. Налагодження конструктивного взаємовигідного співробітництва між владою та інститутами громадянського суспільства є однією з найважливіших завдань реформування політичної системи Республіки Білорусь.

Література

1. Шелест О., Егоров А., Смоляно О. Отчет по результатам исследования «Гражданское общество в Беларуси: актуальное состояние и условия развития».

Минск, 2018. 114 с. – URL: http://belaruspolicy.com/sites/default/files/articles/06.11.2018/2018_civil-society-belarus_ru.pdf. (дата звернення: 01.11.2020).

2. Гражданское участие в процессе принятия решений на местном уровне: примеры из практик в рамках Европейской недели местной демократии (ЕНМД) / Просветительское общественное объединение «Фонд им. Льва Сапеги», Европейская ассоциация по местной демократии – ALDA. Минск, 2015. 64 с.

3. Организация сотрудничества и проектной деятельности ПОО «Фонд им. Льва Сапеги» и ALDA. *Вестник самоуправления*. Минск. 2018. № 1. С. 4–11.

4. Кобаса М. В. Участие граждан в процессе принятия решений на местном уровне в Беларуси: состояние, опыт и перспективы. Минск : Медисонт, 2020. 96 с.

5. Сиваграков А. Сельские сообщества: потенциал саморазвития. Аналитические материалы и наблюдения, сделанные в ходе реализации проекта «Расширение экономических возможностей в сельской Беларуси». Минск, 2017. 95 с.

ЧИ Є МАЙБУТНЄ У МОНОФУНКЦІОНАЛЬНИХ МІСТ ДОНБАСУ?

К.М. Кісєльова, студентка 3 курсу факультету Економіки та менеджменту

Н.О. Подлужна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки, обліку і оподаткування

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Скорочення промислового виробництва в Україні призвело до різкого зменшення потреби в електроенергії і як наслідок вугільна промисловість України зіткнулася з проблемою часткової втрати попиту на вугілля. При цьому, особливо гостро промислова криза негативно вплинула на соціально-економічний розвиток монофункціональних міст, суб'єкти господарювання яких спеціалізуються на виробництві вугільної продукції.

Серед українських вчених, які досліджують проблеми комплексного розвитку монофункціональних міст, є: В. Куліков, І. Склокіна [1], М. Ільченко, К. Кузіна [2], А. Доценко [3], І. Жабінець [4], Н. Васильєва [5]. Але невизначеними залишаються проблеми щодо встановлення особливостей комплексного розвитку монофункціонального міст в сучасних соціально-економічних умовах.

Таким чином, метою дослідження є виявлення проблем соціально-економічної розвитку монофункціональних міст України. Дослідження здійснено на прикладі шахтарського м. Добропілля Донецької області.

Визначено, що порушення благополуччя життя мешканців моно міст відбулось в період приватизації на Україні. При цьому, в Україні все ще

залишилася досить велика кількість таких мономіст. У результаті дослідження встановлено, що до моно міст можна віднести майже чверть від загальної їхньої кількості в Україні [6]. Встановлено, що монофункціональні міста являють собою відкриту, складну, цілісну територіальну суспільно-економічну систему, яка розвивається на базі однієї домінуючої галузі спеціалізації підприємств, організацій, установ, а також населення міста [7].

Отже, актуальним стає питання: «В чому ризики комплексного розвитку мономіст?» Визначено, що в таких містах все будується навколо одного промислового підприємства, якщо воно закривається, то і місту вижити складно. Окрім цього, промислові підприємства накладають свій відбиток на екологію, яка зазвичай має незадовільний стані на таких територіях.

Не завжди м. Добропілля було шахтарським містечком. За часів Радянського Союзу на території міста працював великий трубний завод державного значення, таких заводів в СРСР було всього п'ять. Також працювали деревообробні підприємства, ремонтно-механічний завод, заводи по виробництву мінеральної води та солодких газованих напоїв.

Економічна криза 90-х років, безграмотна приватизація підприємств, втрата ринків збуту на вироблену продукцію призвели до закриття і занепаду всіх заводів в Добропіллі. І саме тоді, на наш погляд, м. Добропілля перетворилося в монопрофільне шахтарське містечко.

На теперішній час основним платником податків до місцевого бюджету м. Добропілля є «Донбаська паливно-енергетична компанія «Добропіллявугілля» (далі – ДТЕК). Всі шахти і збагачувальні фабрики були взяті в оренду ДТЕК у 2010 р. строком на 49 років.

За 10 років ДТЕК інвестував в розвиток шахт біля 400 млн. дол. США, було реалізовано частину важливих технологічних проектів для розвитку підприємств. Завдяки цьому шахти можуть щороку відвантажувати на ТЕС «Центренерго» до 4 млн. тон вугілля.

Експорт електроенергії та вугілля з Росії і Білорусії призвів до зменшення попиту на подібні українські енергоносії. Вітчизняні шахти втратили ринки збуту на вугілля, а за вже відвантаженою продукцією для «Центренерго» виникла кредиторська заборгованість.

З середини березня 2020 р. «ДТЕК «Добропіллявугілля» призупинило свою роботу і вивело підприємство у простій, зменшився фонд заробітної плати шахтарів (виплати здійснювалися в розмірі окладу). Хвиля шахтарських протестів докотилася до Києва і змусила владу відреагувати на проблеми людей і міста в цілому. Міністерство енергетики розпочало роботу по створенню плану заходів виходу вугільної промисловості з кризи.

Недоотримання доходів ДТЕК призвело до несвоєчасної сплати податків до міського бюджету. Такі маленькі шахтарські містечка, як Добропілля, більш уразливі до будь-яких негативних змін на містоутворюючих підприємствах.

У результаті моніторингу показників виконання бюджету м. Добропілля за 9 місяців 2020 р. встановлено, що простій або закриття шахт, перетворять колись «чорну перлину Донбасу» (так називають місто за великі родовища

кам'яного вугілля, запасів якого вистачить більше ніж на 100 років) на місто без майбутнього.

Визначено, що до зведеного бюджету м. Добропілля за 9 місяців 2020 р. мобілізовано 360971,5 тис.грн. податків, зборів та інших неподаткових платежів. Надходження доходів без трансфертів склало 225705,1 тис.грн., або 69% програмних призначень [8]. Із державного бюджету отримано трансфертів у вигляді субвенцій 96617,7 тис.грн. – 71,5% програмних показників[8]. За рахунок субвенцій з державного бюджету фінансується освіта (заробітна плата педпрацівникам, НУШ, надання освіти особам з особливими потребами), медицина, частина соціальних виплат населенню.

Доходи загального фонду (без трансфертів) за 9 місяців поточного року склали 210522,1 тис.грн., або 94,1% планових призначень. Найбільшу питому вагу в загальному фонді займає податок на доходи фізичних осіб (80,9%). За звітний період надходження склали 170317,3 тис.грн. при планових призначеннях 184270,5 тис.грн., або 92,4% [8]. Невиконання плану пояснюється недонадходженням коштів від основного бюджетоутворюючого підприємства міста – ТОВ «ДТЕК Добропіллявугілля», в зв'язку з простоем шахт, від бюджетних установ та фізичних-осіб підприємців. В порівнянні з аналогічним періодом минулого року надходження податку зменшилося на 3,6%.

Податок на майно в частині плати за землю також є одним з основних джерел надходжень до бюджету. За 9 місяців поточного року до бюджету м. Добропілля надійшло 9952,8 тис.грн. при плані 10091,1 тис.грн., або 98,6% у зв'язку з прийняттям Закону України від 30.03.2020 № 540- IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)».[9] В порівнянні з аналогічним періодом минулого року надходження плати за землю зменшилися на 842,6 тис.грн., або на 7,8%. [8]

Слід зазначити ,що початкові показники доходів і видатків місцевого бюджету були переглянуті в сторону зменшення. Недоотримали фінансування практично всі бюджетні установи, що призвело до скорочення потреб.

В жовтні 2020 р. КМУ задовольнив пропозицію ДТЕК про повернення шахт м. Добропілля в підпорядкування держави і розірвання договору оренди. Над містом нависла загроза закриття шахт, що для мономіста є небезпечним. У результаті дослідження встановлено, що вирішити проблему місту самотужки не можливо. Отже, виникає необхідність негайного втручання уряду в формування програм соціально-економічного розвитку шахтарського містечка і ефективної регіональної політики.

Перші кроки вже зроблені - це створення акціонерного товариства з участю державних вугледобувних підприємств і ПАТ «Центренерго», відповідне розпорядження №1215 від 5 жовтня 2020 р. оприлюднено на сайті уряду 6 жовтня. Маємо надію, що таким чином добропільське вугілля знайде постійний ринок збуту і понад 7000 шахтарів не залишаться без роботи.

Література

1. Куліков В., Склокіна І. Промислові мономіста: риси, історія, обриси майбутнього [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/novi-knizhki/2435-volodimir-kulikov-irina-sklokina-promislovi-monomista-risi-istoriya-obrisi-majbutnogo>
2. Ільченко М., Кузіна К. Праця, виснаження та успіх: промислові мономіста Донбасу. – Львів, 2018 р.-с.241.
3. Доценко А.І. Основні напрями соціально-економічного розвитку малих монофункціональних міст України // Український географічний журнал .- 2011.-№1-с.51-55
4. Жабінець І.М. Удосконалення механізму регулювання ринку праці монофункціональних міст України // Автореф. дис.. к.е.н. – К.: РВПС України, – 2009, – 19 с.
5. Васильєва Н.В. Науково-методичні засади удосконалення механізму соціально-економічного розвитку монофункціональних міст України // Автореф. дис... к.е.н. – К.: РВПС України, 2008, – 20 с.
6. Доценко А. «Чим «дихають» мономіста»[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://glavcom.ua/columns/andocenko/chim-dihayut-monomista-456639.html>
7. Рішення «Про затвердження Стратегії економічного та соціального розвитку Луганської області на період до 2015 року» від 25.09.2008 №24/10 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/TM035467>
8. Офіційний веб-сайт Добропільської міської ради [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mrd.gov.ua/ekonomika-ta-finansy/7694-pro-vikonannya-zvedenogo-byudzhetu-m-dobrop-lya-za-9-m-syats-v-2020-roku>
9. Закон України від 30.03.2020 № 540- IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)»[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

К.Р. Колодяжний, студент 4 курсу Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту

О.О. Рудаченко, к.е.н., доцент кафедри Підприємництва та бізнес-адміністрування

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

Головна мета розвитку механізмів державного управління соціально-економічного розвитку (СЕР) – це збалансований розвиток всіх об'єктів управління як на регіональному, так і на державному рівнях. Вирішенням цього завдання займаються досить давно, проте, і до сьогоднішнього часу є невизначеними ряд моментів, що стосуються саме проведення аналізу, оцінки та моніторингу регіонів. Помилки, неузгодженості та всі інші недоліки, що містяться в інформації, відображаються на аналітичних розрахунках і призводять до дисбалансу соціально-економічного розвитку регіонів.

Проблемою розробки механізмів державного управління успішно займалася плеяда видатних дослідників. Вагомі досягнення в розробці категоріального базису механізмів державного керування належать, зокрема, таким ученим як Горська О.В., Данилишин Б.М., Димченко О.В., Долішній М.І., Зверев Д.В., Жук М.В., Круль В.П., Коломак Е.А., Чернюк Л.Г. і ін. Аналіз наукових видань показав необхідність подальшої розробки проблеми формування ефективних механізмів державного управління соціально-економічного розвитку регіонів.

На сьогоднішній день з особливою гостротою постає проблема забезпечення соціально-економічної стабільності як основи національної безпеки і сталого розвитку сучасного суспільства. Спостерігається підвищення невдоволення громадян соціальною, політичною та економічною сферами життя суспільства, що були спровоковані економічною кризою, яка викликає зниження соціального захисту населення [2].

У сучасному світі збільшився інтерес до дослідження питання впливу на економічний розвиток соціальних аспектів життя. Серед економістів панує думка про сильну пов'язаність соціальних інститутів з економічним добробутом, що в свою чергу позначається на економічному рості в цілому.

Під розвитком зазвичай мається на увазі будь-які прогресивні зміни перш за все в економічній сфері. Якщо зміні кількісні, то кажуть про економічне зростання. При якісних змінах мова може йти про структурні зміни або про зміну змісту розвитку, або про придбання економічною системою нових характеристик.

Поряд з чисто економічними характеристиками нерідко розглядають соціальні параметри розвитку. Більш того, соціальні характеристики давно вже стали повноправними показниками, що оцінюють ступінь розвитку будь-якого регіону.

«Розвиток регіону - багатовимірний і багатоаспектний процес, який зазвичай розглядається з точки зору сукупності різних соціальних і економічних цілей. Навіть якщо мова йде тільки про економічний розвиток, воно зазвичай розглядається спільно з розвитком соціальним» [1, 3].

Таким чином, розвиток завжди має спрямованість, що визначається метою або системою цілей. Якщо ця спрямованість позитивна, то говорять про прогрес, якщо негативна, то про регрес, або про деградацію. Іншими словами, природа розвитку регіонів завжди передбачає певну мету або кілька цілей.

Варто зазначити, що в Україні склалася значні відмінності в рівні розвитку регіонів, які з роками посилюються, що негативно впливає на розвиток держави в цілому. Тому, пріоритетним завданням сьогодення є впровадження превентивних заходів Урядом для забезпечення збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів.

Література

1. Добрик Л. О. Передумови і чинники впливу на соціально-економічний розвиток регіону. Л. О. Добрик. Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. 2018. Вип. 2. С. 3-11
2. Рудаченко О.О. Особливості соціально-економічного розвитку країни в сучасних умовах. Рудаченко О.О. Вісник Хмельницького національного університету. Серія : Економічні науки. Хмельницький : [Б. в.], 2019. № 2. Т. 1 (268). С. 224-228
3. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В. С. Кравців. Львів, 2018. 157 с. 2.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНУ

К.А. Кривоніс, студентка 3 курсу Науково-навчального Інституту Менеджменту і економіки

Л.О. Радіонова, канд. філос. наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна

Конкуренція, суперництво – природний прояв активності людини, універсальний принцип практично в будь-якій сфері людської діяльності. «Уже сам громадський контакт, – писав К. Маркс, викликає змагання і своєрідне

збудження життєвої енергії, що збільшує індивідуальну продуктивність окремих осіб» [1]. Проблема в тому, що теорію і практику конкуренції, конкурентних відносин монополізувала економічна наука і в сучасному розумінні вона представляється тільки як необхідний атрибут ринкового механізму, ринкових відносин. Таке вузьке розуміння конкуренції вже не працює, коли ми намагаємося оцінити конкурентоспроможність міста, регіону, країни. Конкуренцію треба розуміти ширше, її повинна освоювати соціологія, досліджуючи соціальне життя, соціальні, позаекономічні фактори. Тільки за допомогою соціологічної науки можна оцінити конкурентоспроможність територіальної спільності, тут багато факторів соціального характеру.

Якщо конкуренція знаходить своє вираження в механізмах ринкових відносин, може відносно легко вимірюватися, то конкурентоспроможність це значною мірою потенційні можливості і людини, і виробничого колективу, і корпорації, і територіальної спільності. Тут повинні оцінюватися багато складових: менталітет населення, стан освіти, охорони здоров'я, соціальних інститутів і т. п. Стосунки конкуренції, суперництва найяскравіше виражаються в активності людини, соціальної спільності взагалі та інноваційної активності зокрема. Хоча треба розуміти, що від інноваційної активності до реальної інноваційної діяльності дистанція немаленька. В епоху цифрової революції, що набуває буквально вибуховий характер, потужних глобалізаційних процесів відносини суперництва, конкуренції пронизують всю тканину суспільних відносин, виявляються у всіх сферах людської діяльності і індикатор інноваційної активності може служити досить точним показником для їх вимірювання. Тому важливим завданням є дослідження факторів, що формують інноваційну активність населення для коригування регіональних інноваційних систем, які складаються практично у всіх регіонах країни, вироблення відповідних індикаторів. Поки такі вимірювання проводяться на базі статистичної інформації.

Однак для вимірювання такої тонкої матерії як інноваційна активність населення, необхідні кваліметричні оцінки, які можна отримати тільки в результаті спеціальних соціологічних досліджень. Поки багато нюансів інноваційності, соціальних настроїв і очікувань населення не уловлюються, не враховуються в діях органів влади, особливо в соціальній сфері, а, в кінцевому рахунку, ведуть до зниження конкурентоспроможності, динаміки соціально – економічного розвитку. Здатність до реалізації постійних інновацій, а це найголовніше в довгостроковій стратегії формування конкурентоспроможності, конкурентних переваг неможлива без високої інноваційної активності працівників, виробничих колективів. Головний напрямок інноваційного розвитку – перехід від конкурентних переваг низького порядку (природні ресурси, дешева робоча сила) до конкурентних переваг високого порядку (унікальні технології, нематеріальні активи, авторські права, патенти, ноу-хау, специфічні і унікальні знання, видатні навички та здібності менеджерів і персоналу компанії, відповідне технічне та інформаційне оснащення) [2].

Позиція України в більшості міжнародних інноваційних рейтингів невисока. У рейтингу конкурентоспроможності країн, як і в інших рейтингах, Україна то піднімалася, то опускалася. Станом на цей рік Україна посідає 55 місце, в 2014-му було 49-е, це поки найкращий показник. Рейтинг складає Міжнародний інститут управління розвитком на підставі більше 300 критеріїв. Враховуються чотири основні аспекти економічного життя країни: стан ділового середовища, економік й інфраструктури, а також ефективність уряду [3].

При розробці будь-якої програми інноваційного розвитку важливо уникати такої методологічної помилки як недооцінка позаекономічних чинників, зокрема, соціального капіталу, інтелектуальних ресурсів. При появі в даний час тенденції зниження поповнення трудового потенціалу країни, розвиватися можна в основному тільки за рахунок підвищення якості трудових ресурсів. Інвестиції в людину, його кваліфікацію, регулярне підвищення професійного рівня все більшою мірою стають основним джерелом економічного та соціального розвитку. Цю стратегічну особливість сучасного розвитку важливо враховувати ще й тому, що в більшості розроблених в Україні методиках оцінки інноваційного розвитку, на частку людського фактора в вимірюваних інноваційних процесах належить не більше 15 відсотків. Наприклад, в американських методиках цей показник встановлюється на рівні 30 відсотків і ще на показники добробуту населення припадає 10 відсотків, які теж можна віднести до розвиненості людського фактора.

При цьому необхідно зважати на те, що якщо новітні технології можна імпортувати, то кваліфіковані людські ресурси в значних масштабах НЕ залучиш з-за кордону, їх треба формувати з наявного населення, трудових ресурсів. Останнім часом простежується тенденція наростання розриву між рівнем професійної кваліфікації зайнятого в економіці населення і потребами інноваційного розвитку. В інноваційній діяльності головне – людські ресурси, кадри, які є творцями нових ідей і розробок, саме вони організовують їх впровадження і ефективно використання.

У сучасному світі все більш гострою стає змагання за високоякісні людські ресурси. Це змагання за уми, інтелект йде не тільки між країнами, але і всередині практично будь-якої країни між столичними центрами і периферією. В цьому плані певне значення мають і показники соціальної мобільності, міграційних потоків населення, які в даному разі здійснюють трансфер нових ідей, технологій.

Важливо мати уявлення про якісну сторону механічного руху населення в плані його хоча б рівня освіти, професійної підготовки. Є небезпека, що столичні центри в силу цілого ряду своїх конкурентних переваг, стягують високоінтелектуальні ресурси країни і не завжди дбайливо розпоряджаються цим найціннішим в сучасному світі капіталом. Ці найбільш значущі інноваційні чинники формуються протягом достатнього тривалого часу. На підготовку одного фахівця в університеті потрібно 4-6 років професійної підготовки і до 10 років для підготовки дослідника. При цьому треба зважати на те, що з

об'єктивних причин в українській вищій школі відбулося зниження якості загальнонаукової і професійної підготовки, істотне зрушення в бік заочних і дистанційних форм навчання.

Всі ці тенденції, що намітилися практично не враховуються при формуванні індексу людського капіталу, немає понижуючих коефіцієнтів, які давали б більш об'єктивну картину формування інтелектуального капіталу з метою інноваційного розвитку. Інтерес до інновацій, інноваційного розвитку в самій більшою мірою залежить в першу чергу від професійної освіти людини. Однозначно можна зробити висновок, що чим вища освіта людини, тим більше у нього інтерес до інноваційного розвитку.

Форма участі людини в активній інноваційній діяльності знаходиться в досить сильній залежності від його електронно-інформаційного оснащення в побуті, особистому житті, джерел отримання нової інформації. Чим вище електронно-інформаційна оснащеність, культура побуту тим вище рівень домагань, потреб людини до культури трудової діяльності, інтересу до різного роду інновацій, його конкурентоспроможність.

Література

1. К. Маркс и Ф. Энгельс. Капитал // Соч. т. 23, С. 337.
2. Радионова Л. А. Бустеризм как стратегический менеджмент города для привлечения инвестиций и туристов / Л. О. Радіонова, О. М. Радіонова // «Професійний менеджмент у сучасних умовах розвитку ринку» : Матеріали доповідей VIII науково-практичної конференції з міжнародною участю (1 листопада 2019 р.). Х. : Монограф. 2019. С.135-13
3. Украина в рейтингах: как менялись позиции страны за шесть лет URL: <https://ru.slovoidilo.ua/2020/06/25/infografika/politika/ukraina-rejtingax-kak-menyalis-pozicii-strany-shest-let#:~:text=%D0%9D%D0%B0%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%8F%20%D1%81%202016%20%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0%2C%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D0%B0,123%20%D0%BC%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%20%D0%B8%D0%B7%20153-%D1%85> (дата звернення: 06. 11. 2020).

ЕКОЛОГІЯ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Ю.П. Курлейко, студентка 3 курсу будівельного факультету

Л.О. Радіонова, доц., канд. филос. наук, доцент кафедри філософії і політології

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова, Харків, Україна*

Життя нерозривно пов'язане з природним середовищем. На ранніх етапах свого становлення людина, користуючись продуктами природи, не завдавала

помітної шкоди природним ресурсам. Але з посиленням практичної діяльності, пов'язаної з винаходом знарядь праці, вплив її на природу неухильно зростає. В останні десятиліття ХХІ століття у зв'язку із високими темпами науково-технічного прогресу, небувалим розширенням сфер матеріального виробництва він став особливо значним і великомасштабним [1].

В Україні екологічна криза значно поглибилась після аварії на Чорнобильській АЕС у квітні 1986 року. Ці обставини, а також складні соціально-економічні умови привели до різкого погіршення стану здоров'я населення та зниження його відтворення. Тепер в Україні більше людей помирає, ніж народжується. Рішенням парламенту від 1992 року всю територію нашої країни оголошено зоною екологічного лиха.

Тож у стосунках з природою людство зіткнулося із серйозними і складними проблемами. Цілком очевидно, що вплив людини на природу нині значно перевищує здатність біосфери до саморегуляції і ставить загалом під загрозу можливість її існування як системи.

В умовах науковотехнічного прогресу значно ускладнились взаємовідносини суспільства з природою. Людина отримала можливість впливати на хід природних процесів, підкорила сили природи, почала опановувати майже всі доступні відновні і невідновні природні ресурси, але разом з тим забруднювати і руйнувати довкілля [2].

За оцінкою Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), із більш ніж 6 млн. відомих хімічних сполук практично використовується до 500 тис. сполук; із них біля 40 тис. мають шкідливі для людини властивості, а 12 тис. є токсичними.

Втручання людини у природні процеси різко зростає і може спричинити зміну режиму ґрунтових і підземних вод у цілих регіонах, поверхне-вого стоку, структури ґрунтів, інтенсифікацію ерозійних процесів, акти-візацію геохімічних та хімічних процесів у атмосфері, гідросфері та літосфері, зміни мікроклімату тощо. Сучасна діяльність, наприклад, будівництво гідротехнічних споруд, шахт, рудників, доріг, свердловин, водойм, дамб, деформація суші ядерними вибухами, будівництво гігантських міст, обводнення і озеленення пустель, та інші повсякденні аспекти діяльності людини, вже викликали значні видимі і приховані зміни довкілля.

В історичному плані виділяють декілька етапів зміни біосфери людством, які увінчались екологічними кризами та революціями, а саме:

- вплив людства на біосферу як звичайного біологічного виду;
- надінтенсивне полювання без змін екосистем у період становлення людства;
- зміни екосистем внаслідок процесів, що відбуваються природнім шляхом: випасання, посилення росту трав шляхом випалювання тощо;
- інтенсифікація впливу на природу шляхом розорювання ґрунтів та вирубування лісів;
- глобальні зміни всіх екологічних компонентів біосфери в цілому.

Вплив людини на біосферу зводиться до чотирьох головних форм:

1) зміна структури земної поверхні (розорювання степів, вирубування лісів, меліорація, створення штучних водойм та інші зміни режиму поверхневих вод тощо),

2) зміна складу біосфери, кругообігу і балансу тих речовин, які її складають (добування корисних копалин, створення відвалів, викиди різних речовин у атмосферу та водойми),

3) зміна енергетичного, зокрема теплового, балансу окремих регіонів земної кулі і всієї планети,

4) зміни, які вносяться у біоту (сукупність живих організмів) внаслідок знищення деяких видів, руйнування їх природних місць існування, створення нових порід тварин та сортів рослин, переміщення їх на нові місця існування тощо.

Під забрудненням навколишнього середовища розуміють надходження в біосферу будь яких твердих, рідких і газоподібних речовин або видів енергії (теплоти, звуку, радіоактивності і т.п.) у кількостях, що шкідливо впливають на людину, тварин і рослини як безпосередньо, так і непрямим шляхом.

Безпосередньо об'єктами забруднення (акцепторами забруднених речовин) є основні компоненти екотопу (місце існування біотичного угру-повання): атмосфера, вода, ґрунт.

За даними Міністерства природних ресурсів і екології, у нашій країні щороку утворюється майже 2 млрд т різних відходів, 2/3 з яких розкривні, шахтні та інші гірські породи. Тільки переробка сільськогос-подарської сировини дає щороку 450 млн. т. відходів. Головними причинами екологічної напруги стали: широкомасштабна розробка надр і видобуток мінеральної сировини (Кривий Ріг, Донбас, Львівсько-Волинський басейн, Прикарпаття); спорудження каскаду водосховищ на Дніпрі, що призвело до замулення його природної екосистеми; катастрофа на Чорнобильській АЕС. необмежене нарощування в минулі десятиріччя потужностей атомної енергетики; необґрунтоване осушення заболочених і перезволожених територій на Поліссі; надмірна концентрація виробництва у містах, особливо великих; відставання темпів лісовідновлення від вирубки лісів на Поліссі і в Карпатах; масове проведення зрошувальних меліорацій у Причорномор'ї, що призвело до процесів засолення, зменшення родючості ґрунтів і висна-ження водних ресурсів [3].

Однією з найважливіших нині є проблема охорони повітряного басейну, основними забруднювачами якого є транспорт, енергетичні й хімічні підприємства. Почастішали випадки викидів в атмосферу оксиду вуглецю, вуглекислого газу, діоксиду сірки, пилу, різних оксидів та радіонуклідів. Особливо гостро стоїть питання охорони атмосфери в промис-лових районах, центрах металургійної й хімічної промисловості.

Винятково важливою є охорона водних ресурсів. Джерелами забруднення внутрішніх вод неочищеними стоками є передусім промислові та комунальні підприємства, сільське господарство. Особливо забруднюються водойми мінеральними добривами й пестицидами. Збільшення споживання води

зумовлює її дефіцит. У зв'язку з цим проблема забезпечення населення чистою прісною водою є однією з найгостріших. До найважливіших природоохоронних об'єктів належать Дунай, Тиса, Дніпро, Дністер, Південний Буг, Чорне й Азовське моря. Складовою проблеми охорони навколишнього середовища є охорона земельних ресурсів. Для розвитку сільськогосподарського виробництва винятково велике значення має раціональне використання землі, відновлення її родючості, максимальне зменшення вилучення сільськогосподарських угідь для промислового, житлового й транспортного будівництва. Особливу роль у стабілізації земельного фонду сільськогосподарства відіграє рекультивація відпрацьованих кар'єрів і золівдвалів.

Першочерговою є охорона рослинного світу, особливо лісів. Значення лісу для життя і діяльності людини важко переоцінити, тому найважливішим завданням є регулювання лісокористування, підтримання продуктивності лісів. З цією метою здійснюються заходи лісовідновлення. Для збереження видів унікальної природи створюються національні парки (Карпатський, Шацький та ін.).

Проблема охорони тваринного світу зумовлена зниженням запасів цінних видів риби, хутрових звірів, диких тварин, які не завдають шкоди людині. В зв'язку з цим на відповідні органи покладено обов'язки контролю і регулювання правил мисливства та рибальства. Ухвалено відповідні рішення законодавчих органів.

Зростання масштабів видобутку мінеральних ресурсів висуває проблему охорони надр. Слід передбачити раціональне використання надр і зменшення втрат корисних компонентів при видобутку і переробці. Для цього потрібно впроваджувати комплексне використання мінеральної сировини, широко застосовувати сучасні ефективні технології видобутку і переробки бідних руд, утилізацію відходів.

Загострення цих проблем робить необхідним розв'язання проблеми дальшого співіснування людини й природи на основі раціонального використання природних ресурсів. Під раціональним природокористуванням розуміють таку його форму, коли воно дозволяє передбачити результатні наслідки функціонування системи «людина-природа». Його рівень визначається ефективністю використання природних ресурсів і станом навколишнього середовища. Воно вимагає якнайміцнішого зв'язку між НТП і реалізацією заходів, спрямованих на мінімізацію негативного антропогенного впливу на навколишнє середовище і природоохоронної активізації виробничої діяльності.

Література

1. Радинова Л. А. Концепт «жизнеспособный город» в условиях локальной динамики: теоретико-методологические основы // Ефективність сучасного бізнесу в умовах динамічного середовища: монографія / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Калініченко. Х. : ФОП Панов А. М.Х. : ФОП Панов А. М., 2018. С. 274–283.

2. Екологія міста. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18711 (дата звернення: 05. 11. 2020).
3. Основні екологічні проблеми України. URL: <https://ecotown.com.ua/news/Osnovni-ekolohichni-problemy-Ukrayiny-u-2014-rotsi/> (дата звернення: 05. 11. 2020).

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

С.Ю. Лукін, кандидат економічних наук, доцент, директор закладу післядипломної освіти

«Регіональний центр підвищення кваліфікації Київської області»

З розвитком сучасних технологій, збільшенням міграційних процесів населення із сільської місцевості у великі міста, а також враховуючи демографічні особливості та міграційні процеси в наслідок воєнних дій на Сході України необхідним є здійснення системного аналізу розвитку публічного простору сільської місцевості з урахуванням соціальних, економічних, політичних, демографічних особливостей.

Звичайно, що за останні десятиріччя ми спостерігаємо певний занепад сільських територій, адже ці процеси пов'язані із низьким рівнем економічного життя сільського населення, недостатнім рівнем зарплат і пенсій у жителів села, міграцією працездатного населення до великих міст, зміною демографічних показників, низьким рівнем культури споживання товарів та послуг, передчасним старінням нації та відсутністю культури профілактики серцево-судинних та різних хронічних захворювань, психологічними чинниками пов'язаними із власною самореалізацією та комунікацією, відчуттям самотності у жителів села пенсійного віку, а також наявність гендерних диспропорцій (передчасна смертність чоловіків зрілого віку).

Якщо брати середні показники у світі, то на сільські території припадає 75% загальної площі, де проживає 51% усього населення планети. На сьогодні за наявними даними на цих територіях виробляється 32% світового ВВП [4, с.76-77].

В умовах розвитку децентралізації в Україні відбулися суттєві позитивні зміни для розвитку сільських територій. Так, за результатами 2019 року економічна активність зберігалась на достатньо високому рівні – темпи зростання ВВП оцінено у 3,3%, що майже співпадає з показником 2018 року. Про це йдеться у Огляді економічної активності, регулярному аналітичному продукті Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства [3].

Моніторинг соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад проводиться щороку за основними показниками їх соціально-економічного розвитку відповідно до наказу Мінрегіону від 30.03.2016 № 75

«Про затвердження методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади».

Також станом на 30.03.2020 року об'єднаними територіальними громадами разом з обласними державними адміністраціями надано фактичні дані за основними показниками їх соціально-економічного розвитку у 2019 році відповідно до наказу Мінрегіону від 30.03.2016 № 75. За отриманими даними обласних державних адміністрацій, завдяки проведенню реформи децентралізації та запровадженню нових інструментів підтримки розвитку територій у більшості ОТГ за підсумками 2019 року спостерігається зростання по основних показниках, що характеризують економічну та фінансову ефективність їх розвитку.

Зокрема, майже у всіх ОТГ по всіх регіонах у 2019 році спостерігалось збільшення власних доходів їх бюджетів у розрахунку на 1 особу населення, порівняно з попереднім роком.

Основними джерелами доходів до бюджетів об'єднаних територіальних громад як і в попередньому році стали надходження від сплати податку на доходи фізичних осіб, податку за землю та єдиного податку. Найвищі показники у Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Хмельницькій, Чернігівській областях.

Збільшення кількості підприємств малого та середнього бізнесу у 2019 році спостерігалось у більшості ОТГ Волинської, Івано-Франківської, Київської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Рівненської, Херсонської, Хмельницької та Чернігівської областей. У той же час, у більшості ОТГ Вінницької, Донецької, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Кіровоградської, Полтавської, Одеської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Черкаської та Чернівецької областей у минулому році зафіксовано скорочення кількості підприємств малого та середнього бізнесу, порівняно з попереднім роком [3].

Також у 2019 році спостерігалось збільшення обсягів фінансування проектів регіонального розвитку, що реалізуються на територіях ОТГ Закарпатської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Київської, Луганської, Миколаївської, Сумської областей та збільшення кількості таких проектів у ОТГ Вінницької, Волинської, Запорізької, Київської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Херсонської, Черкаської та Чернігівської областей [3].

Загалом збільшення обсягів капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу населення спостерігалось у більшості ОТГ Закарпатської, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Миколаївської, Рівненської, Хмельницької, та Чернігівської областей, а їх зменшення зафіксовано у ОТГ Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Львівської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернівецької та Черкаської областей [3].

Отже, якщо ми говоримо саме про публічний простір сільської місцевості та розвиток сільських територій необхідним є розроблення програми розвитку окремого населеного пункту з урахуванням природних особливостей цієї території. Найважливішим аспектом залишається підвищення життєвих стандартів, що включають не лише підвищення рівня доходів на селі, а й відновлення соціальної інфраструктури із поліпшенням культурних та оздоровчих послуг [2].

Як слушно зазначає М. Грищенко «публічний простір відіграє провідну роль в функціонуванні певної території. Визначений фізично, він пов'язує між собою розрізнені осередки (забезпечуючи логістичну функцію); в соціальному вимірі, він відіграє соціально значущу роль інтеграції населення, забезпечуючи умови для створення незапланованої анонімної взаємодії «незнайомців». Саме тому публічний простір слугує об'єднуючою ланкою певної території, саме він забезпечує її цілісність в фізичному та соціальному плані, відображаючи соціальний прояв певної території» [1, с. 31-38].

Таким чином, «публічний простір» – це певний базис чи конструкт, а також комунікаційний простір, де відбувається взаємодія та спілкування між різними соціальними групами, де кожен громадянин може реалізувати своє право на участь в політичному, соціальному, релігійному житті великої та малої соціальної групи та суспільства зокрема.

Таким чином, до публічного простору належать: вулиці, площі, парки, сквери, та інші громадські місця, передбачені для спільного перебування різних груп населення, також до публічного простору ми відносимо і квазіпублічні місця (тобто місця, що перебувають в приватній власності, зберігаючи можливість відкритого доступу та забезпечують «комунікацію незнайомців», основною функцією таких місць є забезпечення проведення вільного часу та споживання товарів та послуг) – торгівельно-розважальні центри, кафе, тощо.

Певний публічний простір сільської території дає нам інформацію про латентні правила відкритих чи закритих просторів, психологічні та соціальні особливості приналежності до певної спільноти. В таких місцях можливим часто актуалізується та загострюються соціальні суперечності, конфлікти, владні відносини, проявляються соціальні цінності спільноти, її пріоритети та орієнтації, рівень інтегрованості, демократичності, відкритості, толерантності та розвитку спільноти, а також особливості ефектів соціалізації, соціальної ідентифікації та «сприйняття інших», що проявляються саме в умовах публічного простору території.

Висновки. В умовах процесу децентралізації влади в Україні виникають нові можливості розвитку сільських територій. Підвищення рівня життя сільського населення, відновлення закладів культури, охорони здоров'я тощо виступають основним мотиваційним чинником децентралізації для розвитку об'єднаних територіальних громад. Територіальні громади можуть регулювати процес нагромадження коштів, надання відповідних послуг, базуючись на коротко- і довгостроковому плануванні. Розширення повноважень органів місцевого самоврядування різних рівнів має здійснюватися так, щоб, з одного

боку, максимально наблизити процес прийняття рішення до жителів села, а з іншого, щоб місцеві органи влади володіли організаційними, матеріальними та фінансовими ресурсами для забезпечення достатнього рівня життя на сільських територіях, необхідного обсягу та якості послуг, які надаються населенню відповідно до європейських стандартів життя.

На основі аналізу наукових джерел визначено що, публічний простір передбачає постійну ефективну взаємодію і комунікацію у суспільстві. Також важливим аспектом у публічному просторі сільської місцевості є безпека і реалізація суспільних інтересів жителів сіл і селищ та покращення якості надання соціальних послуг і комфорту рівня життя сільського населення.

Література

1. Грищенко М. Публічний простір міста як об'єкт соціологічного дослідження : Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. – 2016. – Вип. 1. – С. 31-38.
2. Малік М. Й. До питання сталого розвитку сільських територій. Економіка АПК. 2008. № 5. С. 51–58.
3. Огляд економічної активності [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua>.
4. Талавирич М. П., Горай О. А. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації : Економіка АПК. 2018. № 11. С. 75 – 79.

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ФУНКЦІЙ ФІНАНСІВ

О.І. Ляшевська, к. н. з держ. упр., доцент, кафедра управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту

Національний університет цивільного захисту України

Важливим економічним інструментом державного регулювання процесів розширеного відтворення, розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту є фінанси. Використовуючи їх, держава може активно впливати на економічний і соціальний розвиток країни як у позитивному, так і в негативному плані. Будучи об'єктивними за своєю суттю, фінанси значною мірою залежать від суб'єктивних дій політичних сил, що перебувають при владі.

Нині в Україні у сфері публічних фінансів концентруються найгостріші проблеми економічного і соціального життя держави, серед яких недотримання принципів справедливого оподаткування, неефективність публічних видатків, розбалансованість бюджету, бюджетний дефіцит і державний борг, недостатність обсягу місцевих фінансів для виконання повноважень місцевого самоврядування, проблеми міжбюджетних відносин тощо.

Управління публічними фінансами є головним напрямком діяльності будь-якої держави у будь-який період її історичного розвитку. Держава і

місцеві органи були зацікавлені в тому, щоб члени суспільства підтримували їхній фінансовий інтерес – задоволення потреб на їх функціонування, без чого неможливо підтримувати правопорядок на всій території держави, забезпечувати оборону країни, надавати послуги у сферах охорони здоров'я, освіти, культури, утримувати апарат управління тощо.

Іноді здається, що без якого-небудь державного чи суспільного інституту можна й обійтися, бо він дорогий, але без нього суспільство понесе більше збитків [3].

П. Годме чітко проводить межу між публічними і приватними фінансами:

1) держава забезпечує свої потреби в примусовому порядку, а по відношенню до держави примусового виконання ніхто не застосовує;

2) державні фінанси пов'язані із грошовою системою, якою так чи інакше керує держава, але ця система ніяк не залежить від волі приватних власників, які розпоряджаються своїми фінансами;

3) приватні фінанси зорієнтовані на одержання особистих прибутків. Державні фінанси, навпаки, витрачаються на здійснення публічного інтересу;

4) розміри державних фінансів набагато більші, ніж розміри приватних, якими розпоряджаються окремі особи. П. Годме говорить, що таких відмінностей досить, щоб розглядати фінансове право як самостійну науку, яка, не дивлячись на свій зв'язок із приватними фінансами, чітко відмежовується від останніх [2].

Досліджуючи відмінності між поняттями державні, місцеві та публічні фінанси, С. Дяченко зазначає, що ці категорії розглядаються в зарубіжній літературі під заголовками “public economics”, “public sector economics” “public finance” та “municipal finance”. Термін публічні фінанси традиційно використовується або застосовується до блоку питань політики, пов'язаної з використанням податкових і витратних заходів [4].

На думку С. Корецької, державні фінанси в сукупності з місцевими (муніципальними) та іншими публічними фондами утворюють публічні фінанси. Незважаючи на відносну самостійність державних й місцевих фінансів у межах держави, публічні фінанси являють собою єдину категорію, що підтверджується унітарним устроєм держави; єдністю грошової системи, економічної, фінансової та митної політики; єдністю державної та місцевої систем управління та регулювання фінансово-кредитної системи” [6, с. 25].

Слід зазначити, що в Україні наразі відсутнє системне законодавче забезпечення функціонування публічних фінансів, у жодному законодавчому акті немає нормативно-правового трактування цієї категорії та чіткого визначення їх структури. Лише у Законі України “Про відкритість використання публічних коштів” є визначення публічних коштів з точки зору їх структури.

У законі зазначено, що до публічних коштів належать: кошти державного бюджету України та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Нацбанку та інших держбанків, державних цільових коштів, Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового соціального

страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної та комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності.

Сутність публічних фінансів проявляється в їх функціях. Публічні фінанси виконують три основних функції: розподільчу, контрольну та соціальну [3, с. 30–32].

Розподільча функція виявляється при розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту.

По-перше, у сфері матеріального виробництва створюються так звані основні або первинні доходи, до яких належать:

прибуток – для юридичних осіб, тобто суб'єктів господарювання, і заробітна плата – для фізичних осіб, тобто працівників сфери матеріального виробництва.

По-друге, через податкову та бюджетну системи відбувається перерозподіл первинних доходів на користь держави та бюджетної сфери, внаслідок чого утворюються вторинні або похідні доходи, до яких належать кошти бюджетних та позабюджетних фондів, що спрямовуються на утримання установ та організацій бюджетної сфери, в тому числі для виплати заробітної плати працівникам, а також виплати різних видів пенсій, утримання, допомоги, надання безплатних послуг.

Контрольна функція виявляється в контролі за розподілом валового внутрішнього продукту за відповідними фондами та витрачанням їх за цільовим призначенням. Сутність контрольної функції полягає в тому, що фінанси – це інструмент контролю за діяльністю суб'єктів обмінно-розподільних відносин.

Рух грошових потоків відображає обмін, розподіл і перерозподіл вартості і тому об'єктивно вимагає контролю. У процесі фінансових взаємовідносин різні суб'єкти контролюють один одного. Саме така підконтрольність забезпечує збереження фінансових ресурсів та формування доходів на законній основі. Установлення і здійснення фінансових взаємовідносин автоматично передбачає і взаємний контроль сторін.

Соціальна функція полягає в тому, що публічні фінанси є інструментом, за допомогою якого держава підтримує соціальну справедливість і визначений рівень суспільного добробуту, забезпечує гарантований прожитковий мінімум, відповідність росту заробітної плати продуктивності праці, зайнятість населення тощо.

Виконуючи розподільну, контрольну та соціальну функції, публічні фінанси відіграють надзвичайно важливу роль у суспільстві. Вони:

– забезпечують розподіл ВВП і фінансові потреби юридичних і фізичних осіб та держави;

– забезпечують кругообіг фінансових ресурсів, а відтак безперервність відтворення виробництва;

– здійснюють перерозподіл первинних і вторинних доходів між галузями, регіонами, соціальними верствами населення, окремими юридичними і фізичними особами;

- впливають на інтереси суб'єктів розподільних відносин і регулюють різні напрями соціально-економічного розвитку;
- відіграють провідну роль у системі економічних методів державного регулювання економіки країни;
- утворюють систему фінансових показників, які відіграють роль індикаторів стану і розвитку економічної та соціальної сфер суспільства.

Висновки. З розвитком суспільства змінюється традиційне розуміння публічних, державних і місцевих фінансів. Але діяльність держави та ефективність реалізації реформ визначальною мірою залежать від чіткого та системного розуміння цих понять, їх ролі та функцій в економічній системі.

У сучасному розумінні, публічні фінанси – це суспільні відносини, що виникають не лише в процесі господарювання виключно держави або інших “публічних союзів”, а виникають насамперед у процесі задоволення суспільного публічного інтересу. Сутність публічних фінансів проявляється у їх функціях, основними з яких є розподільча, контрольна та соціальна.

Аналіз літератури з питань публічних фінансів переконує, що стосовно сутнісних характеристик цієї категорії у фінансовій науці суттєвих розбіжностей не спостерігається.

Література

1. Дегтяр А. О., Гончаренко М. В., Лесная О. С. Публічні фінанси. Харків: С.А.М., 2011. 512 с.
2. Дяченко С. А. Публічні, державні та місцеві фінанси: співвідношення понять. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2018. №4 (64). URL: http://www.pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2018/13.pdf (дата звернення: 10.02.2020).
3. Козырин А. Н. Публичные финансы: взаимодействие государства и общества. Москва, 2002. С. 7.
4. Корецька С. О. Аналіз категоріального апарату публічних фінансів. Інвестиції, прак-тика та досвід. 2011. № 19. С. 25–27.
5. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 р. № 183-VIII. URL: (дата звернення: 10.02.2020).
6. Транспарентність публічних фінансів – протидія корупції: монографія / за заг. ред. д.е.н. І. О. Школьник і д.е.н. Т. Г. Савченка. Суми : Ярославна, 2018. 186 с

Е-ДОКУМЕНТООБІГ - ДІЄВИЙ ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ З ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ COVID-19

К.В. Мануїлова¹, д.н.з держ.упр., доцент кафедри менеджменту і логістики

В.О. Моторний², к.н. з держ. упр., заступник начальника кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін

¹*Одеської національної академії харчових технологій*

²*Військової академії (м.Одеса)*

Цифрові трансформаційні процеси у світі значно впливають на зміни, що відбуваються у вітчизняних органах публічної влади. Ефективність функціонування роботи органів публічної влади залежить від швидкості оперативної обробки інформаційних потоків і документообігу, що надходить до органів влади. Тому ключовим завданням, що має розв'язати уряд України, це є розбудова інформаційного суспільства, яке відповідає викликам часу, а також впровадження електронного документообігу в органи публічної влади. Останнє є необхідною передумовою їх ефективного функціонування публічної влади в умовах COVID-19.

Актуальність дослідження різних аспектів електронного документообігу обумовлено також нагальною проблемою активного застосування е-документообігу у зв'язку зі зростанням масштабу епідемії коронавірусу.

Запровадження багатомісячного карантину в Україні наочно демонструвало, що вітчизняне суспільство гостро потребує в активному застосуванні удосконалених та максимально безпечних інформаційно-комунікаційних засобів для спілкування з органами публічної влади. Саме використання системи електронного документообігу (СЕД) дозволяє зберігати та раціонально використати людські ресурси в умовах карантину, а також значно підвищувати швидкість управління потоками інформації та документообігом в органах публічної влади.

Важливим напрямком створення ефективного та швидкого електронного документообігу є запровадження проєкту цифрова держава “Дія” - держава в смартфоні. Отже, всі відомства мають об'єднатись в єдину онлайн-систему. Проєктом передбачено, що “Цифрова держава” до 2022 року дозволить надавати 100 % державних послуг онлайн; 20% державних послуг мають надаватись автоматизовано, без втручання посадовця; а також діяти єдина онлайн-форма для заповнення, щоб отримати пакет послуг до будь-якої життєвої ситуації [1].

На наш погляд, позитивним явищем в напрямку створення дієвого електронного документообігу є запровадження у 2020 році на платформі “Дія” електронного сервісу для реєстрації дітей е-малятко. Е-малятко — являється комплексною послугою для батьків новонароджених дітей. Завдяки означеному електронному сервісу батьки лише заповнити одну заяву і можуть отримати

одночасно близько 10 державних послуг від різних органів влади [2]. Останнє значно економить час батьків і дозволяє звести до мінімуму ризик розповсюдження епідемії коронавірусу в органах публічної влади.

Отже, застосування електронного документообігу позитивно впливає на швидкість та оперативність опрацювання документів в органах влади. Крім того, активне використання е-документообігу в умовах епідемії коронавірусу дозволяє значно знизити державних службовців, що працюють в публічній владі.

Література

1. Дія: в Україні представили бренд цифрової держави. Що це таке? 27 вересня 2019 р. URL: <https://pingvin.pro/gadgets/article-gadget/diya-v-ukrayini-predstavlyu-brend-tsyfrovoyi-derzhavy-shho-tse-take.html> (дата звернення: 08.11.2020).
2. Є-малятко. // Дія. <https://diia.gov.ua/life-situations/yemalyatko> (дата звернення: 14.11.2020).

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЯКОСТІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

А. В. Мележик, студентка 3 курсу факультету Інженерних мереж та екології міст

Л. О. Радіонова, канд. філос. наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна

Тенденції, що утворюються в соціальній системі останніми роками, вказують на необхідність оцінки соціального розвитку регіону з позиції концепції соціальної якості, яка з'явилася як реакція на проблему співвідношення економічного і соціального розвитку. Для координації процесів, які проходять в соціальному просторі регіону, в управлінській практиці необхідно оцінювати стан суспільства з точки зору участі населення в досягненні цілей розвитку, взаємозв'язаних між суб'єктами управління.

Наукова проблема забезпечення соціального розвитку пов'язується з концепцією соціальної якості. Остання визначається як «ступінь, до якої люди здатні приймати участь в житті своїх спільнот на умовах, які сприяють зростанню добробуту та індивідуальним можливостям» [1], охоплюючи колективний та індивідуальний рівні. В контексті соціального розвитку соціальну якість можна трактувати як стійку систему результатів продуктивної діяльності і особливостей процесів, які забезпечують можливість досягнення пріоритетів соціального розвитку за рахунок зростання ефективності адаптаційних відносин та здібностей. О. І. Субетто визначає соціальну якість

як особливий тип системної якості, який розкривається через відносини людини, об'єкта, процесу, середовища в суспільстві і являє собою якісну експлікацію соціальності [2, с. 122]. В цілому, соціальна якість визначає здатність територіальних товариств, об'єднаних територіальних громад робити внесок в їх добробут і розвиток. Соціальна якість містить інтегративний смисл, оскільки її вимір потребує досить широкого мультидисциплінарного підходу.

Системний підхід розкриває генезис соціальної якості як індикатора функціонування соціальної системи і дозволяє побудувати систему управління соціальною якістю. В сучасному суспільстві соціальна якість стає напрямком суспільного самоуправління, яке формує людину з проєктивним інтелектом [3]. По відношенню до реалій соціального життя це означає, що можна вивести механізми і критерії відбору більш адекватних програм і стратегій розвитку територій.

В середині ХХ століття дослідженням соціального розвитку передували розробки теоретичних і практичних питань якості життя, які і стали поштовхом до розробки нової парадигми вивчення суспільства, яка сформувалася як феномен «соціальної якості». Соціальна якість охоплює всі сфери повсякденного життя людини і дозволяє розробляти стратегії на основі повної оцінки соціальних процесів.

В соціально-філософському смислі концепція соціальної якості відноситься до позитивних соціальних концепцій, які віддають пріоритет суспільним, а не індивідуальним рухомих силам розвитку. Вона розробляється як альтернатива неоліберальним підходам, які розглядають індивідуалізм і відчуження в якості рухомих сил розвитку суспільства.

В концепції соціальної якості підкреслюється різниця між «людським» і «соціальним», пов'язуючи їх відмінності між індивідуальністю і колективністю. Суть концепції полягає в тому, щоб запропонувати суспільствам різних рівнів в сучасних умовах нові, колективістські альтернативи розвитку, які призводять їх до стійкості. Концепція соціальної якості акцентує увагу на можливості участі населення в конструюванні середовища проживання соціального простору територій.

Соціальна якість характеризує особистість, соціальні групи і суспільство, а також середовище життєдіяльності, в якому розвиваються суспільні процеси і структури. В аспекті дослідження соціальної якості акцент робиться на розширенні сфери дії таких системних суспільних властивостей, якими є соціальна справедливість, активність, солідарність.

Концепція соціальної якості формує певні вимоги до суспільства: доступність соціально-економічного забезпечення і соціального захисту; можливість дослідження соціального включення через інститути суспільства (ринок праці, інститут громадянства); здатність людей до життя в суспільстві з соціальною згуртованістю (солідарністю, розділенням цінностей і норм); можливістю самореалізації особистості шляхом активності і колективної участі.

В парадигмі соціальної якості об'єктивні соціальні умови життєдіяльності розглядаються у взаємозв'язку з діяльністю особистості і соціальних структур, але акцент робиться на соціальній взаємодії.

Таким чином, можна виділити елементи соціальної якості, які дозволяють проаналізувати вимірювання «соціального» в суспільстві: соціально-економічна безпека, соціальне включення, соціальне згуртування, соціальна активність, соціальна справедливість, соціальні повноваження.

Одним із основних факторів соціального розвитку є умови соціально-економічної безпеки, яка визначається як ступінь, в якій у людини наявні необхідні ресурси для процесу самореалізації [4]. Також її можна визначити як набір адекватних засобів, зокрема житла, фінансових ресурсів, навколишнього середовища, освіти та здоров'я.

Соціально-економічна безпека населення регіону визначається через сукупність умов, які забезпечують соціальну якість: задоволення життєвих потреб, досягнення соціального благополуччя, розвиток основних фундаментальних цінностей, відносин влади і особистості, здатність долати різні загрози.

Соціально-економічна безпека проявляється в двох аспектах: в факторах добробуту, гарантуючих екзистенціальну базову безпеку громадян (соціальний захист, прибуток, здоров'я), безпеку повсякденного життя (якість продуктів, охорона навколишнього середовища, безпека на роботі), внутрішню свободу, правосуддя, і в життєвих можливостях людини, кількості альтернативних варіантів, серед яких вона може обирати. Відношення населення до місцевого самоуправління і можливості приймати в ньому участь також пов'язують з реальною соціально-економічною безпекою.

Показниками соціально-економічної безпеки населення є стан освіти і охорони здоров'я, правоохоронної системи, житла, житлово-комунального господарства та інші. Суб'єктивний характер безпеки пов'язаний з забезпеченням захисту цінностей і інтересів людини, які виражаються в її сприйнятті загрози. Забезпечення особистої безпеки людини можлива за рахунок зниження злочинів проти власності і особистості, девіантних форм поведінки, захисту від неефективних соціальних реформ.

Загрози соціально-економічної безпеки виражаються в зростанні безробіття, незабезпеченості житлом, недостатній оплаті праці, низькій якості охорони здоров'я і соціальному забезпеченні в регіоні. Для мінімізації загроз необхідні: висока якість трудового життя, можливість отримання освіти і розвитку, підвищення купівельної спроможності, реалізація ефективної цінової політики, підвищення основних державних гарантій. Важливими є також забезпечення високоякісної соціальної інфраструктури, заходи з підтримки сімей, дітей, молоді, формування ефективної адресної соціальної допомоги і підтримки незахищених верств населення, забезпечення доступності прийняттого комплексу послуг і стабільного фінансування соціальної сфери і програм, гарантуючих доступність медицини, освіти, культури. Ефект від подібних заходів буде зростати, якщо вони будуть реалізовані відповідно

соціальної політиці, націленій на укріплення соціально-економічної безпеки і підвищення якості життя населення регіону. Дослідження питань соціально-економічної безпеки регіону в рамках соціальної якості виступає пріоритетним напрямком соціального розвитку у визначенні основних методів і форм діяльності державних органів влади і муніципальної системи.

Важливим елементом соціальної якості з точки зору виконання найважливіших соціальних функцій є включення населення в соціальний простір. Соціальне включення, або інклюзія, визначається як ступінь, в якій у людини є доступ до суспільних відносин і інститутів, участі в соціальному, економічному і культурному житті суспільства в сфері соціальних мереж, громадянських прав, ринку праці, приватних і громадських служб.

Література

1. Радіонова Л. О. Теоретико-методологічні аспекти управління адаптивним розвитком малих міст України // Проблеми адаптації соціально-економічних систем до екзогенних змін: монографія / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Калініченко. Х. : ФОП Панов А. М.Х. : ФОП Панов А. М., 2019. – С. 370-380.
2. Субетто А. И. Начала теории социального менеджмента качества. Ноосферно-социальная парадигма: [научная монография] / А. И. Субетто; под науч. ред. Бобкова В. Н. ; Ноосферная общественная акад. наук [и др.]. СПб : Астерион, 2012. – 263 с.
3. Радіонова Л. О. Парсипативна модель управління малим містом і теорія поколінь / Г. В. Стадник, Л. О. Радіонова // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. № 3 (20). URL: <http://www.easterneurope-bm.in.ua/20-2019-ukr>
4. Концепт «жизнеспособный город» в условиях локальной динамики: теоретико-методологические основы // Эффективность сучасного бізнесу в умовах динамічного середовища: монографія / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Калініченко. Х. : ФОП Панов А. М.Х. : ФОП Панов А. М., 2018. – С. 274–283.

ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

А.С. Мусієнко, студентка 2 курсу Науково-навчального Інституту Менеджменту і економіки

Л.О. Радіонова, канд. філос. наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Сьогодні ефективно вирішення новітніх завдань і викликів суспільного розвитку стало неможливим у межах існуючих управлінських практик, тому ситуація зумовлює необхідність докорінного перегляду численних теорій і практик, відмови від застарілих моделей та формування сучасної парадигми державного управління й побудови на її основі управлінської системи, яка б відповідала викликам сьогодення та була спроможна ефективно функціонувати в умовах динамічності змін. Серед сучасних концепцій, що обґрунтують важливість конструктивної ролі громадян як повноправних політичних акторів у формуванні політики, вигідно виділяється теорія демократії участі, або партисипативної демократії (від англ. participate – брати участь), прихильники якої ведуть активний пошук каналів ефективного залучення громадян до процесу вироблення та прийняття державно-управлінських рішень поза межами електорального процесу [1].

Досвід демократично розвинутих країн засвідчує використання безліч публічно-правових інститутів, які забезпечують широке застосування різних форм участі населення в процесі прийняття управлінських рішень як на місцевому, так і на загальнонаціональному рівнях. Додання цим інститутам особливого місця в системі організації публічної влади можна розцінювати як установку на розвиток і поступове поширення партисипативної демократії.

В США, Великобританії, Канаді Японії, Австралії, Бразилії одній з найбільш поширених технологій залучення громадян у процес вивчення проблеми, обговорення суспільно значущих питань, вироблення та прийняття колективних рішень для органів місцевого самоврядування або органів державної влади є громадські журі. В європейському варіанті були розроблені близькі за змістом технології «громадських конференцій».

Відбирається невелике число таких громадян – у кількості від 18 до 24 осіб, тому що практика роботи колегіальних органів показала, що ефективну роботу журі можуть забезпечити невеликі групи громадян. Зазвичай процес координує модератор. Група збирається на 4-5 днів для ретельного вивчення матеріалів, представлених експертами. Вони заслуховують думки авторитетних фахівців, які добре розбираються в обговорюваній темі, та представляють різні точки зору з даного питання. Якість роботи журі в кінцевому підсумку визначається не кількістю голосів, поданих «за» чи «проти» будь-якого

варіанту вирішення питання, а глибиною оволодіння проблеми. Учасники формують звіт або виносять вердикт, в який включають відповіді на основні питання, а також свої рекомендації з доопрацювання проекту.

Також технологія дорадчого голосування досягла великої популярності в США, на даний час його практикують вже майже 30 країн. Суть цієї технології полягає в тому, що громадяни, заохочені державними інституціями, знайомляться, дискутують і, поміркувавши, виражають свої преференції одному з варіантів розв'язання суспільної проблеми. Голосування відбувається після глибокого обговорення всіх «за» і «проти». Перелік справ, які можуть бути предметом такого способу обговорення, дуже широкий: розмір місцевих податків, розташування аеропорту тощо.

Процес демократичного обговорення та прийняття рішень, у якому звичайні люди вирішують, як розподілити частину бюджету міста, – це «бюджет участі» або «партисипативне бюджетування» (від. англ. participatory budgeting). Структура бюджету участі складається з трьох рівнів, в яких статті бюджету та плановані інвестиції визначаються в процесі обговорення та врахування вимог трьох основних учасників: населення, організованого за територіальною ознакою; населення, організованого за тематичною ознакою та адміністрації міста.

У багатьох аспектах модель участі місцевих громад у бюджетному процесі є цікавою для українських дослідників цієї проблематики та може бути з успіхом застосована у процесі реформування системи місцевого самоврядування в Україні. Сьогодні в Україні вплив громадян на місцевий бюджетний процес обмежується лише публічними слуханнями бюджету, які часто не надають можливостей для взаємодії громадян і місцевих представників. Це відбувається, в основному, через відсутність доступної та зрозумілої всім громадянам інформації про бюджетний процес і переконаності громадян у неможливості впливати на бюджетну політику [2].

На сьогоднішній день вітчизняна нормативно-правова база надає громадянам чимало механізмів та інструментів для реалізації свого права на участь в управлінні суспільними справами. Але існування чисельних правових колізій і суперечностей не дозволяє громадянам вповні використовувати свої конституційні права на участь у діяльності територіальної громади. Лише ефективна та належно сформована система форм, правил і процедур участі громадян у політиці дозволяє виховати «людину політичну», яка спроможна взяти на себе певний тягар відповідальності та партисипативної активності.

Використання зарубіжного досвіду з поєднанням вітчизняних практик набуває особливої актуальності в умовах оновлення політичної системи та державного управління сучасної України. Для успіху впровадження нових форм залучення громадян до державно-управлінського процесу в Україні необхідні, звичайно, кошти та більш досконале законодавство. Але основною запорукою успіху в цій сфері, передусім, є бажання співпрацювати обох зацікавлених сторін – громадян і влади, без участі яких подібна проблема не може бути вирішена.

Література

1. Радіонова Л. О. Нові лідери територіального розвитку : навч.-метод. посібник Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 121 с.
2. Радіонова Л. О. Форми партисіпації громадян в контексті адміністративної реформи //Актуальні питання публічного управління та адміністрування в контексті реалізації адміністративної реформи : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 19 червня 2018 р. / за заг. ред. С. М. Приліпка, О.І. Васильєвої, Н.В. Васильєвої, І.М. Грищенко. Умань : Видавець «Сочінський М. М.» С. 44-46.

РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РЕГІОНАЛЬНОГО ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Я.С. Палешко, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та туризму

О.В. Неклеса, науковий співробітник, Т.в.о. завідувача навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем протидії організованим злочинності та корупції

*Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна*

На всій території нашої держави тривають трансформаційні процеси, які , пов'язані з формуванням розвинутої та соціально орієнтованої економіки, яка б могла забезпечити населенню рівень життя якісно нового типу. Необхідно відмітити, що за час існування України як незалежної держави було утворено: власну економічну систему та інститути ринку, створено правову базу і здійснено відповідні перетворення щодо появи ефективного власника.

Спираючись на ситуацію, яка складається в сучасному житті, Україні необхідно впроваджувати масштабні інвестиційні реформування, з опорою на інноваційні процеси, демократичні засади та інформаційні технології, як на державному так і на місцевих рівнях управління. Всі ці процеси, наразі, прийнято називати «сталим розвитком», тобто таким, який задовольняє потреби нинішнього покоління у такий спосіб, щоб не зашкодити здатності прийдешніх поколінь задовольняти свої потреби.

Головна складова розвитку держави – це усунення таких негативних тенденцій та факторів в економіці регіону, як низький рівень доходів значної частини населення; наявність високого рівня безробіття; низькі обсяги промислової та сільськогосподарської продукції, що випускається та її низку конкурентоспроможність; фінансову неспроможність багатьох підприємств; дотаційність регіонів. Виходячи з вище вказаного можна стверджувати, що

розвиток держави залежить від основних сфер регіонів: політика, економіка, екологія та соціологія [1].

Неефективне використання внутрішніх резервів та ресурсів більшості регіонів обумовлене сьогодні як недостатньо об'єктивною оцінкою створених економічних потенціалів та їх ролі в сучасному відтворювальному процесі, так і невідповідністю сучасних заходів державного регулювання інтересам довготермінового соціально-економічного розвитку.

Структура регіональної системи відображається у взаємозв'язку, взаємодії обернених її компонентів. Тобто порушення у системі зв'язків регіонів призводить до кризових явищ в економіці. А не відповідне виконання регіонами їх функцій, призводить до значних економічних втрат єдиної системи економіки в державі [2].

Сталість регіональної економіки – це її здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім впливам, зберігати стабільну рівновагу та надійність протягом часу. Стабільну рівновагу можна визначити як здатність системи виконувати властиві їй функції за умови дотримання цілісності системи та фінансової сталості її елементів, при забезпеченні відповідної надійності, яка є однією з важливих характеристик сталості економіки регіону як системи [1].

Органи державного управління повинні весь час проводити моніторинг по оцінці контролю з питань стану та розвитку кожного регіону держави. При цьому слід зазначити, що розвиток регіонів держави не має потенціалу без достатньо розвинутих міст. Згідно статистичних даних понад 60 % країни проживає в містах. Саме умови та якість життя міського населення можуть розглядатися як один з потужних чинників впливу на рівень соціальної напруженості та довіри до держави та її політики.

Ситуація в містах ускладнюється з посиленням соціальних, економічних та екологічних проблем, які суттєво впливають на якість та безпеку життя людей у містах України.

Слід виділити найбільш вагомі питання, які торкаються усіх міст держави:

- Зростає концентрація населення у великих містах, при цьому значно уповільнюється розвиток середніх та малих міст, особливо з малорозвиненим промисловим сектором. Зважаючи на це: великі міста потерпають від проблем екологічного характеру, а середні та малі міста від економічної не забезпеченості.

- Суттєвою проблемою є стан житлово-комунального господарства міст. Комунальні підприємства, здебільшого, неспроможні надавати споживачам якісні послуги у сфері ЖКГ, не можуть утримувати основні фонди підприємств житлово-комунального господарства у належному робочому стані, проводити політику енергозбереження тощо.

- Проблема налагодження ефективного функціонування системи водопостачання і водовідведення (каналізаційних мереж), що призводить до жахливої санітарно-гігієнічна ситуації.

- Низький рівень зі збиранням та утилізацією (знешкодженням) твердих побутових відходів (ТПВ) у містах.

- В період реформ у місцевому самоврядуванні та територіальній організації влади, призводить до неможливості формування відповідних фінансових ресурсів для розвитку територій.

Отже розвиток країни прямо пропорційно залежить від розвитку регіонів, а отже і міст держави в цілому. Спираючись на досвід країн ЄС, де забезпечення розвитку міст є базовий принцип в регіональній економіці, для України необхідно формувати належне життєзабезпечення людини на території українських міст та регіонів, які потребують у створенні нагальних умов для проживання та відпочинку, гарантування безпечного перебування людини на території міст, створення «зелених зон» тощо.

Література

1. Корнійчук Л. Економічне зростання і сталий розвиток / Л. Корнійчук // Економіка України. – 2008. – № 4.
2. Мельник А. Ф. Державне управління : підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання, 2009. – 582 с.
3. Економіка розвитку : підручник / О. М. Царенко [та ін.] ; ред. І. В. Сало. – Суми : Університетська книга, 2004. – 589 с.

ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

К.В. Пастух, к. наук з держ.упр., доцент кафедри менеджменту і публічного адміністрування

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

У Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки відзначено, що одним із першочергових завдань нової регіональної політики є прискорення економічного зростання регіонів [3]. Саме тому набуває особливого значення приділення уваги економічному забезпеченню реалізації державної регіональної економічної політики в Україні.

Складовими економічного механізму реалізації державної регіональної економічної політики в Україні є: бюджетно-фінансове регулювання регіонального розвитку; прогнозування, програмування; створення й функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, територій пріоритетного розвитку; державна підтримка розвитку транскордонного співробітництва; субсидії; дотації; компенсації; пільги.

Слід відмітити, що саме бюджетно-фінансове регулювання стосується як формування, так і розподілу фінансових ресурсів між територіями. Заходи

такого регулювання здійснюються через реалізацію державних регіональних програм.

Важливими для реалізації державної регіональної економічної політики є прогнозування і програмування.

Прогнозні та програмні документи економічного і соціального розвитку розробляються на основі оцінювання досягнутого рівня розвитку економіки і соціальної сфери, з урахуванням впливу зовнішніх політичних, економічних та інших факторів, очікуваних тенденцій зміни впливу цих факторів у перспективі, комплексного аналізу демографічної ситуації, конкурентоспроможності вітчизняної економіки, стану використання природного, виробничого, науково-технічного і трудового потенціалу [2].

Реалізація державної регіональної економічної політики передбачає створення й функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, а також територій пріоритетного розвитку. Варто відзначити, що створення вільних економічних зон в Україні є одним з елементів перенесення центру ваги управління соціально-економічними процесами на регіональний рівень з метою прискорення економічного розвитку, залучення іноземних інвестицій, активізації підприємницької діяльності з іноземними інвесторами.

Державна підтримка розвитку транскордонного співробітництва передбачає: визначення пріоритетних напрямів державної підтримки розвитку транскордонного співробітництва; відбір проектів (програм) транскордонного співробітництва, які потребують державної підтримки; розроблення, виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва; надання правової, організаційної, методичної, інформаційної допомоги та підтримки суб'єктам і учасникам транскордонного співробітництва України [4].

Згідно з Господарським кодексом України, державою можуть надаватися дотації та використовуватись інші засоби державної підтримки суб'єктам господарювання. Насамперед це стосується надання дотацій на виробництво життєво важливих лікарських препаратів та засобів реабілітації інвалідів, підтримку виробництва життєво важливих продуктів харчування, імпорتنі закупівлі окремих товарів, послуги транспорту, що забезпечують соціально важливі перевезення, а також суб'єктам господарювання, що опинились у критичній соціально-економічній або екологічній ситуації, з метою фінансування капітальних вкладень на рівні, необхідному для підтримання їхньої діяльності, на цілі технічного розвитку, що дають значний економічний ефект, та ін. Також держава може здійснювати компенсації або доплати сільськогосподарським товаровиробникам за сільськогосподарську продукцію, що реалізується ними державі [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

З метою підтримки різних видів підприємницької діяльності, сфер і галузей народного господарства, розвиток яких має важливе значення для економіки, державою з державного бюджету надаються субсидії. Особливою допомогою держави слід вважати надання суб'єктам господарювання інвестиційних, податкових та інших пільг.

До недоліків економічного забезпечення реалізації державної регіональної економічної політики в Україні слід віднести: значну частку загальних доходів на державному рівні, що потребує додаткового змінення пропорцій розподілу доходів між державними та місцевими бюджетами; низьку ефективність реалізації державних цільових програм. Зазначене потребує додаткового визначення напрямів удосконалення економічного забезпечення реалізації державної регіональної економічної політики в Україні, що потребує подальших наукових пошуків.

Література

1. Господарський кодекс України // ВВР України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
2. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23 берез. 2000 р. № 1602-III № 1621/IV// ВВР України. – 2000. – № 25. – Ст. 195.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 5 серп. 2020 р. № 695 // Офіц. вісн. України. – 2020. – № 67. – С. 315. – (Ст. 2155, код акта 100460/2020).
4. Про транскордонне співробітництво : Закон України від 24 черв. 2004 р. № 1861-IV // ВВР України. – 2004. – № 45. – Ст. 499.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ У РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Х. О. Патицька, к.е.н., с.н.с. відділу регіональної фінансової політики

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»

Десятирічний досвід впровадження смарт-спеціалізації як інноваційного підходу до стимулювання економіки регіонів у країнах ЄС підтвердив свою цінність не лише для подальшого розвитку Європи, а і у глобальному масштабі. Досвід країн ЄС поступово запозичують та адаптують як держави в контексті політики сусідства та розширення ЄС (зокрема і Україна), так і країни по усьому світу.

Ці тенденції вказують на те, що питання, які піднімаються в контексті формування стратегій смарт-спеціалізації, на сьогодні виходять за межі інтересів ЄС. Чимало країн та міжнародних організацій, зокрема ООН та ОЕСР, аргументують доцільність втілення концепції розумної спеціалізації можливістю забезпечення та утримання передових позицій у рейтингах конкурентоспроможності на міжнародних ринках завдяки стимулюванню регіонального динамізму. Серед іншого, високу оцінку щодо впровадження смарт-спеціалізації надали такі організації як ООН, ЮНЕСКО, ЮНІДО в контексті реалізації Цілей сталого розвитку: «локалізація Цілей сталого розвитку може виграти від втілення підходу інтелектуальної спеціалізації,

оскільки це сприяє інклюзивному діалогу, що веде до виявлення інноваційного потенціалу та конкурентних переваг» [2].

Впровадження концепції або її окремих елементів спостерігається на різних етапах в Австралії, Бразилії, Колумбії, Мексиці, Перу, Норвегії та Чилі. Інтерес до смарт-спеціалізації проявляє влада Китаю, Таїланду, країн Африки, США та Канади [1, 3]. Серед таких країн і Україна.

Зважаючи на розширення досвіду щодо впровадження концепції смарт-спеціалізації у регіональний розвиток, актуальності набуває питання формування та впровадження RIS 3 у конкретних умовах, коли обставини та соціально-економічне становище може ускладнити реалізацію запланованого. Відтак в контексті проведеного дослідження встановлено, що вплив на розробку та впровадження стратегії смарт-спеціалізації мають певні чинники.

1. Рівень децентралізації управлінських компетентностей та фінансових ресурсів для їх реалізації. Це один з ключових факторів забезпечення стійкої регіональної позиції щодо ведення інноваційної політики розвитку території. Адже у країнах з низьким рівнем управлінської автономії та недостатніми фінансовими ресурсами на регіональному рівні обов'язково виникатимуть проблеми із впровадженням регіональних інноваційних стратегій, що може результуватися і перенесенням завдань щодо формування стратегій смарт-спеціалізації на національний рівень (як це зроблено в деяких країнах ЄС).

2. Якість та рівень розвитку інституційних структур, традиція організації управлінської діяльності у регіоні, досвід та спроможність представників політичної та адміністративної системи регіону забезпечити розробку і втілення інноваційних стратегій. Регіони з розвиненою системою управління, досвідом у визначенні пріоритетів та координації сторін політичних процесів, веденні послідовної довгострокової політики регіонального розвитку мають суттєві переваги щодо забезпечення ефективної реалізації концепції на практиці, що, водночас, не дозволяє акцентувати лише на територіальному підході до впровадження RIS 3, адже «розумна спеціалізація вимагає отримання користі від налагодженої системи багаторівневого управління та координації горизонтальної політики» [4], тобто вимагає взаємодії держави та регіону в процесі її реалізації.

3. Рівень інноваційної активності підприємств, розвиненість інноваційної інфраструктури, наявність посередницьких організацій та науково-дослідних установ також суттєво впливають на сприйняття смарт-спеціалізації та можливості її втілення. З однієї сторони, регіони та навіть держави можуть зіткнутися з проблемою ефективної мобілізації критичної маси суб'єктів економіки для участі у розробці стратегії смарт-спеціалізації, з іншої – при наявності значної кількості потенційних учасників процесу формування стратегії може виникнути проблема ефективного відбору претендентів для включення їх до процесу прийняття рішення.

У регіонах, які відстають [5], впровадження смарт-спеціалізації вимагає не лише ефективної організації процесу прийняття і впровадження стратегії, а й зміни ставлення потенційних учасників до можливостей власного розвитку і

зміни підходів до управління в контексті територіального розвитку. У таких регіонах процеси навчання та стимулювання розробки RIS 3 приймали різні форми і результувалися позитивними наслідками. Зокрема, встановлено, що розвиток смарт-спеціалізації призвів до зростання зацікавлення дослідників можливістю співпраці з промисловістю та сприяв зменшенню взаємної недовіри між сторонами, і, що не менш важливо, став рушієм процесу зміни процедур та норм в управлінні і формування довгострокової політики на регіональному рівні [4]. Зважаючи на те, що до категорії регіонів, які відстають, віднесено здебільшого регіони та цілі країни Центрально-Східної Європи (Польщу, Болгарію, Хорватію, Угорщину, Румунію), Україні, яка характеризується схожими особливостями економічними розвитку, також варто звернути увагу на ті проблеми, які виникли у цих країнах в контексті реалізації смарт-спеціалізації, а також врахувати досвід країн ЄС на шляху інноваційної моделі регіонального розвитку, зокрема:

1) системні реформи, які тривають в Україні з 2014 р. в напрямі адміністративно-фінансової децентралізації, хоча і характеризувалися значними позитивними змінами, проте в силу їх незавершеності та недовгого періоду не результувалися становленням спроможних інституційних структур на регіональному рівні, здатних забезпечити розробку, втілення та фінансування інноваційних стратегій. Україні, як державі пострадянського простору, була притаманна централізована система управління та відсутня традиція ведення політики розвитку на регіональному рівні. Це суттєво ускладнює можливості швидкого та ефективного формування та впровадження стратегій смарт-спеціалізації у регіонах. Тому, на нашу думку, в Україні до питання впровадження смарт-спеціалізації потрібно залучати і національний, і регіональний рівні управління для уникнення ризиків неефективності та неспроможності регіональної влади втілити заплановане. Попри широку залученість різних учасників до формування та реалізації стратегії смарт-спеціалізації, саме держава повинна мати ключову роль у забезпеченні інноваційного розвитку країни (зокрема в Україні, де потрібні системні трансформації та заміна сировинної моделі економіки), оскільки лише на цьому рівні можливе ефективне використання численних державних стимулів та важелів (проектне фінансування, податкові пільги, пільгові кредити, гарантійні кредити тощо);

2) одним з ключових питань ефективності впровадження смарт-спеціалізації та формування інноваційних стратегій у регіонах є пошук достатніх джерел фінансового забезпечення. Якщо у країнах ЄС ½ стратегій не містить сформованих кошторисів, то для України така модель є непринятною через відсутність доступу до ресурсів структурних фондів ЄС. Відтак формування стратегій смарт-спеціалізації має ґрунтуватися, по-перше, на чітко визначених і достатніх джерелах фінансування (залученні коштів з ДФРР, національних та регіональних програм інноваційного розвитку та розвитку підприємництва, місцевих бюджетів, приватних інвесторів, науково-дослідних установ та ВЗО, інноваційних центрів/агентств/організацій, залучення

іноземних інвестицій тощо), по-друге, на механізмі моніторингу та контролю використання цих коштів та посилення відповідальності на усіх етапах втілення RIS 3;

3) регіонам України притаманні проблеми групи регіонів ЄС, які відстають, тому, зважаючи на ризик недостатньої кількості учасників процесу формування стратегії на рівні регіону та несприйняття потенційними учасниками можливостей інноваційного розвитку, важливою передумовою формування стратегії смарт-спеціалізації є широка інформаційно-консультативна робота у підприємницькому середовищі та науково-дослідних колах, що може результуватися позитивними змінами процедур та норм в управлінні, формуванням довгострокової політики на регіональному рівні та залученням численних учасників до процесу розвитку регіону на засадах смарт-спеціалізації.

Література

1. Gómez Prieto J., Demblans J., Martínez A. Smart Specialisation in the world, an EU policy approach helping to discover innovation globally Outcomes, lessons and reflections from the first global workshop on Smart Specialisation. 2019/06/14. URL: https://www.researchgate.net/publication/333866933_Smart_Specialisation_in_the_world_an_EU_policy_approach_helping_to_discover_innovation_globally_Outcomes_lessons_and_reflections_from_the_first_global_workshop_on_Smart_Specialisation (дата звернення: липень 2020 р.).
2. Pavone P., Pagliacci F., Russo M., Giorgi A. R&I smart specialisation strategies: classification of EU regions' priorities. Results from automatic text analysis. Dipartimento di Economia Marco Biagi. 2019/05/15. URL: https://www.researchgate.net/publication/334029783_RI_smart_specialisation_strategies_classification_of_EU_regions%27_priorities_Results_from_automatic_text_analysis (дата звернення: липень 2020 р.).
3. Bellini, N. Smart Specialisation in Europe: Looking Beyond Regional Borders. *Symphonya. Emerging Issues in Management*, n. 1, 2015, pp. 22-29.
4. Trippl M., Zukauskaitė E., Healy A. Shaping smart specialization: the role of place-specific factors in advanced, intermediate and less-developed European regions. *Regional Studies*, 2019. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00343404.2019.1582763> (дата доступу: липень 2020 р.).
5. RIS3 in Lagging Regions. Smart Specialisation Platform. Database. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/ris3-in-lagging-regions> (дата доступу: липень 2020р.).

АНАЛІЗ СЕРЕДОВИЩА АДМІНІСТРУВАННЯ РОЗВИТКУ ОТГ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ У ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

Т.Д. Полякова, студентка 5 курсу факультету економіки та управління, ФЕУ-319М

П.В. Гудзь, директор Економіко-гуманітарного інституту, доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України

Національний університет «Запорізька політехніка»

Реформа децентралізації охопила територію всієї країни і принесла значущі результати.

Створено понад тисячу об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

Головна проблема ОТГ полягала в тому, що якщо громадам вдається планувати доходи бюджету, то розмір державних субсидій залежить від рішень центрального уряду.

Місцевим органам влади необхідно вдаватися до більш ретельного середньострокового і довгострокового планування розвитку своїх власних об'єднаних територіальних спільнот.

Без наявності постійних джерел фінансування ефективна реалізація стратегій і планів стає неможливою.

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні було розроблено Перспективний план формування територій громад Запорізької області.

На території області створено 57 ОТГ, що становить 68,6 % від загальної кількості рад базового рівня.

Площа, охоплена громадами становить 19 тис. км², або 69,8 % від загальної площі області.

Із 20 районів Запорізької області 4 райони повністю покриті об'єднаними територіальними громадами (Більмацький, Великобілозерський, Оріхівський, Чернігівський).

Регіон посідає четверте місце за кількістю проектів та обсягами фінансування Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) та Європейським банком реконструкції та розвитку.

ЄІБ реалізує в Запорізькій області більше 30 проектів на загальну суму близько 992 млн грн (будівництво поліклініки в Приморську є першим великим проектом за останні 25 років).

На території області розташовані одні з найпотужніших вітряних електростанцій в Україні – Ботієвська та Приморська ВЕС.

Завдяки успіху децентралізації муніципалітети Запорізької області часто виявляються більш мобільними та інтегрованими в Європу, ніж регіональна столиця.

Широківська ОТГ має свою Агенцію розвитку, Молодіжну раду, проводить бізнес-діалоги та є лідером з впровадження медичної реформи у Запорізькій області.

Веселівська ОТГ на місці закинутого сміттєзвалища побудувала сонячну електростанцію, придбала першу в Україні мобільну лінію сортування відходів.

До Гуляйпільської міської об'єднаної ОТГ Гуляйпільського району приєдналися три сільські ради (Успенівська, Новомиколаївська, Темирівська) [1].

ОТГ вже на початку бюджетного року змогли запланувати у відповідних бюджетах кошти на здійснення видатків розвитку (капітальні видатки) у загальній сумі 2,5 млн. грн.

На початок 2019 року в адміністративно-територіальних утвореннях області наявна Схема планування території Запорізької області.

Протягом 2015-2018 років було затверджено: 58 генеральних планів населених пунктів; 50 планів зонування територій; 54 детальних плани територій.

В Веселівській громаді є літня школа, виробництво міні авіації, а також виготовлення спорткарів ручної зборки.

Ключові – це проекти з благоустрою та соціальної інфраструктури.

Головне зобов'язання децентралізації: щоб кожен мешканець жив краще, ніж до реформи.

З передачею коштів, до громад передають і функції.

Є громади профіцитні, які генерують податків більше, аніж загальноукраїнська норма.

На сьогодні в Запорізькій області є дві профіцитні громади – Воздвижівська та Смирновська громади.

Якщо у громаді збір податків перевищує загальнодержавний на 130%, то частину цих коштів передають до держбюджету [2].

У Запорізькій області починає роботу п'ятирічна Програма з аграрного і сільського розвитку (АГРО), що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та впроваджується компанією Кімонікс Інтернешнл.

Метою програми АГРО є прискорення економічного розвитку сільських громад України, шляхом покращення управління в сільськогосподарському секторі.

Об'єкти інфраструктури підтримки підприємництва на території Запорізької області розміщені нерівномірно.

У районах області функціонують лише кредитні спілки, страхові компанії та громадські організації з підтримки бізнесу.

Задля підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні діє Державна організація «Регіональний фонд підтримки підприємництва в Запорізькій області», яка щорічно організовує бізнес-навчання підприємців, надає консультативні послуги, зокрема щодо складання бізнес-планів, оподаткування, вирішення земельних питань тощо.

Активним учасником процесу підтримки малого та середнього підприємництва є Запорізька торгово-промислова палата, яка спрямовує свою діяльність на інтеграцію місцевих товаровиробників у міжнародне бізнессередовище та підтримку їх конкурентоздатності, розширення сфер співробітництва.

До складу Запорізької торгово-промислової палати входить понад 500 провідних підприємств та організацій області, що представляють практично всі галузі економіки та створюють понад 80 % валового регіонального продукту.

До кінця 2019 року було заплановано створення виробничого бізнес-інкубатора на базі Державного навчального закладу «Багатопрофільний центр професійно-технічної освіти» в м. Молочанську [3].

Найбільш інвестиційно-привабливі земельні ділянки знаходяться у м. Бердянськ, Мелітопольському, Бердянському, Василівському, Вільнянському, Більмацькому, Запорізькому та Приморському районах.

Такими є дані Всеукраїнського рейтингу інституційної спроможності і сталого розвинення громад за першу половину 2019 року.

Друге та третє місце серед громад Запорізької області посідають міста Енергодар і Пологи.

На регіональному рівні діють Запорізька обласна студентська рада, Запорізька обласна рада трудової молоді, Координаційна рада з питань національно-патріотичного виховання.

У результаті реалізації реформи власні доходи місцевих бюджетів на 1-го мешканця мають тенденцію до зростання, що свідчить про посилення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування.

Рівень дотаційності ОТГ свідчить про те, що в Запорізькій області лише 1 громада з 16 новостворених ОТГ здійснює реверсну дотацію.

Капітальні видатки на 1 мешканця з місцевих бюджетів ОТГ Запорізької області є не значними і свідчать про значну обмеженість доходів бюджету розвинення [5].

Майже на 20% ОТГ Запорізької області перевищують витрати на утримання адміністративного апарату з місцевих бюджетів, що суперечить основним напрямкам реформ.

Майже 70% сформованих ОТГ в Запорізькій області не можуть бути віднесені до категорії багатих, так як не відповідають ряду критеріїв рейтингової оцінки фінансової спроможності територіальних громад.

Дана ситуація пов'язана з тим, що, незважаючи на проведення податкової реформи в Україні, не було створено жодних правових умов для посилення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування.

Література

1. У Запорізькій області коригують бюджет на поточний рік: що змінилось [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://zp-fakty.net.ua/society/u-zaporizkiy-oblasti-koriguyut-byudjet-na-potochniy-rik-shcho-zminilos>

2. У Запорізькій області сім районів повністю покриті об'єднаними територіальними громадами [Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://mlt.gov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=13797&Itemid=1
3. ОТГ Запорізької області переходять на етап сталого розвинення [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://zor.gov.ua/content/otg-zaporizkoyi-oblasti-perehodyat-na-etap-stalogo-rozvytku>
4. Левонюк Т. Шанс на нові можливості: що відбувається із євроінтеграцією в Запоріжжі [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/04/15/7108350/>
5. Дем'яненко Л. Реформа адміністративно-територіального устрою: плани та перспективи [Електронний ресурс] / Л. Дем'яненко // Стратегія сталого розвинення України – 2030. – 2020. – № 8. – С. 6–10.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

В.В. Романюк, студентка 2 курсу магістратури

П.В. Гудзь, Доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України

Національний університет «Запорізька політехніка»

Актуальність обраної теми полягає в тому, що в умовах глобалізації та необхідності інтеграції в світовий економічний простір, універсальним критерієм стратегії розвитку будь-якої країни повинна стати конкурентоспроможність, як ймовірність реалізації конкурентних переваг на внутрішньому і зовнішньому ринках. Загальні аспекти оцінювання конкурентоспроможності розглядали Балабанова Л. В. та Холод В. В. у монографії. Білецька І. І. присвятила дисертацію механізму підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства на олігополістичному ринку. Ігнатєва І. А. присвятила конкурентоспроможності окремих розділ в монографії. Дискусійний характер та активний розвиток неприбуткових організацій приводять до необхідності подальших досліджень.

На основі аналізу теорії та специфіки взаємодії неприбуткових державних, неприбуткових недержавних та комерційних суб'єктів у контексті маркетингової перспективи виокремлюють ключові сфери конкуренції (ресурси, кваліфікований персонал, споживачі) та форми співпраці, що створюють маркетингові можливості для спільного охоплення ринку, спільних комунікацій із цільовими аудиторіями, взаємовигідного співробітництва на засадах компромісу економічних та некомерційних цілей.

Суспільство являється складною системою, яка складається із таких основних частин, як державна влада, соціальна сфера та економічна сфера.

Кожен елемент виконує важливі функції, взаємодіючи, впливаючи та перебуваючи під впливом інших складових. Так, діяльність органів державної влади спрямована на розвиток та зміцнення держави, забезпечення стабільності всередині країни та встановлення міждержавних відносин. З цих позицій соціальні відносини все ж не є пріоритетними, а рівень соціального розвитку для держави є одним із показників ефективності діяльності та стійкості розвитку суспільства. Таким чином, держава повинна гармонійно поєднувати функції влади та надання різноманітних товарів та послуг для суспільства, що реалізується через розгалужену мережу закладів, які контролюються органами влади. Виробництво таких благ здійснюється за рахунок грошей платників податків в умовах конкурентного середовища.

На думку Барабась Д. О., конкурентоспроможність є багатогранною і багаторівневою категорією, яка в ринкових умовах стає інтегральною характеристикою господарюючого суб'єкта щодо його відповідності об'єктивним (зовнішнім стосовно нього) економічним умовам.

При визначенні змісту управління конкурентоспроможністю некомерційної організації доцільно наголосити на таких аспектах:

- по-перше, управління конкурентоспроможністю неприбуткової організації є напрямом менеджменту, відмінність якого полягає у специфічному об'єкті впливу, яким у даному випадку виступають конкурентні переваги. Відповідний аспект найкраще розкрито у трактуванні Е. А. Тостікова, згідно з яким управління конкурентоспроможністю неприбуткової організації є напрямом менеджменту, націленим на формування, розвиток і реалізацію конкурентних переваг і забезпечення життєдіяльності цього суб'єкта діяльності;

- по-друге, управління конкурентоспроможністю слід розглядати як складний процес, який здійснюється на постійній основі та передбачає визначення, врахування та/або цілеспрямований вплив на фактори, які на неї впливають та формують.

Проведений аналіз різних підходів дозволяє визначити конкурентоспроможність неприбуткової організації як її здатність здійснювати ефективну діяльність, задовольняючи потреби споживачів у якісній та безпечній продукції та отримуючи конкурентні переваги на ринку з меншими затратами і динамічніше, ніж конкуренти.

Таким чином, можна зробити висновок, що конкуренція – це ключове поняття, яке виражає саму суть ринкових відносин. Готовність суб'єктів економіки до конкурентної боротьби залежить від усвідомлення природи конкуренції, форм її прояву, методів конкурентної боротьби та чинників, що визначають ефективність господарювання суб'єктів економіки в такій боротьбі. В умовах існування значної кількості різних наукових підходів особливого значення набуває дослідження еволюції поглядів на конкуренцію, оскільки саме таким шляхом можна систематизувати рекомендації щодо підвищення рівня конкурентоспроможності як окремого економічного суб'єкта, так і економіки країни в цілому.

Література

1. Балабанова Л. В., Холод В. В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: стратегічний підхід: монографія. Донецьк: ДонДУЕТ, 2016. 294 с.
2. Барабась Д. О. Конкурентний потенціал і конкурентоспроможність підприємства: суть, співвідношення та етапи оцінювання // Маркетинг: теорія і практика: Матеріали V міжнар. науково-практичної конференції, 25–26 травня 2016 р. – К.: КНЕУ, 2016. – 48 с.
3. Горбаль Н. І., Шандрівська О. Є., Сопільник Л. І. Стратегія конкурентоспроможності в системі управління підприємством. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2019. № 649. С. 169–174.
4. Довгань Л. Е. Конкурентоспроможність підприємств: Монографія. К.: Політехніка, 2019. – с. 4-32
5. Іванов Ю. Б. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства : Монографія / Ю.Б. Іванов та ін.; За заг. ред. Ю.Б. Іванова ; ХНЕУ. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2016 – 383 с.
6. Клименко С. М., О. С. Дуброва, Д. О. Барабась, Т. В. Омеляненко, А. В. Вакуленко. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2016. – 527 с., с. 25-74
7. Кузьмін О. Є. Управління конкурентоспроможністю підприємства: теоретичні засади, проблеми і прикладні аспекти. Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2016. С. 116–132.
8. Нефедова О. Г. Механізм вибору конкурентної стратегії підприємства / О. Г. Нефедова // Вісник економічної науки України. – 2018. – № 2(14). – С. 117–120.
9. Павлова В. А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення: Монографія. / В. А. Павлова ; Дніпропетровськ : ДУЕП, 2016. – 276 с.
10. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства: підручник. / М. Г. Саєнко. – Тернопіль: «Економічна думка». – 2016. – 390 с.

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ ФЕНОМЕНУ УРБАНІСТИЧНО-ПРОСТОРОВИХ ЗМІН

І.А. Семенець-Орлова, завідувач кафедри публічного адміністрування, доктор наук з державного управління, доцент

Міжрегіональна Академія управління персоналом

Урбанізація обумовлює специфічні ситуації соціалізації жителів міст всіх статевовікових і статусно-рольових категорій. Оскільки відбувається посилення цієї специфіки, зростає потреба в її осмисленні. Факти і досвід, що відображають міський спосіб життя, переконливо свідчать про те, що місто не тільки притягує, а й ефективно використовує людський потенціал. Воно за

своїм образом розвиває людську особистість, але також саме стає об'єктом впливу жителів та їх власних діяльнісно-комунікативних структур. Активність, стратегія і тактика міських структур, що мають соціальне значення, стають зрозумілими з урахуванням впливу всіх зовнішніх до міського середовища факторів.

Місто та міський простір як об'єкт наукового вивчення знайшло відтворення ще у роботах Арістотеля та Платона, але вивчення міста з точки зору суспільних та поведінкових наук розпочалося у XIX столітті з досліджень М. Вебера та Г. Зіммеля. М. Вебер ввів соціологічне поняття міста. У своїх роботах він міркував про типи міста: місто виробників, місто споживачів, торгове місто і міста сільськогосподарського типу. Г. Зіммель аналізував великі міста в сучасності і їхні проблеми. Він говорив про психологічні середовища великого міста, розвиток рефлексивної свідомості та специфіку соціальних відносин.

Серед доробків науковців XX століття варто відзначити концепції Р. Парка, М. Кастельса, А. Лефевра, Д. Харві, Е. Сої, Р. Сеннета. Наприклад, Р. Парк вважав, що наразі саме місто стало центром соціальних змін. У місті, зазвичай, виявляється «витіснений громадською думкою і законом соціальний порядок». Також місто має фізичні та моральні організації, що при взаємодії один з одним модифікуються.

Процес дослідження міста, як центру соціальних процесів, прикметний науковими дискусіями. Наприклад, М. Кастельс, критикує позиції А. Лефевра за те, що замість пояснення соціальних процесів, він позначає безліч громадських проблем як «міських», вбачаючи в цьому їх основний фактор розвитку. Теоретик концентрує увагу на соціальних відносинах, заявляючи, що саме вони структурують і надають міському простору певний характер. Відмінним є твердження Е. Сої, який, спираючись на поняття синоїкізму як соціального і просторового утворення навколо деякого територіального центру, визначає просторову онтологію міста [3]. Теоретик визначає у «просторовості» організуючий принцип, надаючи йому масштаб фізичних, ментальних і соціальних відносин.

Місто постійно змінюється, трансформується, ніколи не залишається статичним. Фізичний простір міста стає індикатором різних суспільних процесів. У першу чергу, причиною міських змін стає рух капіталу. Зміни стосуються не тільки візуального ландшафту, а й соціального життя. Д. Харві називає капітал машиною з виробництва несправедливості. Динамічний і безконтрольний в умовах вільного ринку процес переміщення капіталу визначає суспільну нерівність і проблеми перерозподілу міських благ. Відсутність контролю над економічним простором ускладнює контроль відносин соціальних груп. У цих міркуваннях Д. Харві позначена проблема справедливості в рамках міста.

Марксистський соціолог та філософ А. Лефевр також досліджує проблематику міської справедливості, вказуючи на контрасти міського простору, приділяючи увагу питанням політичної влади і прагнень її

централізації [1]. Взаємодія політичних сил і капіталу розглядаються в ролі рушійних сил міських змін. Влада і капітал концентруються, а за рахунок цього і посилюються, призводячи до дестабілізації системи, яка не тільки їх створила, але і підтримує. Результатом стає фрагментація простору, руйнування зв'язків, ослаблення політичної та економічної влади.

У свою чергу Р. Сеннет, ґрунтуючись на важливості людського досвіду в місті, акцентує увагу на Стародавніх Афінах і Римі [2]. Це два міста, громадське та політичне життя яких принципово вплинуло на практики тілесних пересувань. Політичні системи знайшли настільки повне відображення в камені, що стали направляти рух людей, незалежно від того, чи були вони громадянами чи ні.

Кожен із згаданих теоретиків займає оригінальну дослідницьку позицію. Однак усіх їх об'єднує проблематика міського простору, руху капіталу, влади, трансформації соціальних відносин, що проявляються у нерівності. Це визначає перспективами подальших досліджень аналіз проблеми міського планування, що включає зміни фізичного і соціального ландшафту, саме місто та інвестиції, що трансформують його образ у відповідь на соціальні інтереси громадян.

Література

1. Lefebvre H. Everyday life in the modern world. Continuum, NY, 2006.
2. Sennett R. Flesh and Stone: The Body and the City in Western Civilization, W.W. Norton & Company; Reprint edition, 1996.
3. Soja E.W. Postmetropolis: Critical studies of cities and regions. Oxford: Blackwell, 2000.

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Р.В. Сокол, студентка 4 курсу факультету соціально-психологічної освіти та управління

А.Ю. Мунько, к. наук з держ.упр., доцент кафедри управління та адміністрування

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

В процесі формування ринкової економіки неминучим є підвищення ролі регіонів і їх органів управління в здійсненні відтворювальних процесів в регіональних господарських системах, що підтверджується досвідом країн з розвинутими ринковими відносинами.

Розв'язання проблем на макроекономічному рівні може бути ефективним лише за умови всебічної підтримки й активного сприяння заходам в рамках здійснення виваженої регіональної політики. Перелік завдань, які сьогодні повинні вирішувати регіональні органи управління є достатньо широким, це:

забезпечення оптимального функціонування і розвитку господарства регіону; створення умов для підвищення рівня і якості життя населення територій; формування фінансових ресурсів (у вигляді доходів бюджету), необхідних для реалізації державних і регіональних управлінських структур; розвиток соціальної сфери, необхідної для життєдіяльності населення даної території; охорона навколишнього середовища як єдиного джерела проживання тощо. Реалізація цих завдань неможлива без створення адекватної системи управління на регіональному рівні.

Наразі, пріоритетом ефективної регіональної політики має бути розвинене місцеве самоврядування і дієздатні територіальні громади як первинні суб'єкти самоврядування. Органи місцевого самоврядування мають здійснювати регулятивно-контролюючу діяльність з врахуванням форм і методів організації такої діяльності; питань формування витрат місцевого бюджету; системи місцевих податків і дотацій держави та визначенням їх ролі в соціально-економічному розвитку регіонів.

Міське управління розглядають як «складний механізм, який об'єднує діяльність органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади на певній території, що є складовою частиною державного механізму управління» [1].

Розвиток місцевого самоврядування тісно пов'язаний з розвитком демократії. Взагалі розвинене місцеве самоврядування є проявом демократії в країні, зокрема так званої «партисипативної демократії». Це одна з найефективніших форм демократії, яка передбачає, зокрема, активну участь громадськості в процесах державного управління та діяльності місцевого самоврядування. Розвиток місцевої громади та її поліпшення – це продукт участі та роботи громадян. Зарубіжний і вітчизняний досвід свідчить про те, що без участі громадян регіональна політика перетворюється в байдуже «управління територіями». Розвиток громади розглядається вченими як стратегія вирішення соціальних проблем. Ця стратегія допомагає налагодити людям стосунки на основі довіри, взаєморозуміння та співпраці. Вже можна впевнено говорити про те, що державна політика дозволяє розвиватись тим громадам, які реально прагнуть цього, здатні організовуватись, усвідомлюють свої потреби, права та обов'язки, мають фактичних, а не формальних лідерів. На тлі загальних тенденцій децентралізації громадського та соціального розвитку в Україні, розширення повноважень місцевого самоуправління територіальні громади перебувають у центрі уваги держави дедалі частіше, яскравіше проявляється значення ступеню їх самодостатності, самосвідомості, уміння врядувати на своїх територіях та мобілізуватись на вирішення проблем місцевого розвитку [3].

Зміщення центру ваги системи управління на регіональний рівень, оновлення змісту діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зміцнення їх авторитету – ось ті ключові орієнтири, від досягнення яких залежить ефективність демократичної, децентралізованої влади.

Ефективне державне управління, зорієнтоване на надання якісних послуг громадянам, неможливе сьогодні без розвитку лідерських навичок вищих керівних кадрів державної служби та посадових осіб місцевого самоврядування, бо саме вони мають забезпечувати належну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Серед домінуючих векторів трансформації місцевого самоврядування в Україні варто виокремити: удосконалення, уніфікацію та стандартизацію механізмів підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування кадрів служби в органах місцевого самоврядування; інституціоналізацію професійної етики посадових осіб, правове забезпечення якісно нового механізму надання послуг населенню висококваліфікованими професійними управлінцями. Базовим принципом для органів місцевого самоврядування має бути не постійне надання соціальної підтримки, а забезпечення вжиття випереджувальних заходів із недопущення зубожіння, безробіття, втрати здоров'я тощо шляхом стимулювання розвитку людей, підвищення їхньої ролі в суспільстві, розширення можливостей вибору способу життя, можливостей прийняття рішень щодо своєї долі, але водночас і посилення відповідальності за прийняте рішення та його виконання.

На разі в Україні ініційовано реформу місцевого самоврядування та територіальної організації влади, кінцевим результатом якої є зміцнення економічного потенціалу територіальної громади та створення дієздатних органів місцевого самоврядування, спроможних своєчасно та якісно вирішувати проблеми місцевого значення та задовольняти потреби населення [2].

Посилення тенденції зростання ролі місцевих органів влади в економічній та соціальній сферах, в регіональному управлінні цими процесами супроводжується зростанням ролі місцевих фінансів у регіональному розвитку, у забезпеченні економічного зростання. Вони як система відносин окремого напрямку пов'язані з формуванням, розподілом і використанням централізованих та децентралізованих грошових коштів на місцевому рівні. Виконуючи функції з регулювання соціально-економічного розвитку відповідної території, зокрема розподільчу, контрольну, фіскальну, регулюючу, стимулюючу, соціальну, органи місцевого самоврядування використовують як фінансову базу місцеві бюджети. Перенесення ваги практичного реформування на регіональний рівень, насамперед, торкнулося фінансових відносин, де на передній план виступають пріоритети місцевих фінансів, які сконцентровані в місцевих бюджетах. Місцеві бюджети формують грошові фонди, здійснюють соціальну підтримку незахищених прошарків населення, розподіляють використання сформованих фондів фінансових ресурсів між галузями економіки, що фінансуються з місцевих бюджетів, здійснюють контроль за фінансово-господарською діяльністю суб'єктів економічної діяльності, що фінансуються з місцевих бюджетів. Місцеві бюджети є фундаментом, на якому побудоване і функціонує місцеве самоврядування, є інструментом керування економічними процесами на місцевому рівні. Ступінь фінансової самостійності

місцевих органів влади характеризує як незалежність держави в цілому, можливості її економічного розвитку, так і рівень демократії [4]. Враховуючи те, що на даний час пріоритетом стає проблема створення фінансової бази для забезпечення діяльності місцевих органів влади, основне завдання полягає в розмежуванні фінансів центральної, регіональної і місцевої влади з врахуванням регіональних інтересів та нового адміністративно-територіального поділу з вектором на укрупнення окремих територіальних одиниць. Так як для місцевих бюджетів більш привабливими є місцеві податки і збори, то важливим завданням є кількісна і якісна їх стабілізація, устанавлювана для формування місцевих бюджетів. Надалі важливим в контексті Державної регіональної політики є розробка адекватної їй бюджетної моделі з врахуванням довгострокової доцільності і посилення ролі місцевих бюджетів.

Щодо заходів загального характеру доцільним є обґрунтування концепції регіонального розвитку та стратегії регіонального управління з вирішенням таких проблем як оптимізація системи управління регіональним господарством; усунення протиріч, що виникають між місцевими органами самоврядування та структурами виконавчої влади на місцях, пов'язані, переважно, з розподілом повноважень та компетенцій; фінансове забезпечення життєдіяльних функцій регіонів; оптимізація взаємовідносин між системою управління, суб'єктами господарювання та соціальною сферою.

В удосконаленні управління регіональним розвитком значну роль відіграє активізація інвестиційної діяльності, формування та реалізація державної інвестиційної політики, метою якої є створення конкурентного середовища, спрямування інвестицій у пріоритетні галузі та регіональні програми при регулятивно-контролюючій участі в цьому процесі органів місцевого самоврядування.

Література

1. Роман В. Досвід децентралізації та децентралізм. *Державне управління та місцеве самоврядування*. № 2 (29). 2016. С. 51 – 58.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг.ред. А.А.Мазаракі. – К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2015. – 376 с.
3. Рябоконт О. О. Стан та перспективи розвитку місцевих бюджетів в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. № 1. 2016. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2016/12.pdf.
4. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки. *Вісник КНТЕУ*. 2016. № 5. С. 5 – 18.

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АЕРОПОРТУ «БОРИСПІЛЬ» ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В.Р. Ткаченко, студент 6 курсу Факультету транспорту, менеджменту і логістики

С.І. Гриценко, професор кафедри логістики, доктор економічних наук, професор

Національний авіаційний університет

Вигідне географічне розташування аеропорту «Бориспіль» - на стику Європи і Азії – дозволяє йому в перспективі стати регіональним авіа вузлом. Вже сьогодні наявна інфраструктура аеропорту дозволяє обслуговувати до 25 мільйонів пасажирів в рік. В подальшому ця цифра може зрости – це дозволить створити нові робочі місця і буде сприяти розвитку регіональної економіки [3].

Транспортний сектор, безумовно, в перспективі зможе укріпити українську економіку і підвищити конкурентоспроможність країни на світовому ринку. Одним з головних факторів розвитку даного сектору економіки, є підвищення ефективності авіаційних перевезень в Україні. Перетворення головних «повітряних воріт» країни – ДП МА «Бориспіль» - в крупний регіональний хаб дозволить це зробити.

Існує ряд причин, по яким аеропорт «Бориспіль» може стати регіональним хабом.

По-перше, для України характерна географічна близькість до основних економічних центрів Європи і Азії. Це дає можливість долетіти з Києва в міста цих континентів у вкрай короткі терміни. У 2018 році у «Бориспіль» вже почали літати 7 нових авіакомпаній: Ryanair, Brussels Airlines, Iraqi Airways, Myway Airlines, Ellinair, Air Malta і Sky Up. Відновили польоти також SWISS, Flydubai, Air Moldova [1].

По-друге, аеропорт «Бориспіль» володіє величезним транзитним потенціалом. Сьогодні, в світі розвиваються нові перспективні ринки, такі як Китай чи Малайзія, відповідно, розвивається й авіасполучення. В умовах низької купівельної спроможності населення, що не забезпечує зростання прямого пасажиропотоку, транзитний потік дозволяє створити своєрідну фінансову «подушку безпеки». Тому керівництву аеропорту доцільно інвестувати кошти в першу чергу в розвиток трансферної складової, зокрема терміналу D.

Великий транзитний потенціал ДП МА «Бориспіль» може ефективно використовуватися іншими суб'єктами господарської діяльності – вітчизняними авіакомпаніями і іншими підприємствами, які в своїй діяльності використовують авіаційні перевезення.

Необхідність розвитку транзитного потенціалу аеропорту «Бориспіль» для нашої держави не викликає жодних сумнівів. Транзитні можливості – це не

лише авіаційні перевезення пасажирів і вантажів, це також і перевезення посилок та інших поштових відправлень, які дозволяють приваблювати в Україну додаткову виручку в іноземній валюті.

Втім, ДП МА «Бориспіль» може розвиватися не тільки як транзитний аеропорт, він не має концентруватися тільки на трансферних пасажирів. Підприємству варто розвивати і прямий пасажиропотік – в тому числі і на внутрішніх рейсах, але темпи зростання в цьому сегменті, звичайно, відрізняються від перспектив і можливостей трансферного напрямку.

По-третє, в ДП МА «Бориспіль» сьогодні наявна досить сучасна інфраструктура, яка не використовується на максимум: з 5 існуючих терміналів використовуються тільки термінал D та F, при чому лише на малу долю своїх можливостей.

Таким чином, аеропорт «Бориспіль» має необхідний потенціал аби стати регіональним вузловим аеропортом. Такий хаб буде сприяти розвитку регіональної економіки. При чому, якщо аеропорт хоче зайняти своє місце на регіональній повітряній карті, треба діяти швидко, так як основні конкуруючі повітряні хаби не стоять на місці і весь час розвиваються.

У контексті впровадження євроінтеграційного курсу та імплементації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС та для комплексного розв'язання наявних проблем у транспортній галузі КМУ 30.05.2018 р. схвалив «Національну транспортну стратегію України на період до 2030 року», згідно якої ДП МА «Бориспіль» має стати вузловим аеропортом [2].

Згідно цієї стратегії на рейси аеропорту мають бути залучені трансферні пасажирів з іноземних ринків, оскільки платоспроможність українських пасажирів сьогодні залишається досить низькою. Внаслідок залучення таких трансферних пасажирів було б можливим зниження собівартості обслуговування одного пасажирів, що дозволило б знизити вартість послуг аеропорту, а відповідно і зробити його більш привабливим для іноземних авіакомпаній.

Перетворити ДП МА «Бориспіль» в аеропорт-хаб можна лише шляхом співпраці зацікавлених в цьому організацій, у яких були б певні економічні інтереси з підприємствами, продукція яких потребувала б оперативного транспортування для подальшої реалізації в різних куточках світу. А такий аеропорт-хаб міг би забезпечити виконання авіаційних експортно-імпорتنих послуг на сучасному міжнародному рівні і з мінімальними транспортно-логістичними витратами.

Реорганізований аеропорт «Бориспіль» міг би стати своєрідним підприємством спільного користування громадянами та юридичними особами прилеглої території, яке стало б рентабельним виробником конкурентоспроможної продукції – авіатранспортної послуги, державного стратегічного ресурсу.

Література

1. Пасажиропотік аеропорту «Бориспіль» значно зріс: вражаючі цифри. URL: https://24tv.ua/ukrayina_tag1119 (дата звернення: 12.11.2020).
2. Розпорядження КМУ «Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року» від 30.05.2018 р. № 430-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-p> (дата звернення: 12.11.2020).
3. Киев как один из крупнейших региональных Авиа узлов URL: <https://avia.biz.ua/news/experts/24366-kiev-kak-odin-iz-krupnejshih-regionalnyh-avia-uzlov/> (дата звернення: 13.11.2020).

РАЙОННІ ДЕРЖАВНІ АДМІНІСТРАЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ

К.С. Убийвовк, студентка 2 курсу Науково-навчального Інституту Менеджменту і економіки

Л.О. Радіонова, канд. філос. наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Відповідно до сучасних конституційних доктрин, що також концептуально закріплено у статті 5 чинної Конституції України, носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в державі є народ [1]. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи здійснення державної влади та органи здійснення місцевого самоврядування. Це означає, що народ, як суб'єкт влади найвищого підпорядкування, потенційно може як вирішити будь-яке питання державного і суспільного життя, так і делегувати право здійснювати владні повноваження певним інституціям. Владні повноваження найвищої юридичної сили є винятковим правом народу, зокрема у сфері конституційного ладу, що також закріплено відповідною нормою Основного Закону такого змісту: «право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами». Організаційно-правове забезпечення цієї виняткової норми досягається тим, що здійснення різних владних функцій та повноважень системою відповідних інституцій, чи інакше кажучи, здійснення влади на засадах поділу, тобто структурування влади за функціональною та організаційною рисами є вже суспільним законом. У незалежній Україні також «спрацював» суспільний закон про «структурування влади». Сутність цього закону виражена відповідною нормою чинної Конституції України у такій редакції: «державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову». Як підтвердження концептуальної реалізації цього закону можна також назвати і ст. 7 чинної Конституції України

про те, що «в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування» [1]. Водночас кожний з цих напрямів здійснення як державної влади, так і місцевого самоврядування також функціонально та інституційно структурується. Тільки всебічний аналіз статусу, зокрема юридичного, цих органів дасть можливість реально визначити їх місце і роль у механізмі реалізації завдань і функцій держави.

У сучасних конституційних доктринах громадянського суспільства та правової держави виокремлюється поняття «місцевої влади» чи «територіальної організації влади» інституційна структура здійснення якої є найбільш «наближеною» і такою, що має «найтісніший» зв'язок з громадянином. У концептуальному аспекті це поняття ще немає усталеного змістовного наповнення. До інституційної структури здійснення цієї влади насамперед відносять систему органів здійснення місцевого самоврядування та систему місцевих чи, умовно кажучи, периферійних органів децентрованого та децентралізованого здійснення державної влади, насамперед, виконавчої влади. Ця інституційна структура характеризується також складним комплексом між інституційних відносин, обумовлених їх компетенцією, зокрема, сферою відання.

Міжінституційні владні відносини – категорія як політологічна, так і правова, яка відображає характер, форми, ступінь взаємозв'язку і взаємодії інституцій, зокрема суб'єктів й органів різних видів владної діяльності, зокрема, публічно-владної, державно-владної, самоврядної тощо. Ці відносини є різновидом суспільних відносин [2]. Як і будь-яке інше складне суспільне явище вони структуруються чи поділяються на різні види за різними рисами, зокрема, за функціональною та інституційною. Водночас, у контексті поняття «ординації» та відповідних принципів вони структуруються на координаційні, реординаційні, субординаційні тощо. Вони мають як «вертикальний», так і «горизонтальний» аспекти свого вияву. Основу цих відносин становить принцип взаємодії на засадах законності з метою досягнення певного соціального ефекту. Своєю чергою принцип взаємодії розкривається у мотивованій необхідності чи обов'язку. А це означає, що вони є чи можуть бути також і реординаційними. Усі ці відносини з одного боку визначають зміст і характер права загалом та окремих його галузей, а з другого – визначаються правовими нормами.

Місцеві державні адміністрації, як інститут та орган здійснення влади, водночас є елементом структури міжінституційних владних відносин. Зокрема, це елемент підсистеми органів здійснення виконавчої влади в системі органів здійснення державної влади та системного комплексу суб'єктів здійснення публічної влади. Через місцеві державні адміністрації певним чином, зокрема опосередковано, здійснюються взаємовідносини з одного боку Президента України, як суб'єкта здійснення публічної влади, а з другого – всієї системи органів здійснення державної влади та, найперше, органів здійснення виконавчої влади як з органами здійснення місцевого самоврядування, так і з відповідними громадами й окремими громадянами, а також і з громадським сектором.

У сучасній українській конституційній моделі місцеві державні адміністрації за своїм конституційно-правовим статусом є найбільш «наближеними» і такими, що мають «найтісніший» зв'язок з громадянином, органами із системи органів здійснення державної влади, насамперед, виконавчої. Гіпотетично це означає, що держава якраз через систему цих органів виконує свої обов'язки щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини, вирішуючи питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Очевидно, що місцеві державні адміністрації є органами здійснення виконавчої влади в частині внутрішньої політики держави щодо безпосереднього вирішення питань місцевого значення, тому також уповноважені вживати заходів для її забезпечення у діяльності органів здійснення місцевого самоврядування.

В аспекті статусу та діяльності місцевих державних адміністрацій необхідно враховувати те, що зміст місцевого самоврядування, яке в Україні визнається і гарантується, полягає у самостійному вирішенні територіальною громадою питань місцевого значення в межах Конституції і законів України в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи здійснення місцевого самоврядування. Це концептуально закріплено відповідними нормами Основного Закону. Проте потребує доктринального та офіційного тлумачення поняття ст. 140 Конституції України в частині того, що таке «межі» Конституції та законів України, а також що таке «порядок» встановлений законом. Адже цілком логічно виникає запитання про межі самостійності здійснення місцевого самоврядування та його захисту від втручання держави та окремих органів здійснення державної вади.

Нормативно-правовою базою відносин місцевих державних адміністрацій з іншими суб'єктами та органами влади є, насамперед, чинна Конституція України та поточне законодавство, яке у контексті міжінституційних відносин потребує як ґрунтовного перегляду, так і доопрацювання та розвитку. В основу цього мають бути покладені питання ефективності функціонування державного механізму загалом і кожного його елемента зокрема в аспекті створення умов і забезпечення прав й свобод людини.

Водночас варто зазначити, що чинним законодавством ще належно не врегульовано питання щодо діяльності органів здійснення влади та, насамперед, поведінки державних службовців, працівників місцевих державних адміністрацій, зокрема, керівництва (адміністрації) місцевої державної адміністрації у частині відносин з Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральними органами здійснення виконавчої влади, Верховною Радою України та органами здійснення місцевого самоврядування, їх посадовими особами. Адже, відповідні посадові та службові особи, як спеціальні суб'єкти права, під час здійснення своїх службових функцій та повноважень, на наш погляд, зобов'язані діяти ефективно за своїм внутрішнім, власним, не нав'язаним ніким переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному та об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені законодавством.

В аспекті відповідального здійснення влади, окремого розгляду потребує поняття «шкоди», завданої діяннями (діями чи бездіяльністю) відповідних суб'єктів. Мається на увазі, чи поняття «шкода» щодо інтересів народу, громади та людини розглядати в аспекті тільки незаконності їхніх актів, діянь і рішень, чи також в аспекті порушення або невиконання принципу так званої «ефективної поведінки», коли до особистісно чи суспільно «шкідливого» та протиправного відносимо не тільки незаконне, а також і неефективне, неекономічне, неоптимальне діяння тощо будь-яких суб'єктів та органів здійснення влади, зокрема, органів здійснення державної влади та органів здійснення місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Юридизація в ширшому сенсі поняття «шкоди» в аспекті протиправних актів, діянь та рішень, до яких відносимо також «неефективну поведінку», на наш погляд, матиме значний як безпосередній, так і релятивний вплив на діяння всіх суб'єктів здійснення влади.

Література

1. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08. 11. 2020).
2. Радіонова Л. О. Партисипативна демократія як імператив демократизації політичної системи України. / Л. О. Радіонова // Україна і Світ: політичні процеси у глобальному та регіональному вимірі: зб. матеріалів Міжнародної наук-практич. конференції / [редкол.: С. А. Копилов, С. Г. Вонсович та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 159-166.

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ РЕГІОНУ

А.А. Хмелєвська, студентка 3 курсу Навчально-наукового Інституту економіки і менеджменту

Л.О. Радіонова канд. філос. наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна

Актуальність дослідження соціальної згуртованості обумовлена соціальною напруженістю, відсутністю стабільної зайнятості, суттєвою поляризацією населення за економічним статусом, проблемами демографії, криміналізацією. Соціальна ізоляція неадаптованих груп призводить до динаміки процесів нерівності, що не дозволяє створити рівний доступ до ресурсів, які визначають якість життя. Згуртоване суспільство відрізняється балансом культури і соціальної структури, зберігає стабільність, поки

деструктивна поведінка не загрожує інтеграції. Залучення концепту згуртованості дозволяє аналізувати не тільки установки і цінності спільноти, а й механізми досягнення солідарності, за допомогою нормативних вимог і інститутів, що перешкоджають маргіналізації та ізоляції соціальних груп (інвалідів, безробітних, пенсіонерів). Так, Л. О. Радіонова при аналізі соціальної згуртованості в якості концепції соціального розвитку міста, розглядає її націленість на соціокультурну інтеграцію, згладжування бар'єрів всередині міста з метою підвищення його сталого розвитку [1]. Прийняття та розуміння суспільних інтересів, вміння свідомого здійснення самостійної діяльності виражається в соціальній активності. Під «Активністю» в даному випадку мається на увазі можливість і бажання розвитку і навчання, «пасивність» протиставляється як переважне прагнення до соціальних гарантій [2, с. 21]. Важливо, що соціальна активність проявляється як здатність не тільки адаптуватися до зовнішнього середовища, а й змінювати його під свої інтереси. Виділення готовності до виконання соціально значимої діяльності, безумовно, є важливим для аналізу соціальної активності особистості. Системний підхід до розкриття цілісності соціальної активності дозволив визначити її як вищу форму активності людини, здатність діяти свідомо, змінюючи навколишню дійсність. Так, Радіонова Л. О. зазначає, що процес соціального розвитку міста неможливий без широкого залучення міських спільнот, без розвитку нестандартних форм соціальної активності [3].

У той же час, високий рівень соціальної активності ще не передбачає беззастережне слідування інтересам соціуму і прийняття його цінностей. Показники соціальної активності в практиці управління соціальним розвитком характеризуються через підвищення ефективності зворотного зв'язку від населення до суб'єктів управління, раціоналізації взаємодії суб'єктів соціальної дії і управлінських рішень, підвищення їх обґрунтованості щодо інтересів і потреб соціальних груп.

Певним складним індикатором, який служить для оцінки подій в структурі соціальної згуртованості регіону, є соціальна справедливість. Соціальна справедливість аналізується з позиції сприйняття людьми реалізації базисних соціальних прав, володіння реальними можливостями розвитку своїх здібностей, можливості забезпечення задоволення потреб.

Проблема соціальної справедливості належить до кола питань, які перебували в центрі уваги ще з часів стародавніх мислителів. У наукових дослідженнях соціальна справедливість виступає як одна з універсальних цінностей, регулятор поведінки людей, а також ступінь відповідності здібностей конкретних індивідів, рівня їх соціальних якостей фактичному стану в суспільстві. Соціальна справедливість тісно пов'язана з соціальним самопочуттям, що відображає рівень напруги у суспільстві.

Внутрішня структура соціальної справедливості містить у собі об'єктивну нерівність і усвідомлення нерівності. У числі критеріїв аналізу суб'єктивної оцінки соціальної справедливості виділяється ступінь відповідності праці розмірів оплати, рівень соціальної напруги, ступінь адекватності стандартів

соціального благополуччя можливостям отримання послуг, що забезпечуються соціальною політикою.

Соціальна справедливість і її принципи формуються під впливом соціально-економічного устрою суспільства, особливостей політики. Один з напрямків аналізу питань соціальної справедливості пов'язується з досягненням соціальної консолідації, інший напрямок виражається у вивченні якості життя, в мотивації соціальної поведінки.

Дослідження соціальної справедливості дозволяє визначити складність даного феномена в суспільстві, який використовується для оцінки різних подій в соціальній політиці. Через соціальну справедливість оцінюється ефективність діяльності органів управління, вона є також фактором успішного економічного розвитку, і від неї залежить ставлення населення не тільки до праці, а й до перспектив розвитку і стабільності. Потреба в соціальній справедливості виступає спонукальним мотивом до діяльності, спрямованої на соціальний розвиток.

Одним із елементів соціальної згуртованості, адаптованих до аналізу і методики виміру, запропонованих Девідом Гордоном, є соціальні повноваження [4], але воно поки не встоялось у вітчизняній науковій літературі.

Раніше «соціальні повноваження» тлумачилися як стимулювання самостійної активності людини, надання йому можливостей участі у вирішенні власних проблем, поряд з тими, у кого є владні повноваження, а також підтримка з метою придбання людиною впевненості в собі і розвитку здібностей до відстоювання своїх прав. Соціальні повноваження визначаються і як здатність до дій в рамках соціальних відносин в області ринку праці, бази знань, відкритості інститутів, до звернення до колективних та культурних дій при особистих відносинах. Соціальні повноваження спираються на участь у профспілках, робочу мобільність, підготовку кадрів, баланс розподілу часу між роботою і особистими справами.

Виділені компоненти соціальної згуртованості разом представляють системну модель, яка відображає структурні, функціональні та динамічні параметри соціального розвитку регіону, який передбачає наявність спільних інтересів, зумовлених загальними цілями розвитку соціальних груп і співтовариств. Аналіз категорії «соціальний розвиток» доводить, що регіон, володіючи явною локальною ідентичністю, ще не є повноцінним суб'єктом політики, відсутність активної позиції в соціальній сфері характеризує не тільки ставлення населення до управління, а й ширші проблеми суспільного життя.

Вирішення цих проблем має супроводжуватися вимогою з боку держави і суспільства соціальною включеністю громадян в економічне, культурне, соціальне життя. Подібна включеність має на увазі, принаймні, дотримання державно встановлених, визнаних громадянським суспільством правил і норм поведінки. Соціальні умови регіону прямо впливають на процеси включеності, участі спільнот.

Література

1. Радионова Л. А. Городской социум – императив субъектности города // Місто. Культура. Цивілізація: матеріали VI міжнар. наук.-теор. Інтернет-конф., Харків, квітень 2016 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. С.40-44.
2. Масалимов А. «Активное гражданство» как стратегия современной социальной политики / А. Масалимов, А. Масалимова // Вестник КазНУ. 2010. № 2 (35). С. 21-23.
3. Радионова Л. А., Радионова О. Н. Бустеризм как стратегический менеджмент города для привлечения инвестиций и туристов «Професійний менеджмент у сучасних умовах розвитку ринку»: Матеріали доповідей VIII науково-практичної конференції міжнародною участю (1 листопада 2019 р.). Х. : Монограф. 2019. С. 135-138.
4. Gordon D. Measuring social quality in Asia and Europe: with Particular Reference to Social-economic security / Paper presented at the second Social Quality conference in Asia: Social Quality and Sustainable Welfare Societies: Towards a new partnership between Asian Universities of the European Union. 2007. 1. P. 27.

ПДФО: ПРОБЛЕМИ НАРАХУВАННЯ ЧИ АДМІНІСТРУВАННЯ

А.Р. Хома студентка 2 курсу факультету Економіки та бізнесу

Д.М. Трачова д.е.н., доцент кафедри Облік і оподаткування

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

Мабуть кожній працюючій особі, яка має власний дохід, відомо, що таке податок на доходи фізичних осіб або (ПДФО). Але іноді виникають питання: навіщо його сплачувати, куди йде цей податок, як він розраховується і до кого він застосовується, невже його сплачую лише я? На всі ці питання можна, а головне потрібно, знайти відповідь, щоб зрозуміти свої завдання і відповідальність як громадянина, та навчитись правильно і раціонально оцінювати можливості та функції влади країни, яка розпоряджається цими ж коштами.

ПДФО - це загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб громадян України, та не громадян (нерезидентів), які отримують доходи з джерел їх походження в Україні. Тобто за використання будь-яких ресурсів країни збирається податок, щось схоже на: «ось, на цій території є можливість отримувати дохід, користуйся, але сплати певну частину свого доходу за цю можливість».

За даними на 13 квітня 2020 року відповідно до статті Податкового Кодексу України ставка ПДФО становить 18% бази оподаткування щодо доходів, нарахованих у тому числі заробітної плати інших заохочувальних та

компенсаційних виплат та інших. Також для тих, хто отримує пасивний дохід (дохід, який не залежить від щоденної діяльності) ставка податку – 18%, крім випадків передбачених у ПКУ. Але 5% – для доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами – платниками податку на прибуток підприємств (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях, інвестиційних сертифікатах, які виплачуються інститутами спільного інвестування). Ще можуть траплятись випадки сплати ставки податку у половинному розмірі, тобто 9%, для доходів у вигляді дивідендів по акціях та/або корпоративних правах, інвестиційних сертифікатах, нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток. Але є й такі види доходів, які звільнені від сплати податків, вони передбачені у ст. 165 ПКУ.

Важливо розуміти, що у структурі держбюджету України ПДФО становить понад 11%, і є далеко не останнім джерелом формування доходів бюджету. Той, хто сплачує податки і не намагається їх уникнути і буде жити в кращій країні. Всі ці державні збори, повертаються громадянам у вигляді соціальних благ та культурного розвитку. Зроблені дороги, парки, насадження дерев та квітів, тротуари, дитячі парки та інші, і це не весь список того, на що відходять наші кошти. Це основне джерело формування бюджету держави, яким потім і користуються самі українці.

Така ситуація: податкова ставка становить 18% для всіх хто отримує дохід без залежності від розміру цього доходу. Тобто, з 5000 грн (мінімальна заробітна плата з 1 вересня 2020 року) буде утримуватись 900 грн, а якщо зарплата 50 000 грн, то це 9000 грн, виглядає якимось неправильно. Було б ефективніше застосувати прогресивну систему оподаткування, так як це роблять в деяких інших країнах. Що це означає? Це значить, що по мірі збільшення доходу особи, зростала б і податкова ставка, наприклад: з 5000-до 10000 грн, податок 18%, далі з 10000-до 50000 грн,- 22%. Щось подібне урегулювало б систему збору, та разом з цим збільшилась частина державного бюджету країни, що б досить таки позитивно відзначилось на економіці України. Вже б швидше погашався державний борг країни, та швидше рухались гроші. Адже на все потрібно виділяти кошти, на розвиток медицини, освіти, соціальну допомогу і особливо на захист країни. Всі заходи будуть однаково корисні саме для громадян, тих хто працює і живе заради кращого майбутнього.

Але не завжди це спрацьовує. Якщо зазирнути глибше і зрозуміти корінь проблеми, то річ зовсім не в податках, які начебто сильно зменшують чистий дохід. Так, без сумніву, крім ПДФО ще є військовий збір - 1,5%, ПДВ (податок на додану вартість), різні мита та акцизні збори. Це багато, вважають українці і потім жаліються, що в країнах Європи так добре, а в нас ні. А хтось взагалі знає, що податок в цих країнах, ще більший за наш? Наприклад в Німеччині як раз таки діє ця система прогресивного оподаткування, там податкова ставка має діапазон від 14% – до 42%, і чим більший дохід, тим вище збір. До чого все сходиться? А до того, що навіть такі великі податки громадяни сплачують належним чином, вони довіряють владі і тим, хто розподіляє податкові кошти.

Немає такої масштабної ненависті і відрази до влади, а є лише результат – гарне і насичене благами життя. Державного боргу немає, дефіциту коштів немає, а є лише розвиток науки, медицини, освіти та іншого. І при розмірі таких не маленьких податків люди живуть, повним життям, дозволяють собі відпочинки, дорогі будинки і гарні дороги. Це лише справа менталітету, ми хочемо змін, але не хочемо змінюватись і вчитись новому, і від цього лише топчемося на місці, доки інші країни впевнено прогресують і дають майбутнє своїм громадянам.

Висновок: підсумовуючи все вище зазначене, потрібно додати, що податок це важлива частина нашого життя, ми платимо за те, щоб жити добре і так потрібно, ніхто в цьому не винен, завдання влади полягає в тому, аби зібрати ці кошти і правильно розподілити, от і все. Не треба жалітись на несправедливість, вона починається з самої людини, з кожного громадянина, так що, переглянути своє ставлення до державного збору варто, хоча б для власного розуміння системи країни, в якій живеш і працюєш.

Література

1. Щодо розміру ставки ПДФО [Електронний ресурс] / ДПС Роз'яснення // Головне управління ДПС у Луганській області. – 1004. – Режим доступу до ресурсу: <https://lg.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/415023.html>.
2. Реформування податкової системи України- як спосіб вирішення податкових колізій [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://minjust.gov.ua/m/str_6905.
3. Справедлива шкала ПДФО. Чи можливо? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://buhgalter.com.ua/news/podatky-ta-zbory/spravedлива-shkala-pdfo-chi-mozhливо/>
4. Податки в Німеччині: багаті й бездітні платять більше [Електронний ресурс]. – 3006. – Режим доступу до ресурсу: <https://buhgalter.com.ua/news/podatky-ta-zbory/spravedлива-shkala-pdfo-chi-mozhливо/>

ВЗАЄМОДІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

В.О. Чайківська, аспірантка 2 курсу спеціальності «Менеджмент»

Г.Л. Монастирський, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Процеси взаємодії органів місцевого самоврядування і територіальних громад мають вплив на стан бізнес-клімату (у широкому сенсі), а отже, і економічний розвиток територій. Відсутність їх взаємодії та іноді навіть конфронтація, зумовлені як об'єктивними причинами: недосконалістю чинного

законодавства, зокрема адміністративно-територіального устрою, та розподілу відповідних повноважень [1, с. 57-58; 2; 3], так і суб'єктивними: політичним і місцевим егоїзмом місцевих еліт, стають перешкодами на шляху економічного розвитку. Ця проблема (щодо об'єктивних факторів) є добре відомою серед фахівців конституційного права і тривалий час обговорювалась широким колом науковців, експертів-дослідників.

Протиріччя між територіальними громадами, органами влади різних рівнів, органами місцевого самоврядування та місцевими органами державної влади не залежать від рівня економічного розвитку країн. Проблема полягає в першу чергу у досконалості законодавчої бази, але й традиції державного управління, загальна політична культура також відіграють свою роль. На нашу думку, певне значення має і нерівномірність економічного розвитку і наявність депресивних територій та слабких економічно територіальних громад, що є реалією, як найбагатших, так і найбідніших країн. Прагнення держави та органів місцевого самоврядування до усунення цих диспропорцій розвитку частково можуть бути продемонстровані через запровадження процесів направлених на налагодження процесів взаємодії та співпраці між цими органами на локальному рівні.

Відомо, що нерівномірність економічного розвитку територій та густини населення функціонально пов'язані з нерівномірністю розвитку територіальних громад. Малі адміністративно-територіальні одиниці та їх територіальні громади, що розташовані на значній віддалі від великих міст, як правило, мають значно нижчий індекс податкоспроможності, менше ресурсів розвитку для надання якісних послуг мешканцям своїми силами, ніж поселення, що знаходяться в межах економічного впливу агломерації. У той же час, економічно більш потужні громади міст мають проблеми з обмеженістю території та забезпеченням своїх комунальних потреб ресурсами, що знаходяться за їх адміністративними межами. Очевидно, недоліки в інфраструктурному забезпеченні у свою чергу негативно впливають на інвестиційну привабливість. У той же час, в Україні простежувалася тенденція до збільшення кількості адміністративно-територіальних одиниць при загальному зменшенні кількості населення на їх територіях.

Очевидно, що для такої кількості дрібних громад більшість з яких були дотаційними і практично не мали фіскальної бази для формування бюджетів, особливо бюджетів розвитку, самостійно вкрай важко забезпечити належний рівень ефективності та взагалі говорити про можливість розвитку. Дореформений адміністративно-територіальний устрій мав доволі багато інших вад [1, с. 30-56]. Це усвідомлювали не лише науковці і політики.

Розглянемо ситуацію, яка тривалий час існувала в Україні. Використовувалася практика встановлення меж населених пунктів по межі, що було вагомою перешкодою на шляху залучення інвестицій, оскільки щільність забудови практично не дозволяє вишукати в межах міста, села чи селища вільні ділянки у десятків гектарів для розташування нових об'єктів. Відомо, що більшість потужних закордонних інвесторів бажають розташовувати свої нові

підприємства поблизу міст саме на ділянках, де раніше не здійснювалось промислове виробництво, тобто на «грінфілдах». Отже, міста маючи інституційні, інтелектуальні, організаційні, частково інфраструктурні, та певні фінансові можливості не можуть це зробити через відсутність земельного ресурсу, а села і селища не мають і цього, адже право розпоряджатись земельним ресурсом за межами населених пунктів покладено на районні держадміністрації.

Інтереси міст та інтереси громад населених пунктів приміських територій, очевидно, виходять за їх адміністративні межі і, задоволення цих інтересів та вирішення спільних проблем вимагають встановлення певних правових та економічних взаємовідносин між суміжними громадами. Логічно, що процес створення стратегічних планів розвитку для агломерацій (приміських зон їх ядер), генеральних планів повинен відбуватись за участю всіх громад цієї території. Отже, налагодження взаємовигідних і прозорих стосунків між прилеглими громадами, зокрема в межах агломерації є об'єктивною необхідністю і створює додаткові можливості для залучення інвесторів у регіон. Звичайно, ці стосунки повинні мати відповідну правову основу. Світовий досвід має ряд форм такої співпраці, одна з яких - міжмуніципальне партнерство.

Міжмуніципальне партнерство (ММП) – це особлива форма взаємодії, система юридично закріплених взаємовигідних стосунків між двома (трьома – у випадку створення ними місцевої Асоціації територіальних громад) і більше територіальними громадами, які межують між собою, що реалізуються через відповідні органи місцевого самоврядування за участю органів місцевої виконавчої влади та мають на меті досягнення певних спільних цілей для підвищення якості життя громад та економічного зростання.

Загалом, можна визначити такі ознаки ММП:

Наявність спільних інтересів, бажання і можливості спільного використання ресурсів для підвищення ефективності.

Наявність формально встановлених правових відносин між щонайменше двома органами місцевого самоврядування або щонайменше трьома, якщо створюється місцева Асоціація органів місцевого самоврядування.

Спільність меж між відповідними адміністративно-територіальними одиницями.

Наявність правосуб'єктності та юрисдикції на відповідній території. Наявність повноважень та можливість їх здійснювати.

Тільки власні (самоврядні) повноваження можуть бути предметом ММП. Делеговані державою повноваження можуть бути предметом ММП тільки на основі відповідних законодавчих актів.

Добровільність взаємних стосунків (крім випадків встановлених законодавчо).

Взаємна вигода, зокрема економічна і взаємний обмін ресурсами.

Іноді суб'єктам доводиться добровільно делегувати частину своїх власних повноважень іншому органу чи юридичній особі на користь спільного і власного блага.

Світова практика свідчить, що найчастіше таке об'єднання ресурсів відбувається у таких сферах, як: створення спільних стратегій розвитку, планування території та економічний розвиток, маркетинг території, транспорт і дорожнє господарство (включаючи будівництво доріг), розвиток комунальної інфраструктури, у першу чергу направленої на забезпечення водопостачання, збір та утилізацію твердих побутових відходів. Саме ці спільні інтереси і прагматизм економічного розвитку повинні стати вище, ніж політичні протиріччя, особисті амбіції керівників, небажання управлінців мати справу з новими юридичними актами і процедурами.

Існуюча практика в Україні показує, що у даний час така взаємодія, як правило обмежується лише двома сферами: водопостачання з єдиної мережі та спільне використання полігонів твердих побутових відходів, адже навіть найбільші за площею і кількістю населення економічно найпотужніші за рівнем бюджетної забезпеченості територіальні громади не можуть бути абсолютно самодостатніми і розмістити ці інфраструктурні об'єкти на своїй території.

Варто також звернути увагу на різні варіанти та приклади і неформальної співпраці органів місцевого самоврядування. Таке співробітництво, що може відбуватись навіть лише на рівні координаційного спілкування перших керівників громад та службовців органів місцевого самоврядування, загалом, може мати позитивні наслідки для розв'язання важливих питань, до яких належать, зокрема, економічний розвиток, міське планування та захист довкілля. Однак, значно більшого ефекту можна досягти через формалізовану співпрацю (укладення договорів, контрактів, тощо), оскільки законодавство у сфері адміністративного права, здійснення господарської діяльності та цивільно-правових відносин вимагає їх формалізацій.

Література

1. Яцуба В.Г., Яцюк В.А., Матвійшин О.Я. Адміністративно-територальний устрій України. Шляхи реформування. К.: Геопринт, 2007. 366 с.
2. Кравченко В. В. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування та їх імплементація в законодавстві України в контексті реформи місцевого самоврядування. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2016. № 3-4. С. 56-59.
3. Куйбіда В.С. Конституційно-правові проблеми міського самоврядування в Україні. Л.: Літопис, 2001. 375 с.
4. Монастирський Г.Л., Савчук Д.М. Модернізаційний підхід до управління економічним розвитком громад. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія економіка та менеджмент*. 2018. № 15. С. 38-46.

РОЗВИТОК ЦИРКУНІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ОТГ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Т.В. Шмалько, студентка 2 курсу будівельного факультету

Л.О. Радионова, доц., канд. филос. наук, доцент кафедри філософії і політології

*Харківський національний університет міського господарства
імені. О. М. Бекетова, Харків, Україна*

Державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері [1]. Законодавче підґрунтя для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях почало формуватися у 2014 році. У квітні 2014 року Уряд схвалив основний концептуальний документ – Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» Циркунівська сільська об'єднана територіальна громада створена у 2018 році та з 01 січня 2019 року вийшла на прямі бюджетні відносини. Адміністративним центром є село Циркуни. До складу Циркунівської сільської ОТГ увійшло 9 населених пунктів: с. Циркуни, с. Михайлівка, с. Олександрівка, с. Бутенкове, с. Черняки, с. Руські Тишки, с. Черкаські Тишки, с. Українське, с. Петрівка. Площа громади становить 137,88 км², чисельність населення – 9648 особи. Громада знаходиться у лісостеповій географічній зоні. Рельєф пересічний, клімат помірний. Громада примикає до Харківської окружної дороги. По території громади протікає річка Харків, в яку впадає ліва притока річки Муром та нижче по течії впадає струмок В'ялий В'ялівського водосховища [2].

Територія громади межує з північного заходу з м. Харків, з півдня з Кулиничівською громадою, на сході з Тернівською громадою, на північному сході з Кулиничівською, на північному сході з Слобожанською та Веселівською сільськими радами. Відстань від обласного центру до центру громади с. Циркуни – 15 км, до районного центру – 50 км. Наближеність до великого мегаполісу має істотний (як позитивний так і негативний) вплив на розвиток громади.

Перші поселенці з'явилися тут у другій половині XVII століття і побудували тут городище чи «гуляй-город», з валами для захисту від татарських набігів. Археологи знайшли в околицях села поселення первісних людей, в тому числі дві стоянки епохи неоліту і два поселення бронзової доби. Крім того, тут мешкали скіфські племена, так як вчені виявили тут два

городища, поселення і могильник цих племен. Також тут знайдено поселення салтівської культури. Статус села був отриманий в 1775 році.

За даними на 1864 рік у казенному селі, центрі Циркунівської волості Харківського повіту, мешкало 2707 осіб (1255 чоловічої статі та 1452 – жіночої), налічувалось 278 дворових господарств, існували православна церква та етапне приміщення. Станом на 1914 рік кількість мешканців зросла до 6416 осіб. Під час організованого радянською владою Голодомору 1932–1933 років померло щонайменше 257 жителів села.

У вересні 2012 року частина села (вулиці Гризодубова, Костьольна, Окружна, Циркунівська, Кутузівська, Наукова, відділення «Кутузівка», МЖК «Інтернаціоналіст») була включена в межі міста Харкова.

Походження назви села Циркуни має декілька версій. Одна з них говорить, що цвіркуни своїм співом заливали все село: луки, садиби, вулиць. Історія оповідає також, що господині – циркунівки були майстринями гаптувати мережку, яку називали ще циркою. Підтвердження цьому знаходимо у словнику Бориса Грінченка, який народився на хуторі Вільхів Яр (територія сучасних Циркунів і Тишків).

Економічну активність на території Циркунівської сільської об'єднаної територіальної громади виявляють суб'єкти господарської діяльності – юридичні особи та фізичні особи-підприємці.

Малий та середній бізнес, який діє на території громади перетворюється на важливий сектор економіки, який суттєво впливає на забезпечення населення необхідними товарами та наданням послуг, забезпечує зайнятість населення та суттєво впливає на формування дохідної частини бюджету громади [3]. Важливим каталізатором економічної складової розвитку громади є кількість великих підприємств, які є основними наповнювачами місцевого бюджету. Найбільшими платниками до бюджету громади є: ПРАТ «ПОЛІМЕРАГРО», **виробник пластмасових виробів**, ПП «ДЕНВЕР», виробництво м'ясних продуктів, ТОВ «ВАТЕРПРО», займається механічним обробленням металевих виробів, продукція яких відома за межами району, області.

На території Циркунівської сільської об'єднаної територіальної громади успішно працюють сільськогосподарські підприємства, які щороку нарощують об'єми виробництва: ТОВ «Відродження», СФГ «Кучеренко М. М.», ТОВ «ТЕРРА-АГРО-ТРАНС-ІНВЕСТ» та інші, що спеціалізуються на вирощуванні зернових культур, бобових культур і насіння олійних культур. Забезпечення населення продуктами харчування та товарами широкого вжитку є важливою складовою життєдіяльності громади, яку представляють такі підприємства, як: ФОП «Шульга», ПП «Солодовник Н. А.», ПП «Яроцький Г. І.», ПП «Прок», ФОП «Ганічев Д. О.», ФОП «Носов С. В.» та інші.

З метою виконання повноважень у сфері культури, спорту та молоді у грудні 2018 року створено відділ культури, спорту та молоді Циркунівської сільської ради.

Робота закладів культури спрямована на подальший розвиток жанрів народної творчості, декоративно-ужиткового мистецтва, підтримки розвитку

творчої особистості членів громади (проведення виставок, фестивалів, культурно-мистецьких заходів, майстер-класів, громадських проєктів з розвитку креативних індустрій, участі колективів в обласних культурно-мистецьких заходах) та збереження нематеріально-культурної спадщини. Активізації роботи щодо організації змістовного культурного дозвілля населення, особливо молоді. Покращення матеріально-технічної бази (звукове, світлове обладнання, сценічні костюми для учасників аматорських колективів та інше).

При клубних закладах функціонують гуртки «Гарний настрій», «Мармелад», «Сузір'я», «Cristal voices», «Україночка», «Вишиванка» «Циркунівські зорі», ансамбль «Мальви», танцювальний колектив «Жемчужина».

На території Циркунівської об'єднаної територіальної громади розташовано 20 пам'яток культурної спадщини місцевого значення, з них: 5 пам'яток археології, 11 щойно виявлених об'єктів археології та 4 пам'ятки історії.

Пам'ятки культурної спадщини підлягають охороні у відповідності до Закону України «Про охорону культурної спадщини». Пам'ятки історії потребують поточного ремонту. До надбань, які перебувають під особливим захистом територіальної громади, належать такі об'єкти культурної спадщини:

пам'ятники загиблим воїнам Другій Світовій війні в селі Циркуни, селі Михайлівка та в селі Руські Тишки; місця поховання померлих осіб, які брали участь у захисті України в роки 2-ої світової війни та під час проведення АТО в селі Циркуни та в селі Михайлівка. меморіальна дошка загиблому солдату під час бойових дій у зоні АТО; братська могила воїнів за визволення Тлумача; пам'ятник воїнам – афганцям; скіфські поховання; Церква Різдва Пресвятої Богородиці в селі Черкаські Тишки.

Література

1. Радіонова Л.О. Партисипативна демократія як імператив залучення громадян до державно-управлінського процесу в Україні // Л. О. Радіонова, М. В. Челомбітько / Економіко-правові засади формування та розвитку регіональної інфраструктури в умовах децентралізації економіки України: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., присвяченої 100-річчю НАН України, Харків, 1–28 лютого 2018 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – С.55-57.
2. Офіційний сайт Циркунівської об'єднаної територіальної громади URL: <http://cyrkunivska.gromada.org.ua/> (дата звернення: 03. 11. 2020).
3. Радіонова Л. О. Форми партісіпації громадян в контексті адміністративної реформи //Актуальні питання публічного управління та адміністрування в контексті реалізації адміністративної реформи : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 19 червня 2018 р. / за заг. ред. С. М. Приліпка, О.І. Васильєвої, Н.В. Васильєвої, І.М. Грищенко. – Умань : Видавець «Сочінський М. М.» С. 44-46.

ЕКОТУРИЗМ В СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

М.І. Балджи, студентка 2 курсу факультету Економіки

К.А. Горюнова, ст. викладач кафедри туризму

Донецький державний університет управління м. Маріуполь

Сьогодні розуміння сталого розвитку у туристичній галузі все більше набуває комплексного усвідомлення єдності екологічних, соціальних, політичних та економічних проблем.

Сталий розвиток — це керований розвиток. Основою його керованості є системний підхід та сучасні інформаційні технології, які дозволяють дуже швидко моделювати різні варіанти напрямків розвитку, з високою точністю прогнозувати їхні результати та вибрати найбільш оптимальний. Варто відзначити, що досягнення оптимального варіанта розвитку декларують ряд країн, у кожної країни свій шлях розвитку. В одних цей шлях тільки починається, у інших вже розпочався, треті вже стали на шлях сталого економічного розвитку.

Концепція сталого розвитку припускає біоцентричний варіант забезпечення життєво важливих потреб суспільства. Екологічна безпека планети має стати ключовою проблемою людства. У сучасних умовах дуже важливо забезпечити максимально можливе збереження біосфери у збалансованому стані, ефективного споживання природних ресурсів, не перевищуючи межу їх можливого відтворення, а також мінімально можливе використання, або і взагалі повне вилучення з господарського обігу невідновлювальних природних ресурсів.

Глобалізація, з одного боку, надає сталому розвитку великі можливості, а з іншого – ставить його під загрозу. В ситуації, коли позитивні і негативні наслідки глобалізації багато в чому залежать від політики міжнародних фінансових і торговельних інституцій, справа обмежується лише висловленням побажань, аби останні враховували у своїй діяльності принципи сталого розвитку та збільшували вклад у його забезпечення.

Дбаючи про створення сприятливих умов для сталого розвитку на міжнародній арені, передусім необхідно подолати конфронтаційні тенденції, які стали супутниками глобалізації. Серед них головна – нерівноправність взаємовідносин між суб'єктами світового господарства, в першу чергу між розвиненими країнами і тими, що розвиваються. Сучасна система світового

розподілу праці, світової торгівлі та кредитування міжнародними фінансовими установами побудована так, що країни, які розвиваються, практично не мають можливості поліпшувати своє становище шляхом чесної конкуренції.

Брак зрушень у бік сталого розвитку зумовлюється тим, що не вироблено відповідної комплексної політики на всіх рівнях світової спільноти, а також нездатністю всієї системи організації влади адаптуватися до нових умов. Концепція сталого розвитку, як проект збереження цивілізації, ставить перед людьми проблему переосмислення і трансформації структурних та інституційних основ існування [1].

Повноцінне входженням України в європейські та світові процеси тісно пов'язане із формуючими процесами сучасної розвинутої держави здатної забезпечувати свої національні інтереси. Одним з головних напрямів подальшого розвитку є забезпечення екологосоціальної компанії поряд із економічним розвитком. Стрімкий індустріальний розвиток цивілізації почав вичерпувати існуючу ресурсоекологічну базу, що може прискорити епоху глобальної кризи, яка охопить різноманітні аспекти людського життя.

Взаємодія сільського населення і природи є фундаментальною умовою існування селищних громад та сільського господарства. Закономірності сукупного, взаємодоповнюючого розвитку суспільства і природи формують певний простір де особливості життєдіяльності першої компоненти стають умовами відтворення другої, їх взаємодія здійснюється в межах соціальної сфери, і, як наслідок, підпорядковується її законам. Населення як складова суспільства розвивається за законами, обумовленими соціальними процесами. Населення є лише споживачем і регулятором відтворення природних благ. А природне середовище, в свою чергу, впливає на людство, і пояснюється це тенденціями розвитку суспільства. Тому дослідження феномена сталого розвитку сільських територій повинне відбуватись у напрямі пошуку механізмів узгодженості дій екологічних, соціальних та економічних законів на різних етапах розвитку суспільства.

Одним із таких механізмів може виступати екологічний туризм. За деякими оцінками, екологічний туризм охоплює вже понад 10% туристичного ринку, а темпи його росту перевищують відповідні темпи у всій індустрії туризму. Головною рушійною силою такого бурхливого розвитку є швидко зростаючий попит на рекреацію на природі, який визначається збільшенням невідповідності середовища проживання сучасної людини її фізіологічним і психологічним потребам. Задоволення цього попиту й, отже, успіх розвитку екотуризму, як ніякої іншої галузі, залежить від якості навколишнього середовища, оскільки туристами цінується саме його первозданність.

Таким чином, екотуризм стає важливим видом економічної діяльності на природних територіях усього світу. Він надає можливості для туристів випробувати на досвіді діючі прояви природи й культури та навчання важливості збереження біорозмаїття й місцевих культур. У той ж час екотуризм дозволяє одержувати дохід для програм охорони природи й економічну вигоду для населення, що мешкає в сільських і віддалених місцевостях.

Екологічний туризм – це природоорієнтований сталий туризм. Обидві його характеристики визначаються об'єктивними причинами: природна орієнтація – особливостями туристського попиту, а сталість – економічною вигодою підтримки якості навколишнього середовища [2].

Для забезпечення сталого розвитку території як екосистеми необхідно враховувати взаємозв'язок економічної, соціальної, екологічної компонент її розвитку в симбіозі зі всією накопиченою енергією природного середовища (поновлюваною і непоновлюваною). При цьому важливо виділяти якісну (корисну) її частину, тобто, ту енергію, яка примножує сукупну енергію середовища, і, відповідно, збільшує продуктивну енергію ресурсного потенціалу території.

Література

1. One planet sustainable tourism programme annual reports. URL: <https://www.unwto.org/sustainable-development/reports-oneplanet-stp>
2. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природно-заповідних територій. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/vorobjova3.htm

ЕТИЧНІСТЬ ІНВЕСТУВАННЯ, ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТНОЇ ПЕРЕВАГИ ФІНАНСОВОЇ КОМПАНІЇ

В.В. Бень, студентка 4 курсу факультету Економіки та управління

І.А. Нечаєва, к.е.н., доцент кафедри Менеджменту

Національний університет «Запорізька політехніка»

Проблема етичності на фондовому ринку - одна з найбільш гострих і актуальних на сьогоднішній день. Деякі фінансові компанії ставлять на меті отримання прибутку в короткостроковому періоді без дотримання етичних норм. Така поведінка негативно впливає не лише на репутацію та довіру до цих компаній, але й на фондовий ринок у цілому. А його розвиток в країні стимулює інвестиційну діяльність, що має вплив на зростання національної економіки. Отже, для забезпечення стійкої діяльності фондового ринку та підвищення конкурентоспроможності кожної окремої фінансової компанії необхідно гарантувати довіру.

За визначенням Р.А. Фатхутдінова, конкурентна перевага – це ексклюзивна цінність, що дає перевагу над конкурентами [1, с. 143]. Тобто конкурентні переваги становлять набір відмінностей, які роблять компанію перспективніше за інших та привабливішою для клієнта. На формування конкурентних переваг впливають зовнішні та внутрішні фактори. Перші мають опосередкований вплив та не залежать від діяльності компанії. До них відносять такі фактори, як: економічні, екологічні, соціальні, демографічні, правові. Внутрішні фактори є прямими. Серед них можна виділити наступні:

фінансові, інформаційні, кадрові ресурси; рівень обслуговування та менеджменту. Слід зазначити, що важливим внутрішнім фактором, що забезпечує стійку конкурентну перевагу є етичність поведінки компанії.

Наразі дедалі більшого розповсюдження набуває етичне (соціально відповідальне) інвестування, цілями якого є не тільки отримання прибутку інвестором, але й створення позитивних соціальних змін, зниження негативного впливу на навколишнє середовище (наприклад, розробка енергозберігаючих технологій, водоочисних споруд, переробка відходів тощо), відповідність етичним нормам.

У 60-і роки ХХ століття Інститут CFA розробив Кодекс етики і Стандарти професійної поведінки фахівців з інвестицій в усьому світі незалежно від займаної посади, культурних особливостей або застосованих нормативно-законодавчих вимог. Ці документи визначають принципи роботи фахівців з інвестицій за рахунок впровадження соціально значущих найвищих стандартів етики, професійної підготовки і кваліфікації. Високі етичні стандарти мають найважливіше значення для збереження довіри суспільства до фінансових ринків і професії фахівця з інвестицій.

Етичність поведінки на фондовому ринку її учасників ґрунтується на наступних принципах:

- дотримання всіх чинних законів, правил і норм;
- незалежність і об'єктивність;
- заборона навмисного спотворення фактів і неправомірної поведінки;
- використання тільки матеріальної оприлюдненої інформації;
- заборона маніпулювання ринком;
- сумлінне виконання обов'язків перед клієнтами, виходячи виключно з їх інтересів;
- розкриття необхідної об'єктивної інформації в повному форматі для надання клієнтам з метою здійснення інвестиційної діяльності;
- повідомлення про конфлікти інтересів.

Досягнення сталого розвитку фінансової компанії представляється можливим не тільки в силу досягнення економічного результату, але і завдяки етичності поведінки, яка втілена в довірі, чесності, компетентності та піклуванні про клієнта.

Головне завдання етичності інвестування полягає в досягненні отримання прибутку дозволеними і правомірними методами, що не суперечать професійним, моральним нормам і вимогам, а також відповідають функціонуючим законам і нормативно-правовим актам. Етичність передбачає вчинення дій, які несуть користь суспільству, існуючим та потенційним клієнтам при дотриманні принципів чесності, добропорядності та неупередженості. Але вона не завжди відповідає економічним інтересам компанії. Результат соціально-етичної діяльності дуже важко відчути відразу, так як він накопичується роками і винагороджується лише в довгостроковій перспективі.

Дотримання етичних стандартів компанією є фундаментом, на якому формується її ділова репутація. Практичну цінність позитивної репутації та її наслідки важко переоцінити: це довіра клієнтів, їхня впевненість у компанії, ріст авторитету та визнання в професійному співтоваристві, а також інвестиційна привабливість.

Позитивна ділова репутація для компанії дуже вигідна. Це найцінніший актив, що надає стабільну конкурентну перевагу.

Таким чином, основними принципами етичності інвестування є законність, незалежність, об'єктивність, доброспорядність, компетентність, старанність та пріоритет інтересів клієнта. Етичність інвестування є важливим фактором конкурентної переваги фінансової компанії, який створює найкращі можливості для подолання впливу конкуренції, залучення клієнтів, підвищення інвестиційної привабливості.

Література

1. Фатхутдінов Р.А. Стратегічна конкурентоспроможність., М.: Економіка, 2005 - 503 с.
2. Кодекс етики та стандарти професійної поведінки CFA Institute. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://astonfs.com/ru/about-us/kodeks-etiki/>

ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Т.В. Белошапка, аспірантка¹, спеціальність Публічне управління та адміністрування, головний спеціаліст²,

О.В. Голинська, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри економічної та фінансової політики ОРІДУ НАДУ при Президентові України

¹*Кафедра економічної та фінансової політики ОРІДУ НАДУ при Президентові України,*

²*Державне агентство рибного господарства України,*

Незадовільний стан навколишнього природного середовища в Україні, а також усі ризики, загрози та небезпеки, які несуть погіршення стану довкілля, сьогодні є найактуальнішими питаннями публічного управління держави. Збереження довкілля та пошук ефективної природоохоронної політики є найгострішою проблемою людства.

Мета публічного управління природокористуванням полягає в реалізації положень природоохоронного законодавства, в налагодженні контролю за дотриманням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних

і комплексних заходів з охорони природи, раціонального використання природних ресурсів.

На даний час в Україні здійснюються роботи щодо створення єдиної державної системи використання і відтворення природних ресурсів, спрямовані насамперед на розвиток системи ведення кадастрів природних ресурсів" удосконалення нормативно-правового забезпечення дозвільно-ліцензійної діяльності природокористування. Незважаючи на ускладнення, що виникли під час створення об'єктів природно-заповідного фонду у зв'язку з проведенням земельної реформи, площі територій природно-заповідного фонду продовжують збільшуватися. Також триває удосконалення законодавчої бази у сфері екологічної безпеки та поводження з відходами.

Сьогодні управління в галузі екології зводиться до врегулювання за допомогою правових важелів суспільних відносин. Суб'єктами такого врегулювання виступають державні органи, органи місцевого самоврядування, частково – громадські об'єднання. Їх діяльність спрямована на забезпечення ефективного використання природних ресурсів, охорони довкілля, екологічної безпеки уповноваженими особами (фізичними і юридичними) на засадах дотримання екологічного законодавства, попередження можливого погіршення екологічної ситуації та захист прав громадян на екологічно безпечні умови життя.

Відповідно до статті 16 Конституції України вбачається необхідність зміцнення екобезпеки шляхом екологізації публічного адміністрування, що безпосередньо стосується існування українського народу, здоров'я кожної людини, яка проживає на території України, майбутніх поколінь [3]. Проблеми такого антропогенного впливу на природне навколишнє середовище України об'єктивно вимагають радикальної екологізації суспільно-політичної думки, посилення уваги до вирішення природоохоронних проблем на всіх рівнях організації суспільства, пошуку новітніх підходів до їхнього розв'язання на основі пріоритету екологічних законів і наукових знань, та екологізації публічного управління [1, с. 87].

Публічне управління в сфері екології слід спрямувати на гармонізацію взаємодії суспільства та природи, а також визначити спільну відповідальність держави й суспільства. Охорона природного навколишнього середовища має бути пріоритетом громадськості та місцевих громад [5].

В ракурсі зміни адміністративно-територіального устрою України, яка відбувається протягом 2015-2020 рр, відбуватимуться зміни рівня органістичній стійкості суспільних систем, а отже, гармонізація та взаємодія суспільства і природи неминуче набуватимуть нових рис [2].

Прийнята науковим об'єднанням модель раціональної наукової діяльності – платності природокористування є основою механізму публічного управління охороною навколишнього природного середовища і полягає у функціонуванні фінансово-економічних регуляторів ресурсного забезпечення екологічних цільових програм та мотивування виробників товарів до

підвищення рівня екологічності цих товарів і технологій, застосованих у процесі їх виробництва [4].

Специфіка сьогоденної ситуації полягає в тому, що накопичувані десятиліттями екологічні проблеми тепер треба вирішувати в зовсім інших політичних та економічних умовах. У зв'язку з цим надзвичайно актуальними еколого-економічні дослідження трансформаційних процесів, наукове обґрунтування стратегії екологічної політики, розробка теоретико-методичних основ формування регіональних систем екологічної безпеки і т.д.

Значна екологічна диверсифікація території України, особливості соціально-економічних процесів в регіонах, які в історичному, природному, соціальному, економічному відношеннях є далеко неоднорідними, актуалізують проблему регіонально диференційованих підходів до управління екологічною безпекою. Сьогодні, коли стала очевидною низька результативність уніфікованих механізмів регулювання стану довкілля, виникла об'єктивна необхідність у здійсненні ефективної регіональної екологічної політики, що вимагає відповідного теоретичного аналізу, осмислення її суті та змісту, оцінки сучасного стану, наукового обґрунтування шляхів її вдосконалення та механізмів реалізації.

Комплексна оцінка національного екологічного потенціалу свідчить про можливість переходу до реалізації збалансованої політики еколого-економічного поступу. Державі вкрай потрібні стабільні та професійні управлінські структури на всіх рівнях, особливо тих, що є основою збалансованого розвитку; постійна перепідготовка державних службовців, оцінка і переатестація їх знань з екології, з основ гармонізації економічної, соціальної і екологічної рівноваги. На нашу думку, було б добре активізувати розв'язання власних екологічних проблем і пропонувати світу здобутки у подоланні глобальних, регіональних і місцевих негараздів.

Нажаль, єдиного підходу до комплексної оцінки стану навколишнього середовища під впливом збільшення антропогенного навантаження на екосистеми в Україні не існує. Слід також відмітити, що у затвердженому Кабінетом Міністрів України переліку індикаторів економічної та продовольчої безпеки екологічна складова відсутня. Хоч остання, на нашу думку, має враховуватись у вище згаданих оцінках складових національної безпеки, враховуючи аномальний рівень використання стратегічних природних ресурсів, які у 2-3 рази і більше перевищує екологічно припустимі межі (розораність, зарегульованість річок тощо).

Витрати України на охорону навколишнього природного середовища, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» у 2020 році складали 31491958,5 тис. грн та відповідно до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» у 2021 році - 34392270,3 тис. грн. Розподіл коштів за деякими видами економічної діяльності: сільське, лісове та рибне господарство: 428932,6 тис. грн (2020 р.), 418078,7 тис. грн (2021 р.); виробництво паперу та паперових виробів:

249001,8 тис. грн (2020 р.), 303000,1 тис. грн (2021 р.); виробництво гумових та пластмасових виробів: 31827,4 тис. грн (2020 р.), 23961,8 тис. грн (2021 р.).

У середньому зведений бюджет на охорону навколишнього природного середовища становить близько 0,2% ВВП.

З постійним ростом економічних витрат, відбувається нерівномірний перерозподіл коштів відповідно до видів економічної діяльності.

Аналіз проблем в екологічній сфері та визначення ролі держави щодо реалізації екологічної політики, серед головних завдань якої є стабілізація й поліпшення екологічного стану країни шляхом реалізації публічної екологічної політики за інтегрованим підходом соціально-економічного розвитку України для забезпечення переходу до сталого розвитку економіки та впровадження екологічно збалансованої системи природокористування, є актуальними питаннями сучасності.

Отже, вирішення екологічних проблем та безпеки людини вимагає негайних рішень з боку органів публічного управління, ці управлінські рішення мають бути направлені на успішне вирішення комплексної проблематики екологічного розвитку нашої держави, яка останніми десятиріччями може бути визначена як вкрай актуальна. Екологізація системи публічного адміністрування є ознакою його реалій, і, зважаючи на думку провідних вчених, вона має стійкий тренд до поглиблення з метою зміни основних суб'єкт-об'єктних зв'язків та впливів у механізмах публічного управління сучасної доби.

Література

1. Бикова Ю.Д. Екологізація публічного адміністрування в Україні як умова формування екологічної свідомості / Ю.Д. Бикова // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2018. – №4 (39). – С. 82-88.
2. Голинська О. Зміна адміністративно-територіального устрою України в контексті органістичної стійкості суспільних систем. Публічне адміністрування: теорія та практика: електрон. зб. наук. пр. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2016. Вип. 1(15). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-01\(15\)/16.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-01(15)/16.pdf)
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р.: зі змінами згідно із законом України від 03.09.2019 р. - № 27-IX. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Лазор О.Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики: організаційно-правові засади: монографія / О.Я. Лазор. – Львів: Ліга-Прес, 2003. – 542 с.
5. Тішкова Н.Л. Поняття та сутність державного управління охороною навколишнього середовища / Н.Л. Тішкова // *Evropsky politicky a pravni diskurz*. – 2016 - №2 – С. 140-141.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЗБУТОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

К.І. Біленко, магістрантка 2-го курсу, навчально-науковий інститут економіки та фінансів

Н.Г. Ушакова, кан. екон. наук., проф. каф. Міжнародної економіки, економічної теорії та права

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Сьогодні національні підприємства активно представлені на міжнародних ринках, а зовнішньоекономічна діяльність сприяє не лише розвитку конкурентоспроможності підприємств та постійному удосконаленню збутової стратегії, а й розвитку економіки країни та регіону, де розташовані підприємства. Ефективно працюючи експортні підприємства відіграють важливу роль у регіональному розвитку, особливо за умов децентралізації.

З точки зору ефективності на зовнішніх ринках, важливим є формування збутової стратегії підприємства. При обґрунтуванні напрямків збутової стратегії необхідно чітко розуміти зовнішні та внутрішні фактори розвитку, можливості та загрози на новому ринку та рівень конкурентоспроможності підприємства. З цією метою здійснюють аналіз конкурентного середовища підприємства, конкурентної продукції та рівня конкурентоспроможності. Завдяки цьому можна оцінити, наскільки експортна продукція краща за аналогічні товари, що випускається конкуруючими підприємствами та представлені на ринку.

Ляпунов А.Д. визначає збутову діяльність як діяльності підприємства із доведення товарів від виробника до споживачів [1], а Балабанова Л.В. наголошує, що «збутова діяльність – це все те, що забезпечує максимальну вигідність торговельної угоди для кожного з партнерів за врахування інтересів і вимог проміжного або кінцевого споживача» [2]. Тобто, найчастіше у науковій літературі збут розглядається, як просування товару від виробника до споживача, або реалізація або сукупність дій щодо задоволення потреб.

Розробка і обґрунтування міжнародної збутової стратегії передбачає розв'язання наступних питань стосовно конкретного вибраного товару або групи товарів [3]: вибір зарубіжного цільового ринку або його сегменту; вибір системи збуту на зовнішньому ринку і визначення необхідних фінансових витрат; вибір каналів і методів збуту на зовнішньому ринку. Головною задачею в управлінні каналом збуту є забезпечення доставки товару кінцевим споживачам в потрібний час і способом, найвигіднішим виробнику.

Для удосконалення управління збутовою діяльністю підприємства на зовнішньому ринку доцільно запропонувати конкретні заходи (таблиця 1), впровадження яких потребує розроблення науково обґрунтованої

маркетингової політики щодо формування збуту суб'єктів господарювання, з урахуванням впливу на об'єкт управління різних складових.

Таблиця 1

Заходи щодо удосконалення управління збутовою діяльністю підприємства на зовнішньому ринку

Заходи	Обґрунтування
Удосконалення системи планування збуту	Для виправлення відхилень від темпів продажу товарів на зовнішньому ринку необхідно більш точно визначити стратегію збуту підприємства, зробити прогнозування обсягу товару, що реалізується та визначити частку зовнішнього ринку.
Покращення кадрового забезпечення	Для зменшення витрат на обслуговування відділів, які можна реструктурувати, доцільно розробити стандарти ефективної праці менеджерів зі збуту, їх навчання, корпоративні тренінги, підвищення кваліфікації за фаховою діяльністю працівників.
Удосконалення системи організації збутової діяльності	В процесі організації збутової діяльності доцільно використовувати сучасні методи продажу через Інтернет, мати свій сайт з можливістю замовлень у режимі он-лайн.
Підвищення якості продукції	З метою максимального задоволення потреб споживачів випускати високоякісну продукцію згідно міжнародних стандартів (наприклад, екологічно чисту продукцію з натуральної сировини, продукти харчування без додавання хімічних підсилювачів смаку, ГМО тощо).
Територіальне обмеження збутової діяльності на зовнішньому ринку	Доцільно охоплювати збутовою діяльністю територію певної обраної країни, що дозволяє мінімізувати загальні витрати, а також витрати, пов'язані з реалізацією товару на зовнішньому ринку, варіювати ціною та конкурентною політикою.
Розробка ефективної цінової політики	Необхідність розробки цінової політики для трьох основних прошарків населення за доходами – вищого, середнього і нижчого класу. Для кожного класу може бути своя ціна на товар, проте сама продукція повинна бути якісною для будь-якого споживача. Доцільно знаходити резерви зниження питомої собівартості та ціни за рахунок, наприклад, використання простішої упаковки товару, відсутності традиційної реклами тощо.

Збутова стратегія на міжнародному рівні формується як всередині іншої закордонної країни, так і на міждержавному рівні, тобто підприємство повинно приймати рішення щодо збутового каналу в обох випадках. Проте, якщо стандартизувати всі стратегії розподілу та збутові канали можна зіштовхнутися з низкою перешкод: розбіжності в національних системах розподілу, що склалися історично в процесі економічного, політичного, культурного, правового, соціального розвитку, що залежать від окремих національних традицій споживання та особливостей поведінки покупців; законодавство в сфері власності та торговельних організацій, а також фінансових взаємин учасників збутової діяльності, а також рівень розвитку збутової інфраструктури (розвиток логістичної системи) значно відрізняються; асортимент послуг споживачам, що надаються учасниками збутової діяльності також значно різняться, що може мати негативні наслідки на зовнішньому ринку.

Тобто, щоб досягти сталого успіху на міжнародному ринку, підприємство повинно мати чіткий стратегічний план збуту, який включає питання

організації і технології міжнародної збутової діяльності та питання управління міжнародною збутовою діяльністю.

Література

1. Балабанова Л.В. Управління збутовою політикою: навч. по-сіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 240 с.
2. Ляпунов А.Д. Формирование и оптимизация системы сбыта на основе системного анализа. URL: <http://economics.open-mechanics.com/articles/195.pdf>. (дата звернення 12.11.2020)
3. Пашкевич М.С., Чернишова О.С. Проблеми та перспективи управління збутовою діяльністю на промисловому підприємстві. *Економічний простір*. №6, 2012. - С.270-277.

ЕКОНОМІКА МІЖНАРОДНОГО ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ: ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

С.В. Білоус к.е.н., доцент кафедри туризму

А.Б. Красько к.г.н., доцент кафедри туризму

Ю.О. Масюк к.е.н., доцент кафедри туризму

Львівський національний університет імені Івана Франка

Розвиток туризму в Україні суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, торгівля, зв'язок, будівництво і є одним із найбільш перспективних напрямків перебудови та розвитку економіки саме тому дуже важливим є використання інновацій для його подальшого розвитку. Метою статті є аналіз теоретичного змісту інноваційної діяльності для подальшого формування поняття інновацій, виявлення основних наслідків розвитку інноваційних видів туризму для конкурентоспроможності готельно-ресторанного бізнесу України, виділення кількох характерних факторів стимулювання впровадження інновацій в туристичну індустрію України та їх наслідки для розвитку готельно-ресторанного бізнесу.

Нажаль, сучасний стан розвитку готельно-ресторанної сфери в нашій країні продовжує переживати не найкращий період. Слід зазначити, що адекватне і випереджаюче інноваційне вирішення проблем – вже наявних і таких, що виникатимуть, сприятиме створенню ефективної готельно-ресторанної інфраструктури.

Важливим є те, що у профільному Міністерстві переконані в необхідності впровадження європейських та міжнародних стандартів, як запоруки високої якості туристичних послуг та належних умов розвитку національної туристичної інфраструктури. І у підтвердження цього протягом 2016-2020 рр.

було прийнято 14 стандартів, що визначають вимоги до різних аспектів туристичної діяльності і є гармонізованими з міжнародними та європейськими нормативними документами. Дані стандарти стосуються профільної освіти, гідів, туристично інформаційних центрів, пригодницького, екологічного туризму, велнес і спа у тому числі інновацій в цій сфері.

Результатом інноваційних процесів є новація, впровадження її в туристичну практику визначається як нововведення, тобто з моменту прийняття до запровадження новація здобуває нову якість і стає інновацією. Закон України "Про інноваційну діяльність" №40-І від 04.07.2002 р. визначає правові та організаційно – економічні засади державного регулювання інноваційної діяльності, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів. Цей закон визначає інновації як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, а інноваційну діяльність – як діяльність, що спрямована на вирішення і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг .

В останні десятиліття постало питання про визначення механізму здійснення інноваційної діяльності у сфері послуг, її ефективність та оцінку зв'язків з іншими секторами економіки. Проте дослідники зазначають, що на сьогодні немає достатньої інформації про інноваційні профілі різних секторів сфери послуг. Фахівці вже не вважають туристичний бізнес неінноваційним, оскільки він активно використовує технічні інновації, впроваджені в інших галузях. Однак питання стосовно того, чи створюють підприємства туристичного бізнесу новації самостійно, і що вважати інновацією в туризмі, залишаються дискусійними. Інновація у сфері послуг може бути визначена як нова концепція сервісу, нові канали зв'язку з клієнтами і системи розподілу та технологічні рішення, які найчастіше спільно змінюють пропозицію послуг на ринку, оновлюють функції фірми і вимагають структурно нових організаційних, технологічних і людських можливостей фірми [1].

Інновації в туризмі слід розглядати як системні заходи, що мають якісну новизну і що приводять до позитивних зрушень, що забезпечують стійке функціонування і розвиток галузі в регіоні. При цьому найважливішою ознакою туристичних інновацій в умовах сьогодення повинна виступати новизна його споживчих властивостей. Створення нових продуктів, брендів, дестинацій, споживчих цінностей, видів туризму, збільшення пропозицій інноваційного характеру в сфері готельно-ресторанного господарства обумовлює впровадження диференційних засобів їх просування, й сервісне управління, детальний аналіз та сегментацію ринку, вдосконалення системи ціноутворення тощо.

У проаналізованій літературі ми не знайшли визначення туристичних інновацій, тому нами сформульовано найбільш повне на наш погляд

визначення інновація в туризмі – процес створення передового, сучасного, споживчо-привабливого турпродукту, створення якісно нових видів туризму, транспортних засобів та готельних підприємств, впровадження передових технологій, IT-програм, формування сприятливих умов для виходу на нові ринки та підвищення конкурентоспроможності туристичної індустрії.

До інноваційних видів туризму, серед інших, станом на 2020 р. у світі відносять: туризм по Талкіну (підвид кінотуризму), дарк туризм, воєнний туризм, атомний туризм, фестивальний туризм, екологічний, навчальний. Розглянемо деякі з них детальніше.

Одним із інноваційних видів туризму у світі є туризм по Талкіну (недавно виокремлений підвид кінотуризму) — відомому фантасту, автору трилогії “Володар перснів” за якою був знятий фільм. Сьогодні мільйони шанувальників мандрують світом, відвідуючи місця пов’язані з фільмом. Дестинаціями даного виду туризму виступають Нова Зеландія, де був знятий фільм і залишились декорації, Велокобританія, а саме Оксфорд та Бірмінгем, де туристи можуть поспілкуватися з однодумцями та ознайомитись із тим, що має відношення до фентезі-історії. Україна може перейняти досвід і розвинути власні підвиди кінотуризму в Україні, хоча б в національному масштабі, адже національний кінематоргаф в останні роки зміцнив свої позиції.

Наступним видом інноваційних форм туризму, що набуває популярності у світі є дарк-туризм (похмурий туризм). Даний вид туризму передбачає відвідування місць, пов’язаних зі смертю, катастрофами та трагедіями. Поширення даний вид туризму набув після публікації 2000 р. книги «Чорний туризм», яка була написана професорами Шотландського Університету в Глазго Малкольмом Фоулі і Джоном Ленноном.

Серед дестинацій відзначають різні замки з моторошними історіями, наприклад замок колишній табір смерті в Освенцимі в 60 км від Кракова (у 2017 р. більше 2 млн людей відвідали Меморіал Освенцимі, а з 2011 р. ця цифра становить близько 37 млн осіб.), французьке місто-привид Орадур-сюр-Глан, знищений в роки Другої світової війни, місце масових страт Чоенг Ек та інші.

Ще одним об’єктом всесвітньо відомим який відкриває великі перспективи і в Україні, для розвитку дарк туризму є Чорнобильська зона. Цей об’єкт може виступати дестинацією і іншого інноваційного виду туризму – атомного (відвідування місць де сталися значні інциденти, пов’язані з ядерною енергією).

Підтвердженням перспективи розвитку цих видів туризму виступає той факт, що в Україні через конфлікт на Сході країни загальні показники туристичної індустрії скоротилися на 48% в 2014 р., а в Чорнобилі – місці ядерної катастрофи, туризм зростає: у 2017 р. 50 тис осіб оглянули цей район, що на 35% більше, ніж у 2016 р [2]. Саме тому необхідно популяризувати та стратегічно розвивати дарк та атомний туризм і в Україні.

В Україні теж є потенційні об’єкти воєнного туризму: бункер у колишній ставці Гімmlера "Хегевальд" поблизу Житомира (на даний час недоступний туристам, бо знаходиться на території військової частини), Керченська

фортеця, Музей ракетних військ стратегічного призначення, тунелі під Дніпром побудовані 1946 р., Секретний музей з ремонту підводних човнів, Одеські катакомби та багато інших.

В цьому плані актуальним є використання закордонного досвіду. Так в Хорватії за рішенням управління з туризму півострів Превлака, який порівняно недавно був ареною воєнних дій, буде перетворено на туристський центр. Україна ж наразі може похизуватися лише одним мілітарі-готелем "Грінгоф", хоча потенціал для створення таких закладів набагато більший, ніж у Швейцарії. Хотілося б згадати той факт, що у 2010 р. Київський національний університет імені Тараса Шевченка запропонував Міністерству оборони розробити наукову програму розвитку військового туризму, проте відповідь виконувача обов'язків директора Департаменту економічної діяльності Міноборони була негативною.

Отже, розвиток інноваційних видів туризму, підвищить конкурентоздатність готельно-ресторанного господарства адже забезпечить приплив туристів і отже, розвиток інфраструктури. Щоб стимулювати розвиток готельно-ресторанного господарства потрібно стимулювати інноваційний розвиток та привабливість територій. Потрібно підвищити якість і розширення асортименту туристичних послуг та умов обслуговування туристів, реконструювати та модернізувати діючі готельно-ресторанні об'єкти, залучити кошти підприємницьких структур для розвитку інфраструктури туризму .

Література

1. Інновінг в туризмі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/MjExMzA=/f847c0a5a302fe60ccf9e3463100472d.pdf>
2. Dark tourism and affect: framing places of death and disaster/Annaclaudia Martini, Dorina Maria Buda/University of Groningen [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.rug.nl/research/portal/files/65104322/Dark_tourism_and_affect_framing_places_of_death_and_disaster.pdf

ТЕОРІЯ ДОБРОБУТУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ І ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД¹

М.М. Біль, д.е.н., с.н.с., старший науковий співробітник відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

Добробут населення є потужним фактором та одночасно індикатором економічного зростання країни. З особливою силою його вплив проявляється на

¹ Дослідження виконано в рамках гранту 2020.02/0215 «Фінансові детермінанти забезпечення економічного зростання регіонів та територіальних громад на засадах поведінкової економіки» за підтримки НФДУ.

рівні громад і регіонів. При низькому добробуті домогосподарства неспроможні виступати активними агентами фінансового та інвестиційного ринків та, як правило, характеризуються «виживаючою» стратегією споживчої поведінки. Це прямо позначається на соціально-економічному розвитку території з нижчим рівнем підприємницької та громадської активності.

Існування численних проблем забезпечення добробуту населення України актуалізує поглиблення теоретичних засад його дослідження у взаємозв'язку з процесами економічного зростання. Метою даної публікації є визначення змісту добробуту, теоретичне обґрунтування його взаємозв'язку з процесами економічного зростання у прив'язці до його суспільно-орієнтованої ефективності. Теорію добробуту серед вітчизняних учених розвивають такі автори, як С. Дращиця, Т. Кір'ян, Е. Лібанова [4], О. Осауленко [4], І. Потапов, Л. Черненко [4] та ін. Теоретичні положення щодо економічного зростання з акцентом на новітні суспільно-орієнтовані підходи до його аналізування формують зарубіжні автори В. Руттан [1], Й. Лі [2], М. Поповіч [3], вітчизняні – О. Амоша [6], С. Гріневська [6], Ю. Зайцей [7] та ін.

Положення сучасних теорій економічного зростання розвиваються через призму високого значення людського чинника, зокрема знань та результатів їх використання в інноваційних формах. Добробут як суспільний індикатор постає стратегічною домінантою економічного зростання. Будь-які економічні процеси в сучасному світі не є прийнятними, якщо вони не сприяють добробуту населення.

Економічне зростання є однією з складових процесу економічного розвитку поряд з розподілом та інноваціями. Наприкінці 80-х років ХХ ст. відбулась кардинальна зміна концептуального розуміння економічного зростання з переважаючим його розглядом у суспільно-орієнтованій площині. У дослідженні В. У. Руттана піднімалось питання «незрозумілості» відмінностей у темпах зростання і рівнях доходів у різних країнах [1]. Поглиблення різниці в доходах населення у різних просторових площинах фахівці почали виділяти одним з деструктивів економічного зростання [2, с. 402].

Неокласична версія теорії економічного зростання, яку можна інтерпретувати як теорію екзогенного технічного прогресу, еволюціонувала до ендогенних пріоритетів прогресивних змін, серед яких головним рушієм постав людський капітал [3, с. 146].

Соціальні аспекти розгляду економічного зростання мають пряме відношення до питання добробуту. Добробут у масовій свідомості традиційно асоціюється із зайнятістю, що закономірно трансформується в необхідність збільшення кількості робочих місць із гідними умовами й оплатою праці та/або збереження вже існуючих робочих місць за умови істотного підвищення оплати праці [4, с. 21]. Разом з тим, поняття добробуту є більш широким та в контексті економічного зростання має відображати комплекс детермінант людського і сталого розвитку (рис. 1).

Добробут є одним з вимірників суспільно-орієнтованої ефективності економічного зростання, що відображає належний рівень забезпечення населення матеріальними (в першу чергу) і духовними благами.

«Належний рівень» означає відповідність соціальним стандартам та регламентованим державним гарантіям. Їх слід розподіляти за групами споживчих, соціально-інфраструктурних (заклади освіти, охорони здоров'я, культури, спорту та інші об'єкти соціальної інфраструктури), соціально-захисних (послуги соціально незахищеним категоріям населення), фінансових (доходи та можливості їх отримання), майнових (норми житла).

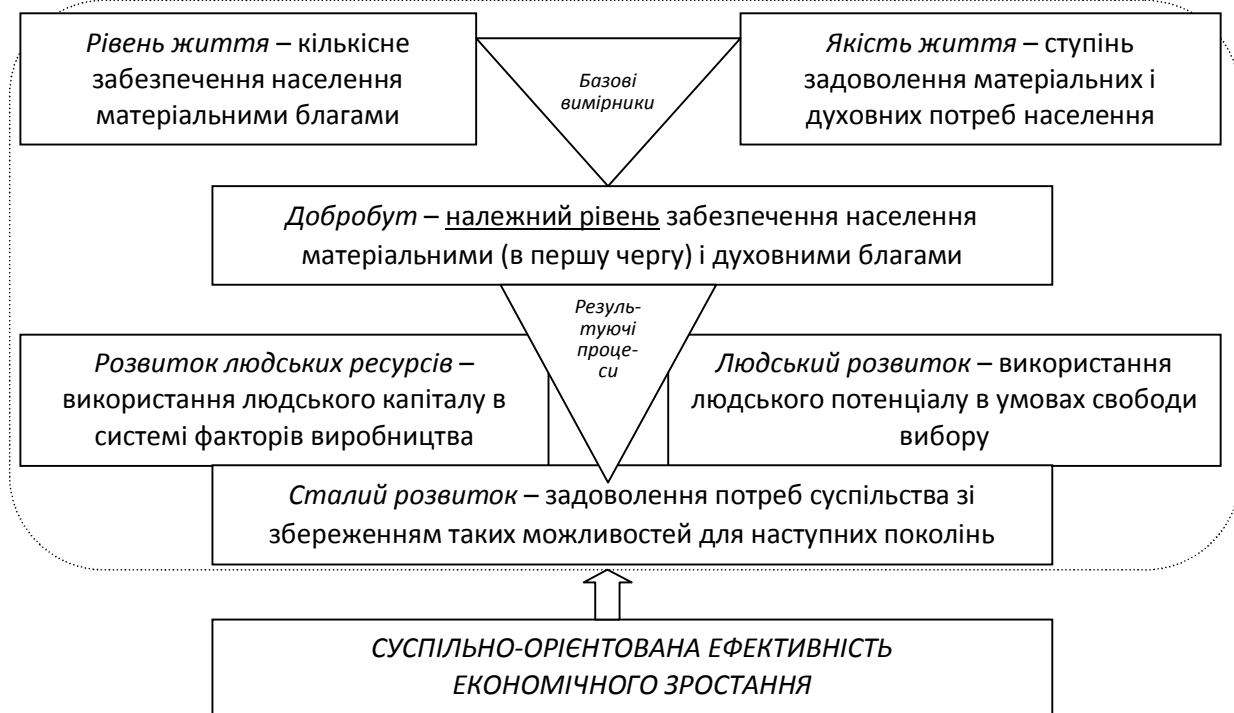

Рис. 1. Добробут у системі суспільних вимірників економічного зростання

Джерело: [5, с. 58-59]

Суспільно-орієнтована ефективність економічного зростання означає поєднання у цілісних процесах завдань розвитку людського потенціалу й накопичення людського капіталу, стимулювання соціально-економічної активності населення та адаптації його до ринкових відносин, формування середнього класу, зростання доходів населення, збільшення реальної заробітної плати, забезпечення соціального захисту економічно несаможитливих груп, забезпечення рівного доступу населення до соціальних благ, забезпечення ефективності соціальних витрат бюджету [6, с. 7]. Таким чином, суспільно-орієнтована ефективність економічного зростання означає створення умов для сталого і людського розвитку, наслідком чого є забезпечення прогресивних змін з одночасним збереженням домінанти суспільних інтересів з сталим підвищенням суспільного (загального) добробуту.

Наукові дискусії з приводу добробуту скеровують до його традиційного розуміння в матеріальній площині. Однак сучасний світ прогресує на засадах людиноцентричної ідеології, протиставляючи їй цілі сталості. Відбувається формування людиноцентричної парадигми економічного розвитку і саме за цих умов людина, насамперед людина найманої праці, перестає бути тільки економічною людиною, отримує можливість будувати відносини з іншими суб'єктами економічного життя на якісно нових засадах [7]. Змінюється сприйняття соціальної ролі людини, можливостей її мобільності та самореалізації. За таких тенденцій обмежувати зміст добробуту матеріальними рамками є недоречним.

Отже, теорія добробуту в методології дослідження економічного зростання регіонів і територіальних громад дає змогу обґрунтувати прогресивні підходи до його розуміння та забезпечення в розрізі конкретних матеріальних і духовних благ. Поглиблення теоретичних засад дослідження добробуту в контексті економічного зростання передбачає оцінювання його суспільно-орієнтованої ефективності. Для цього необхідно визначити складові забезпечення добробуту за результатами класифікації благ як соціальних стандартів і гарантій, щоб виявити можливості регіональних і локальних управлінських інститутів у формування передумов для підвищення добробуту населення. З'ясування змісту благ, підходів до їх класифікації буде предметом подальших досліджень автора.

Література

1. Ruttan W. V. The new growth theory and development economics: A survey. *The Journal of Development Studies*. 1998. Vol. 35, Issue 2. Pp. 1-26. <https://doi.org/10.1080/00220389808422562>
2. Lee Y. S. New general theory of economic development: Innovative growth and distribution. *Review of Development Economics*. 2020. № 24. Pp. 402-423. <https://doi.org/10.1111/rode.12654>
3. Popović M. Old and new theories of economic growth (I Part). *Montenegrin Journal of Economics, Economic Laboratory for Transition Research (ELIT)*. 2005. № 1(2). Pp. 145-166.
4. Libanova E. *Assessment of Quality of Life in Ukraine on the Basis of Subjective Indicators of Well-being : monograph / E. Libanova, O. Osaulenko, L. Cherenko.* Warsaw : RS Global Sp. z O.O., 2020.
5. Біль М. М. Просторова мобільність населення: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : ПАІС, 2018, 392 с.
6. Амоша О., Гріневська С. Соціальна орієнтація економіки: проформа чи реальність? *Економіст*. 2012. № 7. С. 4-7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2012_7_2
7. Зайцев Ю. К. Людиноцентрична парадигма сучасної економіки як умова сталого розвитку суспільства. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_2_77

БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Д. М. Вершиніна, аспірант 4 курсу спеціальності 051 Економіка

Т.В. Момот, д. е. н., проф. кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

У сучасних умовах нестабільності функціонування економіки, незавершеності реформаційних процесів, що відбуваються в Україні, однією з головних цілей вітчизняних підприємств будівельної галузі є забезпечення економічної безпеки підприємств будівельної галузі. Акціонерні товариства будівельної галузі змушені підпорядковуватися до умов політичної і соціально-економічної нестабільності та вести пошук щодо рішень складних проблем, способів запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам їх функціонування. Проблеми, які виникають на підприємствах будівельної галузі та їх неоднозначні тенденції розвитку будівельної галузі, висвітлені у наукових роботах [Ачкасов А. Є. Деякі аспекти проблеми антикризового управління підприємством // Коммунальное хозяйство городов. Науч.-технич. сб. // А.Є. Ачкасов, Т.Б. Воронкова, В.М. Охріменко, – К. : Техніка. – 2009. – Вип. 87. – 403-410.; Бубенко П. Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку : монографія / П. Т. Бубенко. – Х. : ХНАМГ, 2008. – 295 с.; Ніколаєв В. П. Фінансові деформації в інвестиційно-будівельній сфері / В. П. Ніколаєв // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – К. : НУДПСУ, 2009. – №1. – С. 91 – 97.]; Одним із важливих напрямів вирішення складних проблем є забезпечення економічної безпеки підприємств, яка є важливою складовою державної та регіональної безпеки, а в ринкових умовах – конкурентоспроможності країни. Особливо це стосується корпоративних підприємств будівельної галузі, які є домінуючою організаційно-правовою формою ведення будівельного бізнесу та суттєво впливають на розвиток держави, забезпечуючи функціонування інших галузей національної економіки. Отже, об'єктивною потребою корпоративних підприємств будівельної галузі є впровадження комплексної системи оцінки рівня економічної безпеки та розробка заходів щодо її забезпечення. Недостатність уваги до забезпечення економічної безпеки на корпоративних підприємствах будівельної галузі України обумовлює актуальність та необхідність проведення дослідження. У Законі України «Про основи національної безпеки України» визначені принципи, що впливають на формування економічної безпеки, які полягають у забезпеченні:

пріоритету прав і свобод людини і громадянина;

верховенства права;
пріоритету договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів;
своєчасності та адекватності заходів захисту національних інтересів від реальних і потенційних загроз;
чіткого розмежуванні повноважень та взаємодії органів державної влади у забезпеченні національної безпеки;
демократичного цивільного контролю над військовою організацією держави та іншими структурами в системі національної безпеки;
Використання в інтересах України міждержавних систем та механізмів міжнародної колективної безпеки Крім того, поняття «економічна безпека» розглядається на макрорівні (безпека держави), мезорівні (економічна безпека регіону) та на мікрорівні (економічна безпека суб'єктів господарювання). При цьому дія внутрішніх та зовнішніх ризиків проявляється, перш за все, на рівні підприємств. Тому особливим елементом досягнення економічного розвитку певної галузі, регіону та країни є проблеми забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Систематизація існуючих теоретико-методичних положень свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення поняття «забезпечення економічної безпеки». Таким чином, економічна безпека є найважливішою якісною характеристикою економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати стабільні умови функціонування, стійке забезпечення ресурсами та розвиток, а також послідовну реалізацію економічних інтересів.

Література

1. Ачкасов А. Є. Деякі аспекти проблеми антикризового управління підприємством // Коммунальное хозяйство городов. Науч.-технич. сб. // А.Є. Ачкасов, Т.Б. Воронкова, В.М. Охріменко, – К. : Техніка. – 2009. – Вип. 87. – 403-410.;
2. Бубенко П. Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку : монографія / П. Т. Бубенко. – Х. : ХНАМГ, 2008. – 295 с.;
3. Ніколаєв В. П. Фінансові деформації в інвестиційно-будівельній сфері / В. П. Ніколаєв // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – К. : НУДПСУ, 2009. – №1. – С. 91 – 97.;
4. Законі України «Про основи національної безпеки України

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІКРОПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

К.А. Віндюк, студентка 2 курсу магістратури факультету міжнародного туризму та економіки

С.М. Цвілій, к.е.н., доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Національний університет «Запорізька політехніка»

Однією з причин недостатньої уваги до інноваційної сфери є нерозуміння владними елітами ролі інновацій і несприйняття інноваційних засад виходу зі стійкої коронавірусної кризи. Важливим засобом стимулювання інноваційної активності регіону є організація обміну інформацією між територіями з різним рівнем готовності до інноваційних перетворень і активне поширення реклами позитивного досвіду з реструктуризації просторових соціально-економічних систем і їх елементів на основі активізації інноваційної діяльності й підвищення інноваційної активності регіональних структур малого та мікробізнесу у сфері створення технологічного бізнес-інкубатору або інноваційного парку [1; 2].

В економіці Запорізької області слід виділити господарські комплекси і підгалузі сфери туризму у якості пріоритетних для проведення інноваційних структурних перетворень: туристичний комплекс, готельно-ресторанний комплекс, курортно-рекреаційний комплекс, агропромисловий комплекс, харчова промисловість, охорона здоров'я та екологія, утилізація використаних товарів народного споживання [3-5]. Першочергову фінансову й організаційно-технічну підтримку органів державної влади в зазначених галузях доцільно надавати в розрізі чітко окреслених напрямів і завдань інноваційній діяльності.

У структурній побудові господарського комплексу Запорізької області за розмірами підприємств є великі (0,2%), середні (3,9%), малі (95,9%). В регіоні у сфері тимчасового розміщування й організації харчування станом на кінець 2018 р. діяло 375 підприємств: 7 середніх (1,9%) та 368 малих (98,1%) [7]. Така структура регіональної економіки за розмірами підприємств підтверджує доцільність розробки політики активізації інноваційних дій мікропідприємств, перевага яких перед великими, середніми, малими полягає у тому, що: інновації містять швидкий характер запровадження нововведень, що найкраще вдається з урахуванням мобільності мікропідприємств (1); масштаб фінансових потреб у них менший і їм легше знайти джерела фінансування (2); як показує практика, період життя кластерів на базі із залучення мікрокомпаній значно більший, ніж створених на існуючих підприємствах, що пов'язано з інерційністю системи управління і господарювання (3); виникнення великої кількості підприємств посилює конкуренцію і є додатковим стимулом запровадження інновацій (4); нові мікропідприємства збільшують зайнятість, зменшують соціальну напругу, сприяють прискоренню реформування економічної системи регіону (5).

Стратегічно важливим заходом формування інноваційної системи регіону є сприяння органів державної влади організації централізованих недержавних установ координації дій та інформаційно-консультаційного обслуговування учасників інноваційних процесів на засадах рівноправного партнерства між державними структурами, представниками науково-інноваційної сфери і підприємництва в туризмі. Ці установи виконують роль своєрідних «центрів кристалізації» інфраструктури регіональних інноваційних систем (табл. 1) [6].

Перспективним і ефективним заходом розвитку процесів міжрегіональної інтеграції в інноваційній сфері туризму повинно стати сприяння торгово-промислових палат (ТПП) створенню регіональних технологічних бізнес-інкубаторів. Основним завданням таких інкубаторів є підтримка туристичного бізнесу у сфері інновацій, інноваційних фірм, що розвиваються [7, с. 203]. При цьому метою є «виростити» нові інноваційні фірми, які взаємодіють з державними та приватними установами на основі угод участі у регіональному розвитку. В Запорізькій області, як пілотний проект, пропонується створення на базі Національного університету «Запорізька політехніка» туристичного бізнес-інкубатору для рішення задачі підтримки мікропідприємств, нових підприємств і підприємців-початківців з інноваційними ідеями без фінансових можливостей розпочати власний бізнес. Головною ідеєю туристичного бізнес-інкубатору НУ «Запорізька політехніка» є надання допомоги підприємцям та мікрокомпаніям у створенні результативних комерційних інноваційних продуктів, ефективних виробництв туристичного продукту та впровадженні новітніх технологій.

Таблиця 1- Суб'єкти інноваційної інфраструктури туризму Запорізького регіону

№	Характеристика	Великі та середні підприємства	Установи сфери освітніх послуг	Малі та мікропідприємства
1.	Основна діяльність	Надання послуг у сталій номенклатурі.	Підвищення кваліфікації менеджерів	Інвестиційна діяльність
2.	Сильні сторони	Можливість освоєння інновацій за технологіями та типами послуг, ПЗ і кваліфікації персоналу.	Компенсація нестачі компетентностей персоналу з маркетингу, управління кадрами та розробками.	Технічно кваліфікований персонал; сильна мотивація; гнучкість та чутливість до вимог ринку.
3.	Слабкі сторони	Потреба у істотних капітальних вкладеннях в технологічну та інформаційну підготовку інфраструктури бізнесу.	У багатьох випадках програми не враховують кваліфікації слухачів і специфіки їх виробництва.	Недостатня якість менеджменту; податкові навантаження, корупція; нерозвиненість системи послуг, технологічної інфраструктури, необхідної для науково-технічної діяльності.
4.	Оптимальне застосування	Розробка технологій за умов масового попиту на інновації малих фірм з наукових досліджень.	Система підготовки і перекваліфікації без відриву від виробництва.	Інвестиційна діяльність, не пов'язана з вирішенням фундаментальних наукових проблем і складною кооперацією.

До основних послуг туристичного бізнес-інкубатору віднесено: допомога у складанні бізнес-плану; інформаційна підтримка; консультаційні послуги; заходи встановлення бізнес-контактів; маркетингова підтримка; засоби зв'язку і доступу до Internet; допомога з проектно-фінансового управління; презентація проектів для потенційних інвесторів; наставництво; створення команди для початкової фази реалізації проекту; документальна підтримка та юридична допомога; захист інтелектуальної власності; цифровізація бізнесу в туризмі.

Створення такого інкубатору істотно допоможе в подоланні просторової від'єднаності суб'єктів інноваційного процесу та сприятиме самоорганізації підприємців в туризмі. Поєднання принципів централізації і рівноправного партнерства створить сприятливі умови для становлення інноваційного сектору регіональної економіки туризму. Наявність на території регіонів інтеграційних інноваційних утворень полегшить вирішення фінансових та організаційно-технічних проблем державного управління інноваційними процесами регіону та сприятиме стартовим умовам для молодих вчених надати start-up туристичної компанії та зайнятись підприємницькою діяльністю в сфері високих технологій.

Створення і розвиток технологічних інкубаторів як частини масштабного національного проекту створення в Україні сучасної туристичної інноваційної інфраструктури до 2025 року повинно забезпечити демонстраційний ефект вже у 2022 році і, після аналізу даних щорічного моніторингу, повинно активізувати створення загальнодержавної мережі технологічних бізнес-інкубаторів.

Організація мережі інкубаторів в туризмі сприятиме комплексному вирішенню важливих для регіону завдань: внутрішньорегіональна інтеграція та розвиток ділових контактів в інноваційній сфері; вирівнювання умов доступу туристичних підприємств до наукових й інноваційних ресурсів; формування системи інформаційного забезпечення інноваційних процесів та їх моніторингу; організація мобільного digital-каналу для аналізу ситуації в інноваційній сфері; допомога інноваційним підприємствам у розробці стратегії цифровізації бізнесу і пошуку партнерів з інноваційної діяльності; стимулювання компліментарності виробництва та інновацій; формування сприятливого психологічного клімату для структурних інноваційних перетворень регіональної економіки туризму.

Взагалі, роль держави полягає у генеруванні інституцій функціонування науково-технологічних ринків, формуванні гідного інституційного середовища та інноваційної інфраструктури. Важливим напрямом функціонування бізнес-інкубаторів вважаємо проведення інноваційного аудиту для туристичних фірм у регіоні з метою узагальнення технологічних і інформаційних потреб компаній щодо участі у виконанні національних й європейських дослідницьких проектів, співпраці з партнерами для використання результатів досліджень чи трансферу існуючих технологій. Пріоритетом подальших наукових досліджень повинні стати механізми інтеграції туристичних бізнес-інноваційних центрів та бізнес-інкубаторів в національній бізнес-мережі в складі: інкубаторів та бізнес-парків; торгових асоціацій; приватних компаній; агентств регіонального розвитку; галузевих асоціацій; торговельно-промислових палат; фінансових установ; наукових і технологічних парків; університетів та дослідницьких центрів.

Література

1. Бубенко П. В. Ключові моменти формування регіональних інноваційних систем в Україні / П. В. Бубенко // Економіка України. - 2007. - № 8. - С. 33-39.
2. Бондарчук Н. В. Державна політика розвитку інноваційного потенціалу регіонів України : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Н. В. Бондарчук / Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. — Миколаїв, 2011. — 36 с.
3. Гресь-Євреїнова С.В. SMM як фактор розвитку туризму в Україні [Текст] / Зацепіна Н., Гресь-Євреїнова С., Шелеметьєва Т. // Innovative development of the economy: global trends and national features. - Collective monograph. – Lithuania: Publishing House “Baltija Publishing“, 2018. – 716 p. - P. 575-589.
4. Зайцева В.М., Кукліна Т.С., Корнієнко О.М. Формування іміджу України шляхом розвитку її регіонів // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2018. - № 5 (16). – Режим доступу до ресурсу: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/16-2018-ukr>
5. Шелеметьєва Т. В. Теоретичні аспекти феномену трансформації національної економіки. Причорноморські економічні студії. 2016. № 8. С. 296–301.
6. Nykonenko, S. Assessment of tourism industry clustering potential [Текст] / S.Nykonenko, A.Bezkhlina, T.But // Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D. – 2018. – p. 44.
7. Zaitseva V., Tsviliy S., Bublei G. Innovation facilities of the tourist business of small and medium enterprises of the region // Roczniki Ekonomiczne KPSW w Bydgoszczy. Poland. 2019. №12. pp. 201-212.

ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ПРАЦІ МАЛЕНЬКИХ МІСТ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ (ВИПАДОК СТАРОБІЛЬСЬКА)

І.С. Гоженко, студентка 3 курсу ННІМВСПН

Л.І. Верховод, кандидат соціологічних наук, доцент

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність: Працевлаштування – одна з найактуальніших проблем сучасного українського суспільства. Найбільш гострою вона є для представників так званого прекаріату (за Г. Стендінгом). Обмежена пропозиція на ринку праці зумовлює безробіття, яке стає більш поширеним в кризові періоди життя суспільства. Так, початок воєнного конфлікту на Сході України актуалізував проблему працевлаштування на теренах нашої держави.

За даними Державної служби статистики України рівень безробітного населення у віці 15-70 років складав : у 2012 році – 7,6%; у 2013 році – 7,3%; у 2014 році – 9,3%; у 2015 році- 9,1%; у 2019 році- 8,2% [1].

Станом на 2019 рік рівень безробіття дещо зменшується, що свідчить про позитивні зрушення в економіці. Але через пандемію коронавірусу у квітні

2020 року рівень безробіття знову збільшується. «Якщо у березні офіційно зареєстрованих безробітних в Україні було 349 тисяч осіб (реальний же рівень в рази більший), то уже в квітні цей показник сягнув 457 тисяч, у травні – 511 тисяч, а в червні – 517 тисяч осіб. І тільки з липня почалося зменшення цієї цифри – до 506 тисяч, і в серпні – до 474 тисяч. Загалом же, з початку карантину в Україні статус безробітного отримали майже 432 тисячі осіб (станом на кінець серпня), що на 67% більше, ніж за аналогічний період торік» [2].

Особливо гострою проблема працевлаштування стає для невеликих міст та містечок, одним із яких є Старобільськ. Унікальність Старобільська наразі полягає у його близькості до лінії розмежування сторін конфлікту на Сході України. В типове маленьке містечко були евакуйовані організації з обласного центру – Луганська. Це принципово змінило соціально-професійну структуру населеного пункту. До Старобільська були переведені ДЗ Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, ТОВ «Луганське енергетичне об'єднання», Луганський прикордонний загін. Разом з організаціями переїхала і певна частина працівників та членів їх сімей.

Коронавірус вніс свої корективи в життя маленького містечка та ще більш загострила проблему працевлаштування. З огляду на це вважаємо актуальним виявлення особливостей ринку праці в маленькому місті в умовах пандемії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема працевлаштування вивчається багатьма дослідниками у сфері соціології, економіки, психології та педагогіки, серед яких знаходимо імена Б. Гайзер, С. Блок, Т. Бейтс, Р. МакКвейд, К. Ліндсей, М. Йорк, Р. Найт, Р. Дірінг, Дж. Хілладж, Е. Поллард, М. Фугейт, А. Кінікі, Б. Ашфорт, Л. Харві, Л. Дакре Поол та П. Севелл, А. Форрієр та Л. Уельс, Е. Бернтссон та інших [3, с. 124].

Дослідженням проблеми працевлаштування займаються українські вчені – Е. Лібанова, О. Грішнова, П. Мазурок, М. Корчун, В. Покришук, І. Л. Петрова, О. М. Балакірева, О.В. Валькована, О.В. Іващенко, О.М та ін. Результати вивчення проблем маленьких містечок представлені в роботах І. Кононова [4], С. Хобти [5], Л. Верховод [6].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Старобільськ – місто площею 13,32 кв. км, районний центр Луганської області. Кількість населення: 16 917 (01.01.2018). Густота населення 1291 осіб/км² [7, с. 11].

Що стосується виробничого потенціалу міста Старобільська, то він представлений підприємствами машинобудування та металообробки, сільського господарства, харчової промисловості, логістики, будівництва та житлово-комунального господарства. У місті працюють наступні підприємства: ТОВ «Старобільський машинобудівний завод»; ПАТ «Старобільський молокозавод»; ПП «Старобільський завод продовольчих товарів»; «Старобільське міжрайонне управління по експлуатації газового господарства»;

ТОВ «Завод фруктово-мінеральних вод «Айдар плюс»; ТОВ «Старобільський елеватор»; ВАТ «Старобільська міська друкарня» [7, с. 11].

В Старобільському районі розташовано 3 вищих навчальних заклади та 2 професійних ліцеї.

Невелике місто не може запропонувати людині багато варіантів для працевлаштування. Як правило, в містечках в аграрному регіоні потрібні люди для праці у сфері послуг та сільськогосподарському виробництві, де рівень зарплати не дуже високий.

Одним із показників попиту та пропозиції на ринку праці є об'яви у місцевих газетах. У якості прикладу проаналізуємо найбільш популярне видання у місті – «Телегазета». Нами був проведений контент-аналіз газетних об'яв (проміжні результати представлені в одній з наших публікацій[8]), у порівняльному розрізі – до карантину, пов'язаного з пандемією коронавірусу, під час жорсткого карантину та після послаблення карантину. Аналіз проводився за наступними параметрами: кому пропонують роботу, що за вакансії і скільки їх; хто шукає роботу, на які робочі місця претендують.

Середньотижнева пропозиція пошуку та надання роботи представлена в табл. 1.

Таблиця 1. Середньотижнева пропозиція пошуку та надання роботи в «Телегазеті»

	До карантину	Під час жорсткого карантину	Після послаблення карантину
Середньотижнева кількість пропозицій щодо працевлаштування	25	15	19
Середньотижнева кількість об'яв щодо пошуку роботи	9	10	7

На основі отриманих даних можна зробити висновок, що загалом в газеті більше оголошень з надання роботи, ніж з пошуку (в середньому у два-три рази більше). Але всі вони мають одну направленість та пов'язані з наданням роботи в більшості випадків низькокваліфікованим працівникам. Карантин зумовив зменшення пропозицій щодо працевлаштування. Дана тенденція є характерною для всієї країни, що цілком закономірно в нинішніх умовах.

Результатом дослідження також стало виявлення найбільш згадуваних професій серед людей, які шукають роботу – різноробочий, доглядальниця, охоронець, вантажник; серед об'яв з надання роботи – продавець, кухар, офіціант, водій та різноробочий.

Карантин найбільше вдарив по сфері послуг і, як наслідок, зумовив зменшення пропозицій на ринку праці Старобільська.

Отже, маленьке місто в аграрному регіоні може запропонувати невелику кількість потенційних місць працевлаштування. Фіксується постійний попит на низько кваліфікованих робітних, де рівень зарплати невисокий. На важку працю з невеликою оплатою бажаючих не дуже багато.

Місту потрібно розширювати свою спеціалізацію та впроваджувати нові технології. Таким чином збільшиться попит та пропозиції на ринку праці, що буде сприяти розвитку малого містечка.

Література

1. Державна служба статистики України. Основні показники ринку праці у 2010-2019 роках. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/arh_osp_rik_u.htm (дата звернення: 08.11.2020)
2. Як пандемія COVID-19 змінила ринок праці в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3104312-ak-pandemia-covid19-zminila-rinok-praci-v-ukraini.html> (дата звернення: 08.11.2020)
3. Озимко М. В. Моделі працевлаштування випускників вищих навчальних закладів у західній соціології / М.В. Озимко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер. :Соціологія. – 2014. – Т. 234, Вип. 222. – С. 123-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2014_234_222_27.(дата звернення: 11.11.2020)
4. Масова свідомість в зоні воєнного конфлікту на Донбасі. Монографія. Науковий редактор І. Ф. Кононов. Старобільськ: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2018.
5. Хобта С. В. Вивчення масової свідомості та її динаміки в соціологічному дослідженні / С. В. Хобта // Грані. - 2016. - № 138. - С. 78-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2016_138_15. (дата звернення: 11.11.2020)
6. Verkhovod L. (2019). Особливості інтерпретації корупції та хабарництва в науковому та суспільному дискурсі сучасної України // *Грані*. – 2019. – №22(1). – С. 86-94. URL: <https://doi.org/10.15421/171911> (дата звернення: 11.11.2020)
7. Стратегія розвитку міста Старобільська. URL: https://starobelsk.lg.ua/images/docs/sesii/sklykannja_7/sesija_7_36/r_36_1.pdf (дата звернення: 11.11.2020)
8. Гоженко І. С., Верховод Л. І. Проблема працевлаштування в маленьких містечках (випадок Старобільська). Збірка матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Урбаністичні студії: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Дніпро, 25 вересня 2020 р.) / відп. за випуск, професор В.В. Кривошеїн. Д.: Видавничо-поліграфічний дім «Формат А+», 2020. С. 10 – 13.

РОЗВИТОК БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ІНДИКАТОР ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ КРАЇНИ

Є.К. Голікова, студентка 2-го курсу, факультет міжнародних економічних відносин

А.В. Нікітіна, кан. екон. наук., доц. каф. Міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Біржовий ринок є складовою сучасної ринкової економіки, що забезпечує потреби фінансового та товарного ринків, і за допомогою якого здійснюється прозоре ціноутворення відповідних фінансових інструментів. Економічний стан країни напряму залежить від розвинутої біржової діяльності, адже це впливає на усі процеси, які відбуваються в суспільстві, тому саме за рівнем функціонування біржового ринку можна визначити стан розвитку ринкової економіки.

До переваг біржової діяльності доцільно віднести:

- фактично біржі виступають організаторами ринків, проводячи певну регуляторну функцію, не порушують закон попиту та пропозиції: постійна конкуренція між покупцями та продавцями за вигідну ціну забезпечує максимально прозорий процес ціноутворення. Тобто біржі здійснюють ціноутворюючу функцію;
- біржі торгують високоліквідним товаром, що зумовлює їх уніфікацію та здатність до стандартизації, що забезпечує встановлення базової ціни, на яку орієнтуються усі учасники ринку;
- біржі також виконують антимонопольну функцію на товарних ринках, а саме сприяє утворенню умов для пожвавлення дії різних форм цінової конкуренції, а підключення до біржової торгівлі більшої кількості продавців, відкритість біржових торгів, вільна конкуренція сторін у процесі торгів сприяють недопущенню проявам монополістичних та олігополістичних тенденцій;
- біржі за рахунок спекулятивного капіталу біржа сприяє безперервному перетіканню товарів з однієї сфери в іншу, (причому товар може навіть не покидати склад виробника (біржі), суттєво знижуючи затрати на логістичні послуги), а бути проданим через декілька посередників;
- концентруючи значну кількість продукції, біржа забезпечує формування товарних запасів у просторі та часі (тобто товар фізично не переходить «з рук в руки», до моменту встановлення сприятливої ринкової ціни);
- концентруючи в одному місці великої кількості хеджерів та спекулянтів, біржі формують умови зниження ризиків, оскільки хеджери страхують свої ризики від зміни ціни, а спекулянти беруть на себе ці ризики. [1, С.3-8]
- біржі забезпечують учасників ринку гарантуванням виконання сторонами угод своїх зобов'язань через впровадження систем клірингу та розрахунків.

Біржовий ринок України на сьогодні складається з понад 500 товарних бірж. Більшість з них не є біржами в загальноприйнятому розумінні, адже там

не відбуваються регулярні анонімні торги, не укладаються контракти та, як наслідок, не формуються ринкові ціни. [2] Крім того, законодавчі зміни суттєво вплинуть на біржову діяльність, мова йде про підписання закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» від 12 серпня 2020 року, який викладає у нових редакціях закони «Про цінні папери та фондовий ринок» (нова назва «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки») та «Про товарну біржу», а також вносить зміни до низки кодексів та інших законів. Відповідно до нових вимог змінюються не лише терміни, а й вимоги до гравців ринку та повноваження регулятора (Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку). Біржі зможуть продовжити діяльність після 1 липня 2021 року лише при відповідності встановленим вимогам (капітал не менший за 20 млн грн та ін.) та отримають ліцензію НКЦПФР. Практично всі національні товарні біржі нині не мають сучасної матеріально-технічної бази, можливості забезпечення електронної біржової торгівлі у повному обсязі, кліринг. З поміж понад 500 товарних бірж лише близько 5 здійснюють регулярні біржові торги. [3, С. 39]

На світовому ринку біржі здійснюють переважно торгівлю ф'ючерсними та опціонними контрактами, що є результатом розвинутого біржового ринку спотових та форвардних контрактів, наявністю законодавчого регулювання та клірингово-розрахункових систем. Саме відсутність таких механізмів на національному біржовому ринку викликає необхідність формування біржового ринку контрактів з постачанням з поступовим переходом до розрахункових форм контрактів, а саме ф'ючерсів та опціонів.

Слід зазначити, що біржова діяльність відображає, з одного боку, рівень розвитку економіки чи певної галузі, будучи складовою загальної макросистеми, а з іншого, є важелем, за допомогою якого можна забезпечити якісно новий рівень економіки, тому національним учасникам необхідно використовувати зарубіжний досвід та обов'язково долучатися до міжнародних консолідаційних процесів зі світовими біржовими майданчиками.

Література

1. Морозов Р.В., Бойко Л.О. Економічна роль біржової торгівлі та сучасні тенденції її розвитку. *Агросвіт*, №9, С.3-8.
2. Савичук М. Ринки капіталу та товарні ринку: що зміниться з 1 липня 2021 року URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/09/16/665165/> (дата звернення 13.11.2019)
3. Яворська В.О. Державне регулювання біржового ринку: стан та напрями удосконалення. *Біржовий ринок в Україні: стан та виклики сьогодення*: матеріали Всеукр. семінару з нагоди 80-річчя від дня народження засновника кафедри біржової діяльності, к.е.н., професора, заслуженого діяча науки і техніки України М.О. Солодкого., 11 грудня 2018 р. Київ: НУБіП України, 2018. С.39-40.

СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ В БІЗНЕСІ

Ю.Г. Горященко, к.е.н., доцент кафедри підприємництва та економіки підприємства

Університет митної справи та фінансів

Своєчасність застосування статистичних методів і моделей у різних секторах економіки безперервно зростає. Це викликано насамперед розвитком ринкових відносин, конкурентної боротьби на ринках товарів і послуг, децентралізаційними перетвореннями, вимогами стандартів.

Упровадження статистичних методів і моделей є одним з основоположних принципів систем менеджменту якості на всіх рівнях управління: державному, регіональному, мікрорівні; якому передують такі принципи, як обґрунтованість, системний та процесний підходи, роль вищого керівництва, документування, оцінювання та інші.

Статистичні методи – наукові методи вивчення та опису масових явищ у кількісному вираженні; сукупність прийомів, застосовуваних у процесі статистичного дослідження. Статистичну модель розглядаємо як схему, що містить невідомі константи, які необхідно оцінити, спираючись на припущення про модель та спостереження. Очевидно, у бізнесі застосовують широкий спектр різноманітних методів та моделей. Статистичні методи можна розподілити на базові та спеціальні. Базовими методами оцінки даних є аналіз, діалектика, синтез, експеримент, індукція, дедукція, логічний аналіз, раціоналізм, історичний метод, узагальнення тощо. Особливе місце в них займають – системний аналіз, який дозволяє розглядати ринкову ситуацію як об'єкт для дослідження з великим діапазоном причинно-наслідкових зв'язків; комплексний підхід, що забезпечує можливість досліджувати єдину сукупність поєднання різнорідних елементів, що утворюють ринок і ринкову діяльність; програмне та цільове планування, що використовується при розробці та реалізації стратегічного і оперативного вивчення стану і розвитку ринку.

До спеціальних методів можна віднести математичні й маркетингові методи. Останні широко використовують моделі маркетингу і маркетингового управління. Серед них – економетрія – застосування економіко-математичних методів аналізу, вимірювання параметрів математичних виразів, що характеризують певну соціально-економічну концепцію, моделювання складних, багатовимірних процесів і явищ; соціометрія – характеристика структури та функціонування певних людських груп за допомогою кількісних оцінок; кваліметрія – методологія кількісних оцінок якості товарів; біхевіоризм – наука про смаки та вподобання людей, яка допомагає розібратися в процесах формування та зміни ставлення споживачів до товару, в реакціях попиту на процеси старіння та оновлення товару та його властивостей; інформатика – наука про управління потоками інформації; статистика – наука, що вивчає масові явища і процеси, які піддаються кількісному вимірюванню, що дозволяє

виявляти тенденції і закономірності суспільного розвитку, визначати пропорції і оцінювати коливання.

Бізнес використовує різні інструменти загальної теорії статистики та статистичного аналізу, такі як абсолютні, відносні і середні величини, аналіз варіаційних рядів, методи зведення, класифікації і групування, візуалізація даних, перевірка статистичних гіпотез, факторний аналіз, аналіз часових рядів, дисперсійний аналіз, індексний метод, компонентний аналіз, дискримінантний аналіз, метод експертних оцінок, кореляційний аналіз, регресійний аналіз, методи графічного аналізу, трендові моделі, багатфакторні статистичні моделі, прогнозування, аналіз структури, аналіз еластичності, аналіз рядів динаміки, методи казуального аналізу, балансовий метод тощо.

До методів-технологій слід віднести інтерв'ю (аналіз протоколу та глибинне інтерв'ю), анкетування (панель та метод контрольних груп), бесіда (групові дискусії (сенситивні панелі) та фокус-групи).

Класифікація методів статистичного аналізу, які використовуються в маркетингових дослідженнях включає такі види статистичного аналізу:

- попередній аналіз (редагування, кодування, табуляція (за допомогою спеціальних комп'ютерних програм: Vortex, SPSS, Statistica, або в середовищі MS Excel чи Access);

- перетворення і коригування даних;

- дескриптивний аналіз – оцінка результатів за допомогою узагальнюючих величин: середні, мода, медіана, розподіл частот, середньоквадратичне відхилення тощо;

- вивідний аналіз: визначення довірчого інтервалу, перевірка гіпотез, аналіз розбіжностей, одномірні та багатомірні методи, аналіз зв'язків;

- прогнозний аналіз – аналіз, що проводиться на підставі прогнозних оцінок.

Широко вживаними статистичними моделями в бізнесі є такі групи моделей: моделі взаємозв'язку складових бізнес-процесів, моделі опису кількісно-якісних економічних процесів, прогнозні моделі, моделі побудови однорідних кластерних групувань, моделі прийняття рішень та управління бізнесом.

Література:

1. Геєць В. М. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: підручник / В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк, А. В. Ставицький та інші. 2 вид., виправ. X. : ВД «ІНЖЕК», 2008. 396 с.
2. Коротков А. В. Маркетинговые исследования: учебное пособие. М., Юнити-Дана, 2012. 304 с.
3. Беляевский И. К. Маркетинговое исследование: учебное пособие. М., 2004. 414 с.

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ У РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

М.І. Грицаєнко, к.е.н., ст. викладач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь

Адміністративна і територіальна реформи країни потребують розробки відповідного організаційно-економічного механізму з використанням соціального капіталу регіону.

Питання соціального капіталу мезорівня (регіону, території) розглядали У. Алейнікова, Г. Мазур, В. Пехов, В. Рябоконт, О. Шпикуляк та інші. Однак тривають дискусії щодо визначення сутності та складу соціального капіталу, місця соціального капіталу в розвитку території, що зумовило вибір теми дослідження.

Вважаємо, що «... соціальний капітал – сукупність здатних приносити дохід зв'язків та соціально-економічних відносин, які виникають у певній соціальній мережі на основі існуючих норм та довіри» [1, с. 67]. Населення конкретної території має спільні інтереси, завдяки чому підтримує неформальні контакти для отримання взаємної вигоди та допомоги [1]. На рис. 1 наведена сутність соціального капіталу території. Разом з цим «... прийняті у суспільстві способи взаємовідносин, які тісно пов'язані з морально-етичними та культурними нормами та цінностями, безпосередньо впливають на соціально-політичне становище та визначають економічний розвиток регіону» [1, с.67-68].

Для визначення місця соціального капіталу в розвитку території використано метод аналізу ієрархій. На рис. 2 побудовано відповідну 3-рівневу ієрархічну модель. На 1-му рівні розташована інтегральна оцінка «Розвиток території»), на 2-му – його укрупнені характеристики («Економіка», «Суспільство», «Якість життя»), на 3-му – їхні часткові характеристики.

Рис. 1. – Сутність соціального капіталу території

Джерело: розроблено автором

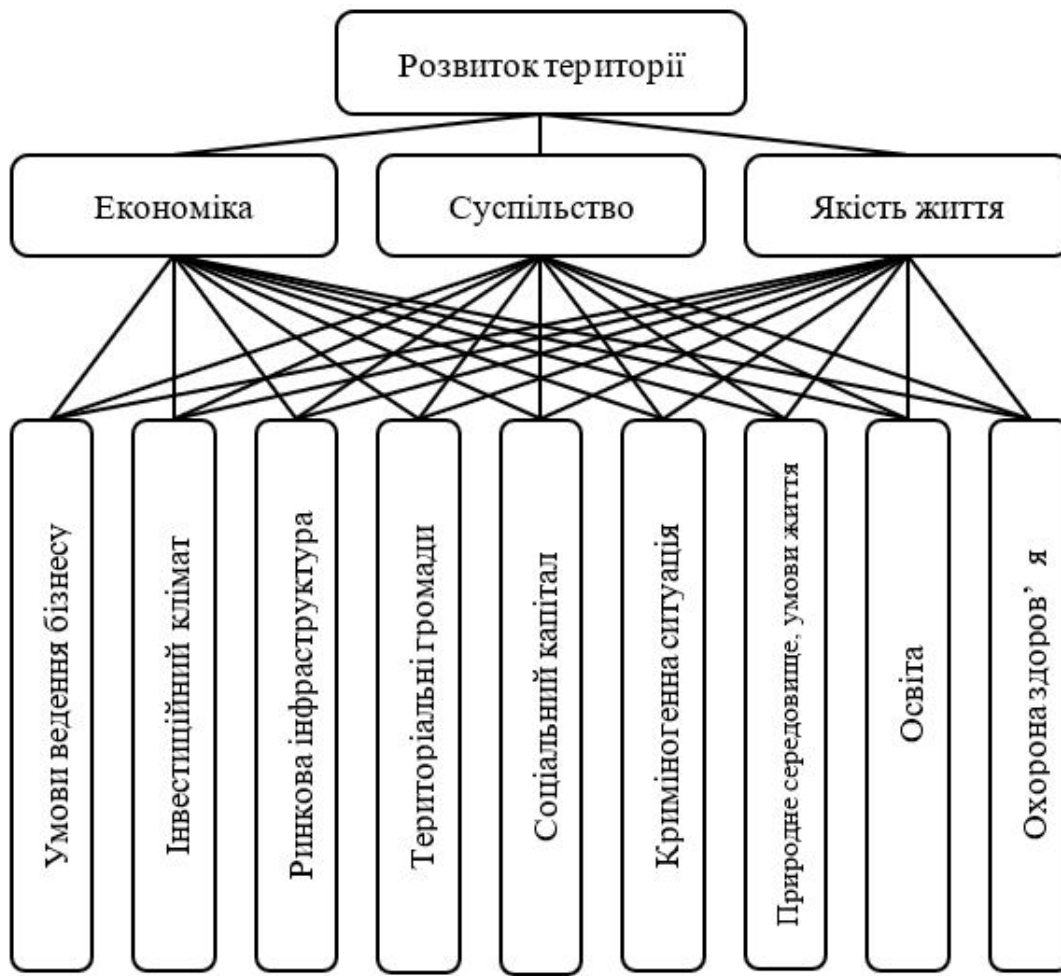

Рис. 2. – Модель ієрархії для визначення значущості факторів розвитку території

Джерело: розроблено автором

Для отримання достовірних результатів була сформована група з 7-мі експертів (провідних спеціалістів підприємств, підприємців, керівників державних інститутів), яка виставляла оцінки пріоритетності одного критерію над іншим.

Відповідно до локальних векторів пріоритетів для елементів 2-го рівня ієрархії (укрупнених характеристик розвитку території – «Економіки», «Суспільства» та «Якості життя»), експерти надали перевагу «Якості життя» як головному чиннику розвитку території (локальний вектор пріоритетів 0,7147).

На «Економіку» найбільший вплив за розрахунками оказують «Ринкова інфраструктура», «Умови ведення бізнесу» та «Інвестиційний клімат» (локальні вектори пріоритетів відповідно 0,3044, 0,1884 та 0,178). Наступний чинник за вагомістю – «Соціальний капітал» (локальний вектор пріоритетів 0,1166).

Найбільший вплив на «Суспільство» здійснюють «Соціальний капітал» (локальний вектор пріоритетів 0,305), «Територіальні громади» (локальний вектор пріоритетів 0,2113), «Освіта» та «Охорона здоров'я» (локальні вектори пріоритетів 0,1371).

На «Якість життя» найбільший вплив оказують «Здоров'я» (локальний вектор пріоритетів 0,348), «Природне середовище, умови життя» (локальний вектор пріоритетів 0,2093) та «Соціальний капітал» (локальний вектор пріоритетів 0,1179).

За глобальним вектором пріоритетів найбільший вплив на розвиток території оказують «Охорона здоров'я» (глобальний вектор пріоритетів 0,2619), «Природне середовище, умови життя» (глобальний вектор пріоритетів 0,1655) та «Соціальний капітал» (глобальний вектор пріоритетів 0,1301). За статистичними характеристиками всі матриці попарних порівнянь узгоджені.

Вважаємо, що застосування методу аналізу ієрархій дозволить порівнювати вплив факторів розвитку територій в різних регіонах країни, визначати пріоритетні напрямки їхнього фінансування тощо.

На рис. 3 наведена динаміка рангів та оцінки соціального капіталу України та його складових у міжнародному Індексі процвітання [2].

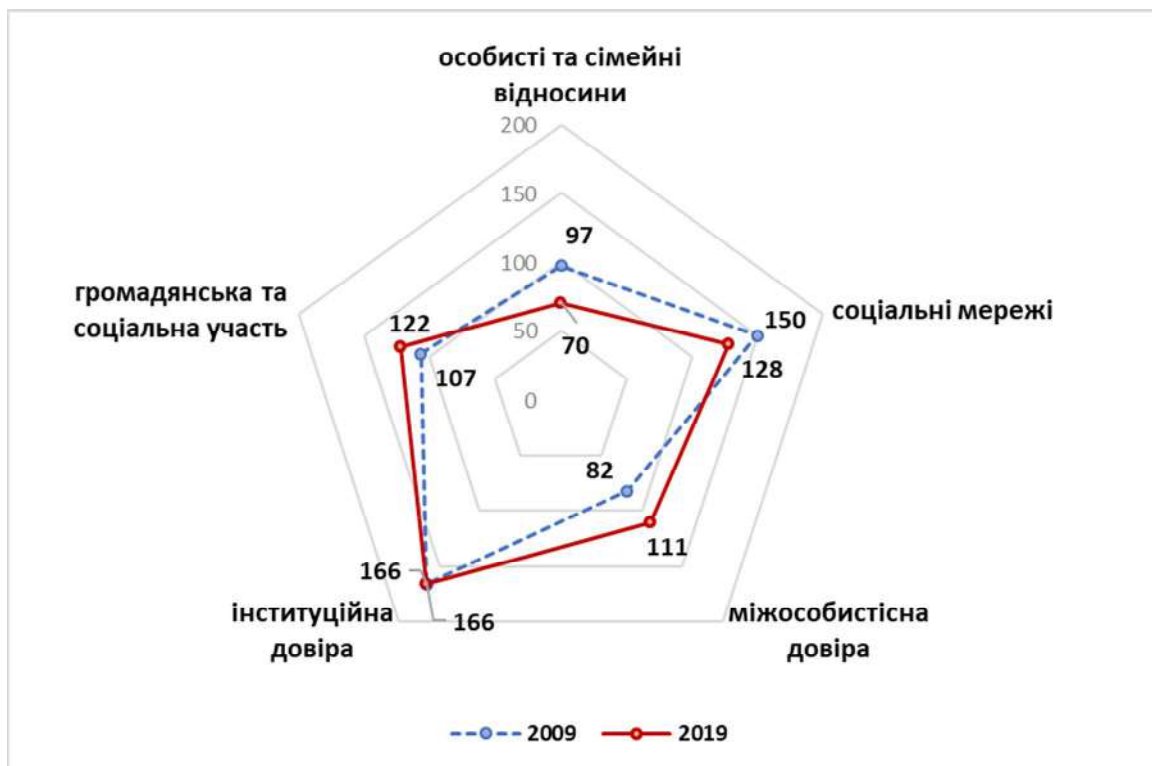

Рис. 3. – Ранги складових соціального капіталу України в міжнародному Індексі процвітання в 2009 та 2019 рр.

Джерело: складено за даними [2]

У 2019 р. порівняно з 2009 р. Україна за субіндексом соціального капіталу піднялася на 5 пунктів – до 148 місця серед 167 країн світу. Якщо в 2009 р. найкращі позиції спостерігались у міжособистісній довірі (82 ранг), а за особистими та сімейними відносинами Україна посідала лише 97 місце в світі, в 2019 р. ситуація суттєво змінилася. Позиція України за особистими та сімейними відносинами покращилась на 27 пунктів (до 70 рангу), а за міжособистісною довірою навпаки, погіршилася на 29 пунктів (до 111 рангу).

Найгірша ситуація як в 2009, так і в 2019 рр. з інституційною довірою – 166 місце серед 167 країн світу. Безумовно, такий стан соціального капіталу в країні безпосередньо впливає на розвиток окремих територій.

Формування та розвиток соціального капіталу регіону сприяє формуванню позитивного іміджу процесів кластеризації їхнього соціально-економічного простору [3, с. 43]. В той же час на формування та використання соціального капіталу території впливає діяльність закладів вищої освіти [4].

Перспективами подальших досліджень є визначення напрямів інституційних перетворень, які сприятимуть ефективному розвитку соціального капіталу територій.

Література

1. Грицаєнко М.І. Соціальний капітал територіальних громад та їх об'єднань. *Modern Economics*. 2017. №4. С. 63-74;
2. The Legatum Prosperity Index : website. URL: <https://www.prosperity.com/rankings> (date of application: 15.10.2020);
3. Грицаєнко М.І. Кластеризація соціально-економічного простору регіону. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. м. Львів, 18-20 березня 2020 р. Львів: ЛНАУ, 2020. С. 41-44;
4. Грицаєнко М.І. Роль ВНЗ у формуванні соціального капіталу регіону. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 129-136.

ЗМЕНШЕННЯ МАГНІТНОГО ПОЛЯ В ЖИТЛОВИХ БУДИНКАХ ВІД ДВОКОЛОВИХ ПОВІТРЯНИХ ЛІНІЙ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧІ ЗА ДОПОМОГОЮ ГРАТЧАСТИХ ЕКРАНІВ

В.С. Грінченко, заступник директора з наукової роботи, к.т.н.

К.В. Чуніхін, молодший науковий співробітник, к.т.н.

Державна установа «Інститут технічних проблем магнетизму НАН України»

Двоколові повітряні лінії електропередачі 110 кВ (ПЛ), що розташовані в зонах житлової забудови, є основними джерелами магнітного поля (МП) промислової частоти в будинках. Тривала дія МП промислової частоти, навіть порівняно слабкого рівня, здійснює негативний вплив на здоров'я людей, що зумовлює світову тенденцію щодо посилення відповідних санітарних норм. В Україні гранично допустимий рівень МП промислової частоти для житлових приміщень становить 0,5 мкТл [1]. Однак ця норма не виконується для більшості житлових будинків, що розташовані поблизу ПЛ, зокрема, на межах їхніх охоронних зон [2]. Демонтаж і перенесення ПЛ або її заміна на підземну кабельну лінію вимагають значних матеріальних витрат. Застосування традиційних електромагнітних екранів (суцільних електропровідних пластин,

які встановлюються на внутрішню або зовнішню поверхню стіни) ускладнено наявністю віконних прорізів.

У представленій роботі розглядається нормалізація МП в житловому будинку, що розташований на межі охоронної зони типової двоколової ПЛ 110 кВ, за допомогою ґратчастого екрана. Вважається, що для прокладання ПЛ використовуються опори типу П110-4В. Висоти підвісу проводів становлять 19, 23 і 27 м, а довжина траверсів – 2,1 і 4,2 м. Проводи 1-3 складають одну трифазну лінію електропередачі, а проводи 4-6 – іншу. Діюче значення струму у всіх проводах приймається рівним 250 А. Початкові фази струмів у проводах 1 і 6, 2 і 5, 3 і 4 попарно рівні між собою. Будинок 40 м заввишки і 20 м завширшки розташовується на відстані 20 м від крайнього проводу ПЛ, що відповідає ширині її охоронної зони [2].

На рис. 1 показано розподіл діючого значення магнітної індукції у відсутності екрана. Як видно, рівень МП перевищує гранично допустимий у більш ніж половині всього житлового простору.

Для нормалізації МП в житловому будинку пропонується установка ґратчастого екрана на стіні, що звернена до ПЛ. Екран складається зі 121 алюмінієвих проводів діаметром 3,6 мм, що встановлені уздовж U-подібного контуру з інтервалом 0,5 м. На рис. 2 представлено лінії рівнів екранованого МП. Аналіз розподілу показує, що ґратчастий екран забезпечує зменшення МП промислової частоти до гранично допустимого рівня в 98% всього житлового простору.

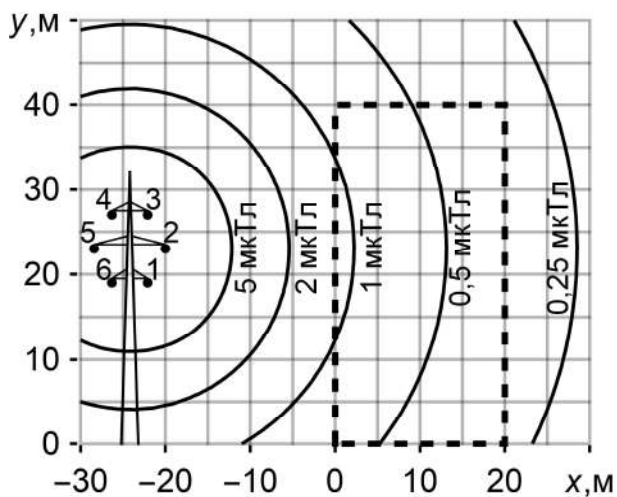

рис. 1

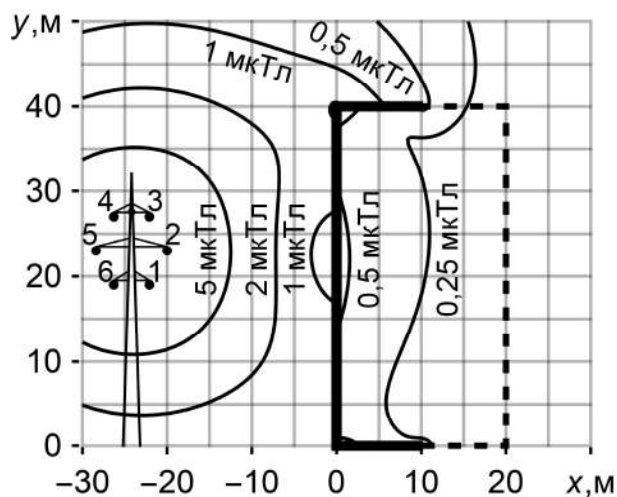

рис. 2

Література

1. Правила улаштування електроустановок. Видання офіційне. Міненерговугілля України. Харків: Видавництво «Форт», 2017. 760 с.
2. Про затвердження Правил охорони електричних мереж: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 1997 р. № 209 у редакції від 5 квітня 2017 р.

СТВОРЕННЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ, ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Т.Ю. Дахно, студентка 6 курсу Будівельного факультету

А.А. Євдокімов, к.т.н., доцент кафедри земельного адміністрування та геоінформаційних систем

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

Основною проблемою управління утворених об'єднаних територіальних громад по всій території України після затвердження розпорядження кабінету міністрів України «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад» являє собою діяльність всіх органів міської влади, що спрямована на забезпечення стабільного розвитку громади, збільшення ресурсного потенціалу громади й збільшення надходжень у бюджет [1].

ГІС зарекомендували себе як ефективний та надійний інструмент для інвентаризації просторових ресурсів та управління ними. Термін "просторовий" застосований нами для підкреслення експлуатаційних особливостей об'єктів що мають великі розміри.

Відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» містобудівна документація складається з текстових та графічних матеріалів, виконаних в цифровій формі як набори профільних геопросторових даних.

Специфіка ГД полягає в тому, що це не просто реєстр даних про об'єкти і явища реального світу. За своїм призначенням вони є основою для побудови геоінформаційних моделей місцевості в середовищі ГІС певного призначення або самі є такими моделями. Власне, з інформаційною, просторово-часовою та модельною сутністю ГД пов'язана множинність прикладних сфер їх застосування в геоінформаційних системах підтримки прийняття рішень (ГІС ППР) різного призначення, складність завдань забезпечення та оцінювання якості геоінформаційної продукції як на концептуальному, так і на практично-методичному і технологічному рівнях.

Для автоматизованих систем та технологій у сфері планування і управління територією населених пунктів на даний час притаманні особливості використання даних та програмного забезпечення цифрової картографії та ГІС.

Які проблеми виникають під час роботи із геоданими? Це: міжвідомчі конфлікти, непорівнянність даних, дублювання інформації, відсутність публічного доступу, багатократне зростання витрат на адаптацію програмного забезпечення.

Базовими геопросторовими даними є відомості про: системи відліку координат і висот, державний кордон України, адміністративно-територіальні

одиниці, в тому числі їх межі, територіальні громади, в тому числі межі їх територій, гідрографічні об'єкти та гідротехнічні споруди, населені пункти, в тому числі їх вулично-дорожню мережу, будівлі та споруди, автомобільні дороги, залізниці, інженерні комунікації, аеропорти, морські та річкові порти, земний покрив та ґрунти, земельні ділянки, реєстри вулиць та адреси об'єктів, географічні назви, цифрову модель рельєфу, ортофотоплани.

До тематичних геопросторових даних належать усі види геопросторових даних, що створюються на основі базових геопросторових даних або як самостійні набори даних.

Повноваження громади як держателя геопросторових даних означає забезпечення замовлення, створення, використання, оновлення, оприлюднення та виконання інших дій з геопросторовими даними та метаданими для відповідної галузі, сфери чи території, також забезпечення актуальності, достовірності, обґрунтованості, повноти, точності, відкритості, інтероперабельності геопросторових даних та метаданих; забезпечення доступу до своїх геопросторових даних та метаданих, інформаційної взаємодії з іншими держателями даних, у тому числі за допомогою сервісів геопорталів та внесення пропозицій щодо формування та реалізації державної політики у відповідній сфері.

Важливим елементом просторового планування на місцевому рівні – є генеральний план населеного пункту. Графічні матеріали його виконуються на векторній картографічній основі М 1:2000 в системі координат УСК-2000.

Серед них: - план існуючого використання території, на якому показані існуючі території забудови, об'єкти різного функціонального призначення.

- генеральний план (основне креслення), на якому зображене перспективне функціональне використання території за видами її переважного використання, рішення архітектурно-планувальної організації громадських центрів, транспортної та інженерної інфраструктури. Кожному об'єкту присвоєні атрибутивні дані відповідно до вимог ДБН Б.1.1-15-2012 «Склад і зміст генерального плану населеного пункту», а також прописані технічні показники і якісні характеристики відповідно до вихідних даних, наданих замовником містобудівної документації[2].

Важливою складовою у просторовому плануванні є перелік планувальних обмежень використання території, який містить санітарно-захисні зони, округи (зони) санітарної охорони навколо відповідних територій і об'єктів, охоронні зони пам'яток культурної спадщини, водоохоронні зони та прибережні захисні смуги водних об'єктів, зони радіаційного та іншого техногенного забруднення довкілля, можливих надзвичайних ситуацій від потенційно небезпечних природних і техногенних об'єктів тощо. Просторове планування територій на місцевому рівні, зокрема на рівні сіл та селищ, забезпечується відповідними сільськими, селищними радами та їх виконавчими органами, в ому числі об'єднаними територіальними громадами.

Треба звертати увагу на зв'язок картографічних даних із землепорядною та містобудівною документацією (Схема 1).

Схема 1. Зв'язок картографічних даних із землевпорядною та містобудівною документацією

В більшості випадків, при реалізації застосовується підхід “карта та база даних”, який полягає у зберіганні карт та атрибутивної інформації у базі даних. В той же час, основною рисою ГІС є використання геопросторової бази даних для відображення даних у вигляді різноманітних документів на основі побудови карт, формування таблиць, тексту засобами вибірки з бази даних і геопросторового моделювання та аналізу даних, отриманих за результатами вибірки. Результатом розробки генерального плану зазвичай є, або набір з кількох dwg-файлів креслень AutoCAD, або набір shp-файлів з не уніфікованими шарами об'єктів. Тобто, в кожному окремому випадку назви шарів та об'єктів, їх кількість та сутності - різні.

Те саме стосується топографічної основи, яка найчастіше готується в форматі dmf-файлів програмного забезпечення Digitals. В кращому випадку, програмне забезпечення ГІС застосовується на рівні використання шарів векторних та растрових даних, реалізованих у вигляді геобаз даних.

Останнім часом, у ряді областей та міст було виконано роботи із створення систем містобудівного кадастру на базі сервера ArcGIS, а Мінрегіон України наказом від 14.08.2015 № 193 затвердив перелік класів об'єктів містобудівного кадастру, що суттєво сприяє уніфікації даних та впровадженню ГІС у сфері планування і управління територією.

В результаті відсутності єдиного підходу щодо накопичення та використання, наявним даним притаманні такі недоліки, які необхідно виправити в процесі попередньої обробки: назви шарів цифрових карт не уніфіковані, що ускладнює повторне використання даних для інших завдань, кількість об'єктів та перелік їх атрибутів в шарах з однаковими назвами не співпадає, назви та кількість параметрів (атрибутів) однакових об'єктів різних наборів даних не співпадають, у більшості випадків відсутня класифікація та уніфікація значень атрибутивної інформації, зазвичай відсутні метадані, які характеризують структуру, склад, зміст та якість даних, що інколи

унеможливиює їх повторне використання, відсутні параметри систем координат наборів даних, документи про надання і зміну поштових адрес, а також назв вулиць міста у багатьох випадках не містять графічну частину.

Висновки: виходячи з вищезазначеного, можна висловити думку, що основними критеріями визначення процедур попередньої обробки є відповідність фізичної та логічної структури, системи координат та наявності її параметрів, наявність метаданих (даних про виконавців робіт, відомості про актуальність та точність, документованість даних та інше).

Література

1. Розпорядження кабінету міністрів України «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Харківської області». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-viznachennya-administrativnih-centriv-ta-zatverdzhennya-teritorij-teritorialnih-gromad-harkivskoyi-oblasti-i120620-725>
2. ДБН Б.1.1-15-2012 «Склад і зміст генерального плану населеного пункту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0358858-12?lang=ru#Text>

ПРОБЛЕМИ ЗВУКОІЗОЛЯЦІЇ І ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ АКУСТИЧНИХ ПОЛІМЕРНИХ МАТЕРІАЛІВ

С.В. Демченко, студент 6 курсу факультету Інженерних мереж і екології міст

В.О. Росоха, к.п.н., професор кафедри Охорони праці та безпеки життєдіяльності

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Останнім часом все більше уваги приділяється проблемі шуму. Особливо ця актуально для великих міст, де людина щодня піддається впливу багатьох шкідливих факторів. Всякий небажаний для людини звук є шумом. Інтенсивне вплив шуму на організм людини несприятливо впливає на перебіг нервових процесів, сприяє розвитку втоми. Тому шум визнаний одним з шкідливих чинників [1, 2]. Як будь-який шкідливий чинник, шум підлягає жорсткому нормуванню.

Звукопоглинальні матеріали та конструкції підрозділяються на: волокнисто-пористі (мінеральна вата, фетр, акустична штукатурка); мембранні поглиначі (плівка, фанера, закріплені на дерев'яних латах). Ці звукоізоляційні матеріали застосовують для ізоляції приміщень від поширення матеріального (ударного) перенесення звуку. На відміну від звукопоглинальних ці матеріали залишаються практично в прихованому від погляду стані у вигляді прокладок шарів в конструкціях внутрішніх стін (перегородок) і міжповерхових

перекриттів будівель [3]. Вони розташовуються між зовнішніми оболонками (панелей, щитів та ін.), перебуваючи у вільному (не стислому) або навіть підвішеному стані (наприклад, підвішені мати).

Звукоізоляційними матеріалами служать пористі полімерні матеріали (пенополіполіетилен – «Петрофлен», «Ізолон» - пенополіетилен, пенополіпропілен – «Пенотерм», і ін.) і напівтверді мінераловатні і скловатні мати і плити на синтетичній зв'язці типу «Роквул», «Екофон», «Армстронг» і ін. З таких матеріалів виготовляють звукоізолюючі перегородки між виробничими та адміністративними приміщеннями. Тому розглянемо більш детально питання застосування цих матеріалів до виробничих приміщень де виробляють фармацевтичну та хімічну продукцію.

Подвійні стіни або перегородки зазвичай проектують з жорсткою зв'язкою між елементами по контуру або в окремих точках. Величина проміжку між елементами конструкцій повинна бути не менше 40 мм. для збільшення звукоізоляції подвійних стін і перегородок рекомендуються такі конструктивні заходи: збільшення товщини проміжку між елементами подвійної конструкції; усунення жорсткого зв'язку між елементами подвійної конструкції, а також з конструкціями, що примикають до стін і перегородок.

Для збільшення звукоізоляції повітряного шуму стіною або перегородкою, виконаною із залізобетону, бетону, цегли і т.п., у ряді випадків доцільно використовувати додаткову обшивку на віднесенні. В якості обшивки можуть використовуватися: гіпсокартонні листи, тверді деревно-волокнисті плити і подібні листові матеріали, прикріплені до стіни по дерев'яних рейок, по лінійним або точковим маяках з гіпсового або цементно-піщаного розчину, по металевому каркасу.

Повітряний проміжок між стіною і обшивкою доцільно виконувати товщиною 40-60 мм і заповнювати м'яким звукопоглинальним матеріалом (мінераловатними або скловолокнистими плитами, спіненими поліетиленом). Оптимальна товщина звукопоглинача становить $2/3$ товщини повітряного проміжку. Внутрішні стіни, що розділяють адміністративні приміщення, до яких пред'являються підвищені вимоги по ізоляції повітряного шуму (необхідний індекс $RW = 54 \dots 59$ дБ), слід проектувати подвійними з повним роз'єднанням їх елементів між собою і від прилеглих конструкцій, що виключає непряму передачу звуку в ізолюються приміщення по прилеглим стін і перекриттів. Необхідна товщина звукоізоляційного шару матеріалів визначається розрахунком. При цьому необхідно правильно вибрати співвідношення між товщиною шару ізоляційного матеріалу і навантаженням (стяжкою з покриттям підлоги) з тим, щоб резонансна частота коливання статі була мінімально низькою і при цьому не стати жертвою руйнування звукоізоляційній прокладки.

Більш доцільно застосувати у нашому випадку для звукоізоляційних прокладок матеріал «Пенотерм». В залежності від товщини прокладки і поверхневої густини стяжки забезпечує індекс зниження приведенного рівня

структурного шуму під перекриттям від 20 до 22 дБ, що в більшості реальних випадків дозволяє виконати нормативні вимоги по шумоізоляції.

Література

1. ДСТУ 2325-93 Шум. Терміни та визначення.
2. ДСТУ 2300-93 Вібрація. Терміни та визначення
3. Будівельне матеріалознавство / За ред. П.В.Кривенко. — Київ : ЛіраК, 2012. — 624 с.

МІСЬКИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В.О. Денисюк, студентка 2 курсу ННІ економіки, оподаткування та митної справи

О.М. Омельчук, студентка 2 курсу ННІ економіки, оподаткування та митної справи

Університет державної фіскальної служби України

Побудова системи ефективного публічного адміністрування в Україні можлива за рахунок відходу від централізованої моделі управління в державі, тобто за рахунок децентралізації влади. Проведення реформ за принципом децентралізації влади має супроводжуватися передачею значних повноважень та фінансових ресурсів від органів державної влади – органам місцевого самоврядування. Збільшення ролі територіальних громад в публічному адмініструванні потребує використання ефективних технологій управління, зокрема проектного менеджменту.

На практиці термін “проект” може вживатись як для визначення управлінського інструменту, так і для операційного документа – плану проекту, в якому задокументовано всі необхідні його елементи. Проектний менеджмент, окреслює факт тимчасових заходів, спрямованих на досягнення певної мети. Очевидно, що така обмеженість у часі потребує високого рівня компетентності як від керівництва проекту, так і від місцевих рад, які, долучаючись до нього, навчаються більш системно і раціонально підходити до вирішення проблем громади [1, с.180].

Нинішня ситуація в органах публічного управління України характеризується тим, що всі процеси підготовки рішень розглядаються як задачні. Зовнішня комунікація із зацікавленими учасниками як елемент процесу проблемного підходу до підготовки та прийняття рішень розглядається як «загроза» для іміджу професійної компетенції влади. За відсутності технологій комунікації проблемний підхід не достатньо використовується, а його імітація громадськими експертами та незалежними аналітичними центрами має спотворений характер.

В загальному на сьогодні, процес стратегічного планування розвитку територій в Україні передбачає[2]:

1) формування стратегій розвитку в контексті загальнодержавних цілей становлення України як цілого;

2) підвищення інвестиційної привабливості територій та інноваційної активності в них, розвиток відповідної виробничо-соціальної інфраструктури та забезпечення розвитку людського потенціалу з урахуванням двох основних складових: регіональної та територіальної диференціації;

3) розвиток міжтериторіального співробітництва, який включає заходи щодо забезпечення соціально-економічної зв'язаності різних територій України

Завдяки стратегічному плануванню органи місцевого самоврядування, можуть отримати додаткові ресурси для вирішення окремих місцевих проблем із державного бюджету та інших фондів, зокрема співпрацюючи з фондами підтримки місцевих ініціатив. Саме тому потрібно комплексно підходити до розробки проектів. Методичний підхід до проектного менеджменту дозволяє:

- провести аналіз проблематики та визначити цілі проекту, обґрунтувати проект та розробити відповідний набір документів;
- визначити необхідні обсяги й джерела фінансування;
- виявити структуру проекту та скласти графік його реалізації;
- розрахувати необхідні ресурси, кошторис і бюджет проекту;
- організувати роботу керівника та команди проекту;
- підібрати виконавців проекту, підготувати й укласти контракти; організувати та забезпечити виконання проекту з максимальною ефективністю в рамках визначеного бюджету та строків.

Варто зазначити, що у державно-управлінському аспекті методи управління проектами також повинні забезпечувати оцінювання суспільної корисності проектів, управління фінансуванням проектів різних категорій з урахуванням специфіки використання бюджетних коштів, моніторинг та оцінювання релевантності проектів відповідним стратегічним цілям соціально-економічного розвитку, залучення виконавців та громадськості до співучасті у вирішенні основних управлінських завдань, пов'язаних з розробкою та реалізацією проектів.

Спираючись на методологію проектного підходу, управління проектами варто зазначити, що він забезпечує цілеспрямованість розвитку складних багатофункціональних систем, формує ефективну архітектуру управління такими системами, та допомагає інтегрувати процес на основі єдиних специфікацій, технологій і стандартів, чого на сьогоднішній день не спостерігається у адмініструванні регіонами.

Таким чином, саме проектний менеджмент та його спеціальні методи і засоби, які створюються і невпинно розвиваються, повинні стати ефективним інструментом досягнення сталих тенденцій динамічного соціально-економічного розвитку як окремих територій в Україні, так і держави в цілому.

Література

1. Ричкіна Л. Тенденції та перспективи застосування проектного менеджменту для розвитку територіальних громад. Збірник наукових праць. «Ефективність державного управління». 2015. Вип. 44. С.178-184.
2. Копитько О. Проектний менеджмент як ефективний інструмент соціально-економічного розвитку територій в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: [http:// www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dums/2019-02/Korytko.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dums/2019-02/Korytko.pdf)

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ НАЛАГОДЖЕННІ КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ПРЕДСТАВНИКАМИ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА БІЗНЕСУ

І.О. Довга. Студентка 4 курсу факультету Менеджменту

П.В. Гудзь. д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України

Національний університет «Запорізька політехніка»

Напрямок розвитку сучасного українського суспільства спрямований на гуманізм, демократизацію, встановлення прозорих взаємозв'язків між представниками органів державної, регіональної та місцевої влади, бізнесу та громадянського суспільства. Співпраця представників влади та бізнесу позитивно впливає на розвиток економіки та демократизації. Одним із важливих аспектів такої взаємодії є способи регулювання та вирішення конфліктів та спорів. Ефективним засобом вирішення конфліктів у сучасному суспільстві виступає медіація.

Тому важливим та необхідним є дослідження використання медіації при налагодженні зв'язків між владою та бізнесом, вирішенні конфліктів, що сприятиме ефективній взаємодії учасників процесу комунікації.

На сьогоднішній день дослідження медіації є особливо актуальним в розрізі внесення на розгляд проекту Закону України про медіацію. Згідно вказаного законопроекту, медіація визначається як добровільна, позасудова, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [6].

Медіація – є одним із найбільш доцільних видів комунікації, за якого медіатор, тобто посередник, допомагає прийняти рішення чи вирішити конфлікт. Важливо відмітити особливості процесу медіації: медіатор обирається вільно, є незацікавленою особою, зберігає нейтральну позицію по відношенню до сторін-учасників. Рішення у процесі медіації приймається лише у разі прийняття його обома сторонами. Головною метою медіації та роботи медіатора є досягнення згоди між сторонами.

Доцільним є застосування медіації в деяких випадках замість проведення судових засідань. Важливо відмітити, що процес медіації є менш тривалим та менш витратним. Інформація, яку отримує медіатор від сторін є конфіденційною, і медіатор не має права її розголошувати, що також є важливим в сфері налагодження комунікації між представниками влади та бізнесу.

Використання медіації при вирішенні конфліктів та спорів між представниками влади та бізнесу сприятиме:

- забезпеченню захисту представників влади, судової системи, представників бізнесу від звинувачень у корупції [2, с. 14];
- швидкому вирішенню конфліктів, без судової тягби, без залучення великої кількості ресурсів, як людських, так і матеріальних;
- становленню професії медіатора, ринковому розвитку сфери медіації;
- забезпеченню конфіденційності інформації щодо змісту спору.

Основними перевагами медіації виступають:

- повний контроль над процесом вирішення конфлікту сторонами;
- самостійне прийняття рішень сторонами, із урахуванням специфічних особливостей спору;
- конфіденційність змісту конфлікту;
- матеріальні витрати значно менші у порівнянні із вирішенням спорів у судовому порядку;
- сторони самостійно визначають процедуру примирення;
- самостійно сторонами встановлюється обсяг повноважень посередника – медіатора [1, с. 23-24].

Слід відмітити, що медіація як спосіб врегулювання конфліктів та налагодження зв'язків між представниками влади та бізнесу використовується досить тривалий час у країнах світу. Так, медіація, виникла у США в 60–70 роках ХХ століття як спосіб подолання кризи американської судової системи [5].

Поступово географічні кордони використання процедури медіації розширилися. Медіація стала використовуватись у Великій Британії, Канаді, Австралії та більшості країн Європейського союзу (Бельгія, Італія, Німеччина, Нідерланди та ін.). При цьому, кожна держава, яка запроваджувала медіацію, самостійно вирішувала, яка модель медіації буде найкраще відповідати її системі законодавства і культурним традиціям [4].

Однією із важливих сфер застосування медіації для налагодження комунікації між представниками органів влади та бізнесу є податкова сфера. Аналізуючи використання медіації у Нідерландах в податковій сфері, слід відмітити, що у 80 % випадків застосування медіації для врегулювання податкових спорів сторонами було знайдено взаємоприйнятне рішення та не відбулося передавання справи до суду. Не менш важливим є те, що середня тривалість медіації становить 4,5 години [7], а результати опитування демонструють переважно позитивне ставлення до медіації, зокрема: приблизно

90 % громадян та 67 % працівників податкового відомства воліли б вирішувати конфлікт згідно з процедурою медіації, а не звертатися до суду [3, с. 202].

Таким чином, застосування медіації при вирішенні конфліктів між представниками влади та бізнесу сприятиме економічному розвитку країни, більш швидкому та економічному вирішенні спорів, збереженню конфіденційності інформації, розвитку сфери медіації та становлення професії медіатора.

Для ефективного застосування медіації в Україні необхідним є: введення медіації у правове поле; інформування громадян України щодо поняття медіації, її змісту та особливостей; створення правових засад гарантування захисту медіатора шляхом заборони його допиту в якості свідка; становлення та розвиток ефективного навчання медіаторів; перейняття досвіду країн, які використовують медіацію в якості ефективного способу вирішення конфліктів у господарській, адміністративній, політичній, управлінській та економічній сферах.

Література:

1. Буднік В.О. Роль медіації у розвитку підприємницької діяльності регіону. *«Розвиток територіальних громад в умовах децентралізації: правові, економічні та соціальні аспекти»*: зб. тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. Миколаїв : МНАУ, 2018. С. 22-24.
2. Збірка матеріалів проекту «Сприяння практичному запровадженню медіації в Україні та налагодженню взаємодії з судовою системою». К., 2016. 66 с.
3. Красіловська З. В. Умови застосування медіації для врегулювання спорів із органами публічної влади: вітчизняний та зарубіжний аспект. *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 4. С. 200-207. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2015_4_31 (дата звернення: 31.10.2020).
4. Подік І. І., Єфіменко Л. Л., Серeda А. В. Огляд світового досвіду запровадження інституту медіації в податкові правовідносини. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2019. 58 с.
5. Поліщук М. Я. Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2014. Вип. 65. С. 134-139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2014_65_22 (дата звернення: 30.10.2019).
6. Проект Закону про медіацію. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 01.11.2020).
7. Mediation van belastinggeschillen in Nederland. URL: <http://www.roelofvos.nl/wp-content/uploads/2017/03/Mediation-van-belastinggeschillen-in-NL-NL-VL-tijdschrift-voor-Mediation-en-conflictmanagement-2014-1.pdf> (дата звернення: 31.10.2020).

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ УКРАЇНИ

Д.В. Душнюк, студентка 2 курсу магістратури факультету економіки та менеджменту

В.Ю. Халіна, к.е.н., доцент кафедри економіки та бізнесу

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Здійснення процедур публічних закупівель на даний час привертає значну увагу науковців, оскільки у разі наявності дієвої системи проведення прозорих процедур публічних закупівель, прийняття замовниками чесних, об'єктивних та недискримінаційних рішень, наявності антикорупційних програм, можливе підвищення економічної, політичної та суспільної сфер держави.

З моменту створення та станом на початок 2020 року всього в електронній системі закупівель зареєстровано близько 35 тис. організаторів закупівель та понад 210 тис. учасників закупівель. Оголошено 2,730 млн закупівель очікуваною вартістю майже 2,072 трлн грн, з яких: 458 тис. надпорогових закупівель з очікуваною вартістю 1,626 трлн грн, 784 тис. допорогових закупівель з очікуваною вартістю майже 235 млрд грн та опубліковано 1,488 млн звітів про укладені договори на суму 210 млрд грн. Укрупнені результати роботи електронної системи публічних закупівель за три роки представлено на рис. 1.

Рисунок 1 – Результати роботи електронної системи публічних закупівель за три роки (складено на основі [1, 2])

Різниця суми очікуваної вартості закупівель та суми переможних пропозицій складає 7,64% або близько 65,5 млрд грн в абсолютному еквіваленті.

За звітний період 2018 року за даними електронної системи закупівель було оголошено 1,252 млн оголошень про проведення закупівель, з яких 230,6 тис. (18%) склали оголошення про проведення надпорогових закупівель, 237,5 тис. (19%) допорогових закупівель та 783,7 тис. (63%) опубліковано звітів про укладені договори.

Таким чином, проведення допорогів за кількістю склало 82% всіх оголошених закупівель в електронній системі закупівель в звітному році.

Загалом кількість оголошень про закупівлі зросла на 22% порівняно з 2017 роком. Разом з тим, частка оголошень про проведення відкритих торгів зросла на 38%, звітів про укладені договори збільшилось на 36%. При цьому зменшилась кількість оголошень допорогових закупівель на 14% (рис. 2).

Аналіз оголошень про закупівлі свідчить, що з конкурентних методів закупівель організатори закупівель найчастіше обирають допорогові закупівлі (19%) та відкриті торги (13%), натомість не зменшується кількість звітів про укладені договори, які звітного року склали 63% загальної кількості від усіх оголошених закупівель в ЕСЗ.

Кількість організаторів, які були активні та провели свої закупівлі в 2018 році, становила понад 28 тис. Порівняно з минулим роком їх кількість зросла на 5%. Найбільша кількість організаторів закупівель зосереджена в Київській області та м. Київ, Дніпропетровській, Донецькій, Львівській, Одеській та Харківській областях, а найменше – в Чернівецькій, Луганській, Волинській та Тернопільській областях.

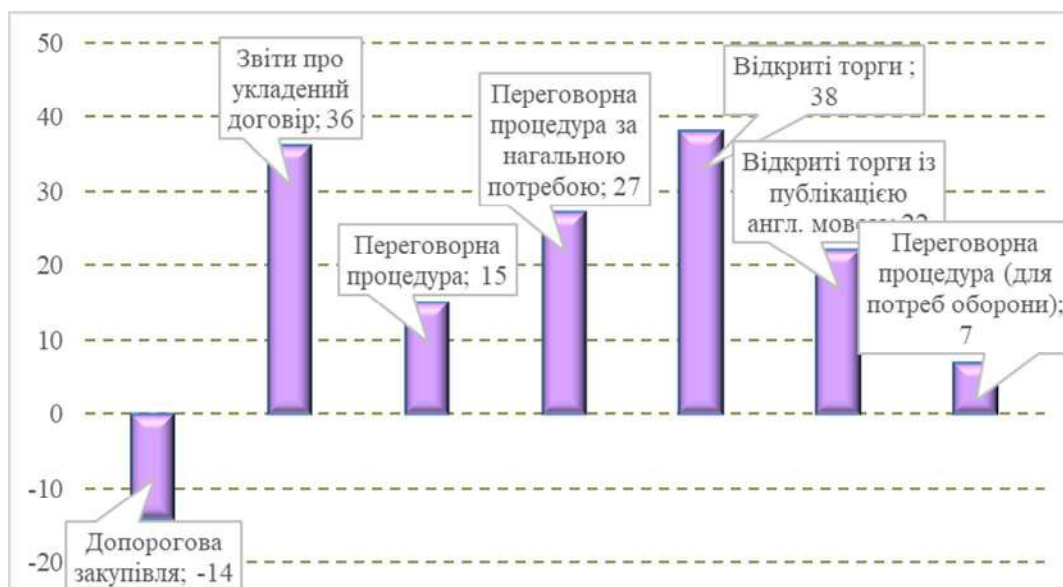

Рисунок 2 – Приріст кількості оголошених закупівель, %
(складено на основі [1, 2])

Водночас 53% всіх організаторів закупівель в 2018 році провели від 1 до 10 включно закупівель на рік, 13% всіх організаторів 11-20 закупівель, майже 24% організаторів мають на рік від 21 до 100 закупівель, понад 100 закупівель на рік мають лише 10% організаторів.

Література

1. Звіт, що містить аналіз функціонування системи публічних закупівель та узагальнену інформацію про результати здійснення контролю у сфері закупівель. URL: <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=315> (дата звернення 14.11.2020).
2. Звіт про університетську освіту у сфері публічних закупівель у державах-членах ЄС. URL: http://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2016/07/REPORT-on_PP-Masters_UKR.pdf (дата звернення 14.11.2020).

КІНОТЕАТР ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: МАЙБУТНІЙ РОЗВИТОК КІНОТЕАТРАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ, ВІДКРИТИХ НА ТЕРИТОРІЇ МІСТА

І.В. Євдокимов, студент 3 курсу Факультету інформаційних технологій

Л.В. Касьяненко, к.е.н., доцент Кафедри прикладної економіки, підприємництва та публічного управління

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

За останні роки кількість кінотеатрів (КТ) у м. Дніпро, відкритих у окремих будівлях, суттєво скоротилася: на даний момент у місті залишився лише один такий. Всі інші зараз розміщуються на території торгово–розважальних комплексів (ТРК).

Ситуація, що склалася на сьогодні, обумовлена складною економічною ситуацією у країні та світі; щоб ведення бізнесу було вигідним, власникам КТ прийшлося позбавитися істинного шарму подібних кінобудівель і долучитися до сім'ї підприємців ТРК – з розрахунком на те, що люди, які прийшли сюди, захочуть відпочити не тільки за шопінгом, але й за переглядом нового фільму.

Кінематограф як культурне явище вже давно став невід'ємною одиницею загальнолюдського життя. Все розпочалося наприкінці ХІХ сторіччя, коли брати Люм'єри шокували публіку своїм «Прибуттям потяга». З тих часів кіно перетворилося з короткометражного на повнометражне, у нього з'явився монтаж, звук, а чорно–біле зображення стало кольоровим.

Щоб затагти людей у КТ, протидіючи розширенню популярності телебачення, режисери почали знімати такі стрічки, ефект від яких прослідковувався лише під час перегляду картин на великому екрані. Захоплення глядацької уваги відходило від показів широкого формату і доходило до відтворення стереозображення (3D–картинки). Разом з цим, саме таке місце як кінотеатр, де відбувається занурення у іншу реальність, повинно захоплювати не менше.

Отже, процес розміщення КТ у місті сьогодні можна поділити на два типи:

- у самостійних будівлях,

– на території ТРК.

Наприклад, у Дніпрі представлені КТ обох типів; проте, 5 з 6 працюючих закладів розташовані всередині ТРК. Слід зауважити, що кожен з даних варіантів має як свої переваги, так і недоліки.

Зосередимося ж на облаштуванні самого КТ. Головним принципом на даний момент став кластерний, який характеризується появою багатозальних КТ (іменованих мультиплексами) на території ТРК. Зміщення суспільного життя з відвідування культурних центрів до походу у торгово–розважальні стало головним двигуном розвитку 2–го типу (тобто облаштування на території ТРК), в результаті чого сприйняття КТ як культурної одиниці зійшло нанівець – відтепер він розглядається як звичайний центр розваг [1].

Коли структурно КТ об'єднується з ТРК, він позбавляється власної фасадної частини, через що багато людей не сприймають його як окремий культурний елемент – навпаки, він розцінюється як ще одна секція великого торгово–розважального центру, де можна і відпочивати, і їсти, і робити покупки, і переглядати кіно.

Тож, зараз велика увага архітекторів приділена тому, щоб знайти таку типологічну модель розміщення кінотеатральних закладів, яка б поєднала можливості мультиплексів й істинну природу КТ. Метою розташування таких об'єктів у умовному центрі міста стає створення альтернативи і конкуренції вже існуючим КТ (побудованим зазвичай на периферії) зокрема та багатьом торгово–розважальним закладам (відкритим ближче до центральної частини населеного пункту) в цілому [2].

Це можна буде назвати культурно–пізнавальним об'єктом або – сінематекою. Вона водночас представляється і як відкритий простір для насичення своїх інтелектуальних здібностей, і як культурно–розважальний центр.

Використання мультимедійних засад дозволить сполучити творчість (мистецтво) і розваги (відпочинок). Зауважимо, що люди тут зможуть не лише отримувати важливу інформацію, але й ділитися нею; обговоривши усі деталі власних ідей з ін. учасниками «круглого столу» (вислухавши при цьому їхні), можна буде не тільки краще зрозуміти свій задум, але й знайти однодумців, з якими з'явиться гарна можливість організувати спільну справу.

Пропонується три можливих варіанти розміщення таких сінематек:

– горизонтальне – однорівневе: при такому облаштуванні забезпечується першочергове одержання інформації;

– вертикальне – зоноване (багаторівневе): при цьому варіанті забезпечується вільне і швидке переміщення між ігровими кімнатами і фуд–кортами, кінозалами і приміщеннями для обговорення (так звані conversation rooms) і ін. зонами;

– довільне – залежне від схеми будівлі та архітекторсько–дизайнерської думки (гібридне або комбіноване): подібний підхід вимагає розмістити в межах обраного простору абсолютно все, не забуваючи про утворення необхідного комфорту для робітників і привабливих умов для відвідувачів.

У процесі будівництва і організації простору планується використання вторсировини, де це можливо, задля зменшення негативного ефекту на екологію і одночасно з цим – покращення економічних показників бізнесу.

Окремим пунктом досягнення поставленої цілі, – коли КТ вже відкрив свої двері, – являється вирішення питання вільного доступу до таких сінематек людям з особливими потребами [3]. Тут слід замислитися не лише над встановленням пандусів, ескалаторів чи ліфтів, а й добре опрацьованих контактних елементів – для тактильного сприйняття інформації.

Все це потрібно включати до розгляду ще на етапі планування облаштування території. Розпочати рекомендується з центрального залу сінематеки, який буде відігравати роль гостинного хазяїна та направлятиме клієнтів закладу до потрібних їм для опанування зон; разом з цим, відштовхуючись від оформлення центрального залу, здійснюється естетичне і практичне планування ін. секцій надсучасного КТ.

Соціальний феномен, викликаний перетворенням звичайного КТ, де можна подивитися фільм та з'їсти попкорн, на надсучасний інформаційний простір, названий сінематекою, що буде оточувати кінозали та об'єднувати прихильників кіномистецтва з різними поглядами, на даний момент слід розглядати як майбутній розвиток торгово–розважальних майданчиків, розташованих у умовному центрі населеного пункту. У наступні роки це ще доведеться детально розібрати, осмислити та відтворити у реальному житті – перенести з паперу на територію міста.

Література

1. «Мультиплекс–Холдинг»: «Український кинотеатральний ринок недостатньо насичен». URL: <https://commercialproperty.ua/cp-articles/multipleks-kholding-ukrainskiy-kinoteatralnyy-rynok-nedostatochno-nasyshchen/> (дата звернення: 12.11.2020).
2. Cinema (by STAR strategies + architecture). URL: <https://st-ar.nl/cinema-4/> (дата звернення: 12.11.2020).
3. Библиотечное пространство – эволюция формы. URL: http://www.forma.spb.ru/magazine/articles/d_009/main.shtml (дата звернення: 12.11.2020).

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КОНТРОЛІНГУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЦІННОСТІ БРЕНДУ

Т.М. Жарська Інститут економіки та менеджменту, студентка групи ПТМ-20-1

Х.В. Обельницька, к.е.н., доцент кафедри підприємництва та маркетингу

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Якщо управлінський облік - «мова бізнесу», то система контролінгу - це комплекс основних заходів господарювання, заснований на ознаках, властивих даній системі, при якому контролінг не тільки «собака-шукач» в системі управління, а й той стан, при якому самоврядування стає об'єктом системи контролінгу [1].

Мета тез визначити важливість контролінгу для підвищення цінності бренду. Усі елементи системи контролінгу від планування до моніторингу реалізації планів потрібні для забезпечення аналізу планів, результатів і відхилень [2]. Контролінг як механізм підтримки та підвищення ефективності управління забезпечує вироблення і реалізацію ефективних завдань, які впливають на всі різноманітні умови та елементи. Від цих елементів залежить функціонування підприємств.

В сучасному світі велику роль відіграє брендинг. Оскільки відбувається швидка зміна поколінь товарів, все постійно вдосконалюється і з кожним днем стає все важче заохотити споживача купити певний товар.

За умов жорстокої конкуренції виживає лише та компанія, яка найшвидше відреагує на зміни потреб споживачів. Через це є необхідність в спеціальних апаратах моніторингу ринку та реагування на зміни в ньому.

Бренд-контролінг передбачає моніторинг і корегування дій, пов'язаних з плануванням та реалізацією бренд-технології за всіма елементами комплексу маркетингу. Контроль ґрунтується на кількісних, і на якісних методах дослідження. Саме оцінювання ефективності економічної, інформаційної та емоційної функцій бренду є важливим елементом системи бренд-контролінгу. Розробка, упровадження та підтримка бренду на ринку показує нам ефективність економічної функції бренду.

Ефективність інформаційної та емоційної функцій бренду визначають за відношенням кількості споживачів, які знайомі з брендом, до загальної чисельності цільової аудиторії. А також за відношенням частки цільової аудиторії, яка впевнена тому, що товари цього бренду кращі, ніж інших, до загальної кількості цільової аудиторії.

Отже, застосування елементів контролінгу допомагає нам проаналізувати та вчасно відреагувати на зміни, які відбуваються на споживчому ринку. Таким чином, ми маємо змогу підвищити конкурентну спроможність за рахунок бренду.

Література

1. Шеремет А.Д., Миколаєва О. Є., Поляков С. І. Управлінський облік: навч. 3-е изд. М.: ІД ФБК-ПРЕС, 2005. С. 317.
2. [Електронний ресурс] – режим доступу: https://pidru4niki.com/14170120/finansii/ponyattya_pro_kontroling_yogo_sut_znachennya

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО РЕГІОНУ

В.В. Задорожня, студентка 4 курсу факультету економіки і менеджменту

А.С. Кербікова, старший викладач кафедри економіки та підприємництва ім. Т. Г. Беня

Національна металургійна академія України

Україна – держава, розташована в Східній та частково Центральній Європі, у південно-західній частині Східноєвропейської рівнини, з півдня омивається Чорним та Азовським морями.

Ліси та лісовкриті площі (на 1 січня 2020 року) – 10,7 млн га (17,7% території). Заповідники та природні національні парки (на 1 січня 2020 року) – 76 (2063,9 тис. га) у тому числі: природні – 19 (206,6 тис. га) біосферні – 5 (479,1 тис. га) національні природні парки – 52 (1378,2 тис. га).

Загальна площа сільськогосподарських угідь (на 1 січня 2020 року) – 41,3 млн га у тому числі рілля – 32,8 млн га.

Територія Дніпропетровської області – 31,92 тис. км², що складає 5,3 % площі території країни. За площею Дніпропетровська область займає друге місце в Україні.

Територія області займає 3192,3 тис. га, з них: сільськогосподарські землі – 2513,2 тис. га, ліси і інші лісовкриті площі – 187,4 тис. га, забудовані землі – 52,5 тис. га, відкриті заболочені землі – 25,4 тис. га, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом – 4,8 тис. га. Усього земель (суші) – 3039,7 тис. га, води – 152,6 тис. га.

Основний фонд ґрунтового покриття Дніпропетровської області складають чорноземи звичайні різної глибини гумусового шару та механічного складу від легкосуглинкових до легкоглинистих. Найбільшу питому вагу займають сільськогосподарські угіддя - 78,7%, що свідчить про високий рівень сільськогосподарського освоєння земель.

В таблиці 1 подано порушені, відпрацьовані та рекультивовані землі Дніпропетровської області за 2015-2019 рр.

Таблиця 1

Порушені, відпрацьовані та рекультивовані землі Дніпропетровської області за 2015-2019 рр.

Землі	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Порушені, тис. га	0,062	*	*	37,95	37,95
% до загальної площі території	0,0019	*	*	1,19	1,19
Відпрацьовані, тис. га	0,0017	*	*	6,03	6,03
% до загальної площі території	0,00005	*	*	0,19	0,19
Рекультивовані, тис. га	*	0,002	0,002	4,65	4,65
% до загальної площі території	*	0,0001	0,0001	0,14	0,14

* інформація відсутня.

На сучасному етапі розвитку господарювання в межах Дніпропетровської області спостерігається посилення впливу антропогенних чинників на структурні елементи екомережі та стан біорізноманіття. Зокрема відбувається відновлення діяльності гірничодобувних підприємств, відведення нових територій під будівництво кар'єрів по видобутку корисних копалин, промислових об'єктів, житлової забудови, влаштування полігонів твердих побутових відходів.

Утворення відходів по всій території країни за 2010-2019 рр. подано на рисунку 1.

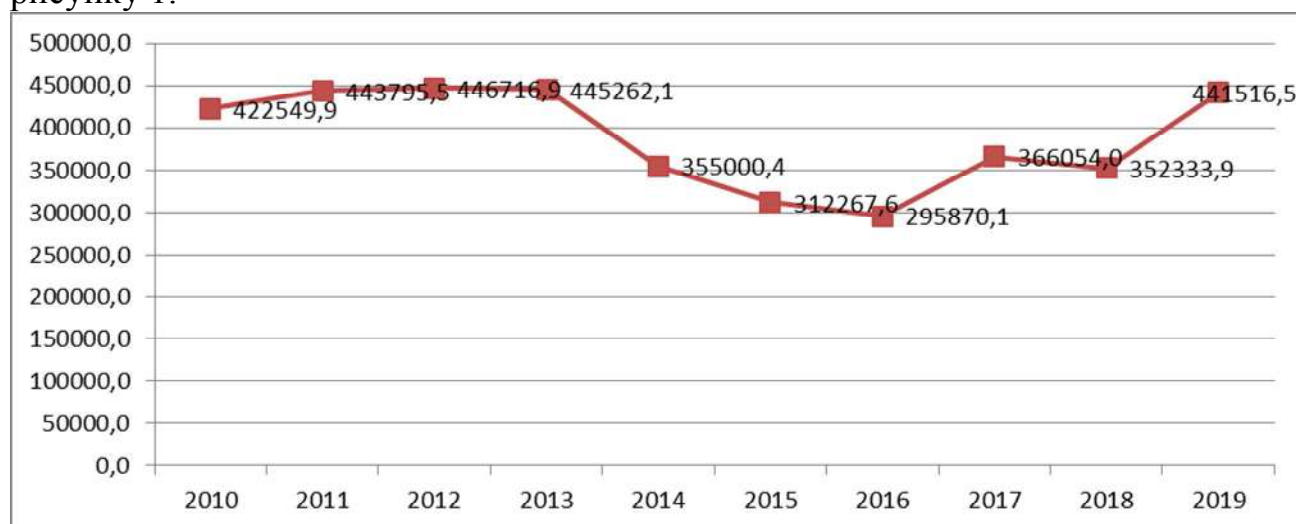

Рисунок 1 - Утворення відходів по всій території країни за 2010-2019 рр., тис. т

Дніпропетровська область знаходиться на першому місці серед регіонів по утворенню відходів у 2019 році (252 234,5 тис. т). (рис.2). [1].

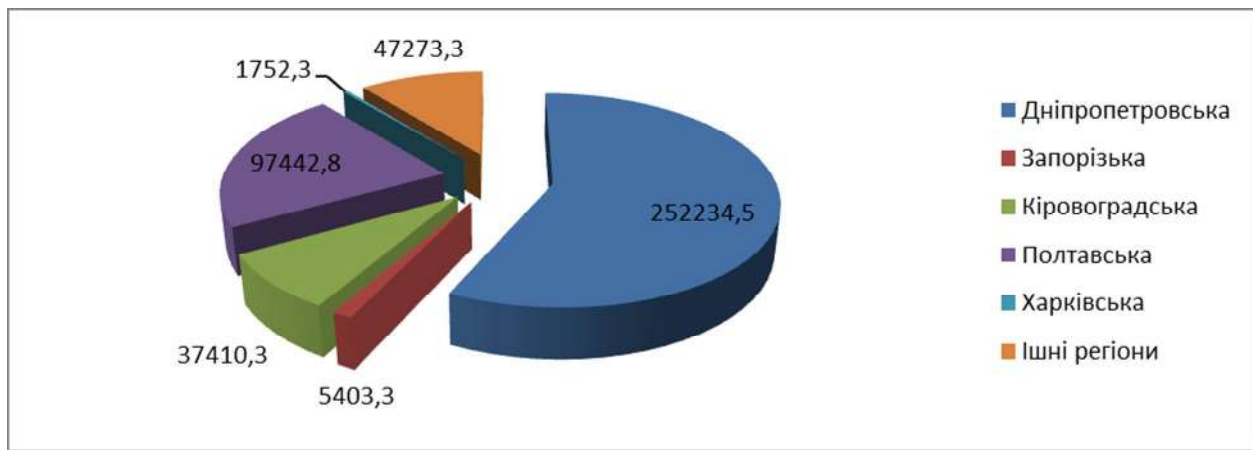

Рисунок 2 – Утворення відходів у 2019 році, тис. т.

До складу цих земель значною мірою потрапляють і природні території, які могли б стати елементами екомережі, але втрачаються безповоротно внаслідок вище зазначеної діяльності. За останні роки підсилюється вплив на балково-степові екосистеми, які займають важливе місце в системі екомережі Дніпропетровської області.

У більш задовільному стані знаходяться землі лісового фонду, які є важливим елементом екомережі, але в області, яка знаходиться в степовій зоні, ліси займають незначні площі і не можуть суттєво впливати на формування безперервного екологічного каркасу. Крім того, в лісах відбуваються лісовідновні та суцільні санітарні рубки, нерідко трапляються лісові пожежі, влаштовуються локальні кар'єри для видобутку піску, що загалом також поступово знижує захисну роль лісів для довкілля та їх значення як елементів екомережі.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Болтенкова К.В., Кербікова А.С. Діагностика охорони та захисту лісів в Україні: Зб. мат.-лів всеукр. наук.-практ. конф. Здобувачів вищої освіти та молодих учених, Дніпро, 23 квіт. 2019 р. / Нац. метал. академія України. – Дніпро. – 2019. – с. 210-211.
3. Економіка природокористування. Частина I: Навчальний посібник. / В.С. Кирилюк, О.С. Малюк, Л.І. Сомова, Л.М. Проха, А.С. Кербікова – Дніпро: НМетАУ, 2018. – 111 с.
4. Кербікова А.С. Діагностика екологічного стану Дніпропетровщини / А.С. Кербікова, О.А. Беженова // Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз: Зб. мат.-лів всеукр. наук.-практ. конф., Дніпро, 26-27 квіт. 2018р. – В 2-х томах. – Т. 2. / НМетАУ. – 2018. – С. 228-230.
5. Регіональна економіка: Навчальний посібник. / С.Б. Довбня, Т.В. Гулик, А.С. Кербікова. // Дніпропетровськ: Баланс-Клуб, 2011. - 370 с.
6. Семенова Т.В. Діагностика екологічного стану України [Електронний ресурс] / Т.В. Семенова, А.С. Кербікова // // Інфраструктура ринку. -2018. - №23. - С. 200-205.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ПОКРАЩЕННЯ СФЕРИ БЛАГОУСТРОЮ СТОЛИЧНОГО МІСТА

І.Л. Задорожня, аспірант 3 року навчання кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом, спеціальність “Публічне управління та адміністрування”

Н.В. Васильєва, д.держ.упр., доцент, професор кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом

Національна академія державного управління при Президентові України

Встановлено, що волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. До подій Майдана найбільш актуальними напрямками такої діяльності були допомога соціально незахищеним групам населення та благоустрій громадського простору, з 2014 р. 70% волонтерів надає допомогу українській армії та пораненим, сьогодні – лікарям і хворим на Covid-19 [1, 2]. Волонтерська діяльність в Україні регулюється положеннями Закону України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 р. № 3236-VI, які сприяють розвитку волонтерського руху та підвищенню якості надання волонтерської допомоги в Україні [1].

Волонтерський рух є невід’ємною частиною кожної країни. Він виник через зростання людських потреб і неспроможність держави задовольняти ці потреби. Є багато способів участі у волонтерській діяльності: роздача листівок, прибирання території, приготування їжі тощо. Існує різна класифікація видів волонтерської діяльності, наприклад, американський дослідник К. Наваратнам із Центру розвитку волонтерства Вірджинії (США) виділяє волонтерські групи за часом їх роботи [3, с. 23-24]:

- постійні – постійно залучені до волонтерської діяльності, беруть участь у різних програмах і надають різні послуги;

- тимчасові – беруть участь у волонтерській діяльності лише тоді, коли їм це цікаво;

- сезонні – беруть участь у волонтерських програмах, які відповідають їхнім інтересам у певний період року.

Зазначимо, що волонтерство у сфері благоустрою можна віднести, водночас, до тимчасового і до сезонного волонтерства: прибирання території від сміття, висадка зелених насаджень тощо. Волонтерський рух є складовою громадянського суспільства, бо виконує важливі соціальні функції: світоглядну, виховну, комунікаційну, пізнавальну, функцію формування соціального капіталу, рекреаційну та профілактичну. Екологічна волонтерська діяльність стосується екологічного управління й збереження. Волонтери проводять моніторинг навколишнього середовища, заходи з екологічного відновлення, тобто регенерації рослин і видалення бур’янів, захисту тварин, що перебувають

під загрозою зникнення, інформують інших про природне середовище. В Україні дане волонтерство ще не набуло значного охоплення тоді, як в Європі та країнах великої сімки подібні організації вже мають значний вплив на законотворчі процеси та діяльність підприємств [4].

На наш погляд, важливим залишається підтримка та покращення сфери благоустрою столичного міста, і без волонтерської діяльності тут не обійтись. Найпопулярнішим видом такої діяльності є покращення благоустрою через проведення сезонних толок, які в Києві відбуваються в парках, скверах, на прибудинкових територіях тощо. До них долучаються люди різної статі, віку, матеріального статку. Толоки – це, переважно, весняний та осінній екологічний тренд, який привносить велику користь у покращення благоустрою території. Кожен небайдужий киянин, або гість столиці, може долучатись та зробити свій внесок у прибирання й озеленення міста, а районні комунальні підприємства з утримання зелених насаджень допоможуть, направлять і нададуть відповідний інвентар, необхідний для роботи. Кожного року все більше громадян долучається до толок – це є переконливим свідченням того, що громада рухається в екологічно правильному напрямі.

Гарним інструментом пошуку волонтерів для допомоги у вирішенні нагальних потреб є платформа volonter.org. Завданням платформи є побудувати горизонтальні зв'язки та встановити ефективну комунікацію між волонтерами, волонтерськими групами та громадськими організаціями. Над розробкою проекту працює ГО “Development Foundation” спільно з ГО “Центр сприяння волонтерському руху Волонтер.org” та “Герої АТО” [5]. Усі користувачі сайту під час реєстрації вибирають для себе статус: волонтер, громадська організація чи громадський активіст. Після реєстрації можна створити власну подію або проект, або ж приєднатись до вже існуючої. Ця платформа призначена для пошуку волонтерів, але не для пошуку фінансування. Також можна розмістити у новинах звіт про проект.

Таким чином, волонтерська діяльність, у першу чергу, є різновидом особистої безпосередньої участі мешканців у вирішенні певної суспільно важливої проблеми. Волонтери – люди, які формують суспільну свідомість. Добровільність – ключова ознака волонтерської праці. Вони діють за покликом душі, з почуття потреби реалізувати свою громадянську позицію. Діяльність волонтерів безкорислива, неприбуткова. Вони не отримують ні зарплати, ні жодної матеріальної вигоди, все роблять безкоштовно. Тому, волонтерська діяльність є запорукою успішного функціонування суспільства, а також однією з найголовніших складових громадянського суспільства. Волонтерська діяльність є неоціненним вкладом у підтриманні та покращенні благоустрою столичного міста.

Література

1. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>

2. Публікація «Загальнонаціональне дослідження «Волонтерство в Україні»». – Київ, 2015. 32 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/images/volunteer.pdf>
3. Лях Т. Л. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод. Посібник. Київ : Версо-04, 2012. 288 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3486/1/T_LYAKH_MVGVADZ_KSP&SR_IL.PDF
4. Лях Т. Л., Хижняк О. В. Участь молоді у волонтерстві як важлива складова суспільної активності. *Участь молоді в суспільному житті: досвід, можливості, бар'єри: щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України, кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2011 року)*. Київ, 2012. С. 77-83. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/31687/1/Dopovid_2012_s.pdf
5. Волонтерська платформа “Волонтер.орг” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://volonter.org/>

ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ УЧАСТІ ПІДПРИЄМСТВА В БІЗНЕС-ЕКОСИСТЕМІ

Є.В. Зубко, студентка 4-го курсу факультету економіки та управління

М.А. Теплюк, к.е.н., доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

У сучасній цифровій економіці до основних способів покращення існуючих бізнес-процесів в компанії, а також створення нових товарів чи послуг відносять бізнес-екосистему. Швидкий розвиток технологій, які формують цифрову індустрію стимулюють до створення нових ідей за допомогою різних моделей. Важливим вектором виступають інформаційні ресурси, які виокремлюють місце компанії та створюють плацдарм для її результативного існування в рамках визначеного типу бізнес-моделі. Тому ключовим питанням, яке постає сьогодні серед компаній є формування та поєднання всіх стейкхолдерів з ціллю генерування єдиного результату, створеного на основі конкретної бізнес-моделі, як єдиної та цілісної структури.

Термін «бізнес-екосистема», як органічна структура компанія набирає обертів в теперішній економіці. Проте його витoki розпочалися ще в 1993 році, коли один бізнес-стратег, Джеймс Мур, вирішив опублікувати свою статтю з назвою «Хижак і жертва: нова екологія конкуренція» [1]. Але будь-яке твердження, що актуальне зараз зазвичай формується на основі досвіду часів середньовіччя, такі як великі ярмарки, які були присутні в ту епоху, слід вважати платформою для виникнення вищезазначеного поняття. Саме вони були взяті за основу формулювання основної концепції, в епоху середньовіччя, також союзи незалежних ткачів і торговців об'єднувалися з метою досягнення

більшого результату. Протягом еволюції сформувалося й поняття бізнес-екосистеми, що визначає її співтовариством взаємопов'язаних організацій та фізичних осіб [2]. Основним драйвером еволюції бізнес-екосистеми є зниження (мінімізація) сукупних суспільних витрат на створення і тиражування продуктів і / або послуг.

Як впливає з визначення, бізнес-екосистема включає різноманітних учасників, які певним чином пов'язані між собою один з одним. Іншими словами, бізнес-система володіє деякою структурою. Ряд бізнес-моделей пов'язаний з розвитком структури бізнес-екосистеми. У екосистемі присутні учасники (актори), що взаємодіють один з одним, формуючи потоки матеріальних і нематеріальних об'єктів.

Один з основних потоків в бізнес-екосистемі вважається потік товарів і сервісів, який також називається ланцюжок створення цінності. Велика кількість бізнес-моделей пов'язана з розвитком ланцюжка створення цінності в бізнес-екосистемі.

Протягом історії становлення бізнес-екосистем дуже багато компаній, такі як Microsoft, Intel, Google, Dell, Walmart і Facebook використовувалися в якості прикладів організацій, які успішно розвивали ефективні платформи [4, с. 115]. Останнім часом великого розвитку отримали інновації на основі платформних екосистем. Платформні компанії демонструють великі конкурентні переваги над фірмами, що використовують традиційні бізнес-моделі. Вони швидко ростуть і поширюються в різних галузях бізнесу телекомунікації (Google, Apple), «розумні» міста, будівлі, квартири з використанням інтернету речей - фірма Schneider Electric, банкінг (Bank of New York Mellon), продажу (Alibaba, Amazon), охорону здоров'я (фірма Kaiser Permanente), перевезення (Uber, Bolt) і ін [4, с. 116].

В останні декілька років інтерес у експертів та топ-менеджерів викликає розвиток екосистем в Китаї. Китайський ринок відрізняється одним з найвищих темпів зростання серед інших економік, що розвиваються.

У Китаї можна виділити три ключові екосистеми: Alibaba Group, Baidu, Tencent .

Вони об'єднують в собі сотні бізнесів, створюють конкуренцію в масі галузей, перебуваючи на стику онлайн і офлайн- надання послуг. Також компанії характеризуються постійними змінами: розширеннями, перегрупуванням всього для постійного створення інновацій. Екосистеми Китаю знаходяться в тісній взаємодії з державою, яка максимально підтримує розвиток екосистем. Екосистеми тут забезпечують середовище, в якому підприємці можуть спільно мобілізувати наявні ресурси. В учасників екосистем з'являється шанс швидко набрати оборотів і навіть запускати нові сервіси.

Тривале використання екосистеми дає можливість виокремити її ключові функції:

- Створення простору можливостей для інновацій.
- Прискорення створення новітніх процесів в сфері інновацій за допомогою трансферту досвіду.

- Використання платформ як інструменту функціонування екосистеми.

- Вирішення соціальних чи екологічних проблем.

Дослідження даного твердження в аспектах класифікаційної архітектоніки, дало можливість науковцям виокремити так типи бізнес-екосистем, як екосистеми рішень та транзакцій. Перше означає, що створюється певний продукт, поєднуючи різних учасників ринку. Прикладом такої екосистеми можна вважати банківські карти, які об'єднують банк, клієнта та продавця (чи виробника). А другий- поєднує незалежних виробників чи клієнтів через спільну платформу. Наприклад, Uber поєднує пасажера та водія через додаток на смартфоні.

Бізнес-екосистеми володіють трьома важливими перевагами для компанії, адже вони відкривають доступ до широкого спектру можливостей та сприяють швидкому масштабуванню. Масштабування для компанії відіграє важливу роль, тому що екосистема завдяки структурованому інтерфейсу спрощує додавання нових учасників, чий активи в сукупності забезпечують швидке зростання. Наприклад, сервіс Airbnb, який за своїми доходами і ринкової капіталізації перевершує більшість великих готельних мереж, при цьому не володіючи жодним готелем [5, с. 35]. На думку багатьох менеджерів, якби компанія дотримувалася традиційної готельної бізнес-моделі, що вимагає вже на першому етапі серйозних вкладень, то вона б розорилася.

За визначенням екосистема складається в основному з незалежних гравців, що має на увазі обмежений контроль всієї структури з боку кожного учасника. У зв'язку з цим, основне завдання бізнес-моделі полягає в тому, щоб залучити і організувати зовнішніх партнерів без створення ієрархічної системи влади або впровадження методів тотального контролю. Цього можна досягти за допомогою введення зрозумілих і справедливих правил, норм і стандартів, які коригуються в міру розвитку екосистеми. При цьому управління всією структурою має бути збалансованим, що дозволить залишити простір для випадкових відкриттів і непрогнозованого зростання.

Крім того, формування екосистеми пов'язано з проблемою захоплення вартості: цей механізм передбачає, що гравець, який надав будь-які ресурси свого партнера, має право на певний відсоток з отриманої в результаті цієї інвестиції прибутку. Цією моделлю користуються компанії, які є засновниками екосистеми: в цілях швидкого масштабування вони залучають фінансові кошти, згодом винагороджуючи своїх інвесторів. Однак дана стратегія не дозволяє самим засновникам розраховувати на гарний прибуток, оскільки їхній дохід здебільшого йде партнерам. Саме з такою ситуацією зіткнувся сервіс Uber, який, не дивлячись на високі фінансові показники, так і не міг добитися істотного прибутку.

Таким чином, можна сказати, що діяльність бізнес-екосистеми в теперішніх відіграє важливу роль в діяльності компанії. Ринкові умови вказують на те, що вдало організована бізнес-модель може приносити

синергічний результат при взаємодії зі стейкхолдерами та чим більша кількість їх залучена, тим сильнішою є система вцілому.

Література

1. James F. Moore Predators and Prey: A New Ecology of Competition. *Harvard Business Review*. веб-сайт. URL: <https://hbr.org/1993/05/predators-and-prey-a-new-ecology-of-competition> (Last accessed: 02.11.2020).
2. Kasey Panetta 8 Dimensions of Business Ecosystems. *Smarter With Gartner*. URL: <https://www.gartner.com/smarterwithgartner/8-dimensions-of-business-ecosystems/> (Last accessed: 02.11.2020).
3. M.J. Greeven, W. Wei. Business ecosystems in China: Alibaba and competing Baidu, Tencent, Xiaomi and LeEco. Great Britain: Routledge. 2017. p. 1-160.
4. Івашова Н.В., Саєнко Д.А. Start-up проекти – інструмент реалізації інновацій. *Економічні проблеми сталого розвитку*: матер. Міжнар.наук.-практ.конф., присв. пам. проф. Балацького О. Ф.у 4 т. / за заг. ред. О.В. Прокопенко. Суми: Сумський державний університет, 2019. – Т. 4. – С. 115- 116.
5. Моїсеєнко Т.Є., Ківа А.А. Особливості розвитку екосистеми стартапів в Україні. *Міжнародна економіка: інтеграція науки та практики*: Збірник наук. праць: НТУУ «КПІ». 2017. С. 34–39.

МОРСЬКІ ПОРТИ ЯК ПОЛЮСИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ

А.Є. Іванова, здобувач вищої освіти 3 курсу факультету судноводіння

Т.А. Стовба, к.е.н., доцент кафедри економіки та морського права

Херсонська державна морська академія

Розвиток територій України потребує створення нових джерел наповнення бюджету. Одним з таких джерел може стати модернізація транспортної системи та реалізація її потужного транзитного потенціалу (враховуючи вдале геостратегічне розташування України) для забезпечення європейських торговельно-економічних зв'язків.

Морський транспорт має значні переваги: великі пропускну здатність та вантажопідйомність, яка дозволяє перевозити значні партії вантажу; низьку собівартість перевезень на далекі відстані; використання контейнерів, що дозволяє захистити вантаж не тільки від злочинних посягань та випадкових пошкоджень, але й від несприятливих впливів природи; екологічність транспортування (оскільки вуглеводневі викиди на морських судах складають 3% від загального обсягу викидів, на легковому автотранспорті – 6%, на вантажних автомобільному і залізничному – 4%) [1].

Управління портами світу базується переважно на двох концепціях. Англійська концепція розглядає порти як самостійні підприємства, що розвиваються на умовах самофінансування та самоокупності. Відповідно до зазначеної концепції морські порти – це комерційні підприємства, які надають клієнтам відповідні портові послуги та виконують цілий ряд функцій, що належать до сфери державного управління [1].

Відповідно до французької концепції морські порти – частина єдиної національної транспортної системи, завдання якої полягає у задоволенні потреб країни щодо перевезення вантажів. Тому передбачено лише часткове покриття витрат порту за рахунок зборів, дефіцит коштів має компенсуватися за рахунок державного (місцевого) бюджету, тобто за рахунок коштів платників податків господарюючих суб'єктів, що діють на території порту у прилеглому економічному районі. Як правило, вони мають податкові пільги, які істотно зменшують розмір портових зборів. Відповідно до неї визначають портові збори в деяких портах Бельгії (Антверпен), Німеччини (Гамбург, Бремен), Франції (Марсель, Гавр), Іспанії, Канади, Норвегії, США тощо, тобто у портах з гострою конкурентною боротьбою. Проте французька концепція спотворює конкуренцію внаслідок використання державних субсидій і не прийнятна для України через існуючий дефіцит бюджету. За оцінками ЮНКТАД понад дві третини досліджених портів фінансуються за англійською концепцією. Аналіз свідчить, що лише у 10% випадків портова влада при формуванні рівня зборів має на меті лише покриття поточних та експлуатаційних витрат, амортизаційних нарахувань, виплат відсотків за позиками, а в 90% випадків – планують отримання прибутку і розвиток порту за рахунок їх використання. Тому, враховуючи успішний міжнародний досвід, використання англійської концепції дозволить відродити морські порти України на інноваційній основі і стати полюсом розвитку прилеглих територій [1].

Морська галузь України має значний потенціал для розвитку транспортних шляхів і вантажопотоку, але для цього потрібно вирішити певні питання, які стримують її розвиток. Основними проблемами українських морських портів є зношеність основних виробничих фондів, застарілі технології обробки суден, неефективність митно-тарифної політики, невідповідність портових потужностей структурі сучасних вантажопотоків, відсутність гарантії збереження вантажів та їх своєчасної переробки, відсутність компетентності розвитку портів, відсутність стратегії розвитку портового господарства України [2].

Більшість іноземних морських суден намагається прокладати свої курси оминаючи порти України, пояснюючи це високими тарифами портових зборів та корупцією. Щодо портових зборів Наказом Міністерства інфраструктури від 27.12.2017 р. № 474 «Про зниження ставок портових зборів» ухвалено рішення щодо зниження портових зборів на 20%. Однак значного зростання суднозаходів до українських морських портів, на жаль, не відбувається. Проте для конкуренції з іншими портами Чорноморського басейну, за розрахунками Світового банку, портові збори в Україні мають знизитися ще на 54% [2].

Потребує негайного вирішення проблеми корупції у галузі [1]. Стосовно інвестицій варто зазначити, що прийняття Закону України «Про концесії» має на меті створення стимулів для залучення приватних інвестицій, що може стати основою інноваційного розвитку усієї портової інфраструктури [2].

Сучасний морський порт – це місце, де учасники ланцюга поставок взаємодіють для створення доданої вартості. Застосування концепції хабів та розвиток системи взаємопов'язаних лінійних сервісів у глобальних ланцюгах поставок дозволили б портам змагатися з конкурентами за вантажі, які зароджуються далеко та розташовані на великій відстані.

Конкурентоспроможність сучасних морських портів визначається низкою чинників: розташування порту щодо основних морських шляхів, свобода виходу на океанські комунікації, відсутність на морських шляхах до порту ділянок зі складним трафіком; глибиною біля причалів порту, а також глибинами і габаритами підхідних каналів, котрі визначають лінійні розміри суден, що заходять у порт і, отже, розмір суднової партії, яка може бути сформована для відправки через даний порт; довжина причальної лінії порту, кількість причалів, їх адаптованість для обробки певних типів суден і вантажів; вантажопідйомність і продуктивність підйомно-транспортного обладнання порту; швидкість виконання технологічних, комерційних та адміністративних операцій у порту; наявні складські потужності, наявність резервних територій для розвитку порту; пропускна здатність існуючих транспортних комунікацій, порту та хінтерланду; кількість та якість регулярних судноплавних ліній та потенціал інтермодальних перевезень до пунктів хінтерланду; ціна та набір основних і додаткових послуг порту; рівень інформаційного забезпечення порту тощо.

Підвищенню конкурентоспроможності сприятимуть стратегії розвитку сучасних морських портів, які мають бути націлені на модернізацію та створення причалів з сучасним обладнанням для обробки суден. Розмір деяких типів суден останнім часом зростає через отримання ефекту масштабу, що змушує змінювати портову інфраструктуру (зокрема, збільшувати довжину причалів) та суттєво скорочувати час обробки суден. Для цього потрібно з'ясувати існуючі та можливі вантажопотоки, які типи суден потрібні для перевезення потенційного потоку вантажів, їх можливу довжину та осадку, а також необхідний обсяг днопоглиблювальних робіт з метою забезпечення відповідних глибин для здійснення суднозаходів [3].

Портові операції, планування, маркетинг і конкуренція традиційно були сфокусовані на судноплавному бізнесі, розвиток «сухих портів» при цьому хінтерландом майже або повністю ігнорувався. Однак інноваційний розвиток «сухих портів» та інтеграція берегових послуг можуть створити міцні конкурентні переваги: диверсифікацію портфеля послуг і зниження залежності від кон'юнктури судноплавного бізнесу; створення робочих місць, економічний та соціальний розвиток території, надання нових послуг завдяки переорієнтації інвестицій, що може зацікавити місцеву владу та нових партнерів; комплекс

наземних транспортних сервісів і зручний доступ до дозволяє отримати ефект синергії в ланцюгах поставок.

Портовий бізнес передбачає використання морського і наземного транспорту. Морський транспорт розвивається на підставі міжнародних конвенцій, водночас функціонування наземного транспорту регламентується національними законами та стандартами, які зазвичай не узгоджені між собою. Тому потенціал морських портів не може бути реалізований без одночасної модернізації та розвитку «сухих портів», оскільки тенденція збільшення обсягів обробки суден не завжди підтримується наземним транспортом, де діють жорсткі габаритні та вагові обмеження.

Країни з добре розвиненою інфраструктурою і адекватним гнучким законодавством спромоглися створити системи інтермодальних перевезень для зв'язку портів з хінтерландом, засновані на застосуванні двоярусних контейнерних поїздів та термінових блок-поїздів. В Україні через зазначені проблеми морські порти або стають пунктами різкого зростання витрат у ланцюгах поставок, або втрачають вантажі на користь конкуруючих морських портів суміжних держав. Тому державна підтримка та формування стратегій інноваційного розвитку морських портів дозволять створити полюси економічного розвитку хінтерландів, а в подальшому можуть слугувати локомотивом для виникнення українського «економічного дива».

Література

1. Стовба Т.А. Канальний збір – гроші з неба і в нікуди / Т. А. Стовба, О. Г. Лошкар'єв //Fundamental and applied research in the modern world. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2020. Pp. 414 - 423. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-fundamental-and-applied-research-in-the-modern-world-23-25-sentyabrya-2020-goda-boston-ssha-arhiv/> (дата звернення: 24.10.2020).
2. Сидоренко Д. «Морський» інвестор для України, або як інтегрувати країну в транс'європейську транспортну мережу. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/morske-pravo/morskiy-investor-dlya-ukrayini-abo-yak-integrivati-krayinu-v-transeuropeysku-transportnu-merezhu.html>. (дата звернення: 27.10.2020).
3. Михайлова Ю.В., Карева А.А. Выявление проблем и обоснование стратегических приоритетов развития морской отрасли Украины на современном этапе. URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/march-2014/> (дата звернення 27.10.2020).

ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Д.В. Каргін, студент 2 курсу магістратури, природничо-географічного факультету

Л.А. Прохорова, к.геол.н., доцент кафедри фізичної географії і геології

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду області шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів.

Багатство природних ландшафтів є надбанням населення Харківської області, як це проголошено в Конституції України.

Території та об'єкти, що підлягають особливій охороні (території та об'єкти природно-заповідного фонду, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші природні території та об'єкти) становлять порівняно незначну частину території Харківської області. Наявна площа та територіальна структура земель Харківської області, що підлягають особливій охороні, дають певні підстави для їх віднесення до територіальної системи з певними ознаками екологічної мережі. Сучасний стан природних ландшафтів Харківщини лише частково відповідає критеріям віднесення їх до національної екологічної мережі України.

Національна екологічна мережа включає частину земель області, на яких збереглися фрагментарно майже незмінені чи частково змінені природні ландшафти на невеликих земельних ділянках.

Природні ландшафти спостерігаються майже на 30,4 відсотках території Харківщини. У найменш зміненому вигляді вони збереглися на землях, зайнятих лісами, чагарниками, болотами, на відкритих землях, площа яких становить лише 14,6 відсотків території області. Таким чином можна вважати, що стан, близький до притаманного природного, мають тільки ці території [5].

Найбільш захищеними є природні комплекси в межах територій природно-заповідного фонду.

Станом на 01.01.2020 року природно-заповідний фонд Харківської області налічує 246 території та об'єкти загальною площею 74 843,6 га, в тому числі 13 об'єктів загальнодержавного значення площею 23 984,6 га, відсоток заповідності становить 2,38 від загальної площі області [2,3].

Природні ландшафти спостерігаються майже на 30,4% території Харківщини. У найменш зміненому вигляді вони збереглися на землях, зайнятих лісами, чагарниками, болотами, на відкритих землях, площа яких становить лише 14,6% території області. Таким чином, можна вважати, що

стан, близький до притаманного природного, мають тільки ці території, і вони можуть бути віднесені до регіональної системи екомережі.

Формування екомережі на Харківщині проводилось згідно з Програмою формування національної екологічної мережі в області на 2002-2015 роки, яка затверджена рішенням Харківської обласної ради від 21.05.2002 року (зі змінами). В рамках зазначеної Програми науково-дослідною установою «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем» (НДУ УкрНДІЕП) розроблено проект схеми регіональної екомережі Харківської області [2,5].

До регіональної схеми екомережі Харківської області належать територіальні структури загальнодержавного та місцевого значення, які є складовими місцевих схем формування екомережі [1,4].

За інформацією НДУ УкрНДІЕП до складу регіональної екомережі Харківської області належать територіальні структури загальнодержавного (табл. 1) та місцевого значення, які є складовими місцевих схем формування екомережі.

Таблиця 1

Основні елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення в Харківській області [3]

Елемент екологічної мережі	Розташування (за фізико-географічними умовами)	Основні території та об'єкти – складові екологічної мережі
1	2	3
Екорегіон		
Придонецький	долина р. Сіверський Донець	національні природні парки – «Слобожанський» та «Гомільшанські ліси»
Екокоридори		
Галицько-Слобожанський	зона лісостепу	ліси першої та другої груп, лісосмуги, луки, пасовища
Сіверсько-Донецький	долина р. Сіверський Донець	заплавні луки, чагарники, сіножаті, схиліві землі з незначним рослинним покривом, ліси, водні об'єкти

Територіальні структури загальнодержавного значення

Екорегіон – Придонецький, розташований у долині р. Сіверський Донець.

Екокоридори:

- широтний: Галицько-Слобожанський (лісостеповий) проходить долинами рр. Мерла, Мерчик, Черемушна, Мжа, Сіверський Донець, Великий Бурлук, Нижня Дворічна та Оскіл;
- меридіональний: Сіверсько-Донецький – включає заплавні луки, чагарники, сіножаті, схиліві землі з незначним рослинним покривом, ліси, водні об'єкти.

Територіальні структури місцевого значення

Екокоридори:

Природного походження:

- Орільський – долина р. Оріль;
- Оскільський – долина р. Оскіл;

- Берестовий – долина р. Берестова;
- Самарський – долина р. Самара;
- Березький – долина р. Береза;
- Балаклійсько-Синихінський – долини рр. Волоська Балаклійка та Синиха;
- Удянський – долина р. Уди.

Штучного походження: лісосмуги вздовж залізниць (рис. 1)

Рис. 1. Регіональна схема екологічної мережі Харківської області [2]

У Харківській області площа земель, що має бути включена до екологічної мережі, складає 220,178 тис. га. До переліку ключових територій та об'єктів екологічної мережі входять 246 об'єктів ПЗФ [2,3].

З метою наукового забезпечення формування національної екологічної мережі необхідне проведення прикладних досліджень, спрямованих на розроблення рекомендацій і методів щодо збереження та відтворення ландшафтного різноманіття, в тому числі проведення оцінки сучасного стану природних ландшафтів, обґрунтування найбільш ефективних заходів, що забезпечать збалансоване і невиснажливе використання їх природних ресурсів, інвентаризацію природних комплексів та їх компонентів, організацію ведення кадастрів природних ресурсів та моніторингу довкілля у межах національної екологічної мережі, створення відповідних банків даних і геоінформаційних систем [1,4].

Література

1. Догадіна Т.В., Безроднова О.В. Регіональна екомережа Харківщини – особливості структурної організації та напрямки оптимізації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія: біологія*. Вип. 20. №1100. 2014. С.272-280.
2. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Харківській області у 2019 році URL: https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1054/105379/Attaches/regionalna_dopovid_2019_harkivska_oblast.pdf (дата звернення 07.11.2020 р.)
3. Екологічний паспорт Харківської області за 2019 рік. URL: <https://merp.gov.ua/news/35913.html> (дата звернення 07.11.2020 р.)
4. Максименко Н.В., Квартенко Р.О. Принципи ландшафтно-екологічного планування в організації екологічної мережі Харківської області. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. № 3-4. 2012. С.77-86.
5. Програма формування національної екологічної мережі в Харківській області на 2002-2015 роки. / Затверджена рішенням обласної ради від 21 травня 2002 року (II сесія XXIV скликання).

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ В СФЕРІ ТУРИЗМУ

К.В. Касенкова, аспірант, 3 року навчання спеціальності 242 Туризм

О.А. Сущенко, д-р екон. наук, професор

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Процеси глобалізації та розширення комунікаційних каналів впливають на всі сфери економіки в тому числі й на туристичну сферу. На даний момент все більше туристичних підприємств використовують інструментарій електронного маркетингу задля розширення клієнтської бази та як більш зручного додаткового каналу для інформування потенційних клієнтів. Більш того, інструментарій використовується не лише на мікро-, але й на макрорівні.

За даними Котлера, онлайн-канали (електронний маркетинг) – це посилення, до яких хтось може перейти через комп'ютер та модем. Модеми з'єднують комп'ютери з телефонними лініями, щоб комп'ютери могли отримувати різноманітні інформаційні послуги в Інтернеті. [1]

Наприклад, на даний момент за даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO – World Tourism Organization), e-mail маркетинг є найбільш економічно вигідним і потужним, ніж будь-коли, у поєднанні з соціальними мережами. Електронна пошта, соціальні медіа та мобільне використання повинні співпрацювати для зв'язку та взаємодії з клієнтами різними способами. [2]

Динамічний розвиток мобільних технологій, а також конвергенція між засобами масової інформації, каналами та пристроями призвели до неоднорідного середовища, в якому споживачі можуть отримати доступ до інформації в будь-який час і де завгодно. Все вищесказане надає доступ підприємствам та іншим зацікавленим установам використовувати інформацію щодо інтересів цільової аудиторії.

Комунікаційні канали з кожним роком все більше переходять в електронну площину. Саме тому застосування інструментарію інтернет маркетингу є необхідністю через зниження ефективності «традиційних» комунікаційних каналів.

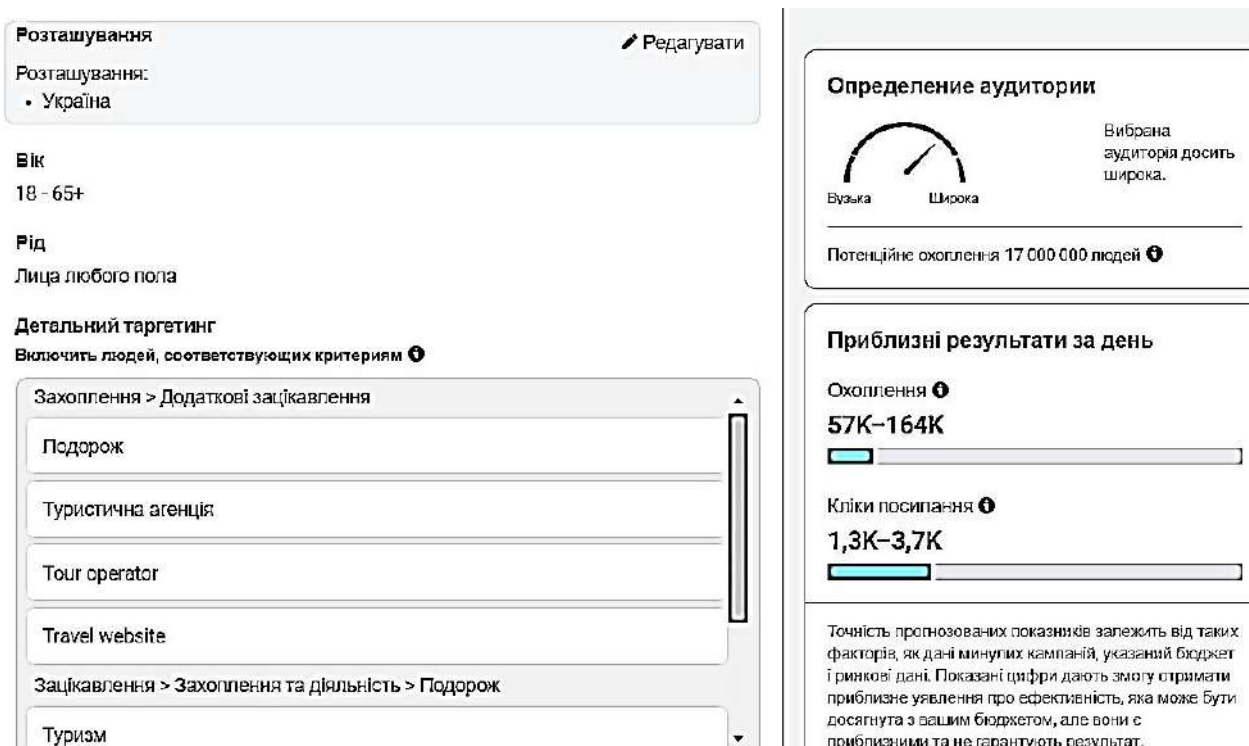

Рис.1 Дані за кількістю аудиторії за даними Facebook, згідно таргетингу

1. E-mail маркетинг

Розповсюдження інформації через електронні скриньки є високоєфективним для підтримання зав'язків з активною аудиторією. Розглядати e-mail маркетинг як єдиний засіб комунікаційних каналів не є

доцільно, тим не менш, для іміджевого підтримання бренду/суббренду та як додатковий канал інформації цей інструмент підтвердив свою ефективність.

Окрім іншого це зручний інструментарій для отримання відгуків, скарг та пропозицій, загалом як одну з можливостей фідбеку.

2. SMM інструментарій

Однією з переваг соціальних медіа, що особливо важливо для малого бізнесу, є зменшення адміністративних витрат. Соціальні медіа стали невід'ємною частиною шляху, що веде відвідувачів знаходити саме те, що вони шукають, і роблячи туристичний напрямок ідеально підходить. [3]

3. Лідери думок

На даний момент великий вплив на аудиторію є інфлюенсери. Все більш цікавим та новітнім напрямом є зв'язки з блогерами, які відповідають тематиці ЦА підприємств.

Соціальні мережі можливо сегментувати в тому числі і по віковим характеристикам та можливостям тієї чи іншої платформи. В якомусь сенсі партнерство з «лідерами думок» можливо включити як підкатегорію до локального пошуку.

Загалом, інструментарій е-маркетингу розширюється з кожним роком, враховуючи нові тенденції та перспективний збір інформації він надає широкі можливості для використання в туристичній сфері.

Література

1. Kotler, P. (2000). Marketing Management. Upper Saddle River, N.J.: Prentice-Hall
2. European Travel Commission and World Tourism Organization (2014), Handbook on E-marketing for Tourism Destination – Fully revised and extended version 3.0, UNWTO, Madrid
3. Jashi, Charita. (2013). Significance of Social Media Marketing in Tourism.

ПРАКТИКИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КОМПАНІЯХ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН

Кислюк Л. В., доцент кафедри економіки підприємства, маркетингу та економічної теорії, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент

Луганський національний аграрний університет

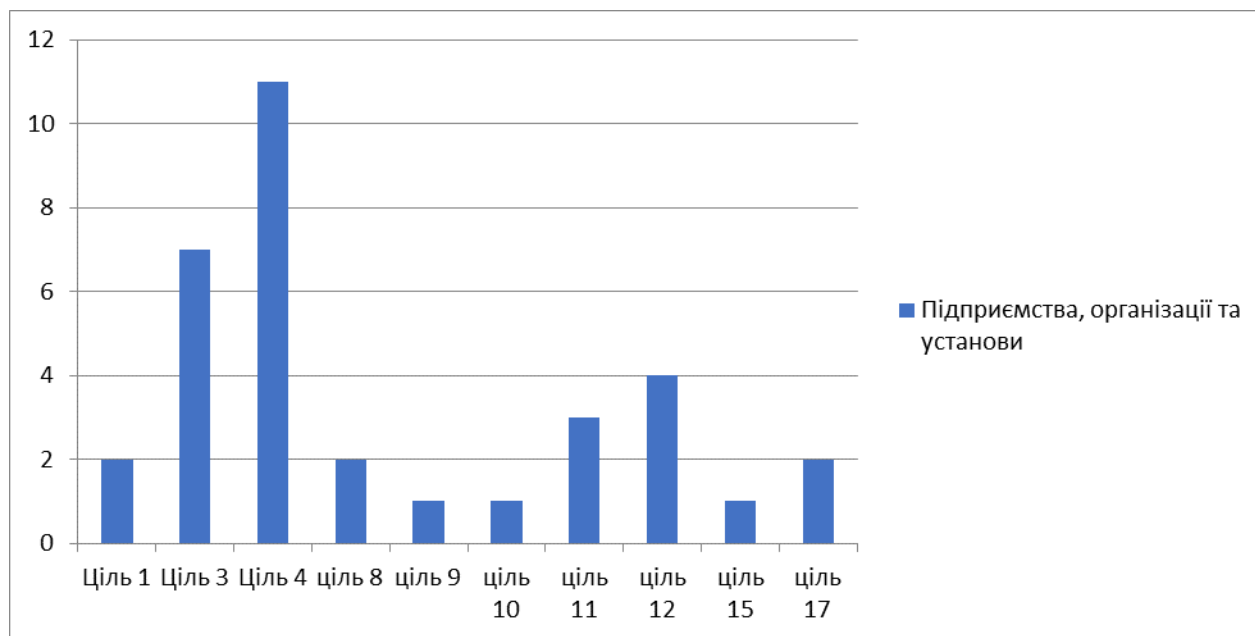
За визначенням Комісії ООН зі сталого розвитку, корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) – концепція, згідно з якою компанії інтегрують у свою діяльність соціальні та екологічні питання. Перші активності у цьому контексті здійснювались ще у 1850–1950 рр., коли успішні американські промисловці почали щедро вкладати кошти у розвиток культури, освіти, медицини, а також умови праці [1].

В Україні схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, метою якої є створення нормативно-правової бази та здійснення заходів для впровадження міжнародних стандартів ведення соціально відповідального бізнесу в діяльність суб'єктів господарської діяльності для забезпечення сталого розвитку України та підвищення суспільного добробуту[2].

Концепція дозволяє компаніям, які впроваджуватимуть політику соціально відповідального ведення бізнесу, отримати конкурентні переваги на міжнародному ринку та можливості залучення додаткових інвестицій.

Практики КСВ компаній України, зібраних у книзі «Практики КСВ в Україні 2019»[3], було співвіднесено з 17 Цілями Сталого Розвитку підсумкового документу Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року».

Загалом у чинних вітчизняних програмах було виявлена кореляція з 10 зі 17 таких цілей, які стосуються: подолання бідності (Ціль 1), охорони здоров'я (Ціль 3), якісної освіти (Ціль 4), гідної роботи (Ціль 8), Створення стійкої інфраструктури (Ціль 9), зменшення нерівності (Ціль 10), сталості міст (Ціль 11), сталого споживання (Ціль 12), захисту та відновлення екосистем суші (Ціль 15) та партнерства заради сталого розвитку (Ціль 17). Кількісна вага кожної Цілі відображена на діаграмі 1.

Діаграма 1. Розподіл підприємств, організацій та установ за практиками КСП за Цілями сталого розвитку

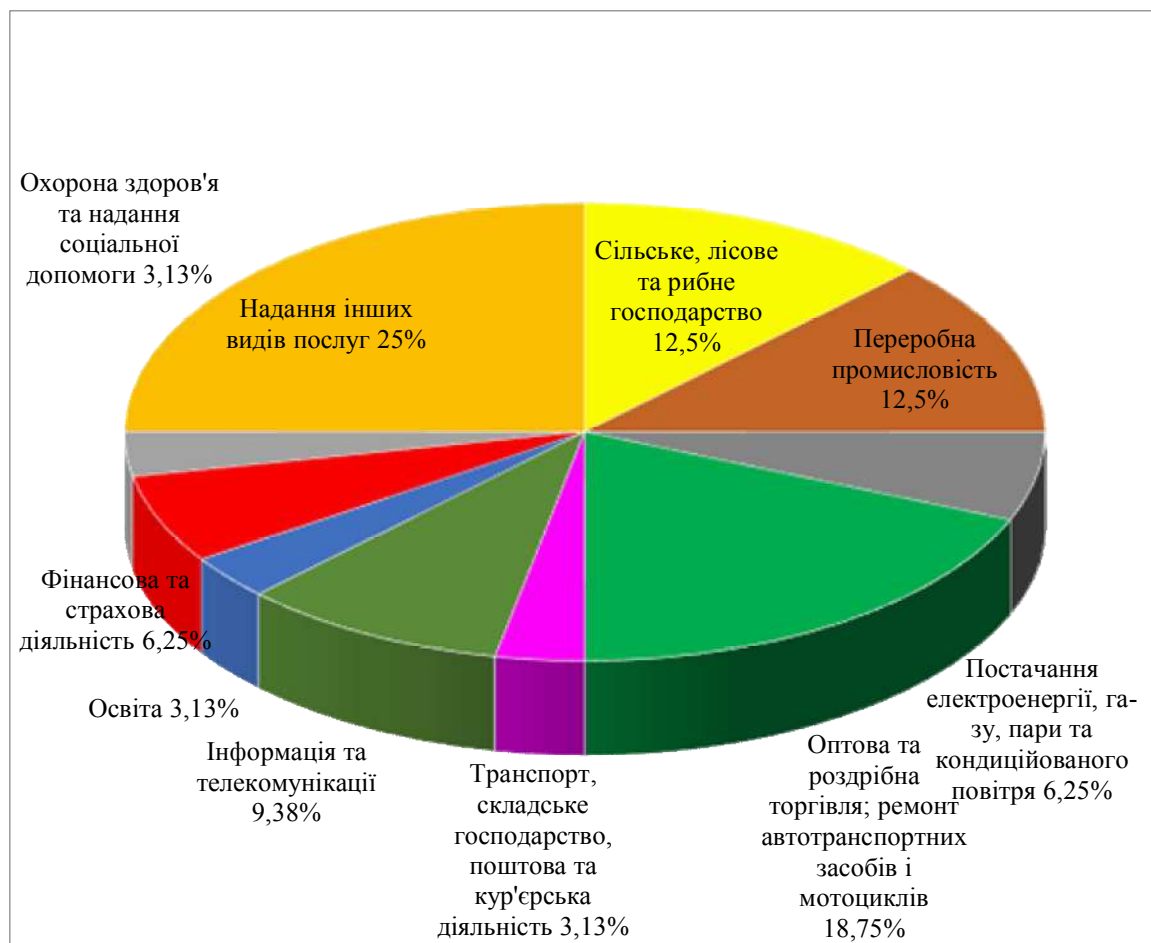
З діаграми 1 видно, що за практиками компаній України в рамках 10-ти Цілей сталого розвитку лідирує (Ціль 4) забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх. До неї ввійшли практики таких компаній як: Агропромхолдинг «АСТАРТА-КИЇВ» з проектом «Підйом»: майстерня лідерства та проектного

менеджменту для молоді, Академія ДТЕК з Проектом «Суспільство та держава», ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед» з проектом ILEARN – навчальна гейміфікована платформа та інші.

На другому місці знаходиться (Ціль 3) забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці. Сюди відійшли практики корпоративної соціальної відповідальності наступних підприємств: Датагруп з проектом DATAHEART: спорт заради життя», Лінія магазинів EVA- з проектом «ORANGE DAYS В EVA: допомога передчасно народженим діткам», ТзОВ «ГУДВЕЛІ УКРАЇНА» -з проектом Курс на здоровий спосіб життя та інші.

На третьому місці знаходиться (Ціль 12) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва. Сюди відійшли практики корпоративної соціальної відповідальності наступних підприємств: АГРОФОРТ з проектом Життя без сміття, Ашан Рітейл - Кампанія зі зменшення використання пластикових пакетів, Метро Кеш енд Кері Україна - METRO WASTE COLLECTION POINT: пункт роздільного збору відходів та інші.

Розподіл компаній з високим рівнем КСВ за видами економічної діяльності відображено на діаграмі 2.

Діаграма 2. Розподіл компаній з високим рівнем КСВ за видами економічної діяльності

З діаграми 2 бачимо, що на першому місці за розподілом компаній з високим рівнем КСП за видами економічної діяльності знаходиться надання інших видів та послуг (25%), на другому – оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (18,75%) на третьому – переробна промисловість (12,5%); сільське лісове та рибне господарство (12,5%).

З проведеного аналізу можемо зробити два висновки.

1. Практики КСВ в основному зосереджено на тих Цілях, реалізація яких може мати безпосередній економічний зиск для самих компаній (підготовка та перепідготовка кадрів, зменшення виробничих витрат).

2. Лідерами в українських практиках КСВ є підприємства сфери послуг, що в цілому відображає факт перебування України в категорії *emerging markets*. Разом із тим, поширення практик КСВ на всі провідні сфери економічної діяльності засвідчує орієнтацію українського бізнесу на сучасні соціально орієнтовані моделі його ведення.

Література

1. Відповідальний бізнес: як компанії підтримували одна одну та суспільство. URL: <https://eba.com.ua/vidpovidalnyj-biznes-yak-kompaniyi-pidtrymuvaly-odna-odnu-ta-suspilstvo/>

2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>

3. Практики КСВ в Україні 2019 / Під ред. Саприкіної М.; Центр «Розвиток КСВ». – К.: 2019. – 152 с.

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗРОБКА КОНТРОЛЬНИХ ПРОЦЕДУР

М.З. Кізима, студентка 1 курсу магістратури інституту Економіки та менеджменту

Х.В. Обельницька, к. е. н., доцент кафедри Підприємництва і маркетингу

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Вступ. Злочинність у сфері підприємницької діяльності лягла тяжким тягарем на плечі країни, не дає змоги повноцінно розвиватися їй, як державі в центрі Європи і європейського спрямування. На мою думку, сьогодні необхідно зосередити увагу на викритті тяжких багатоепізодних злочинів зі значними матеріальними збитками, а також є необхідність у зміні правової бази боротьби з економічною злочинністю, обумовлена як реформуванням системи економічних відносин, так і потребами будівництва фундаменту правової держави, принципом якого є верховенство закону. Крім того, необхідність

реформи правового регулювання попередження злочинів викликана і якісними змінами і різким розширенням криміногенної сфери (ростом економічної злочинності, її організованих форм, появою нових видів злочинів економічної спрямованості, таємним характером їх здійснення, використанням замаскованих способів і т. ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Виявлення злочину є необхідною умовою для його розслідування. Виявити злочин, у тому числі злочин у сфері підприємницької діяльності, означає встановити: по-перше, ознаки підготовки до злочину; по-друге, ознаки вчинення такого злочину; по-третє, ознаки вчиненого раніше злочину та прихованого [1].

Варто зауважити, що виявлення злочинів у сфері підприємницької діяльності відрізняється доволі великою складністю, оскільки воно зумовлене впливом багатьох чинників, а саме:

- суб'єкти таких злочинів, як правило, освічені, високоінтелектуальні особи, тому, як наслідок, злочини такої категорії відрізняються кваліфікованими способами підготовки та латентними механізмами їх вчинення [2, с. 81];

- непрозорість та певна закритість інформації про діяльність підприємств [3, с. 187–188];

- обізнаність суб'єктів про можливості, методи та засоби правоохоронних органів щодо розкриття злочинів та висока юридична обізнаність [4, с. 78];

- активна протидія розслідуванню та процесу виявлення спеціально уповноважених осіб правоохоронних органів, як з боку особи, по відношенню до якої проводиться така перевірка, так і з боку її оточення (зацікавлених осіб);

- приховання важливої та пошуково значущої інформації [3, с. 187-188];

- зацікавленість двох сторін потерпілого та підозрюваного у приховуванні фактів скоєння злочину [5, с. 79];

- наявність оперативних та корумпованих зв'язків у суб'єкта злочину у сфері підприємницької діяльності [6, с. 98-103];

- недовіра населення до правоохоронних органів, утруднення отримання інформації про злочин та втягнення громадськості у його розкриття тощо.

Звісно, цей перелік не є вичерпним, у ньому відображені загальні умови, які можуть корелюватися відповідно до конкретної ситуації по конкретній справі. Як бачимо, більшість із названих факторів тією чи іншою мірою пов'язані із процесом протидії розкриттю та розслідуванню злочинів у сфері підприємницької діяльності.

З метою сприяння виявлення злочинів сфери підприємництва необхідно вжити як економічні, так і політичні заходи, оскільки вони невідривні. У загальній концепції боротьби зі злочинністю у сфері підприємницької діяльності, в умовах ринкових відносин політичні заходи відтворюють економічну політику держави.

Тому для запобігання криміналізації економіки і нормалізації умов для підприємництва необхідно:

- впорядкувати оподаткування і вжити заходів для зниження податкового тиску на підприємців;
- проводити декриміналізацію господарської діяльності;
- посилення державного захисту прав власності підприємців;
- чітко дотримуватися договірної дисципліни та вимагати цього від партнерів;
- підвищувати ефективність системи судового рішення господарських спорів; впровадити на державному рівні жорстку відповідальність за порушення зобов'язань;
- провести репатріацію вітчизняних капіталів з-за кордону;
- підвищувати привабливість України як об'єкту інвестування;
- вживати всі заходи щодо зниження ризиків та управління ними, хоча за своєю суттю ризику не є загрозами безпеці підприємницької діяльності, а визначаються підприємцем як загроза вдалому веденню справ.

Запровадження запропонованих шляхів вирішення проблемних питань, на мою думку, значною мірою сприяло б декриміналізації підприємницької діяльності. Законодавець має розуміти, що роль оперативної профілактики полягає не тільки в тому, що вона не допускає самого факту скоєння злочину, але й в тому, що вона запобігає настанню тих наслідків, що спричиняє кожний злочин.

Висновки. Виявлення злочинів у сфері підприємницької діяльності – це система специфічних розшукових та процесуальних дій спеціально уповноважених державних органів та посадових осіб із отримання початкової інформації про ознаки злочину та її процесуальної реєстрації. Складність розкриття цих злочинів полягає в їх латентності, тривалому періоді часу та у низці особливостей, що потребують удосконалення тактики оперативного забезпечення протидії таким злочинам. В правовій реальності існують такі проблеми виявлення злочинів у сфері підприємницької діяльності, як нестабільність регуляторного законодавства в сфері господарювання та проблеми безпосередньо кваліфікаційного процесу злочинів в сфері підприємництва.

На базі даного дослідження та теоретичних напрацювань можливий подальший розвиток догматичних та законодавчих положень в сфері підприємництва, що у подальшому може вирішити ряд проблем, що існують у правовій реальності інституту злочинів в сфері підприємництва.

Література

1. Сокол В. М. Заходи запобігання злочинності у сфері підприємницької діяльності [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.pap.in.ua/5_2018/90.pdf
2. Слущка Т. А. Кримінальна відповідальність за перевищення влади та службових повноважень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Т. А. Слущка. – К., 2010. – 232 с.

3. Халиков А. Н. Теория и практика выявления и расследования должностных преступлений (криминалистический аспект): дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09 / А. Н. Халиков. – Уфа, 2011. – 538 с
4. Бондаренко Д. А. Розслідування зловживань владою або службовим становищем та перевищень влади або службових повноважень (криміналістична характеристика та початковий етап розслідування): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Д. А. Бондаренко. – Запоріжжя, 2008. – 237 с.
5. Мишков Я. В. Методика розслідування хабарництва: дис. ... канд юрид. наук: 12.00.09 / Я. В. Мишков. – Харків, 2005. – 179 с. 12. Ханько А. В. Методика расследования преступлений, совершаемых с использованием должностным лицом своих служебных полномочий в условиях информационной неопределенности: дис. ... канд наук:
6. Аркуша Л. І. Риски та ознаки організованої злочинної діяльності за наявності корумпованих зв'язків / Л. І. Аркуша // Боротьба з контрабандою: проблеми та шляхи їх вирішення. – К.: Науково-дослідний інститут “Проблеми людини”, 1998. – Т. 10. – С. 98–103.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

П. К. Коваленко, К.В. Петрусенко, студентки 3 курсу Фінансового факультету

О. К. Ткачова, к.н.держ.упр., доцент кафедри комп'ютерних наук та інженерії програмного забезпечення

Університет митної справи та фінансів

У сучасному світі соціально-економічні перетворення в суспільстві та бізнесі не можуть з'являтися самі по собі. Це відбувається внаслідок певних змін в суспільстві, політиці, економіці тощо протягом доволі довгого проміжку часу. В 1995 р. Ніколас Негропonte трансформаційні зрушення у світовій економіці почав описувати терміном « електронна економіка», що невдовзі здобув іншу назву – « цифрова економіка».

Сьогодні в процесі активної зміни деяких економічних процесів, категорія «електронна економіка» налічує дві складові: інтернет-економіка (середовище для ведення електронного бізнесу) та « цифрова економіка» (середовище, в якому відбувається виробництво, обмін, розподіл та споживання « електронного товару», а розрахункові операції проводяться за допомогою електронних грошей) [1]. Загалом, багато дослідників, як вітчизняних, так і закордонних, дають різні трактування терміну « цифрова економіка», однак загальноприйнятим вважається таке визначення: цифрова економіка – економіка, що базується на цифрових комп'ютерних технологіях [2].

У 2018 році Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затверджено план заходів щодо її реалізації [3], в якій зазначено, що основними

цілями цифрового розвитку є: прискорення економічного зростання та залучення інвестицій; трансформація секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні; технологічна та цифрова модернізація промисловості та створення високотехнологічних виробництв; доступність для громадян переваг та можливостей цифрового світу; реалізація людського ресурсу, розвиток цифрових індустрій та цифрового підприємництва.

Використання цифрових комп'ютерних технологій в цифровій економіці є потужним інструментом інноваційного розвитку різних виробничо-економічних систем, формування довгострокових конкурентних переваг кожної країни. Важливо, щоб розвиток інноваційних технологій країни знаходився на високому рівні. Тенденція України за рівнем розвитку інновацій чітко прослідковується в загальноприйнятому рейтингу (Глобальний індекс інноваційності (INSEAD, WIPO)) [4]. Так, за останні п'ять років 2015-2019 рр. Україна дещо покращила свої позиції щодо рівня розвитку інновацій (щорічне зростання не менше, ніж на 6 позицій). Тобто, якщо у 2015 р. Україна була на 64 місці в рейтингу, у 2016 р. – на 56, у 2017 р. – на 50, то у 2018 р. вона зайняла 43 сходинку. У 2019 р. показник дещо погіршився, і спав до 47 місця. Можна зробити висновок про те, що Україна має досить високий коефіцієнт ефективності інновацій, при тому, що за рівнем інвестицій в інноваційну діяльність у 2019 році вона посіла лише 82 місце.

Узагальнимо окремі позиції України у світових рейтингах за показниками, що характеризують розвиток цифрової економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Показники глобальних індексів розвитку сфери ІТ в Україні [4, 5, 6]

Показники	2018	2019	зміна
Рівень впровадження технологій (WEF)	57	57	0
Індекс глобальної конкурентоспроможності (WEF)	83	85	-2
Рівень інфраструктури (WEF)	77	78	-2
Індекс мережевої готовності (WEF)	64	-	-
Глобальний індекс інноваційності (INSEAD, WIPO)	43	47	-4

Цифрова економіка є основою не лише інноваційних процесів в Україні, а й продуктивності різних соціально-економічних сфер діяльності: переробної промисловості, професійної, наукової та технічної діяльності, будівництва, громадської безпеки, постачання електроенергії, газу тощо. Іншими словами, це можна назвати цифровими трансформаціями української економіки, і для багатьох секторів – це відновлення, підвищення конкурентоспроможності, а іноді й повна перебудова та успішне влиття в економічне середовище. Використання комп'ютерів та комп'ютерних мереж на підприємствах за видами економічної діяльності у 2017-2019 роках подамо у вигляді діаграми (рис. 2).

Рис. 2. Використання комп'ютерів та комп'ютерних мереж на підприємствах за видами економічної діяльності, 2017-2019 рр. [7]

Згідно даних Державної служби статистики України кількість вітчизняних підприємств, які використовували комп'ютери, за 2017-2019 роки лише збільшувалася. У 2018 році кількість підприємств зросла до 44133, а у 2019 – до 44532. Щодо кількості підприємств, які використовували протягом досліджуваного періоду локальну комп'ютерну мережу (LAN), Інтранет, Екстранет, то цей показник з кожним роком також зростав. Найбільшу частку з мереж за користуванням склав Інтранет (2017 р. – 26984; 2018 р. – 29129; 2019 р. – 29388; різниця – 2404 підприємств), а найменшу – Екстранет (рис. 2).

Ядром цифрової економіки та індустрії є цифровізація промислової сфери та бізнесу. Зростання ефективності української промисловості можливе за умови наявності цифрових технологій, які, у свою чергу, стають основою продуктових та виробничих стратегій. Використання цифрових технологій змінює або вдосконалює загальнозживані моделі бізнесу, обумовлює появу нових інновацій та продуктів. Цифровізація промисловості відбувається за допомогою багатьох технологій, але найвідоміші серед них такі: Big Data, «хмарні обчислення», нові промислові додатки, «розумні виробництва», кіберсистеми, робототехніка, дизайн, 3D-друк та ін.

Популярними вважаються концепції розвитку цифрової економіки – «Індустрія 4.0.» та «Смарт-фабрики». «Смарт-фабрики» – концепція «цифровізації» промислових виробництв з метою покращення їх операційної та бізнес ефективності [8]. «Смарт-фабрики» апелює до таких технологій, як безпроводні комунікації, «хмарні» обчислення, кібербезпека, дистанційне управління та обслуговування, інтеграція систем управління та інші. «Індустрія 4.0» – оновлена концепція «смарт-фабрики», що ототожнюється з 4-ю промисловою революцією та появою кіберсистем [6]. В «Індустрії 4.0» йдеться

про наступний етап цифровізації, де лідирують такі технології, як предуктивна аналітика, Big Data (аналітика великих даних), machine learning, m2m-комунікації, штучний інтелект тощо.

Вступ України у 2016 році до міжнародного руху «Індустрія 4.0» надає можливості для розвитку внутрішнього ринку, підвищення конкурентоспроможності, нарощування та утримання позицій в економічних секторах не лише на національному, а й на глобальному рівні.

Розвитку сільського господарства України значно посприяло впровадження цифрового землеробства – абсолютно нової стратегії цифровізації, що ґрунтується на застосуванні цифрових розробок та механізмів. Даний етап розвитку аграрної сфери включає використання смарт-устаткування, геоінформаційних систем, а також різноманітних процесів управління, що можуть розділяти методи оброблення та внесення хімічних добрив та меліорантів, засобів захисту врожаю.

Слід розуміти, що поряд з розвитком цифровізації промислової та аграрної сфер в пріоритетах має стояти розробка та впровадження цифрових технологій в такі сфери, як освіта, охорона здоров'я, життєдіяльність міст, громадська безпека, е-демократія, екологія та охорона навколишнього середовища, державне управління тощо. Даний перелік має поповнюватися новими сферами, проектами та ініціативами. Для реалізації проектів у вищезазначених сферах, потрібно вкладення зусиль з боку держави та громадськості, як управлінських, організаційних, так і фінансових.

Література

1. Войнаренко М. П. Мережеві інструменти капіталізації інформаційно-інтелектуального потенціалу та інновацій / М. П. Войнаренко, Л. В. Скоробогата // Вісник Хмельницького національного університету. – Економічні науки. – 2015. – № 3. – Т. 3. – С. 18-24.
2. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі / С. В. Коляденко // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – № 6. – С. 105-110.
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабміну України № 67-р від 17.01.2018.
4. The Global Innovation Index (GII) 2019: Report. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
5. World Economic Forum. URL: <http://reports.weforum.org/global-enabling-trade-report-2016/enabling-trade-rankings/> (дата звернення: 25.05.2020).
6. Global Competitiveness Report 2019. World Economic Forum: Report. URL: <https://www.weforum.org/reports/> (дата звернення: 25.05.2020).
7. Офіційний сайт Держкомстату України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2020).
8. Проект Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи,

проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 10.11.2020).

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ І РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ БРЕНДУ МІСТА ХАРКОВА)

О.М. Кравець, старший викладач кафедри Туризму і готельного господарства

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Глобалізація та цифрова трансформація бізнесу змушують регіони конкурувати за інвестиції, ринки збуту, туристів. У сучасному світі території, як і продукти/послуги, вимагають ефективної системи просування. Все більшої популярності набуває територіальний маркетинг як один з елементів державного і регіонального управління.

Основні підходи до визначення поняття «територіальний маркетинг» наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «територіальний маркетинг»

Джерело	Визначення поняття «територіальний маркетинг»
Анісімова П. М. [1], Кізеєв В. М. та ін. [2], Пророкова О. А. [3]	стратегія просування регіону для зовнішніх споживачів, комплекс заходів щодо поліпшення іміджу території, а також інструмент поліпшення громадської думки про регіон
Горбатов С. О. [4]	філософія розвитку регіону, підпорядкована цілям просування і інформаційно-туристського розвитку регіону
Константиніди Х. О. та ін. [5]	спосіб визначення і підтримки певних вигідних позицій регіону по відношенню до інших регіонів
Іванов Н. О. [6]	частина регіональної політики, яку відносять до інструментів просування території, спрямована на формування позитивної думки всіх зацікавлених суб'єктів про потенціал регіону, що дозволяє залучити в регіон додаткові фінансові ресурси для вирішення соціальних і економічних завдань

Зростання ролі маркетингу території і зміни у стратегіях управління територіями зумовлені низкою факторів: зміна філософії, принципів, цілей розвитку території; ідентифікація населення як реального учасника системи планування території; зміна характеру територіальних органів влади – головних осіб, відповідальних за соціально-економічний розвиток території, включаючи її благоустрій, безпеку і соціальний захист населення [7]; діджиталізація України та управління бізнесом.

В якості загальних цілей територіального маркетингу дослідники виділяють наступні: зростання привабливості регіону для туристів та інвесторів, підвищення економічних показників регіону, поліпшення рейтингу

регіону серед інших суб'єктів; підвищення рівня життя населення даної території та інше [3, 8]. Серед головних завдань маркетингу територій, як інструменту підвищення економічної привабливості, можна назвати наступні [6, с. 29-30]:

1. Виділення, рекламування та просування переваг регіональних товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках.

2. Залучення в регіон туристів, бізнес-партнерів, інвесторів.

3. Збереження і розвиток культурної спадщини.

4. Збереження і розвиток людських ресурсів регіону.

5. Залучення в регіон фінансових ресурсів за рахунок залучення стейкхолдерів (зовнішніх зацікавлених осіб – інвесторів, споживачів), а також коштів державного бюджету.

З позиції соціально-туристського аспекту територіального маркетингу більшість дослідників ділять територіальний маркетинг на маркетинг людей, маркетинг пам'яток, маркетинг інфраструктури.

Н.О. Іванов [6, с. 30] зазначає, що «економічна привабливість регіону формується за рахунок заходів маркетингу територій, так як питання розвитку бізнес-зв'язків, виробництва, торгівлі та туризму, а також збереження культурних та історичних цінностей і вирішення соціальних проблем мають в своїй основі саме фінансові проблеми. Територіальний маркетинг дозволяє частково вирішити проблему пошуку фінансових ресурсів для виконання соціальних та економічних завдань регіону».

Як джерело підвищення економічної привабливості регіону маркетинг територій повинен бути заснований на глибокому аналізі поточного стану регіону (ретроспективний аналіз і аналіз тенденцій, що передбачають вивчення та обробку різної статистичної інформації про регіон за певний період, SWOT-аналіз, показники рейтингів тощо). З метою формування економічної привабливості можна використовувати такі показники, як валовий регіональний продукт, число комерційних організацій, фінансові результати комерційних організацій, величина експорту товарів за межі регіону, обсяг імпорту в регіон і розмір інвестицій в капітальне будівництво. За результатами проведеного аналізу будуть сформовані висновки щодо розвитку економіки регіону за аналізований період, на основі яких можна розробити комплекс заходів щодо формування або підвищення економічної привабливості регіону шляхом використання інструментів територіального маркетингу.

Після визначення поточного стану регіону необхідно обрати мету територіального маркетингу, визначити конкретні інструменти її досягнення.

Одним з інструментів реалізації стратегії регіонального маркетингу є брендинг. Брендинг території – це найбільш широко застосовуваний інструмент маркетингу, який полягає у формуванні певного образу регіону. Дослідники виділяють такі види бренду, як історичний, туристський, культурний, економічний [6, с. 32]. Мета брендування, а також його основна теза (девіз) формуються на основі визначених конкурентних переваг регіону як базису бренду, та лежить в основі розробки комплексу заходів щодо просування і

закріплення бренду за даною територією у свідомості стейкхолдерів (брендинг, іміджмейкінг, подієвий маркетинг, PR-технології та комунікації, SMM і т.д.).

Оцінка ефективності маркетингових заходів також проводиться на основі оцінки стану регіону за допомогою ретроспективного аналізу, SWOT-аналізу, а також побудови рейтингів.

Більше десяти років у Харкові використовують бренд з девізом «Kharkov – smart city» (Харків-розумне місто). «SMART – це не просто розумне місто, це місто соціальне (social), сучасне (modern), місто мистецтва (art), відкриттів (research) і місто туризму (tourist)» [9]

«Сучасний світ вимагає нових підходів в комунікації з жителями. Якщо зобразити формування бренду з позиції міста, то в центрі буде політика розвитку Харкова. В основі комунікації міської влади з жителями повинен бути бренд – ціннісна пропозиція того, що ми даємо людям, інвесторам і туристам», – пояснив Михайло Лазарєв [10].

Робота над створенням і стратегічним впровадженням бренду в Харкові була розпочата у вересні 2019 року. До розробки бренду залучені Департамент міжнародного співробітництва, КУ «Офіс реформ», харківські компанії, які працюють з місцевими та міжнародними підприємствами, фахівці з міст-побратимів, відомі харків'яни та жителі України, дизайн-агентства «Arriba», «Boomerang», «One Shot» та «Starik & MORE». Наразі триває другий етап досліджень, який стане базисом для розробки філософії і стратегії розвитку й просування бренду на території міста і країни.

Маркетинг територій є частиною стратегії розвитку регіону. Використання інструментів територіального маркетингу на основі аналізу потенціалу розвитку суб'єктів регіонального ринку і ринкової кон'юнктури сприятиме оптимізації структури економіки регіону: розширенню ринку збуту місцевих товарів/послуг; отриманню регіонального продукту з високою часткою доданої вартості; підтримці місцевих підприємств і створенню на їхній основі регіональних кластерів у різних галузях; диверсифікації економіки. З метою зміцнення економічної привабливості регіону стратегія маркетингу територій має бути спрямована на формування сталого інтересу до даного регіону з боку зовнішніх суб'єктів влади і економіки, підвищення його конкурентоспроможності й туристської привабливості.

Література

1. Анисимова П. М. Понятие территориального маркетинга и его возникновение. *Сельское, лесное и водное хозяйство*. 2015. № 3 (42). С. 8-11.
2. Кизеев В. М., Банникова М. А. Территориальный маркетинг: общий обзор. *Экономика и социум*. 2014. № 4-3 (13). С. 435-438.
3. Пророкова Е. А. Территориальный маркетинг: цели и аспекты внедрения. *Актуальные направления научных исследований: от теории к практике*. 2015. № 3 (5). С. 433-435.
4. Горбатов С. А. Территориальный маркетинг страны. *Политика, государство и право*. 2014. № 10 (34). С. 19-22.

5. Константи́ниди Х. А., Воробьева М. А., Рубин А. Г. Теоретические аспекты применения маркетинга территорий в современных условиях. *Вестник Адыгейского государственного университета*. 2014. № 4 (151). С. 94-99.
6. Иванов Н. А. Территориальный маркетинг как источник повышения экономической привлекательности региона. *Economics*. 2016. №9 (18). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/territorialnyy-marketing-kak-istochnik-povysheniya-ekonomicheskoy-privlekatelnosti-regiona> (дата обращения: 14.11.2020).
7. Бондаренко В.М., Шершун К.О. Поняття та інструменти територіального маркетингу в контексті стратегічного розвитку регіонів. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/3347> (дата звернення: 13.11.2020).
8. Назарова О. В. Основные направления стратегии территориального маркетинга. *Экономика и управление в XXI веке: тенденции развития*. 2015. № 21. С. 139-143.
9. Харківську молодь залучать до розвитку бренду «SMART City». URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/kharkivsku-molod-zaluchat-do-rozvitku-brendu-smart-city-33652.html> (дата звернення: 14.11.2020).
10. У Харкова з'явиться новий бренд URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/news/u-kharkova-zyavitsya-noviy-brend-42741.html> (дата звернення: 14.11.2020).

НЕДОЛІКИ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

Є.О. Кулікова, викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку, голова ради молодих вчених

Одеський національний економічний університет

Питання ефективного функціонування системи пенсійного страхування не вирішене не тільки на території України, але в усьому світі.

Крім того, система пенсійного страхування є складовою економічної системи країни в цілому, тому державне регулювання макроекономічних та демографічних факторів, як і фінансова підтримка з державного бюджету пенсійної системи, на весь перехідний період повинні залишатись головною та обов'язковою умовою успішної реалізації пенсійної реформи. Стратегія розвитку системи пенсійного страхування визначається характером загальнонаціональної стратегії розвитку. Ключовими завданням національної стратегії України [1] є забезпечення політичного, державного, економічного та загального розвитку країни. Стратегічним направленням соціальної політики у відповідності з вказаним документом є реформування основних соціальних інститутів: реформування системи охорони здоров'я, реформування освіти та проведення пенсійної реформи.

На даний момент, перед Україною стоїть непросте завдання. Адже питання реалізації принципів соціальної держави в пенсійному страхуванні не утопічними та не можуть бути розглянуті поза контекстом всього того масиву

факторів та умов, якими обтяжена дана держава. Складність ситуації полягає в тому, що необхідне реформування системи пенсійного страхування буде здійснюватися на фоні різкого зростання дефіциту пенсійної системи [2], який накладає тягар на бюджет України.

Пенсійне страхування України представляє собою складну соціально-економічну систему, яка має рід особливостей. Дослідження таких особливостей, наведених в другому розділі дозволило виявити певну кількість передумов для реформування системи пенсійного страхування. До передумов реформи системи пенсійного страхування слід віднести наступне:

1. Коефіцієнт заміщення в пенсійній системі України надзвичайно низький, який став наслідком неефективності державної розподільчої системи, а також низьким розвитком недержавного пенсійного страхування. Таким чином, діюча пенсійна система не в повній мірі відповідає заявленим в Конституції України принципам соціальної держави.

2. Всі три підсистеми вітчизняної системи пенсійного страхування не є ефективними і оптимальними з точки зору економічних, соціальних та демографічних умов.

3. Державна розподільча пенсійна система є неефективною, адже так як при даному рівні витрат і при ситуації, демографічної обстановці, вона повинна забезпечувати більш високий коефіцієнт заміщення. Другий рівень системи пенсійного страхування існує тільки формально. Що стосується третього рівня пенсійної системи України, то недержавне пенсійне страхування не отримала достатнього розповсюдження для того, щоб впливати на коефіцієнт заміщення в Україні.

4. Сформоване співвідношення зайнятих та пенсіонерів знаходиться на низькому рівні, що загрожує системи пенсійного страхування України в довгостроковій перспективі.

Досягнення основної мети пенсійної реформи можливе лише при комплексному підході, який полягає в одночасному реформуванні всіх неефективних ланок пенсійної системи.

Проведення пенсійної реформи перш за все передбачає розробка та ухвалення Стратегії розвитку системи пенсійного страхування. При її розробці базовим принципом повинна бути необхідність забезпечення соціальної справедливості у діяльності людини та її стан в суспільстві в межах соціально-економічних можливостей держави.

Пріоритети розвитку системи пенсійного страхування мають базуватися за двома головними напрямками:

1. Створення об'єктивних макро- та мікроекономічних умов для поточної бюджетної збалансованості, так і для довгострокової фінансової стійкості системи пенсійного страхування.

2. Підвищення рівня пенсійного страхування громадян, які втратили працездатність, у встановлених законом випадках настання пенсійного віку, інвалідності або втрати годувальника.

Такі заходи повинні спиратися на базові страхові принципи функціонування системи пенсійного страхування – забезпечити еквівалентність пенсійних прав та державних пенсійних зобов'язань.

Одне з самих проблемних напрямлень пенсійної реформи є формування пенсійних накопичень. Існування де-юре другого рівня системи пенсійного страхування та неможливість введення його в дію створює ряд проблем, основними з яких є: недостатня фінансова стійкість недержавних пенсійних фондів; відсутність ефективних механізмів гарантій збереженості та зворотності пенсійних накопичень; залежність пенсійних накопичень від зовнішніх ризиків фондового ринку, які ведуть до втрати пенсії; низька ефективність діяльності НПФ та відповідно – низька дохідність пенсійних накопичень.

Першочерговим завданням при введенні в дію накопичувальної системи слід вважати створення системи державних гарантій збереження пенсій застрахованих осіб.

Моніторинг основних проблем системи пенсійного страхування демонструє гальмування пенсійної реформи, яка базується на принципі еквівалентності відносин.

Встановлені об'єктивні причини гальмування страхової пенсійної реформи через не інституційні недоліки солідарної пенсійної моделі, а виключно зовнішніми факторами: макроекономічними (низький рівень заробітної плати, високий рівень інфляції, високий рівень диференціації заробітної плати, при якому абсолютна більшість робітників не можуть сформулювати індивідуальні пенсії) та демографічними (низька тривалість працездатного періоду життя).

Література

1. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>;
2. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <https://portal.pfu.gov.ua/>.

ПИТАННЯ РЕЦИКЛІНГУ ВІДХОДІВ СЛЮДИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПО ВИРОБНИЦТВУ ЕЛЕКТРОІЗОЛЯЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ

О.О. Курапов, студент 6 курсу факультету Інженерних мереж і екології міст

В.В. Барбашин, к.т.н., доцент кафедри Охорони праці та безпеки життєдіяльності

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Охорона праці на виробництві та екосистеми є актуальними завданнями світової спільноти. Для України ці питання є нагальною проблемою, адже вона

взяла на себе низку міжнародних зобов'язань із питань захисту навколишнього природного середовища.

Екологічна політика держави спрямована на збереження безпечної для існування живої та неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого його забрудненням. Разом з тим, сьогодні в Україні спостерігається недостатній вплив на збереження екосистеми, що спричинено рядом важливих факторів, зокрема: відсутністю дієвої екологічної політики держави; існуванням в системі нормативно-правового регулювання норм, які мають здебільшого декларативний характер; низьким рівнем рециклінгу відходів.

Серед таких першочергових завдань подальшого розвитку, зокрема в екологічній сфері, домінуючим є формування нових концептуальних підходів до забезпечення ефективного використання вторинних ресурсів та охорони навколишнього середовища. Тому одними з найважливіших завдань з точки зору стабілізації та покращення екологічної ситуації виступають проблеми поводження з відходами.

Наявна структура галузі поводження з відходами пластмас не дозволяє реалізувати економічний потенціал його вторинного використання та зменшити навантаження на навколишнє середовище [1]. Більшість діючих полігонів морально та фізично застаріли і вже сьогодні неспроможні приймати їх зростаючий обсяг. Тож питання вибору урядом сценарію поводження з відходами пластика стоїть досить гостро і потребує на прийняття термінових рішень.

Екологічне законодавство України визначило основні напрями державної політики щодо поводження з відходами, у тому числі полімерними, які утворюються при виготовленні відповідної продукції на промислових підприємствах, у тому числі і на підприємствах по виготовленню електроізоляційних матеріалів та виробів.

У роботі на прикладі виробництва слюдопластів, що діє на ТОВ «Укрізолітснаб» проаналізовані основні шляхи по впровадженню відповідних сучасних способів по забезпеченню повного рециклінгу відходів слюди при строгому дотриманні відповідних заходів з охорони праці та пожежної безпеки [2].

Основна мета рециклінгу на підприємстві полягає у забезпеченні повного збирання відходів слюди і своєчасного повторного (вторинного) використання у цикловому процесі отримання слюдопласта, що повністю виключає стадії видалення відходів з підприємства та їх знищення.

При цьому основна увага службовців і робітників підприємства сконцентрована на зниженні рівня пожежної безпеки та дотримання правил охорони праці при переробки полімерних відходів. Також паралельно вирішуються питання по: забезпеченню комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів у цілому на підприємстві; забезпеченню безпечного видалення відходів, що не підлягають утилізації, шляхом розроблення відповідних технологій, екологічно безпечних методів та засобів

поводження з відходами; організації контролю за місцями чи об'єктами розміщення відходів для запобігання шкідливому впливу їх на навколишнє природне середовище та здоров'я людини; здійсненню комплексу науково-технічних та маркетингових досліджень для виявлення і визначення ресурсної цінності відходів з метою їх ефективного застосування при виготовленні іншої продукції; забезпеченню соціального захисту працівників, зайнятих у сфері поводження з відходами; проведенню обов'язкового обліку відходів на основі їх класифікації та паспортизації.

Література

1. Вторичная переработка пластмасс / Ф. Ла Мантия ; пер. с англ. под ред. Г. Е. Заикова. – М.: Профессия, 2006. – 400 с.
2. Резниченко Т.И., Подгорная Л.Ф. Расчет оборудования по производству и переработке полимерных материалов в примерах и задачах. – Харьков: ХГПУ, 1994.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БРЕНДИНГУ ТУРИСТИЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ В КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ РЕГІОНІВ

А.О. Лаврова, студентка 2 курсу магістратури факультету міжнародного туризму та економіки

С.М. Цвілий, к.е.н., доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Національний університет «Запорізька політехніка»

В умовах трансформації розвитку інформаційних технологій та з новим ускладненням структури комунікаційних зв'язків різні вітчизняні регіони та території вдаються до активних дій, спрямованих на формування позитивного ставлення у якості механізму залучення нових ресурсів і розширення сфери свого впливу. Сьогодні інтерес до концепції брендингу в туризмі пов'язаний, передусім, з тим, що в сучасних умовах територіям складно заволодіти увагою туристів, оскільки традиційні маркетингові інструменти та технології з часом втрачають ефективність, а країни, регіони та міста повинні створювати нові концепції та прийоми, які повністю відповідають сучасній цільовій аудиторії.

Нині проблеми створення образу, іміджу, бренду територій визнаються не тільки дослідниками, а й урядовцями, як найважливіші. При всій ідентичності цих понять, що дуже часто використовуються як синонімічні, вони мають певні методологічні відмінності. До речі, образ території є однією з базових категорій гуманітарної географії. В межах напрацювань цього напрямку образ передбачає відображення, передусім, культурних, історичних, естетичних, «ідеальних» значень території. Значна кількість наукових праць свідчить про зацікавленість науковців даного напрямку дослідження, проте існують дискусійні питання, що

зумовлюють різне тлумачення поняття «бренд», концепції брендингу території. Необхідність поглиблення наукового, теоретичного та прикладного вивчення даної проблеми з урахуванням специфіки і розвитку рідних території в Україні зумовила вибір тематики. Проблеми регіональної конкурентоспроможності туристичних територій висвітлено в численних наукових публікаціях. Серед них варто назвати роботи таких дослідників, як: А. Амоша, Л. Антонюк, І. Бегга, П. Біленький, Я. Жаліло, Н. Калюжнова, Р. Камані, Д. Лук'яненко, Р. Мартіна, М. Портер, А. Поручник, А. Селезньова, С. Соколенко та інші [3].

Впровадження брендингу у сферу регіонального туризму, дослідження сучасних тенденцій розвитку туристських територій, аналіз їх перспектив з точки зору використання інструментів бренд-менеджменту займає пріоритетне місце у дослідженнях провідних зарубіжних науковців та дослідників, серед яких: Д. Аакер, Т. Амблер, Г. Армстронг, Б. Берман, А. Біл, Р. Блекуелл, Дж. К. Веркман, А. Дейян, Є. Дихтль, П. Доль, Д. Еванс, Дж. Енджел, Ж. Капфферер, К. Келлер, Ф. Котлер, Ж.-Ж. Ламбен, Дж. Майерс, П. Мініард, Ч. Сендідж та Г. Чармессон та інші поважні автори, дослідники та науковці [1, с. 240].

В Україні брендинг є одним з недостатньо вивчених об'єктів управління в стратегічному розвитку туристських територій. Серед вітчизняних науковців, які прискіпливо вивчали цей напрям слід назвати вчених: С. Дерев'янку, В. Кифяк, А. Леоніденко, О. Мельник, О. Любіцева, М. Мальська, В. Перцій [4]. Актуальність і своєчасність усвідомлення необхідності створення та управління брендом території зумовило потребу в проведенні нових наукових досліджень.

На думку науковців, брендинг територій полягає у ефективній реалізації конкурентних переваг локації для життя, бізнесу, довготривалого перебування. Напрямок даного дослідження з'явився приблизно в 1970 році в розвинених країнах, але в нашій державі активно обговорюється лише в останнє п'ятиріччя. З метою залучення інвестицій, туристів, бізнес-партнерів країни глобального світу витрачають щороку мільярди доларів. Напр., на розробку та просування позитивного іміджу за кордоном США щорічно витрачають близько 1,4 млрд. дол., Великобританія і Німеччина - 1,2 млрд. дол., Франція - 3,1 млрд. дол. Саудівська Аравія для підтримки іміджу надійного партнера Заходу витрачає 6 млрд. дол. та має в цьому сенс, оскільки це приносить величезні прибутки [2].

При розгляді брендингу з позиції надання повної поширеної всебічної інформації про туристичний регіон або туристичну дестинацію (унікальність, пріоритетність, привабливість) та просування позитивного іміджу конкретної території доцільно згадати про класифікацію брендів за Л. Апшоу (табл. 1).

Так, за наведеною класифікацією виокремлено географічний тип бренду у якості пріоритетного, тобто бренд конкретної території. Одночасно, даний тип виступає як найважливіший фактор конкурентних переваг і доходів локальної території, цінний актив економіки міста, району, області, регіону та держави.

Сучасний бренд туристичної території (дестинації) можна розглядати, як:

– по-перше, свідомо існуючі сукупності різних груп реальних і потенційних споживачів, комплекс сприйняття, асоціацій, очікувань, образів

відносно регіону, що представляє раціональну і емоційну цінність, яка формується в процесі відносин між брендом і його споживачем;

– по-друге, платформу для конструктивного діалогу та взаємодії між представниками адміністрації та ділових кіл із різними цільовими групами: інвесторами, міжрегіональними ринками, населенням, туристами, тощо;

– по-третє, найважливіший інструмент реалізації стратегії розвитку регіону, що дозволяє забезпечити залучення основних цільових аудиторій до процесу впровадження цільових програм розвитку територій.

Таблиця 1 – Класифікація брендів за Л. Апшоу [5, с. 579]

Тип бренду	Характеристика
Товарний	Перші з брендів, що з'явилися на ринку. Вони є основою, ядром брендингу, оскільки явно превалюють у кількісному відношенні над іншими типами і згадуються споживачами в першу чергу.
Сервісний	Їх набагато менше на ринку, ніж товарних брендів. Невловимі послуги набагато важче уявити в привабливому вигляді і продати покупцям, які часто відчують труднощі з вибором навіть тих товарів, які вони можуть побачити і відчувати. Деякі сервісні бренди (бренд роздрібної торговельної мережі) насправді сприяють продажу товарів, хоча брендом є сам магазин, а не ті товари, які він продає.
Особистісний	Завжди існували в людському суспільстві (спортсмени, артисти, політики, бізнесмени і т.д.), але лише недавно їх стали розглядати як бренд. Особливість цієї категорії як «бренду» полягає в тому, що їх популярність поширюється за межі сфери професійної діяльності (наприклад, відомі спортсмени та політики знімаються в рекламі, співаки в кіно, актори і бізнесмени проводять різні громадські акції).
Бренд організації	Бренди корпорацій, некомерційних організацій, політичних партій, освітніх установ. Поки це ще слабо розроблена область. Даний тип бренду споріднений з брендом продуктів компанії і часто з брендом особистості продавця товару (бренд Nike являє безліч асоціацій з брендом, які працюють спільно на всіх рівнях. Компанії починають розуміти важливість планомірного створення власного бренду.
Бренд подій	Періодично проходять події, як правило, у світі спорту, індустрії розваг і мистецтва. Цілі організаторів подібних заходів досягаються за рахунок використання традиційних інструментів брендингу. Плата рекламодавців за право показати продукт в перервах при трансляції престижного спортивного турніру є ціною подібного роду брендів
Географічний	Прикладом слугують міста, країни, курорти. Цей вид бренду набув поширення, особливо в туристичному бізнесі, де його створення дозволяє отримувати додаткові доходи. Найбільш яскраві приклади вже сформованих географічних брендів є Французька Рів'єра і Сейшельські острови, які приносять туристичним компаніям чималу частку прибутку саме за рахунок бренду та брендингу.

В цілому, формування туристичних брендів може розглядатися як комплексне стратегічне інвестування в рекреаційний потенціал конкретної території, яке передбачає забезпечення інформаційного поля, так і створення інфраструктури, введення інноваційних стандартів якості сервісу, навчання і підвищення кваліфікації персоналу. Створення, просування і отримання ефекту

від туристичних брендів міст, регіонів, окремих територій в Україні є новою тенденцією. Відомим є той факт, якщо географічна територія володіє власним брендом, ім'ям, яке привертає увагу та формує довіру, то така територія буде привабливою для залучення інвестицій, але, якщо навпаки, тобто не «володіє» брендом, то буде використана у якості сировинної бази регіону.

Варто зазначити, що успішність брендингу території здійснює вплив безпосередньо на: забезпечення позитивного, стійкого та привабливого іміджу території (1); залучення зовнішніх інвестицій (2); нарощування господарського потенціалу (3); цифрову трансляцію регіональних досягнень та ініціатив (4).

За орієнтовними підрахунками фахівців з глобального туризму, 1 долар, який вкладено в промоцію, дає 20 доларів прибутку від туризму. Однак, без застосування нових інструментів, методів, технологій, які надають можливість створити сильний бренд території, регіону, міста успішна боротьба за туристів, їх потоки, внутрішні та зовнішні інвестиції, економічні рейтинги неможлива.

Таким чином, туристичний брендинг територій є найбільш ефективним інструментом активного позиціонування регіону, процесом побудови, розвитку, управління брендом, метою якого є створення конкурентоспроможного регіону. Одним із підходів до формування бренду індустріального регіону (Запорізька область) можна вважати розвиток промислового туризму. Туристичний бренд індустріальної території слід розробляти з метою підтримки просування товарів і послуг, які вироблено у цьому регіоні; він дозволяє підвищити інформованість про унікальні властивості території, створити привабливість зосереджених на території ресурсів, умов життєдіяльності та ділової активності. Сталий бренд індустріального регіону дозволяє адміністрації, діловим колам більш ефективно взаємодіяти з різними цільовими групами: інвесторами, міжрегіональними й експортними ринками, населенням, туристами; він трансформує стратегічні територіальні переваги в реальні бізнес-інтереси підприємців та компаній.

Література

1. Гурова Д.Д. Сучасна географія туристських прибуттів та світові тенденції розвитку туризму // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: географічні науки. – Вип. 8. – 2018. – С. 239 – 243.
2. Зайцева В.М., Белікова М.В. Перспективи розвитку історико-культурних заповідників України в туристичній сфері. Монографія. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2018. – 141 с.
3. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України в глобальному середовищі. ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України». Монографія. Колектив авторів. / за заг. ред. А.І. Мокія. – Львів, 2019. – 854 с.
4. Туристські ресурси України: навчальний посібник / Бут Т.В., Зайцева В.М., Гурова Д.Д. - Запоріжжя: ТОВ РВА «Просвіта», 2018. – 312 с.
5. Шелеметьєва Т., Зацепіна Н., Гресь-Євреїнова С. Social Media Marketing як фактор розвитку туризму в умовах євроінтеграційних процесів. *Innovative development of the economy: global trends and national features*. Collective monograph. Lithuania: Publishing House “Baltija Publishing”, 2018. С. 575–589.

РОЗРОБКА І РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ ПОТЕНЦІАЛУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ СХЕМ ВУГІЛЬНИХ ШАХТ

А.В. Лапко, студентка 3 курсу факультету Менеджменту

О.Г. Вагонова, завідувачка кафедри прикладної економіки, підприємництва та публічного управління, д.е.н., професор

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Актуальність. В умовах ринкових відносин, які останнім часом зайняли панівне становище в економіці України, ймовірність виконання намічених планів, у тому числі альтернативних, стає на один або два порядки нижче, ніж при централізованому плануванні. Цьому сприяє невизначеність самих ринкових відносин, при яких виникає конкуренція виробників, попит та пропозиція на вугільну продукцію часто не збігаються. Останнє визначає рівень видобутку і разом з ним посування лав, продуктивність праці, собівартість 1 т та ін [1, 2].

Якщо до проблеми невизначеності при плануванні розвитку гірничих робіт підходити суто формально, тобто з математичної точки зору, то вона може бути представлена у вигляді нерозв'язної системи рівнянь, в якій число невідомих перевищує кількість рівнянь. Ще одне чисто математичне порівняння дозволяє сказати, що гірничо-геологічні умови та умови, що накладаються змінністю потужності шахти, володіють необмеженою ступенем свободи невідомих змінних, які можуть змінюватися за обставинами в будь-яку (меншу або більшу) сторону на свій власний розсуд [3-5].

З усього сказаного випливає, що розвиток шахти по будь-якому напрямку являє собою багатоваріантну задачу, в якій розглядаються різні ініціативи з відповідними наслідками, і звідси безпосередньо випливає необхідність знайти найкраще рішення.

Постановка задачі. Формування потенціалу технологічних мереж шахт є симбіозом взаємодії факторів рівня концентрації гірничих робіт, стійкості з провітрювання та взаємодії продуктивних потоків підприємства та окремих підсистем шахти (транспорт, дегазація, водовідлив, підйом, породний комплекс). Кожний з факторів характеризується одним з показників «співвідношення пропускної здатності технологічних ланок», «обмеженістю потужності по фактору вентиляція», «щільністю продуктивних потоків» і т.д.

Відомо, що найбільші резерви зростання обсягів видобутку закладені в скороченні втрат через відмови комбайна і конвеєра і зокрема по компоненту «пласт». Найрозумніший шлях – скорочення тривалості усунення відмов. Тут можливі декілька шляхів, один з яких дискутується в багатьох дослідженнях [2-6]. Це – збільшення потужності пластів, що виймається, а це припускає поліпшення організації виробництва, підвищення концентрації гірничих робіт в часі і просторі. При цьому з'являється можливість в значному збільшенні

швидкості подачі комбайна без збільшення інтенсивності відмов. Викладений вище методичний підхід може бути використаний при плануванні і прогнозуванні гірничих робіт і, перш за все, в об'єктивнішому визначенні очікуваних об'ємів видобутку. Крім того, роботу лав не можна розглядати у відриві від основних технологічних ланок шахти. І якщо такі ланки, як підйом, вентиляція, поверхневий комплекс, мають досить резервів по пропускнуій спроможності, то прилеглі до лави виробки і транспортні системи повинні періодично оновлюватися, ремонтуватися і т. ін. В умовах обмеженості централізованих інвестицій це має принципове значення, оскільки інвестиції можуть притягуватися тільки з прибутку підприємства або хоча б за рахунок зниження витрат на виробництво.

Визначення параметрів базису економіко-математичного моделювання зміни стану технологічних схем. Очевидно, що всі фактори впливу на рівень внутрішнього потенціалу технологічної мережі самі є синтетичними, освіченими внаслідок взаємодії цілого ряду проявів природної компоненти та виробничо-господарської діяльності шахти [1, 2, 6]. Практично всі фактори, що характеризують гірничо-геологічні умови, технологічні умови видобутку, показники ділової активності в значній мірі залежать від специфіки діяльності шахти і її галузевої належності [7], що обумовлює наявність не тільки функціональних зв'язків між факторами при формуванні потенціалу, а й аналітичних, які є досить істотними. Встановлення таких зв'язків дозволить виявити внутрішні складові технічного потенціалу, які безпосередньо і утворюють технічний потенціал топологічної мережі шахти. Тому можна стверджувати, що внутрішній потенціал технологічної мережі шахти являє собою результат безлічі одночасно діючих і взаємозалежних факторів, як першого, так і другого, третього і наступних порядків.

Дослідження залежностей та отримання регресійного рівняння показника «внутрішній потенціал», як інтегральної оцінки інноваційного рівня технологічної мережі шахт базується на використанні оптимального програмування і прийняття рішень в умовах невизначеності.

У якості вихідних факторів з метою дослідження формування параметра «внутрішній потенціал технологічної схеми» були прийняті наступні показники: рівень концентрації гірничих робіт, продуктивність праці робітника з видобутку, швидкість посування лав і собівартість видобутку 1 т вугілля.

Практичні результати розрахунків стану технологічних мереж вугледобувного підприємства. Результати здійснених досліджень і отримані економіко-математичні моделі визначення оптимальних значень стратегічних параметрів технологічної схеми шахти, пріоритетність їх досягнення і система координат техніко-економічного потенціалу дозволяють сформулювати алгоритм визначення потенціалу і стратегічних параметрів його реалізації.

Це дозволяє визначати техніко-економічний потенціал шахти, як максимально досяжне значення створюваної нею економічної доданої вартості, внаслідок чого приймається рішення про доцільність подальшої експлуатації шахти або про необхідність її закриття.

Практичне застосування моделі визначення техніко-економічного потенціалу шахт показано на прикладі її використання для прийнятої до аналізу групи антрацитових шахт. Побудоване безліч Парето в системі координат техніко-економічного потенціалу шахти характеризується наступними значеннями: мінімальне значення посування лав (V_1) складає 40м/міс., максимальне (V_2) – 125 м/міс.

Висновки.

1. Задача формування потенціалу технологічних схем шахт зводиться до відбору факторів, які б найбільш адекватно відображали головну характеристику мережі гірничих виробок – показник внутрішнього потенціалу, що характеризує протяжність і структуру гірничих виробок k_K , не як функціональну залежність, а як параметр EVA (додана вартість) – сліdstва взаємодії факторів діяльності вугільної шахти в конкретних гірничо-геологічних і технологічних умовах.

2. Формування внутрішнього потенціалу технологічної мережі шахти описується багатофакторним рівнянням, складові якого P – продуктивність праці робітника з видобутку, т/міс; V – річне посування очисної лінії, м; L – коефіцієнт, що характеризує протяжність гірничих виробок і довжину очисної лінії. Крім того, враховано той факт, що максимізація показника «внутрішній технічний потенціал» досягається при мінімізації «співвідношення пропускну здатності технологічних ланок», «обмеженості потужності по фактору» і «щільністю продуктивних потоків», відповідно.

Література

1. Амоша А.И. Системный анализ шахты как объекта инвестирования / Амоша А.И., Ильяшов М.А., Салли В.И. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2002. – 68 с.
2. Вагонова А.Г. К вопросу промышленного освоения свободных участков угольных месторождений с выходами антрацитовых пластов под наносы / А.Г. Вагонова, С.В. Салли // Науковий вісник НГУ. – 2007. – №2. – С.27 – 30.
3. V. Fomychov, V. Sotskov. Determination of parameters of non-uniform fractured rock massif in computing experiment. Dnipropetrovsk University Bulletin Series-Geology Geography (Journal of Geology, Geography and Geoecology) ISSN: 2313-2159, 2018. Vol. 3. – P. 26 – 32
4. V. Fomychov, O. Mamaikin, Pochepov, V. Sotskov. Formation of a calculation model determining optimal rate of stoping face movement with a large deformation of a rock massif. ARPN Journal of Engineering and Applied Sciences, 2018. Vol. 13. – P. 2381 – 2389
5. V. Fomychov, V. Pochepov, L. Fomychova, V. Lapko. Computational model for evaluating the state of geomechanical systems during computing experiments. Mining of Mineral Deposits, 2017, 11(1): P. 100 – 105.
6. Рябцев О.В. Методология определения рациональных технологических параметров ведения горных работ / [А.Ф. Булат, А.И. Волошин, А.В. Савостьянов, О.В. Рябцев] // Уголь Украины. – 2010. – №10. – С. 46 – 50.
7. В. Фомичев. Об эффективности производства энергоресурсов при

оптимизации параметров социально-экономического баланса. Розробка родовищ: Зб. наук. пр. – Дніпро, УкрНДМІ НАН України, Інститут геотехнічної механіки НАН України – 2016. — Т. 10, вип. 1. – С. 89 – 95.

ПИТАННЯ ЗВУКОІЗОЛЯЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІД СИСТЕМ ТРАНСПОРТУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

А.О. Левицький, студент 6 курсу факультету Інженерних мереж і екології міст

В.В. Барбашин, к.т.н., доцент кафедри Охорони праці та безпеки життєдіяльності

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Серед існуючих засобів боротьби з шумом і вібрацією стаціонарних джерел шуму, що знаходяться у приміщенні або відкритому просторі, а також джерел шуму агрегатів транспортування - її енергетичної установки, найбільш комплексним є капотування. Капотування є установка на джерело шуму звукоізолюючого елемента із забезпеченням між ними повітряного проміжку.

Зазвичай спроби укласти джерело шуму у абсолютно герметичний капот з метою досягнення максимальної звукоізоляції, як правило, призводять до значного підвищення температури повітря в підкапотному просторі, що, в свою чергу, може прискорити руйнування агрегату і знизити його економічні показники. Тому одним з основних критеріїв якості капотування можна вважати ступінь герметичності капота - відношення сумарної площі отворів, прорізів і щілин до площі зовнішньої поверхні капота, виражену у відсотках [1]. При капотуванні характер поширення звуку і теплоти під капотом, а також і за капотом істотно змінюється через поділ простору на дві зони (між поверхнею і внутрішньою поверхнею капота і між зовнішньою поверхнею і зовнішнім простором) і визначається конструктивними особливостями капота.

Таким чином, акустична ефективність капота залежить від великої кількості факторів: форми і розмірів капота, жорсткості елементів огорожі, площі вентиляційних каналів, їх форми (отвір, щілину, отвір), середнього коефіцієнта звукопоглинання, звукоізоляції огорожувальних конструкцій, коефіцієнта втрат та ін. [2].

Герметичність капота повинна бути такою, щоб він, забезпечуючи необхідну звукоізоляцію, не перешкодив нормальному теплообміну в підкапотному просторі. Крім того капот, будучи комплексним засобом зниження шуму в робочій зоні джерела шуму, містить елементи, що знижують передачу повітряного шуму, структурного шуму і теплоти. До елементів, що знижують передачу повітряного шуму, відносяться: стінки капота, екрани підкапотного простору, глушники шуму, що ущільнюють вузли і прокладки.

Передачі структурного шуму перешкоджають віброізолюючи кріплення джерела шуму і самого капота, вібропоглинаючі структури стінок капота, вузли і прокладки. Знизити теплопередачу дозволяють пасивна і активна вентиляція підкапотного простору, теплоізолююча структура стінок капота.

Характерними особливостями капотів агрегатів (електроприводів) є:

- незначна товщина повітряного шару в підкапотному просторі у порівнянні з максимальними розмірами капота;
- підвищений тепловиділення в повітряному підкапотному просторі;
- проходження трубопроводів і електричних кабелів через конструкції капота;
- наявність технологічних отворів, вентиляційних каналів і оглядових вікон, необхідних для експлуатації енергетичних установок пересувних агрегатів.

В якості основного конструкційного матеріалу для огорожувальних поверхонь капота може бути рекомендований металевий лист або склопластик. Капоти, що виготовляються зі склопластику, в основному виготовляються одностінними і можуть мати будь-яку просторову конфігурацію, мають високі звукоізоляційні властивості, крім того, склопластик - корозійностійкий матеріал.

Капоти з таких матеріалів можуть тимчасово встановлюватися на електропривод транспортних стрічок (пневмоконвеєрів) харчових підприємств. Акустична ефективність легких м'яких капотів (2-10 дБ) істотно нижче, ніж сталевих, однак облицювання внутрішньої поверхні шаром легкого звукопоглинача товщиною - не більше 30 мм дозволяє істотно (від 4 до 15 дБ) підвищити їх акустичну ефективність, особливо в області високих частот.

Крім того, у якості звукопоглинальних матеріалів можуть бути використані об'ємні волокнисті або спінені полімерні матеріали, які можуть бути нанесені на металеві листи огорожувальних конструкцій для зниження рівня звукового тиску на працівників.

Література

1. ДСТУ 2325-93 Шум. Терміни та визначення.
2. Мурзинов В.Л. Метод снижения аэродинамического шума в пневмоконвейерах // Безопасность труда в промышленности. – 2007. – №3. – С. 54 – 58.

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

І.В. Лещух, к.е.н., с.н.с. відділу просторового розвитку

*ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. Долишнього НАН України»,
м. Львів*

За економічним потенціалом та перспективами розвитку Львівська має всі передумови для інноваційного розвитку, зокрема такі як: вигідне географічне розташування, висококваліфіковані трудові ресурси, потужний споживчий ринок, розвинена торгівельна та фінансово-кредитна система, потужний рекреаційно-оздоровчий і туристичний потенціал. Разом з тим, до чинників подальшого інноваційного розвитку регіону належить ефективне функціонування інфраструктури підтримки бізнесу, а також мережі кластерів та індустріальних парків, як структур, спроможних перетворювати ідеї в науково-технічні розробки і сприяти у впровадженні останніх в виробництво.

Об'єкти інфраструктури підтримки підприємництва на території Львівської області розміщені нерівномірно. Переважна їх частина знаходиться в обласному центрі – м. Львові.

У Львівській області діє Львівська торгово-промислова палата – бізнес-асоціація, створена для сприяння інноваційного розвитку економіки регіону та усіх видів підприємництва, підвищення конкурентоздатності та прибутковості ділового середовища Львівщини.

Львівська торгово-промислова палата [1]:

- лобіює інтереси членів палати;
- покращує умови ведення підприємницької діяльності завдяки участі представників палати у комітетах підприємців та дорадчих радах при органах центральної та місцевої влади;
- в інтересах підприємців приймає участь у системі експертної оцінки проектів законодавчих і нормативних актів, яку створила ТПП України;
- сприяє залученню інвестицій та інновацій;
- підвищує експортний потенціал підприємств регіону;
- є комунікаційним майданчиком для бізнесу і влади;
- поширює і підтримує принципи соціальної відповідальності у підприємницькому середовищі.

Сьогодні у Львівській обл. активно функціонує Львівський промисловий ХАБ [2], створений за ініціативою обласної державної адміністрації задля забезпечення промисловості регіону якісними кадрами, сучасними інноваційними рішеннями, продукування та лобіювання ефективних стратегічних механізмів індустріального розвитку. Функціональна структура ХАБу передбачає дві основні складові: Центр аналітичного забезпечення та галузеві промислові кластери, серед яких: кластер машинобудування, легкої

промисловості, будівельний, поліграфічний, деревообробний кластер, кластер приладобудування, металообробки та меблевого виробництва.

Разом з тим, одним із пріоритетних інструментів стратегічного розвитку у Львівській області, відповідно до Стратегії розвитку Львівської області до 2020 року [3] (стратегічна ціль «Конкурентоспроможна економіка»), визначено розвиток індустріальних (промислових) парків. Так, відповідно до згаданого нормативного документу, розвиток індустріальних парків розглядається як необхідна форма залучення інвестицій у промислове виробництво, механізм покращення його галузевої структури, а також можливість підвищити якість життя населення та стан навколишнього природного середовища.

Розвиток індустріальних парків у Львівській області загалом перебуває на початкових стадіях. Станом на поч. липня 2020 р. до Реєстру індустріальних (промислових) парків України [4] по Львівській області внесено 7 індустріальних парків:

1. Новороздільський індустріальний парк – виробництво екоощадних матеріалів, продукції та технологій (ізоляційних матеріалів, енергоощадних котлів, виробництво продукції природного походження: біокосметика, біохімія, безфосфатні миючі засоби, переробка електронного та електричного обладнання тощо).

2. Яворівський індустріальний парк – виробництво запчастин і комплектуючих для машинобудування та автопромисловості; приладобудування; металообробка; виробництво пластмасових виробів; легка промисловість; логістика.

3. Індустріальний парк «Рясне-2» – виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування; обробка та виробництво деревини; автомобілебудування; видавнича справа; транспорт та логістика.

4. Індустріальний парк «СІГМА Парк Яричів» (с. Старий Яричів) – місце концентрації підприємств харчової, фармацевтичної та легкої промисловості (швейні цехи та галантерея).

5. Кам'янка-Бузький індустріальний парк – сільськогосподарське машинобудування, обробка та промисловість будівельних матеріалів.

6. Індустріальний парк «Захід Ресурс» (м. Городок) – виробництво харчових продуктів та безалкогольних напоїв; зберігання і переробка продукції рослинництва і тваринництва; текстильна промисловість з використанням інноваційних технологій; деревообробка; машинобудування, приладобудування, виробництво електричного та оптичного обладнання; логістика.

7. Індустріальний парк «Бізнес Прайм» (с. Тернопілля, Миколаївський район) – виробництво харчових продуктів та безалкогольних напоїв; зберігання і переробка продукції рослинництва і тваринництва; текстильна промисловість з використанням інноваційних технологій; деревообробка; машинобудування, приладобудування, виробництво електричного та оптичного обладнання; надання послуг у сфері телекомунікацій та ІТ; логістика.

Однак, за даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [5], станом на поч. травня 2020 р. реальні роботи з будівництва/облаштування індустріальних (промислових) парків здійснювалися лише на території індустріального парку «Рясне-2», Новороздільського індустріального парку та індустріального парку «СІГМА Парк Яричів». Ініціатором індустріального парку «Захід Ресурс» ведеться пошук учасників парку.

Разом з тим, Львівською міською радою у 2017 р. затверджено концепцію індустріального парку «Сигнівка» (м. Львів). На етапі обговорення перебуває створення індустріальних парків у промисловій зоні м. Борислава, Пустомитівському, Сокальському та Кам'янка-Бузькому районах, будівництво яких передбачене Планом заходів з реалізації у 2017-2018 рр. Стратегії розвитку Львівської області до 2020 року.

Отже, інноваційна інфраструктура Львівської обл. сьогодні перебуває у процесі формування, який значно ускладнюється проблемами правового, організаційного та економічного характеру в Україні загалом. Деструктивним чинником в даному випадку є й відсутність комплексного підходу та належної взаємодії всіх учасників інноваційної діяльності на регіональному рівні, відсутність Програми інноваційного розвитку Львівської області на найближчі роки, в якій би чітко були сформовані пріоритетні напрями інноваційної діяльності регіону, завдання, необхідні заходи, виконавці, обсяги, джерела фінансування та очікувані результати. Разом з тим, варто також наголосити, що, враховуючи необхідність формування розвинутої інфраструктури підтримки інноваційного бізнесу, одним із ключових пріоритетів регіональної влади має бути не лише зростання кількості об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, а й рівномірне їх розміщення у районних центрах, містах обласного значення та ОТГ.

Література

1. Львівська торгово-промислова палата: офіційний веб-сайт. URL: <https://lcci.com.ua/>.
2. Львівський промисловий ХАБ: офіційний веб-сайт. URL: <http://ibh.com.ua/about-us/>.
3. Стратегія розвитку Львівської області до 2020 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://loda.gov.ua>.
4. Довідка про індустріальні парки в Україні. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=45629531-ea5f-4a91-9050-fe47b001dc22&title=DovidkaProIndustrialniParkiVUkraini>.
5. Огляд стану розбудови мережі індустріальних парків в розрізі регіонів України. <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=efe98259-1cb9-466c-8fa3-ad13398ac8be>.

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

А.Д. Лобашова, студентка 2 курсу факультету менеджменту, економіки, соціології та філології

О.В. Брежнєва-Єрмоленко, доцент кафедри фінансів та обліку, к.е.н., доцент

Дніпровський державний технічний університет

Реалізація державної екологічної політики, функціонування якої має бути спрямоване на створення умов для гармонійного і збалансованого розвитку навколишнього середовища, стабілізацію і поліпшення екологічної ситуації певного регіону, є актуальним питанням сьогодення.

У екологічній сфері державна регіональна економічна політика спрямовується на запобігання забрудненню довкілля та ліквідацію його наслідків, впровадження механізму раціонального природокористування, збереження унікальних територій та природних об'єктів.

Екологічна складова регіональної політики ставить за мету:

- 1) формування територіальних основ сталого розвитку та систем екологічної безпеки;
- 2) збалансування бюджетних витрат на охорону природи на загальнодержавному та місцевому рівнях;
- 3) оптимізацію співіснування та функціонування природних екосистем і народногосподарського комплексу.

В основу регіональної екологічної політики покладено такі принципи:

- пріоритет загальнонаціональних інтересів, тобто спрямування дії всіх суб'єктів регіональної політики на зміцнення державності України, збереження її територіальної цілісності, виключення загрози національній безпеці держави;
- законодавче забезпечення прав і повноважень суб'єктів регіональної політики;
- поєднання інтересів, тобто поточні і стратегічні завдання регіональної політики повинні враховувати державні регіональні та місцеві інтереси, і її практичне здійснення – згладжувати можливі суперечності між ними;
- урахування особливостей регіонів, що означає потребу диференційованого підходу до регулювання регіональних процесів з урахуванням історичної, природної, соціальної, демографічної та економічної специфіки територій;
- збалансування критеріїв соціальної справедливості та загальнонаціональної активності – вибір методів і форм державної селективної підтримки окремих територій слід спрямовувати на вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів;
- партнерства, що передбачає необхідність налагодження тісного співробітництва між органами державної влади всіх рівнів та місцевого

самоврядування, забезпечення політичної стабільності й суспільної злагоди у процесі здійснення національної політики.

Регіональна еколого-економічна політика – це система цілей і дій, що реалізуються органами державної влади та місцевого самоврядування, спрямованих на збереження довкілля та формування екологобезпечних умов життєдіяльності населення за допомогою методів, що враховують специфіку територій. До функцій такої політики належать: регулювання використання природних ресурсів місцевого значення; визначення нормативів забруднення навколишнього природного середовища; упровадження економічного механізму природокористування; здійснення моніторингу та обліку об'єктів природокористування і забруднення довкілля; проведення державної екологічної експертизи; здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства; розробка програм упровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація інвестиційної політики; інформування населення та зацікавлених підприємств, установ, організацій з екологічних питань.

Основним інструментом державної екологічної політики в сучасних умовах є комплексні екологічні програми, що дозволяють ефективно вирішувати комплекс завдань, пов'язаних зі станом навколишнього середовища України, на регіональному рівні.

Розглянемо основні екологічні проекти (програми) Дніпропетровської області:

1. Дніпропетровська обласна комплексна програма (стратегія) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016 – 2025 роки. Мета: створення екологічно безпечних та комфортних умов для життя населення Дніпропетровської області шляхом зменшення антропогенного навантаження й відновлення довкілля за рахунок упровадження інноваційних технологій виробництва, зменшення викидів парникових газів та підвищення рівня екологічної культури і свідомості суспільства.

2. Програма створення і використання матеріальних резервів для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та їх наслідків у Дніпропетровській області до 2022 року. Мета: забезпечення можливості реального та ефективного функціонування Єдиної державної системи запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру з найменшими фінансовими витратами

3. Регіональна Програма з локалізації та ліквідації амброзії полинолистої та інших карантинних організмів на території Дніпропетровської області протягом 2012 – 2026 років. Мета: проведення комплексу заходів із локалізації та ліквідації вогнищ карантинного бур'яну – амброзії полинолистої на території Дніпропетровської області, зменшення кількості випадків захворювання на алергію серед населення, пов'язаних з цвітінням амброзії, підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, посилення уваги широких верств населення та громадськості до існуючої проблеми шляхом популяризації знань та роз'яснень щодо шкідливості бур'яну-алергену,

приведення в належний фітосанітарний, екологічний та естетичний стан території області, забезпечення контролю за виконанням заходів проти карантинного бур'яну підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, посадовими особами та громадянами.

З огляду на ефективність та результативність регіональних програм, можна визначити недоліки, що допускаються розробниками при їх формуванні:

- 1) несумісність і невідповідність цілей, заявлених в паспорті програми і змісту заходів;
- 2) відсутність обґрунтованих пріоритетів;
- 3) відсутність розрахунку ефективності реалізації попередньої програми.

Головною метою державної екологічної політики на регіональному рівні є підвищення якості життя населення регіону за рахунок поліпшення екологічних параметрів системи життєзабезпечення, впровадження нових наукоємних, ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій, створення екологічно безпечних умов проживання людей.

Література

1. Державна служба статистики. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Дніпровська обласна рада. Регіональні програми. URL: <https://oblrada.dp.gov.ua/region-programmes/>
3. Дніпропетровська обласна державна адміністрація. Екологія. URL: https://adm.dp.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/region_dopov_ecology_2019.pdf
4. Офіційний веб сайт Міністерства екології та природних ресурсів України. URL: http://www.menr.gov.ua/docs/activityadaptation/draft_NAS_FEB2015.pdf

МІСЦЕВІ ПОЗИКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Д.М. Маринов, студент 5 курсу факультету Фінансів та банківської справи

Г.М. Коцюрубенко, к.е.н., доцент, доцент кафедри Фінансів

Одеський національний економічний університет

З початком проведення реформи фінансової децентралізації в Україні особливої актуальності набувають питання забезпечення фінансовими ресурсами територіальних громад та пошуку альтернативних джерел фінансування місцевих бюджетів. Основними сферами відповідальності на рівні об'єднаних громад визнано місцевий економічний розвиток, утримання доріг комунальної власності, планування розвитку територіальної громади,

житлово-комунальні послуги, благоустрій території, розвиток місцевої інфраструктури тощо.

Враховуючи вищенаведене, доцільно зазначити, що на місцевий рівень та місцеві органи влади покладається вирішення низки важливих для населення території та регіону питань у сфері соціально-економічного розвитку. З огляду на посилення ролі, що покладена на місцеві органи влади у розбудові та формуванні добробуту й умов для розвитку населення території, місцеві бюджети мають бути фінансово спроможні фінансувати якісні суспільні послуги жителям своїх громад. Наразі, місцеві позики можуть стати найдоступнішим джерелом фінансування розвитку об'єднаних територіальних громад.

Аналізуючи структуру доходів місцевих бюджетів України за період з 2015 року по 2019 рік, ми бачимо, що незважаючи на зростання власних доходів місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти продовжують виконувати значну роль у формуванні доходів місцевих бюджетів (рис. 1).

Рис. 1. Структура доходів місцевих бюджетів України період 2015-2019 рр., % [1]

у

Визначимо, що міжбюджетні трансферти до місцевих бюджетів надходять для виконання делегованих повноважень держави та поточних потреб місцевих органів влади. Щодо позикових коштів, то вони розглядаються, як додаткове джерело фінансового забезпечення, яке збільшує ресурсну базу суб'єкта запозичення. Мета їх залучення та використання має іншу природу, а саме інвестиційну, що передбачає отримання економічного ефекту, тобто вигоди від їх використання. Боргове фінансування зумовлює витрати з обслуговування запозичених коштів. За таких умов боргова політика

місцевих органів влади набуває особливого значення в розробленні стратегічних планів розвитку відповідної територіальної громади [2, с. 93-96].

Аналіз показників сплачених місцевими бюджетами України відсотків за запозиченими коштами за останні п'ять років свідчить про те, що, в 2016 році відбулося суттєве зниження даного показника, але вже в 2018-2019 роках, спостерігається тенденція до поступово збільшення сплати відсотків за кредитними зобов'язаннями (рис. 2).

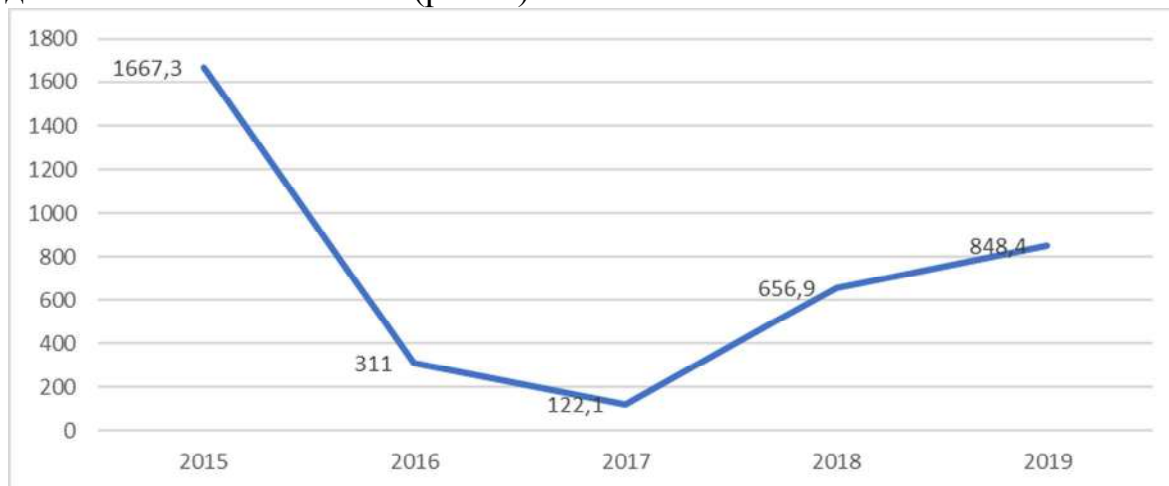

Рис. 2. Динаміка сплати відсотків за кредитними зобов'язаннями місцевих бюджетів України за період 2015-2019 рр., млрд. грн. [1]

Різде зменшення динаміки сплати відсотків за кредитними зобов'язаннями місцевих бюджетів України в 2016 році обумовлено значними змінами у законодавстві, а саме у розрізі основних вимог щодо запозичень, порядку їх обслуговування, гарантій виконання боргових зобов'язань та обсягів боргу.

Варто звернути увагу, що в Україні, інститут місцевих запозичень розвинутий надзвичайно слабо. Відсутній порядок емісії облігацій зовнішніх місцевих позик, в результаті чого, незважаючи на формальний дозвіл на їх випуск, місцеві ради неактивні на міжнародних ринках облігацій [3, с. 101-102].

Отже, можна зробити висновок, що місцеві позики, у формуванні фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, не відіграють значної ролі у фінансовому забезпеченні об'єднаних територіальних громад.

Для вирішення цієї проблеми та з метою використання потенціалу місцевих запозичень, для підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів, необхідно сформулювати комплексну стратегічну програму активізації ролі місцевих органів влади у здійсненні запозичень. Важливу увагу слід приділити удосконаленню нормативно-правової бази щодо випуску і розміщенню цінних паперів місцевої позики, відповідно до проведеної реформи місцевого самоврядування та утворених нових територіальних об'єднань. Доцільно розширити доступ органів місцевого самоврядування до ринку внутрішніх та зовнішніх запозичень, через спрощення процедури отримання дозволів та реєстрації випусків місцевих облігацій з відповідним закріпленням напрямів цільового використання позики та розроблення

механізму захисту прав і фінансових інтересів кредиторів. Такий підхід підвищить ефективність формування та проведення боргової політики місцевих позичальників, що сприятиме формуванню комплексного підходу до розширення джерел фінансування місцевих бюджетів.

Література

1. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України
URL:<https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 12.10.2020)
2. Волкова О.Г. Муніципальні запозичення як джерело фінансового забезпечення місцевих бюджетів України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 26 (2). С. 93-96.
3. Максимчук О.С. Місцеві запозичення як джерело здійснення капітальних видатків місцевих бюджетів. *Світ фінансів*. № 2 (59). С. 98-108.

ДНПРО: ІСТОРИКО – КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА І СЬОГОДЕННЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МІСТА

К.В. Матвєєва, аспірантка 1 курсу, спеціальність «Культурологія»

Т.К. Гуменюк, проректор з науково – методичної роботи,
професор, доктор філософських наук, заслужений працівник освіти

Київський національний університет культури і мистецтв

Історія місцевого театру як такого розпочинається саме з дитячого «Благородного театру», заснованого за ініціативою дружини губернатора Ананія Струкова – Ольгою Струковою в будівлі, що стоїть і по нині на розі вулиць Московської та Стародворянської (Князя Володимира Великого - нова назва). Акторами були діти меценатів і дворянських родин – Струкових, Шляхтиних, Ставровських. Така собі «дворянська самодіяльність». Перша вистава, дитяча комедія «Осмеянное чародейство» відбулась 15 січня 1806 року, і надрукована як самостійний твір окремою книгою. Декілька екземплярів збережені до сьогодні і представляють справжню історичну і культурну цінність, це була одна з перших книг міста. Нажаль автор п'єси залишився невідомим, підписавши книгу – «Друг дітей». П'єса висвітлювала морально – етичні цінності, висміювала аморальні вчинки, розповідала, що «чеснота завжди перемагає порок» [2].

Вважалось, що існування театру підтримували гастролюючи трупи. Так, в Часописі «Аглая» у 1812 році була надрукована стаття князя Шалікова П.І., в якій було зазначено, що театр був публічний, тобто призначався для широкого кола глядачів. Також було описано декілька п'єс – водевілів про «следствие обольщения», комедія «Мищанин во дворянстве» Мольєра тощо. Коли і внаслідок чого театр перестав існувати наразі невідомо.

Наступним етапом розвитку театрів Катеринослава (стара назва міста) впродовж 30 років набула популярності нова форма театральної культури, а саме виступи на ярмарках. Так, 1843 році під час Петропавловської ярмарки в Катеринославі гастролювала трупа антрепренера Карла Зелінського, в репертуарі були як водевілі, так і українські п'єси («Наталка-Полтавка», «Москаль-чарівник», «Сватання на Гончарівці», «Ревизор» Гоголя, «Гамлет» Шекспіра тощо). Театральні дійства відбувались в дуже хиткому приміщенні, тож грати там було ризиковано. І під час негоди, сильний вітер такі зірвав купол дерев'яного театру, тож приміщення було зруйновано. Тож була потреба у кам'яному театрі, який у 1847 році був побудований на кошти катеринославського купця Абрама Луцького і відкрився гастролями провінційної театральної трупи Івана Пілоні. Театр Луцького проіснував до 1885 року.

Постійних труп в Катеринославі з того часу не було, але спроби заснувати стаціонарний національний театр час від часу відбувались, хоча вони мали тимчасовий успіх або навіть не розпочинали публічну творчу діяльність. Великий внесок для розквіту театрів Наддніпрянщини зробив український драматург, актор, а з часом і засновник «Театру корифеїв» М.Кропивницький. «Навесні 1876 року разом з антрепренером Ізотовим організував трупу з акторів, які чи не всі володіли українською мовою, а до репертуару включили чимало національних п'єс. Як згодом згадував у своїх щоденниках сам драматург, вони тоді з Ізотовим хотіли створити національний театр без жодних спеціальних на те дозволів, так би мовити, явочним порядком» [3]. Митці акцентували увагу саме на українських творах, але репертуар театрального колективу включав і п'єси російських драматургів, в часи панування російської імперії на територіях сучасної України, такі умови були обов'язковими у зв'язку з Валуєвським циркуляром (1863 р.). Згодом, умови стали жорсткіше – в 1876 році вийшов Емський указ, спрямований на викорінювання всього українського, як із культурної сфери життя, так і з побутового вжитку. Тобто, українські вистави були під заборонаю, що стало великим ударом для драматурга Кропивницького, який в той час перебував на гастролях в Катеринославі. Але в 1882 році мрії М.Кропивницького справдились, разом із драматургом М.Старицьким вдалось домогтися дозволу у представників влади і створити український театр – «Театр корифеїв». Через сто років після заснування в 1982 році, театр Кропивницького – Старицького буде офіційно визнано міжнародною спільнотою (ЮНЕСКО) як Перший професійний український театр.

На початку ХХ століття на залізниці діяв аматорський театр [2]. Відомо, що в репертуарі була вистава «Сватання на Гончарівці». Тривалий час у Катеринославі не було спеціального приміщення театру, але в 1905 році побудували Зимовий театр на 1200 місць, в якому виникла перша стаціонарна трупа на чолі з Є.Беляєвим. «З 1910 по 1913 рр. побудовані театри у Комерційному і Громадському зібраннях, Будинку Хрінникова» [4]. В зазначені роки розвитком театральної культури Катеринославщини займалась Наталя

Дорошенко – до заміжжя з істориком Дмитром Дорошенко, актриса театру корифеїв. Будучи активною громадською діячкою, активним членом товариства «Просвіта» організувала в місті і на околицях український народний театр, сама грала у тому театрі або виступала з декламацією по «Просвітах» в інших містах» [5]. Де саме, достовірно не відомо.

В місті вирувало культурне життя, постійно гастролювали театральні трупи різних регіонів і корифеїв українського театру. Нажаль, багато джерел загублено або знищено, але не виключено, що відвідував місто і єврейський Театр корифеїв на чолі з Гольдфадена А. і Фішзоном А., оскільки була значна частина єврейського населення, діяла організація «Робітники Сіону» під керівництвом Б.Борохова і Ш.Добіна (1900-1901 рр.), до того ж серед єврейської спільноти були популярні ідеї народництва.

Таким чином, ми підійшли до яскравого періоду театального життя вже Дніпропетровська (з 1926 р.). Відкриття Першого стаціонарного театру в приміщенні Англійського клубу, куди з 15 липня 1927 року і оселився перший державний театр ім. Шевченка під керівництвом О.Загарова, заснований в Києві 1918 року. З 2004 року Першому державному драматичному театру присвоєно статус «академічний», з 2018 – «національний». Сьогодні в репертуарі театру українські традиційні, сучасні та п'єси авторів інших культур («Назар Стодляр» Т. Шевченка, «Лісова пісня» Л. Українки, «Наталка-Полтавка» Г. Котляревського, «За двома зайцями» М.Старицького, «Бал» Л. Кушкова, «За надмірну любов» М. Матіос, «Війни нема...Є» Б. Гуменюка тощо) і виконує велику просвітницьку, волонтерську діяльність, своїми виставами виховує глядача, підтримує моральний дух армії, влаштовує концерти до національних свят, а також влаштовує перформанси та інсталяції на площі перед театром на традиційних ярмарках (наприклад, до Дня міста), що нагадує традиції театру, закладені митцями перших театральних колективів. В таких святкових концертних програмах об'єднуються разом різні театри (Національний академічний музично – драматичний театр ім. Шевченка, театр одного актора «Крик», Дніпровська обласна філармонія тощо) і мистецькі колективи, що також можна вважати продовженням традиції різних форм виступів в українському театрі. Єднаючи лінію розвитку театального мистецтва, враховуючи мету театру, формування репертуару, можемо зробити висновок, що саме театр Шевченка, зберігаючи традиції і утворюючи нові ідейним продовженням театру корифеїв, а значить і розвитком національної театальної культури. Тобто, сучасне суспільство має можливість насолоджуватись справжнім мистецтвом високого рівня не тільки в стінах театру, а і за його межами.

Якщо розглядати театральну культуру Дніпра ширше, необхідно зазначити, що існували і продовжують своє існування до сьогодні не тільки професійні театри – Національний академічний український музично-драматичний театр ім. Т.Г. Шевченка (з 1927 р. в м. Дніпро), Дніпровська обласна філармонія ім. Л.Б. Когана (з 1936 р.), Академічний театр опери та балету (з 1974 р.), Академічний обласний український молодіжний театр, на

базі якого діє два театра – Обласний театр ляльок (з 1939 р.) і Театр юного глядача (з 1969 р.), а й аматорські – шкільні гуртки, народні театри при Будинках культури, які утримували більшість великих металургійних підприємств міста з тисячами робітників (БК Дніпровського трубного заводу ім. Леніна, БК Металургійного заводу ім. Петровського тощо). Зазначені колективи виховують у молоді любов до театру, до мистецтва в цілому і фактично готують до вступу у заклади вищої та середньої спеціальної освіти культурно-мистецького спрямування.

Звертаємо увагу, що у радянські часи Дніпро було «закритим» містом, оскільки діяльність багатьох підприємств була засекречена. Суспільство міста – мільйонника не мало можливості слідкувати за культурними подіями інших країн, і навіть радянські знаменитості не могли приїхати з гастролями, щоб не утворювати скупчень населення. До того ж театр був чи не єдиною можливістю для гармонізації емоційного стану суспільства, що виконувало як розважальну, так і функцію культурного розвитку.

Література

1. Василенко Н. Марко Кропивницький грає у Катеринославі URL: (дата звернення: 05.11.2020).
2. Городченко В. Как начиналась история театров в нашем городе URL: <https://gorod.dp.ua/news/112873#:~:text=> (дата звернення: 05.11.2020).
3. Новиков А. Велика місія Марка Кропивницького. URL: <http://grinchenko-inform.kubg.edu.ua/velyka-misiya-marka-kropyvnytskogo/#.X57pAG4zbIU> (дата звернення: 03.11.2020).
4. Сторожко І.С. Місто Катеринославу у 1881-1916 рр. Частина 2, https://gorod.dp.ua/history/article_ru.php?article=78) URL: (дата звернення: 05.11.2020).
5. Швидько Г. Катеринославські роки видатного історика Дмитра Івановича Дорошенка URL: <https://www.libr.dp.ua/region-doroshenko.html> (дата звернення: 05.11.2020).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

І.В. Махнорилова, студентка 2-го курсу магістратури Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування

Е.Б. Бойченко, д.е.н., професор кафедри публічного управління та економіки

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Київ

В сучасній науковій економічній парадигмі як базовий фактор стійкості і конкурентоспроможності виступає саме людський капітал. Для створення і підтримки стійких конкурентних переваг сучасним підприємствам необхідна

кваліфікована команда співробітників. Таким чином, важливою метою є створення високоефективного механізму мотивації і стимулювання праці працівників. Ефективна система стимулювання праці працівників дозволяє підвищити їх продуктивність та інноваційну активність, тим самим дозволить посилити конкурентні переваги самого підприємства.

Зазначимо, що категорія «персонал підприємства» характеризує кадровий потенціал, трудові і людські ресурси виробництва. Вона відображає сукупність працівників різних професійно-кваліфікаційних груп, зайнятих на підприємстві і входять до його облікового складу. Персонал підприємства формується та змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Вплив останніх конкретизується в таких параметрах макроекономічного характеру, як: чисельність економічно активного населення, загальноосвітній його освітній рівень, пропозиція робочої сили, рівень зайнятості, потенційний резерв робочої сили. У свою чергу, ці характеристики зумовлюють кількісні та якісні параметри працівників підприємства.

Досліджуючи теоретичні аспекти стимулювання праці слід звернути увагу на Теорію двох факторів Ф. Герцберга [1]. Її автор Ф. І. Герцберг допрацював теорію А. Г. Маслоу, об'єднавши всі потреби в два наступні рівні: потреби гігієни, і охарактеризував їх як мотиви і стимули нижнього рівня, які включають, наприклад, управління підприємством, міжособистісні відносини працівників, умови праці, зарплату, статус і безпеку; потреби мотивації. Вони охоплюють потреби більш високого рівня і фокусуються на таких аспектах роботи, як досягнення, визнання, сама робота, відповідальність, зростання і просування. Теорія Ф. І. Герцберга досить проста і передбачає, що у працівників підприємств є потреби за межами гігієни, і що мотивація і стимулювання праці дуже важливі для них.

За результатами проведеного дослідження можна визначити наступні цілі і задачі для формування системи стимулювання праці персоналу підприємства [2, 3]:

1. Підвищення ефективності діяльності підприємства за допомогою визначення та впровадження системи мотивації персоналу.
2. Збільшення прибутковості підприємства і зниження витрат на основі досягнення цілей і задач, а також збільшення результативності роботи співробітників та якості їх роботи.
3. Підвищення результативності кожного окремого працівника за допомогою системи особистої мотивації, націленої на результат діяльності.
4. Формування команди ефективних керівників.
5. Удосконалення знань та навичок стосовно управління співробітниками.

Зазначимо, що розглядаючи процес стимулювання праці працівників, доцільно обґрунтувати його функції:

1. Економічна функція, яка виражається насамперед у тому, що стимулювання праці сприяє підвищенню ефективності виробництва, в підвищенні продуктивності праці і якості продукції.

2. Моральна функція визначається тим, що стимули до праці формують активну життєву позицію працівників, високоморальний суспільний клімат на підприємстві. При цьому важливо забезпечити правильну і обґрунтовану систему стимулів з урахуванням традицій і історичного досвіду.

3. Соціальна функція забезпечується формуванням соціальної структури підприємства через різний рівень доходів, який в значній мірі залежить від впливу стимулів на різних людей. Крім того, формування потреб, а в підсумку і розвиток особистості так само зумовлюються організацією і стимулюванням праці в суспільстві [2, 3].

Отже, стимулювання праці персоналу відіграє важливу роль в управлінні підприємством, оскільки кожен працівник має свої потреби та інтереси.

Однак зазначимо, що в цілому на українських підприємствах використовуються не достатньо ефективні методи мотивації. Так, в системі стимулювання праці персоналу у більшості вітчизняних підприємств відсутня гнучкість та об'єктивна диференціація мотиваційних процесів, що викликає почуття несправедливості, незадоволеності, і суттєво демотивує персонал в процесі виконання своїх функціональних обов'язків. В даний час актуальним питанням є застосування новітнього - комбінованого методичного підходу до формування систем стимулювання праці працівників підприємств.

Таким чином, підвищення ефективності системи стимулювання праці працівників посідає важливе місце в загальній системі управління на підприємстві та залежить від багатьох факторів, зокрема від впровадження гнучкої та об'єктивної системи мотивації праці.

Література

1. Теорія двох факторів Герцберга [Електронний ресурс]. — Доступ до ресурсу: <https://library.if.ua/book/116/7765.html>
2. Амоша О.І. Мотивація персоналу підприємства в ринкових умовах [Текст] : наоч. навч.-метод. матеріали / О. І. Амоша, О. Л. Єськов, Н. Д. Дарченко ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк : [Ін-т економіки пром-сті НАНУ], 2014. — 199 с.
3. Гільорме Т. В. Моделі управління персоналом підприємства: методологічна платформа та шляхи застосування [Текст]: монографія / Гільорме Т. В., Єлісеєва О. К.; Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. — Дніпропетровськ: Дробязко С. І., 2016. — 170 с.

КОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПЛАТФОРМ

Мацьків К. А., магістр 1-го курсу інституту економіки та менеджменту

Галюк І. Б., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та адміністрування

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Результатом децентралізації управління стала поява об'єднаних територіальних громад (ОТГ), функціонування яких визначається обраною Стратегією розвитку, в межах котрої прописано основні цілі та завдання. Завданням комунікаційної стратегії є забезпечення необхідної інформаційної основи для результативної роботи органів місцевого самоврядування та громади території [1].

Стратегія розвитку ОТГ є визначальним документом для її функціонування та вирішення відповідних завдань з метою досягнення визначених цілей. Комунікаційна стратегія забезпечує інформаційні потоки, які є основою управлінської діяльності. Комунікаційні потоки забезпечують можливість системного управління, зв'язок структурних елементів території у єдине ціле на основі обміну інформацією, створюють основу для прийняття рішень.

Таким чином, задля забезпечення ефективного управління громадою слід забезпечити відповідність комунікаційної стратегії до стратегії розвитку ОТГ.

Комунікації розглядають з точки зору двох аспектів: структури комунікацій та їх розвитку [2].

Комунікаційна структура повинна відповідати основним цілям стратегії розвитку території, забезпечуючи взаємодію структурних складових ОТГ.

Розвиток комунікацій має місце у видах комунікативної поведінки чи комунікативної активності персоналу.

Як структура, так і розвиток комунікацій можуть відбуватися на основі використання інформаційних платформ, метою створення яких є моніторинг актуальних проблемних питань у сфері управління конкретного сектору та допомога у їхньому вирішенні. Варто зазначити, що діючі інформаційні платформи дозволяють отримувати необхідну інформацію та консультативні послуги у дванадцяти основних напрямках: законодавство для ОТГ; місцеві бюджети та фінанси; освіта; адміністративні послуги; молодь, спорт, культура; економіка та інвестиції; охорона здоров'я; соціальний захист; безпека в громаді; управління людськими ресурсами в ОТГ; гендерна рівність; сільський розвиток [3]. У межах кожного напрямку забезпечено висвітлення основних питань, розгляд передового досвіду, навчальні елементи, консультативна допомога, чат «питання-відповідь» тощо.

Такий підхід дозволяє підкріпити комунікаційну складову кожної ОТГ, привести комунікаційну стратегію у відповідність до стратегії розвитку території.

Звичайно, процес лише набирає обертів та потребує удосконалення з точки зору ідентифікації дієвих комунікаційних інструментів у кожному окремому випадку. Однак, цілий ряд позитивних результатів вже отримано, а подальша робота у даному напрямку дозволить удосконалювати комунікаційний механізм задля реалізації визначених стратегією розвитку цілей громади.

Література

- 1 Комунікаційна стратегія громади: тренд чи необхідність? URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/59429/> (дата звернення 23.10.2020).
- 2 Бурмака Т. М., Великих К. О. Комунікативний менеджмент: конспект лекцій. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 69 с.
- 3 Тематичні та секторальні платформи. URL: <https://hromady.org/> (дата звернення 25.10.2020).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

А.С. Мелушова, магістрантка 2-го курсу, навчально-науковий інститут економіки та фінансів

О.А. Кулініч, кан. екон. наук., доц. каф. Міжнародної економіки, економічної теорії та права

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Питання стратегічного управління є вкрай актуальним для функціонування підприємства в сучасних умовах, коли успішне функціонування підприємства не можливе без швидкого та адекватного реагування на мінливість та невизначеність економічного середовища. Саме адаптація підприємств до зовнішнього середовища повинна здійснюватися в контексті сформованої стратегії розвитку.

Підходи до тлумачення визначення «стратегія» вперше було представлено І. Ансоффом, який визначав стратегію як «один з декількох наборів правил прийняття рішення щодо поведінки організації» [1]. Проблематика стратегічного розвитку та тлумачення визначення «стратегія» знайшло висвітлення у наукових роботах вчених. Морфологічний аналіз підходів до трактування визначення «стратегія компанії (підприємства)» представлено у таблиці 1.

Морфологічний аналіз підходів до трактування визначення «стратегія компанії (підприємства)»

Автор	Тлумачення
І. Ансофф [1, с. 159]	Розглядає стратегію компанії як одне з чотирьох правил прийняття рішень щодо діяльності компанії, до яких відносяться: - правила оцінки результатів діяльності компанії, якісна сторона критеріїв якої характеризується цілями, а кількісна – задачами; - правила побудови взаємин компанії із зовнішнім середовищем, які дозволяють визначити продукцію, яку треба випускати; місце, де її продавати; покупців цієї продукції і яким чином забезпечити конкурентні переваги; - правила побудови взаємин всередині компанії; - правила ведення операційної діяльності (оперативна стратегія).
Б. Карлофф [5, с. 148]	Стратегія являє собою узагальнену модель дій, які треба здійснити для досягнення поставлених цілей шляхом координації та розподілу ресурсів.
О. Уолкер мол. [7, с. 36-41]	Стратегія компанії – це фундаментальна модель існуючих і запланованих задач компанії, розподілу ресурсів і взаємозв'язків з ринками, конкурентами та іншими факторами зовнішнього середовища, яка передбачає задачі, які необхідно виконати компанії; галузі промисловості і товарні ринки, на які слід орієнтуватися; ресурси та види діяльності, які необхідно розподілити між товарними ринками таким чином, щоб відповідати можливостям і ризикам і одержати конкурентні переваги.
Г. Мінцберг [8, с. 33-41]	Дав п'ять формулювань стратегії, які є взаємопов'язаними і кожна з яких окремо не може вважатися єдино вірною: 1) стратегія являє собою послідовність дій, що формується до початку діяльності і якої треба дотримуватися в певних ситуаціях; 2) стратегія являє собою інструмент для випередження конкурентів у конкурентній боротьбі; 3) стратегія – це принцип результативної поведінки; 4) стратегія – це позиція щодо використання ресурсів, отримання конкурентних переваг, встановлення взаємовідносин з іншими компаніями, включаючи потенційних конкурентів; 5) стратегія – це концепція, яка розуміється і підтримується всіма співробітниками компанії.
М. Портер [9, с. 65-76]	Стратегія компанії передбачає створення унікальної і вигідної позиції, яка передбачає певний вибір видів діяльності, вирішення компромісів у конкуренції і оптимальний підбір видів діяльності компанії.
Г. Кунц, С. О'Доннел [6, с. 105]	Стратегія компанії – це загальна програма дій, яка передбачає розподіл пріоритетних напрямів і ресурсів з метою досягнення стратегічних цілей компанії.
Д. Дей [4, с. 56]	Стратегія визначає загальний напрям, який слугує центром координації функціональних видів діяльності компанії.
А. Чандлер [1, с. 5]	Стратегія компанії – це визначення основних довгострокових цілей і завдань компанії та затвердження курсу дій, а також розподіл ресурсів, які необхідні для досягнення цих цілей.
А. Градов [3, с. 118]	Стратегія компанії – складна багаторівнева система, головною метою якої є забезпечення процвітання компанії в тривалій перспективі, яке засновано на формуванні та підтримці її конкурентних переваг.
Р. Фатхутдінов [10, с. 194]	Стратегія – це програма, план, генеральний курс компанії по досягненню стратегічних цілей у певній галузі діяльності.

О. Виханський [2, с. 125]	Стратегія – це довгостроковий, якісно спрямований напрям розвитку організації, що стосується сфери, засобів і форми її діяльності, системи взаємовідносин усередині організації, а також позиції організації у навколишньому середовищі, що приводять організацію до її цілей.
------------------------------	--

Зважаючи на вищевикладене, можна зробити висновок про те, що визначення «стратегія компанії /підприємства» трактується достатньо широко: від тлумачення стратегії компанії як загального розгорнутого плану дій й до його інтерпретації як домінуючого напрямку діяльності, який має на меті досягнення певних довгострокових цілей. Разом з тим, доцільно зазначити, що більшість визначень терміну «стратегія компанії» включає такі загальні складові як кінцевий стан (кінцева ціль, стан, результат), спосіб досягнення кінцевої цілі (місія, план або програма дій, які спрямовані на досягнення кінцевої цілі), система орієнтирів, яких компанія має дотримуватися у повсякденній діяльності, раціональний розподіл ресурсів компанії, врахування факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Підсумовуючі аналіз визначень терміну «стратегія компанії», зазначимо, що під стратегією компанії розуміють багаторівневу фундаментальну довгострокову модель існуючих і потенційних видів діяльності, розподілу ресурсів (матеріальних, фінансових, кадрових, інтелектуальних та інших) і взаємозв'язків компанії з цільовими ринками товарів або послуг (сегментами або їх складовими), на яких вона конкурує з іншими учасниками ринку або на які планує вийти, та іншими учасниками ринку, а також всіма іншими факторами зовнішнього середовища, головною метою якої є здійснення місії компанії і досягнення її стратегічних цілей на основі формування і підтримки конкурентних переваг та врахування усіх потенційних ринкових ризиків.

Література

1. Ансофф І. Стратегічне управління. М. : Економіка, 2005. – 358 с.
2. Виханський О.С. Стратегическое управление. М. : Гардарика, 1998. – 296с.
3. Градов А.Г. Экономическая стратегия фирмы: учебное пособие. СПб.: Специальная литература, 1999. – 589 с.
4. Дэй Д. Стратегический маркетинг. М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640с.
5. Карлоф Б. Деловая стратегия : Концепция. Содержание. Символы. М. : Экономика, 1991. – 238с.
6. Кунц Г., О’Доннел С. Управление. Системный и ситуационный анализ управленческих функций. М.: Прогресс, 1981. – 250 с.
7. Маркетинговая стратегия: курс МВА: учебник. О. Уолкер мл., Х. Бойд мл., Ж.-К. Ларше, Дж. Маллинз. М.: Вершина, 2006. – 492 с.
8. Минцберг Г., Куинн Дж. Б., Гошал С. Стратегический процесс. СПб: Питер, 2001. – 688 с.
9. Портер М. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов. М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 454 с.
10. Фатхутдинов Р.А. Стратегический менеджмент: учебник. М.: Дело, 2005. – 448 с.

ПІАР МАРКЕТИНГ: СОЦІАЛЬНА РОЛЬ

Д.Р. Мельник, студентка III курсу відділення Підприємництва, торгівлі та маркетингу

О.В. Мосієнко, викладач циклу товарознавства, комерційної діяльності та маркетингу

*Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-економічного університету*

PR - найважливіший маркетинговий інструмент у соціальній сфері. Public Relations (публік рилейшнз - PR, перекладається як відносини з громадськістю) застосовується з метою формування довгострокового образу фірми, підтримує позитивний корпоративний образ, створюючи певні тенденції громадської думки.

Дослідники нараховують багато різних визначень PR. Найбільш поширені з них такі:

PR - це продумані, сплановані і постійні зусилля, що мають на меті встановити і підтримувати взаєморозуміння між організацією і її громадськістю;

PR – це функція менеджменту, яка оцінює ставлення громадськості, призводить політику і дії людини або організації у відповідність з інтересами громадськості, планує і втілює в життя програму дій для того, щоб завоювати розуміння громадськості і бути нею прийнятим;

PR - це мистецтво і наука досягнення гармонії за допомогою взаєморозуміння, заснованого на правді і повній інформованості;

PR - це особлива функція управління, яка сприяє встановленню і підтримці спілкування, взаєморозуміння і співпраці між організацією і її громадськістю; сприяє вирішенню різних проблем і завдань; допомагає керівництву організації бути інформованим про громадську думку і вчасно реагувати на нього; визначає і робить особливий наголос на головному завданні керівництва компанії - служити інтересам громадськості; допомагає керівництву бути готовим до будь-яких змін і використовувати їх по можливості найбільш ефективно, виконуючи роль «системи раннього оповіщення» про небезпеку і допомагаючи справитися з небажаними тенденціями; використовує дослідження і відкрите, засноване на етичних нормах спілкування в якості основних засобів діяльності.

PR - це функція управління, яка сприяє налагодженню або підтримці взаємовигідних зв'язків між організацією і її громадськістю, від якої залежить її успіх або невдача.

PR - це спеціальна система управління інформацією, якщо під управлінням розуміти процес створення інформаційних приводів та інформації зацікавленою в ній стороною, поширення готової інформаційної продукції засобами комунікації для цілеспрямованого формування бажаного громадської думки.

Практика Public Relations - це мистецтво і соціальна наука, дозволяють аналізувати тенденції, пророкувати їх наслідки, консультувати керівництво організацій, і втілювати в життя плановані заздалегідь програми дій, які служать інтересам як організацій, так і громадськості.

Враховуючи твердження науковців, на мою думку, PR – це мистецтво створювати сприятливий клімат, сприятливе ставлення людей до фірми, а продавцю (виробнику товару) не тільки за рахунок цього здобувати споживачів, а й створення широкого загалу потенційних клієнтів, причому на самих різних рівнях, аж до урядового (чиновники зовнішньоторговельних відомств, митних служб і т. П.). Безпосередній зв'язок маркетингу і public relations полягає в тому, що саме механізми PR представляють собою двигун процесу просування продукту або послуги на ринок, забезпечуючи успіх фірми і високу репутацію в умовах жорсткої конкуренції.

Елементи PR-у притаманні такими основними складовими процесу соціального маркетингу:

продукт - виробництво конкретного товару більш ефективно з урахуванням не тільки потреб ринку, а й суспільства в цілому, а також реальних можливостей і рівня сукупних витрат обігу;

ціна - може стати більш результативним інструментом стратегічної політики фірми, якщо вона формується з урахуванням не тільки ринкового стану попиту і пропозиції, а й з урахуванням якісного рівня життя суспільства, фіскальної політики держави, а також наявності геоекономічних і геополітичних факторів у світі;

збут - ця складна система формування ринкового попиту, його стимулювання більшою мірою потребує об'єктивної оцінки громадської думки всіх учасників ринкового обороту. Система збуту є чітким вираженням загального стану ринкової інфраструктури, необхідної для розвитку фірми і сервісного обслуговування клієнтів в потрібний час і в потрібному місці.

Висновок: отже, тільки комплексний підхід до розробки стратегії та тактики маркетингових комунікацій і обов'язковий моніторинг ринку силами служби PR з внесенням оперативних корективів, які працюють на забезпечення позитивного сприйняття фірми в цілому, здатні забезпечити виконання поставлених завдань щодо ефективного збуту товарів і послуг, а найголовніше – забезпечити споживчий запит соціуму. Нерозривність взаємозв'язку маркетингу і PR виражається в тому, що саме PR служить результативним механізмом і дієвим помічником у подоланні проблем складного просування товарів від виробника до кінцевого споживача.

Література

1. Гаркавенко С. С. Маркетинг. Підручник. / С.С. Гаркавенко - К: Лібра. - 2002.
2. Липчук В. В. Маркетинг: основи теорії та практики –/ В.В. Липчук - Львів: „Новий світ” – 2003.
3. www.business.kiev.ua

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

А.В. Москаленко, студентка 2 курсу ОР «магістр» ННІ ЕіМ

І.О. Кривonos, студент 2 курсу ОР «магістр» ННІ ЕіМ

Д.О. Шаповаленко, к.е.н., доцент кафедри «Туризму і готельного господарства»

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

На сьогоднішній день готельна і туристична індустрія є тією галуззю, де рівень конкуренції в ряді країн досить високий. Постійно відкриваються нові підприємства, які надають послуги: харчування, туристично-екскурсійного обслуговування і розміщення.

Для того, щоб підприємство вижило у складних економічних умовах, необхідно розробити послідовну відповідно до обставин конкурентоспроможну стратегію. А для цього спочатку потрібно побудувати систему вибору критеріїв конкурентоспроможності стратегії.

Хороша стратегія – це план дій, який дає відповідь на запитання, яким чином витримати конкуренцію у відповідному ринковому просторі. Для того, щоб створити цю стратегію керівник підприємства чи організації перш за все повинен зрозуміти, що собою представляє те ринкове середовище і яке місце займає в ньому він.

Уміння бачити перспективу підприємства з урахуванням різноманітних факторів його внутрішнього і зовнішнього середовищ є однією з найголовніших умов управління ним. Адже будь-якому суб'єкту господарювання доводиться діяти у досить динамічному конкурентному середовищі. Тому підприємство повинно мати мобільний та ефективний набір видів діяльності, асортимент продукції, форм і методів поведінки, які можливо вигідно позиціонували його в конкурентному середовищі, завдяки якому воно б досягало близьких і віддалених цілей. Як правило, цей набір формується на основі концепції розвитку підприємства і називається його стратегією.

Конкурентні стратегії складаються з ряду підходів і напрямів, що розробляються керівництвом з метою досягнення як найкращих показників роботи в одній конкретній сфері діяльності. Вони визначають засоби конкурентної боротьби фірми на цільових ринках і виступає як: своєчасна реакція на зміни в галузі, в економіці в цілому, в політиці й інших значущих сферах; розробка конкурентоздатних заходів і дій, ринкових підходів, які можуть забезпечити міцну перевагу перед конкурентами; об'єднання стратегічних ініціатив функціональних відділів; вирішення конкретних стратегічних проблем, актуальних в даний момент.

Існує доволі багато визначень конкурентної стратегії серед яких можна відокремити від ієрархію стратегій підприємства від Антонюк Л. Л. трактує конкурентну стратегію як основу дій фірми в конкретних ринкових умовах, що визначає способи застосування маркетингу для розширення цільових ринків та досягнення ефективних результатів (рис.1).

Рис.1 Ієрархія стратегій підприємства

Стратегія підприємства – це систематичний план його потенційної поведінки в умовах неповноти інформації про майбутній розвиток середовища та підприємництва, що включає формування місії, довгострокових цілей, а

також шляхів і правил прийняття рішень для найбільш ефективного використання стратегічних ресурсів, сильних сторін і можливостей, усунення слабких сторін та захист від загроз зовнішнього середовища задля майбутньої прибутковості.

У однобізнесовому підприємстві (вузькопрофільному, що виробляє однотипну продукцію) застосовують трьохрівневу стратегію, до якої входять:

Корпоративна стратегія, що одночасно є конкурентною (діловою, бізнесовою). Функціональні стратегії. Операційні стратегії.

Найбільш розгорнутою та доречною для сучасних умов України є наступна трактовка цього поняття, яку запропонували Василенко В. О., Ткаченко Т. І.: конкурентна стратегія - формування та реалізація цілей та задач підприємства-виробника та експортера по кожному окремому ринку (сегменту ринка) та кожному товару на певний період часу для здійснення виробничо-комерційної діяльності у повній відповідності до ринкової ситуації та можливостей підприємства. Розробляється на основі дослідження та прогнозування кон'юнктури товарного ринку, вивчення товарів, покупців, конкурентів та представляє собою раціональну логічну побудову, керуючись якою організація розраховує вирішити свої маркетингові задачі.

Система конкурентних стратегій включає: стратегії формування конкурентних переваг, стратегію забезпечення конкурентоспроможності підприємства та стратегії його конкурентної поведінки.

Щоб побудувати систему критеріїв вибору конкурентоспроможної стратегії підприємства в першу чергу потрібно визначитись з методами дослідження конкурентної стратегії. Залежно від рівня і характеру агрегації та інтегрованості підприємства, використовують: формальні моделі дослідження певного виду діяльності (бізнесу) підприємства; матричні (портфельні) методи (методи портфельного аналізу підприємства в цілому); методи комплексного стратегічного аналізу; традиційні методи і прийоми економічного аналізу.

Критерії, за допомогою яких можна правильно вибрати або вдосконалити стратегію, класифікують у групи у вигляді запитань, на які необхідно мати відповіді.

До першої групи включаються показники, які дають змогу відповісти на такі запитання:

- чи має підприємство необхідну технологію і ресурси для цієї стратегії? Якщо ні, то чи достатньо часу, щоб досягти або розвинути їх раніше, ніж стратегія вичерпає свою ефективність;
- чи розуміють і схвалюють ключові менеджери основоположні умови і елементи вибору стратегії?

До другої групи належать показники, котрі дають відповідь на запитання, чи може підприємство довгий час зберігати свою конкурентну перевагу.

Третя група включає показники, значення яких доводить або спрощує обґрунтованість обраної стратегії.

Четверта група включає показники, котрі дати змогу зробити висновок щодо якості інформації, на якій будувалися передбачення при виборі стратегії.

До п'ятої групи входять показники, що ідентифікують ризик та невизначеність.

Шоста група включає показники, котрі дають змогу відповісти на запитання, яку економічну цінність створює ця конкурентна стратегія.

Критерії стратегічного вибору взаємо проникні і при оцінці альтернативних стратегій становлять єдине ціле, направлене на остаточний вибір такої стратегії.

Література

1. Василенко В. О. Стратегічне управління підприємством / В.О. Василенко, Т. І. Ткаченко / Навчальний посібник. — вид. 2-ге, виправл. і доп. за ред. Василенка В. О. — К. : Центр навчальної літератури, 2004. — 400 с.
2. Гохберг Ю. Формування стратегії досягнення високої конкурентоспроможності підприємства / Ю. Гохберг, О. Чернега // Економіст. — 2001. — № 12. — С. 74 — 79.
3. Жаліло Я. А. Економічна стратегія як категорія сучасної економічної науки / Я. А. Жаліло // Економіка України. — 2005. — № 1. — С. 19 — 27.
4. Фінансовий менеджмент : навч. посібник [курс лекцій] / за ред. Г. Г. Кірейцева. — ЖитоЧорне море : ЖІТІ, 2001. — 432 с.

ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКИ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

А.А. Мощанець, студент 5 курсу факультету управління та економіки

Л.В. Ваганова, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Актуальність дослідження. Малий та середній бізнес є основою ринковою економіки та відіграє ключову роль в економічному розвитку країни. Даний сектор економіки забезпечує зайнятість населення, наповнює внутрішній ринок споживчими товарами та послугами, збільшує експортний потенціал держави та формує дохідну частину бюджету, а також сприяє вирішенню цілої низки соціальних, науково-технічних проблем суспільства. Проте, на сьогодні без належної підтримки з боку держави в умовах карантину значній частині малого та середнього бізнесу доведеться закритися, що може призвести до краху економіки. Тому особливо актуалізується питання використання державою різноманітних інструментів стимулювання та підтримки малого та середнього бізнесу.

Ступінь дослідження проблеми. На сьогоднішній день питання підтримки малого та середнього бізнесу в умовах карантинних обмежень пов'язаних з пандемією COVID-19 досліджували ціла низка вчених та

аналітиків, зокрема: О. Мироненко-Шульган, І. М. Вагнер, І. І. Демко та інші. Проте це питання потребує всебічного аналізу і постійного моніторингу ситуації, що й підкреслює актуальність обраної теми.

Виклад основного матеріалу. Малий та середній бізнес на сьогодні постає у ролі соціально-економічного фундаменту, без якого неможливий розвиток будь-якої держави з ринковою економікою.

Переваги малих підприємств очевидні: вони більш мобільні до змін в економіці, швидко реагують на потреби ринку, характеризуються високою ефективністю капіталовкладень як за обсягом коштів, так і за терміном їх віддачі. До того ж, малий та середній бізнес є найбільш масовою формою ділової активності, що забезпечує стабільний соціально-економічний розвиток.

Динаміку кількості суб'єктів підприємницької діяльності в Україні за 2016-2020 роки наведено у таблиці 1.

Табл. 1.1.

Кількість суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу в Україні за 2016-2020 роки

Показники		Кількість суб'єктів господарювання, од.			
		2016	2017	2018	2019
Підприємства	малі	291154	322920	339374	362328
	середні	14832	14937	16057	17751
Фізичні особи підприємці	суб'єкти малого підприємництва	1558880	1466486	1483297	1560650
	суб'єкти середнього підприємництва	281	317	419	378

Примітка: складено автором на основі джерела [1].

За даними Державної служби статистики України [1], кількість малих підприємств у 2019 році становила 362328, а середніх - 17751, що значно більше порівняно з 2016 роком.

Проте, на сьогодні є ціла низка чинників, які перешкоджають розвитку малого та середнього бізнесу, зокрема, йдеться про: брак фінансових ресурсів, малий ринок збуту продукції, вузьке коло постачальників сировини, тощо. До того ж, значних збитків зазнало мале підприємництво від запровадження карантину внаслідок COVID-19. Так, за даними Спілки українських підприємців у кризовий березень 2020 року збанкрутіли і закрили свій бізнес приблизно 6% суб'єктів малого підприємництва [2], третина власників бізнесу (переважно мікро-), заявляють про падіння доходів на 90—100 % з початку

карантину. Ці ж підприємці вже звільнили до 50 % штату співробітників, що є величезною проблемою для держави.

Заслугове на увагу опитування, яке проводила «Європейська бізнес-асоціація» серед представників малого бізнесу, згідно з яким через економічні наслідки пандемії коронавірусу 18 % підприємців розглядають закриття власного бізнесу; 78 % опитаних повідомляють про втрати до 75 % доходів і тільки 4 % говорять про збільшення прибутку.

При цьому, якщо карантин триватиме ще невизначений період, 47 % шукатимуть нові можливості для розвитку. Водночас 22 % опитаних будуть змушені закрити бізнес [3, с. 64].

Усі вище перераховані факти вказують на необхідність організації ефективної державної підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу, створення дієвого захисту державою під час криз.

З огляду на вищезазначені проблеми і перешкоди розвитку малого підприємництва орієнтирами державної політики підтримки та розвитку малого та середнього бізнесу мають стати:

- забезпечити підтримку конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу;
- організувати консультативну допомогу суб'єктам малого підприємництва;
- розвиток бізнес інфраструктури;
- реструктуризація податкової системи;
- застосування фіскальних інструментів, зокрема — податкових пільг;
- продовжити діяльність з підвищення рівня прозорості і ефективності дозвільної системи шляхом удосконалення роботи місцевих дозвільних органів.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що ситуація, яка пов'язана з пандемією COVID-19 - серйозний виклик для малого та середнього бізнесу. Відповідно завдання держави - це забезпечення дієвої підтримки суб'єктів малого підприємництва задля подолання негативних наслідків карантинних обмежень.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Мироненко-Шульган О. Малий бізнес в умовах пандемії COVID-19: правове регулювання фінансової підтримки державою. URL. <https://cutt.ly/6g15FhP>
3. Вагнер І. М., Демко І. І. Вплив COVID-19 а економічний розвиток малого і середнього бізнесу в Україні. Вісник університету банківської справи. 2020. № 1 (37). С. 59-66.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ¹

О.П. Мульска, к.е.н., с.н.с. відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього Національної академії наук України»

Дослідження суспільного добробуту як доміанти економічного зростання у класичній економічній теорії, а також у поведінковій економіці вимагає особливих підходів та методів. Виділимо три *методи* оцінювання добробуту у формі побудови коефіцієнтів – «довільний», факторний аналіз, оцінка рівня споживання.

«Довільний» метод оцінювання суспільного добробуту ґрунтується на моніторингу рівня життя як середньої величини субіндексів або окремих індикаторів. Субіндексами можуть бути зведені показники споживання, заощадження, доступу до медичних послуг, соціального забезпечення, якості освіти, рівня довіри до влади та ін.

Основною умовою використання «довільного» методу для розрахунку індексу добробуту є те, що всі субіндекси (індикатори, змінні) мають однакові коефіцієнти вагової значущості.

$$I_w = \sum_{i=1}^n I_n^s / n \quad (1)$$

де I_w – індекс добробуту;

I_n^s – значення s -го субіндексу добробуту;

n – кількість субіндексів [1, с. 24].

Більш комплексним методом оцінювання добробуту є факторний аналіз на основі виділення основних компонент, що застосовується як інструмент узагальнення мінливості між системою змінних. Результатом аналізу є інтерпретація варіації набору багатовимірних даних з точки зору некорельованої лінійної комбінації індикаторів-факторів. Кожна послідовна лінійна комбінація факторів пояснює наслідковий зв'язок. Недоліком факторного аналізу при оцінюванні добробуту є ймовірність упущення окремих статистично значущих чинників, необґрунтований поділ на групи стимуляторів і дестимуляторів, присутність мультиколінарного зв'язку, що у свою чергу вносить деструктивні зміни у вагові коефіцієнти.

Початковим етапом розрахунку індексу добробуту на основі методу «головних компонент» є відбір показників для аналізу та приведення вихідних даних до однорідного ряду шляхом нормування індикаторів-стимуляторів та індикаторів-дестимуляторів. Послідовність виконання алгоритму передбачає

¹ Дослідження виконано в рамках гранту 2020.02/0215 «Фінансові детермінанти забезпечення економічного зростання регіонів та територіальних громад на засадах поведінкової економіки» за підтримки НФДУ.

розрахунок вагових коефіцієнтів для кожного індикатора в межах групи (у тому числі для кожної групи окремо) за формулою (2).

$$w_i = |Ft_i| / \sum_i^n |Ft_i|, \quad (2)$$

де w_i – вага i -го індикатора (або групи показників);

Ft_i – значення головної компоненти i -го індикатора (або групи показників);

n – кількість індикаторів у межах групи (або кількість груп показників).

На завершальному етапі алгоритму здійснюється побудова інтегрального індексу на основі мультиплікативного підходу, що передбачає розрахунок за формулою (3).

$$I_w = \prod I_g^s, \quad (3)$$

де I_g^s – зважений груповий індекс добробуту [2].

Дослідження рівня споживання як метод визначення поточного та прогностичного рівня добробуту використовується з метою отримання вагової значущості індикаторів добробуту шляхом «регресії споживання».

Дані про споживання регресуються за набором активів домогосподарств, а оцінки коефіцієнтів використовуються як ваги. Розрахункові моделі мають прогностичне значення, оскільки включають не лише соціальні норми та стандарти життя, але ґрунтуються на фінансових детермінантах. Прогностичні значення добробуту, які виражаються через взаємозалежність рівня споживання домогосподарствами і групами визначених детермінант, зокрема соціальних, економічних і фінансових, найчастіше описуються функціями «зростання» (4), синусоїдальною (5) і сигмоїдальною (6).

$$I_w^{forecast} = \frac{a D_t}{b + D_t} \quad (4)$$

$$I_w^{forecast} = a + b \cos(c D_t + d) \quad (5)$$

$$I_w^{forecast} = \frac{ab + c D_t^d}{b + x^d} \quad (6)$$

де $I_w^{forecast}$ – прогнозовані значення рівня добробуту;

t – інтервал часу;

D_t – детермінанта впливу за t -період часу;

a, b, c, d – регресійні параметри [3, с. 92-93].

Стандарти життя, на нашу думку, на основі яких оцінюють добробут на рівні громади, регіону чи країн, включати такі індикатори, як рівень багатства, комфорт, дохід, можливості працевлаштування, вартість товарів і послуг та бідність, а також тривалість життя, рівень інфляції або тривалість оплачуваної відпустки. Варто наголосити, що не менш показовими факторами, які пов'язані із рівнем життя є: депривація (рівень бідності), доступ до якісної медичної допомоги, якість освітніх послуг, інфраструктурне забезпечення, довкілля тощо.

Одним із інноваційних методів оцінки добробуту на різних рівнях є врахування концепції соціально-економічної депривації. Термін депривація

означає стан індивіда, громади чи регіону, у яких відсутні основні суспільні потреби. На нашу думку, соціально-економічна депривація – це відсутність соціальних та економічних вигод, які вважаються необхідними для суспільства, громади чи регіону. Наприклад, ОТГ із високим попитом та низьким рівнем базових потреб часто демонструють поганий соціальний та економічний статус порівняно з іншими сусідніми ОТГ.

Література

1. Васильців Т. Г., Левицька О. О., Мульська О. П. Оцінювання середовища міграційної активності населення: методичні рекомендації; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2019. 41 с.
2. Моделі ендогенного зростання економіки України: монографія / В.М. Геєць, М.І. Скрипниченко, С.С. Шумська та ін.; ДУ «Ін-т економіки та прогнозування» НАН України. К., 2007. 575 с.
3. Міграційна активність населення Карпатського регіону України: тенденції, загрози, методи регулювання: наукове видання / за ред. д.е.н., проф. Т. Г. Васильціва. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів. 2020. 128 с.

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ПРИ ІНТЕНСИВНОМУ РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В.А. Назаренко, аспірант 4 року навчання факультету землевпорядкування

А.Г. Мартин, д.е.н., доцент, завідувач кафедри землевпорядного проектування

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Сучасний глобалізований світ все більше стає урбанізованим, тому ключові економічні та політичні важелі держав переходять до низки найзначніших міст. Такі міста формують центри поширення та розвитку урбанізації і, як правило, вони характеризуються певною вузько спрямованою направленістю у своїй діяльності на макроекономічному рівні [1]. Прикладом можуть слугувати такі міста як: Лондон, Париж, Токіо, Нью-Йорк, Лос-Анжелес, Сингапур, Чикаго, Шанхай, Гуанчжоу, Шеньчжень та інші. За існуючими на даний час прогнозами сумарний ВВП першої десятки таких міст світу досягне 13,5 трильйонів доларів США до 2035 року.

У той же час, слід зазначити, що не кожне з таких міст - світових мегаполісів різних континентів світу Європи, Азії та Північної Америки має найбільшу чисельність населення у своїх державах. Протягом наступних 15 років центр економічного розвитку світу переміститься до окремих регіонів Азії. Лідерські позиції за річним приростом ВВП займають такі міста, як

Бангалор (8,5%), Дакка (7,6%), Мумбаї (6,6%) та Делі (6,5%). Як показують результати досліджень аналітиків одної з провідних компаній, що займається аналізом світового ринку нерухомості, основними чинниками такого приросту стануть вузько направлені спеціалізації у галузях високих технологій, швидке переміщення значного числа кваліфікованих кадрів до таких регіонів, збільшення регіонального товарообігу через найбільші морські порти та національні транспортні вузли.

З іншого боку, маємо приклади сучасних проблем, таких як зміни кліматичних умов, що викликані швидкою урбанізацією та не раціональним використанням природних ресурсів. Прикладом може слугувати столиця Індонезії Джакарта, де стрімке збільшення чисельності населення та значні кліматичні зміни створюють значну небезпеку для сталого розвитку. У наступні десятиріччя прогнозується збільшення населення Джакарти до 38 мільйонів. У той же час перед містом постануть серйозні виклики: можливе підняття рівня моря, помилкова державна політика, наслідком якої стало нераціональне використання земельних ресурсів і не ефективне містобудування у контексті розвитку інфраструктури та водозахисних конструкцій. Після кроком, що був прийнятий на державному рівні, став план щодо переміщення столиці на острів Борнео, проте це не вирішить проблем, які уже накопчилися. В сучасних умовах стрімкої урбанізації та майбутніх кліматичних змін доцільно проводити зважену політику у контексті сталого розвитку міських територій та раціонального використання земельних ресурсів з прогнозом на найближчі 20-25 років.

Україна також не стоїть осторонь глобальних викликів часу, пов'язаних з глобалізацією та урбанізацією, а саме: значна трудова міграція, застаріле земельне законодавство та не ефективне використання земельних ресурсів. Тому, автором дослідження було проведено аналіз соціальних, екологічних та економічних чинників, що впливають на розвиток економіки окремих об'єднаних територіальних громад України. Виявлено, що ключовими з них є: стрімкий розвиток сусідніх держав, таких як Польща та Словаччина, де середня заробітна плата значно вища, ніж в Україні, та становить 1300 \$, що спричинило відтік з працездатного населення. Це і екологічні катастрофи, такі як паводки, лісові пожежі, не ліберальні земельні відносини, що склалися в Україні. Усі вищезазначені фактори стримують економічний розвиток міських та приміських територій України. Одним із варіантів вирішення вказаних проблем може бути новий підхід до раціонального, економічно ефективного використання земельно-ресурсного потенціалу України, а саме: генерування найбільшої кількості доданої вартості за рахунок зміни фокусу з реалізації сировини на виробництво та продаж готової продукції [2].

Київ є таким прикладом міста України, що стрімко розвиваються. Тому в цьому контексті відбувається зміна використання земельних ресурсів, сільськогосподарські та промислові території скорочуються, а територія цивільної та житлової забудови стрімко збільшується [3]. Середня заробітна плата у місті Києві становить 560 \$, що у 1,5 рази вище за середню по країні.

Основна ділова діяльність відбувається в 3 районах міста Києва, а основним видом економічно-трудової діяльності є торгівля. Але навіть ці економічні показники розвитку Києва набагато нижчі за європейські столиці та великі міста світу. Прикладом може слугувати Варшава, де середня заробітна плата становить 1700 \$, а головними видами економічно-трудової діяльності столиці сусідньої Польщі є промисловість, будівництво та високі технології. Автор роботи акцентує увагу на доцільності запровадження більш гнучкого та ефективного механізму економічного планування міст та приміських територій та довгострокового прогнозування плану розвитку ОТГ та найзначніших міст України. Варто змінити підхід до існуючої закритої моделі землекористування та стимулювати виробництво готової продукції з високою доданою вартістю, щоб ефективно конкурувати на світовому ринку, а тим самим забезпечити високу трудову зайнятість населення України.

Література

1. Назаренко В.А. Сучасні виклики урбанізації - економічний погляд. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2018. №2. С. 97-104.
2. Мартин А.Г., Заячківська Б.Б. Еколого-економічне моделювання раціонального використання земельно-ресурсного потенціалу. *Агросвіт*. 2018. №18. С. 3-9.
3. Назаренко В.А. Урбанізація в сучасних умовах: економічний аспект на прикладі міста Києва. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2019. №3. С. 69-80.

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Г. С. Некраса, студентка 2 курсу ННІ економіки, оподаткування та митної справи

Л.А. Лукашенко, студентка 2 курсу ННІ економіки, оподаткування та митної справи

С. А. Супруненко, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту

Університет державної фіскальної служби України

Сучасний розвиток українського бізнесу, інтеграція до світової економічної системи, екологічні та соціальні виклики вимагають від підприємств здійснення соціально відповідальної діяльності. В умовах загострення соціально-економічних та політичних проблем тема внутрішньо соціальної відповідальності підприємств нині постає актуальним питанням менеджменту та суспільного розвитку в Україні.

Формування системи та механізму соціальної відповідальності корпорації дає змогу компаніям отримати стійкі конкурентні переваги на довгострокову перспективу в сучасних умовах функціонування. За своєю суттю корпоративна соціальна відповідальність відображає добровільне рішення компаній брати участь у поліпшенні суспільства і захисті навколишнього середовища.

Корпоративна соціальна відповідальність – це передусім ефективний інструмент саморозвитку компанії, розвитку місцевих спільнот та побудови конструктивного діалогу з різними секторами суспільства. Інвестуючи у програми підтримки, компанія забезпечує собі сталий розвиток у майбутньому. [1, с. 196].

Можна зазначити, що ініціювати впровадження соціально відповідальної поведінки компанії варто починати з персоналу компанії, адже працівник організації уособлює дещо спрощену модель організації. Тому твердження, що ступінь успішності працівників компанії віддзеркалює рівень успішності і конкурентоспроможності компанії є досить логічним і не вартим доведення. Тому ставлення компанії до власного персоналу є внутрішньою корпоративною соціальною відповідальністю.

Включення України в європейські й світові інтеграційні процеси спонукають вітчизняні підприємства відстоювати власні позиції в жорсткій конкурентній боротьбі. Для досягнення необхідного рівня конкурентоздатності вітчизняних підприємств та національної економіки в цілому є необхідним забезпечення високих темпів їх розвитку та реалізації потенціалу. Але при цьому замало лише факторів економічної ефективності – вони повинні активно і системно доповнюватися чинниками етичного, соціального та екологічного характеру.

Дослідження, проведене під егідою ООН серед українських компаній, виявило, що найпоширенішими проявами КСВ серед підприємців є введення програм поліпшення умов праці (65,5% респондентів), навчання та розвиток персоналу (63,2%), благодійність (56,0%), етична та відповідальна політика щодо споживачів (49,5%), участь у розвитку регіонів, де веде діяльність компанія (32,3%), впровадження екологічних стандартів (29,8%), політика етичного ставлення до акціонерів (20,8%), відкритість і прозорість звітності про фінансову та виробничу діяльність компанії (18,7%) [2].

З метою впровадження соціальної відповідальності для системних і якісних змін в Україні у 2008 році була заснована Експертна організація Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» (Центр КСВ). У 2018 році Центр «Розвиток КСВ» презентував дослідження щодо того, як українські компанії впроваджують Цілі сталого розвитку, рівень був оцінений на основі аналізу нефінансових звітів 25 компаній [3]. Аналіз нефінансових звітів та результати заповнення форми Глобального договору (суб'єктивна думка компаній) дозволив сформулювати пріоритетність:

- гідна праця та економічне зростання
- промисловість інновації та інфраструктура
- пом'якшення наслідків клімату

– захист населення та відновлення систем екосистем суші.

Нажаль, менше половини українських компаній (11 з 25), нефінансові звіти яких були проаналізовані, акцентують увагу на розвитку партнерства, тобто фактично недооцінюють значення використання переваг ділової взаємодії. У той же час інтеграційні процеси, характерні для нинішнього етапу розвитку економіки зробили ділове партнерство чинником конкурентних переваг, оскільки завдяки взаємодії підвищується рівень конкурентоспроможності всіх учасників партнерства на глобалізованих ринках.

Розглядаючи діяльність у сфері КСВ українських компаній, слід зазначити, що заходи більшою мірою спрямовані на проблеми внутрішнього середовища: покращення умов праці, підвищення рівня здоров'я працівників. Так наприклад, КСВ компанії Roshen включає побудову дитячих майданчиків, допомогу медичним закладам, допомогу постраждалим у зоні АТО, розвиток культури (реконструкція Київського драматичного театру; Альфа-Банк підтримує розвиток культури (постійний партнер Міжнародного джазового фестивалю Alfa Jazz Fest); компанія Київстар започаткувала програму розвитку талантів «Аргентум».

Отже, в Україні впродовж останніх років усе більшого поширення набуває корпоративна соціальна відповідальність. Сьогодні її намагаються інтегрувати у свою діяльність усе більше підприємств, проте на разі активно принципи КСВ впроваджуються у корпораціях так як вони мають достатній рівень фінансування.

Література

1. Смирнова І.І. Концептуальні основи формування корпоративної соціальної відповідальності/ І.І. Смирнова, Є.Т. Чемерис. Приазовський економічний вісник. Класичний приватний університет. Випуск 3(20) 2020. С.195-201.
2. Сардак С.Е. Внутрішня корпоративна соціальна відповідальність підприємства: теоретичні та практичні аспекти С.Е. Сардак, К.С. Гасленко / Економіка і суспільство. 2017. № 12. С. 342–347.
3. Карпенко О.О., Мандзюк Н.К. Соціальна відповідальність як чинник економічного розвитку вітчизняних підприємств. Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". 2018. № 4. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2018/7.pdf

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ ЯК УМОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ РІВНОВАГИ ТЕРИТОРІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Я.В. Непша, студент 4 курсу природничо-географічного факультету

С.В. Гришко, к. г. н., доцент кафедри фізичної географії і геології

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Стратегічним напрямом держави, що закладений на міжнародному рівні і реалізується в конкретних національних програмах, є охорона, збалансоване і виправдане використання біологічного різноманіття як національного багатства кожної країни. Біологічне різноманіття є найважливішим спадком будь якої держави і є не тільки потенційним джерелом, часто ще невідомих людині, колосальних матеріальних благ (старих і нових видів продовольства, одягу, ліків та інших предметів забезпечення його життєдіяльності і творчості), але й основою, що забезпечує стабільність функціонування біосфери, а отже є запорукою існування людства взагалі.

Збереження та невиснажливе використання біорізноманіття визнано одним з пріоритетів державної політики України у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони довкілля, невід'ємною умовою поліпшення його стану та екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку. Ключовим підходом до збереження біологічного різноманіття на всіх його рівнях (видовому, популяційному, ценотичному, генетичному) є збереження різноманіття місць мешкання і різноманіття життєздатних популяцій, що, в свою чергу, закладено в основу концепції екологічної мережі.

Основною метою створення екомережі є збільшення площі земель країни з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їх різноманіття, близького до притаманного їм природного стану, та формування їх територіально єдиної системи, побудованої відповідно до забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин, яка б забезпечувала збереження природних екосистем, видів рослинного і тваринного світу та їх популяцій. При цьому національна екологічна мережа має відповідати вимогам щодо її функціонування у Всеєвропейській екологічній мережі та виконувати провідні функції щодо збереження біологічного різноманіття [1, 3].

Екологічна мережа (екомережа) – єдина територіальна система, яка включає ділянки природних ландшафтів, що підлягають особливій охороні, і території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні і лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні території та об'єкти інших типів, що визначаються законодавством України, і є частиною структурних територіальних елементів (елементи) екологічної мережі – природних регіонів, природних коридорів, буферних зон.

Розбудова екомережі передбачає створення екологічних мереж не лише з метою підтримки екологічного балансу, але і рекреації, водоохоронних функцій, оптимізації структури сільськогосподарського землекористування, відновлення занедбаних, екологічно безперспективних земель і збільшення продуктивності природних ресурсів.

Екологічна мережа є комплексною, багатофункціональною природною системою, до основних функцій якої належить збереження біорізноманіття, стабілізація екологічної рівноваги, підвищення продуктивності ландшафтів, покращення стану довкілля, перехід до збалансованого розвитку регіону і формування належних природних умов комфортної життєдіяльності населення.

В Запорізькій області створено 2 національних природних парку (НПП) – «Великий Луг» та «Приазовський». Зазначені установи природно-заповідного фонду є ключовими ядрами структурних елементів національної екомережі.

Найбільш пріоритетними для створення у межах Запорізької області є Придніпровський та Азово-Чорноморський міжнародні екологічні коридори.

Національний природний парк «Великий Луг» є ключовим ядром в Придніпровському коридорі. До складу коридору також входять території природно-заповідного фонду загальнодержавного значення – «Великі та Малі кучугури», «Крутосхили Каховського водосховища», «Дніпровські пороги».

Приазовський НПП є ключовим ядром в Азово-Чорноморському коридорі. Основними територіями екологічного коридору є заказники – «Сивашик», «Молочний лиман», «Коса Обитічна», «Заплава річки Берда». Парк поєднав між собою ключові території екологічного коридору між суміжними адміністративними територіями Херсонської та Донецької області.

Формування регіональної екологічної мережі передбачає подальший розвиток природозаповідання, особливо в природних та адміністративних районах, в яких недостатньо репрезентовані природні заповідні ландшафти. Регіональна екологічна мережа сприятиме збалансуванню структури землекористування, оптимізації ландшафтно-екологічної структури території, що в свою чергу створить сприятливу екологічну ситуацію та високий рівень комфортності природних просторових умов проживання населення.

У межах Запорізької області визначено 13 екологічних коридорів: 1 – міжнародний; 2 – національних; 5 – регіональних; 5 – локальних. Площа міжнародних та національних екокоридорів складає 813 800 га, регіональних – 117 000 га, локальних – 42 200 га. Загальна площа екологічних коридорів – 973 000 га. У межах екокоридорів визначено 37 ключових елементів (ядра) з площею 222 600 га [2, 4]. Екологічні коридори:

- Азово-Чорноморський прибережно-морський екологічний коридор;
- Дніпровський екологічний коридор;
- Південноукраїнський екологічний коридор;
- Бердянський регіональний екологічний коридор;
- Молочанський регіональний екологічний коридор;
- Конківський регіональний екологічний коридор;
- Терсянський регіональний екологічний коридор;

- Гайчурський регіональний екологічний коридор;
- Корсацький локальний екологічний коридор;
- Лозуватський локальний екологічний коридор;
- Обитіченсько-Кільтичівський локальний екологічний коридор;
- Янчурський локальний екологічний коридор;
- Велико-Білозерський локальний екологічний коридор.

До складу екомережі увійшли дві сполучні території з загальною площею 132 600 га.

Екологічна мережа включає: 26 територій найбільш важливого значення, на яких зростають природні рослинні угруповання Зеленої книги України з площею у 19 160 га; 24 території, які є найбільш важливими місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України з площею до 25 000 га [2].

Загальна площа структурних елементів екомережі Запорізької області становить 1 140 237 га, у тому числі: екологічні коридори – 973 000 га; сполучні території – 132 600 га; території високого біорізноманіття (Зелена та Червона книги України) – 34 636,6 га [4].

Рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 р. № 29 в області затверджена обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки (далі – Програма), яка розроблена у відповідності до основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року. Однією з частин Програми є розділ «Формування регіональної екологічної мережі. Природно-заповідний фонд. Збереження біологічного та ландшафтного біорізноманіття», яким передбачено розробку місцевих схем екомережі та регіональної схеми екомережі Запорізької області. Регіональна схема формування екологічної мережі Запорізької області затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 31.10.2016 р. № 3.

На території області розташовано 5 водно-болотних угідь міжнародного значення – «Молочний лиман», «Коса Обитічна та затока Обитічна», «Гирло р. Берди, коса Бердянська та затока Бердянська», «Архіпелаг Великі і Малі Кучугури» та «Заплава Сім Маяків». Загальна площа водно-болотних угідь області складає 36 014,25 га [4]. В межах територій водно-болотних угідь розташовані об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, а саме: заказники «Коса Обитічна», «Молочний лиман», «Заплава р. Берда», «Великі та Малі Кучугури», Приазовський НПП, НПП «Великий луг». Розроблено та затверджено Паспорти на всі водно-болотні угіддя міжнародного значення.

Міжрегіональними коридорами найвищого статусу є Придніпровський та Азово-Чорноморський. До регіональних можливо віднести коридори уздовж рр. Великий та Малий Утлюки, Білозерка, Лозуватка, Обитічна та ін. Локальні коридори визначаються при більш детальних дослідженнях і можуть створюватись у невеликих лінійних структурах як природного, так і штучного походження.

Протягом 2019-2020 рр. в Запорізькій області продовжувалася робота по створенню нових та розширенню існуючих ключових територій регіональної екологічної мережі – територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого і загальнодержавного значення.

Література

1. Воронка В. П., Коломійчук В. П., Демченко В. О. Особливості розробки місцевих (районних) схем екомережі на прикладі Запорізької області. *Вісник Біосферного заповідника «Асканія нова»*. 2019. Т. 21. С. 47–51.
2. Екологічний паспорт Запорізької області за 2019 рік URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/2509/ekologichniy-pasport-zaporizkoji-oblasti-za-2019-rik.html> (дата звернення: 08.11.2020).
3. Коломійчук В. П., Воронка В. П., Демченко В. О. Екологічна мережа Запорізької області. *Заповідна справа в Україні*. 2010. Т. 16. Вип. 1. С. 10–17.
4. Регіональна доповідь про стан навколишнього середовища у Запорізькій області URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/52082/regionalna-dopovid--pro-stand-navkolishnogo--prirodnogo-seredovisha-u-zaporizkiy-oblasti-u-2019-rotsi.html> (дата звернення: 08.11.2020).

ПИТАННЯ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ ШУМУ ВІД ЕНЕРГЕТИЧНОГО ОБЛАДНАННЯ ТЕПЛОВИХ СТАНЦІЙ

В.Л. Онацька, студентка 6 курсу факультету Інженерних мереж і екології міст

В.О. Росоха, к.п.н., професор кафедри Охорони праці та безпеки життєдіяльності

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Робота енергетичного обладнання в штатному режимі пов'язана з шумовипромінюванням, яке перевищує санітарні норми не тільки на території енергетичних об'єктів, а й на території навколишнього району. Особливо це важливо для енергетичних об'єктів які знаходяться у великих містах поруч з житловими районами. Використання парогазових установок і газотурбінних установок, а також обладнання більш високих технічних параметрів пов'язано зі збільшенням рівнів звукового тиску в навколишньому районі.

Деякий енергетичне обладнання має тональні складові в своєму спектрі випромінювання. Цілодобовий цикл роботи енергетичного обладнання обумовлює особливу небезпеку шумового впливу для населення в нічний час. Перевищення допустимих норм від постійно діючого обладнання теплових електричних станцій (ТЕС) може досягати: для виробничих зон 25- 32дБ; для територій житлових зон 20-25дБ на відстані 500м від потужної ТЕС і 15-20 дБ на відстані 100 м від великої районної теплової станції або районної теплової

станції міста. Тому проблема зниження шумового впливу від енергетичних об'єктів є актуальною і найближчим часом її значення буде зростати.

Основними вимогами глушників, які використовують на об'єктах енергетики:

- висока акустична ефективність;
- помірне аеродинамічний опір, який мав би обмежувати або погіршувати експлуатаційні характеристики обладнання;
- мінімальні габаритні розміри;
- надійність експлуатації при відносно високих температурах з урахуванням можливості виникнення корозії;
- помірні капітальні витрати на виготовлення і установку;
- технологічність у виготовленні, компактність і легкість монтажу.

За останні роки розроблено для об'єктів енергетики ефективні глушники для найбільш інтенсивних джерел шуму, а саме:

- парових викидів;
- парогазових установок;
- водогрійних котлів та інших джерел.

Скидання пара енергетичних котлів в атмосферу є найбільш інтенсивним, хоча і короткочасним, джерелом шуму, як для території підприємства, так і для навколишнього району. Акустичні виміри показують, що на відстані 1 - 15 м від парового викиду енергетичного котла рівні звуку перевищують не тільки допустимий, але і максимально допустимий рівень звуку (110 дБА) на 6 - 28 дБА. Тому розробка нових ефективних глушників є актуальним завданням.

Запропонований глушник містить багатоступеневий корпус, складений з розташованих обичайок, що утворюють ступені глушника. Перша щабель глушника має дренажний патрубок для відведення накопичується конденсату. В кожному ступені глушника знаходиться згорнута сітка, яка сприяє плавному розширенню потоку пари. На виході останньої ступні розташовано конічний відбивач, забезпечений циліндричними обичайками для зниження шуму на низьких частотах. На зовнішній стороні відбивача розташовані напрямні перегородки для зниження аеродинамічного опору глушника. Остання щабель глушника забезпечена камерою глушіння, внутрішня поверхня якої покрита звукопоглинальним матеріалом. Звукопоглинальний матеріал утримується від видування за допомогою склотканини і перфорованих конічних і циліндричних металевих обичайок і кілець. Усі сходинки глушника зовні облицьовані звукопоглинальним матеріалом. На виході камери глушіння розташована дах для запобігання попадання атмосферних опадів всередину глушника. Глушник може мати модифікації в залежності від необхідного зниження рівня шуму викиду.

Література

1. Марченко М.Е., Пермяков А.Б. Современные системы шумоглушения при сбросах больших потоков пара в атмосферу // Теплоэнергетика. – 2007. – №6. – С. 34–37.
2. Тупов В.Б. Способы снижения шума от водогрейных котлов РТС. // Теплоэнергетика, №1, 1993, С. 45-48

РОЛЬ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Р.В. Пироженко, студентка 2 курсу ОР «магістр» ННІ ЕіМ

Д.О. Шаповаленко, к.е.н., доцент кафедри «Туризму і готельного господарства»

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Останнім часом, як окрема форма відпочинку та проведення дозвілля, все активніше почав розвиватись сільський зелений туризм. Передумовами його розвитку як у світі, так і на території нашої держави, був підвищений рівень урбанізації, що викликав наступні прагнення мешканців міст: проведення вільного часу та оздоровлення на природі поза межами мегаполісів, де є чисте повітря, екологічно чисті продукти харчування та природні води, цілком інші, спокійніші, відмінні від міських, ритм, уклад і культура життя, де є можливість участі в сільськогосподарських роботах і садівництві, догляді за тваринами, зборі дарів природи (ягід, грибів, цілющих трав). Дуже часто вирішальним фактором при виборі сільської садиби як місця проведення відпустки, був фінансовий - значно дешевший відпочинок у порівнянні з відпочинком в урбанізованих районах, з їх коштовними готелями та великими туристично-відпочивальними комплексами.

У сучасних умовах сфера туризму в рамках світової економіки є глобальним бізнесом і цей ринок постійно розширюється не залишаючи без уваги жодну країну світу. Значення туризму, зокрема сільського туризму, для національної економіки в той же час пов'язано з тими перевагами, які він приносить за умови успішного розвитку і, перш за все, це збільшення доходів і зростання добробуту населення, зростання робочих місць не тільки в самій галузі, але і в суміжних обслуговуючих галузях. З цією метою пропонуємо використати такий інструментарій залучення сільського населення.

Інструментарій залучення сільського населення до занять туристської діяльністю

Інформування населення про сільський туризм	Повідомлення населення про сферу сільського туризму	Залучення сільського населення в туристичну діяльність
<ul style="list-style-type: none"> • Публікація в ЗМІ матеріалів • про ефективність розвитку туризму в регіоні, досвіді розвитку сільського туризму; • Інформування населення про події, цінності гостинності, новинах галузі • Профорієнтаційна робота зі школярами щодо отримання професій у сфері туризму, підписання цільових договорів на навчання; • Розробка заходів щодо формування у підростаючого покоління патріотичного, відповідального ставлення до регіону, сільських територій; • Сприяння формуванню волонтерських рухів та їх залучення в реалізацію проектів, що сприяють розвитку сільського туризму в регіоні 	<ul style="list-style-type: none"> • Просвітництво молоді • Проведення виїзних навчаючих заходів для спеціалістів в галузі сільського туризму і підприємців • Забезпечення координації між учасниками освітнього процесу в сільському туризмі • Підтримка профільної професійної освіти, системи підготовки і перепідготовки кадрів для підприємств індустрії туризму, інтеграція в освітній процес проблематики розвитку сільського туризму 	<ul style="list-style-type: none"> • Організація і проведення щорічних конкурсів в сфері сільського туризму • Організація і проведення фестивалів, свят, конкурсів, заходів, присвячених пам'ятним датам, туристсько-спортивних заходів в сільській місцевості • Створення системи преференцій що беруть участь в просуванні сільських туристських брендів, що займаються сільським туризмом, що ініціюють проекти в сфері сільського туризму • Проведення конкурсу проектів з розвитку сільських маршрутів / проектів • Гарантування організаційно-інформаційної підтримки проектів в сільському туризмі

Іншою важливою перевагою розвитку галузі є мультиплікативний ефект туризму, тобто його вплив на розвиток суміжних галузей економіки: транспорт, торгівля, сільське господарство, зв'язок, виробництво товарів народного споживання, соціальна сфера. Як наслідок, ми можемо розглядати туризм як соціально-економічне явище і приділити особливу увагу його розвитку, тим більше, що в Україні є всі умови для розвитку цієї галузі.

Третя перевага - зростання податкових надходжень до бюджетів різних рівнів, тобто ефективний розвиток туризму дозволяє значно збільшити надходження валюти в країну, забезпечуючи зростання податкових платежів до бюджетів і розвиваючи інші галузі національної економіки. Тим більше, що на сучасному етапі становлення і розвитку туризму в Україні робиться спроба вирішення переважно економічної задачі, тобто отримання максимального прибутку і поповнення за рахунок податків дохідної частини бюджетів різних рівнів.

Рис. 1. Механізми регулювання сільського туризму по характеру впливу

Сільський туризм виступає важливим чинником стабільного динамічного збільшення надходжень до бюджету, активізації розвитку багатьох галузей економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо).

Сільський відпочинок в Україні за рахунок збереження етнографічної самобутності повинен набути національного значення[5].

По-перше, він дає поштовх для відродження й розвитку традиційної культури: народної архітектури, мистецтва, промислів - усього, що складає місцевий колорит, і що, поряд із природно-рекреаційними чинниками, є не менш привабливим для відпочиваючих.

По-друге, через сільський відпочинок мешканці урбанізованих територій з масовою культурою мають можливість пізнати справжні українські традиції.

По-третє, етнокультура села репрезентує Україну світові й приваблює також іноземних туристів. Тому як передумову успішного розвитку відпочинку в сільських етнографічних районах треба розглядати формування ідеології відродження й розвитку всього спектра традиційної культури, починаючи від форм господарських занять до надбань духовної сфери, що діятимуть як сприятливі чинники для індивідуального відпочинку в етнографічних районах України.

Сільське населення України здатне отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму від таких видів діяльності, як [4]: облаштування туристичних маршрутів; облаштування й експлуатація стоянок для туристів; робота гідом чи екскурсоводом; транспортне обслуговування туристів; егерська діяльність (полювання, аматорське та спортивне рибальство); прокат туристичного спорядження; послуги приймання туристів; кулінарні послуги; підготовка культурних програм; народні промисли; виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування; реалізація туристам ягід та грибів.

Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в усіх регіонах України зумовлена такими обставинами [5]: розвиток сільського зеленого туризму стимулює мале підприємництво, важливе для оздоровлення економіки аграрних районів країни; регіони України володіють малоосвоєним рекреаційним потенціалом, що потребує пошуку альтернативних та ефективних стимулів для його раціонального використання у відпочинково-туристичних цілях; створення та розвиток агрорекреаційного сервісу вирішує низку напружених соціальних проблем багатьох регіонів, зокрема, масового безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату тощо; збережена етнокультурна самобутність історичних країв нашої держави виступає ексклюзивною, міжнародно-туристичною, конкурентною перевагою, що дозволить Україні бути серед основних осередків розвитку сільського туризму в Європі.

Таким чином можна підсумувати, що сільський туризм в Україні має чималі перспективи для розвитку економіки країни, а саме, як складова внутрішнього, а головне і міжнародного туризму на перспективу. Головною проблемою та перешкодою відсутність достатньої нормативно-законодавчої бази для цього виду діяльності та відсутність порозуміння між державою в особі податкових органів та підприємців, що працюють чи збираються працювати у цій сфері бізнесу.

Література

1. Держстат України (2019) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/rp/eans/eans_u/rbrn_rik16_u.htm
2. Малік, М.Й. Сільський аграрний туризм як чинник розвитку сільських територій України [Текст] / М.Й.Малік, Л.В. Забуранна // Економіка АПК : Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2012. – № 5. – С. 110- 115.
3. Рада планує визначити поняття сільського зеленого туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/rada-planuet-opredelit-ponyatie-selskogo-1495550443.html>
4. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm
5. Перспективы развития сельского зеленого туризма в Украине. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vechervkarpatah.at.ua/publ/>.

СТВОРЕННЯ БРЕНДУ ЛОКАЛЬНОЇ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

В.Д. Півень, студентка 2 курсу магістратури факультету міжнародного туризму та економіки

С.М. Цвілий, к.е.н., доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Національний університет «Запорізька політехніка»

Сьогодні вітчизняні дослідники недостатньо уваги приділяють розвитку сфери послуг та, зокрема розвитку ринку туризму в Запорізькому регіоні [1]. В економіці Запорізької області найбільший потенціал, з одного боку, становлять орієнтовані на експорт виробництва і комплекси (металургійний комплекс), а з іншого - значний туристичний потенціал. Але ці найважливіші галузі і сектори економіки погано структурно пов'язані і розвиваються паралельно, оскільки сектор промислового туризму, який міг би стати головною сполучною ланкою між ними, перебуває в стадії становлення, розвивається повільними темпами і поки не впливає на економіку. В цьому регіоні доцільно виділити господарські комплекси і підгалузі сфери туристських послуг, які є пріоритетними для проведення інноваційних структурних перетворень: туристичний комплекс (1), готельно-ресторанний комплекс (2), сфера дозвілля (3), курортно-рекреаційний комплекс (4), агропромисловий комплекс (5), харчова промисловість (6), охорона здоров'я та екологія (7), утилізація використаних товарів народного споживання (8). Першочергову фінансову й організаційно-технічну підтримку органів державної влади в зазначених галузях доцільно надавати в розрізі чітко окреслених напрямів і завдань брендингу і створення бренду території [4, с. 7].

Особливим культурно-історичним об'єктом території Запорізького краю слід вважати острів Хортиця, який є найбільшим островом на річці Дніпро та найбільшим річковим островом у Європі. В умовах інформатизації суспільства, розширення меж доступу населення України до глобальних інформаційних систем важливим є використання сучасних інноваційних способів просування туристичних послуг підприємств області [3]. Острів Хортиця довгий час не мав власного порталу в мережі Інтернет, що стримувало можливості поширення інформації про його потенціал на локальному, регіональному, національному і міжнародному рівнях. Такий портал було створено у 2014 році, тобто він вже існує шість повних років, а кількість відвідувань зросла з 38,2 тисяч (2015) до 50,3 тисяч (2019). При цьому, зроблено висновок про недостатню кількість відвідувань даного порталу і необхідність активних дій до зміни ситуації [2].

З метою визначення чинників впливу та формулювання стратегічних напрямків розвитку туристичного об'єкту Хортиця на період 2022-2025 рр. з залученням потенціалу широкого кола громадськості та експертів (фахівців різних галузей науки та бізнесу, представників влади, громадських організацій,

студентської молоді міста Запоріжжя) було виявлено проблеми та потенційні можливості острову Хортиця, потреби громади та місцевого бізнесу, найважливіші кроки та заходи щодо розбудови туристичної галузі, проведено ідентифікацію сильних і слабких сторін, потенційних можливостей і зовнішніх загроз, зроблено їх порівняльний аналіз. За результатами цієї роботи проведено та складено два фрагменти матриці SWOT-аналізу за позицією «Стратегічний розвиток туристичного бренду «острів Хортиця»: фрагмент 1 «Локальні чинники» (таблиця 1) і фрагмент 2 «Глобальні чинники» (таблиця 2) [5, с. 262].

Таблиця 1 – Локальні чинники впливу на туристичний бренд «острів Хортиця»

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – унікальна історична і культурна спадщина; – «брендовий» об'єкт міста Запоріжжя та Запорізької області; – наявність об'єктів природо-заповідного фонду України; – місце проведення різних заходів відпочинку та дозвілля; – багата флора та фауна; – наявність великої території; – широкий спектр можливостей організації різних видів туризму; – організація екскурсій без залежності від сезону; – відсутність аналогічного конкурентного об'єкту у радіусі 300 кілометрів. 	<ul style="list-style-type: none"> – низька якість окремих муніципальних і комерційних послуг (вивіз сміття, прибирання вулиць, транспорт); – проблеми з благоустроєм та висока природна засміченість території; – низька якість і недостатній асортимент послуг для відвідувачів; – відсутність традицій системного управління територією; – відсутність ефективної організаційної структури з управління розвитком туристичного бренду Хортиця; – імідж туристичного бренду достатньо не відображено у соціальних мережах; – не розвинена інфраструктура.

Таблиця 2 – Глобальні чинники впливу на туристичний бренд «острів Хортиця»

Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – доступність сучасних інформаційних технологій для діджиталізації; – збільшення глобального попиту на туристичні продукти; – наявність постійного туристичного потоку на острів Хортиця; – спільний розвиток з місцями, які є туристичними партнерами; – зацікавленість новими туристичними проектами молодіжних громадських організацій; – зацікавленість історико-культурною спадщиною з боку української діаспори всього світу (Канада, США, тощо); – альтернативні джерела фінансування (зростання інтересу бізнес-структур); – наявність попиту з боку запорожців та громадян України до рекреаційного, пізнавального та історичного туризму 	<ul style="list-style-type: none"> – незадовільний стан вітчизняної транспортної інфраструктури; – обмеженість бюджету щодо інвестування в розвиток території та недостатність фінансування; – погіршення екологічної ситуації в місті Запоріжжя; – неефективне управління вітчизняною туристичною галуззю, в цілому; – зниження купівельної спроможності споживачів туристичних послуг.

Взагалі, ідея розробки локального бренду «острів Хортиця» є результатом креативного процесу конструювання асоціативних й психосемантичних значень у сприйнятті вітчизняними та закордонними туристами Запорізького регіону з урахуванням поширених архетипів представників цільової аудиторії на трьох рівнях: раціональному (вигоди і переваги), емоційному (приємні переживання), духовному (співвідношення бренду зі своїми потребами і стилем життя). Таким чином, бренд острова повинен тісно пов'язувати матеріальні і нематеріальні (зокрема символічні) ресурси цієї локальної території Запорізької області.

За результатами побудови обох фрагментів матриці SWOT-аналізу авторами надано практичні рекомендації щодо стратегічного розвитку туристичного бренду «острів Хортиця» (брендингу), основними з яких є:

- розробка і реалізація інноваційної та ефективної маркетингової стратегії для досягнення середньо- і довгострокових цілей брендингу;
- розробка і реалізація системи заходів щодо формування, розвитку і просування бренду «острів Хортиця», зміцнення іміджу для споживачів туристичних послуг, професійного співтовариства, бізнесу, влади;
- розробка ефективної рекламної та PR-політики просування бренду з метою формування його позитивного іміджу в Україні і за кордоном;
- формування на основі вивчення інноваційного досвіду в сфері просування брендів нових пріоритетів розвитку туристичної території «острів Хортиця» та розробка конкретних пропозицій для їх досягнення;
- збір та систематизація інформації про послуги туристичних бізнес-структур Запорізької області з метою їх подальшої популяризації;
- забезпечення єдиної політики підприємницьких бізнес-структур в здійсненні маркетингової діяльності на ринку туристичних послуг;
- розвиток бізнес-культури в площині здійснення брендингу острова Хортиця за допомогою розробки і просування єдиного фірмового стилю;
- розробка і реалізація рекламної кампанії з просування туристичних послуг серед потенційних відвідувачів порталу «острів Хортиця»;
- створення глобального і локального інформаційного простору;
- моніторинг інтернет-ресурсів з метою виявлення популярності бренду «острів Хортиця» та актуальної інформації про бренд;
- надання консультативної допомоги підприємницьким структурам на базі створення центру щодо єдиної туристичної медіа політики регіону;
- розробка та реалізація ефективних маркетингових й інноваційних проектів і програм, спрямованих на довгострокове залучення нових бізнес-партнерів і клієнтів з метою збільшення обсягів туристичних послуг .

Створення локального туристичного бренду для реалізації потенціалу Запорізької області слід будувати за наступним алгоритмом: формування ідеї бренду, аналіз потенціалу Запорізької області, міста Запоріжжя та острова Хортиця за такими факторами, як географічне розташування, краса місцевості, клімат, економічний, культурний і освітній потенціал, наявність пам'яток культури, сприятливі, регіональне управління та місцеве самоврядування умови для відпочинку і туризму, розвиток інфраструктури та гостинність місцевого

населення (1); розробка логотипу, слогану, бренд-буку (2); аналіз цільової аудиторії, позиціонування бренду, розробка стратегії просування бренду на національному та міжнародному ринках, створення віртуального простору для популяризації бренду, діджиталізація всіх даних під бренд острова Хортиця.

Таким чином, в сучасних умовах для досягнення успіху важливо вміти дуже швидко інтегрувати локальний туристичний бренд в інтернет-простір, модернізуючи не тільки ІТ-технології надання послуг, а також старі методи комунікацій, моделі споживання туристичних продуктів і бізнес-процеси. В умовах тотальної діджиталізації цифрова трансформація бізнесу є базовою умовою виживання регіональної туристичної сфери надання бізнес-послуг в конкурентній боротьбі. Основним двигуном цих змін є споживач, саме він та потреби диктують умови на цифровому ринку надання туристичних послуг.

Література

1. Віндюк А.В. Туристична освіта: закордонний та вітчизняний досвід. Перспективи розвитку туризму в Україні : Зб. статей до ювілею В. Федорченка / відп. ред. Федорченко Н.В.; Мініч І. Тернопіль : Підр. і пос, 2019. С. 140-150.
2. Зайцева В.М., Кукліна Т.С., Корнієнко О.М. Формування іміджу України шляхом розвитку її регіонів // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2018. - № 5 (16). Режим доступу: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/16-2018-ukr>
3. Шелеметьєва Т. В. Теоретичні та прикладні аспекти управління розвитком туризму в Україні: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2019. 356 с.
4. Nykonenko, S. Strengthening of regional tourism development by creating tourism clusters in the cities of Ukraine [Текст] / S.Nykonenko, A.Bezkhlina // Scientific Papers of the University of Pardubice, 2017. - 40 (2). P 5-15.
5. Tsviliy S., Zhuravlova S., Bublei G. Brand «Khortytsya Island» as the main component of the tourist potential // Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values : II International scientific and practical conference (Kyiv, June 01, 2020). – Kyiv : KNUTE. – 726 p. P. 257-266.

ВПЛИВ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ НА ПРОСУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ

М.Д. Приходько, студентка 2 курсу магістратури Навчально-наукового Інституту економіки і менеджменту

О.М. Родіонова, к.е.н., доцент кафедри Туризму і готельного господарства

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

Сьогодні зацікавленість до концепції подієвого маркетингу в туризмі пов'язана з тим, що в сучасних умовах територіям стає все важче заволодіти увагою туристів; а оскільки старі маркетингові інструменти з часом втрачають свою ефективність, міста, регіони і країни змушені винаходити нові концепції,

що повністю відповідають вимогам сучасної цільової аудиторії. Уряди різних країн підтримують і включають події в частину своєї стратегії економічного розвитку, державного будівництва і як інструмент маркетингу і брендингу територій. Корпорації та підприємства використовують події, в якості ключових елементів в своїх маркетингових стратегіях і просування іміджу. Ентузіазм громадських груп та окремих осіб, в своїх власних інтересах, породжує чудовий ряд заходів практично з будь-якого предмету і теми. Про події пишуть в газетах, транслюють їх по телебаченню, займають більшу частину нашого вільного часу, збагачуючи наше життя яскравими та незабутніми моментами.

Масштабні міжнародні заходи, події можуть надати відмінні можливості для просування території та підвищення її туристичної привабливості.

Місцеві фестивалі існували завжди, але виникла нова тенденція, яка відображає інтерес до місцевих особливостей, і Європа перебуває вже в десятирічних фестивальних перетвореннях. Найменші містечка і навіть села сьогодні використовують інструменти подієвого маркетингу, організовуючи фестивалі, що прославляють їх унікальність.

Створення в Україні якісних подієвих заходів, що розвивали б індустрію даного виду туризму - завдання дуже серйозне. Важливість цього кроку полягає в тому, що індустрія подієвого туризму в Україні сприятиме формуванню єдиного туристичного простору в країні, за відсутності якого складно претендувати на високі рейтинги в списках світових дестинацій.

Сьогодні потенціал подієвого туризму в Україні, в більшості випадків, використовується не в повній мірі:

- низька результативність владних структур налагодити єдиний календар подій на регіональному та державному рівнях (турбізнес не задоволений поточним станом подібних продуктів, їх змістовним наповненням та креативною складовою);

- недостатнє вкладення коштів в організацію привабливих для туристів подієвих заходів;

- невідповідність смисловій (концептуальній) складовій більшості заходів з іміджем / брендом міста;

- погано розвинена туристична інфраструктура в регіонах;

- недостатня інформаційна підтримка подієвих заходів на регіональному / державному / міжнародному рівні;

- дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері туризму;

- недостатня підтримка організаторів подієвих заходів владою на своїх територіях;

- відсутність у дестинацій чіткого уявлення про, що вони хотіли б в процесі організації подієвого туризму;

- низька інвестиційна і ділова активність городян у процесі організації знакових заходів, здатних привернути туристів;

- пасивність населення до даного виду туризму.

Література

1. Глобова, С. А. Зарубіжний досвід застосування подієвого маркетингу як інструменту підвищення туристичної привабливості території // Проблеми і перспективи економіки і управління: матеріали II Міжнар. науч. конф. (М.Санкт-Петербург, червень 2013). - Т. 0. - Санкт-Петербург: Реноме, 2013. - С. 137-140. -
2. Event-менеджмент: професійна організація успішних заходів/ [У. Хальцбаур, Е. Йеттингер, Б.Кнауц та ін.] - М.: Ексмо, 2010. - 384 с.
3. Про перспективи розвитку подієвого туризму в Російській Федерації [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lexandbusiness.ru/view-article.php?id=1313>

ГЕНЕЗА УЯВЛЕНЬ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В.С. Рябуха, студент 2-го курсу магістратури Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування

Л.М. Кобиляцька, к.е.н., доцент кафедри публічного управління та економіки

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Київ

Успішний розвиток економіки як країни так і будь-якого регіону залежить від безлічі факторів, серед яких головним є людський фактор, який виражається в якісних показниках трудового потенціалу регіону. Формування, розвиток та накопичення трудового потенціалу є відповідальним процесом, завдяки якому створюється підґрунтя для ефективної діяльності будь-якого підприємства, будь-якої установи, за рахунок забезпечення їх висококваліфікованими працівниками.

З метою визначення сутності соціально-економічної категорії «трудоий потенціал» необхідно, в першу чергу, дослідити таку категорію як «потенціал». За результатами опрацьованої наукової літератури можна стверджувати, що категорія «потенціал» носить загальнонауковий характер, яка використовується як в гуманітарних так і технічних науках.

Наприкінці 1970-х років з'явилося багато публікацій, які були присвячені різним аспектам поняття «потенціал». У більшості робіт автори обґрунтовували важливість дослідження потенціалу і звертали увагу на існування значних розходжень у визначенні його сутності та співвідношення з іншими категоріями.

Перш за все зазначимо, що термін «потенціал» (в перекладі з латинської мови *potential* означає силу) тлумачиться як «кошти, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення якого-небудь завдання; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній галузі» [1].

Більш широкий підхід до визначення поняття «потенціал» полягає в тому, що потенціал доцільно розглядати як джерело можливостей, які можуть бути активовані в дію, та використання для вирішення поставлених завдань.

В 80-і роки минулого століття в науковій літературі з'явилося поняття «трудова потенціал». Слід зазначити, що у сучасних вітчизняних і зарубіжних вчених немає спільної думки щодо визначення сутності поняття «трудова потенціал».

За результатами проведених дослідженнях та узагальненні поглядів сучасних науковців, можна стверджувати, що трудова потенціал є сукупністю працездатного населення, яка володіє відповідним рівнем інтелектуального розвитку та організаційної культури, знаннями, досвідом, професійними навичками, має духовні цінності, звичаї, національні традиції тощо [2].

Таким чином, на засаді опрацьованої наукової літератури можна зробити висновок, що трудова потенціал представляє собою інтегровані кількісні та якісні характеристики робочої сили, яка забезпечує певні можливості у створенні матеріальних і духовних благ суспільства, регіону, підприємства.

Встановлено, що в залежності від рівня виробничих відносин, трудова потенціал доцільно розглядати на державному та регіональному рівнях, на рівні суспільства і підприємства, трудового колективу або окремого працівника [3].

На основі дослідження взаємозв'язку даних категорій, представлених в науковій літературі [1; 3; 4; 5], визначені рівні формування трудового потенціалу, які представлені на рисунку 1.

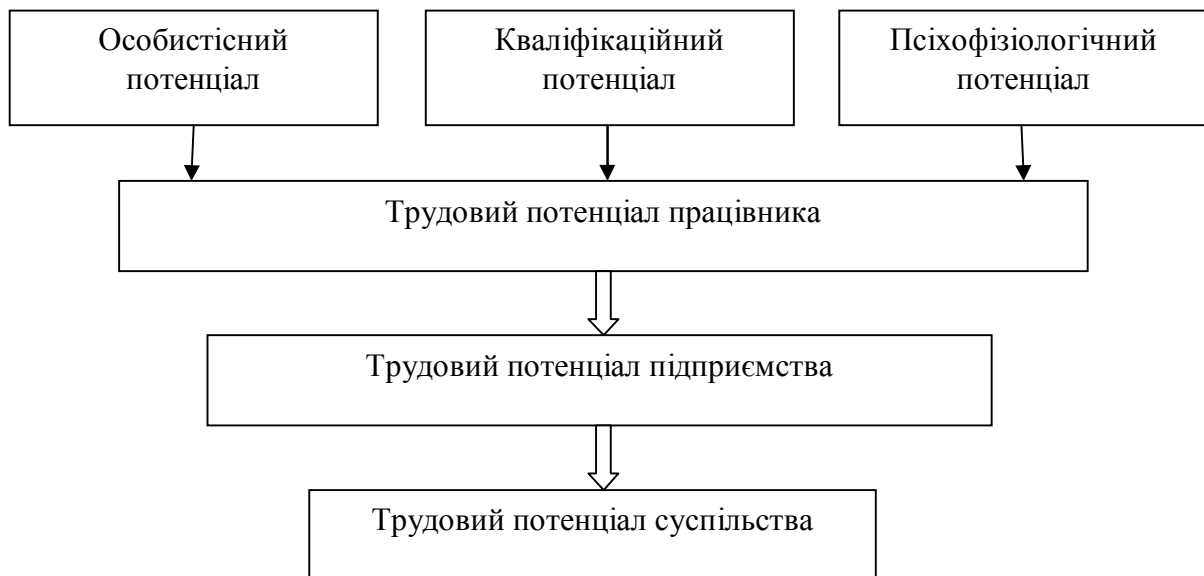

Рисунок 1 – Рівні формування трудового потенціалу

У сучасній науці сформувалося багато підходів до дослідження трудового потенціалу людини і суспільства в цілому:

1. Ресурсний підхід застосовується для виявлення резервів живої праці.

2. Ресурсно-особистісний підхід, розглядає важливість різних характеристик працівника або всіх працівників, в результаті чого сумарний трудовий потенціал зростає через ефективне об'єднання зусиль працівників.

3. Соціодемографічний підхід покликаний враховувати різні характеристики працівника необхідні для ефективної трудової діяльності.

4. Соціовиробничий підхід передбачає здатність людини до праці, визначається як сукупна величина трудового потенціалу підприємства (регіону, суспільства), який залежить від ряду виробничих умов технічних, економічних, організаційних тощо, які істотно впливають на результат трудової діяльності.

Таким чином, на засаді проведеного аналізу методологічних підходів до визначення поняття «трудова потенціал» була встановлена його сутність і зміст.

Література

1. Ковальов В.М. Трудовий потенціал регіону: розвиток, стимулювання, ефективність використання [Текст] : [монографія] / В. М. Ковальов, О. А. Атаєва ; Укр. інж.-пед. акад. – Слов'янськ : Друкарський двір, 2011. – 202 с.
2. Осовська Г. Основи менеджменту : [навч. посібник] / Г. Осовська. – К. : Кондор, 2003. – 281 с.
3. Управління трудовим потенціалом / [В. Васильченко, А. Гриненко, О. Грішнова, Л. Керб]. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.
4. Должанський І. Управління потенціалом підприємства : [навч. посібник] / І. Должанський. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 362 с.
5. Череп А.В., Зубрицька Я.О. Основи формування трудового потенціалу в державі, регіоні, на підприємстві / А. В. Череп, Я. О. Зубрицька // Вісник Запорізького національного університету – 2011. – №1(9). – С. 245-254.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

А.І. Савон, студент 2-го курсу магістратури Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування

Л.М. Кобиляцька, к.е.н., доцент кафедри публічного управління та економіки

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Київ

У сучасному світі найважливішою складовою діяльності будь-якого підприємства стають його трудові ресурси. Взагалі, це пов'язано з тим, що від забезпеченості підприємства працівниками, які володіють професійними знаннями, відповідним рівнем кваліфікації до складності праці та професійного досвіду, залежить рівень продуктивності їх праці і, як наслідок, продуктивної діяльності підприємства. Зокрема, підвищення ефективності використання

трудо­вих ре­сурсів під­приємства впливає на ра­ціо­наль­не ви­ко­ри­стан­ня ус­та­т­ку­ван­ня, ма­шин, ме­ханізмів, а та­кож сво­є­час­ності ви­ко­на­н­ня ро­біт. Ба­жа­ни­ми ре­зуль­та­та­ми цих за­ходів є під­ви­щен­ня об­ся­гу ви­роб­ни­ц­тва про­дукції, з­ни­жен­ня її со­бі­вар­тос­ті, з­біль­шен­ня при­бу­тку під­приємства та якісна зміна ін­ших по­ка­з­ни­ків фінан­со­во-го­спо­дар­ської ді­яль­но­сті під­приємства [1; 2].

До­слід­жу­ю­чи сут­ність е­фек­тив­ності ви­ко­ри­стан­ня трудо­вих ре­сурсів мо­жна за­зна­чи­ти, що це е­ко­но­мічне по­ня­ття, яке ха­рак­те­ри­зує ре­зуль­та­тив­ність ви­ко­ри­стан­ня трудо­вих ре­сурсів під­приємства.

Е­фек­тив­ність ви­ко­ри­стан­ня трудо­вих ре­сурсів по­ля­гає в до­сяг­нен­ні най­біль­шого е­фек­ту при міні­маль­них ви­т­ра­тах на трудо­ві ре­сурси під­приємства і ви­мі­рює­ться як спів­від­но­шен­ня ре­зуль­та­ту до ви­т­рат жи­вої пра­ці у всіх с­фе­рах фінан­со­во-го­спо­дар­ської ді­яль­но­сті під­приємства.

З ме­тою ви­яв­лен­ня ре­зер­вів з­ро­стан­ня е­фек­тив­ності ви­ко­ри­стан­ня трудо­вих ре­сурсів під­приємства не­об­хід­но ви­зна­чи­ти чин­ни­ки, що впли­ва­ють на трудо­ві по­ка­з­ни­ки. Всі чин­ни­ки впли­ву мо­жна роз­ді­ли­ти на дві гру­пи [3]:

по-пер­ше, це чин­ни­ки зов­ніш­нього се­ре­до­ви­ща під­приємства;

по-д­ру­ге, це чин­ни­ки внут­ріш­нього се­ре­до­ви­ща під­приємства.

До чин­ни­ків зов­ніш­нього се­ре­до­ви­ща під­приємства до­ці­льно від­нес­ти на­ст­уп­ні:

стан роз­ви­тку со­ці­аль­но-е­ко­но­міч­ної сис­те­ми краї­ни;

від­тво­рен­ня на­се­лен­ня;

сис­те­ма під­го­тов­ки квалі­фі­ко­ваної ро­бо­чої си­ли;

іс­ну­ю­че трудо­ве за­ко­но­да­в­ство;

роз­поділ трудо­вих ре­сурсів по ви­дам е­ко­но­міч­ної ді­яль­но­сті, про­фе­сі­ям;

при­род­но-клі­ма­тич­ні умо­ви;

стан рин­ку пра­ці то­що.

До фак­то­рів внут­ріш­нього се­ре­до­ви­ща під­приємства, які впли­ва­ють на трудо­ві по­ка­з­ни­ки, від­но­сять­ся: га­лу­зе­ва при­на­ле­ж­ність, розмір і ор­га­ні­за­цій­но-пра­во­ва форма, сис­те­ма управ­лін­ня, ор­га­ні­за­ція та умо­ви пра­ці, нор­му­ван­ня пра­ці, сис­те­ма оп­ла­ти і сти­му­лю­ван­ня пра­ці, ста­те­во­ві­ко­ва і квалі­фі­ка­цій­на струк­ту­ра пер­со­на­лу, освіт­ня струк­ту­ра пер­со­на­лу, сис­те­ма мо­ти­ва­ції трудо­вої ді­яль­но­сті.

Кри­те­рі­я­ми оцін­ки е­фек­тив­ності ви­ко­ри­стан­ня трудо­вих ре­сурсів під­приємства мо­жуть бу­ти: рів­ень про­дук­тив­ності пра­ці та трудо­вого по­тен­ці­алу, рів­ень трудо­вої ак­тив­ності пер­со­на­лу, струк­ту­ри і ру­ху пер­со­на­лу, рів­ень ви­т­рат на пер­со­нал, струк­ту­ра кад­ро­вої служ­би то­що [3].

Ба­зою порів­нян­ня при оцін­ці е­фек­тив­ності мо­жуть ви­ступати пла­нові по­ка­з­ни­ки:

по­ка­з­ни­ки за по­пе­ред­ній порів­нян­ний пе­рі­од;

по­ка­з­ни­ки, роз­ра­хо­вані нор­ма­тив­ним шля­хом;

по­ка­з­ни­ки про­від­них під­приємств да­ної га­лу­зі.

За ре­зуль­та­та­ми ана­лізу та оцін­ки е­фек­тив­ності ви­ко­ри­стан­ня трудо­вих ре­сурсів під­приємства ви­зна­ча­ю­ться пе­ре­ва­ги та не­до­лі­ки, мо­жли­вості та

загрози, які спричиняють виявлені проблеми, розроблюється програма з підвищення ефективності: плануються заходи, бюджет їх впровадження, визначається їхня економічна і соціальна ефективність, строки впровадження, модель контролінгу за впровадженням та результатами змін, назначаються відповідальні особи.

Розробляючи та впроваджуючи заходи щодо підвищення ефективності використання трудових ресурсів підприємства необхідно враховувати той факт, що зниження ціни праці при постійному зростанні рівня життя і збільшення рівня витрат на відтворення працездатності працівника веде до зниження продуктивності, заходи щодо оптимізації слід поєднувати з мотивацією.

Таким чином можна стверджувати, що будь-яке підприємство може ефективно працювати за умов, якщо воно має необхідний професійний й кваліфікаційний склад працівників та ефективну роботу кадрової служби на підприємстві. Отже, підвищення ефективності використання трудових ресурсів є актуальним завданням для більшості сучасних підприємств

Література

1. Кирич Н. Ефективне використання трудових ресурсів як фактор стабілізації функціонування підприємства / Україна: аспекти праці, 2009. – №3. – с. 39-42

2. Людський потенціал: механізми збереження та розвитку [Текст] : [монографія] / О. Ф. Новікова [та ін.] ; НАН України, Інститут економіки промисловості. – Д., 2008. – 468 с.

3. Анисимова И. Аудит эффективности использования трудовых ресурсов // Кадровик. Кадровый менеджмент, 2010. – № 3. – 11 с.

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

А.С. Сажкова, студентка 2 курсу факультету Економіки

Є.С. Драгомірова, к.е.н., доцент, доцент кафедри туризму

Донецький державний університет управління, м. Маріуполь

Термін «сталий розвиток» одержав широке поширення після публікації доповіді «Наше спільне майбутнє», підготовленою для ООН у 1987 р. спеціально створеної в 1983 р. Міжнародною комісією з навколишнього середовища й розвитку.

Сталий розвиток туризму – це свідомо підтримуваний розвиток, в силу чого зростає роль держави, оскільки тільки вона здатна розробити стратегічну основу планування розвитку індустрії туризму.

Всесвітня туристична організація визначає сталий розвиток туризму як такий розвиток, що дозволяє задовольнити потреби туристів у теперішньому

часі, враховуючи інтереси туристської дестинації щодо забезпечення цієї можливості у майбутньому, а також, як директиву і управління діяльністю, під яку підпадають всі форми туризму по всіх видах дестинацій.

Залишається необхідність пристосування концепції сталого розвитку туризму до реалій розвитку конкретної території та специфіки видів туризму які є основними.

Сталий розвиток туризму:

здійснює сприятливий вплив на природну, культурну і соціальні сфери життєдіяльності суспільства;

стимулює прибуткові внутрішні галузі (готелі та інші засоби розміщення, ресторани та інші служби громадського харчування, транспортні системи, народні промисли та екскурсійно-інформаційну справу);

забезпечує якісне управління процесом розвитку туризму, надійні методи контролю за станом навколишнього середовища й усунення будь-яких негативних наслідків;

прагне до того, щоб в процесі прийняття рішень брали участь всі верстви суспільства, включаючи місцеве населення, з тим, щоб туризм та інші ресурсовитратні галузі могли гармонійно співіснувати;

сприяє диверсифікації місцевої економіки, особливо в сільських районах, де зайнятість населення може носити сезонний характер;

забезпечує справедливий розподіл доходів і витрат. Туризм створює робочі місця безпосередньо в місцевому секторі туризму і суміжних з ним секторах;

сприяє притоку в країну іноземної валюти і забезпечує інвестиції в економіку;

наочно демонструє важливе значення природних і культурних ресурсів для економічного і соціального добробуту суспільства і допомагає їх збереженню;

сприяє продуктивному використанню земель, які не мають сільськогосподарського призначення, що дозволяє зберігати природну флору на великих площах;

стимулює модернізацію місцевих інфраструктур транспорту, зв'язку та інших;

сприяє зростанню самосвідомості серед місцевих жителів і дає можливість домагатися більш глибокого взаєморозуміння і тісних контактів між представниками різних культур;

сприяє створенню рекреаційних об'єктів, якими можуть користуватися місцеві жителі, а також внутрішні і міжнародні туристи. Завдяки туризму фінансується збереження місцевих археологічних розкопок, історичних будівель і місць.

У проекті «Стратегії стійкого розвитку туризму й курортів України» акцентовано увагу на подоланні наявних негативних тенденцій, створенні системних і комплексних передумов для стійкого розвитку туризму, яке

повинне стати одним із пріоритетних напрямків забезпечення стійкого розвитку країни.

Основними стратегічними цілями розвитку сфери туризму та курортів з урахуванням сучасного стану і тенденцій розвитку України на період до 2026 року є:

створення конкурентоспроможного національного туристичного продукту на засадах системної маркетингової діяльності, спрямованої на чітке позиціонування різних видів туристичних продуктів, адаптованих до вимог і очікувань споживачів;

забезпечення ефективного і комплексного (економічного, соціального, екологічного та інноваційного) використання наявного туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу шляхом розв'язання проблеми рекреаційного природокористування і охорони навколишнього природного середовища та удосконалення територіальної структури сфери туризму та курортів з метою розвитку туристичних територій, брендингу територій;

системне підвищення якості інфраструктури курортів та рекреаційних територій шляхом виконання комплексної програми поетапного вдосконалення матеріально-технічної бази з використанням можливостей кластерних моделей, державно-приватного партнерства та соціального замовлення;

удосконалення інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг шляхом створення центрів туристичної інформації та популяризації туристичних продуктів під час провадження ярмаркової, фестивальної та виставкової діяльності;

забезпечення відповідності ціни та якості туристичних продуктів шляхом створення умов для оптимізації організаційно-економічної структури діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу у сфері туризму і розроблення національних стандартів надання туристичних послуг відповідно до міжнародних стандартів;

організація системи якісної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців туристичного супроводу та обслуговування, інших професій сфери туризму та курортів. Концепція стійкого розвитку туризму дає інструменти і можливість окреслити таку модель сталого розвитку економіки, яка розвивається не ставлячи питання щодо співвідношення пріоритетів сьогодення та майбутнього.

Основними завданнями Стратегії є:

здійснення комплексу заходів з підтримки розвитку туристичної індустрії, зокрема створення привабливого інвестиційного клімату у сфері туризму та курортів;

забезпечення належного рівня міжгалузевої координації та міжрегіональної кооперації, що сприятиме раціональному використанню туристичних ресурсів і дасть можливість оптимізувати витрати з державного і місцевих бюджетів на здійснення заходів у сфері туризму та курортів;

об'єднання зусиль органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представників туристичного бізнесу, інших галузей економіки

та інститутів громадянського суспільства для популяризації України у світі і формування іміджу України як країни, привабливої для туризму;

гармонізація національного законодавства з європейським, дотримання цілей і принципів, проголошених стратегічними документами розвитку держави.

Єдиний шлях гармонійного системного розвитку територій за рахунок сталого розвитку туризму — це стратегічно орієнтована державна політика, основним завданням якої є визначення туризму одним з основних пріоритетів держави, впровадження економіко-правових механізмів успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України.

Література

1. Sustainable development. URL: <https://www.unwto.org/sustainable-development>
2. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501>

СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

З.Я. Сенета, аспірантка 2 курсу спеціальності «Економіка»

І.А. Дубовіч, к.г.н., доцент кафедри Екологічної економіки

Національний лісотехнічний університет України, м. Львів

Забезпечення розвитку сільських територій є важливим напрямом державної політики України. Для вирішення існуючих соціально-економічних проблем села важливу роль відіграє сільський туризм, який в останні роки все активніше розвивається. Сільський туризм являє собою специфічну форму відпочинку, яка передбачає перебування туристів у сільській місцевості з розміщенням на відпочинок у будинку сільського господаря, ознайомлення з місцевим побутом, національною кухнею, фольклорною творчістю, традиціями народних свят, унікальними особливостями місцевості, проведення екскурсій, полювання, рибальство, пішохідні та кінні прогулянки тощо.

У зв'язку з пандемією COVID-19 все більшої актуальності починає набувати внутрішній туризм, зокрема сільський. Туристи частіше почали обирати відпочинок у невеликих сільських садибах, що знаходяться в екологічно чистій місцевості. Саме тут для туристів відкривається широкий спектр послуг відпочинку, можливість на власний розсуд обрати цікаві розваги та пізнавальні маршрути, взяти участь у фольклорних заходах і пісенних фестивалях та ін.

Розвиток сільського туризму із залученням всіх можливостей сучасного українського села, а це – використання вільної житлової площі, особистого селянського господарства, безмежних рекреаційних і туристичних активів

регіону, виробничих та природних послуг, які може запропонувати сільський господар, – відкриває перед селянином чималі можливості забезпечити не лише свою сім'ю, але й принести користь сільській громаді. Нині в Україні є чимало сільських територій, які можуть забезпечити туриста належним якісним відпочинком [2].

Основними напрямками розвитку сільських територій є:

- реформування адміністративно-територіального устрою з метою наближення адміністративних і соціальних послуг до сільського населення, децентралізація бюджетної системи;
- створення на сільських територіях господарських систем, що саморозвиваються, на підставі економічного обігу місцевих ресурсів, диверсифікація сільськогосподарського виробництва, розвиток промисловості з перероблення сільськогосподарської сировини, активізація несільськогосподарської зайнятості, підвищення економічної активності населення, відродження традиційних та розвиток нових ремесел, промислів і виробництв;
- розвиток сучасної виробничої та інформаційної інфраструктури, кооперації господарств у виробничій, збутовій, фінансовій та інших сферах;
- розвиток місцевого самоврядування для формування соціально організованої та відповідальної сільської громади, підвищення привабливості проживання у сільській місцевості [1].

Орієнтуючись на національні традиції України та розвиток сільського туризму у сусідніх державах Європейського Союзу (ЄС), варто зазначити, що між Україною та державами ЄС є великий потенціал і можливості співпраці у сфері сільського туризму.

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (від 1.09.2017 р.), головними принципами співпраці між Україною та ЄС у сфері сільського туризму є: повага до самобутності та інтересів місцевих громад; важливість культурної спадщини; чітка взаємодія між туризмом та захистом навколишнього природного середовища та ін. [6].

У Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій» (від 19.07.2017 р.) зазначені головні напрями та пріоритети розвитку сільських територій, зокрема:

- підвищення якості життя сільського населення;
- охорона та збереження природних ресурсів у сільській місцевості;
- диверсифікація та розвиток сільської економіки (залучення сільських домогосподарств до надання послуг у сфері сільського туризму; збільшення кількості зайнятих у сфері надання туристичних послуг, підвищення частки доходів домогосподарств; збільшення надходжень до місцевих бюджетів; підготовка пілотних проектів з розвитку сільських територій, що стимулюватимуть такі види діяльності, як: туризм, сфера обслуговування, народні промисли та ін.);

- удосконалення системи управління сільськими територіями;
- освіта та інформаційно-консультаційне забезпечення [5].

Сьогодні сільський туризм займає важливе місце у розвитку багатьох регіонів України. Для вивчення перспектив розвитку сільського туризму нами було проведено опитування серед громадян усіх регіонів України на тему: «Ставлення населення до розвитку сільського туризму в Україні». Із проведеного соціально-економічного дослідження бачимо, що більшу частину опитаних громадян України (опитано 324 респонденти) приваблює відпочинок у сільській місцевості (92,3%). Найбільш привабливим для туристів є регіон Українських Карпат, адже йому надали перевагу 70,4% опитаних, а 95,1% респондентів вважають необхідним розвиток сільського туризму в Україні. З відповідей респондентів випливає, що розвиток сільського туризму має стати частиною багатофункціонального розвитку кожного економічного регіону України.

Пріоритетність розвитку сільського туризму для всіх регіонів України зумовлена такими обставинами:

- регіони України володіють значним рекреаційним потенціалом, що потребує пошуку альтернативних ефективних стимулів для його раціонального використання у відпочинково-туристичних цілях;

- збережена етнокультурна самобутність історичних країв України (Буковина, Покуття, Закарпаття, Волинь, Поділля, Слобожанщина та ін.) виступає ексклюзивною міжнародно-туристичною конкурентною перевагою, що дозволить Україні бути серед основних осередків розвитку сільського туризму на Європейському континенті;

- розвиток сільського туризму стимулює мале підприємництво, важливе для відродження традиційного господарського укладу й оздоровлення економіки аграрних районів України;

- поширення в Україні практики організації агрорекреаційного сервісу вирішує низку напружених соціальних проблем регіонів, зокрема, масового безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату тощо;

- практика організації для туристів відпочинку на селі сприяє зміні екологічної свідомості сільського населення, тому здатна відігравати важливу роль у збереженні довкілля;

- сільський туризм сприяє вихованню національно-патріотичних почуттів [3].

Слід зазначити, що сьогодні немає належної державної підтримки та чіткого правового регулювання сільського туризму. Наразі сільський туризм регулюється законом про особисте селянське господарство, в якому зазначається, що людина, яка володіє земельною ділянкою сільськогосподарського призначення, може надавати послуги з сільського туризму (розміщення до 10 людей) і не обкладається податками, оскільки це вважається власним виробництвом [4].

Для ефективного розвитку сільського туризму потрібна державна підтримка. Наприклад, у країнах Європейського Союзу, для старту такого

бізнесу виділяються кредити під малі відсотки. В Україні, таке кредитування відсутнє, саме тому власники садиб не поспішають вкладати кошти, відповідно цей напрям розвивається дуже повільно [4].

Зазначимо, що сільський туризм має позитивний вплив на вирішення соціально-економічних проблем села, адже розширює сферу зайнятості сільського населення, як у виробничій, так і в невиробничій галузі, що у свою чергу сприяє розвитку сільських територій, а також стимулює розвиток сфери послуг та місцевої інфраструктури, підвищує культурний рівень життя та екологічну свідомості жителів сіл.

Розвиток сільського туризму має свою специфіку, зумовлену комплексним впливом різноманітних чинників – історичних, географічних, етнографічних, культурних, економічних, соціальних. У той же час він залишається одним із перспективних напрямів розвитку сільської місцевості в умовах удосконалення ринкових відносин в Україні. Сільський туризм є невід’ємною складовою програми комплексного економічного та соціального розвитку села.

Література

1. Важинський Ф.А. Перспективні напрями розвитку сільських територій Карпатського регіону / Ф.А. Важинський, П.П. Гаврилко, М.Ю. Лалакулич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.2. – С. 147-152.

2. Гаврилко П.П. Сільський зелений туризм як фактор активізації економічної діяльності сільського населення / П.П. Гаврилко, А.В. Колодійчук, Ф.А. Важинський // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. – 2018. – Вип. 1. – С. 137-141.

3. Для сільського зеленого туризму, збережемо природні ресурси України (до Дня туризму). URL: <http://www.library.tnpu.edu.ua/index.php/exhibitions/2110-zel-sil-tyuzm>

4. «Зелений туризм» – 2020: іноді – як варіант для «карантинного» усамітнення. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3054843-relaks-utureccini-koli-zdorova-mozna-kupiti-za-grosi.html>

5. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.07.2017 р. № 489-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/489-2017-%D1%80#Text>

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ

М. В. Солдатенко, студентка 1 курсу факультету економіки, бізнесу та міжнародний відносин

Ю. Г. Горященко, к.е.н., доцент кафедри підприємництва, маркетингу та економіки підприємства

Університет митної справи та фінансів

В останні роки демографічна ситуація в Україні вкрай несприятлива, оскільки весь хід соціально-економічного розвитку нашої держави поставив український народ перед реальною загрозою зменшення.

Для сучасної демографічної ситуації в Україні характерні:

- різке зменшення народжуваності, збільшення смертності і відсутність природного приросту;
- старіння населення, збільшення «навантаження» на працездатну його частину;
- скорочення тривалості життя як чоловіків, так і жінок;
- погіршення здоров'я нації;
- інтенсифікація міграційних процесів, вплив яких на демографічні та соціально економічні показники суперечливий і нерідко негативний.

Розглянемо основні показники, що характеризують населення України станом на 2020 рік:

1. Чисельність населення

Чисельність населення України 2020 року становила 43,92 млн осіб разом з Кримом (33-тє місце у світі). Населення України має тенденцію до зменшення ще з 1990 року, за останні кілька років ця тенденція підсилюється, швидкість зменшення населення підвищується, що продемонстровано на даній діаграмі.

Зміна чисельності населення України 2000-2019 роки

За результатами дослідження демографічної ситуації в Україні факторами, що найбільше вплинули на зниження кількості населення, визнані:

- низький рівень життя населення- 68,1%;

Статистика свідчить, що

- 63% населення загалом не задоволені власним життям;
- 69,2% загалом погану оцінюють власний економічний стан;
- 62,2% незадоволені відсутністю політичної стабільності;

- 13,5% не збираються народжувати дітей, через те що побоюються не забезпечити родину у майбутньому;
- 0,2% мають проблеми із житлом.
- підвищення рівня смертності- 24,4%;

Причини, пов'язані зі здоров'ям громадян:

- високе поширення хронічних хвороб серед людей середнього віку;
- нездоровий спосіб життя.

Причини, пов'язані із неефективною системою охорони здоров'я:

- недостатнє матеріально-технічне забезпечення закладів охорони здоров'я;

- нераціональна організація системи надання медичної допомоги, нескоординованість первинного, вторинного і третинного рівнів;

- брак сучасних медичних технологій, недостатнє володіння ними та ретроградність, небажання втілювати передові світові досягнення;

- низький рівень інформованості про сучасні медичні технології, засоби збереження здоров'я та активного дозвілля;

- неефективність державної політики щодо формування ЗСЖ;

- відсутність регульованого ринку медичних послуг;

- недосконалість нормативно-правових актів, які впливають на створення умов для поліпшення стану здоров'я населення.

- наслідки державної соціальної політики- 24,2%;

- зниження значущості сім'ї- 20,1%;

- збільшення кількості українців, що не можуть мати дітей за станом здоров'я- 11,5%;

- несприятлива демографічна ситуація у минулі роки- 8%;

- поширення «західної» моделі сім'ї, що характеризується низькою народжуваністю- 6%.

2. Природній приріст населення

Загалом можна виявити два фактори, що повністю впливають на природній приріст населення: **спад народжуваності та підвищення смертності.**

Діаграма природний рух населення
впродовж 2009-2019 рр.

Природний рух населення впродовж 2009-2019 рр.

Роки	Кількість живонароджень	Кількість смертей	Природний приріст, скорочення
2009	512526	706740	-194214
2010	497689	698235	-200546
2011	502595	502595	-161993
2012	520704	663139	-142435
2013	503656	662368	-158712
2014	465893	632667	-166774
2015	411783	594795	-183012
2016	397039	583631	-186592
2017	363987	574123	-210136
2018	335874	587665	-251791
2019	308817	581114	-272297

3. Густота населення

Середня густота населення в Україні становить 74,5 особи/км², що у 1,5 разу більше за середній показник по світу, але значно нижче, ніж у більшості країн Європи. Максимальна густота населення зафіксована у Донецькій області, мінімальна — у Чернігівській. Певний вплив на густоту населення мають природні показники. Так, у наш час найменша густота населення характерна для північних районів країни, де найвищий коефіцієнт лісистості території, значна заболоченість, ґрунти мають низьку родючість. До таких регіонів належать північні, частини Волинської, Рівненської, Житомирської, Київської, Чернігівської та Сумської областей.

Демографічна політика України

У сфері охорони здоров'я і зниження смертності населення основними напрямками державної демографічної політики мають бути:

- підвищення якості життя;
- удосконалення системи охорони здоров'я;
- підвищення якості медичного обслуговування;
- посилення контролю за якістю продовольчих товарів;
- створення безпечних умов праці;
- профілактика та зниження професійної захворюваності;
- охорона й збереження здоров'я дітей;
- створення альтернативної страхової медицини.

У сфері сімейної політики та народжуваності основними напрямами державної демографічної політики мають бути:

- просвітницька та освітня діяльність, спрямовані на профілактику захворювань і піклування про здоров'я;

- створення сприятливих умов для економічної самостійності і зростання добробуту сімей;
- підвищення престижу сім'ї.

Висновок: наразі в Україні існує серйозна проблема посилення демографічної кризи. З метою поліпшення цієї ситуації державі необхідно спрямувати соціально-економічну політику на розв'язання найгостріших проблем: стимулювання народжуваності, підвищення медичного обслуговування, посилення охорони та оплати праці, поліпшення побутових умов і впровадження здорового способу життя, створення широкої мережі державних та недержавних служб соціальної допомоги.

Література

1. Бібліотека навчальний матеріалів онлайн/Демографічні проблеми в Україні.
2. Вільна енциклопедія «Вікіпедія»/Населення України/Густота населення України.
3. Дані державної служби статистики.
4. Основні причини високого рівня смертності в Україні 2010 рік.
5. Дослідження газети «Уніан» 2018 року.
6. Андрієнко В. «Чи є демографічна криза в Україні?» 2005 рік.
7. Лібанова Е. «Як подолати демографічну кризу» /Праця і зарплата 2007рік
8. Палієнко О. «Демографічна криза в Україні: шляхи її подолання».

БАНКІВСЬКА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

В.М. Степаненко, студентка 3 курсу факультету Економіки та менеджменту

О.О. Солодовнік, д.е.н., професор кафедри Фінансів та кредиту

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Поширення коронавірусної інфекції COVID-19 у глобальному масштабі змусило національні органи влади впроваджувати безпрецедентні карантинні заходи, які дуже істотно впливають на економіку й фінансову систему. Внаслідок вжиття масштабних адміністративних обмежень на широкий спектр видів економічної активності та переміщення людей через кордони, всередині країн і в містах діяльність цілих секторів економіки була фактично припинена, скоротились зайнятість та доходи економічно активного населення, що в умовах зростаючої невизначеності спонукало людей до зменшення споживання та подальшого закриття бізнесів. У таких умовах істотно зросли ризики і загрози діяльності банківського сектору, стійке й ефективне функціонування якого є запорукою соціально-економічного розвитку країни. У зв'язку з цим, проблематика забезпечення банківської безпеки в умовах пандемічної кризи

потребує всебічного дослідження, що ґрунтується на релевантних оцінках рівня банківської безпеки.

Відповідно до офіційного підходу, представленого у [1], поняття банківської безпеки визначається як рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов її функціонування. Як свідчить зарубіжний і вітчизняний досвід, втрата фінансової стійкості окремим банком здатна викликати ефект доміно і призвести до системної банківської кризи. Водночас, посилення кризових явищ у банківській системі країни підриває довіру до будь-якого окремо взятого банку, що може призвести до його банкрутства. Все це пояснює необхідність оцінювання рівня банківської безпеки у взаємозв'язку як із заходами, що впроваджуються Національним банком України (НБУ) задля запобігання та подолання кризових явищ у банківській системі країни, так і заходами, що здійснюються окремими банками з метою протидії зовнішнім загрозам їхнього функціонування.

Згідно із офіційною позицією НБУ [2], українська економіка увійшла в кризу COVID-19 у значно кращому стані, ніж під час криз 2008 чи 2014 років, що характеризується помірною інфляцією, ефективною політикою плаваючого курсу та валютною лібералізацією, невисоким дефіцитом поточного рахунку, значним обсягом міжнародних резервів, виваженою фіскальною політикою, а також реформованим банківським сектором, який раніше виступав каталізатором криз. Втім зазначимо, що за проведеними нами розрахунками згідно із Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [1] індекс банківської безпеки станом на 01.01.2020 р. становить 0,45, що свідчить про незадовільний стан банківської безпеки України на початку пандемії COVID-19. На підставі аналізу індикаторів, що включаються до розрахунку даного індексу, встановлено основні реальні загрози банківській безпеці, які діяли у зазначеному періоді, зокрема: високий рівень (частка) проблемних кредитів; посилення дисбалансу довгострокових кредитів і депозитів; високий ступінь концентрації банківської системи України та зростання частки держави в банківському секторі; посилення впливу капіталу іноземних фінансових груп.

Реагуючи на виклики, що постали перед вітчизняною банківською системою в умовах запровадження карантинних заходів, НБУ реалізував такі кроки: знижено облікову ставку з 10% до 6% річних, відтерміновано впровадження більш жорстких нормативів банківського регулювання, дещо збільшено рівень підтримки ліквідності банків й підвищено строковість короткострокових кредитів рефінансування, а також відновлено тендери з надання довгострокового рефінансування банкам терміном до п'яти років [3; 4]. Також, для уникнення паніки серед клієнтів банків та збереження їхньої довіри НБУ запровадив практику постійного інформування громадськості про перебіг подій в економіці через власний сайт, сторінки у соцмережах і ЗМІ, а також зобов'язав банки інформувати клієнтів про усі зміни у графіку роботи

відділень, повідомляти, як їм отримати пільговий режим обслуговування кредиту чи як дистанційно продовжити термін дії картки, правдиво відповідати на запитання, чому банк зараз не має змоги видати доларову готівку з рахунку клієнта тощо. У свою чергу банки, крім посилення комунікацій зі своїми клієнтами, запровадили кредитні канікули, прискорили процес оцифрування своїх послуг, що розширило можливості для клієнтів та дало змогу мінімізувати прямі контакти, здійснили перехід на дистанційні наради, перевели в режим надомної праці працівників, які можуть виконувати свою роботу віддалено, впровадили інші заходи відповідно до розроблених ВСР-планів.

Незважаючи на те, що в Україні регулятором було вжито лише окремі заходи з пакетів стабілізації ситуації у банківському секторі, які реалізуються в інших країнах, вітчизняні банки довели, що в умовах пандемії здатні відповідати сучасним викликам у сфері забезпечення безпеки. За нашими оцінками рівень банківської безпеки станом на 01.10.2020 р. хоча й залишається незадовільним, але значення відповідного індексу зросло до 0,48 або на 6,7% у порівнянні із початком року. На підставі аналізу динаміки індикаторів, які включаються до розрахунку індексу банківської безпеки, встановлено, що найбільший позитивний ефект на підвищення рівня безпеки вітчизняної банківської системи справили такі чинники, як: зменшення частки простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банкам резидентам країни з 48,4% до 45,6% або на 5,7 в.п.; зниження частки активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи – з 82,7% до 80,1%; зменшення частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків на 2,4 п.п. Водночас слід констатувати, що реальні загрози банківській безпеці України, які проявилися на початку 2020 р., не відвернено. До того ж спостерігається істотне посилення дисбалансу довгострокових кредитів і депозитів й дисбалансу банківських кредитів та депозитів в іноземних валютах, наслідком чого є обмеження спроможності банків надавати довгострокові позики, які є важливою передумовою відновлення темпів економічного зростання в Україні, а також підвищення рівня валютних ризиків.

Таким чином, на підставі викладеного доходимо таких висновків. Поширення коронавірусної інфекції COVID-19 у глобальному масштабі стало новим пробуванням для НБУ та банків у сфері забезпечення безпеки. Завдяки реалізації комплексних дій суб'єктів банківського сектору вдалось утримати ситуацію у сфері капіталу, ліквідності, прибутковості, технологічних інновацій і зберегти довіру клієнтів. У даний час існує гостра потреба розробки заходів протидії таким загрозам банківській безпеці, як: високий рівень проблемних кредитів; посилення дисбалансу довгострокових кредитів і депозитів й дисбалансу банківських кредитів та депозитів в іноземних валютах; високий ступінь концентрації банківської системи України за збереження надмірної частки держави в банківському секторі; істотний вплив капіталу іноземних фінансових груп.

Література

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>
2. Доповідь Голови НБУ Якова Смолія у Верховній Раді України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dopovid-golovi-nbu-yakova-smoliya-u-verhovniy-radi-ukrayini>
3. Облікова ставка НБУ / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish>
4. Данилишин Б.М., Богдан І.В., Богдан Т.П. Модернізація монетарної політики України в контексті стабілізації економіки та посткризового зростання. Економіка України. 2020. № 6. С. 3-19.

ВІБРОПОГЛИНАЮЧІ ПОЛІМЕРНІ КОМПОЗИТИ ДЛЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ

С. І. Троян, студент 6 курсу факультету Інженерних мереж і екології міст

П. А. Білим, к.х.н., професор кафедри Охорони праці та безпеки життєдіяльності

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Технічний прогрес викликає необхідність створення високоефективних конструкційних вібропоглинаючих полімерних матеріалів, використовуваних в будівельній індустрії. Нові матеріали, що з'являються унаслідок прагнення до вдосконалення існуючих будівельних конструкцій і виробів, відкривають можливості для реалізації перспективних конструктивних рішень і технологічних процесів. В даний час перспективи прогресу в будівництві нерозривно пов'язані з розробкою і широким впровадженням полімерних композитних матеріалів у виробництво.

Полімерні композити широко використовуються для виготовлення конструкційних, захисних, клейових, вібродемпфуючих і інших видів будівельних матеріалів і виробів, що володіють високими деформаційно-пружними, антикорозійними, теплофізичними і демпфуючими властивостями.

При роботі віброактивного устаткування виникають шкідливі вібрації, що знижують його надійність. Ефективним засобом боротьби з вібраціями є застосування в будівельних конструкціях матеріалів, схильних до дії динамічних навантажень [1, 2].

У будівельній промисловості широке застосування знайшли гумові, пружинні і комбіновані пристрої, що спроможні до гасіння вібрації. До недоліків такого типу пристроїв слід віднести високу вартість, складність

монтажу і наладки, низьку стійкість до агресивного середовища, малу довговічність [3].

В зв'язку з цим виникла необхідність в створенні якісно нових способів і матеріалів для здійснення вібропоглинання, частково позбавлених недоліків, властивих традиційним пристроям і матеріалам. Тому реальною представляється можливість отримання ефективних конструкцій, що віброгасять, на основі будівельних полімерних композитних матеріалів з використанням в їх складі комплексних пластифікуючих і модифікуючих добавок, що забезпечують необхідний рівень експлуатаційних властивостей.

У роботі авторами розглядається новий підхід до моделювання будівельних вібропоглинаючих полімерних матеріалів, що складаються з твердих частинок наповнювача, дискретних волокон і полімерної матриці, заснований на використанні наукового підходу - синергетики, що займається вивченням різних впорядкованих тимчасових і просторових структур, що самоорганізуються, в складних нерівноважних системах різної природи.

Запропонований уточнений енергетичний метод моделювання волокнистих полімерних будівельних матеріалів з високими вібропоглинаючими властивостями з урахуванням топологічних особливостей компонентів композиту за умови динамічного навантаження коливальної системи.

Розглянутий принципово новий підхід у вивченні структури і властивостей полімерних композиційних матеріалів з високими вібропоглинаючими властивостями, заснований на встановленні значення універсального співвідношення, що відповідає за демпфуючі показники дисперсно-наповнених та армованих полімерних будівельних матеріалів.

Універсальність співвідношення має важливе значення при аналізі різних складних композитних систем. Вона визначається макромасштабною подібністю різних демпфуючих структур з однаковою просторовою розмірністю. Співвідношення може ефективно використовуватися в процесі прогнозування вібропоглинаючих показників полімерних матеріалів будівельного призначення, що знов розробляються.

Запропоновані нові методи і підходи до моделювання структури і розрахунку параметрів властивостей формують наукову концепцію, засновану на фізичних принципах, для розробки і створення знов проєктованих сучасних будівельних полімерних матеріалів з високими вібропоглинаючими властивостями.

Література

1. ДСТУ 2325-93 Шум. Терміни та визначення.
2. ДСТУ 2300-93 Вібрація. Терміни та визначення
3. Будівельне матеріалознавство / За ред. П.В.Кривенко. — Київ : Ліра-К, 2012. - 624 с.

МЕХАНІЗМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Ю.В. Улянич, к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Уманський національний університет садівництва

Однією з важливих передумов успішного розвитку суб'єктів аграрного бізнесу є заходи щодо забезпечення їх доступу до ринку наукових, освітніх, консультаційних послуг і інформації. Вказані заходи доцільно реалізувати у рамках єдиної системи інформаційного забезпечення агрокомплексу. Суб'єкти аграрного бізнесу зможуть одержувати своєчасну і якісну інформацію про державну аграрну політику, умови кредитування, оподаткування, субсидування, обсяги торгівлі, ціни та ін.

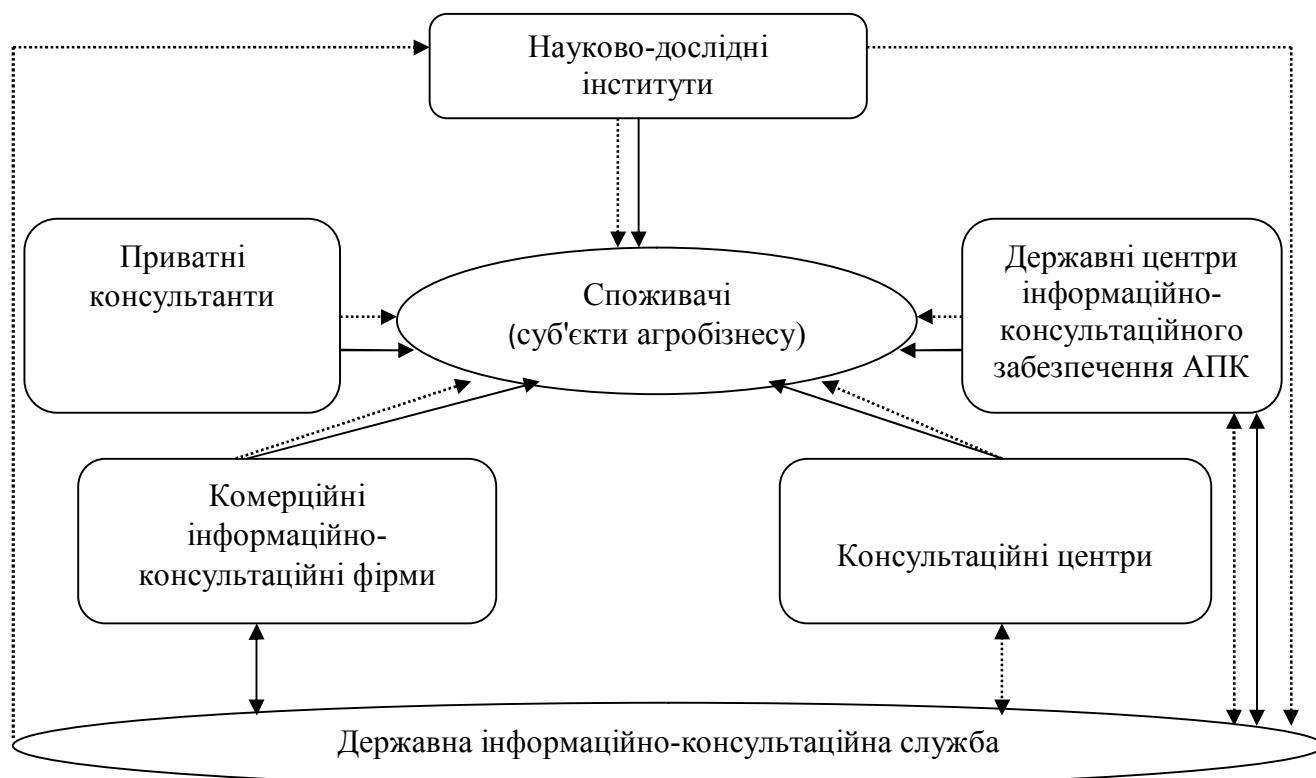
Аграрний бізнес, як і будь-який інший, не може продуктивно функціонувати і розвиватися за умов обмеженого інформаційного поля та недосконалості організації інформаційних процесів.

Нині система інформаційного забезпечення продовольчої сфери ґрунтується на відстаючих технологіях збору, систематизації, обробки й розповсюдження інформаційних ресурсів і не забезпечує необхідної оперативності. Слабо налагоджений обмін інформацією з міжнародними і національними науковими та інформаційними організаціями і службами. Водночас в Україні з'явилося багато комерційних структур, інформаційно-консалтингових фірм, головним напрямом діяльності яких є саме надання інформації, як уніфікованої, так і за специфічним замовленням [1].

Історичний досвід свідчить, що головною причиною формування консультаційних структур практично у всіх країнах світу була криза агровиробництва, коли галузь виявляла неспроможність без державної підтримки перейти на істотно новий, ефективніший рівень розвитку. За таких умов провідні координуючу і управлінську функції беруть на себе державні органи та їх інститути. І лише після того, як державні структури забезпечать стабільність інформаційного та економічного середовища, формуються передумови поступового переходу до відносно самостійного функціонування галузі на принципах самодостатньої системи з відповідним відшкодуванням витрат на інформаційно-консультаційне забезпечення і створення мережі приватних консультаційних служб, що послужить передумовою розвитку як галузі так і агропідприємств зокрема [2].

Наведені обставини дають вагомі підстави для постановки питання про створення єдиної розвинутої інформаційної системи аграрного бізнесу за умови, коли державні інформаційно-консультаційні служби з розвинутою системою телекомунікацій будуть успішно конкурувати з недержавними стосовно масштабів інформаційного сервісу. Отже, якщо поставити в центр

кола споживача, заради якого створюється вся інформаційно-консультаційна сфера, то схематично вона матиме такий вигляд (рис.1).

- спеціальні послуги, що надаються на платній основі
- загальні послуги, що надаються на безоплатній основі

Рис. 1. Механізм інформаційно-консультаційного забезпечення суб'єктів аграрного бізнесу

Інформаційно-консультаційні служби як державного так і кооперативного чи приватного характеру не можуть існувати самі по собі, вони повинні перебувати у постійному взаємозв'язку між собою для як найкращого задоволення інформаційних потреб споживачів.

Усі ці організації державного і приватного секторів звичайно конкуруватимуть між собою при вирішенні практичних проблем, проте взаємно доповнюватимуть одна одну при дослідженні фундаментальних проблем.

Отже, нині актуальним є питання створення, функціонування й ефективного розвитку інформаційно-консультаційних формувань, що спеціалізуються на наданні соціально орієнтованих послуг. Саме поглиблення теоретичних та методичних засад інформаційно-консультаційної діяльності забезпечить подальше розповсюдження знань в агробізнесі, з метою забезпечення його інноваційного розвитку.

Література

1. Самсонова В. В. Сутність організаційно-економічного механізму поширення сільськогосподарських знань та інформації. *Науковий вісник НАУ* 2010. Вип. 105. С. 329 – 333.
2. Гриценко М. П. Розвиток дорадчої діяльності в Київській області: досвід, перспективи, проблеми. URL: <http://www.koras.com.ua> (дата звернення 22.10.20р.)

МАРКЕТИНГ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СФЕРИ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

О.В. Урський, студент кафедри Економіки та організації виробництва

І.А. Хмарська, к.е.н, доцент

Первомайська філія Національного університету кораблебудування ім. адм. Макарова м. Первомайськ, Миколаївська обл., Україна

Маркетинг територій починав формуватися ще у ХХ ст., де за досягнення конкурентної переваги почали змагатися не лише туристичні продукти чи підприємства, а й цілі територіальні одиниці. Для того щоб перемогти у такому змаганні, треба було сформувавши таку економічну структуру, яка б гарантувала тривалий ефективний розвиток та отримання високих доходів. І водночас була б спроможна реагувати на зміни обставин.

Концепція територіального маркетингу порівняно недавно почала розвиватися. Багато науковців розглядають територіальний маркетинг як інструмент для розвитку різноманітних сфер діяльності, але недостатньо уваги приділяють туристичній галузі [1, с.100].

Територіальний маркетинг займає особливе місце в місцевій політиці формування території (простору) і спрямований на досягнення цілей сталого розвитку регіону. Відповідно завданнями регіонального маркетингу в системі спеціальних механізмів регіонального управління є такі: вибір пріоритетів економічного і соціального розвитку території; виявлення цільових сегментів ринку для розвитку регіональної економіки; створення механізму економічної зацікавленості у розвитку галузей найбільш привабливих і перспективних для території шляхом запровадження спеціальних режимів фінансово-бюджетного, грошово-кредитного та цінового регулювання; укладання договорів (угод) з іншими територіями; поширення інформації про конкурентні переваги регіону; залучення у регіон нових інвестицій та суб'єктів господарювання; підвищення конкурентоспроможності інституційних одиниць територіального утворення; гармонізація інтересів всіх суб'єктів ринку; надання ділової інформації суб'єктам господарювання про бізнес на цій території, про розвиток ділової активності; формування привабливого іміджу органів влади у регіоні, поширення позитивної інформації про них; сприяння додатковим

надходженням до бюджету, підвищення конкурентоспроможності території і збільшення можливості більш ефективного вирішення регіональних соціально-економічних та екологічних проблем; створення комфортного життєвого середовища для населення регіону.

Система управління соціально-економічним розвитком регіонів виокремлює такі традиційні підходи до маркетингу територій як: 1) засіб розширення присутності в регіоні суб'єктів економічної діяльності та нарощування, передусім, промислового потенціалу; 2) спосіб диверсифікації регіональної економіки, удосконалення її структури шляхом підтримки інноваційних видів економічної та інших видів діяльності, освоєння нових ринкових ніш, пошуку та залучення інвестиційних ресурсів; 3) управлінський механізм, спрямований на раціональне довготермінове управління розвитком території, створення її бренду на основі врахування конкурентних переваг, просування на ринки унікального регіонального продукту, адаптації до кон'юнктурних коливань і зовнішніх впливів.

Існує твердження, що маркетингова політика підприємства – це фундамент, на якому будується програма просування товару або послуги.

В порівнянні політики розвитку окремого підприємства з використанням маркетингу та підходи до розробки маркетингових заходів з метою сприяння розвитку територіальної громади, можна стверджувати, що існує певна відмінність та схожість між цими двома видами маркетингу. Вона визначає курс розвитку підприємства, визначає напрям руху, встановлює певні основні правила виробництва та просування товару. Маркетингову політику можна визначити як систему принципів, пріоритетів, цільових установок і механізму взаємодії з економічними агентами зовнішнього і внутрішнього середовища, що характеризують та визначають зміст діяльності по дослідженню ринку і формуванню певної позиції підприємства на ринку [2].

За допомогою використання регіонального маркетингу оцінюються і підтримуються конкурентні переваги регіону, визначається рівень його привабливості для інвестицій порівняно з іншими регіонами конкурентами, а також аналізуються параметри конкурентоспроможності адміністративно-територіального утворення як його здатності до постійного розвитку на основі адаптації до ринкових змін, ринкових процесів.

Досягнення цілей збалансованого розвитку регіону об'єктивно передбачає застосування сукупності спеціальних засобів просторової маркетингової політики, які можна класифікувати за певними групами: 1) нормативно-адміністративні: законодавчі та нормативні акти, інструменти планування території, правила забудови, генеральні плани, дозволи на виділення земельних ділянок, дозволи на будівництво, санкції, нормативи, ліміти, право власності на землю, приватизація земельних ділянок, засоби управління об'єктами комунальної власності тощо; 2) економічні, які виконують функції сприяння/стримування територіального розвитку: інструменти грошово-кредитної політики, сприяння в отриманні кредитів, гарантії держави у сфері кредитування, муніципальні запозичення; інструменти фінансово-бюджетної

політики, пільги і стимули за податками, територіальна диференціація платежів за комунальні послуги, звільнення від сплати місцевих податків і зборів; 3) інфраструктурні засоби формування простору регіону: будівництво та модернізація транспортної мережі, що посилює доступ до земельних ресурсів; розвинута виробнича інфраструктура; розгалужена соціальна інфраструктура; засоби, спрямовані на формування комфортного життєвого та виробничо-економічного простору;

Для територіального маркетингу необхідно використовувати для розвитку регіонального туристичного ринку, для підвищення привабливості туристичної галузі, щоб збільшувався притік туристів та інвестицій у регіон [3, с.101]. На визначення мети територіального маркетингу щодо туристичної галузі впливають численні фактори, серед яких [2, с.15-17; 5, с.19-20; 6, с.124]: 1) досягнення переваги території порівняно з іншими; 2) ідентифікація потенційного ринку інвесторів; 3) визначення вигод, які будуть отримувати інвестори, вкладаючи кошти у розвиток регіону; 4) орієнтація на місцеві та регіональні інтереси з одночасною інтеграцією із загальнодержавними цілями; 5) знаходження власної стратегії маркетингу, яка б виділялася на ринку в умовах конкуренції; 6) інтеграція інформаційних технологій у маркетинговий план; 7) створення власного іміджу, рекламно-пропагандистська робота та розповсюдження інформації.

Також територіальний маркетинг може забезпечувати прийняття ефективних управлінських рішень на основі аналізу потенціалів розвитку суб'єктів регіонального ринку і ринкової кон'юнктури. Він сприяє оптимізації структури економіки досліджуваної території: розширенню ринку збуту місцевих товарів і послуг; отриманню регіонального продукту з високою часткою доданої вартості; підтримці місцевих підприємств і створенню на основі їх інтеграції регіональних кластерів у різних галузях. Особлива роль тут відводиться розвитку малого й середнього бізнесу, диверсифікації економіки.

Територіальний маркетинг в Україні перебуває на стадії становлення, що відбувається в умовах формування ринку водночас із розвитком маркетингу на двох рівнях: макро- та мікрорівні. Освоєння персоналом підприємств, фірм, банківських установ, структур гуртової і роздрібною торгівлі філософії маркетингу, осягнення сутності підприємництва і практична реалізація цих знань в усіх сферах економіки просуватиме й територіальний маркетинг. Тому фактори, які стримують розвиток територіального маркетингу, пов'язані передусім із проблемами впровадження маркетингових засад на всіх рівнях управління розвитком сільських регіонів.

Маркетинговий підхід до привабливості території, слід розглядати як перехід до довгострокового системного управління розвитком території, основою якого є клієнтоорієнтованість і партнерство, чітке визначення цільових аудиторій і їх потреб, формування гнучкої регіональної політики, використання як традиційних, так і нетрадиційних інструментів підвищення, збереження, а подекуди і зниження, привабливості території.

Література

1. Арженовский И. В. Маркетинг регионов [Электронный ресурс] / И. В. Арженовский] // Энциклопедия маркетинга. – Режим доступа : <http://www.marketing.spb.ru/read/article/a56.htm>.
2. Блинов А. Региональный маркетинг как основа эффективного развития региона [Электронный ресурс] / А. Блинов. – Режим доступа : <http://www.soskin.info/>.
3. Гапоненко А. Л. Управление экономическим развитием / А. Л. Гапоненко. – М. : Изд-во РАГС, 1997. – 73 с.
4. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1990. – 736 с.
5. Кравчук Г. В. Регіональний маркетинг в системі управління економічними процесами : монографія / Г. В. Кравчук. – К. : Національний авіаційний університет, 2006. – 258 с.
6. Старостіна А. О. Регіональний маркетинг: суть та особливості становлення в Україні / А. О. Старостіна, С. Є. Мартов // Маркетинг в Україні. – 2004. – №3. – С. 55-57.

СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ РІВНЯХ

К.Е. Фракянц, студентка 2 курсу факультету Менеджменту

Л.В. Касьяненко, доцент кафедри прикладної економіки, підприємництва та публічного управління

Національний технічний університет «Дніпро́вська політєхніка»

Основні показники техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та витрат на природоохоронні заходи в Україні свідчить про погіршення стану довкілля як життєво важливого середовища для існування людини та складової частини національної безпеки країни.

Така ситуація пов'язана, насамперед, із структурними деформаціями галузей економіки України, за яких впродовж тривалого часу перевага надавалася розвитку сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних, галузей промисловості.

Тому, ці чинники, а також відсутність необхідних обсягів інвестицій для оновлення технологій та здійснення природоохоронних заходів, спричинили незадовільний стан довкілля.

Як наслідок, ризик виникнення надзвичайних ситуацій в Україні значно вищий, ніж у розвинутих країнах, зокрема країнах Європейського Союзу.

Необхідність забезпечення охорони довкілля та більш ефективного використання природних ресурсів була задекларована, як пріоритет, у ряді офіційних документів.

Проте, наголос на соціально-економічні реформи в країні призвів до послаблення екологічної політики та інституцій, дієвості контролю за дотриманням екологічних вимог, сповільнення необхідних змін у законодавстві.

Ці фактори обумовили істотне зниження ефективності системи управління в сфері реалізації екологічної політики на державному та регіональному рівнях [2].

Екологічна політика, як вважає Н.А. Малиш, – це сукупність засобів і заходів, пов'язаних із впливом суспільства на природу і спрямованих на забезпечення екологічно збалансованого розвитку і цивілізованості [3].

Суть та зміст екологічної політики необхідно розглядати крізь призму більш широкого поняття – регіональної політики.

Водночас, зміщуючи акценти економічних реформ у регіони, держава аж ніяк не повинна знімати з себе відповідальність за їхній соціально-економічний та екологічний стан. Звичайно, в такому випадку виникає проблема пошуку компромісу між регіональними інтересами держави і місцевими інтересами регіону [1].

Саме на балансі цих інтересів і повинна ґрунтуватись регіональна політика. В цьому контексті слід вказати на домінуюче місце екологічної політики в системі регіональної політики, що пояснюється об'єктивною необхідністю екологізації всіх інших складових регіональної політики.

Отже, потреба здійснення регіональної екологічної політики виникає тоді, коли в умовах диверсифікованого екологічного простору стає очевидною низька результативність уніфікованих механізмів регулювання стану довкілля [4].

Державна екологічна політика на регіональному рівні, як систематизована діяльність держави щодо визначення стратегії екологічно-безпечного розвитку країни та взаємовідносин з іншими суб'єктами регіональної політики з метою створення умов сталого розвитку регіонів, у практичному сенсі має два зрізи .

Перший – це екологічна політика держави по відношенню до регіонів, яку реалізують центральні органи виконавчої влади та їх територіальні підрозділи; другий – екологічна політика самих регіонів, що здійснюється регіональними органами публічної влади.

Оскільки будь-яка політика покликана обслуговувати певні інтереси, доцільним, за сучасних умов розвитку між секторної взаємодії в екологічній сфері, є визнання регіональної екологічної політики як комплексу взаємопов'язаних заходів, що забезпечують реалізацію державних пріоритетів на регіональному рівні і, одночасно, створюють умови для реалізації місцевих екологічних інтересів силами регіонів.

Таким чином, регіону як адміністративно-територіальній одиниці властиві екологічні, географічні, соціальні, культурні, демографічні, економічні, фінансові, політичні та інші особливості.

Екологічна політика регіону передбачає такі види діяльності, як планування, реалізацію, контроль, аналіз, виправлення та врахування помилок.

Безпосередньо це здійснюють органи державної влади в регіоні, органи місцевого самоврядування, підприємства, неурядові організації та населення певного регіону, що в сукупності спрямовано на екологізацію виробництва і споживання як продуктів так і послуг, попередження негативних наслідків від економічної діяльності на своїй території, виховання екологічної культури та прихильності місцевої спільноти.

Література

1. Атаманчук Г. В. Государственное управление (организационно-функциональные вопросы) : учебное пособие / Г. В. Атаманчук. - М. : ОАО «НПО «Экономика»», 2000. - 400 с.
2. Безверхнюк Т. М. Ресурсний режим як інституційний механізм ресурсного забезпечення регіонального управління / Т. М. Безверхнюк // Державне будівництво : електрон. наук. фах. вид. ХарPI НАДУ. - 2010. - № 1. - Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/2/11.pdf>. - Назва з екрану.
3. Малиш Н. А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики : монографія / Н. А. Малиш. - К. : К.І.С., 2011. - 348 с.
4. Садеков А. А. Концепція екологічного менеджменту / А. А. Садеков // Економіка і управління. - 2001. - № 4. - С. 63 - 68.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИНИ ПІДПРИЄМСТВА

О.Й. Цимбала, студентка 4 курсу, Факультету економіки та управління

М.А. Теплюк, кандидат економічних наук, доцент

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Партнерські відносини є важливим елементом підприємницьких дій та важливою необхідною умовою договірних відносин між контрагентами. Особливої актуальності набувають проблеми розвитку партнерства і співробітництва, забезпечення збалансованої взаємодії всіх учасників відтворювального процесу. Партнерство в сфері бізнесу здатне забезпечити розвиток економіки за рахунок залучення приватних коштів і перекладання частини витрат на користувачів (комерціалізації надання послуг), розширення можливостей залучення управлінських кадрів, нової техніки і технологій, підвищення якості обслуговування кінцевих користувачів.

На нашу думку, партнерські відносини можна визначити, як вид економічних відносин, заснованих на спільних діях і зусиллях сторін, об'єднаних спільним інтересом, спрямованих на досягнення конкретних цілей, які добре розуміються учасниками таких відносин. Іншими словами, під партнерськими економічними відносинами розуміється сукупність способів і

форм цілеспрямованої організації взаємин сторін для досягнення загальних цілей. Процес створення партнерських відносин проходить різні стадії, потребує вироблення політики фірми, побудови ієрархії, підготовки персоналу, комунікаційних каналів. Дуже багато залежить від внутрішньої готовності фірми. Вони стають системними інтеграторами, центрами прибутку, центрами витрат і центрами обслуговування.

Виникнувши в бізнесі, система партнерських відносин почала поширюватися. На даний момент в США практично всі комерційні підприємства і державні департаменти та їх підрозділи розглядають свою роботу як систему партнерських відносин і мають відповідні угоди. Партнерські відносини є також інструментом в роботі багатьох компаній в Канаді. В основу їх роботи також покладено методика Д. Гейджа, яка дозволяє досягти істотного прогресу як в досягненні індивідуальних цілей власників, так і в створенні можливості ефективної спільної діяльності, що базується на раціональних чітко визначених домовленостях, визнаних усіма сторонами [1, с.67]. Європейські дослідники відзначають зростаючу складність мережевих взаємовідносин та інформаційних систем в бізнесі, які стають більш відкритими і різномірними, оскільки складаються з численних суб'єктів і компонентів, які необхідно об'єднувати для ефективної, надійної і стійкої спільної роботи. В результаті виникає дуже висока гнучкість і мінливість числа зацікавлених сторін у бізнесі [2, с.179]. Партнерські відносини є інструментом вирішення даної проблеми.

В Україні, з одного боку, необхідність укладення домовленостей між партнерами, які б дотримувалися і були основою функціонування бізнесу, визнається майже усіма. З іншого боку, базові внутрішні установки більшості партнерів по бізнесу ґрунтуються на глибокій недовірі один до одного, небажанням йти на поступки і визнавати будь-які власні помилки. В результаті процес укладання партнерських угод стає тривалим, зв'язаним з багаторазовими уточненнями вже досягнутих домовленостей. Найбільші труднощі, на наш погляд, викликає узгодження цілей партнерів. Стратегія і методика укладення партнерської угоди стає специфічною.

Розглянемо основні шляхи підвищення ефективності системи партнерських відносин в Україні. Важливо розуміти, що не всі компанії можуть бути одноголосні в прийнятті конкретного управлінського рішення. Головне, щоб вони брали до уваги позиції інших учасників. Однак при цьому необхідно мати спільне бачення майбутнього. Навіть при наявності різних точок зору на конкретну ситуація, кожна компанія-учасник повинна чітко розуміти навіщо вона вступила в дані партнерські відносини, що вона може зробити для підвищення ефективності діяльності всієї мережі.

Виходом із ситуації обмеженості ресурсів в рамках партнерської мережі може стати участь підприємств з різних регіонів країни. Такі компанії субсидуються різними урядовими інстанціями за рахунок чого вся мережа буде отримувати більший доступ до ресурсів, що значно розширює можливості всіх учасників [3, с.170]. Однак важливо ввести обмеження, щоб не допустити

нецільове витрачання коштів і небажане залучення уваги з боку державних органів. Для того щоб компаніям було простіше і безболісніше провести інтеграцію в партнерську мережу, слід зробити акцент на двох моментах. Перше, – провідником і базою для реалізації концепції повинні стати співробітники цих підприємств, а точніше необхідний механізм, який забезпечить ідеологічну установку співробітників на реалізацію прийнятої стратегії. Для цього необхідно, щоб співробітники знали і розуміли та приймали нову ідеологію, цільові установки, принципи роботи та ін. Ядром таких перетворень може стати впровадження на підприємствах принципів внутрішнього маркетингу, а точніше реалізація нових цільових установок компанії і досягнення високої задоволеності споживачів через досягнення задоволеності співробітників. Друге – це досягнення необхідного рівня координації та ефективної взаємодії всіх суб'єктів партнерських відносин. Фактично, це реалізація функцій процесів, знань і технологій. Спільна реалізація і посилення зазначених функцій для підприємств може бути реалізована за допомогою формування об'єднаного інформаційного та комунікаційного простору, наприклад, за допомогою запуску мережевих інформаційних систем. Відзначимо, що тут мова йде саме про об'єднаний інформаційний ресурс, оскільки розробка індивідуальних інформаційних систем кожного підприємства і їх подальша адаптація вимагає значно більших часових і фінансових витрат і супроводжується сильними організаційними опорами.

Особливу роль в процесі формування партнерських відносин займає реструктуризація. Загальна ідея реструктуризації бізнесу за допомогою об'єднання підприємств полягає в максимальному розподілі обов'язків і функцій між всіма учасниками. Діють дві тенденції в реструктуризації: перша тенденція передбачає консолідацію діяльності партнерів за допомогою розмежування, друга тенденція – консолідація за допомогою злиття.

Розуміння того, що будь-яка співпраця і будь-які партнерські відносини мають кінцеву точку, дозволяє розробити чіткі процедури виходу компанії і розриву партнерських відносин, з мінімальними витратами для всіх інших учасників. Слід прописати процес прийняття рішень і залагодження конфліктних ситуацій. Теж саме відноситься до згортання партнерських відносин між усіма учасниками. При цьому важливо враховувати специфіку напрямків діяльності партнерської мережі. Необхідно передбачити можливі наслідки, і то як це позначиться на ринку в цілому.

Таким чином, задля підвищення ефективності системи партнерських відносин варто прописувати чіткі процедури вирішення конфліктних ситуацій і згортання партнерських відносин; прописати процес реструктуризації бізнесу для підвищення ефективності; впроваджувати і розвивати концепцію внутрішнього маркетингу; робити акцент при побудові партнерських відносин на розвиток персоналу; стежити за рівномірним розвитком всіх елементів системи партнерських відносин.

Література

1. Бутенко Н. В. Розвиток партнерства в національній економіці: монографія. Київ: вид-во ІЕП НАН України, 2015. - 358 с.
2. Куваєва Т. В. Критеріальна модель оцінювання результативності партнерських відносин промислового підприємства. Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2020. - № 1. - С. 177-186.
3. Решетілова Т. Б., Куваєва Т. В. Маркетинг партнерських відносин промислового підприємства, Економічний вісник Національного гірничого університету. - 2018. - № 2. - С. 167-173.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

І. О. Цимбалюк, к.е.н., доцент кафедри Підприємництва і маркетингу

Волинський національний університет імені Лесі Українки

В умовах кризових явищ в економіці держави необхідним і нагальним постає здійснення заходів, спрямованих на відновлення та подальшу інтенсифікацію розвитку регіону. Водночас, категорія «розвиток регіону» потребує оновленого бачення з огляду на активну реалізацію політики децентралізації, впровадження нових підходів до управління регіонами та глибоку зміну законодавства у сфері регіональної політики.

Трактування розвитку регіону різними науковцями дають можливість виокремити два основних підходи до його визначення. Так згідно першого – розвиток регіону передбачає лише позитивні зміни – певні економічні та соціальні покращення, до яких можуть бути віднесені підвищення якості інфраструктури й комунальних послуг, збільшення та диверсифікація виробництва, зниження безробіття, підвищення якості життя тощо [1]. Згідно другого підходу – розвиток – це процес як зростання, так і можливого погіршення регіональних характеристик, що у довгостроковому періоді зберігає загальну тенденцію переходу регіону з одного стану в інший [2, с. 8]. Таким чином, можемо стверджувати, що позитивні зміни як результат розвитку регіону, можуть бути досягненні лише у випадку реалізації визначення цільових орієнтирів та здійснення ефективного управління регіональною системою спрямованого на їх досягнення.

Аналіз наукового доробку щодо проблематики розвитку регіону дає підстави науково обґрунтувати авторське бачення цього поняття. *Розвиток регіону* пропонуємо розглядати як процес досягнення комплексних якісних і кількісних змін економічних, соціальних, екологічних характеристик просторової системи, що відбувається внаслідок цілеспрямованого впливу на сукупність адміністративно-територіальних одиниць базового рівня задля підвищення добробуту та якості життя населення [3]. На відміну від існуючих підходів, таке трактування акцентує увагу на цільовій спрямованості комплексу

заходів у різних сферах життєдіяльності людини та досягненні конкретних результатів від запланованих трансформацій регіону як відкритої системи, а основним орієнтиром виступає максимальне задоволення потреб його жителів.

Як свідчить світова практика, сучасний розвиток має асиметричний характер. Швидко зростаючі економіки низки країн усе частіше стикаються з поглибленням соціально-економічної нерівності та проблемою соціальної ізоляції в процесі розвитку. Це зумовило необхідність змін концептуального підходу щодо реалізації політики регіонального розвитку в умовах сповільнення темпів приросту населення, зміни демографічної структури, що стало однією з вагомих причин для переходу до стратегії розумного, сталого і всеосяжного зростання [4]. Такі тенденції зумовили поширення в економічній літературі досліджень інклюзивного зростання й зосередження уваги на рівності доступу до послуг здоров'я, розвитку людського капіталу, дотримання задовільного екологічного стану довкілля, підвищення соціального захисту та продовольчої безпеки як чинників світової безпеки в широкому розумінні.

Інклюзивний розвиток розглядається як соціально-економічне піднесення, яке досягається в наслідок скорочення бідності та нерівності, а також максимальної участі населення у визначенні орієнтирів і забезпечені зростання; надання рівних можливостей реалізації власного людського потенціалу для всього населення незалежно від соціально-економічних умов, статі, місця проживання, віросповідання, етнічних коренів тощо [5]. Тобто інклюзивний розвиток будується на поєднанні рівних можливостей і рівності доступу до результатів праці.

Інклюзивний підхід має довгострокову перспективу, оскільки основну увагу приділяють продуктивній зайнятості як засобу зменшення розшарування суспільства за рівнем доходів та підвищення рівня життя менш забезпечених верств населення і, у кінцевому результаті, збережена екологія і здорове суспільство виправдають зусилля на впровадження інклюзії.

Досліджуючи проблематику інклюзивного розвитку, його ціллю визначаємо досягнення саме позитивних змін просторової системи, на основі дотримання низки принципів, що передбачають залучення населення до суспільно корисної діяльності, забезпечення рівних можливостей особистого розвитку та справедливого розподілу благ, отриманих у наслідок *інклюзивного зростання*. Орієнтирами інклюзивного розвитку є лише позитивні зміни просторової системи, що дозволяють досягнути поставлених цілей. Інклюзивне зростання є показником здатності просторової системи задовольняти зростаючі потреби, підвищувати якість та добробут життя населення.

Систематизація та компаративний аналіз теорій регіонального розвитку та зародження інклюзивної концепції зростання, аналізу теоретичних підходів до визначення сутності інклюзії дає можливість наукової ідентифікації поняття *«інклюзивний розвиток регіону»* як процесу досягнення комплексних якісних і кількісних змін просторової системи, на основі розвитку економічної сфери шляхом збільшення ступеня залучення населення до суспільно корисної діяльності, формування доступної інфраструктури регіону задля створення

рівних можливостей особистого розвитку та забезпечення справедливого розподілу отриманих результатів, що виступає передумовою соціального піднесення, зниження рівня диференціації населення й підвищення рівня його добробуту [6].

Конкретизуючи проблему інклюзивного розвитку регіонів за умов українських реалій, необхідним є врахування децентралізаційних процесів та набуття органами місцевої влади значних повноважень у прийнятті рішень щодо забезпечення соціально-економічного зростання відповідної території й забезпечення комфортного середовища життєдіяльності населення громади [7].

Розробка та реалізація заходів у межах інклюзивного розвитку повинна сприяти скороченню міжрегіональної диференціації, досягнути чого можна, стимулюючи зацікавленість місцевого самоврядування й жителів громад у зростанні продуктивності праці, зниженні витрат, шляхом дотримання принципів зеленої економіки, запровадження інновацій тощо. З іншого боку, відмінність у наявному природо-ресурсному, трудовому потенціалі, стані та структурі господарства різних територій зумовлюють нерівні можливості їх потенційного зростання й доводять необхідність створення системи взаємодопомоги між регіонами задля згладжування початкових відмінностей у рівнях економічного та соціального розвитку.

Література

1. Sorensen T. Regional Development: Some Issues for Policy Makers / Published by the Department of the Parliamentary Library, 2010. URL: www.aph.gov.au/binaries/library/pubs/rp/1999-2000/2000rp26.pdf
2. Иванов А. П. Формирование системы управления устойчивым развитием региона: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05. ГОУ ВПО «Южный федеральный университет». Нальчик, 2010. 28 с.
3. Цимбалюк І. О. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 340 с.
4. Павліха Н. В. Концептуальні засади управління сталим розвитком просторових систем: препринт; НАН України, ІРД. Львів, 2005. 57 с.
5. Мельник М. І., Щеглюк С. Д., Лещух І. В., Яремчук Р. Є. Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи: наук. доп. НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. М. І. Мельник. Львів, 2019. 55 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190301.pdf>.
6. Цимбалюк І.О. Концептуальні засади інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації. *Інноваційна економіка*. Науково-виробничий журнал. 2019. № 5–6. С. 125–133. URL: <http://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/78>
7. Tsymbaliuk I., Pidtserkovnyi B. Региональное развитие в условиях финансовой децентрализации в Украине. *International Journal of New Economics and Social Sciences*. Warszawa: International Institute of Innovation «Science-

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

М. В. Шемет, магістрант ННІЕіМ 2 року навчання

О.П. Колонтаєвський, к.е.н., доцент кафедри Туризму і готельного господарства

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

В основі прийняття рішень щодо інвестицій розвитку готелів лежить оцінка економічної ефективності інвестицій. Ринкова економіка вимагає врахування впливу на ефективність інвестиційної діяльності факторів зовнішнього середовища і фактора часу, які не знаходять повної оцінки в розрахунку зазначених показників.

Показники ефективності інвестиційних проектів поділяються на такі види: комерційної ефективності (враховують фінансові наслідки реалізації), бюджетної ефективності (відображають фінансові наслідки здійснення проекту) та економічної ефективності (враховують результати і витрати, пов'язані з реалізацією інвестиційного проекту).

Ефективність інвестицій характеризується системою показників, що відображають співвідношення пов'язаних з інвестиціями витрат і результатів і дозволяють судити про економічні переваги одних інвестицій над іншими.

Показники ефективності інвестицій можна класифікувати за признаками:

- 1) по виду узагальнюючого показника, який виступає в якості критерію економічної ефективності інвестицій: абсолютні, відносні, та тимчасові, якими оцінюється період окупності інвестиційних витрат;
- 2) за методом зіставлення різночасових грошових витрат і результатів: статичні, динамічні.

До групи статичних належать методи: строку окупності інвестицій (Payback Period, PP); коефіцієнта ефективності інвестицій (Accounting Rate of Return, ARR).

До динамічних методів відносяться: чистий дисконтований дохід, чиста поточна вартість (Net Present Value, NPV); індекс рентабельності інвестиції (Profitability Index, PI); внутрішня норма рентабельності (Internal Rate of Return, IRR); модифікована внутрішня норма рентабельності (Modified Internal Rate of Return, MIRR), дисконтований термін окупності інвестиції (Discounted Payback Period, DPP) [1].

Оцінка ефективності кожного інвестиційного проекту здійснюється з урахуванням критеріїв, що відповідають принципам:

- впливу вартості грошей у часі;
- альтернативних витрат;

- можливих змін в параметрах проекту;
- проведення розрахунків на основі реального потоку грошових коштів, а не бухгалтерських показників;
- інфляції та її відображення;
- ризику, пов'язаного із здійсненням проекту.

Найбільш поширеним статичним показником оцінки інвестиційних проектів є термін окупності (Payback Period, PP) [1].

Під терміном окупності розуміється період часу з моменту початку реалізації проекту до моменту експлуатації об'єкта, коли доходи від експлуатації стають рівними початковим інвестиціям (капітальні витрати і експлуатаційні витрати).

Даний показник дає відповідь на питання: коли станеться повне повернення вкладеного капіталу?

Як вимірювач критерій «термін окупності» простий і легко розуміється. Однак він має суттєві недоліки, які більш детально ми розглянемо при аналізі дисконтованого строку окупності (DPP), оскільки дані недоліки відносяться як до статичного, так і динамічного показниками терміну окупності. Основний недолік статичного показника «термін окупності» в тому, що він не враховує вартості грошей у часі, тобто не робить різниці між проектами з однаковою сальдо потоку доходів, але з різним розподілом по роках.

Іншим показником статичної фінансової оцінки проекту є коефіцієнт ефективності інвестицій (Account Rate of Return або ARR). Даний коефіцієнт називають також обліковою нормою прибутку або коефіцієнтом рентабельності проекту [1].

Перший варіант розрахунку ARR заснований на відношенні середньорічного прибутку готелю від реалізації проекту до середньої величини інвестицій:

Розрахований на основі початкового обсягу вкладень, він може бути використаний для проектів, що створюють потік рівномірних доходів (наприклад, ануїтет), на невизначений або досить тривалий термін.

Другий варіант розрахунку заснований на відношенні середньорічний величини прибутку від реалізації проекту за період до середньої величини інвестицій з урахуванням залишкової або ліквідаційної вартості первинних інвестицій (наприклад, облік ліквідаційної вартості обладнання при завершенні проекту):

Використовуються такі терміни для назви критерію даного методу: чистий дисконтований доход; чистий приведений доход; чиста поточна вартість; чиста дисконтована вартість; загальний фінансовий результат від реалізації проекту; поточна вартість. Офіційна назва – чистий дисконтований доход (ЧДД) [2].

Величина чистого дисконтованого доходу (ЧДД) розраховується як різниця дисконтованих грошових потоків доходів і витрат, вироблених в процесі реалізації інвестиції за прогнозний період.

Суть критерію полягає в порівнянні поточної вартості майбутніх грошових надходжень від реалізації проекту з інвестиційними витратами, необхідними для його реалізації [1].

Ставка, за якою відбувається дисконтування, називається ставкою дисконтування (дисконту), а множник $F=1/(1+i)^t$ – фактором дисконтування.

В основі даного методу закладено проходження основної цільової установки, яка визначається інвестором, - максимізації його кінцевого стану або підвищення цінності фірми. Дотримання даної цільової установки є одним з умов порівняльної оцінки інвестицій на основі даного критерію.

Література

1. Давиденко Н. М. Аналіз інвестиційних проектів : навч. посіб. Київ : ЦП «Компринт», 2015. 378 с.
2. Мамотенко Д. Ю. Оцінка ефективності інвестиційних проектів. *Вісник Національного ун-ту "Львівська політехніка"*, 2008. № 628. С. 209–215.

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

Т.В. Шеметуха, студентка 4 курсу кафедри Підприємництва і маркетингу

Х.В. Обельницька, к.е.н., доцент кафедри Підприємництва і маркетингу

Івано – Франківський національний технічний університет нафти і газу

Правове забезпечення економічно-інформаційної безпеки підприємств є досить актуальним питанням в сучасних умовах господарювання, так як недобросовісна конкуренція є загрозою нормального функціонування і розвитку підприємств.

Уперше термін «недобросовісна конкуренція» був ужитий у Франції на початку ХІХ століття, хоча саме це явище виникло набагато раніше — з моменту формування ринкових відносин [2].

Практично, на законодавчому рівні під цим терміном розуміють конкуренцію, що суперечить чесній поведінці в промисловості та торгівлі. Деякі автори кваліфікують як недобросовісну конкуренцію будь-які дії, що полягають у використанні обману в економічному суперництві [1].

Метою цієї публікації є підкреслення важливості створення сприятливого та прозорого інформаційно - економічного середовища, що є невід'ємною компонентою соціально-економічного розвитку України, пріоритетною функцією органів державного управління в умовах ринкової економіки, реалізація якої потрібна для демократизації суспільства, формування безпечного конкурентного середовища.

Недобросовісна конкуренція завдає шкоди всім учасникам ринку. На конкурентному ринку споживачі мають можливість ознайомитися з характеристиками товарів, що пропонуються, і вибрати ті, які можуть повноцінно задовольнити їхні потреби.

Українське законодавство виділяє наступні ключові різновиди недобросовісної конкуренції:

- неправомірне використання ділової репутації господарюючого суб'єкта;
- створення суб'єктом господарювання перешкод у конкуренції;
- незаконне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці.

Згідно з офіційними даними Антимонопольного комітету України за 2019 р., найпоширенішим видом недобросовісних дій, які здійснювалися з метою досягнення неправомірних переваг у конкуренції, було поширення інформації, що вводить в оману (ст. 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»). Цей вид порушення склав 84% від загальної кількості дій, що належать до недобросовісної конкуренції суб'єктів господарювання. Розмір штрафів, накладених на порушників, склав близько 8 млн грн.

Інформацією, що вводить в оману, вважаються відомості:

- які містять неповні, неточні або неправдиві дані про походження товару, виробника, продавця, спосіб виготовлення, джерела та спосіб придбання, реалізацію, кількість, споживчі властивості тощо;
- які містять посилення на хибні обсяги виробництва, придбання, продажу або поставки товарів, виконання робіт, надання послуг;
- про повноваження та права, які суб'єкти господарювання приписують собі, але юридично їх не мають, або про господарські відносини, в яких ці суб'єкти господарювання фактично не перебувають. [3]

Необхідно зазначити, що формами поширення неправдивої інформації, яка вводить в оману споживачів, є такі: реклама продуктів та послуг на листівках, плакатах, на телебаченні, радіо, інтернеті; поширення інформації із залученням кумирів у соціальних мережах; реєстрація торгової марки із завідомо оманливою або неточною інформацією та ін.

Цікавим, з точки зору захисту від недобросовісної конкуренції, є недавно прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері порівняльної реклами з правом Європейського Союзу)». Він дозволяє використання порівняльної реклами, яка раніше була заборонена. [5]

Але потрібно враховувати, що чинне законодавство містить положення, які дозволяють застосовувати порівняльну рекламу лише в таких випадках:

- якщо реклама не містить ознак нечесної підприємницької практики;
- якщо реклама порівнює однорідні (подібні) товари;
- якщо реклама об'єктивно порівнює одну або кілька суттєвих, зіставних та репрезентативних характеристик однорідного (подібного) товару;
- якщо товар конкурента, захищений торговельною маркою або комерційним найменуванням, не зображений способом імітації.

Правомірність порівняння в рекламі та відповідальність за недотримання встановлених законодавством вимог щодо змісту порівняльної реклами визначає Закон України «Про рекламу». [4]

Особи, щодо яких мала місце недобросовісна конкуренція, можуть розраховувати на захист своїх законних прав та інтересів. Чинним

законодавством України передбачені наступні механізми захисту від недобросовісної конкуренції:

- Адміністративний шлях. Він полягає в тому, що суб'єкт господарювання впродовж 6 місяців з моменту отримання інформації про факт порушення своїх прав може звернутися до органів Антимонопольного комітету із позовною заявою про захист особистих немайнових прав. Якщо ж строк звернення із заявою про захист від недобросовісної конкуренції спливає, то це є підставою для відмови у реєстрації такого документу. Але в тому випадку, коли заявником доведено, що строк звернення із заявою був пропущений ним з поважних причин, порушене право підлягає захисту. Термін розгляду позовної заяви становить 30 календарних днів, але у разі потреби він може бути продовжений до 60 календарних днів, про що заявник повідомляється письмово.

- Судовий порядок. Справи, які базуються на порушенні прав господарюючого суб'єкта, що пов'язані з обмеженням монополізму знаходяться в юрисдикції господарського суду. Крім того, рішення органів Антимонопольного комітету також оскаржуються (повністю або частково) в господарському суді.

- Звернення до ДФС. Цей шлях захисту від недобросовісної конкуренції полягає у внесенні до митного реєстру товарів, що містять об'єкти промислової власності.

Необхідно зазначити, що чинне законодавство чітко не встановлює, на якому саме носії може відбуватися поширення інформації, яка вводить або може вводити в оману, а отже, це може бути будь-який носій інформації.

Реєстрація знака для товарів і послуг як упаковки чи рекламного дизайну не дає права суб'єкту господарювання на поширення інформації, яка може вводити споживачів в оману.

За такі дії законодавство про захист від недобросовісної конкуренції передбачає значні санкції. Зокрема, відповідно до ст. 21 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», вчинення з боку суб'єктів господарювання дій, які Закон визначає як недобросовісну конкуренцію, тягне за собою накладення штрафу в розмірі до 5% доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єкта господарювання за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф. Особи, яким була завдана шкода внаслідок вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, також можуть звернутися до суду з позовом про її відшкодування.

Окрім того, органи АМКУ або особи, права яких були порушені, мають право звернутися до суду з позовом про вилучення з господарського обігу товарів з неправомірно використаним позначенням, копій виробів іншого суб'єкта господарювання (як у виробника, так і у продавця).

Отже, щоб уникнути ризиків створення та розповсюдження оманливої, неповної, неточної інформації або недобросовісної реклами, що може призвести до накладання значних штрафних санкцій та підірвати ділову

репутацію, суб'єкту господарювання варто враховувати чинне законодавство та, за необхідності, проконсультуватись у юриста.

Література

1. Руденко Т. В. Захист інтересів споживачів від проявів недобросовісної конкуренції [Текст] / Т. В. Руденко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2011. — № 2. — С. 62–67.
2. Слободчикова Ю. В. Форми недобросовісної конкуренції і методи її регулювання [Текст] / Ю. В. Слободчикова // Економіка та держава. — 2010. — № 2. — С. 92–94.
3. https://protocol.ua/ru/pro_zahist_vid_nedobrosovisnoi_konkurentsii_stattya_15_1/
4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-20#Text>

БАР'ЄРИ ТА ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ГАЗОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Р.С. Юхимець, науковий співробітник, к.е.н.

ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

Трансформація ринку газу задля досягнення кінцевої мети – ефективного ринку – досі неможлива через низку бар'єрів на різних сегментах. Подолання цих бар'єрів зумовлює подальший напрям реформування газового ринку на шляху становлення ефективного національного ринку за європейським зразком. Аналіз поточного стану ринку природного газу дозволяє виокремити такі основні бар'єри, що не дозволяють на сьогодні говорити про ефективність цього ринку, і які є першопричиною інших невирішених питань у галузі: 1) відсутність ринкових принципів ціноутворення на окремих сегментах ринку; 2) наявні тарифи на обслуговування розподільчих мереж не покривають витрати і не стимулюють до оновлення мереж, що призводить до газозабезпечення нижчої якості через підвищення аварійності та зростання втрат у мережах; 3) комплекс проблем у сфері видобутку, що пов'язані з непрозорістю реалізації державних ліцензій на видобуток, з проблемами узгодження видобутку з місцевими органами влади, з існуванням проблем “сплячих ліцензій” та потребою ухвалення нового Кодексу “Про надра”, що мав би запровадити сучасний ринок доступу до георозвідувальної інформації [1].

Встановлення ефективного ринку природного газу неможливе без функціонування конкурентного роздрібного ринку. На даному етапі бар'єрами розвитку конкуренції на роздрібному ринку є відсутність доступу у постачальників до абонентських баз та низький рівень комунікації постачальника зі споживачем у представленні своїх пакетів послуг газопостачання. Скасування спеціальних обов'язків для НАК “Нафтогаз” у

постачанні природного газу облгазам зумовило значний поступ у відкриті роздрібного ринку природного газу до широкої конкуренції. Однак, збереження норми, що державні видобувні компанії вимушені й надалі постачати природній газ для потреб населення за визначеною ціною для НАК “Нафтогаз”, що значно нижча ринкової, є значним бар’єром для розвитку конкуренції як на роздрібному ринку, так і на ринку газу загалом. Разом з тим, враховуючи, що за НАК “Нафтогаз” й надалі збереглися спеціальні обов’язки щодо постачання природного газу для підприємств теплокомуненного видається доцільним, на період існування такої норми, частину ресурсу державних видобувних компаній варто й надалі на пільгових умовах продавати НАК “Нафтогаз”. Водночас, решту ресурсу необхідно було б реалізовувати вільно на ринку на умовах біржового ціноутворення [2].

Не меншою проблемою для ринку є відсутність 100% обліку індивідуального споживання природного газу домогосподарствами. Нарахування плати за встановленими нормами споживання нівелює фактично ринкову взаємодію попиту і пропозиції, що не дозволяє споживачу ефективно реагувати на цінові сигнали пропозиції газопостачання, а у постачальника відсутні стимули до ведення конкуренції політики у боротьбі за споживача.

Лібералізація газового ринку передбачає **формування ринкової ціни на природний газ для усіх категорій споживачів**. Формування ринкової ціни означає, що увесь ланцюжок торгівлі природним газом трансформується на основі ринкового ціноутворення. Відтепер державні видобувні компанії повинні отримати право вільно реалізовувати свій ресурс на оптовій біржі. Будь-який ліцензований постачальник закуповує природній газ на оптовій біржі чи на основі двосторонніх договорів у трейдера та реалізує його кінцевим споживачам, без виключення чи це промислові споживачі чи домогосподарства. Домогосподарства в повній мірі отримують можливість безперешкодно обирати та змінювати свого постачальника, а постачальник на ринкових умовах здійснює конкурентну боротьбу за споживача, намагаючись запропонувати найбільш економічно привабливу пропозицію з газопостачання.

Встановлення ринкових цін на природний газ для домогосподарств означає відміну усіх спеціальних обов’язків для АТ “Укргазвидобування”, НАК “Нафтогаз України. У разі відміни спеціальних обов’язків АТ “Укргазвидобування” повинно мати право реалізовувати за ринковою ціною свій ресурс на оптовому ринку. У такому разі усі незалежні постачальники на конкурентних умовах отримують доступ до нових обсягів природного газу. НАК “Нафтогаз України” також повинен на конкурентних умовах на оптовому ринку закуповувати природний газ. Така ситуація має забезпечити більший дохід АТ “Укргазвидобування”, який воно зможе інвестувати у зростання внутрішнього видобутку, що в подальшому може призвести до самозабезпечення України за рахунок внутрішнього видобутку та переходу до експортного цінового паритету. На роздрібному ринку перестає функціонувати система, коли абонентські бази регіонально закріплені за певними постачальниками і це має призвести до появи між незалежними

постачальниками конкуренції за кінцевих споживачів, в тому числі й за побутових споживачів.

Комплекс проблем, що накопичився у сфері газовидобутку стає бар'єром у подальшому розвитку ринку природного газу, оскільки не дозволяє збільшувати у необхідній мірі темпи внутрішнього видобутку природного газу, зменшує внутрішню пропозицію природного газу та ліквідність ринку. За умов досягнення рівня самозабезпечення природним газом, що видобувається в Україні, можна розраховувати на зміну принципів ціноутворення з імпортного паритету на експортний.

Однак поки в Україні газовидобувні компанії, в тому числі й державні, стикаються з відсутністю відкритого та прозорого доступу до реалізації державою ліцензій на видобуток природного газу на перспективних родовищах, особливо на великих родовищах. Держава у минулі періоди часто непрозоро проводила тендери на отримання ліцензій на перспективних родовищах. Ліцензії часто вигравали сумнівні підприємства або підприємства, які не мали фінансових та технічних можливостей до реального видобутку природного газу на даних родовищах з наміром їх просто перепродати за значно вищою ціною. Так накопичилась значна кількість, так званих, "сплячих ліцензій", які заморозили видобуток природного газу на перспективних родовищах. Нині постає активно питання щодо скасування даних ліцензій у таких підприємств або примусове їх вилучення.

За цих умов, якщо державна політика розвитку ставить за пріоритет зростання внутрішнього видобутку, необхідно створити умови до збільшення доступу видобувних компаній до нових родовищ. Значним зрушенням у збільшенні прозорості є проведення останнього тендеру на реалізацію ліцензій для видобутку природного газу на відкритій платформі "Прозоро". Однак, зростання кількості родовищ, що можуть бути виставлені на тендери, потребує наступного реформування у сфері надракористування та проведення якісної георозвідки. Це вимагає ухвалення нового Кодексу "Про надра", що має сформувавати ринок сервісних послуг з георозвідки та з можливістю подальшого продажу відповідних сервісних послуг чи інформаційного продукту.

Ухвалення норми до законодавства України в необхідності місцевими органами влади узгоджувати дозволи на використання надр було прогресивним заходом, що дозволяло громадам формувати місцеву політику розвитку та забезпечувало їх доходами від діяльності надрокористувачів. Зрештою, це мало значний поштовх до розвитку місцевих громад. Водночас, протягом в 2016-2018 роках АТ "Укргазвидобування" отримала 63 відмови в дозволі на використання надр від лише Полтавської облради [3]. Видобувні компанії, в тому числі й державної форми власності, ставали заручниками не завжди добросовісної політики місцевих органів влади. Інколи місцеві органи влади не погоджували право на видобуток одним компаніям, однак потім віддавали в непрозорий спосіб дозвіл на видобуток зовсім іншій, сумнівній компанії, яка потім могла не здійснювати жодної комерційної діяльності. Існування подібної проблеми потребує подальшого урегулювання, яке дозволило би й надалі

зростати видобутку природного газу, однак при цьому варто залишити механізми впливу місцевих органів влади для захисту інтересів та можливість залишати частину податків з діяльності видобувних компаній для розвитку місцевих громад.

На ринку природного газу України існує багато бар'єрів, що були зумовлені накопиченням комплексу невирішених проблем минулих періодів та ухваленням вимушених тимчасових заходів в рамках лібералізації національного ринку газу. Разом з тим, збереження нинішнього стану не дозволить Україні досягнути головної мети – встановлення ефективного ринку природного газу. Існуючі бар'єри на роздрібному ринку та збереження адміністративного ціноутворення для певних категорій споживачів зумовлюють невідповідність міжнародним зобов'язанням України у рамках виконання вимог Третього енергетичного пакету. Комплекс проблем, що пов'язані з видобувною сферою через відсутність кращих практик європейського нормативно-правового середовища та непрозорість видачі ліцензій стають значними бар'єрами на шляху зростання внутрішнього видобутку та досягнення рівня самозабезпечення природного газу власного видобутку. Окремого подальшого аналізу потребує наявна система субсидювання на предмет того чи впровадженні механізми монетизації стимулюють споживачів до зміни поведінки та реалізації заходів з енергоефективності.

Література

1. Інтеграційні фактори трансформації інституційного середовища та структури ринків енергоресурсів України: кол. моногр. / [Подолець Р.З., Письменна У.Є. та ін]; за ред. канд. екон. наук Р.З. Подольця; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогнозування НАН України”. – К., 2017. – 208 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2018 р. № 867 “Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносупільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газ”.
3. Укргазвидобування офіційна сторінка.URL: <https://ugv.com.ua/>

ВЗАЄМОДІЯ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ З ТУРИСТИЧНОЮ ГАЛУЗЗЮ УКРАЇНИ

Юхновська Ю. О., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та туризму

КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР

Завдяки розвитку транспорту розширюються межі міжнародних відносин, збільшуються обсяги світової торгівлі, залучаються в міжнародні, економічні, науково-технічні та культурні відносини, нові території, країни й народи. Транспорт сприяє процесам інтернаціоналізації та глобалізації міжнародних економічних відносин. Транспортні послуги в туристичній галузі відіграють

одну з найголовніших ролей та впливають на формування та розвиток потенціалу туристичної галузі регіонів України, які надають основні послуги туристичній галузі. Від розвитку та стану транспортної інфраструктури залежить якість послуг транспорту в туристичній галузі, а саме: наявні сучасні транспортні засоби (надійні, комфортні, безпечні, швидкі тощо), які впливають на попит туристичної галузі. Таким чином, розвинений транспортний комплекс дає можливість урізноманітнити транспортні послуги, зробити їх взаємозамінними і тим самим впливає на зростання загальної рухомості населення і розвиток туризму [1, с. 27-28]

Транспортна інфраструктура відіграє значну роль у створенні практично будь-якого туристичного продукту, яка не тільки виконує функцію переміщення, але й є засобом відпочинку туриста. Транспортна інфраструктура є складовою туристичної галузі як економічної категорії.

Сьогодні в умовах конкуренції та розвитку транспортних засобів основним завданням туристичних підприємств, які організують подорожі, є відповідність вимог щодо обслуговування клієнтів різних соціальних категорій та надання якісних транспортних послуг. Усі види транспорту характеризуються конкурентними можливостями, технічними та економічними особливостями й умовами функціонування, які мають свої недоліки та переваги.

Транспорт становить одну з найважливіших галузей суспільного матеріального виробництва [2, с. 154]; галузь, яка забезпечує задоволення потреб населення та суспільного виробництва у перевезеннях пасажирів транспортними засобами [3, с. 584; 4, с.686].

Дослідження різних науковців підходів взаємовпливу транспортної інфраструктури з туристичною галуззю, дають змогу зробити висновок щодо взаємовигоди між ними, а саме: дохід туристичної галузі від пасажирських перевезень та залучення периферійних ділянок туристичного простору завдяки транспортній інфраструктурі.

Транспортна інфраструктура має свою особливість та враховує такі чинники: географічне положення, клімат, рельєф, природний потенціал регіонів країни тощо.

Забезпечення транспортною інфраструктурою в туристичній галузі включає: перевезення туристів, яке включається до туру (доставка туристів від місця мешкання до місця призначення і назад; трансфер; перевезення в межах туристичного центру, екскурсійне обслуговування тощо)

Сьогодні транспортна інфраструктура знаходиться у незадовільному стані, більша частина якої застаріла та не відповідає сучасним вимогам щодо виконання своїх функцій, а саме: дороги автотранспорту не відповідають європейським стандартам за багатьма показниками; залізничний транспорт знаходиться на межі зносу ресурсів; морський, річковий та повітряний – значні фізичні та моральні спрацювання засобів тощо. Нажаль в розвиток транспортної інфраструктури кошти не вкладались протягом багатьох років,

тому вона і знаходиться у такому занедбаному стані та рівень сервісу й якість наданих послуг не відповідають європейським вимогам.

Отже, дослідження показало, що транспортна інфраструктура вимагає негайних прийнятих управлінських рішень, великих інвестицій та непростих організаційних рішень.

Дослідження засвідчує, що можливі три напрямки удосконалення в сфері організації транспортних послуг:

1) пристосування асортименту запропонованих послуг до специфічних потреб клієнтів;

2) активне формування попиту на послуги транспорту з метою прибуткової реалізації новітніх видів;

3) забезпечення в системі організації подорожі взаємодію різних видів транспорту.

Синергетичного ефекту в системі транспортного обслуговування туристів можна досягти лише при ретельній координації та узгодженості розкладів відправлення літаків, потягів та інших транспортних засобів, при злагодженій організації здачі багажу й контролю за його пересуванням під час всієї подорожі, а також при дотриманні інтегрованих міжнародних стандартів резервування місць й простоті пересадок. Реалізації цих вимог сприяє підвищенню якості послуг, залученню іноземних інвестицій.

Для формування та розвитку туристичної галузі України, необхідним, на нашу думку, є сприяння розвитку соціально-економічного стану регіонів країни; удосконалення транспортної інфраструктури регіонів країни (розвиток швидкісних магістралей, річкових та морських портів, розвиток сучасних швидкісних магістралей тощо); створення обслуговуючих комплексів вздовж транспортних коридорів для надання різноманітних, якісних, професійних та сучасних послуг, яких вимагає сьогодні турист.

Література

1. Бакай Н., Калущка Л. Конкурентоспроможність туристично-рекреаційної галузі Західного регіону, значення транспортних послуг. Соціально-економічні проблеми і держава. 2008. с.27-28.
2. Большая советская энциклопедия: [в 30 т.] / гл. ред. А. М. Прохоров. Изд. 3-е. М. : Сов. энцикл. Т. 26: Тихоходки-Ульяново. 1977. 624 с.
3. Словник іншомовних слів / [уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута]. К. : Наукова думка, 2000. 680 с.
4. Сучасний словник іншомовних слів / Л. І. Нечволод. Х. : Торсінг плюс, 2007. 768 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

А.М. Яцушак, студента групи ПТм-20-1 Інститут економіки та менеджменту

Х.В. Обельницька, к.е.н., доцент кафедри підприємництва та маркетингу

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Контролінг - це функціонально відособлений напрямок економічної роботи на підприємстві, зв'язаний з реалізацією фінансово-економічної функції у менеджменті для прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень.[1]

Актуальність підкреслюється тим що на сьогодні фінансове положення підприємств будівельної галузі досить часто виявляється напруженим, навіть через зростання інвестицій у будівельну галузь – знижуються забезпечення фінансової та функціональної стабільності підприємств на ринку.

Метою тез є описати застосування методів контролінгу як один із можливих способів покращення фінансового стану підприємств.

Нестабільність на ринку, коливання цін на будівельні матеріали, зростання конкуренції зумовили необхідність впровадження на будівельних підприємствах ефективного механізму управління ресурсами та контроль над ними.

Одним із можливих варіантів удосконалення роботи підприємства є впровадження принципів контролінгу, що в свою чергу призведе до оптимізації управління процесами, вдосконалення організаційно-методичних схем процесу управління, оперативного і стратегічного планування методами аналізу і прогнозування вартості.[2]

Можливі варіанти застосування контролінгу в будівельній сфері:

- Вартісно-орієнтований підхід до оперативного планування на основі контролінгу: слід враховувати вплив обмежень щодо ресурсів, фінансів та вартості на оцінку економічної та фінансової реалізації проектів, це уможливорює коригування попереднього розкладу робіт та бюджету виконання проекту. А оптимізований на основі корегування вартості план має забезпечити досягнення запланованих розмірів доданої вартості за проектом та вартості будівельного підприємства.

- Процес планування та послідовність побудови планів будівництва об'єктів: даний параметр можна оптимізувати за рахунок розгляду основних параметрів будівництва в умовах обмежень, які ґрунтується на оцінці їх впливу на ресурсну, економічну на фінансову реалізованість на різних етапах проекту і дозволяє забезпечити контроль над вартістю будівництва.

- Визначення тривалості будівництва з мінімальною вартістю: для покращення цього параметру слід використовувати сітьове планування

(формування графіка) це враховує що форсовані значення тривалості тільки тих критичних робіт, величина економії непрямих витрат яких перевищує вартість виконання робіт за критичний час. Це потребує визначення фінансових ресурсів на кожному одиничному інтервалі часу, розв'язування задач розподілу обмежених фінансових ресурсів по роботах за правильним пріоритетом тощо.

Висновок: На жаль на сьогодні в структурі більшості наших будівельних підприємств переважає позиковий капітал, що в свою чергу свідчить про велику залежність від зовнішніх джерел фінансування і потребує постійного контролю над рівнем рентабельності, витратами тощо. Вище запропоновані варіанти використання контролінгу в сфері будівництва дозволять врахувати оперативні зміни у досягненні стратегічних цілей, а це дозволить зменшити або і взагалі позбутись залежності підприємства від зовнішніх чинників.

Література

1. [Електронний ресурс] – режим доступу: https://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/banking/discip/finkon/Lekcii_fk.pdf
2. [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2018/06/DIS.pdf>

DEVELOPMENT ACTUALITY OF MODERN AIR QUALITY MONITORING SYSTEM ON THE BASIS OF PUBLIC TRANSPORT ROLLING STOCK

V.O. Artemchuk¹, PhD, senior researcher

O.O. Popov², Dr.Sc., leading researcher

A.V. Iatsyshyn², Dr.Sc., leading researcher

¹*G.E. Pukhov Institute for Modelling in Energy Engineering of NAS of Ukraine*

²*State Institution "The Institute of Environmental Geochemistry of National Academy of Sciences of Ukraine"*

Today in Ukraine the problem of air pollution is very acute [1-2]. One of the main directions in the fight against environmental pollution in general and atmospheric pollution in particular is the construction of a modern environmental monitoring system. However, the air monitoring system of Ukraine, which was created to monitor the state of the air and support management decisions to ensure environmental safety and the minimum possible risk to public health in urban areas, unfortunately, today the structure, level of organization, ability to measure quality and quantitative parameters of the state of the environment, the method of data transmission and aggregation does not meet the objectives set before it and modern requirements. Thus, the network of pollution monitoring posts was built in the 1970s

in accordance with the standards of the former USSR. Layouts of monitoring stations (posts) and their number, sampling, and analysis methods are implemented in accordance with the outdated provision of RD 52.04.186-89, which was adopted in the former USSR in 1989. Since then, work to review the effectiveness of this network has been virtually non-existent. But during this period there were many changes in the economy, industry, transport infrastructure, climatic conditions, which led to a radical redistribution of man-made load on the air of Ukraine. Therefore, the existing network of monitoring stations for air pollution in Ukraine today is no longer optimal, which does not allow us to see the real picture of pollution, and this, in turn, does not allow to make effective decisions on air quality management and health population risks in urban areas. The solution to this problem is to optimize and modernize both the existing stationary air monitoring network of Ukraine and its development by building air quality control systems based on public transport. The expediency of building such systems is that the coverage of a fixed network, even a relatively small agglomeration is very expensive because it requires a very large number of appropriate sensors. In addition, part of the public transport rolling stock in Kyiv, Kharkiv, and many other cities already uses GPS, which also reduces the cost of such a system.

It can be stated that the experience of building air quality control systems based on public transport rolling stock in Ukraine is absent, as, in fact, theoretical research in this area, and there are publications of foreign experts [3-10] and others mostly relate to certain aspects of this problem, and therefore cannot be directly used to build such systems in Ukraine.

One of the most relevant and interesting articles in this area is paper [4], in which authors describe mathematical models and practical algorithms for a problem concerned with monitoring the air pollution in a large city. The authors worked on this problem within a project for assessing the air quality in the city of Rome by placing a certain number of sensors on some of the city buses. They cast the problem as a facility location model. By reducing a large number of data variables and constraints, they were able to solve to optimality the resulting MILP model within minutes. Furthermore, the authors designed a genetic algorithm whose solutions were on average very close to the optimal ones. In computational experiments, they studied the placement of sensors on 187 candidate bus routes and considered the coverage provided by 10 up to 60 sensors (fig. 1).

In paper [5], authors write that the quality of air is a major concern in modern cities as pollutants have been demonstrated to have a significant impact on human health. Networks of fixed monitoring stations have been deployed in urban areas to provide authorities with data to define and enforce dynamically policies to reduce pollutants, for instance by issuing traffic regulation measures. However, fixed networks require careful placement of monitoring stations to be effective. Moreover, changes in urban arrangement, activities, or regulations may affect considerably the monitoring model, especially when budget constraints prevent relocating stations or adding new ones to the network. In paper [5] authors discuss a different approach to environmental monitoring through mobile monitoring devices implementing a

Vehicular Sensor Network (VSN) to be deployed on the public transport bus fleet of Palermo.

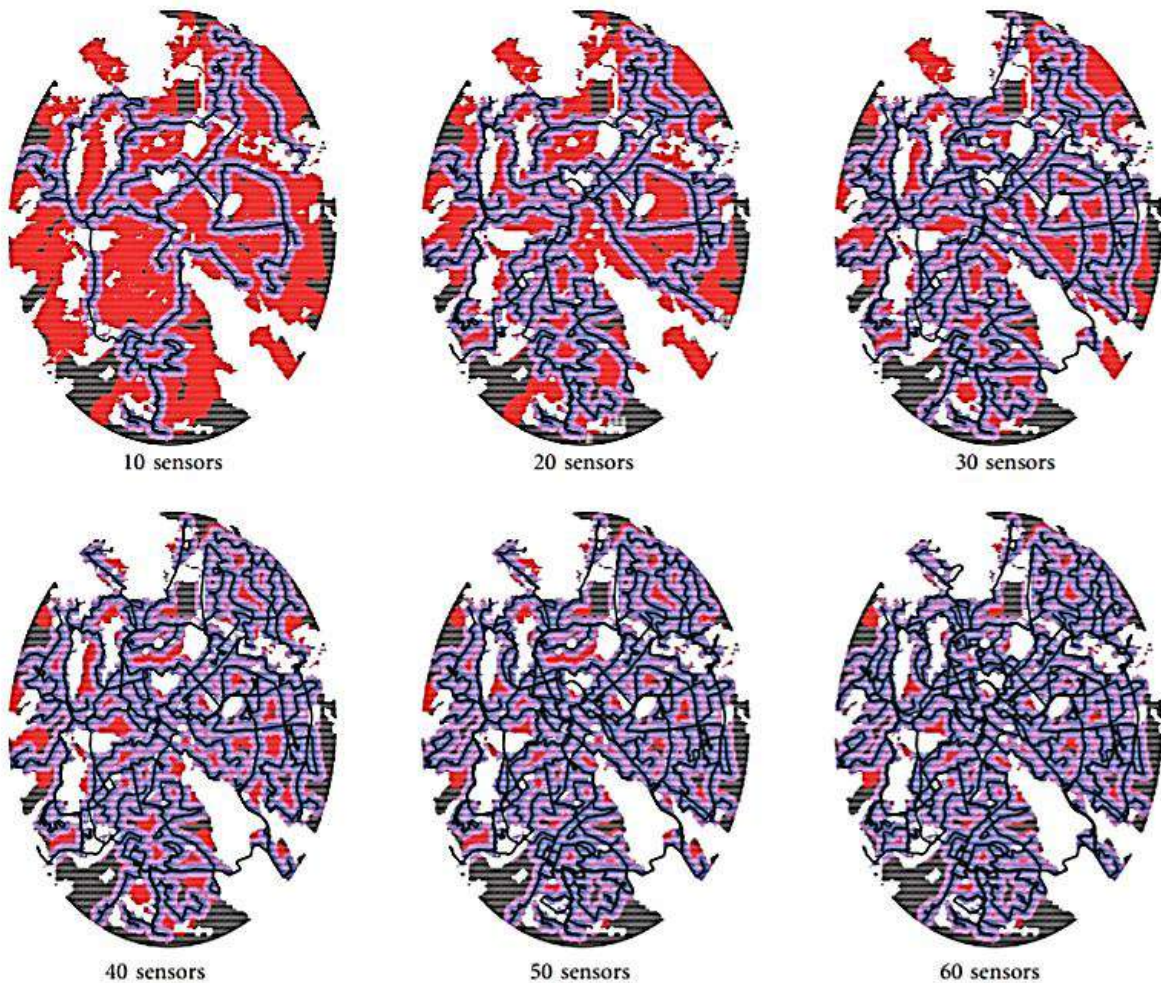

Fig. 1. Genetic algorithm coverage for various numbers of sensors in Rome [4]

Authors [7] have designed and developed an air quality monitoring instrument (AQMI) using solid-state gas sensors and a GPS module. It was used to measure the air pollution levels in Chennai city in real-time and was analyze the air pollutant levels in two different periods and suggested mitigation measures.

In conclusion, the project proposed by the authors, which aims to develop a methodology for building an air quality control system based on public transport rolling stock, is relevant, important, and timely to improve the environmental safety of the state and better inform the public about air quality.

The work is performed by the staff of G. E. Pukhov Institute for Modelling in Energy Engineering of NAS of Ukraine (Section 1. Mathematical support) together with the staff of the State Institution "The Institute of Environmental Geochemistry of National Academy of Sciences of Ukraine" (Section 2. Software).

Within the framework of this project: 1) review, generalization, and systematization of existing approaches, methods, and models for the construction of air quality control systems on the basis of public transport rolling stock were carried out; 2) the formulation and research of the problem of placement of sensors of the air

quality control system on the basis of public transport rolling stock is proposed; 3) developed a mathematical method for solving the problem; 4) built a number of structural, informational and functional models of computer tools to solve the problem of building an air quality control system based on public transport rolling stock; 5) developed software that implements mathematical means of building an air quality control system based on public transport rolling stock.

References

1. Iatsyshyn, A., Iatsyshyn, A., Artemchuk, V., Kameneva, I., Kovach, V., & Popov, O. (2020). Software tools for tasks of sustainable development of environmental problems: Peculiarities of programming and implementation in the specialists' preparation. Paper presented at the E3S Web of Conferences, , 166 doi:10.1051/e3sconf/202016601001
2. Popov, O., Iatsyshyn, A., Kovach, V., Artemchuk, V., Kameneva, I., Taraduda, D., Yatsyshyn, T. (2020). Risk assessment for the population of Kyiv, Ukraine as a result of atmospheric air pollution. *Journal of Health and Pollution*, 10(25), 1-11. doi:10.5696/2156-9614-10.25.200303
3. Gil-Castiñeira, F., González-Castaño, F. J., Duro, R. J., & Lopez-PeñTa, F. (2008). Urban pollution monitoring through opportunistic mobile sensor networks based on public transport. Paper presented at the CIMSAs 2008 - IEEE Conference on Computational Intelligence for Measurement Systems and Applications Proceedings, 70-74. doi:10.1109/CIMSAs.2008.4595835
4. Lancia, G., Rinaldi, F., & Serafini, P. (2018). A facility location model for air pollution detection. *Mathematical Problems in Engineering*, 2018 doi:10.1155/2018/1683249
5. Lo Re, G., Peri, D., & Vassallo, S. D. (2014). Urban air quality monitoring using vehicular sensor networks doi:10.1007/978-3-319-03992-3_22
6. McKercher, G. R., Salmond, J. A., & Vanos, J. K. (2017). Characteristics and applications of small, portable gaseous air pollution monitors. *Environmental Pollution*, 223, 102-110. doi:10.1016/j.envpol.2016.12.045
7. Partheeban, P., Prasad Raju, H., Rani Hemamalini, R., & Shanthini, B. (2020). Real-time vehicular air quality monitoring using sensing technology for Chennai doi:10.1007/978-981-32-9042-6_2
8. Pavani, M., & Rao, P. (2017). Urban air pollution monitoring using wireless sensor networks: A comprehensive review. *International Journal of Communication Networks and Information Security*, 9(3), 439-449.
9. Saukh, O., Hasenfratz, D., & Thiele, L. (2014). Route selection for mobile sensor nodes on public transport networks. *Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing*, 5(3), 307-321. doi:10.1007/s12652-012-0170-7
10. Shirai, Y., Kishino, Y., Naya, F., & Yanagisawa, Y. (2016). Toward on-demand urban air quality monitoring using public vehicles. Paper presented at the Proceedings of the 2nd International Workshop on Smart, SmartCities 2016, doi:10.1145/3009912.3009920

SPATIAL ALLOCATION OF INVESTMENT IN THE DEVELOPMENT OF REGIONS

S.A. Gosalov, Aspirant of the 4-th year of study of Department of Applied Economics, Entrepreneurship and Public Administration

O.G. Vagonova, professor of Department of Applied Economics, Entrepreneurship and Public Administration, Doctor of Economics, professor

Dnipro University of Technology

Today the problem of development of separate territorial formations is focused on necessity of improvement of their economic structure, stimulation of activity of the enterprises which would make competitive production, participated chains of creation of its value for target markets. Therefore, the level of economic development of regions directly affects their ability to transform into competitive centers of economic growth. Especially regions with a high level of industrialization face the problem of preserving their economic potential.

Economic progress is a guarantee for welfare and development in a region. It is located only through investments in a state of trade and efficiency of production centers and infrastructure for a long-term sustainable development and industrial core with strong valuation, high innovation costs. They are a dynamic economic network of our region [1]. The regional economic policy of the states and the municipalities is fully supported, interregional and local welfare measures are extended. In addition to this view, the active policy insists on the existence of a limited public investment medium that is optimal for the individual regions and areas of distribution. The Allocation of Investments depends on the existence of the existing regions.

Cities are in a world-wide competition for investments and new companies. The profiling of the Locations is a significant increase in the city's economic support. As a result of industrial development in industrial landscapes, the industrial structure is not established, but in development developments there is free space, competencies, capacities and structures for an independent economic development. The primary goal of the region development is the new construction companies. With new investments and undertakings, there is no need to innovate, but the city and its environment can be profitable [2]. At the same time, soft location factors such as quality of life and sustainability are gaining in importance. At all times, there are national, small and medium-sized metropolitan standards in front of different areas: professional opportunities, changes in a modern mobility, positioning in global markets.

The placement of investments in the spatial aspect will be based on the assessment of prospects for the development of certain types of economic activity in certain areas. Traditionally, more economically developed areas are those areas with a high level of industrial production. However, trends in the economic structure of the regions indicate the potential competitiveness in obtaining investment flows only

those areas of economic activity that focus on innovative developments, improving production efficiency and the greatest possible focus on meeting the needs of potential consumers. The production landscape will change according to the investment attractiveness of individual industries. Under these conditions, industrial enterprises must accumulate additional investment resources to create additional production capacity, technical modernization of production, modification and renewal of their products. The size of investments in innovative developments will determine the competitiveness of industrial enterprises and, ultimately, the ability to constantly increase the level of innovation activity. Only under these conditions can industrial enterprises retain a leading role in the economic development of the regions.

Literatur

1. Zukunft machen - Industriestandort Ostbrandenburg entwickeln. Zuletzt aufgerufen am 07.11.20. <https://www.ihk-ostbrandenburg.de/zielgruppeneinstieg-unternehmer/positionen/positionen-der-vollversammlung/position-industrieansiedlungen-4710798>.
2. Potenziale erkennen, Arbeitsfelder verzahnen, Kompetenzen stärken und Strukturen aufbauen. Zuletzt aufgerufen am 09.11.20. <https://www.connective-cities.net/themen/lokale-wirtschaftsentwicklung/standortentwicklung>.

INNOVATIONS IN SPATIAL DEVELOPMENT OF PRODUCTION

S.V. Gosalova, Aspirant of the 4-th year of study of Department of Applied Economics, Entrepreneurship and Public Administration

O.G. Vagonova, professor of Department of Applied Economics, Entrepreneurship and Public Administration, Doctor of Economics, professor

Dnipro University of Technology

The spatial organization of the productive forces determines the formation of centers of attraction of resources and peripheral territories, from which the partial transfer of resources to the centers (Center-Periphery-Spatial Development by G. Friedman) takes place. Between the center and the periphery there is a stream of capital, work power, goods and information.

The dominance of the center over the periphery is determined by two factors: 1) constant production of innovation creates a “critical mass” of favorable conditions that encourage the further development of innovative activity: easy access to information, the possibility of informal contacts, the availability of the necessary infrastructure; 2) In the center there is a constant flow of human, financial and investment funds from the peripheral areas, thereby weakening them and increasing spatial differentiation [1]. As centers of the development of innovation and new high-tech industries, they are the driving force behind the development of the entire

economic area of the country, including the periphery. The strategy of increasing the role of big cities as important engines of economic growth has been called glocalization. The innovation factor in spatial development is an important factor for economic development. Two aspects are emphasized in the relation “innovation / space”: there is an uneven distribution of innovation activity in the space; the space itself changes under the influence of innovations. Innovative activity is characterized by a high concentration, which is explained by the specifics of the spatial distribution of innovations.

Increasing the concentration of production allows you to attract more resources for innovative developments, use a common infrastructure, to carry out activities related to the exchange of technological developments.

Pioneering entrepreneurs are willing to take risks, take up new ideas and use new combinations of means of production and organizational forms to manufacture new or improve existing goods. According to Schumpeter's point of view, innovations are the implementation of new combinations. They can be done in five different ways: “1. Manufacture of a new, i.e. a good that is not yet familiar to consumers or a new quality of a good. 2. Introduction of a new, i.e. The production method in question is not yet practically known to the relevant branch of industry, which does not have to be based on a scientifically new discovery and can also exist in a novel way to deal with a product commercially. 3. Development of a new sales market (...) 4. Conquering a new source of supply for raw materials or semi-finished products (...) 5. Implementation of a reorganization, such as creating a monopoly position (e.g. by defeating) or breaking a monopoly "[2] The knowledge development takes place cumulatively, i.e. Knowledge is built up faster and more efficiently wherever relevant knowledge or the skills, competencies or capacities to acquire new knowledge are already available.

The specialization of territories determines the intensity of innovation. Where a traditional product is created, the demand for which does not change (for example, agricultural products), innovations are less necessary to maintain the competitiveness of products produced in a given area. Conversely, the stronger the competitive pressure, the greater the need for continuous improvement of production processes and the product itself. Thus, industrial enterprises depend to a greater extent on the intensity of innovation in the globalization of markets for their products and the constant formation of centers of innovation in different countries.

Therefore, the spatial organization of industrial production provides a higher innovation potential than in other areas, both production and other purposes. Industrial enterprises should give priority to those areas of innovative development that will increase their economic efficiency, create conditions for reducing production costs, increase energy efficiency, create conditions for more active transfer of capital to industrial production. At the same time, it is important to achieve sustainability of innovative development of territories in order to avoid contradictions between the pace of development of production opportunities and the quality of the environment, which is an important aspect of investment attractiveness of territories.

Literatur

1. Die Rolle der räumlichen Faktoren in der Entwicklung der Wirtschaft in Russland. Zuletzt aufgerufen am 14.11.20. <file:///C:/Users/terek/Downloads/die-rolle-der-rumlichen-faktoren-in-der-entwicklung-der-wirtschaft-in-russland.pdf>.
2. Book Part Innovation und Raum - zur räumlichen Kontextualität von Innovationen. Zuletzt aufgerufen am 12.11.20. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/59446/1/717560066.pdf>.

THE IMPORTANCE OF TOURISM IN THE LIFE OF MODERN SOCIETY

K.S. Safonova, 4th year student in the Department of Management

L.V. Obolontseva, Associate Professor of the Department of Tourism and Hotel Management, Candidate of Economic Sciences

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Tourism as a social and economic world phenomenon, and it plays an important role in the life of every person. The role, location and importance of tourism in the life of culture and society are determined by its main functions:

1) the satisfaction of needs for self-actualization; 2) this activity opens cognitive opportunities for the active acquisition of new knowledge about culture. 3) communicative, associated with expanding and strengthening communication boundaries; 4) socialization and inculturation of personality related to the possibility of assimilation of social and cultural norms; 5) motivational, that is, this activity can form certain ideals and behavior patterns in the human mind and even a lifestyle.

Modern tourism as a socio-economic phenomenon. Tourism is one of the leading sectors of the global economic complex (in terms of economic indicators it ranks second after the oil refining industry and first in terms of the number of jobs. More than 20 million people on our planet work in tourism organizations every day).

At its core is an industry, an area of employment:

- exists in the form of a tourism product and tourism services that cannot be accumulated and transported (tourism accounts for around 10% of all consumer spending);

- creates new jobs and often acts as a pioneer in the development of new areas (currently all six new jobs in the world are created by tourism organizations and the hotel industry, which equates to around 3 million jobs);

- acts as a mechanism for redistributing national income in favor of the countries that specialize in tourism (when the Finns go on vacation to Germany, they not only export part of the funds earned in other industries, but also create new jobs there).

Characterized by a high level of efficiency and a quick return on investment (tourism accounts for around 10% of all global investments), it is a multiplier for the

growth of national income, employment and the development of local infrastructure, as well as for increasing the standard of living of the local population.

Acts as an effective means of protecting nature and cultural heritage as these elements form the basis of its resource base; compatible with almost all economic sectors and human activities, as their differentiation and discretion create the potential difference in leisure environment that causes people's needs to change places and knowledge.

Tourism development has a stimulating effect on key sectors of the economy such as transport, communication, trade, construction, agriculture, consumer goods production and, taking into account the multiplier effect, is one of the most promising areas of economic restructuring. International tourism has become a major source of revenue growth and economic growth for many countries. Highly developed countries such as Switzerland, Austria and France built a significant part of their wealth on tourism income.

The Social Significance of Tourism. Tourism as a form of recreation helps to restore a person's ability to work and, accordingly, the psychophysiological resources of society. It contributes to the rational use of human leisure time, enriches the socio-economic infrastructure and the interregional cooperation of countries, states and peoples.

Regarding the social character of tourism in general, it should be emphasized that its main social function is reproduction, which makes it possible to update the forces and internal resources of the person, both in the context of work activity and in the performance of everyday household tasks are expended. The rhythm of modern life in most developed countries is accompanied by an increase in production, urbanization, often environmental degradation, isolation of citizens from nature and the receipt of an inordinate amount of information. These factors contribute to the accumulation of fatigue – physical and psychological, which in turn leads to an increase in conflict situations in everyday life and at work, contributes to poor health, decreases work and life activity. Tourism, an effective form of almost complete and extensive renewal, helps overcome these negative consequences, as it gives a person the opportunity to temporarily leave their permanent residence, to work, to change their usual environment and lifestyle.

Humanitarian functions of tourism. Tourism enables you to combine relaxation with knowledge about life, life, history, culture, traditions, customs of your own and other peoples. Interesting routes, various topics of excursion (historical, architectural, ethnographic) will expand your horizons, develop your intellect, create an aesthetic taste and help you better understand the real picture of the world. This aspect of tourism is particularly important for the education of the younger generation. The humanitarian importance of tourism goes beyond the scope of only cognitive functions, as it contributes to a large extent to the mutual understanding of peoples and to the development of peaceful, friendly relationships. Good neighborly relations between states are the most important prerequisite for tourism exchange. Direct and indirect influence.

Economic functions of tourism. Analyzing the importance of tourism, its direct and indirect effects on the country's economy are highlighted. The direct impact is the amount of tourists' spending minus the amount of imports required to fully supply tourists with goods and services. Companies that receive tourism expenditure directly must also buy goods and services from other sectors of the local economy. For example, hotels use the services of builders, utilities, banks, insurance companies, food manufacturers, etc. The economic activity generated from these successive spending phases is thus an indirect or a multiplier effect. However, it does not cover all tourist spending during the direct impact as some of the money is withdrawn through imports and taxes. The World Bank estimates that the import of goods for tourists and equipment for the tourism industry accounts for 15 to 55% of revenue, depending on the level of economic development and the tourism industry's focus on local resources *. The higher the share of income in the region, the higher the multiplier effect. In addition, it has very specific quantitative dependencies in every national economy and can be calculated in the form of a specific coefficient. To determine the impact of international tourism on a change in one of the economic indicators, this coefficient is multiplied by the spending of tourists.

The economic significance of tourism is manifested primarily through the demand and consumption of tourists, the needs of which are usually divided into three groups: basic, specific and additional. The main ones are the needs of tourists in movement, accommodation and food. Specific main purpose of the trip needs for treatment, impressions, communication, entertainment, etc. Additional needs are met by service companies, trade, cultural and entertainment establishments.

Tourism is an integral part of the life of society, being a global phenomenon in the modern era. At the economic level, it is a powerful global industry, accounting for up to 10% of the world's gross product. Tourism is a serious global policy, thanks to which it is possible to resolve a number of international problems through "people's diplomacy". The ideological aspect of tourism finds its expression in the fact that it becomes possible both to break down undesirable stereotypes and to form new world outlook guidelines. Thanks to tourism in today's world, the escalation of intercultural communication becomes possible on a planetary scale. Thus, tourism represents life in all its diversity, concentrated on a short time period, characterized by a certain goal setting and a way of implementation. In this regard, the study of the very phenomenon of tourism is relevant.

Tourism, being a phenomenon of world culture, contributes, in turn, to the disclosure and comprehension of various aspects and characteristics of culture itself: its essence, types, forms and functions in a "living" form. Using specific examples, one can get acquainted with the level of development of certain historical epochs and civilizations, and with the degree of improvement of various spheres of human life and activity. Factors of historical continuity are visualized, cognitive, informative, communicative, evaluative aspects of reality perception are significantly activated. During the passage of any round there is an acquaintance and development of the "alien" socio-cultural space; each tourist, even on a subconscious level, conducts a comparative analysis of the attitude to nature, society and an individual, both in a

“stranger” and in his own society. In this regard, the consideration of tourism in the socio-cultural space-time continuum is also quite relevant.

Tourism promotes acquaintance, identification, study and comparison of national characters, mentality, archetypes. Traditions, innovations and norms in culture can also in many ways be actualized and revealed through tourism. Tourism reveals at the theoretical level the problems of cultural anthropology: the relationship between the individual and culture, different types of cultures, etc. Therefore, it seems relevant to systematically consider tourism both as a phenomenon of culture and as a factor that characterizes it.

For a comprehensive knowledge of any global social phenomenon, it is necessary to consider it from a time perspective. Tourism belongs to that type of human activity, the origin of which is prolonged into ancient times, in addition, it actively manifests itself in the present and has great prospects in the future. On the one hand, it is a supratemporal social phenomenon, and, on the other hand, in order to reveal the internal logic of its development, cause-and-effect relationships, a connection with concrete historical realities is necessary. In this regard, the analysis of the historical retrospective of tourism becomes relevant.

References

1. Voskresensky V. Yu international tourism (1,2 p)
2. Taygibova T.T. Materials from the international scientific conference «Current Issues in Economics» (3,4 p)
3. Birzhakov M.B. Introduction to Tourism: A Textbook. – Ed. 6th, revised. And add. – M. – SPb .: “Publishing house. House Gerda », 2004. – 448 p. (4 p)
4. Voronkova L.P. History of tourism and hotel industry: Textbook. – M .: FAIR-PRESS, 2004 .—304 p. (5 p)
5. Kryuchkov A.A. History of international and domestic tourism. – M .: NOU «Luch», 1999. – 202 p. (5-6 p)

TOTAL ENERGY CONSUMPTION AND CARBON BORDER ADJUSTMENT MECHANISM

V.V. Stanytsina¹, PhD, senior researcher

V.O. Artemchuk^{2,3}, PhD, senior researcher

¹*Institute of General Energy of NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

²*G.E. Pukhov Institute for Modelling in Energy Engineering of NAS of Ukraine*

³*State Institution "The Institute of Environmental Geochemistry of National Academy of Sciences of Ukraine"*

Last December, the European Commission (EC) officially presented The European Green Deal (EGD), a new EU economic development program aimed at achieving climate neutrality on the European continent by 2050. One of the

intermediate goals of the European Green Course is to reduce greenhouse gas emissions by 50-55% by 2030, compared to 1990 levels. To this end, the document provides for the development and implementation of a number of tools, including the border carbon adjustment mechanism. The need for a European eco-tax was first discussed by the EC in 1991 in preparation for the signing of the UN Framework Convention on Climate Change during the Earth Summit in Rio de Janeiro. At the time, it was a European energy tax on energy, which aimed to regulate CO₂ emissions by refusing to invest in polluting production methods. To implement this proposal, various measures were considered - grants, incentives to invest in the development of low-carbon technologies, energy efficiency, etc. This was the traditional EU approach of introducing environmental taxes combined with incentive regulation. However, some EU member states opposed it and the initiative was rejected. [1]

The EGD provides an action plan to 1) boost the efficient use of resources by moving to a clean, circular economy; 2) restore biodiversity and cut pollution. The plan outlines the investments needed and financing tools available. It explains how to ensure a just and inclusive transition. The EU aims to be climate neutral in 2050. EC proposed a European Climate Law to turn this political commitment into a legal obligation. Reaching this target will require action by all sectors of our economy, including 1) investing in environmentally-friendly technologies; 2) supporting industry to innovate; 3) rolling out cleaner, cheaper and healthier forms of private and public transport; 4) decarbonizing the energy sector ensuring buildings are more energy efficient; 5) working with international partners to improve global environmental standards. The EU will also provide financial support and technical assistance to help those that are most affected by the move towards the green economy. This is called the Just Transition Mechanism. It will help mobilize at least €100 billion over the period 2021-2027 in the most affected regions. [2]

The search for publications on the EGD in Scopus showed a very lively interest of scientists around the world in this issue: 2 publications dated 2019, 44 - 2020, and 4 – 2021, so, the total is 50 articles. The search for publications on the carbon border adjustment mechanism (CBAM) in Scopus showed a less interest of scientists around the world in this issue: only one publication dated 2019, 2 - 2020, and over 20 – before 2019. The most relevant from them are articles [3-8].

One of the tools for determining the product's carbon capacity for CBAM can be approaches to calculating the total energy consumption of products. Different types of energy consumption are used in the world to solve different problems - to analyze the energy efficiency of energy-saving measures in production, including to determine the contribution to energy-saving changes in energy intensity of products by redistribution and energy savings from changes in raw materials [9]; to determine the largest consumers of energy resources in the industry [10]; to analyze the dynamics of energy consumption in industries or the country as a whole, direct and indirect energy intensity of industries [11-13], to determine the overall energy needs of households [14].

In this case, to calculate the total energy consumption it is necessary to develop methods for determining the following components: total energy intensity of energy

resources; full energy consumption of raw materials; total energy consumption of fixed assets depreciated in the production of products, works, and services; full energy intensity of labor reproduction; full energy consumption of environmental protection.

Since the total energy consumption of products and its components are indicators that are calculated on the basis of heterogeneous data, for their determination and/or forecasting it is necessary to determine/forecast indicators that are the original data.

To predict the total energy intensity of environmental protection, the necessary data are: production volume in year t ; volume of flue gas formation (wastewater, solid waste) in year t ; consumption of electricity, water, oxygen, reagents for each type of treatment equipment in year t ; electricity consumption for the operation of pumps, smoke extractors, fans, etc. in year t . The energy intensity of environmental measures in year t is defined as the sum of three components: the energy intensity of emissions treatment, wastewater, and solid waste disposal. The energy intensity of emissions treatment in year t is proposed to be determined taking into account not only the direct costs of equipment operation but also indirect costs, such as energy consumption of reagents used for waste gas treatment and energy costs for solid waste generated during gas treatment.

So, in the conclusion, we can say, that the EGD and CBAM initiatives EU create new challenges for Ukraine, therefore we have to study and implement the latest approaches (in particular, scientific) of waste management, circular economy, sustainable development, and intensively (but in a balanced way) develop renewable energy sources, etc. The authors also plan to conduct a number of studies in this area, in particular, to continue the research initiated in articles [15-16].

References

1. Payment for climate indifference or protectionism? Online: <https://greenpost.ua/blogs/plata-za-klimatychnu-bajduzhist-chy-proteksionizm-i16948>
2. A European Green Deal. Online: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
3. Banks, G. D., & Fitzgerald, T. (2020). A sectoral approach allows an artful merger of climate and trade policy. *Climatic Change*, doi:10.1007/s10584-020-02822-2
4. Dias, A., Seeuws, S., & Nosowicz, A. (2020). EU border carbon adjustment and the WTO: Hand in hand towards tackling climate change. *Global Trade and Customs Journal*, 15(1), 15-23.
5. Hecht, M., & Peters, W. (2019). Border adjustments supplementing nationally determined carbon pricing. *Environmental and Resource Economics*, 73(1), 93-109. doi:10.1007/s10640-018-0251-y
6. Irfanoglu, Z. B., Sesmero, J. P., & Golub, A. (2015). Potential of border tax adjustments to deter free riding in international climate agreements. *Environmental Research Letters*, 10(2) doi:10.1088/1748-9326/10/2/024009

7. Trachtman, J. P. (2017). WTO law constraints on border tax adjustment and tax credit mechanisms to reduce the competitive effects of carbon taxes. *National Tax Journal*, 70(2), 469-494. doi:10.17310/ntj.2017.2.09
8. Trachtman, J. P. (2016). WTO law constraints on carbon credit mechanisms and export border tax adjustments. *Research handbook on climate change and trade law* (pp. 109-118)
9. Liu, L., Aye, L., Lu, Z., & Zhang, P. (2006). Analysis of the overall energy intensity of alumina refinery process using unit process energy intensity and product ratio method. *Energy*, 31(8-9), 1167–1176. doi:10.1016/j.energy.2005.04.013
10. Worrell, E., Phylipsen, D., Einstein, D., & Martin, N. (2000) Energy use and energy intensity of the U.S. chemical industry. 40 p. <https://www.osti.gov/servlets/purl/773773>
11. Lam, K. L., Kenway, S. J., Lane, J. L., Islam, K. M. N., & Bes de Berc, R. (2019). Energy intensity and embodied energy flow in Australia: An input-output analysis. *Journal of Cleaner Production*. doi:10.1016/j.jclepro.2019.03.322
12. Tiwari, P. (2000). An analysis of sectoral energy intensity in India. *Energy Policy*, 28(11), 771–778. doi:10.1016/s0301-4215(00)00051-3
13. Torrie, R. D., Stone, C., & Layzell, D. B. (2016). Understanding energy systems change in Canada: 1. Decomposition of total energy intensity. *Energy Economics*, 56, 101–106. doi:10.1016/j.eneco.2016.03.012
14. Shammin, M. R., Herendeen, R. A., Hanson, M. J., & Wilson, E. J. H. (2010). A multivariate analysis of the energy intensity of sprawl versus compact living in the U.S. for 2003. *Ecological Economics*, 69(12), 2363–2373. doi:10.1016/j.ecolecon.2010.07.003
15. Kuts, G. O., Stanytsina, V. V., & Kobernik, V. S. (2016). Comparative estimate of the cost of thermal energy from the operating and projected heat-generating sources for the systems of heat supply of Ukraine. *The Problems of General Energy*, 3 (46), 12-18.
16. Stanytsina V.V.(2012) Accounting For Environmental Costs In Determining The Energy Efficiency Indices And The Energy Saving Potentials In Branches And Regions. *The Problems of General Energy*, 1(28), 62-68.

THE INFLUENCE OF THE URBAN ENVIRONMENT ON THE FORMATION OF INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF CITY LAND

V.I. Troian, Ph.D

O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

The implementation of the city's land policy involves the effective functioning of the land management system, which includes planning and organization of land use. In market processes, land appears in a variety of manifestations: as part of the assets of the enterprise, and as a consumer durable goods, and as an independent object of investment.

Urban development is characterized by the condition and use of land resources. In modern conditions, it is important to solve theoretical and practical problems of land market formation in Ukraine. The situation in cities is specific, although in general the directions of development of the land market of cities of the country are similar on technological and procedural issues.

To date, there is no established system of land relations on the part of the state and the unity of opinions and approaches of scientists in this field.

The presented researches allow to determine the influence of the urban environment and modern normative provision on the formation of investment attractiveness of both individual urban land plots and the city as a whole.

At the present stage of development of urban land use, changes in the structural nature of certain categories of land at the zonal and regional levels are clearly reflected. Current trends show a steady decline in the overall balance of urban land occupied by industrial zones, energy, defense or agricultural land. In particular, these principles apply to the lands of the central and central territories of cities. There is also a constant decrease in the territory of manor buildings, as well as areas of dachas and horticulture.

V. Kuybida and V. Negoda in their works argue that the investment attractiveness of urban lands can be significantly increased by changing their functional use as a factor in the formation of an integrated criterion for assessing the use of urban lands [1]. Obstacles from low land tax rates and the complex mechanism of urban land distribution should be taken into account.

Thus, at present there is a rapid growth in the level of high-rise buildings in cities, commercial institutions. The share of lands of the transport industry, lands of recreational and health purposes is increasing. This primarily applies to the lands of the central territories of the city.

With the increase of urban land development, the assessment of the territory and the zone of their distribution in the city is constantly increasing. These phenomena are observed with each update of the city master plan. At the same time, in the process of development and development of remote areas there is a process of increasing land valuation.

The division of land is the division of the city or other settlement into plots, belts, districts in order to establish certain restrictions on land use, determine the minimum size of land, regulation of types of buildings and structures that are allowed to build within a certain area and more. Along with such means as the budget, taxes and the purchase of land for public needs, the distribution of territory is an important tool for planning the development of the settlement [3].

Along with this, there are more and more conflicts between residents, local authorities and investors-developers regarding the location of construction sites for various purposes, as the field lacks the necessary documentation for spatial planning, a clear strategy for their development in the future. This allows, on the basis of land use justification, to make ambiguous decisions in the interests of certain parties, resulting in the spread of corruption, chaotic use of land for construction or other purposes, distortion of the historic face of the city.

World practice shows that to improve the investment climate in the sphere of land use, preservation of cultural heritage, the most effective is the introduction of zoning – approved open zoning plan of the settlement with clear rules of land use and development in each zone. Zoning is a specific modern form of planning of land use for settlements.

Practice shows that for the investor the question of ownership of the land and the possibility of its use in accordance with the selected type of economic activity are a priority. This important factor determines the decision on the beginning of the investment project.

Today, obtaining the corresponding permission to use specific land in use or ownership of or other natural or legal persons, and especially also not owned by the investor, requires a large amount of time and money to overcome the multi-stage bureaucratic procedures. The positive decision of this question to natural or legal persons, the investor is not supported by any guarantees. In case of negative reply from the authorized body, the investor cannot go to court because there is no criteria legal solutions to the dispute.

According to scientists [3–5], the implementation of this goal will contribute to:

- stimulating investment activity of individuals and legal entities,
- effective implementation of master plans of settlements,
- rational use of their territories under effective state and public control,
- establishment of legal guarantees to increase the investment attractiveness of land plots for owners and persons wishing to acquire ownership of land and other real estate.

The application of certain rules of rational use of urban lands may allow local authorities to obtain sufficient grounds for:

- resolving the issue of location and design of new construction, reconstruction, restoration, overhaul of urban planning and landscaping;
- selection, withdrawal (redemption), granting ownership or use of land;
- obtaining a permit for the use of land for the construction of urban planning facilities;
- establishment in the relevant territories of the regime of land use provided for urban needs;
- providing interested individuals and legal entities with uniform conditions and restrictions on land development, initial data on the design of urban development facilities, as well as permits for their construction.

Thus, rational use and zoning of lands within settlements will allow to create favorable conditions:

- for business – significant investment in urban development industry;
- for local authorities – planning tool that will allow efficient use of land for certain purposes, public services and to give open access to information about land;
- for the investor – reduction finding appropriate investment attractive territories, facilitating the process of land use, the provision of clear property rights to

land, choice, and change its purpose. Thus will be ensured the interests of business, local authorities and investors.

The presented studies allow to determine the influence of the urban environment and modern legal framework for investment attractiveness formation as a separate urban land, and the city in General. Also, an important issue is the definition and classification of factors affecting the formation of investment attractiveness of land in cities.

Referens

1. Kuybida VS, Negoda VA, Tolkovanov VV Regional development and spatial planning: the experience of Ukraine and other member states of the Council of Europe. Kyiv: Kramar, 2009. 176 p.
2. Chistyakova TN Zoning of the urban area as a method of effective management of urban development in market conditions. // Industrial and civil construction 11-12 / M. 1998 P.17-18.
3. Kulynych PF Assessment of the state of land legislation of Ukraine and prospects for its development // Analytical and Advisory Center of the UNDP Blue Ribbon. 2007. S. 50-53.
4. Ripenko AI Legal regulation of land zoning (territories) in modern conditions // State and Law. 2010. Vip. 47. pp. 480-485.
5. Nesterenko GB Functional zoning - the basis of planning and development of urban lands. // Urban planning and spatial planning. 2009. № 34. P.25-27.
6. Radzinska Yu. B., Mamonov KA Research of the state and features of investment attractiveness of lands of cities of Ukraine. / Roads and road construction: Scientific and technical collection. K.: NTU. 2017. Issue 102. S. 125 - 129.
7. Radzinska Yu. B. Theoretical approaches to assessing the investment attractiveness of urban lands. / Modern technologies and methods of calculations in construction: Collection of scientific works. Lutsk. 2017. Vip. 8. pp. 216 - 221.
8. Radzinskaya YB Identification of factors influencing the attractiveness of urban lands. / Bulletin of the National Transport University: Scientific and Technical Collection. K.: NTU. 2017. Issue 102. S. 25 –29.
9. Radzinskaya YB Development of methods and models for assessing the impact of factors on the formation of investment attractiveness of urban lands. / Scientific Bulletin of Construction: Collection of scientific works. Kharkiv. 2018. № 1. Volume 91. pp. 304 - 309.
10. Radzinska Yu. B. Development of methodological recommendations for increasing the investment attractiveness of urban lands. Municipal utilities. Ser. Technical sciences and architecture. Kharkiv. 2018. Vip. 140. S. 57–62.
11. Radzinska Yu. B., Moteva M. Features of rational use of lands of settlements. Proceedings of the International scientific-practical conference "Geoinformation support of land administration: status and prospects of development", Kharkiv, April 2, 2020 / ed. Col .: M.K. Sukhonos, SG Nesterenko, Yu.B. Radzinska - H .: KNUMG, 2020. S. 16.

COMPETITIVENESS IN THE SPATIAL ASPECT

A.V. Vodop'jan, aspirant of the 3-th year of study of Department of Applied Economics, Entrepreneurship and Public Administration

O.G. Vagonova, professor of Department of Applied Economics, Entrepreneurship and Public Administration, Doctor of Economics, professor

Dnipro University of Technology

The term competitiveness has gained considerable importance in science and practice. It relates to different economic, social and political-administrative areas. Not only companies and workers, but also nations and, for some years now, regions are in competition. Especially with the progress of internationalization and globalization processes, numerous activities are aimed at improving competitiveness [1]. It is important to determine the factors that contribute to the formation of competitiveness of both individual enterprises and large territorial entities. After all, regions with a well-developed economic structure offer more opportunities for new enterprises in the use of common infrastructure, building economic ties.

On the regional level, the competition level is based on standard distribution (localization distribution), equipment with emergency distribution (human capital, innovation) and commercial capacity for purchase (market allowance). Here it is in front of all agglomeration parts concrete [2]. In the new economic geography, the value of the transport costs is concreted, the distance is reduced, the central area and the periphery of the region are divided. A reflection of the transport costs, the fact that it has been developed and developed for integration, as well as for globalization processes is typical, is still the largest in the central part of the centerpiece. You can use the upper parts of the periphery through the upper, rented and worldly costs of the upper hand. This offers a U-shaped operation without transport costs at a reasonable concentration. Knowledge and skill-intensive processes are always established in central areas: Industries that provide low-cost costs, wet storage, and companies in the periphery. Competitive regions - also of the top regions - are marked by fast food and high-quality production. They are located by agglomeration, spillovers, vacuum cleaners and good market access. In the event of short innovation, the companies will be able to produce a number of pieces so that they can only be used through large pieces. If you want to get to market at low cost, you have to sell all over the world [3].

In order to strengthen their competitiveness, industrial enterprises should take advantage of building horizontal and vertical economic ties at the regional level, attract cheaper local resources into the production cycle, and reduce transportation costs in the production process. For an individual enterprise competitiveness will consist in reducing the cost of production, improving its quality, reducing administrative costs, ie increasing the efficiency of all material and financial flows that form specific business processes. For the region, competitiveness will be

determined by entrepreneurial activity, availability of natural resources, achieved level of concentration of production, infrastructural opportunities, etc. At the national level, competitiveness will depend on the specialization of the national economy, the effectiveness of state regulation of macroeconomic processes, the balanced development of certain areas of economic activity. The formation of competitiveness in the territorial aspect is an important tool for the allocation of investment resources in those areas of activity and the development of those territorial entities that can become centers of economic growth and create additional impetus for the development of peripheral areas.

Literatur

1. Regionale Wettbewerbsfähigkeit der Metropolregionen Frankfurt Rhein Main und Stuttgart im Vergleich. Zuletzt aufgesucht am 07.11.2020. <http://www.iwak-frankfurt.de/wp-content/uploads/2013/03/Wettbewerbsfaehig-keit.pdf>
2. Wettbewerbsfähigkeit von Firmen, Regionen und Ländern Zuletzt aufgesucht am 07.11.2020. https://dievolks-wirtschaft.ch/content/uploads/2008/03/07D_Aiginger.pdf
3. Globalisierung als Herausforderung für den Standort Deutschland. <https://www.bpb.de/apuz/26437/globalisierung-als-herausforderung-fuer-den-standort-deutschland>.

ЗАСТОСУВАННЯ МОДИФІКОВАНОЇ ВНУТРІШНЬОЇ ТЕПЛОІЗОЛЯЦІЇ

М.Е. Авагян, студентка 4-го курсу факультету Промислово цивільного будівництва

І.М. Кучменко, асистент кафедри архітектурних конструкцій

Ю.О. Загорчешний, зав. каф., к.т.н., доцент кафедри архітектурних конструкцій

Одеська Державна Академія Будівництва та Архітектури

В сучасному будівництві внутрішня ізоляція не розглядається, тому що всім відомо, що це змінює точку роси, підвищує вірогідність появи цвілі та заважає стінам «дихати». Але якщо провести аналіз наявних умов та застосувати модифіковані ізоляційні матеріали, таким чином можна вирішити питання збереження автентичності фасаду при реконструкції та повисити нормативний коефіцієнт теплопередачі конструкції.

Вимоги до теплової ізоляції будівель підвищуються й посилюються кожні кілька років тому у майбутньому необхідно буде проводити більш енергоефективний ремонт будівель. Усі нові продукти, які були відомі впродовж десятиліть, рекламуються виробниками у такій спосіб, щоби пропонувати безризикове проектування й застосування, але технічна документація не гарантує монтаж без пошкоджень із погляду фізики будівлі. У результаті внутрішня ізоляція знову і знову призводить до пошкоджень, пов'язаних із вологою, цвіллю, деградацією, корозією і, навіть, руйнуванням деревини у фахверкових будинках. Ці ушкодження чинять негативний вплив на теплоізоляцію зовнішніх стін і споживання енергії, оскільки ефект теплоізоляції вологого матеріалу знижується.

Товщина ізоляції-це вирішальний чинник для вологості зовнішніх стін, яка є основною причиною порушення пошкодження внутрішньої ізоляції. Треба врахувати правильну послідовність шарів ізоляції які будуть перешкоджати дифузії пари в якості внутрішнього оздоблення, а також важливо мати повітронепроникне сполучення з усіма інтегруючими компонентами. Монтажні компоненти проникають у конструкцію стіни, тому в галузі розроблені герметичні коробки й хомути, які забезпечують герметичність усієї конструкції у випадку ідеального виконання.

Матеріали для виконання ізоляції повинен бути капілярно-активним, це означає, що вони можуть поглинати конденсатну воду і швидко

транспортувати її і внутрішню частину, де її можна видалити з повітря приміщення за умови достатніх вентиляцій та опалення. Внутрішній бік такої конструкції не повинен мати шпалер або фарб, які можуть змінити фізичні характеристики. Такими матеріалами можуть бути силікат- кальцію, мінеральна піна або пробкова ізоляційна глина.

Ізоляція окремих конструктивних об'ємів також потребує уваги, як приклад, модифікована внутрішня ізоляція підвалів приховує в собі ще більший ризик масивного структурного ушкодження. У підземних приміщеннях для поліпшення енергетичних характеристик найкраще підходить ізолююча штукатурка. Однак необхідно забезпечити достатні вентиляцію й опалення, щоби волога з підвалу могла якісно відводитись.

Якщо ізоляція виконана в вигляді панелі, то її слід наклеювати на рівні поверхні, в іншому випадку, перед застосуванням має бути доданий вирівнюючий шар. Особливо важливо уникати теплових містків, інакше виникнення цвілі в цих місцях заздалегідь гарантовано.

Технічно бездоганно виконана повітронепроникна внутрішня ізоляція без теплових мостів може призвести до пошкодження вологою, якщо не буде нагріватися і вентилуватися відповідним чином.

У порівнянні з іншими проектами енергетичного оновлення можна підсумовувати переваги й недоліки внутрішньої ізоляції.

Переваги це- можлива подальша теплоізоляція певних кімнат і квартир; швидкий обігрів приміщень, ще використовуються нерегулярно; поліпшення теплоізоляції зазначених будівель; бюджетність (залежно від вибору матеріалу).

Недоліками являються: великі теплові рухи несучої зовнішньої стіни; теплові містки в області в області інтеграції внутрішніх компонентів; менше місця для зберігання влітку в приміщенні; можливе внутрішнє зневоднення.

Висновком можна зазначити що, застосування модифікованої внутрішньої ізоляції в будівлях часто є єдиною можливістю знизити споживання енергії та викиди CO_2 в наявній конструкції. Вибір матеріалів і систем великий і призводить до довгострокового рішення тільки за допомогою оцінювання – під професійним контролем досвідченого експерта з будівельної фізики. Основою для цього є точний інвентарний аналіз, врахування бажань клієнта (будівельна біологія, мінімізація ризику пошкодження, витрат тощо), точне детальне планування, бездоганне використання всебічний нагляд за будівництвом.

Література

1. Додаткова внутрішня ізоляція зовнішніх стін./ за ред. Д. Настека. Київ: ТОВ «Книжкові люди», 2020, 72 с.
2. Утепление стен изнутри дома. Внутреннее утепление стен эффективными материалами.: веб-сайт. URL: <https://edvans.com.ua/uslugi/utepleniesten/vnutrennyaya-izolyatsiya/> (дата звернення 18.08.2020).

ДО ПИТАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ МЕРЕЖІ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ КОМПЛЕКСІВ В СТРУКТУРІ ВІДКРИТИХ ПРОСТОРІВ МІСТ УКРАЇНИ

Д.О. Байбак, аспірант 1 курсу спеціальності 191 «Архітектура та містобудування»

І.В. Древаль, д-р арх., проф., зав. кафедри «Містобудування»

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

У концепції довгострокового соціально-економічного розвитку України на період до 2032 року зазначено, що перехід до інноваційного соціально орієнтованого типу економічного розвитку вимагає комплексу взаємопов'язаних перетворень по ряду напрямків, одним з яких є розвиток спорту і фізичної активності. Сформульована низка завдань відродження масової фізичної культури з 6 до 14 мільйонів осіб за період з 2020 по 2024 роки [1]. Стратегічною метою державної політики в цьому напрямку є створення умов, що орієнтують громадян на здоровий спосіб життя, заняття фізичною культурою і спортом, визначення пріоритетних видів спорту, розвиток спортивної інфраструктури та будівництво нових об'єктів, а також підвищення конкурентоспроможності українського спорту.

В останні роки держава робить суттєві заходи для відродження масової фізичної культури та залученню населення до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Обрано курс на розвиток інфраструктури для занять масовим спортом в освітніх установах і за місцем проживання, відбувається розширення кількості спортивних споруд в рекреаційних зонах міста, масове будівництво спортивних стадіонів для проведення змагань, як це сталося під час підготовки до футбольного Євро-2012, що послужило поштовхом вдосконалення спортивних об'єктів в містах, які приймали ці турніри.

Однак, як свідчать соціологічні дослідження, наявна кількість, різноманіття і якісь спортивних площадок в структурі відкритих просторів міст України ще не задовольняє потребам населення. Необхідність збільшення частки фізкультурно-оздоровчих комплексів відкритого типу в містобудівній структурі найбільших міст пов'язано, перш за все, зі зміною уявлень суспільства про якість життя та тенденцією популяризації здорового способу життя, а також з поліпшенням екологічного стану середовища, що обумовлено посиленням у функціонально-планувальній структурі міста елементів природного ландшафту. Важливе значення має розвиток різних видів неформального спілкування населення, що потребує розбудови мережі публічних просторів.

Як свідчать дослідження, в сучасних умовах відзначається зріст популярності, в першу чергу у молоді, так званих спортивних субкультур екстремальної спрямованості (ССЕС) [2]. Їх дозвільна рухова діяльність пов'язана з регулярними фізичними навантаженнями з метою досягнення особистісного значущого результату, що пропагують нові екстремальні види спорту (ЕВС).

До ознак спортивних субкультур екстремальної спрямованості, що виділяють її з-поміж молодіжних субкультур, слід віднести наявність умов, що сприяють задоволенню спортивних потреб індивіда і формують соціальну ідентичність молодих людей: «успішний» спортивний стиль; спортивні цінності; екстремальна ідеологія [3].

СЕС транслює певні цінності й потребує створення відповідних просторово-предметних і технологічних умов, тобто особливого спортивного середовища, де зможуть розвиватися такі новітні види фізичної активності як: ролер-спорт, bicycle moto cross (BMX), паркур, *workout*, скейтбординг та інші екстремальні види спорту. Очевидно, що вище перелічені види фізичної активності є новим кроком еволюційного розвитку спортивних субкультур. При всій інтенсивності популяризації ЕВС у світі слід зазначити, що існують відмінності в їх просторовому розвитку в залежності від геополітичного і соціально-економічного становища країн.

Включення таких відкритих фізкультурно-оздоровчих комплексів в містобудівну тканину необхідно розглядати як створення сприятливого середовища для суспільства, де незалежно від інших умов формується здорова, цілеспрямована особистість, відбуваються неформальні соціальні комунікації.

Таким чином, суттєві зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, його загальної та спортивної культури, вимагають нового осмислення тенденцій розвитку екстремальних видів спорту в Україні і за кордоном. Це потребує вивчення, систематизації досвіду розвитку екстремальних видів спорту та розробки принципів ландшафтної організації фізкультурно-оздоровчих комплексів в структурі відкритих рекреаційних просторів найбільших міст, що дозволить на підставі використання новітніх технологій і всебічного врахування сучасних вимог до цих об'єктів полегшити й прискорити процес прийняття рішень і тим самим сприяти вирішенню державних завдань для оздоровлення населення країни.

Література

1. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року буде реалізована в три етапи [Електронний ресурс] / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – 2020. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/do-2028-roku-30-ukrayinciv-budut-regulyarno-zajmatisya-sportom> (04.11.2020)
2. Зуев, В.Н. Ценностные ориентации молодежи при выборе спортивных субкультур экстремальной направленности / В.Н. Зуев, В.А. Иванов // Теория и практика физической культуры. – 2013. – № 12. – С. 14-16.
3. Байковский, Ю.В. Психологическая классификация видов спорта по уровню экстремальности [Электронный ресурс] / Ю.В. Байковский, А.В. Пилькевич // Экстремальная деятельность человека. – 2016. – № 4 (41). – https://elibrary.ru/download/elibrary_29821564_12372720.pdf (дата обращения 29.08.2019).

ГІС-ТЕХНОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ БУДІВНИЦТВІ

О.В. Байструк, студентка 3 курсу, Будівельного факультету

О.І. Угоднікова, к.е.н., старший викладач кафедри Туризму та готельного господарства

*Харківський національний університет міського господарства
Імені О.М. Бекетова*

Геоінформаційні системи - це комп'ютерний засіб, що вивчає просторові взаємозв'язки, закономірності та тенденції. (ГІС) зберігають, аналізують та візуалізують дані для географічного положення на поверхні Землі.

4 основні ідеї ГІС це: Створення гео-даних, керування ними у базі даних, аналіз та пошук закономірності, візуалізація даних на карті.

В даний час геоінформаційні технології знаходять широке застосування в містобудівному проектуванні і управлінні міським господарством. Містобудівні розробки є найбільш універсальними документами, на основі яких здійснюються процеси управління розвитком території міста.

Саме містобудівні документи різних видів є основою для прийняття рішення по земельному облаштуванню територій на всіх рівнях: від держави в цілому і до окремого землекористувача. Три основних рівні земельного облаштування територій: Державний, Регіональний та Приватний.

Системний підхід в управлінні містом потребує урахування усіх структурних складових містобудівної системи. Розглянемо їх, як сукупність просторово-організованих і взаємопов'язаних матеріальних об'єктів території міста, а місто, як надзвичайно складний об'єкт з величезними матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами, який потребує застосування сучасних інформаційних технологій для оцінки ситуацій.

У багатьох країнах, на сьогоднішній день, стартував широкомасштабний процес проникнення геоінформаційних систем в практичну діяльність установ і організацій, так чи інакше пов'язаних з міським управлінням. З їх допомогою вирішуються кадастрові завдання, ведеться моніторинг і моделювання різних інженерних, екологічних і соціальних-демографічних ситуацій розвитку міського середовища. При цьому слід пам'ятати, що одиницею обліку в геоінформаційних технологіях є - об'єкт. Такими об'єктами є: Ділянка землеволодіння, будівля або споруда, ділянка і вузол інженерної мережі, ділянка і вузол вулично-дорожньої мережі, територіальні зони (заповідні, екологічні, охороні або державні).

Окрім вичерпних відомостей про об'єкти власності (будівлі, споруди, об'єкти інфраструктури та інше) ГІС-кадастр повинен містити і картографічні відомості про міське середовище (стан ґрунтів та підземних/наземних комунікацій). Користувачам мають бути доступні для перегляду генеральна схема планування території України та результати моніторингу.

Компоненти геоінформаційних систем

ГІС зберігає дані про місцезнаходження як тематичні шари. Кожен набір даних має таблицю атрибутів, яка зберігає інформацію. Двома основними типами даних ГІС є: растри та вектори. Растри схожі на сітки, оскільки вони зберігають дані в рядках і стовпцях. Наприклад, ми часто представляємо земельний покрив, як растрові дані. Вектори - це точки, лінії та багатокутники з вершинами. Наприклад, дороги, контури та адміністративні межі, часто є векторами.

Тематичні шари

Можна згрупувати геодані на скільки завгодно тем, наприклад: Адміністративні (межі міста та планування), соціально-економічні дані (демографія, економіка та злочинність), транспорт (дороги, залізниці та аеропорти), екологічні дані (сільське господарство, ґрунти та клімат), дані гідрографії (океани, озера та річки), дані рельєфу.

Таким чином, можна підсумувати, що інтеграція ГІС-технологій в управління міським господарством дозволяє створити універсальну модель, призначену для комплексного уявлення об'єкта планування та управління міським середовищем, її аналітичного вивчення і моніторингу. Застосування ГІС-технологій дозволить вирішити ряд завдань, що визначають ефективність і обґрунтованість проектних і управлінських рішень.

Література

1. Шипулин, В.Д. (2005) Введение в использование ArcGIS
2. Введение в использование ArcGIS / Учебно-методическое пособие
3. Використані інтернет-ресурси:
4. <https://gisgeography.com/spatial-data-types-vector-raster/>
5. <https://gisgeography.com/spatial-analysis/>
6. <https://www.esri.com/en-us/what-is-gis/overview>
7. <https://www.esri.com/content/dam/esrisites/en-us/media/pdf/teach-with-gis/raster-faster.pdf>
8. <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/347/1.pdf>

ПРИЙОМИ РЕВАЛОРИЗАЦІЇ САДИБИ МЕЧНИКОВИХ У СЕЛІ МЕЧНИКОВЕ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ РЕЗЕРВНОЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ТЕРИТОРІЇ

Д. М. Вітченко, к. арх., старший викладач кафедри Містобудування

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

З другої половини ХХ ст. на міжнародному рівні багато уваги надається проблемам комплексного підходу до збереження та реставрації ансамблів історичних садиб, як комплексних пам'яток в історичному ландшафті.

Велику роль, особливо в планувальному рішенні садиб, грали рельєф, природна рослинність, гідрологічні та кліматичні умови. В результаті тривалого історичного синтезу формувалася своєрідний ландшафт. Історичні ландшафти складають культурний, екологічний та економічний капітал суспільства. З 1993 р. культурні ландшафти вносяться до Списку всесвітньої спадщини, що дозволяє надійніше захистити «спільне творіння людини і природи» [3, с. 8].

Дворянські садиби в кінці XVIII ст. – XIX ст. були найбільш виразними культурними і економічними утвореннями України. Складні комплекси взаємопов'язаних архітектурних і природних елементів включали палаци і садибні будинки, господарські будівлі, церкви і каплиці, парки, водні системи, а також малі архітектурні форми, були об'єднані єдиною логікою планувального побудови і створені відповідно до стильових принципів певної доби. Формування садиб протікало в руслі розвитку загальноєвропейської культури з урахуванням місцевих традицій, історичних і соціально-економічних умов, а також укладу життя, естетичних смаків власників [3, с. 7].

За дослідженнями соціологів, у суспільстві накопичується втома від техногенної цивілізації, виникає потреба у поверненні до природи, відриву на певний час від урбанізованого середовища. Це обумовило появу нових форм активного дозвілля у векторі «історія – екологія». Туристами освоюються периферійні аграрні території, які раніш не вважалися рекреаційними.

Тяжіння сучасних проявів туристичної діяльності до територій рекреаційного резерву обумовлене розташуванням в сільській місцевості об'єктів культурної спадщини й їх комплексами та пов'язане зі створенням на їх базі рекреаційно-туристичних центрів. Значно підвищуючи рекреаційний потенціал, вони створюють передумови для покращення економіки регіонів та ревалоризації місцевих об'єктів культурної спадщини.

Садибні комплекси часто пов'язані з діяльністю видатних особистостей минулого. Прикладом такого комплексу об'єктів культурної спадщини служить територія колишньої садиби Мечникових у с. Мечнікове Токарівської сільської ради Дворічанського р-ну Харківської обл. Село Мечніково (первісна назва Панасівка) в 19 ст. було у власності відомої дворянської родини Мечникових. В селі пройшли дитячі роки майбутнього Нобелівського лауреата в галузі фізіології та медицини (1908 р.), всесвітньовідомого науковця І.І. Мечникова (1846 - 1916).

Збережена історико-культурна спадщина та природні об'єкти на території села представлена комплексом об'єктів таких видів:

- Садово-паркового мистецтва: залишки парку XIX ст. із ставом та криницею;

- Ландшафтні: прилеглий природний степовий ландшафт із чашоподібними балками, пагорбами та рукотворним 200-х літнім дубово-ясеневим лісом на південно-західній околиці села;

- Історичні: руїни людської (будинку для слуг); льох із циліндричним цегляним склепінням, рештки стін садибного будинку Мечникових XIX ст.

включені у більш пізню будівлю. Не збереглися господарські будівлі садиби. Будівлі колишньої панської садиби формували великий господарський двір садиби, який зараз зайнятий ділянками приватних садиб мешканців села.

- Археологічні: 11 курганів, розташованих навколо села.

Проблемою даної території є невідповідність сучасного стану історичного містобудівного середовища запитам сучасного суспільства в контексті туристично-рекреаційного використання колишньої садиби Мечнікових.

Необхідний комплекс заходів, спрямованих на підвищення архітектурно-художньої цінності та якості містобудівного й архітектурного середовища історичного садибного комплексу. Надання більшої значущості територіям і спорудам, які мають важливе історико-культурне значення.

В наш час збереження пам'яток визнане можливим лише в рамках активно функціонуючих суспільних структур, введенні історичного надбання у відповідну сучасну життєву систему. Нові контексти використання історичного надбання, що пов'язані з індустрією туризму, значно підвищують його рекреаційно-туристичний потенціал порівняно з традиційною музеєфікацією.

Згідно фахової термінології об'єкти потребують такого виду науково-проектних робіт як ревалоризація (від фр. Revalorisation – повернення втраченої цінності) – комплексу заходів, спрямованих на підвищення архітектурно-художньої цінності та якості містобудівного й архітектурного середовища. Водночас ревалоризація є способом надання більшої значущості територіям і спорудам, що мають важливе історико-культурне значення діяльність, спрямована на приведення до стану, за якого можливе повне сприйняття їх меморіальних цінностей.

Дослідженнями в сфері опрацювання ревалоризаційних заходів, а також вироблення прийомів та принципів ревалоризації архітектурних ансамблів в історичному ландшафті в Україні займалися: М.В. Бевз [1], О.І. Ремешило-Рибчинська [2] та багато інших дослідників.

Село включено у туристичний маршрут «Золоте кільце України». У селі активно розвивається зелений туризм: діє гостьова садиба «Родинна хата». В сільському клубі відкрита музейна експозиція присвячена родині Мечнікових, проводяться виїзні наукові читання та концерти присвячені пам'яті І. І. Мечнікова. Планується проведення літніх практик студентів-біологів та художніх пленерів. Ці культурні явища у недалекому майбутньому, при стабільному розвитку, можуть сформувати на території села і сільської ради нові типи рекреаційних об'єктів: оздоровчі центри ароматерапії та іпотерапії, експедиційні бази археологів і біологів, впорядковані території для проведення масових заходів екологічного спрямування (етнічних фестивалів, наукових семінарів, тощо) біля території пам'яток культурної спадщини та природи.

Опрацювання цих типів об'єктів розкриває широкі можливості для освоєння та використання резервних рекреаційних земель із застосуванням сучасних архітектурних концепцій застосування переосмисленої культурної спадщини регіону й принципів екологічної архітектури та апробоване у курсовому та дипломному проектуванні на кафедрі містобудування ХНУМГ

імені О.М. Бекетова в рамках співпраці Кафедри з благодійним фондом «Збереження та відродження історичної спадщини Дворічанщини». Теми проектів: туристичний центр, який поєднує у собі функції готелю, оздоровчого та екологічно-просвітницького центру, експедиційної бази науковців та студентів, місця проведення наукових семінарів, масових заходів еколого-культурного спрямування; реставраційне відтворення садиби Мечникових; розробка мережі екологічних маршрутів навколишньою територією.

- Методика дослідження полягає в комплексному аналізі та включає;
- Натурне обстеження й графічне опрацювання об'єкту дослідження;
- Ретроспективний аналіз характеристик середовища історичної садиби;
- Аналіз теоретичних праць, нормативних документів, проектних рішень;
- Систематизацію теоретичних досліджень і проектних розробок.

Аналіз практичного досвіду з ревалоризації історичних меморіальних комплексів показав, що історико-культурна та природна спадщина в їх сукупності – це важливий економічний ресурс регіону, який може сприяти не тільки розвитку духовної складової життя, а й одним із перспективних напрямків соціальної та економічної політики в регіоні.

Узагальнення наукового досвіду з ревалоризації історичних меморіальних комплексів показало, що за думкою науковців головними принципами архітектурно-містобудівної ревалоризації музейно-садибних комплексів повинні бути: принцип презентації, економічної ефективності, функціональної та планувальної доцільності в організації простору комплексу.

Визначені прийоми ревалоризації садиби Мечникових у с. Мечнікове як складової резервної рекреаційної території:

- прийом збереження цілісності меж,
- прийом збереження історично сформованого ландшафту,
- прийом збереження стильової єдності та композиційної цілісності,
- прийом надання нових функцій,
- прийом прийнятності, прийом інтерпретації,
- прийом раціонального використання, прийом комфортності,
- прийом збереження «духу місця».

Література

1. Бевз М.В. Методологічні основи регенерації заповідних архітектурних комплексів історичних міст (на прикладі Західної України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра арх. – Харків: ХДТУБА, 2004. – 18 с.
2. Ремешило-Рибчинська О.І. Принципи ревалоризації архітектурних ансамблів в історичному ландшафті / О.І. Ремешило-Рибчинська // Науковий вісник НЛТУ України: Ландшафтна архітектура в контексті сталого розвитку. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.12. – с. 140-143.
3. Федорук А.Т. Старинные усадьбы Берестейщины / А.Т. Федорук – Минск: изд-во Белорусская Энциклопедия, 2006. – 577 с.

ДО ПИТАННЯ ГУМАНІЗАЦІЇ ЗОН СТАНЦІЙ МЕТРОПОЛІТЕНУ

А.І. Жабіна, аспірант 5 р. спеціальності 191 «Архітектура та містобудування»

І.В.Древаль, д-р арх., проф., зав. кафедри «Містобудування»

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Відомо, що характеристики архітектурного середовища міста в значній мірі впливають на якість життя його мешканців. Процес гуманізації архітектурно-містобудівного середовища, спрямований на досягнення максимального комфорту життєдіяльності у всіх її сферах, є стійкою тенденцією його вдосконалення в останні десятиріччя, про що свідчить низка наукових досліджень та практичний досвід міст розвинутих країн [1, 2, 3].

Мета даної роботи полягає в актуалізації проблеми гуманізації особливих міських територій – зон станцій метрополітену (ЗСМ) в найкрупніших містах України. Актуальність роботи обумовлена важливістю просторового упорядкування цих ділянок, що характеризуються високим рівнем соціальної активності та різноманітним рухом значної кількості людей і транспорту. На цей час в Харкові функціонує 30 станцій метрополітену, які розташовані в різних частинах його зонально-поясної структури і розрізняються за роллю в забезпеченні переміщення пасажирів, розмірами пасажиропотоків. Так найпотужнішими за пасажиропотоком є станції, розташовані в центральній частині міста (Університет, Пушкінська, Площа Конституції), а також «кінцеві» (Холодна гора, Героїв Праці). Так на станціях метрополітену за добу перебуває від 500 до 800 тис. пасажирів[4].

В дані роботі ЗСМ розглядаються як вузлові елементи мережі міського пасажирського транспорту, що забезпечують комунікаційні процеси, а також виконують функції відкритих суспільних просторів. Високий рівень сучасної урбанізації сприяє формуванню ЗСМ як територій, насичених пішохідними комунікаціями, шляхами і зупинками, різних видів транспорту, який диктує людині особливий тип поведінки і потребує жорстко регламентованих форм організації простору. З іншого боку, тут перебувають мешканці міста з різноманітними, суто людськими потребами життєдіяльності, в тому числі особливими. Таким чином, територія ЗСМ включає два основних елементи: транспортно-комунікаційне ядро та буферну зону відкритих просторів, яка відділяє «ядро» від оточуючої забудови.

Натурні дослідження ЗСМ в м. Харкові виявили, що сьогодні архітектурне середовище багатьох з них характеризується недостатнім рівнем безпеки руху та комфортності, відсутністю естетичної привабливості, стихійним розміщенням елементів обслуговування, в тому числі вуличної торгівлі, незадовільним рівнем благоустрою та інш. Це, безумовно, є наслідком відсутності цілісного наукового підходу до гуманізації територій ЗСМ.

Аналіз недоліків в організації їх архітектурного простору дозволяє визначити перспективні напрямки його вдосконалення в аспекті гуманізації. Це, перш за все, чітке розділення зустрічних пішохідних потоків, що прямують на, або зі станції метрополітену; розширення ділянок транспортних зупинок, де скупчується велика кількість пасажирів, які очікують пересадки на наземні види громадського транспорту (автобуси, тролейбуси, трамваї); створення паркувальних майданчиків для велосипедів та виокремлення вело-доріжок від шляхів пішохідних потоків; удосконалення благоустрою території (озеленення, мощення, освітлення тощо); упорядковане розміщення елементів вуличної торгівлі та інформації (кіоски торгівлі квітникові, газетні, морозиво, вода тощо); створення затишних куточків короткочасного відпочинку та очікування, удосконалення мережі планувальних зв'язків території ЗСМ з прилеглими ділянками міських просторів, покращення системи візуальної орієнтації; забезпечення реалізації принципів безбар'єрної архітектури.

Важливим інструментом для цього стати перспективна модель функціонально-планувальної організації територій зон станцій метрополітену. В її основі повинно бути гармонійне і безконфліктне об'єднання всіх елементів досліджуваного об'єкту в єдине ціле, що забезпечить ефективне функціонування і досягнення мети – забезпечення ефективної циркуляції пасажирських потоків та комфортності і безпечності суспільних просторів.

Література

1. Гейл Я. Города для людей., пер. с англ. М.: Альпина Паблицер, 2012. 276 с.
2. Аалто А. Архитектура и гуманизм / Пер. под ред. Андрея Гозака. - М.: Прогресс, 1978. – 224 с.
3. Штейнбах Х.Э. Влияние городской среды на поведение человека (Средовая психология). – Спб.: Петерб. Гос. Универ. Путей сообщения, 1997. – 257 с.
4. Линник И.Э., Шпачук В.П., Жабина А.И., Анализ влияния факторов внешней среды на объемы перевозок пассажиров метрополитеном. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Випуск 42. 2016 С.220-225.

ЗНАЧЕННЯ ПЕРЕТВОРЕННЯ ЕНЕРГІЇ СОНЦЯ В ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГІЮ (НА ПРИКЛАДІ ВИКОРИСТАННЯ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ)

А. С. Залогіна, студентка 3 курсу Архітектурно-художнього інституту

Ю. О. Письмак, старший викладач, дійсний член Інженерної академії України

Одеська державна академія будівництва та архітектури

У сучасному світі, у зв'язку з бурним розвитком цивілізації, технологій (які постійно видозмінюються, вдосконалюються), зростають вимоги до якості електричної енергії. Тотальна приватизація енергогенеруючих і енергопостачальних компаній, тенденції руху до монополізації вітчизняного

ринку електричної енергії, дорожнеча ресурсів, що використовуються для її генерації, в свою чергу, позначаються на зростанні цін і критичних змін в економіці країни. Важливим аспектом енергетичної незалежності і безпеки держави є зниження (мінімізація) імпорту енергоносіїв і збільшення долі використання відновлювальних та екологічно-безпечних джерел енергії. Тому тема розвитку альтернативних джерел енергії сьогодні є дуже актуальною.

Одним з перспективних джерел енергії є невичерпна (сподіваємось) енергія Сонця. Сонце – найголовніше джерело тепла й світла, росту рослин. Завдяки Сонцю з'явилися такі традиційні джерела енергії, як нафта, вугілля, торф. Енергію Сонця використовують: для опалення та охолодження приміщень, виробництва питної води, дезінфекції, освітлення, виробництва гарячої води, приготування їжі тощо.

«Сонячна енергія – це корисна енергія, яка генерується Сонцем у формі електричної або теплової енергії. Сонячна енергія приймається різними способами, найбільш поширеним з яких є використання фотоелектричних сонячних панелей, які перетворюють сонячне випромінювання в корисну електрику» [5].

Принцип роботи сонячної батареї (Рис. 1) полягає, перш за все, в перетворенні сонячного світла в корисну електричну енергію завдяки кремнію – неметалу з провідними властивостями. Сонячна панель (також відома як сонячний модуль або сонячна батарея) складається з шару кремнієвих елементів, металевого каркаса, скляного корпусу та проводки для передачі електричного струму з кремнію. Коли світло потрапляє в кремнієвий осередок, він змушує електрони в кремнії приводитися в рух, ініціюючи потік електричного струму. Цей принцип роботи відомий як «фотоелектричний ефект» і описує загальну функціональність технології сонячних батарей.

Рис. 1. Схема принципу роботи сонячної панелі

У роботі сонячної батареї задіяні акумулятори. Зазвичай, їх використовується два. Один є основним, другий – резервним. Основний накопичує електроенергію та відразу направляє її в електричну мережу. Другий накопичує надлишкову електроенергію, після чого направляє її в мережу, коли напруга падає.

Серед додаткових пристроїв також виділяють контролери, які відповідають за розподіл електроенергії в мережі й між акумуляторами. Як правило, вони працюють за принципом простого реостата.

«Кріплення сонячні батареї на даху (Рис. 2) здійснюється, в першу чергу, з урахуванням матеріалів покриттів, типу обрешітки. Відповідно до цього вибирають спосіб фіксації, варіант кріпильних елементів. Для монтажу фотоелектричних сонячних елементів треба зробити розрахунок кількості панелей. Важливо також врахувати розміщення будинку, затінення, інтенсивність освітлення сонцем, оптимальний кут» [4].

Найбільш зручний варіант кріплення сонячної батареї до конструкції даху з черепицею або подібними елементами, що насуваються один на одного, оскільки сонячна батарея кріпиться без порушення цілісності покриття. Треба всього лише підняти черепицю і встановити край кронштейну з основою (широкою ніжкою), який огинає її, та кріпиться болтами до обрешітки (Рис.2).

Рис. 2. Схема кріплення сонячної панелі до конструкції даху з черепицею

На сьогодні методи прямого перетворення енергії Сонця в електричну енергію ще досить примітивні. Незважаючи на те, що наука дуже далеко зайшла в багатьох напрямках, використання сонячної енергії залишається поки що недостатньо ефективним. Сонячні панелі на базі кремнієвих фотодіодів сьогодні дозволяють найбільш оптимально перетворювати енергію світла в електрику. Сонячні батареї можна зустріти в електронному годиннику, в калькуляторах і в інших малопотужних приладах.

Європейська асоціація сонячної енергетики SolarPower Europe випустила прогноз розвитку галузі в світі на найближчі п'ять років по 2024 рік включно. Кілька років тому сонячна енергетика стала найбільшим сектором світової електроенергетики за обсягами щорічно залучених інвестицій. У переліку головних переваг сонячної енергетики можна відзначити:

- необмежено високий ресурс джерела – Сонця;
- відсутність шкідливих викидів;

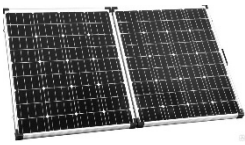

- довгий термін служби фотоелементів;
- відсутність вартості енергії;
- безшумність.

Досить важливий фактор при набутті сонячних панелей – це їхні характеристики, адже від багатьох параметрів залежить робота та ефективність моделей. При купівлі сонячних батарей або панелей варто звернути увагу на наступні пункти:

- продуктивність;
- область використання;
- напруга;
- потужність;
- якість фотоелектричних елементів

На сьогоднішній день існує чимало ефективних сонячних панелей. У Таблиці 1 представлені найкращі моделі 2020 року:

Таблиця 1

Модель	Delta SM 150-12 P	Exmork ФСМ-100П	TOPRAY 100 ватт 12В	Feron PS0303 150W	Delta SM 200-12 P
					
Номінальна напруга, В	12	12	12	17,6	12
Номінальна потужність, Вт	150	100	100	150	200
ККД	17,12	17,3	20	17	15,5
Габарити, мм	1485 x 668 x 35	1000 x 670 x 35	1100 x 570 x 2,5	1340 x 780 x 35	1330 x 990 x 35
Вага, кг	11,6	8,8	2,2	15,1	16,4

Висновки. Сонячна енергетика на сьогоднішньому етапі є перспективною галуззю. Про це говорить той факт, що даний сегмент ринку стоїть врівень з водневою енергетикою. Саме сонячній енергетиці вчені відводять провідну роль у формуванні вигляду технологій майбутнього. Енергія Сонця невичерпна, тому це дає подальші перспективи постійного розвитку й просування технологій отримання та переробки сонячної енергії. Статистика вже показала, що за останні 10 років в цьому напрямку зроблений гігантський

скачок, тому у майбутньому очікується, що енергія Сонця стане ключовим джерелом енергії для усього людства.

Література

1. Харченко Н. В. Индивидуальные солнечные установки. М.: Энергоатомиздат, 1991. 208 с.
2. Чучуй В. П. Альтернативні джерела енергії: за ред. В. П. Чучуя, С. М. Уминського, С. В. Інютіна. Одеса: ТЕС, 2015. 398 с.
3. Рейтинг лучших солнечных панелей 2020 года. URL: <https://vyborok.com/rejting-luchshih-solnechnyh-panelej/> (Дата звернення 05.11.2020)
4. Солнечные батареи для установки на крышу. URL: <https://vashumnyidom.ru/elektropitanie/alternativnaya-energiya/solnechnye-batarei-na-kryshu.html#video-po-teme> (Дата звернення: 05.11.2020).
5. Что нужно знать о солнечной энергии? URL: <https://solar-e.ru/blog/chto-nuzhno-znat-o-solnechnoy-energii/> (Дата звернення: 05.11.2020).

ПРО ЕТАПИ БУДІВНИЦТВА ОБ'ЄКТІВ БАГАТОПОВЕРХОВОЇ ЖИТЛОВОЇ ЗАБУДОВИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ

Д.В. Карпенко, студентка 6 курсу Будівельного факультету

А.А. Євдокімов, к.т.н., доцент кафедри земельного адміністрування та геоінформаційних систем

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Будівництво – зведення будівель і споруд, а також їх капітальний та поточний ремонт, реконструкція, реставрація і реновація. Організація нового будівництва – це складний, довготривалий багатоступеневий процес. Узгоджене виконання усіх етапів забезпечує оптимізацію часових та матеріальних затрат, позбавляє від неприємних "сюрпризів" в ході будівництва та експлуатації.

Процес будівництва включає в себе усі організаційні, вишукувальні, проектні, будівельно-монтажні та пусконалаштувальні роботи, пов'язані зі створенням, зміною або зносом об'єкту, а також взаємодія з компетентними органами з приводу виконання таких робіт.

Усі елементи, об'єкти, комплекси процесу будівництва, є просторово розташованими об'єктами, що є підґрунтям для впровадження ГІС-технологій.

Процес будівництва включає:

1. Вибір ділянки під забудову з урахуванням усіх необхідних параметрів;
2. Планування розміщення об'єктів інфраструктури в районі забудови;

3. Проектування інженерних та енергетичних мереж району забудови з урахуванням рельєфу місцевості і характеристик ґрунту;
4. Планування транспортної мережі в районі забудови;
5. Визначення та оптимізація потрібної кількості техніки, сил і засобів для виконання будівельних робіт;
6. Визначення найближчих постачальників будівельних та оздоблювальних матеріалів;
7. Розрахунок найбільш відповідних маршрутів доставки будівельних матеріалів з метою скорочення термінів і мінімізації вартості доставки;
8. Проектування інженерних споруд ;
9. Взаємодія з організаціями, які виконують роботи на об'єктах мережі в рамках підряду.

Вибір ділянки під забудову з урахуванням усіх необхідних параметрів.

Визначення перспективних місць розташування нових об'єктів житлової забудови відбувалося із застосуванням геоінформаційних систем і технологій.

Вибір ділянки – перший крок у будівництві будинку. За допомогою ГІС можна урахувати усі необхідні параметри (віддаленість від промислових зон, характеристика ґрунту і глибина залягання ґрунтових вод, точні межі адміністративних районів, стан і параметри ринку нерухомості на прилеглих територіях тощо) .

Процедуру пошуку перспективних місць розташування нових об'єктів забудови наведено на наведеному рисунку 1.

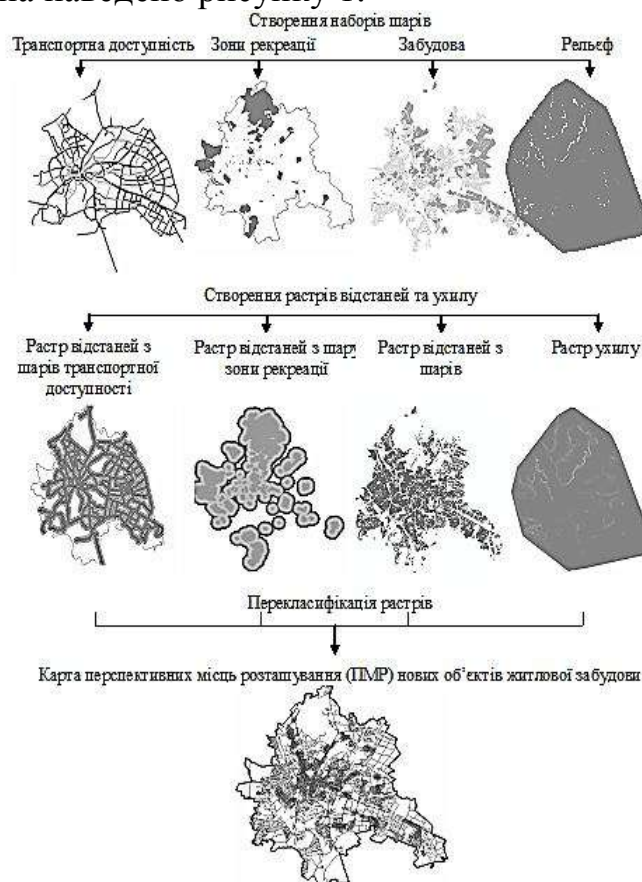

Рисунок 1. – Процедура пошуку перспективних місць розташування нових об'єктів забудови

Безпосередньо процес будівництва конкретних об'єктів багатоповерхової житлової забудови у свою чергу розподіляється на етапи.

Етапи будівництва:

- інженерно-геодезичні вишукування;
- проектування;
- земляні роботи;
- фундамент;
- будівництво надземної частини;
- виконавча зйомка комплексу.

Перший етап це Інженерно-геодезичні вишукування. Цей процес поділяється на дві частини, це *камеральні роботи* та *польові роботи*. *Камеральні роботи* – комплекс робіт, що полягає в обробці й оцінці точності польових вимірювань та складанні графічної документації. *До польових робіт входить:* виконання топографічних знімків місцевості, побудова планово-висотних геодезичних мереж, знімання підземних і надземних комунікацій, геодезичне забезпечення інших видів технічних вишукувань.

Топографічна зйомка. Топографічна зйомка (рисунок 2) – сукупність робіт зі створення топографічних карт або планів місцевості за допомогою вимірювань відстаней, висот, кутів тощо за допомогою різних інструментів (наземна зйомка), а також отримання зображень земної поверхні з літальних апаратів (аерофотозйомка, космічна зйомка). Зараз наземна зйомка виконується за допомогою електронних тахеометрів та GPS-приймачів, що дає змогу обробляти данні засобами ГІС.

Рисунок 2 – Топографічна зйомка

Наступним етапом є проектування, і розпочинається воно з проекту відведення земельної ділянки, який складається з наступних кроків:

1 крок. Отримання дозволу на розробку проекту відведення земельної ділянки;

2 крок. Виготовлення та погодження проекту відведення земельної ділянки;

3 крок. Реєстрація земельної ділянки в кадастрі (ДЗК);

4 крок. Затвердження проекту відведення земельної ділянки;

5 крок. Реєстрація права власності на земельну ділянку в державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Наступним етапом є розробка генплану об'єкту. Планується огорожа території будівництва, складські майданчики, місця встановлення кранів, розвороту техніки, благоустрій, виконується 3D візуалізація, яка виконується в програмі AutoCAD. Але AutoCAD це програма в якій можливо виконувати лише креслення. А ГІС дає можливість створювати таблиці атрибутів та наповнювати їх атрибутивними даними що дає в свою чергу можливість вирішувати величезну кількість задач.

Далі йде етап проектування котловану та пальового поля.

Наступним етапом будівництва є земляні роботи. За даними топоїомки та за допомогою 3D Analyst було побудовано TIN ділянки об'єктів багатоповерхової житлової забудови. Модель TIN (Triangulation Irregular Network – триангуляційна нерегулярна мережа) географічних об'єктів - модель поверхні в вигляді мережі суміжних не перетинаються трикутних граней, які покривають поверхню. Кожна грань TIN є частиною поверхні в 3D- просторі. Модель TIN є альтернативою растровим DEM (одноканальний набір растрових даних, кожна комірка має тільки одне значення) і використовуються в багатьох геоінформаційних системах, системах автоматизованого картографування.

На основі TIN було побудовано 3D модель котловану яка зображена на даному слайді. Це дає нам можливість вирахувати об'єми земляних мас, що є важливим при проектуванні котловану і взагалі будмайданчику.

Після будівництва фундаменту далі йде етап зведення надземної частини. Останній етап будівництва це виконавча зйомка комплексу будівництва з показанням благоустрою, комунікацій, побудовою профілів.

Висновки: Розглянувши даний проект ми можемо побачити що використання геоінформаційного забезпечення будівництва є можливим і актуальним на всіх етапах. Впровадивши ГІС у процес будівництва ми отримаємо можливість підвищити контроль на усіх етапах, скоротити витрати та прискорити процес будівництва.

Література

1. Євдокімов А.А., Сенчук Т.С., Морозов С.О. Геоінформаційне забезпечення пошуку перспективних місць розташування нових об'єктів житлової забудови // Комунальне господарство міст: науково-технічний збірник. Серія: «Технічні науки та архітектура». Випуск 139. – 2017.– С.104-108. ISSN 2522-1809

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ БУДІВЕЛЬ ТА СПОРУД ПРИ ПРОВЕДЕННІ БУДІВЕЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

М. В. Лещенко, старший судовий експерт відділу будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності, к.т.н.

Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

Визначення технічного стану будівель та споруд є одним із актуальних запитань, яке ставиться на вирішення та дослідження судовому експерту при проведенні будівельно-технічної експертизи. Для вирішення даного питання експерту необхідно надати проектну документацію на будівництво об'єкта, документ про приймання його в експлуатацію, матеріали технічної інвентаризації, акти і звіти попередніх обстежень та досліджень тощо.

Відповідно до ДСТУ-Н Б В.1.2-18:2016 «Настанова щодо обстеження будівель і споруд для визначення та оцінки їх технічного стану» [1], обстеження об'єкта (планові та позапланові) і моніторинг окремих показників його технічного стану є елементами нагляду, які визначають (за потреби, і прогнозують) технічний стан об'єкта.

Плановими обстеженнями оцінюють поточний технічний стан об'єкта, встановлюють можливість його подальшої безаварійної експлуатації або необхідність відновлення експлуатаційних властивостей. Термін чергового планового обстеження об'єкта рекомендується призначати таким, щоб до його настання могла бути збережена придатність об'єкта для експлуатації за визначеним призначенням при дотриманні встановлених правил експлуатації і технічного обслуговування та за відсутності орс мажорних обставин.

При цьому мають бути взяті до уваги галузеві правила експлуатації та технічного обслуговування об'єкта, вимоги проектної та експлуатаційної документації, встановлений термін експлуатації об'єкта за призначенням, його клас наслідків (відповідальності), поточний та прогнозований технічний стан, особливості конструктивних рішень, впливи робочого та навколишнього середовища, геофізичні та геотехнічні фактори, вид призначеного використання, умови експлуатації та їх очікувані зміни, наявність в конструкціях та основах контрольно-вимірювальної апаратури, функціонування служби експлуатації об'єкта, досвід експлуатації аналогічних об'єктів тощо.

Термін першого планового обстеження технічного стану після прийняття об'єкта в експлуатацію після завершення будівництва рекомендується встановлювати в проектній документації.

Термін кожного наступного планового обстеження технічного стану об'єкта встановлюють під час чергового обстеження.

Рекомендації щодо термінів обстежень об'єктів наведені у Міждержавному стандарті ГОСТ 31937-2011.

Позапланове обстеження рекомендується проводити за виявленої потреби у відновленні експлуатаційних властивостей об'єкта або у їх пристосуванні до змінюваних умов використання:

- а) після екстремальних явищ стихійного або техногенного характеру;
- б) якщо виявлено, що технічний стан об'єкта погіршився до рівня, який не відповідає вимогам експлуатаційної придатності;
- в) при виникненні або прогнозуванні змін в умовах експлуатації об'єкта, які змінюють проектні навантаження, впливи, інженерно-геологічну, гідрогеологічну або іншу ситуацію чи конструктивну систему об'єкта;
- г) при плануванні заходів з відновлення експлуатаційної придатності об'єкта або з його пристосування до змінюваних умов експлуатації;
- д) при плануванні робіт з консервації, розконсервації або ліквідації об'єкта.

Шляхом обстеження встановлюють і оцінюють технічний стан конструктивної системи об'єкта (будівельних конструкцій та основ), інженерних систем та прилеглого середовища.

При обстеженні та оцінюванні технічного стану конструктивної системи об'єкта беруться до уваги:

- а) вимоги до експлуатаційних властивостей конструкцій об'єкта і фактичний рівень придатності їх технічного стану для забезпечення механічного опору та стійкості;
- б) наявність негативного впливу інженерних систем та/або виробничих умов на будівельні конструкції та основи;
- в) взаємний вплив об'єкта та навколишнього середовища;
- г) виявлені несанкціоновані зміни будівельних конструкцій або інженерних систем, не передбачені проектною документацією.

Рівень придатності технічного стану конструктивної системи об'єкта в цілому визначають на підставі стану основ та технічного стану окремих конструкцій з врахуванням їх категорій відповідальності.

Згідно з ДСТУ-Н Б В.1.2-18:2016 [1], технічний стан окремих конструктивних елементів класифікується за такими категоріями (таблиця 1):

Таблиця 1. Класифікація технічного стану окремих конструктивних елементів

Категорія	Характеристика
1	2
Стан нормальний – категорія «1»	Фактичні зусилля в елементах та перерізах конструкції не перевищують допустимих за розрахунком, відсутні дефекти та пошкодження, які знижують несучу здатність та довговічність або перешкоджають нормальній експлуатації.
Стан задовільний – категорія «2»	За експлуатаційними якостями конструкція відповідає категорії технічного стану «1», але мають місце часткові відхилення від вимог проекту, дефекти або пошкодження, які можуть знизити довговічність конструкції або частково порушити вимоги другої групи граничних станів, що в конкретних умовах експлуатації конструкції не обмежує використання об'єкта за визначеним призначенням.

Продовження таблиці 1

1	2
Стан не придатний до нормальної експлуатації – категорія «3»	Конструкція не відповідає категоріям технічного стану «1» та «2» щодо несучої здатності або нормальної реалізації захисних функцій, але аналіз дефектів і пошкоджень з перевірними розрахунками виявляє можливість забезпечення її цілісності до проведення ремонту, підсилення або заміни.
Стан аварійний – категорія «4»	Порушені вимоги першої групи граничних станів (або неможливо запобігти цим порушенням), і аналіз дефектів та пошкоджень з перевірними розрахунками показує неможливість гарантувати цілісність конструкцій до проведення її ремонту, підсилення або заміни (особливо, якщо можливий «крихкий» характер руйнування), або остаточно втрачена можливість нормальної реалізації захисних функцій конструкції.

Згідно з ДСТУ-Н Б В.1.2-18:2016 [1], технічний стан об'єкта в цілому оцінюють в залежності від технічного стану несучих та огорожувальних конструкцій шляхом віднесення його до однієї з чотирьох категорій технічного стану (таблиця 2).

Таблиця 2. Категорії технічного стану об'єкта

Категорія	Характеристика
Категорія технічного стану «1» – нормальний	Об'єкт відносять до даної категорії за умови, що всі його конструкції віднесено до категорії технічного стану «1».
Категорія технічного стану «2» – задовільний	Об'єкт відносять до даної категорії за умови, що в ньому є конструкції з технічним станом категорії «2» і відсутні конструкції категорії відповідальності А1, А або Б з технічним станом категорії «3» або «4».
Категорія технічного стану «3» – не придатний до нормальної експлуатації	Об'єкт відносять до даної категорії за умови, що в ньому є конструкції категорії відповідальності А1, А або Б з технічним станом категорії «3» і відсутні конструкції цих категорій відповідальності з технічним станом категорії «4».
Категорія технічного стану «4» – аварійний	Об'єкт відносять до даної категорії за умови, що в ньому є конструкції категорії відповідальності А1, А або Б з технічним станом категорії «4».

Відповідно до ДБН В.1.2-14:2018 «Система забезпечення надійності та безпеки будівельних об'єктів. Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель і споруд» [2], залежно від наслідків, які можуть бути викликані відмовою, розрізняють три категорії відповідальності конструкцій та їх елементів:

А – конструкції та елементи, відмова яких може призвести до непридатності до експлуатації будівлі (споруди) або її частини;

Б – конструкції та елементи, відмова яких може призвести до ускладнення нормальної експлуатації будівлі (споруди) або до відмови інших конструкцій, які не належать до категорії А;

В – конструкції, відмова яких не призводить до порушення

функціонування будівлі (споруди) в цілому або інших конструкцій або їх елементів.

У складі категорії А можуть виділятися конструкції категорії А1 (головні несучі конструкції), безвідмовність яких забезпечує будівлю або споруду від повного руйнування при аварійних впливах, навіть якщо її подальше використання за призначенням при цьому стане неможливим без капремонту.

До категорії А1 слід також відносити елементи, відмова яких може стати безпосередньою причиною аварійної ситуації з прямою загрозою для людей або довкілля (запобіжні клапани в посудинах високого тиску, деталі та конструктивні елементи, що забезпечують герметизацію резервуарів з сильнотоксичними речовинами).

Отже, при визначенні технічного стану будівель та споруд при проведенні будівельно-технічної експертизи основна увага відводиться на візуальні візуального обстеження об'єктів нерухомого майна, під час якого розглядаються конструктивні елементи будівельних конструкцій та наявність видимих дефектів: тріщини; відшарування захисних покриттів і шарів; розшарування чи вивітрювання матеріалів; прогини, зминання і нерівномірні осідання несучих конструкцій; порушення гідрозахисту, антикорозійного захисту конструкцій та влаштування водовідведення та недотримання технології виконання будівельних робіт тощо.

Література

1. ДСТУ-Н Б В.1.2-18:2016 Настанова щодо обстеження будівель і споруд для визначення та оцінки їх технічного стану. – Чинний від 01.04.2017. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2017. – 44 с.

2. ДБН В.1.2-14:2018 Система забезпечення надійності та безпеки будівельних об'єктів. Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель і споруд. – Чинні від 01.01.2019. – Київ : Мінрегіон України», 2018. – 30 с.

ЗБЕРЕЖЕНА АРХІТЕКТУРНА СПАДЩИНА ОДЕСИ ЯК ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ І ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВ

А. І. Павліченко, студентка 2 курсу Архітектурно-художнього інституту

Ю. О. Письмак, старший викладач кафедри Архітектурних конструкцій, дійсний член Інженерної академії України

Одеська державна академія будівництва та архітектури

Не буде перебільшенням зазначити, що історико-архітектурна спадщина Одеси є цінністю не тільки національного, але й європейського значення. Врятування пам'яток від руйнації, їх реставрація і збереження має бути важливим напрямком діяльності міської і регіональної влади (за підтримки

центральної влади). Слід підкреслити, що у цій сфері є чимало проблем. Але є і дуже значні досягнення і звершення, серед яких, перш за все, варто нагадати епопею укріплення фундаментів і реставрацію всесвітньовідомої будівлі Одеського національного академічного театру опери і балету, підсилення конструкцій та реставрацію фасадів будинку А. П. Руссова (2017-2019). Роботи зі зміцнення фундаментів театру за допомогою палі, були здійснені у 1998-2001 рр. Наприкінці 2007 р. реставрація будівлі театру була завершена. Велике значення для збереження історичного ансамблю Соборної площі в Одесі мало відтворення Одеського кафедрального Спасо-Преображенського собору. І усі ці масштабні проекти здійснювались за безпосередньою активною участю вчених і фахівців Одеської державної академії будівництва та архітектури, яка восени 2020 р. відзначає 90-річчя з часу свого заснування.

Будівля Одеського національного академічного театру опери і балету вважається «перлиною» як в архітектурній спадщині України і усїєї Східної Європи, так і в творчій спадщині «дуету» його творців – австрійських архітекторів Фердинанда Фельнера (1847-1916) і Германа Гельмера (1849-1919). Ні для кого не є новиною, що відреставрована архітектурна спадщина приваблює багатьох туристів і надихає їх на здійснення подорожі до того чи іншого міста. Така спадщина – дуже важливий чинник у розвитку так званого «культурного туризму». І прикладів тому дуже багато як в цілому світі, так і у Європі. В Одесі у ХІХ – на початку ХХ ст. створювали свої проекти і втілювали їх такі видатні зодчі як: Георгій Торічеллі, Франц Боффо, Фелікс Гонсіоровський, Демосфен Мазіров (до речі, племінник І. К. Айвазовського), Олександр Бернардацці, Юрій Дмитренко і багато інших. Зодчі «старої» Одеси, вихованці різних архітектурних шкіл Європи, уважно сліdkували за тенденціями «архітектурної моди» і тримали руку на пульсі свого часу. Впливи різних архітектурних стилів і стилістичних напрямків знайшли відображення в зовнішньому вигляді, інтер'єрах і архітектурних деталях одеських будівель.

Важливим аспектом сприйняття архітектурної спадщини є її віддзеркалення в мистецтві. Її (цю спадщину) слід було б зберегти і заради того, щоб вона надихала митців багатьох поколінь на створення все нових і нових творів мистецтва. І це не тільки образотворче мистецтво. Пригадаємо, скільки чудових кінофільмів створено в архітектурному середовищі нашого міста і яка важлива «роль» відведена у них пам'яткам архітектури. Завдяки кіно-шедевр у Сергія Ейзенштейна, одеські Гігантські (Потьомкінські) сходи побачили в усьому світі. А якщо ми подумки повернемося до творів художників, то, перш за все, пригадаємо відоме полотно геніального І. К. Айвазовського «Вид Одеси у місячну ніч» 1846 р. З часів заснування і до сьогодні, Одеса надихає митців на створення картин, графічних творів. Архітектурні ансамблі, пейзажі міста, визначні пам'ятки стають «головними героями» художніх творів. Відомо, що зображення міських пейзажів, створені художниками минулого, розглядаються як цінні іконографічні джерела, вивчення яких дозволяє відтворити вигляд архітектурних об'єктів і середовища того часу. В творчій спадщині художника

швейцарського походження Карло Боссолі (1815-1884) значне місце займають зображення міських пейзажів Одеси [1].

Серед художників ХХ – початку ХХІ ст., які надихалися архітектурною спадщиною Одеси, живописці Альбін Гавдзинський, Анатолій Горбенко, Святослав Скоробогатов, Ольга Котлярова-Прокопенко, графіки Геннадій Гармідер, Геннадій Верещагін, Анатолій Кравченко і багато інших. Будівлі, в яких розміщені головні музеї Одеси, одночасно є визначними пам'ятками архітектури. Видатні професійні архітектори, створювали і створюють замальовки, етюди, картини із зображеннями пам'яток Одеси. Серед найбільш відомих: Валентин Єжов, Генріх Топуз, Олександр Раллев, Володимир Глазирін, Ігор Безчастнов, Костянтин Рашковський. Один з авторів цих тез (старший за віком, прим. Ю. П.) пригадує, як під час перебування у Мінську, 16 вересня 2019 р. відвідав Національну академію мистецтв Республіки Білорусь. Прочитуємо рядки з публікації цього автора, яка була присвячена подіям тих днів: «Я дуже вдячний Світлані Петрівні Вінокуровій – першому проректору Академії, професору (яка в той час виконувала обов'язки ректора) за увагу і дуже люб'язний прийом. Світлана Петрівна розповіла про великий досвід Національної академії мистецтв Республіки Білорусь у підготовці художників і реставраторів (з 1957 р.), познайомила з досягненнями і сьогоденням Академії, пригадала, що були часи, коли їхні студенти їхали до Одеси на живописну практику» [2, с. 4]. І далі автор статті зазначив, що в сусідній Білорусі «...старовинні будівлі, які чудом збереглися, оберігають і називають коштовностями» [2, с. 5].

Визначні пам'ятки архітектури Одеси можна побачити на дипломних картинах випускників кафедри Образотворчого мистецтва Архітектурно-художнього інституту ОДАБА. Першим завідувачем цієї кафедри свого часу став голова Правління Одеської обласної організації Національної спілки художників України, Народний художник України, професор А. О. Горбенко. Його наступниця – доцент Д. Л. Герасімова – талановитий мистецтвознавець, педагог і організатор художньої і архітектурної освіти, членкиня Національної спілки художників України. Кафедра в цілому і її викладачі особисто беруть активну участь у міжнародних, всеукраїнських та регіональних художніх виставках, залучають своїх студентів до активної виставкової діяльності. Архітектурна спадщина Одеси надихає художників на створення нових творів.

Багато уваги зображенням старовинних будівель нашого міста приділяється і на кафедрі Рисунка, живопису і архітектурної графіки Архітектурно-художнього інституту. Колектив талановитих викладачів-художників успішно працює під керівництвом завідувачки кафедри к. п. н., доцента В. Б. Григор'євої. Кафедра РЖАГ АХІ ОДАБА досягла значних успіхів, до яких, перш за все, можна віднести «Полтавську перемогу» – успіх багатьох наших студентів на Всеукраїнському (а фактично – Міжнародному) конкурсі архітектурного рисунка в Полтаві, який проходив у рамках V Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, молодих учених і науково-педагогічних працівників «Архітектурний рисунок у контексті

професійної освіти» 25 жовтня 2019 р. в Навчально-науковому інституті архітектури і будівництва Полтавського Національного технічного університету ім. Юрія Кондратюка. Велике зацікавлення глядачів викликали виставки художніх творів студентів та викладачів кафедри як в Академії, так і за її межами (Одеському обласному центрі української культури, «Будинку з Янголом» та інших галереях). Важливим етапом в архітектурно-художній освіті майбутніх зодчих є літня практика з рисунку і живопису. Досвідчені і високопрофесійні викладачі привертають увагу студентів до старовинних будівель, вивчення і відтворення яких на аркушах розвиває художню майстерність і сприяє осмисленню стилістичних, морфологічних та композиційних особливостей творінь зодчих минулого. Кращі роботи студентів прикрашають репрезентативні інтер'єри Академії, експонуються на виставках, надихають на обрання творчої професії талановитих юнаків і дівчат – майбутніх абітурієнтів. Досвід свідчить, що багато хто з випускників АХІ ОДАБА на все життя зберігає вірність мистецтву.

Висновки. Архітектурні пам'ятки Одеси, Півдня України є цінною складовою Європейської культурної спадщини. Минулі часи залишили нам матеріальні свідоцтва натхненної праці, величних прагнень і сподівань, таланту й майстерності зодчих, будівельників, митців. Ми мріємо про включення історичної забудови центра Одеси до основного Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, сподіваємось, що в Одеській державній академії будівництва та архітектури нарешті почнуть готувати висококваліфікованих фахівців-реставраторів. Багато нерухомих об'єктів культурної спадщини потребують негайних дій щодо запобігання їх руйнації, проведення консервації, а у перспективі і наукової реставрації. Співпраця з нашими колегами і однодумцями в Україні і за її межами, залучення студентської молоді до пам'яткоохоронної діяльності і початку наукових досліджень у цій царині, підтримка з боку Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, творчих спілок, органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій, дозволяє нам сподіватись на позитивні зміни, зміни на краще. Аналіз інформації, одержаної з багатьох джерел, дозволив пересвідчитись в тому, що збережена архітектурна спадщина Одеси позитивно впливає на розвиток мистецтв. І нехай прекрасні старовинні будівлі, архітектурні ансамблі Одеси завжди надихають на творчі звершення митців.

Література

1. Письмак Ю. А. Архитектурный пейзаж «Вид Одессы» Карло Боссоли [Ю. А. Письмак, Текст] / Проблемы теории и истории архитектуры Украины /сб. научн. трудов. Вып. 17, 2017, 254 с., стр. 15-19.
2. Письмак, Юрій. Сім днів у Мінську [Юрій Письмак, Текст] // Кадри – будовам № 12 (1779) грудень 2019 р., стор. 4-5.

МІСТОБУДІВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОСЕЛЕНЬ

Я. В. Селіхова, аспірантка 1го року навчання спеціальності 192 Будівництво та цивільна інженерія

Т. В. Жидкова, к. т. н., доцент кафедри Міського будівництва та господарства

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

У сучасних містах людина опиняється все більше ізольованою від природного середовища проживання і стає все більш вразливою до різних шкідливих впливів [1].

Тому вирішенням цієї проблеми може стати поява енергоефективних екологічних поселень. Підвищення екологічності та енергоефективності житла входить до числа найважливіших завдань сучасного розвитку міського середовища, необхідного для забезпечення комфортного проживання населення, включаючи суб'єктивні (емоційний стан) і об'єктивні (фізичне та психічне здоров'я) відчуття.

Енергоефективне екологічне поселення – це містобудівне утворення, громада якого змінила всі базові вектори своєї життєдіяльності, створюючи самоорганізоване суспільство, яке живе за цілковито новими альтернативними підходами до мінімальної залежності використання енергії. У таких екопоселеннях реалізуються норми відповідальності, солідарності, взаємодопомоги, турботливого ставлення одним одного і до природи [2].

Містобудівні аспекти організації енергоефективних екологічних поселень базуються на взаємозв'язку комплексної природної оцінки, інженерної інфраструктури та просторовій організації, (транспортно-пішохідні зв'язки, системи водопостачання і очищення води, використання новітніх технологій поновлювальної енергетики), переробки відходів, озеленення і благоустрою території в екологічних містобудівних утвореннях та у використанні просторових факторів у композиції архітектурного середовища екопоселення[3].

Для екопоселень характерна компактна моноцентрична або поліцентрична планувальна структура, максимально вписується у природний каркас [4]. Забудова представлена у вигляді котеджів, блокованих та/або здвоєних малоповерхових будинків (1 – 2 поверхи), які створені з екологічних матеріалів, є комфортними, енергоефективними і економічно доступними. Житлова забудова екопоселень повинна забезпечувати гармонізацію життєвого простору і мінімальне навантаження на природне середовище.

Енергоефективне екологічне поселення є перспективним типом житла, яке відображає загальну тенденцію до дезурбанізації природного середовища,

що може існувати і як самостійне містобудівне утворення, і як частина поселення господарського використання.

Література

1. How big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity [Електронний ресурс] : file:///C:/Users/User/Downloads/Prms_2013_9_30.pdf
2. Global Ecovillage Network [Електронний ресурс] : <https://ecovillage.org/>
3. Синявська О. М. Особливості формування екопоселення в Україні / О. М. Синявська, О. В. Семко, О. І. Фелоненко / Комунальне господарство міст, наук.-техн. зб., 2014. – Вип. 116. – С. 72–74.
4. Муха Т. О. Функціонально-планувальна організація агрорекреаційних екопоселень (на прикладі полтавської області) : автореф. дис. на соиск. науч. степени, канд. архит. : спец. 18.00.04 – Містобудування та ландшафтна архітектура / Муха Т. О. – Харків : ХНУМГ імені О. М. Бекетова, 2019. – 26 с.

РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

О. В. Стецюк, студент 2 курсу магістратури Інженерного науково-навчального інституту

О. Г. Добровольська, канд. техн. наук, доцент кафедри міського будівництва та господарства

Запорізький національний університет

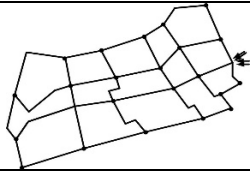
На сьогодні, коли в Україні втілюється широкий спектр реформ, спрямованих на покращення добробуту населення, інфраструктурний розвиток міст є дуже актуальною темою. Житлово-комунальне господарство є одним із головних складових інфраструктури міста. Функціональні та фінансово-господарські і показники роботи більшості підприємств водопровідно-каналізаційного господарства (ВКГ) України є незадовільними. Значних фінансових витрат потребує необхідна заміна застарілого обладнання та комунікацій, капітальний ремонт мереж водопроводу. Зростання цін на електроенергію, неплатежі споживачів висувають питання впровадження в дію ресурсозберігаючих технологій на підприємствах ВКГ. Важливим кроком в цьому напрямі є оперативна ліквідація та попередження витоків на водопровідних мережах. Як показали дослідження закордонних фахівців [1,2,3], матеріал трубопроводів впливає на рівень аварійності водопровідних мереж. За даними [4] показники стану аварійності на водопровідних мережах в Україні у 5-20 разів перевищують відповідні показники у Європі. Раціональний підхід до реконструкції міських водопровідних мереж дозволить встановити ділянки, які потребують першочергової заміни, прогнозування утворення зон з

недостатніми та надмірними напорами на стадії їх проектування дозволить визначити найбільш економічний варіант їх трасування та резервування.

Метою роботи є дослідження впливу окремих ділянок водопровідної мережі на надійність водопостачання в нормальних і аварійних умовах. Задачі, які треба вирішити для досягнення мети: розробка розрахункових схем мережі; виконання гідравлічних розрахунків при нормальній роботі системи подачі та розподілу води; моделювання можливих аварійних ситуацій; виконання гідравлічних розрахунків при аваріях на окремих ділянках; аналізи сумісної роботи насосних станцій і мереж при різних режимах; аналіз розташування та розмірів зон недостатнього напору при аварійних режимах роботи.

Для визначення впливу окремих ділянок мережі на розподіл напорів були застосовані методи математичного моделювання поточкорозподілу у водопровідній мережі, методи гідравлічних розрахунків водопровідних мереж. Об'єктами дослідження були вибрані схеми водопровідних мереж з різними структурами: водопровідна мережа А з 10 контурів, 18 вузлів та 27 ділянок; водопровідна мережа Б з 15 контурів, 25 вузлів та 39 ділянок (таблиця 1);

Таблиця 1: Схеми мереж

Конфігурації мереж	Схема А	Схема Б
		
Моделювання аварійних режимів	10 аварійних режимів	15 аварійних режимів

Для варіантів аварійних режимів за результатами гідравлічного розрахунку були встановлені зони недостатнього напору, межі яких визначені по розташуванню вузлів із напором, що відповідає умові:

$$H_{ei} < H_n, \quad (1)$$

де H_{ei} , H_n – є значеннями вільного та необхідного напору в і-му вузлі [5, п. 6.3.1].

Результати аналізу утворення зон з недостатнім напором для водопровідної мережі конфігурації А представлені на рис. 2 А), сумісні графіки роботи насосів та водоводів, діаграма зниження подачі води при аваріях для мережі конфігурації Б – на рис. 2 Б). Аналіз результатів моделювання аварійних ситуацій на окремих ділянках мережі показав, що в залежності від навантаження ділянки в загальному поточкорозподілі площа зон недостатнього напору становить від 1 до 80% від загальної площі забудови.

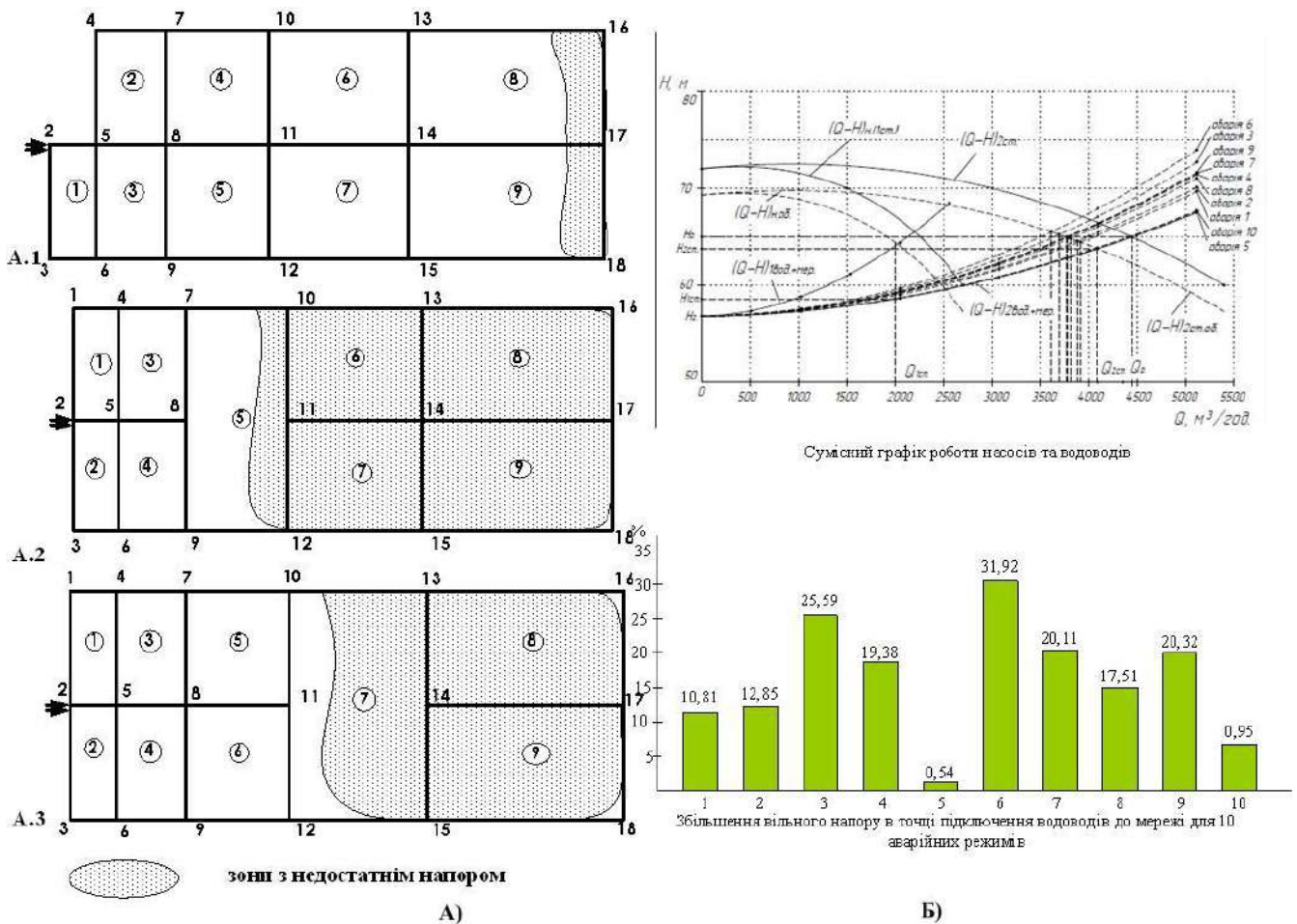

Рисунок 2. Зони недостатнього напору та діаграма напорів

Аналіз розподілу потоків для проєктованих та діючих водопровідних мереж пропонується виконувати за наступним алгоритмом:

- відображення конфігурації мережі з фактичною прив'язкою до місцевості, уведення початкових даних. На цьому етапі для проєктованих мереж доцільно виконати моделювання аварійних ситуацій, режимів роботи, тощо;
- гідравлічний розрахунок для нормального та аварійного режимів на стадії проєктування, визначення витрат в ділянках, що є дійсними на момент виміру п'єзометрів у контрольних вузлах для діючих мереж;
- визначення фактичних вільних напорів у вузлах, встановлення вузлів, в яких виконується умова (1). Ці вузли знаходяться на межах зон недостатнього напору. Таким чином, існує можливість аналізу прогнозованої ситуації, що дозволяє оцінити розподіл вузлових напорів;
- аналіз витрат в ділянках та вільних вузлових напорів для уточнення розташування вузлів контролю тиску та обґрунтування поточкорозподілу;
- розрахунок напору водоживлювачів з урахуванням забезпечення необхідного тиску в окремих вузлах.

Моделювання ситуацій, що зумовлюються змінами стану водопровідних мереж та умовами їх функціонування при експлуатації дозволяє оптимізувати роботу мережі при її проєктуванні [6]. Аналіз розташування та розмірів зон

недостатнього напору на стадії проектування мереж дозволяє обґрунтувати вибір розташування контрольних вузлів.

Література

1. Кліментьєв І.М. (2011). Сучасний стан водопостачання населення та основні проблеми заходів щодо його оптимізації. Водопостачання та водовідведення, Буча.2011. Вип.3. С. 57 – 58.
2. Tchorzewska-Cieslak, B. (2013). Failure risk analysis in the collective water supply systems in crisis situations. Journal of Polish Safety and Reliability Association, Vol.1(4). P. 129-136.
3. Tchorzewska-Cieslak, B. (2014). Water supply of urban agglomeration in crisis situation. Journal of Polish Safety and Reliability Association Vol.5. P. 143-155.
4. Tchorzewska-Cieslak, B. (2015). Crisis situation management issues in urban areas water supply. Journal of Polish Safety and Reliability Association Summer Safety and Reliability Seminars, 2015, Vol.2. P.135 – 145.
5. ДБН В.2.5 – 74:2013 Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування. [Чинний від 2014-01-01]. Вид. офіц. Київ: Міністерство регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України, 2013. 172 с. (Інформація та документація).
6. Добровольська О.Г., (2014). Практична реалізація методів з оптимізації поточкорозподілу у водопровідних мережах. Технологический аудит и резервы производства. Харків, 2014. Вип. 6/4 (20). С. 4-7.

ГРАФІЧНІ МОДЕЛІ ТА ПРИЙОМИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЬКИХ ПРОСТОРІВ З ФОНТАНАМИ - ЯК МЕХАНІЗМ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИ БУДІВЕЛЬНОМУ НОРМУВАННІ

О.Г. Церковна, аспірант Факультету архітектури, будівництва та дизайну.

С.Г. Буравченко, к. архіт., професор кафедри архітектури

Національний авіаційний університет м. Київ, Україна

Відповідно до Закону України «Про благоустрій населених пунктів», фонтани одночасно є об'єктами монументального мистецтва, пам'ятниками культурної та/або історичної спадщини і об'єктами системи благоустрою населеного пункту. Збереження та збільшення кількості таких об'єктів - примножує національне багатство.

Аналіз документів нормативно-законодавчого простору показав: діючі в Україні законодавчі документи щодо такого об'єкта, як «фонтани» існують загального характеру [1]. Разом з тим, фонтани - це споруди, які є об'єктом інтегрованого функціонування в системі: «Благоустрій населеного пункту → фонтан → формування мікроклімату та/або підвищення комфорту та/або

адаптація до наслідків змін клімату», і художньо-естетичні елементи в системі: «Міська та/або ландшафтна архітектура → об'єкт монументального мистецтва та/або об'єкт історичного та/або культурної спадщини, об'єкт декоративного мистецтва → зона рекреації на території населеного пункту та/або особливість туристичного напрямку».

Згідно Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», для фонтанів - обумовлюється наявність будівельних норм. Будівельне нормування — це інструмент, що надає можливість технічною мовою висловлювати й конкретизувати ті соціально значимі цілі, які суспільство ставить перед державою, від вибору цього інструменту залежить подальша структура вимог та способи контролю щодо їх досягнення, тобто — механізм технічного регулювання [2].

Розглянемо розробку графічних моделей та прийомів архітектурно-планувальної організації міських просторів з фонтанами як механізм технічного регулювання, що дає можливість, синтезувавши графічну та технічну мови, відобразити якісну та всеохоплюючу інформацію про об'єкт будівництва і забезпечить ключові аспекти сталого розвитку населених пунктів - екологічні, економічні та соціальні.

Вибір варіанту графічної моделі та прийому або варіанту поєднання прийомів архітектурно-планувальної організації міських просторів з фонтанами першочергово залежить від структурної схеми простору: топографічних та інженерно-геологічних умов місцевості (підйому або падінню рельєфу; типу ґрунту; наявності ґрунтових вод; ступеня просідання ґрунту; інше); характеристик забудови (щільності і поверховості; матеріалу і кольору поверхонь; інше) та рослинності (висоти і форми); основних характеристик простору (кліматичних і акустичних) та додаткових характеристик (рівня навантаження інших потоків); характеристик атмосферного повітря - циркуляції (рух, застій, турбулентність), рівня забруднюючих речовин в межах простору (склад і концентрація інших речовин в повітряних потоках); наявності затіняючих та водопроникних поверхонь; іншої або додаткової інформації, що характеризує простір у часі та у структурній схемі населеного пункту. Також, інформація до структурної схеми простору повинна віддзеркалювати [3] наявність джерел водо- та енергозабезпечення та наявність в структурній схемі простору, який достатньо для забезпечення виконання намічених заходів.

Структурна схема та зібрана інша або додаткова інформація, дозволяє створити інформаційну модель (рис. 1) для обґрунтованого встановлення необхідного функціонального навантаження та нормативних вимог (характеристик і параметрів), які визначають сценарії простору, тип фонтанів та їх роль в сценарії простору,

МОДЕЛЬ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЬКИХ ПРОСТОРІВ З ФОНТАНАМИ

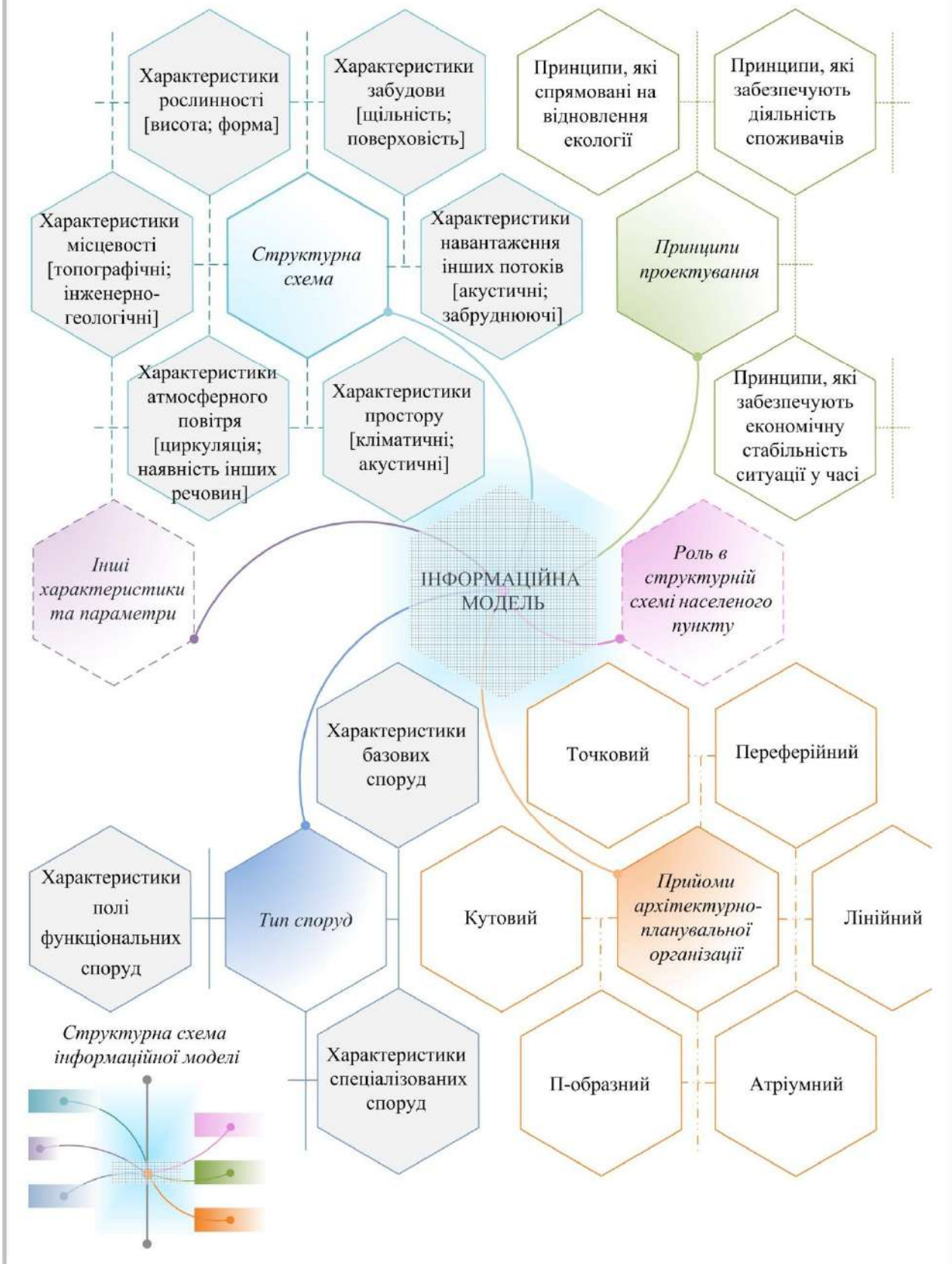

Рис. 1 Модель архітектурно-планувальної організації міських просторів з фонтанами

необхідні принципи проектування та прийоми архітектурно-планувальної організації міських просторів з фонтанами, визначити графічну модель.

Поєднання параметричного методу нормування [2; 4] з комбінаторними і сценарними методами проектування функціонування об'єкту у просторі та часі [5] - дає можливість створити синтез графічної і технічної мови, тобто віддзеркалить у єдиній графічній моделі можливі варіанти та прийоми або варіанти поєднання прийомів архітектурно-планувальної організації міських просторів з фонтанами:

1. Структуру простору:

- форму простору в плані (круглу; квадратну; прямокутну; лінійну; лінійну - односторонню; лінійну - двосторонню, багатоярусну);

- характеристики забудови (щільність; поверховість; розміщення в плані відносно центральної вісі);

- характеристики рослинності (форму; висоту; щільність; розміщення в плані відносно центральної вісі).

2. Сценарії процесів в межах простору (напрямок руху потоків основних (повітряних та пішохідних), додаткових (транспортних; повітряних та/або інших), що відбуваються у просторі та часі.

3. Форму фонтана в плані:

- сприйняття композиції споруди у вертикальній площині простору (ярус сприйняття);

- сприйняття композиції споруди у горизонтальній площині простору (форма в плані).

4. Роль фонтана у просторі ситуації, при наявності вітра і при його відсутності.

5. Прийом архітектурно-планувальної організації простору з фонтаном.

6. Приклад організації простору з фонтаном.

Висновки. Графічні моделі та прийоми архітектурно-планувальної організації міських просторів з фонтанами - є інструмент, що має на меті надати якісну та всеохоплюючу інформацію про об'єкт будівництва, з метою полегшення прийняття рішень, у тому числі завдяки виконанню розрахунків та контролю ключових параметрів об'єкту у просторі та часі. Побудова графічної моделі, як механізму технічного регулювання - забезпечить ключові аспекти сталого розвитку населених пунктів - екологічні, економічні та соціальні.

Література

1. Церковная О.Г. (2019). Нормативное определение фонтанов в системе городской среды. Науковий вісник будівництва. Серія: Архітектура: збірник наукових праць. Харків: ХНУБА. Том 1. № 2 (96). С. 118 – 125. DOI: 10.29295/2311-7257-2019-96-2118-125
2. Барзилович Д. та ін. (2020). Зелена книга. Системний перегляд ефективності державного регулювання. Параметричне нормування у будівництві. Київ. С. 91

3. Дьомін М.М. и др. (2013). Містобудівна класифікація суб'єктів економічної діяльності. Містобудування та територіальне планування. №. 49. С. 171-193. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2013_49_22
4. Сапрыкина Н.А. (2016). Параметрические подходы формирования архитектурной среды в контексте адаптации и интерактивности. Наука, образование и экспериментальное проектирование. Труды МАРХИ. С. 277-283. URI: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=35669385>
5. Буравченко, С.Г., Дзюба, К.О. (2020). Сценарні методи проектування громадських просторів з програмами театралізації середовища. Проблеми розвитку міського середовища: Наук.-техн. збірник. К.: ФОП Ямчинський О.В. Вип. 2 (25). 265 С. 46 - 57. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prms_2020_2_6

МІСТОБУДІВНИЙ ФАКТОР АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОФІСІВ

У.І. Чоп, студентка 6 курсу Інституту архітектури та дизайну

О.О. Кайдановська, д-р пед. наук, доцент

Національний університет «Львівська політехніка»

Підвищення ділової активності населення веде до сучасного зростання обсягів будівництва офісних будівель та цілих комплексів. Актуальним підходом в умовах великих міст є влаштування експлуатованої покрівлі офісів для організації садів, відкритих зон кафе, кінотеатрів, комунікаційних зон, автостоянок. Створення зелених зон на дахах, через дефіцит озелених територій у рівні землі, стає важливим компонентом містобудівної структури.

Опираючись на урбаністичні теорії (Габрель М., Посацький Б), розглядаємо містобудівний фактор організації офісів, який первинно формує конфігурацію ділянки, характер забудови, висотність та функцію. Містобудівна ситуація визначає межі проектованої ділянки з урахуванням кількох умов.

У забудові вулиці офісні центри можуть відігравати роль висотної домінанти. Залежно від розміру ділянки, висотна частина може бути заглиблена відносно червоної лінії за рахунок стилобатного блоку, або знаходиться по лінії забудови вулиці (рис. 1). В обох випадках об'ємно-просторова композиція будівлі підкреслює лінійність вулиці.

Багатоповерхові об'єми в структурі офісного центру доцільно розміщувати на замиканні візуальних композиційних осей міських вулиць [3]. Варіанти розташування офісу в урбанізованому просторі: будівля оточена щільною забудовою меншої поверховості, візуально сприймається з віддалених точок; розташування у рекреаційній зеленій зоні, що забезпечує комфорт робочого середовища та більш широкі можливості об'ємно-планувального вирішення об'єкту. Дані будівлі можуть формувати цілісні архітектурні

комплекси або розташовуватись окремо, виступати в якості висотних домінант в забудові кварталів, вулиць та площ міста (рис.2).

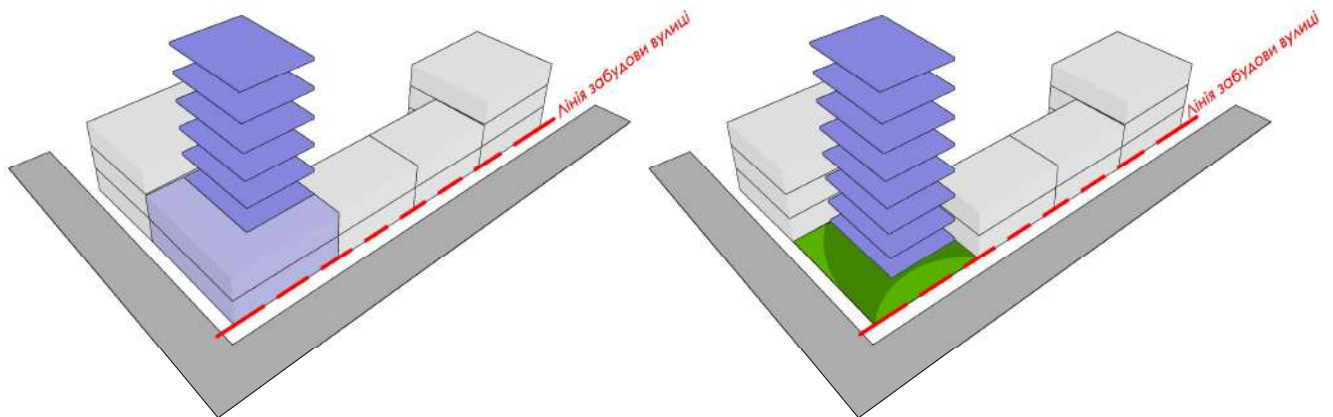

Рисунок 1: а) забудова зі стилобатним блоком; б) організація площі по лінії забудови.

Джерело: авторська розробка

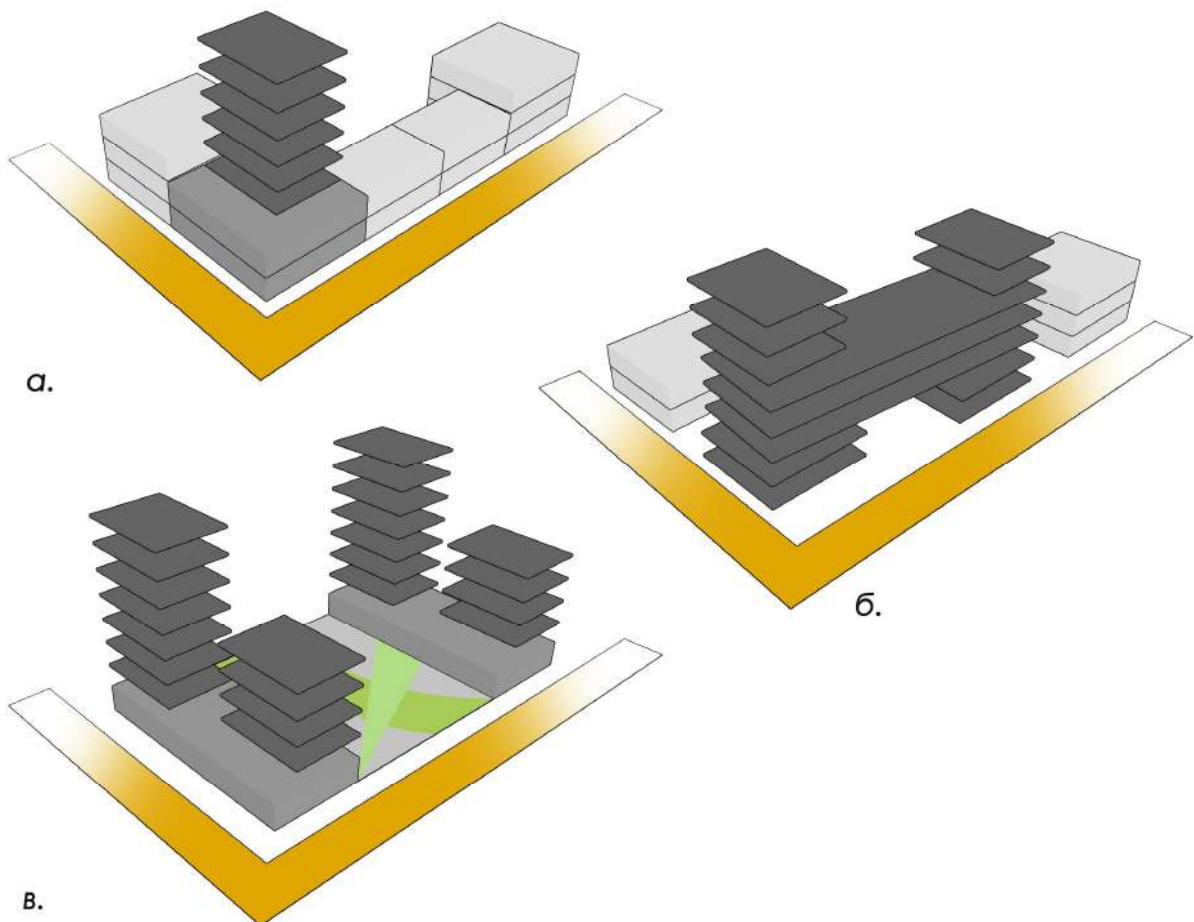

Рисунок 2: а) офіс як висотна домінанта кварталу; б) окремо розташована будівля; в) офісні центри, що формують комплекс, квартал.

Джерело: авторська розробка

У формуванні горизонтальних композицій вулиць доцільно використати поняття «блакитної лінії забудови» [2] – умовної кривої, яка окреслює наріжні кути забудови та лінійних просторових композицій забудови (силует міста, розгортка фасадів вулиці). Не бажано, щоб блакитна лінія була прямою, найменш інформативною з позиції сприйняття. Характер, динамізм блакитної лінії мають велике значення для формування міського середовища, психологічного сприйняття та естетичної оцінки міста (рис. 3).

*Рисунок 3: а) динамічна блакитна лінія; б) пряма блакитна лінія.
Джерело: авторська розробка*

Найбільш оптимальним і виправданим є розміщення офісів у центральній частині міста, що забезпечує зручні функціональні зв'язки з об'єктами транспортної та обслуговуючої інфраструктури, пішохідно-транспортну доступність. Компактна об'ємно-планувальна структура офісів має економічні переваги, оскільки суттєво зменшує витрати на купівлю та утримання земельної ділянки. Таке рішення досягається шляхом кооперування або блокування окремих будівель, перевагою висотних об'ємів у композиції будівлі.

Містобудівний підхід визначає кожен архітектурний об'єкт як систему, що входить до складу іншої, більш складної просторової системи; стосовно неї перша система виступає як компонент [1]. Так, офіс є системою стосовно його компонентів — приміщень різної функціональності, у той же час він один з компонентів просторової системи — групи будинків чи ансамблю навколишнього середовища, відносно яких він може мати інтровертний або екстравертний характер забудови (рис.4).

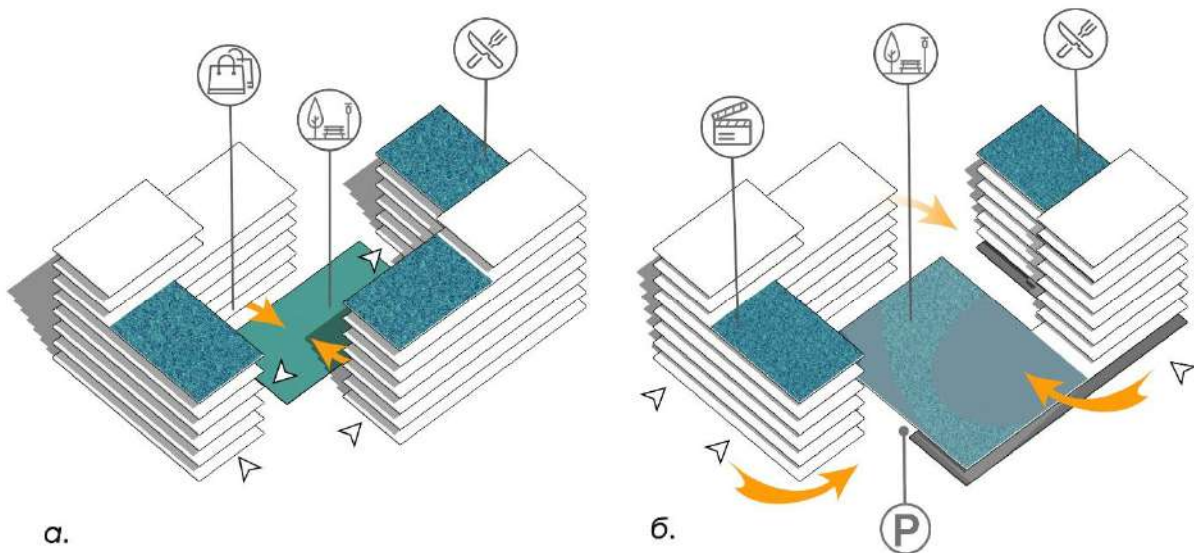

Рисунок 4: а) інтровертний характер забудови; б) екстравертний та змішаний характер забудови. Джерело: авторська розробка

Містобудівний фактор є первинним у формуванні архітектурно-просторової структури офісу: визначає основні обмеження, враховує особливості архітектури міста, формує характер забудови відносно структури вулиці (інтровертний чи екстравертний).

Література

1. Габрель М.М. Просторова організація містобудівних систем : моногр. / М.М.Габрель. – К. : Видавничий дім А.С.С, 2004. – 400 с.
2. Коротун І. В. Основи гармонізації архітектурного середовища / І.В. Коротун // Вісник НУ ЛП. Архітектура. – 2014. – № 793. – С. 19-26.
3. Шубович С.А. Мифопоэтический феномен архитектурной среды / С.А. Шубович. – Х. : ХНАГХ, 2012. – 177 с.

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРИ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДІВ «НОВОГО ЗРАЗКА» В УКРАЇНІ

А.Т. Янбухтина, студентка 4 курсу інституту Архітектури та дизайну

Л.О. Шулдан, к.арх.н., доцент кафедри Архітектурного проектування та інженерії

Національний університет "Львівська політехніка"

Пенітенціарні заклади в Україні – заклади для утримання засуджених до позбавлення волі громадян, потребують сьогодні змін не лише з позиції

соціальних, історичних та культурологічних підходів до їх улаштування, але, насамперед, зміни принципів, прийомів і заходів архітектурного проектування.

В попередні роки архітектурі пенітенціарних закладів були присвячені наукові роботи А.К. Автухова, Л.А. Лазаренка, Ю.В. Третьяка, Д.В. Ягунова та ін., але в них не враховані ключові сучасні тенденції і виклики.

Питання реорганізації виправних закладів набуло особливої актуальності під впливом низки чинників (табл. 1).

Таблиця 1

Чинники впливу на формування архітектури пенітенціарних закладів

№	Назва чинника	Значення
1.	Економічні	Економічнообґрунтований підхід до організації утримання та можливість реорганізації місць ув'язнення з метою поповнення держбюджету;
2.	Гуманітарні	покращення умов перебування ув'язнених, передумови для їхньої ресоціалізації та цілковита зміна парадигми відбування покарань;
3.	Міжнародні стандарти	повага до прав людини та організація відповідного простору для здійснення пенітенціарного впливу;

Виявлено, як кожен із цих чинників впливає на зміну і розвиток архітектури пенітенціарних закладів, їх функціонування, середовищне та просторове планування в сучасних умовах.

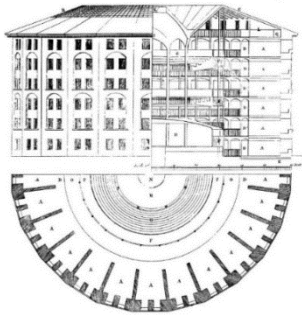

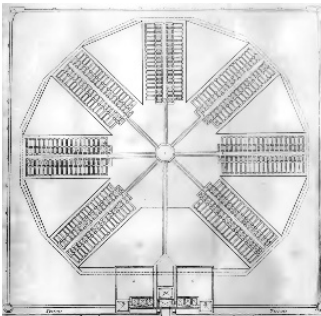
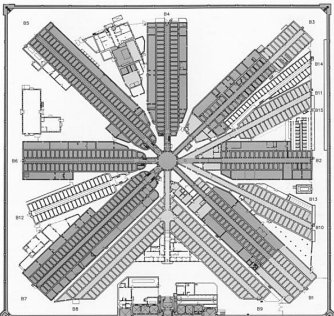

Для визначення сучасних вимог вивчено досвід проектування від Паноптикону до Радянських часів. Розвиток архітектури пенітенціарних комплексів дає змогу побачити незмінність від основ проектування і надалі будучи в одній закономірності. Будівля в'язниці "Паноптикон" (1791р.), всередині якої розташована вежа з наглядачем (рис.1). Такого ж принципу проектування дотримувались і наступники у своїх утопічних пенітенціарних комплексах ХІХ ст. До них належать комплекс у Філадельфії (1829р.) і слідчий ізолятор №1 у Санкт-Петербурзі (1892р.) (рис.2,3).

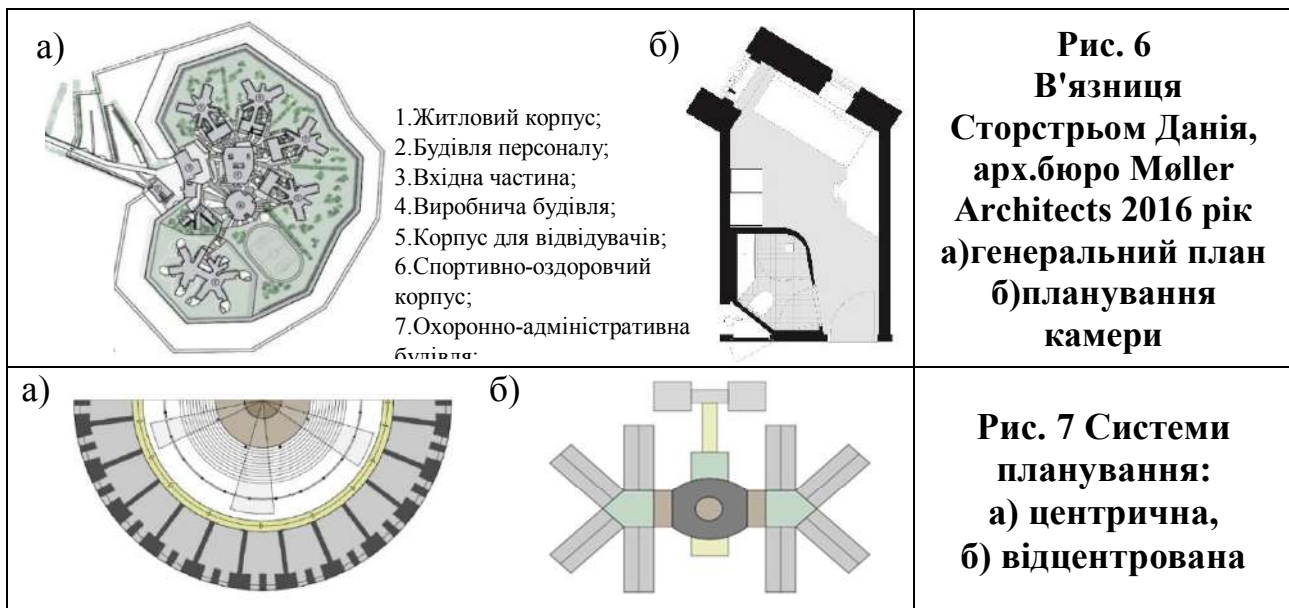
Проведено аналіз стану виправних закладів в Україні. Виявлено, що він не відповідає сучасним вимогам та значно погіршився в останні десятиріччя. Одеський слідчий ізолятор №21 (1894р.), Львівська виправна колонія суворого режиму №48 (1946р.) та Київський слідчий ізолятор №13 (1863р.) демонструють застарілі зовнішні та внутрішні комунікації, мережі та методи нагляду разом із загальною структурою управління пенітенціарної системою (рис.4,5). Більшість наявних пенітенціарних будівель і комплексів потребують суттєвої реорганізації та реконструкції, а проектування сучасних закладів повинно ґрунтуватися на інших архітектурних принципах, прийомах і заходах.

В процесі розвитку проектування пенітенціарних закладів, відокремлено схему комплексу – центричну, у якій відбувались мінімум функцій та прогресу. Нові вирішення набували розосередженого формування простору і дійшли до нової відцентрованої системи, яка водночас може включати декілька процесів (рис. 7).

Враховано позитивний приклад проектування пенітенціарних закладів у країнах Скандинавії. Виявлені просторові рішення, що копіювалися та

приспосовувалися і працюють взірцями, прототипами або архетиповими моделями. Одним із найкращих проєктів пенітенціарного комплексу є в'язниця Сторстрьом (2016р.) в Данії, де 10 будівель відтворюють типологію невеликого містечка. Умови для найбільш гуманного відбування покарання із розрахунком на єдність із природою та ресоціалізацію ув'язнених (рис. 6).

<p>a)</p> 	<p>б)</p> 	<p>Рис. 1 а),б) Паноптикон або Дім інспекції арх. Дж.Бентам 1791 рік</p>	
<p>a)</p> 	<p>б)</p> 	<p>Рис. 2 Східна Філадельфійська в'язниця арх. Дж. Хавіланд а) план 1829 року б) план 1970 року</p>	
		<p>Рис. 3 Слідчий ізолятор №1, Санкт-Петербург арх. А. Томішко 1892 рік</p>	
			<p>Рис. 4 Одеський слідчий ізолятор №21 арх. А. Томішко 1894 рік</p>
		<p>Рис. 5 Київський слідчий ізолятор №13 (Лук'янівська в'язниця) 1863 рік</p>	

В результаті аналізу виявлена необхідність змін та сформовані рекомендації для проєктування в'язничних комплексів із зміною функціональних зв'язків, покращенням планування приміщень для різних класів утримання, зміни зовнішніх і внутрішніх комунікацій, проєктування гуманізованого середовища та розроблено відповідну типологічну класифікацію.

Таблиця 2

	Базовий рівень	Середньої комфортності	Підвищеної комфортності
На одного ув'язненого			
На двох ув'язнених			

Перспективи подальших досліджень полягають у реалізації зазначених заходів і прийомів у реальному, пошуковому та конкурсному проєктуванні.

Література

1. Автухов К.А., Гель А.П., Романов М.В., Човган В.О., Яковець І.С. Дотримання прав людини у пенітенціарній системі України (2015), Харків "Права людини", 480 с., режим доступу: URL: <http://library.khpg.org/index.php?id=14243315> (15.11.2020)
2. Лазаренко Л.А., У пошуках «ідеальної» в'язниці (від зародження ідеї до її реалізації) (2019), ISSN 2523-4552. BULLETIN OF THE PENITENTIARY

ASSOCIATION OF UKRAINE. 2019 № 2(8), DOI: 10.34015/2523-4552.2019.2.12, с. 125-133, режим доступу:

URL: <https://visnykpaui.com/index.php/journal/article/view/313/228> (15.11.2020)

3. Третяк Ю.В., Пенітенціарний комплекс як соціально-культурологічний і архітектурний тип (2013), УДК 725.6 – 053.7.011, с. 97-104 , режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dprmu_2013_24_13 (15.11.2020)

4. Третяк Ю.В., Перетворення архітектурно-містобудівних форм пенітенціарних закладів, Сучасні проблеми архітектури та містобудування (2011) Випуск 28., с. 417-424, режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2011_28_63 (15.11.2020)

5. Тюремний портал, режим доступу: URL: <http://ukrprison.org.ua/index.php> (15.11.2020)

6. Ягунов Д.В., Пенітенціарна реформа: деякі аналітичні нотатки та рекомендації (2016), режим доступу: URL: <http://www.yagunov.in.ua/?p=527&fbclid=IwAR%200mi9e9> (15.11.2020)

Посилання на ілюстрації

1. <https://www.soylentidergi.com/gozetim-toplumu-olarak-panopticondaki-yerimiz/>(рис.1)

2. <https://brewminate.com/the-prison-palimpsest-a-former-tour-guide-looks-back-at-eastern-state-penitentiary/> (рис. 2)

3. <https://alkopona.livejournal.com/279850.html> (рис.3)

4. <https://dumskaya.net/news/desyat-faktov-o-tyuremnom-zamke-kopiya-krestov-v07607/> (рис.4)

5. <https://kp.ua/politics/529363-lukianovskoe-syzo-mozhet-pereekhat-pod-yrpen> (рис.5)

6. <https://coolhouses.ru/arhitektura/supersovremennyy-tyuremnyy-kompleks-storstre-m-v-danii.html> (рис.6)

WAYS OF RECREATIONAL DEVELOPMENT OF RESERVE COASTAL TERRITORIES OF UKRAINE

E. Seleznjov, PhD 3 years of study of the Department of Urban Planning

D. Vitchenko, Candidate of Architecture, senior lecturer of the Department of Urban Planning

O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

The development of information and communication technologies as a component of the process of globalization, brings to a new level of development of tourist and recreational activities, contributing to the development of regional economies.

Russia's occupation of Crimea in 2014 effectively excluded the country's most developed tourist region from international networks and domestic recreation centers. At the same time, Ukraine has coastal areas, which until recently were considered a

recreational reserve. Against the background of the current political and economic situation, there is a need for a program of a kind of cultural and economic expansion of the reserve recreational areas of the Black and Azov Seas. Systematic formation of several recreational complexes in these territories will contribute to the development of the economy, the creation of new jobs, balancing the recreational load on the territory, the formation of a positive image of the state in the region.

The unattractiveness and uniformity of the steppe landscapes of the Ukrainian Black Sea and Azov Sea, under adverse climatic conditions can be offset by the quality of the anthropogenic environment, as well as the belonging of the territories to archeological monuments.

Scientific and methodological foundations of this issue were developed in the works of T. F. Panchenko, T. V. Ustenko, analysis and systematization of territories were considered in the articles of N. M. Soot.

Today, we have many examples of recreational development of recreational regions in other countries. In the last experience, we could see the positive and negative sides of such projects. For example, the unrestrained urbanization of the coast and its transformation into a solid wall of resort buildings. New resorts on the coast are quickly turning into estates or houses with holiday apartments. These new resorts in appearance very much remind multistoried standard buildings of sleeping areas of the big cities. If we look at the results of monitoring the state of recreational construction, we will see that campsites, tents, and car trailers, etc. is the fastest growing.

In this case, we need to search for new types of activities that would lead to the emergence of objects that will make the environment more interesting while avoiding excessive urbanization. The creation of new active forms of leisure, based on ecological and agricultural tourism, ethnohistorical modeling, extreme sports, etc., requires the formation of new types of recreational facilities. For accommodating, we can use reserve and agricultural territories. When achieving stable development, they can form some types of recreational complexes:

- Tourist and recreational centers of different thematic direction and level of comfort.
- Well-organized tourist routes with a network of places for rest and parking.
- Adapted to the needs of recreation of industrial buildings of the 20th century.
- Centers and camps of various religious and public organizations.
- Camps of fans of "extreme" sports, clubs of historical reconstruction.
- Expeditionary bases of archeologists and centers of experimental archeology, archeological open-air museums.
- Organized areas for holding mass events in various areas near the monuments of cultural heritage and nature.

The development of new types of recreational facilities opens wide opportunities for the development of reserve lands with the use of modern architectural ideas and concepts, involving the rethought heritage of ancient local cultures and the principles of ecological architecture, which provides a combination of environmental factors of construction, material, and operation. The development of

such facilities is a way to the deep development of coastal areas. Ecological materials, architectural forms, harmonious with the regional landscape, adapted to the modern situation can form a new style in architecture - the so-called "ecological historicism".

References

1. Vitchenko D.M. Formuvannya rekreatsiynykh kompleksiv na bazi pam"yatok arkheolohiyi v umovakh mizhnarodnoyi intehratsiyi / D.M. Vitchenko // Suchasni problemy arkhitektury i mistobudivnytstva v umovakh mizhnarodnoyi intehratsiyi: materialy mizh nar. nauk.-tekhn. konf., Kharkiv, 27-28 lystopada 2014. : tezy dopovidey / [red. kol.: Dreval' I.V.(vidpovid. red.), Zhmurko YU.V., Vitchenko D.M. ta in.], – KH.: KHNUMH , 2014. – 297 p.
2. Panchenko T.F. Pryrodni ta istoryko-kul'turni turystychni resursy azovo-chornomors'koho rehionu / T.F. Panchenko // Hradostroytel'stvo, K., 2005. – p. 9-19
3. Sazhnyeva N.M. Shlyakhy rozvytku prymors'kykh turystychno-rekreatsiynykh kompleksiv Ukrayins'koho Pryazov"ya / N.M. Sazhnyeva // Z istoriyi vitchyznyanoho turyzmu Zbirnyk naukovykh statey. – K.: Federatsiya profspilok Ukrayiny, Instytut turyzmu, 1997. – p.150-153
4. Ustenko T.V. Gradostroitel'noye razvitiye chernomorskogo poberezh'ya Kryma / T.V. Ustenko, V.V. Sopilka, O.K. Lyalyushko. – K.: Budivelnik, 1987 – 105 p.

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ХВИЛЬОВОЇ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

В. О. Аврамов, студент 2 курсу факультету енергетики і комп'ютерних технологій

А. Ф. Дяденчук, к.т.н., старший викладач кафедри «Вища математика і фізика»

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Споживання енергії в сучасному світі характеризується стрімким ростом. У час, коли традиційні енергетичні ресурси доходять до критичної межі вичерпуваності, на заміну їм в сучасну енергетику приходять альтернативна енергетика. Із галузей енергетики, що використовують альтернативні поновлювані джерела енергії, найбільш динамічно розвиваються сонячна та вітрова. Актуальним також наразі є отримання структур, що знаходять застосування при виробництві приладів сонячної енергетики [1].

Безперечною перевагою відновлюваних джерел енергії є їх необмежений термін використання, оскільки їх потенціал постійно відновлюється. Здійснюється пошук нових і вдосконалення існуючих технологій енерговидобування, а також приведення їх до економічно ефективного рівня та розширення сфер використання [2].

До сучасних електростанцій поряд з енергоекономічними пред'являються вимоги з екологічної чистоти. У цьому відношенні велике значення має створення джерел і перетворювачів енергії, що не мають негативного впливу на навколишнє середовище. Перспективними з цієї точки зору є хвильові та вітрові електростанції, які у порівнянні з наземними ВЕС зможуть зменшити такі фактори забруднення як шум і вібрація.

Дана робота присвячена одному з бурхливо розвиваючих напрямків гідроенергетики – хвилеенергетиці, первинним енергоносієм якої є морське поверхнєве хвилювання.

Хвильова енергетика – це метод вилучення електроенергії за допомогою перетворення хвильової/приливної енергії [3]. Від інших напрямків гідроенергетики, таких як гідроенергетика річкових потоків, відкритих морських течій, припливів, хвилеенергетика відрізняється принципово іншою фізичною природою процесів руху енергії: в хвильовій енергетиці здійснюється відбір енергії коливань водної маси [4]. Енергія хвиль океанів перевершує за питомою потужністю як вітрову, так і сонячну енергію. Середня потужність хвиль океанів і морів перевищує 15 кВт на погонний метр, а при висоті хвиль в 2 метри, потужність може досягати 80 кВт на погонний метр.

Однак робити висновки про доцільність використання електрогенерувальних установок, що використовують альтернативну енергетику на території України можливо лише ретельно дослідивши відновлювальний енергопотенціал території.

Метою даного дослідження є розрахунок потужності відновлюваних джерел енергії (потужність хвиль Азовського моря) для подальшого розвитку пріоритетних дій на прискорення цього розвитку.

Розміри хвиль (довжина і висота) залежать від ряду факторів, однак значний вплив мають сила і тривалість вітру, а також від довжини і глибини водосховища. Мілководність Азовського моря не дозволяють утворюватися хвилям великих розмірів. Проте потужність хвиль може досягати великих значень.

Потужність, яку переносять в напрямку поширення хвилі на одиницю ширини хвильового фронту, розрахуємо за формулою:

$$P = \frac{1}{4} \rho g a^2 \frac{\lambda}{T},$$

де ρ – густина морської води, g – прискорення вільного падіння, a – амплітуда хвилі, λ – довжина хвилі, T – період коливання.

Вимірювання значень параметрів хвилі проводилися у період з 1.09.2019 р. по 31.08.2020 р. (загальна тривалість 1 календарний рік) поблизу побережжя м. Бердянськ (46°41'05.3"N 36°54'22.3"E). Встановлено, що найбільші хвилі спостерігаються в першій половині року, коли часті сильні вітри. Влітку та восени на Азовському морі переважають слабкі хвилювання, що зумовлено відсутністю значних вітрових поривів. Максимальна висота хвилі становить 0,7 м, мінімальна – 0,1; швидкість хвилі варіює від 2,5 до 5,1 м/с; довжина хвилі знаходиться в межах від 5,1 до 16 м.

Провівши розрахунки за вищенаведеною формулою, встановлено, що потужність вітрових хвиль, утворених в Азовському морі, знаходиться в межах від 1,1 кВт до 155 Вт, при цьому середнє значення потужності становить 485 Вт.

Дані по потужностям морських вітрових хвиль отримані розрахунковим шляхом і являють собою усереднене значення. Аналогічний аналіз може бути проведений на підставі показників інших суб'єктів Азовського та Чорноморського побережжя.

Література

1. Дяденчук А. Ф., Кідалов В. В. Виготовлення напівпровідникових гетероструктур для подальшого їх використання в сонячній енергетиці. *Екологічна безпека держави*: тези доповідей XII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів, присвяченої пам'яті професора Я. І. Мовчана (з міжнародною участю), м. Київ, 19 квітня 2018 р., К.: НАУ, 2018. С. 53.
2. Петрук В. Г., Коцюбинська С. С., Мацюк Д. В. Аналіз сучасного стану альтернативної енергетики та рекомендації по екологізації паливно-

енергетичного комплексу України. Промислова екологія: збірник матеріалів II-го Всеукраїнського з'їзду екологів з міжнародною участю [Електронний ресурс]. URL: <http://eco.com.ua/>

3. Историк Б. Л., Усачев И. Н., Шполянский Ю. Б. Малая нетрадиционная морская, речная и геотермальная энергетика. *Малая энергетика*, 2004. № 1. С. 54-58.

4. Архипкин В. С. Оценка потенциала волновой энергии прибрежной акватории полуострова Крым. *Альтернативная энергетика и экология (ISJAEЕ)*, 2015. № 20. С. 25-35.

ДЖЕРЕЛА БІОЛОГІЧНОГО ПАЛИВА

К. С. Бакумова, студентка 3 курсу факультету Екологія

Т. І. Іванченко, викладач першої категорії

ВП НУБіП України «Боярський коледж екології і природних ресурсів»

На даний час наша країна потребує кардинальних рішень щодо використання альтернативних джерел енергії. Розглянемо один із видів альтернативного палива - біопаливо.

Біопаливо або біологічне паливо — органічні матеріали, які використовуються для виробництва енергії. Це — поновлюване джерело енергії, на відміну від інших природних ресурсів, таких як нафта, вугілля й ядерне паливо. Офіційне визначення біопалива — будь-яке паливо, яке містить (за об'ємом) не менш ніж 80 % матеріалів, отриманих від живих організмів, зібраних у межах десяти років перед виробництвом [3].

Подібно до вугілля й нафти, біомаса — це форма збереженої сонячної енергії. Енергія сонця «захоплюється» через процес фотосинтезу під час росту рослин. Одна перевага біологічного палива в порівнянні з іншими типами палива — те, що воно повністю розкладається мікроорганізмами, і тому відносно безвинне для довкілля [3].

Сільськогосподарська продукція, яку вирощують для використання як біопаливо, включає кукурудзу і сою (передусім у США), льон та ріпак (перш за все в Європі), цукрову тростину в Бразилії й пальмову олію в Південно - Східній Азії. Розкладена мікроорганізмами продукція промисловості, сільського господарства, лісового господарства та побутові відходи також можуть використовуватися для отримання біоенергії, наприклад, солома, лісоматеріал, добриво, рисове лушпиння, стічні води й залишки продуктів харчування. Ці продукти перетворюються на біогаз через анаеробне травлення. Біомаса, яка використовується як паливо, також часто складається з недовикористаної продукції, такої як соломи й відходів тваринництва [1].

Біопаливо поділяють на тверде, рідке і газоподібне.

Тверде — це традиційні дрова (часто у вигляді відходів деревообробки) і паливні гранули (пресовані дрібні залишки деревообробки).

Рідке паливо — це спирти (метанол, етанол, бутанол), ефіри, біодизель та біомазут.

Газоподібне паливо — різні газові суміші з чадним газом, метаном, воднем, які отримуються внаслідок термічного розкладання сировини у присутності кисню (газифікація), без кисню (піроліз) або при зброджуванні під впливом бактерій [2].

Як біопаливо першими почали використовувати традиційні сільськогосподарські культури з високим вмістом жирів, крохмалю, вуглеводів. Рослинні жири добре піддаються перетворенню на біодизель. Рослинні крохмаль і цукри переробляються на етанол. Однак використання таких сировин виявилось вкрай незручним: крім витратного землекористування, виснаженням ґрунтів і потребами в їх обробці, додаванні добрив та пестицидів виникають відповідні проблеми із реалізацією харчових продуктів на ринку [1].

Біопаливо другого покоління — різні види палива, отриманого методами піролізу біомаси, а також інші види палива (крім метанолу, етанолу, біодизелю), вироблені із джерел сировини «другого покоління». Джерелами сировини для біопалива другого покоління є лігніт-целюлозні сполуки, які залишаються після виділення придатної для використання у харчовій промисловості біологічної сировини. Використання біомаси для виробництва біопалива другого покоління спрямовано на скорочення кількості використаної землі, придатної для ведення сільського господарства. Рослини — джерела сировини другого покоління представлені :

- Водорості — прості організми, пристосовані до росту в забрудненій або солоній воді (містять у 200 разів більше олії, ніж джерела першого покоління, такі як соєві боби);
- Рижій (рослина) — рослина, яка росте в ротації з пшеницею та іншими зерновими культурами.
- *Jatropha curcas* або Ятрофа — рослина, яка росте в посушливих ґрунтах; вмістом олії в якій складає від 27 до 40 % залежно від виду.

Швидкий піроліз дозволяє перетворити біомасу в рідину, яку легше і дешевше транспортувати, зберігати і використовувати. З рідини можна виготовляти автомобільне паливо або паливо для електростанцій [1].

Біопаливо третього покоління — це група палива, отриманого із водоростей. Департамент Енергетики США з 1978 року по 1996 роки досліджував водорості з високим вмістом олії за програмою «Aquatic Species Program». Дослідники прийшли до висновку, що Каліфорнія, Гаваї і Нью-Мексико придатні для промислового виробництва водоростей у відкритих ставках. Протягом 6 років водорості вирощувалися в ставках площею 1000 м². Ставок в Нью-Мексико показав високу ефективність в захопленні CO₂. Врожайність склала більше 50 г. водоростей з 1 м² в день. 200 тисяч гектарів ставків можуть виробляти паливо, достатнього для річного споживання 5 % автомобілів США. Причому 200 тисяч гектарів — це менше 0,1 % земель США,

придатних для вирощування водоростей. У цій технології ще залишаються актуальними безліч проблем. Наприклад, водорості потребують високої температури, для їх культивування добре підходить пустельний клімат, але також потрібна певна температурна регуляція при нічних перепадах температур. В кінці 1990-х років технологія не потрапила в промислове виробництво через низьку вартість нафти [1].

Крім вирощування водоростей у відкритих ставках існують технології вирощування водоростей в малих біореакторах, розташованих поблизу електростанцій. Скидне тепла ТЕС здатне покрити до 77 % потреб у теплі, необхідного для вирощування водоростей. Ця технологія не вимагає спекотного пустельного клімату [3].

Ми бачимо, що альтернативне паливо використовувати вже не так і складно. Маємо надію, що через кілька років Україна буде використовувати біопаливо у більших масштабах ніж сьогодні.

Література

1. Біопаливо: ефективність його виробництва та споживання в АПК України: навч. посіб. / Г. М. Калетнік, В. М. Пришляк. – К. : Хай-Тек Прес, 2011. – 312 с. : іл.
2. Комплексне використання сировини для виробництва твердого біопалива деревообробними підприємствами: обліково-аналітичний аспект: монографія / Ю. В. Максимів ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника». – Івано-Франківськ: Друкарня Фоліант, 2015. – 186 с. : іл. – Бібліогр.: С. 134–154 (213 назв). – ISBN 978-966-2988-73-4.
3. Технологічні основи виготовлення біопалива з рослинних відходів та їх композитів : монографія / Клименко В. В. [та ін.] ; Центральноукр. нац. техн. ун-т. – Кропивницький : Ексклюзив-Систем, 2017. – 161 с. : іл., табл. – Бібліогр.: с. 133–145 (103 назви). – ISBN 978-617-7079-53-7

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ЧЕРЕЗ КОЕФІЦІЄНТ ТЕПЛОПРОВІДНОСТІ РЕЧОВИН

В.В. Безкоровайний, студент 4 курсу факультету енергетики і комп'ютерних технологій

Л. В. Халанчук, асистент кафедри вищої математики і фізики

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

До питання енергоефективності країни світу підходять комплексно. Одним із напрямків скорочення споживання ресурсів в Україні є будівництво енергозберігаючих будинків [1]. Найбільший вплив на енергозбереження будинку мають енергозберігаючі властивості будівельних матеріалів, що

використовуються для його будівництва. Для аналізу розподілення тепла в будівельних матеріалах, а отже і дослідження на енергозбереження, можна використовувати рівняння математичної фізики [2-3].

На даний момент актуальним є створення експериментальних методів визначення коефіцієнтів теплопровідності речовин, основаних на використанні розв'язків задач стаціонарної теплопровідності. Експеримент є джерелом додаткової інформації про поведінку речовин, що дозволяє поглибити існуючі фізичні уявлення про механізми переносу теплоти. Необернений процес передачі теплоти від більш нагрітої області речовини до менш нагрітої, наслідком якого є вирівнювання температур, характеризує теплопровідність речовини. Аналітична теорія теплопровідності ігнорує атомарну будову речовини, розглядаючи її як суцільне середовище. Однак, сам процес переносу тепла обумовлений саме рухом мікрочастинок. Щоб врахувати особливості цього руху, вводиться його узагальнена характеристика – коефіцієнт теплопровідності λ . Величина λ може бути визначена з статистичних міркувань, але в реальних розрахунках використовуються дані, отримані експериментальним шляхом, як більш надійні. При розв'язку задач теплопровідності значення коефіцієнту теплопровідності λ можна вважати заданим за умовою.

Для кожної речовини коефіцієнт теплопровідності залежить від структури (природи), вологості, температури t , в меншій мірі, від тиску. Це пояснюється різним механізмом переносу теплоти в різних речовинах. Важливо знати те, що теплофізичні властивості різних тіл, в тому числі коефіцієнт теплопровідності, залежать від хімічного складу, мікроструктури, пористості, наявності вологи, попередньої термообробки та ін. Оскільки при розповсюдженні тепла температура в різних частинах тіла різна, то, насамперед, необхідно знати залежність коефіцієнта теплопровідності від температури. Коефіцієнт теплопровідності газів змінюється в межах від 0.006 Вт/(м·К) до 0.18 Вт/(м·К). Наприклад, при температурі 300 К: для повітря 0.026 Вт/(м·К); для водню 0.18 Вт/(м·К); для ксенону 0.006 Вт/(м·К) [4].

Гази є найгіршими провідниками тепла, тому часто можна почути про шар повітря між різними будівельними матеріалами в різних конструкціях. Причиною цього є мала густина газів. Теплопровідність у газах здійснюється шляхом молекулярного переносу енергії при зіткненні молекул між собою при їхньому русі. Найбільш високий коефіцієнт теплопровідності мають водень і гелій, що пояснюється невеликою масою окремих молекул.

З підвищенням температури коефіцієнт теплопровідності зростає ($\lambda \sim T^n$, де $n = 0,6 - 1,0$); від тиску практично не залежить, за виключенням дуже високих (більш ніж $2 \cdot 10^9$ Па) та дуже низьких (менш ніж 200 Па) тисків. При температурах до 20000 К і нормальному тиску на коефіцієнт теплопровідності можуть впливати реакції дисоціації та іонізації. Для газової суміші коефіцієнт теплопровідності може бути визначений тільки експериментальним шляхом, оскільки в цьому випадку не діє закон адитивності, хоча існують довідкові данні та різні теоретичні та інтерполяційні формули. [4].

У твердому стані, на відміну від рідин і газів, теплопередача не супроводжується переносом маси (конвекцією); основний характер руху – коливальний. Коефіцієнт теплопровідності металів лежить у межах таких значень: від 2 Вт/м·К до 420 Вт/м·К. Найбільш теплопровідними металами є срібло (420 Вт/м·К), червона руда (397 Вт/м·К), золото (303 Вт/м·К), алюміній (210 Вт/м·К). З підвищенням температури коефіцієнт теплопровідності для більшості металів зменшується, бо внаслідок підсилення теплових неоднорідностей розсіювання електронів збільшується.

Висновки. Досліджено властивості коефіцієнта теплопровідності, його значення для певних газів та металів. Враховуючи досліджені властивості, необхідно враховувати вплив коефіцієнта теплопровідності речовин на енергозбереження матеріалів.

Література

1. Энергоэффективность для Украины важна по нескольким причинам. Режим доступа: <http://www.accbud.ua/news/id/energoeffektivnost-dlja-ukrainy-vazhna-po-neskolkim-prichinam>
2. Сосницька Н. Л., Халанчук Л. В. Методи розв'язування задач теплопровідності // Энергоефективність: наука, технології, застосування: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 29 листопада 2017р. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. С. 34-36.
3. Халанчук Л. В., Безкоровайний В. В. Методи розв'язування задач теплопровідності для дослідження енергозбереження будівельних матеріалів // Матеріали XXXI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: зб. наук. праць. 2017. Вип. 31. С. 625-627.
4. Калінчак В. В., Орловська С. Г., Черненко О. С. Фізика теплопровідності та експериментальні методи визначення коефіцієнту теплопровідності речовин: метод. посібн. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2002. С. 52.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО АУДИТУ

І. М. Белова, к.е.н., доцент кафедри обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу

*Навчально-науковий інститут біоресурсів і природокористування
Західноукраїнського національного університету*

Якщо проаналізувати наукові праці, то можна сказати, що вперше фахівці стикнулися з необхідністю проведення певних заходів з метою мінімізації втрат енергоресурсів після одержання незалежності України. У 1994р було прийнято закон «Про енергозбереження», а сам енергоаудит прийшов до нас з програмами технічної допомоги США і ЄС, першопрохідцями стали вузівські

викладачі і вчені, а також деякі підприємства. Перші енергоаудиторські компанії, з'явилися в нашій країні приблизно в 1996 році. Без підручників і методик, без посібників і книг, на практичному досвіді ентузіасти - енергоаудитори і піддослідні підприємства починали енергетичні аудити в нашій країні на свій страх і ризик [4].

Неоціненну допомогу в той час зіграли західні фахівці і київський Центр енергозбереження під керівництвом професора А.В. Праховника, що дав початкове навчання сотням інженерів, керівників, викладачів і студентів для всієї України [5].

Енергетичний аудит є однією з форм реалізації довгострокової політики держави щодо підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження. На сучасному етапі в Україні існує цілий ряд актів, спрямованих на регулювання процедури проведення енергетичного аудиту. Основними законодавчими актами щодо регулювання проведення енергоаудиту систем централізованого теплопостачання є: Закон України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 № 74/94-ВР [2], Указ Президента України від 22.08.2011 № 1-1/1844, Нормативно-методична база «Загальні вимоги до енергетичного аудиту (методика проведення)», затверджена наказом НКРЕ від 20.05.2010 № 56 [3].

Відповідно до Закону України «Про енергозбереження» [2] енергетичний аудит дозволяє визначити наскільки ефективно використовуються паливно-енергетичні ресурси та розробити рекомендації для скорочення їх споживання.

Головною метою енергетичного аудиту є пошук можливостей енергозбереження і допомога суб'єктам господарювання у визначенні напрямів ефективного енерговикористання.

Предметом енергетичного аудиту є система обстеження споживання палива й енергії, аналізу й вироблення рекомендацій щодо ефективного використання енергоресурсів.

Призначенням енергетичного аудиту є розв'язання таких завдань: складання карти використання об'єктом ПЕР; розроблення організаційних і технічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності енерговикористання; визначення потенціалу енергозбереження; фінансова оцінка енергозберігаючих заходів.

Об'єктами енергоаудиту є [1]:

Теплові мережі, мережі гарячого водопостачання: система опалення та гарячого водопостачання будівлі; зовнішня система опалення та гарячого водопостачання; обстеження котельні; визначення питомої витрати палива та електроенергії на відпуск тепла; обстеження пристроїв та обладнання, що споживає паливо (печі, сушарки тощо); розробка заходів щодо підвищення надійності та економічної ефективності енерготехнологічного обладнання.

Електричні мережі: обстеження трансформаторних підстанцій; обстеження зовнішніх низьковольтних мереж електропередач; аналіз технологічних ліній, аналіз витрати енергоспоживання для технологічних процесів; обстеження схем електропостачання будівель.

Системи вентиляції: обстеження систем природної вентиляції будівель; обстеження систем витяжної вентиляції будівель; обстеження систем припливної вентиляції будівель.

Розрізнять три рівні енергетичного аудиту за глибиною обстеження:

Попередній (простий, демонстраційний, наскрізний) енергоаудит є базовим та надає загальне уявлення про наявні проблеми об'єкту обстеження на основі аналізу рахунків за енергію та короткого огляду будівлі. Результатом аудиту є пропозиції по безкоштовним і недорогим можливостям покращення енергоефективності. Основне завдання цього аудиту полягає у визначенні напрямків для подальшого обстеження.

Повний (загальний, вузловий) енергоаудит є типовим. Він складається з достатньо докладного обстеження включно з класифікацією використання енергії в будівлі. Такий аудит забезпечує замовника чіткими рекомендаціями щодо капіталомістких енергоефективних заходів з урахуванням місцевих можливостей управління і технічного догляду, наявних незручностей та економічних критеріїв. По кожному з заходів визначає видатки й економічний ефект.

Інвестиційний (всебічний, докладний) енергоаудит забезпечує вищу якість моніторингу, збирання даних та інженерного аналізу, від попереднього відрізняється більшою докладністю й точністю. Його виконують для перевірки результатів енергоаудиту нижчих рівнів, якщо ті виявили можливість особливо великих і капіталомістких заощаджень енергії, перед тим, як перейти до практичних дій з енергоефективної модернізації будівлі. Інформація у звіті має високий ступінь достовірності, достатній для прийняття рішень стосовно великих інвестицій. Відповідно цей рівень енергоаудиту найдорожчий.

За термінами проведення енергетичні обстеження поділяють на: первинні; чергові; позачергові. За обсягами робіт, є просте (експрес – обстеження); повне (комплексне) інструментальне обстеження. Простий енергетичний аудит передбачає поверховий збір інформації з енерговикористання та розроблення типових для даного об'єкту енергоспоживання рекомендацій з енергозбереження. Він забезпечує базове енергетичне обстеження, робить загальні висновки про споживання енергії.

За результатами обстежень готується енергетичний паспорт. Паспортизація енергетичної ефективності будівель, що підлягають термомодернізації, реконструкції чи капітальному ремонту, здійснюється під час розроблення проектної документації з метою визначення розрахункових/фактичних показників енергетичної ефективності будівель після термомодернізації, реконструкції чи капітального ремонту та проведення оцінки відповідності зазначених показників установленим мінімальним вимогам до енергетичної ефективності будівель.

Результати енергоаудиту - розроблений енергетичний паспорт є основою для запровадження системи енергетичного менеджменту.

Аналізуючи впровадження енергоаудиту, який поступово набирає обертів можна виділити декілька аспектів-перепон: мала кількість інформації,

практично повна відсутність фахової літератури; недосконалість законодавчої бази, відсутність важелів впливу на виконання.

Фінансовий аспект – мала залученість інвестицій з закордону для провадження енергозбереження на підприємствах та муніципальних будівлях, недосконалість фінансування (кредитування) житлово-комунального комплексу та приватного сектору.

Фінансовий аспект, що розглядається є наслідком двох гострих проблем: дефіцит технологій доведення ефективності інвестицій в проекти енергоефективної модернізації та технологій менеджменту проектів, що створюють для інвестора гарантії повернення своїх вкладень.

Технократичний аспект, домінуючий багато років в енергозбереженні України, заблокував своєчасну підготовку цієї категорії фахівців, в тому числі і фахівців з інвестиційними енергетичного аудиту.

Другою гострою проблемою сьогодні стає кадровий голод на фахівців високої кваліфікації – проектантів, проектних менеджерів, фінансистів і фахівців інших суміжних професій.

Отже, енергоаудит: дозволяє з'ясувати, де і як у будівлі використовують енергію, та де можуть бути її непродуктивні втрати; визначає поточний рівень споживання енергії, відносно якого згодом оцінюють досягнутий прогрес. Різниця між ним та запланованим рівнем енергетичного функціонування будівлі або найкращим на даний момент технологічним рішенням становить потенціал енергоощадності; рекомендує способи покращення енергоефективності і зменшення відповідних витрат; дає попередню оцінку видатків і заощаджень для різних варіантів енергоефективних заходів, а також періоду їхньої окупності.

Література

1. Гарасевич О. Р. Що необхідно знати, замовляючи енергоаудит: Порадник для органів місцевого самоврядування. – Львів: «IDEA Studio», 2015. 20 с.
2. Закон України «Про енергозбереження» із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naer.gov.ua/normativno-pravova-baza>.
3. Наказ НАЕР від 20.05.2010 № 56 «Про затвердження Типової методики «Загальні вимоги до організації та проведення енергетичного аудиту»» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uapravo.net/akty/postanovy-osnovni>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 08 лютого 2017 р. № 69 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 р. № 243 і від 17 жовтня 2011 р. № 1056». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/69-2017-%D0%BF>
5. Стаття з журналу енергопортал «Енергоаудит в Україні. Перетворення минулого в майбутнє» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal-energo.ru/articles/details/id/519>

ОБҐРУНТУВАННЯ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРЕМНІЄВМІСНИХ ВІДХОДІВ ГІРНИЧОГО ВИРОБНИЦТВА В ЯКОСТІ ДОБРИВ

А. Я. Білоус, студентка 4 курсу Інституту енергозбереження та енергоменеджменту

О. Я. Тверда, д.т.н., доцент кафедри геоінженерії

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Дослідження агроекологічного зв'язку «ґрунт – рослина» – важливе для вирішення проблеми відновлення деградованих ґрунтів і повернення їх у сільськогосподарське використання. Значні площі сільськогосподарських угідь деградують у геометричній прогресії через інтенсивне ведення сільського господарства.

У більшості випадків роботи з відновлення земель тривалі, а застосовувані технологічні прийоми екологічно малоефективні. Очевидно, що для підвищення ефективності процесу відновлення земель потрібні нові підходи, екологічно безпечні та ресурсощадливі.

Добрива – наймогутніший і швидкодіючий фактор підвищення врожайності сільськогосподарських культур та поліпшення якості вирощеної продукції. За даними американських вчених, 41 % врожайності сільськогосподарських культур формується за рахунок добрив, 8 % – якості насіння, 15–20 % – застосування засобів захисту рослин, 5 % – зрошення, 15 % – погодних умов, 11–18 % – інших факторів. Впровадження інтенсивних технологій у виробництво дає змогу практично в усіх зонах отримувати високі врожаї при добрій якості продукції.

У більшості господарств максимально використовуються біоенергетичний потенціал ґрунту, відповідна сорту та культурі агротехніка, що враховує агрохімічний паспорт, фітосанітарний стан, технологічну карту вирощування.

Проведений статистичний аналіз 12 тис. польових дослідів в Україні дав змогу вивести кількісну залежність врожаю і його якості від використання добрив. Як правило, пряmolінійна залежність спостерігається на дерновопідзолистих ґрунтах, і дія добрив зменшується з північного заходу на південний схід. Ефективність фосфорних добрив зростає з півночі на південь і з заходу на схід, а азотно-калійних – зменшується.

Однак, земельні ресурси планети обмежені і до кінця тисячоліття людство наблизиться до повної реалізації їх потенціалу. Тому в розпорядженні залишається основний фактор збільшення кількості продуктів харчування – раціональне використання кожного гектара орного ґрунту, в першу чергу, за рахунок науково-обґрунтованої системи удобрення. Добрива є одним із

основних ресурсів для підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва. За даними ФАО, Західна Європа і США третину врожаю одержують за рахунок саме їх використання [1, 2].

На сьогоднішній день, у зв'язку з економічною і соціальною кризою, відбулось різке скорочення внесення добрив. Помітне зниження рівня ґрунтової родючості, що відбувається останніми роками в Україні, значною мірою зумовлено порушенням основного закону землеробства – закону повернення в ґрунт винесених врожаєм поживних елементів.

Альтернативи застосуванню добрив не існує. Проблеми сучасної агрохімії висувають на передній план питання, пов'язані не лише з підвищенням врожайності культур, а й із збереженням родючості ґрунту. За сучасного антропогенного перенавантаження і від'ємного балансу гумусу та поживних речовин у ґрунтах обмежуються їх біологічна активність та природне самоочищення [1].

Кремній – другий за розповсюдженістю елемент у земній корі. Основні дослідження ролі кремнію концентрувались на його участі у процесах вивітрювання, особливо у глинистих новоутвореннях, на буферних механізмах регулювання кислотності ґрунтів або хімічної денудації ландшафтів. Лише декілька дослідників розглядали оксид кремнію як продукт ґрунтоутворення.

Кремній необхідний рослинам для стійкості до вилягання, для вологонакопичення, заміщення іонів фосфору за його дефіциту тощо. У гумусовому горизонті кремнію, доступного для рослин, мало – 1,3–3,2 % його загального вмісту. Високий вміст органічної речовини у ґрунті знижує концентрацію доступного кремнію. Елемент помітно впливає на хімію та фізику ґрунтів: підвищує рухливість фосфору, кальцію, рівень рН, ємність катіонного обміну та знижує вилуговування катіонів, поліпшує постачання кисню у ґрунт; кремнієва кислота бере участь в утворенні гумінових кислот.

Органічні добрива є основним засобом відтворення гумусу в орних землях, енергетичним матеріалом для мікроорганізмів, суттєвим джерелом для живлення рослин і важливим засобом регулювання агрохімічних показників ґрунту. У зв'язку із зменшенням виробництва органічних добрив перед агропромисловим комплексом України постала необхідність залучення в сільськогосподарський оборот нетрадиційних сировинних ресурсів місцевого значення (сапропель, солома, торф, відходів промисловості, сидератів і т. д.), які в значній мірі компенсують надходження органічної речовини в ґрунт і зменшать техногенний вплив на довкілля [3].

Зважаючи на те, що у відходах гірничого виробництва, зокрема тих, що утворюються під час виробництва щебеню із кварцитів або гранітів, міститься понад 80 % діоксиду кремнію, варто розглянути, як перспективний напрямок, застосування вище згаданих відходів у якості, або у складі, добрив. За результатами досліджень стану ґрунтів прилеглих до відвалів територій [4] можна зробити висновок, що породи з високим вмістом кремнезему можуть служити основою для виробництва добрив сільськогосподарського

призначення, так як підтверджено їх позитивний вплив на активність росту окремих культур.

Тест-реакція цибулі ріпчастої та пшениці показали тенденцію стимулювання розвитку зі зменшенням відстані до гранітного відвалу, для крес-салату – навпаки. Для цибулі ріпчастої з наближенням до відвалу фітотоксичний ефект зменшується, для крес-салату та вівса – збільшується, а для пшениці – фітотоксичний ефект повністю відсутній.

Цитогенетичний вплив гранітних відвалів на стан ґрунтів прилеглих територій проведено за допомогою методу «Аберантність хромосом». Головними типами аберацій, які було виявлено у меристематичних клітинах корінців обраних тест-об'єктів, є делеції та транслокації. У варіанті з ґрунтом, відібраним на відстані 800 м від відвалу, кількість аберантних клітин перевищила контроль у 6 разів. З наближенням до гранітного відвалу спостерігається зменшення кількості хромосомних патологій. Це підтверджує припущення про те, що на процеси клітинного поділу рослин позитивно впливає кремнезем, що міститься у відвалах гранітних кар'єрів.

Наведені вище результати досліджень свідчать про можливість використання нетрадиційних видів добрив при вирощуванні сільськогосподарських культур. Внесення кремнієвих сполук відіграє важливу роль у системі «ґрунт – рослина» та позитивно впливає на біомасу сільськогосподарських культур.

Література

1. Пасічник Н. А. Ефективність використання вуглеамофоски «Текос-3» при вирощуванні моркви столової на темно-сірих ґрунтах: дис. кан. с-х. наук. Київ, 2002. – С. 15-23.
2. Шевчук М.Й. Агрохімія. *Навчальний посібник*. Рівне: НУВГП, 2008. Ч.І. – С. 48-114.
3. Мерленко [U1] І. М. Резерви поповнення органічних добрив у Західному регіоні України. *Зб. наук. статей і доповідей: Використання нетрадиційних сировинних ресурсів у сільському господарстві*. Луцьк: Надстир'я, 1997. – С. 106.
4. Тверда О. Я., Гребенюк Т. В., Косяк І. В. Біоіндикаційна оцінка токсичності ґрунтів територій прилеглих до відвалів гранітних кар'єрів. *East European Science Journal*. 2018. № 3 (31), part 1. С. 4–10. URL: https://eesa-journal.com/wp-content/uploads/EESA_31_1.pdf

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЕНЕРГІЇ ВІТРУ У ЄВРОПІ ТА УКРАЇНІ

Б. О. Бондаренко¹, студентка 3 курсу спеціальності 101 Екологія

Н.М. Манішевська¹, викладач екологічних дисциплін

І.В. Шумигай², кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник

¹*ВП НУБіП України «Боярський коледж екології і природних ресурсів»*

²*Інститут агроекології і природокористування НААН*

Одним з перших стабільних джерел енергії, освоєних людиною, був вітер. Завдяки вітру відбулися великі географічні відкриття, людство одержало можливість подорожувати, зрошувати поля, молоти зерно і, нарешті, воно навчилося перетворювати вітер у чисту енергію у вигляді електрики.

Наші предки-слов'яни вміли орати землю дерев'яним плугом з металевим наральником, розводити домашніх тварин, знали ремесла, виробництво ниток, а звідси й одягу. Вони вели домокам'яне будівництво, розводили городні культури, вміли припасати їх на зиму. Але найважливішим для південних слов'ян було те, що вони одні з перших впровадили в себе єгипетські вітряні млини. Для здійснення цього необхідні були належні технічні знання.

Вітряк, вітряний млин — млин, що використовує силу вітру як джерело енергії. У деяких місцевостях вітряки використовують для помпування води, вимолочування або подрібнення зерна, розпилу деревини. Також *вітряками* в наш час інколи називають вітродвигуни вітряних електростанцій [4].

Вважається, що вітряки, або вітряні млини з'явилися пізніше, ніж водяні. Є відомості про вітряки у стародавній Персії близько VII ст. до н. е. та в Китаї у XIII столітті н. е. Перські вітряки мали вертикальну вісь і горизонтальне колесо з крилами, які працюють аналогічно вітрилам. Такі вітряки і понині можна зустріти на Близькому Сході. Простішу конструкцію мають китайські вітряки, які являють собою дерев'яну карусель з прикріпленими прямокутними вітрилами [6].

У Європі, вітряки згадуються з середніх віків, потрапивши туди через Візантію й арабів (очевидно, під час хрестових походів). Найбільш ранні згадки датуються XII століттям. Європейці застосували на вітряках вже використовувану у водяних млинах зубчасту передачу, що уможливило розташувати крила вертикально. Близько 1105 р. вітряки з'являються у Франції, 1140 р. — в Англії, 1393 р. — в Німеччині (м. Шпейер), проте, на думку дослідників, по-справжньому технічно досконалий вітряк з'явився лише близько 1430 р. Первісно ними тільки мололи зерно, згодом вітряки почали використовуватись як лісопильні та молотарки. Доволі швидко вітряки стали переважати водяні млини у рівнинних регіонах, де нема великого перепаду висот для ефективної роботи водяного млина [5].

Одними з найвідоміших у Європі вітряків є голландські — з обертовою верхньою частиною. У Голландії вони використовувались для помпування води та осушування (дренажу) польдерів і боліт, що було необхідно для освоєння нових земель. Оскільки один вітряк, відповідно до законів фізики, може помпувати воду тільки на певну висоту, то були побудовані групи вітряків, де кожен наступний випомповував воду до щораз вищого резервуару. Найбільший комплекс з вітряків, що зберігся до нашого часу в Кіндердайку, отримав статус світової спадщини ЮНЕСКО. Не менш відомі вітряки XVII–XVIII ст., зібрані у музеї просто неба в Зансе-Сханс (Північна Голландія) [2].

Ще один європейський регіон, відомий своїми вітряками, — Ла-Манча в Іспанії. Тутешні вітряки стали знаменитими завдяки Сервантесу, який зобразив сцену боротьби з вітряками у своєму романі «Дон Кіхот» [4].

Вітряки в Україні

Вітряки в Україні мають доволі тривалу історію. Як вважається, вітряки з'явилися у Східній Європі в XVI столітті [1].

Так само як і в Європі, на відміну від гірських місцевостей Карпат, у селах Полтавщини, Слобожанщини, Наддніпрянщини та Півдня України вітряків було значно більше, ніж водяних млинів. Будували їх обабіч доріг, у полі, чи на пагорбах за селом, поодинокі, або групами, інколи до кількох десятків разом. Вітряки відігравали важливу роль в забудові сільських поселень, визначали їхнє архітектурне обличчя, формували краєвид українського села. Будівництво вітряків, їх роботу оспівано в піснях, легендах, переказах. Вітряки часто зображували у своїх творах художники [3].

Вітряки були місцем, де збиралася сільська громада для обговорення різних питань, нерідко подалі від ока сільської влади. Біля вітряків збиралася й молодь, водила веснянки, влаштовувала різні забави. Вітряки створювали особливий колорит українських сіл, польових доріг. Біля них подорожні відпочивали, по них відмірювали дорогу. Це були наче сторожові вежі [2].

Наприкінці XIX — поч. XX сторіччя в Україні існували два типи вітряків: стовпові чи німецькі, коли навколо стовпа, вкопаного в землю, на основі (стілці) обертався до вітру весь корпус вітряка за допомогою дишля (воротила), і шатрові чи голландські, коли повертався верх вітряка, а корпус був нерухомий. На Поліссі серед останніх виділялися вітряки з багатограним зрубним корпусом — кругляки. Шатрові вітряки мали зрубні стіни (чи поєднання зрубу та каркаса), на Півдні — часто кам'яні. Для підйому мішків із зерном у вітряках влаштовували блочки на гачках біля дверей [4].

Вітряки широко використовувалися аж до 1960-х років, і занепали з поширенням дешевого електропостачання. Залишені без нагляду млини поступово руйнувалися, розбиралися на деревоматеріал, лише невелику кількість зберігали в робочому стані. Частина вітряків знайшла своє місце в музеях просто неба [6].

Стовпові вітряки

Стовпові («німецькі»), що обертаються всім корпусом навколо осі-опори («стілця»). Орієнтація здійснюється зазвичай вручну, за допомогою масивного правила, рідше — за допомогою вертушки на шатрі через систему коліс [7].

Замість стільця може використовуватися кругла споруда з конічним дахом (в англійській мові відома як roundhouse). Окрім функції опори для вітряка, вона виконує також функцію комори [7].

Пальтраки

Вітряки-«пальтраки» (пол. paltrak від ниж.-нім. Paltrock) — тип вітряків, на яких теж обертається весь корпус, але замість осі-стілця використовується широке колесо в основі [5].

Шатрові вітряки

Шатрові («голландські») вітряки мають обертовий ковпак чи шатро на нерухомій будівлі. Називалися також «кругляками» [5]. Орієнтація таких вітряків проти вітру може здійснюватися як вручну за допомогою воротила, так і автоматично — через вертушку і систему коліс [6].

В Україні були поширені шатрові вітряки типу Д-15, розроблені Володимиром Стрільцем на початку 50-х років ХХ століття. Конструктивно прості у виготовленні, вони мають добрі показники потужності, ефективності, надійності та економії виробничих матеріалів [3].

Інші

Вежовими вітряками (нім. Turmwindmühle, англ. tower (wind)mill, нід. togenmolen, фр. moulin tour) називають вітряки, що складаються з кам'яної чи цегляної вежі, на якій встановлено дерев'яний ковпак з крилами [2].

Колчанові вітряки посідають проміжне положення між стовповими і шатровими, оскільки їхній поворотний круг розташовується приблизно на половині їхньої висоти [1].

Вітрогенератор (вітрова турбіна) — пристрій для перетворення кінетичної енергії вітру на електричну, що складається з вітрової турбіни, електрогенератора та допоміжного обладнання. Виробництво вітрогенераторів належить до складних та наукоємких виробництв [5].

Протягом століть енергія вітру використовувалася для подрібнення зерна на вітряних млинах і для перекачування води. Вітряне колесо Герона Александрійського стало однією з перших вітроенергетичних машин в історії [1]. Вітряки з'явилися в Персії (нині Іран) близько 500—900 року н. е. [2], а в Європі — у середні віки. Перші історичні дані про їх використання в Англії відносяться до XI або XII століть [7].

Вдосконалені вітряки були описані хорватським винахідником Фаустом Веранчичем. У своїй книзі «Machinae Novae» (1595) він описав вітрові турбіни з вертикальною віссю з вигнутими або V-подібними лопатями [4].

Перша електрогенеруюча вітрова турбіна, яка заряджала електричну батарею і використовувалася для освітлення замиського будинку у Марікірку, була сконструйована в липні 1887 року шотландським академіком Джеймсом Блатом [6].

Література

1. Аеродинаміка вітродвигунів = Aerodynamic theory of wind Turbines : Навч. посіб. / Є. Р. Абрамовський. – Д. : Наука і освіта, 2008. – 242 с. – Обклад. і текст англ. мовою.
2. Вітряк // Термінологічний словник-довідник з будівництва та архітектури / Р. А. Шмиг, В. М. Боярчук, І. М. Добрянський, В. М. Барабаш ; за заг. ред. Р. А. Шмига. — Львів, 2010. — С. 51. — ISBN 978-966-7407-83-4.
3. Млин // Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. — 5-те вид. — К. ; Ірпінь : Перун, 2005. — ISBN 966-569-013-2.
4. Вальник // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. — Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. — Буенос-Айрес, 1958. — Т. 1, кн. II : Літери В — Г. — С. 125. — 1000 екз.
5. Підкоречник // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. — Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. — Буенос-Айрес, 1963. — Т. 6, кн. XI : Літери Пере — По. — С. 1375. — 1000 екз

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Д.В. Вінніченко, студент 4 курсу природничо-географічного факультету

О.В. Непша, старший викладач кафедри фізичної географії геології

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

Сонячна енергія – енергія від Сонця, яка потрапляє на Землю у формі радіації та світла. Ця енергія значною мірою керує кліматом та погодою і є невід’ємною основою життя. Сонячна енергія є джерелом енергії вітру, води, тепла морів, біомаси, а також причиною утворення протягом тисячоліть торфу, бурого і кам’яного вугілля, нафти і природного газу. Енергія Сонця може бути використана і безпосередньо, як джерело електроенергії і тепла [5].

Потенціал сонячної енергії в Україні є достатньо високим для широкого впровадження як теплоенергетичного, так і фотоенергетичного обладнання практично в усіх областях. Термін ефективної експлуатації геліоенергетичного обладнання в південних областях України – 7 місяців (з квітня по жовтень), в північних областях 5 місяців (з травня по вересень). Фотоенергетичне обладнання може достатньо ефективно експлуатуватися протягом всього року. Достатньо високий рівень готового до серійного виробництва та широкий діапазон можливого застосування в Україні обладнання сонячної теплової енергетики показує, що для масштабного впровадження і отримання значної економії паливно-енергетичних ресурсів необхідно лише підвищення зацікавленості виробників до випуску великих партій такого обладнання [1].

Перетворення сонячної енергії в електричну енергію в умовах України варто орієнтувати в першу чергу на використання фотоелектричних пристроїв. Наявність значних запасів сировини, промислової та науково-технічної бази для виготовлення фотоелектричних пристроїв може повністю забезпечити не тільки потреби вітчизняного споживача, але й представляти для експортних поставок більше двох третин виробленої продукції.

В наш час найчастіше застосовують два способи отримання електроенергії і тепла із сонячного випромінювання:

1) геліотермальна енергетика – нагрівання поверхні, що поглинає сонячні промені із подальшим розподілом і використанням тепла;

2) отримання електроенергії за допомогою фотоелементів [5].

Термальна енергія сонця широко використовується як для нагрівання води, так і для виробництва електроенергії. Сонячні колектори виготовляються з доступних матеріалів: сталь, мідь, алюміній, тобто без застосування дефіцитного і дорогого кремнію. Це дозволяє значно скоротити вартість устаткування і отриманої на ньому енергії.

Сонячні теплові колектори поділяються на низько-, середньо-, і високотемпературні колектори. Низькотемпературні колектори є плоскими плитами і звичайно використовуються для підігріву плавальних басейнів. Середньотемпературні колектори також, як правило, плоскі плити, але використовуються для підігріву води для житлового та комерційного використання. Високотемпературні колектори концентрують сонячні промені за допомогою дзеркал і лінз і, як правило, використовуються для виробництва електроенергії [1].

Сонячні модулі виробляють електроенергію навіть коли немає прямого сонячного світла. Тому, навіть за хмарної погоди фотоелектрична система буде виробляти електроенергію. Однак, найкращі умови для генерування електроенергії будуть при яскравому сонці і при орієнтації панелей перпендикулярно до сонячного світла. Для ділянок північної півкулі панелі повинні бути орієнтовані на південь, а для країн південної півкулі – на північ.

На практиці, сонячні панелі повинні бути орієнтовані під певним кутом до горизонтальної поверхні. Біля екватора сонячні панелі повинні розміщуватись під дуже малим кутом (майже горизонтально) тому, що кут падіння сонячних променів більший. Він зменшується від екватора до полюсів (залежить від географічної широти). Невеликі відхилення від цієї орієнтації не відіграють суттєвої ролі, тому, що протягом дня сонце рухається по небу із сходу на південь. Сонячні панелі найбільш ефективно працюють тоді, коли вони направлені на сонце і їх поверхня перпендикулярна сонячному промінню. Сонячні панелі зазвичай розміщують на даху чи спеціальній конструкції у фіксованому положенні і не можуть слідкувати за положенням сонця протягом дня. Тому, зазвичай сонячні панелі не знаходяться під оптимальним кутом (сума кута падіння сонячних променів і кута положення панелі, що разом складає 90°) протягом всього дня. Кут між горизонтальною площиною і сонячною панеллю називають кутом похилу [5].

Херсонська область розташовується в континентальній області кліматичної зони помірних широт та характеризується помірно-континентальним кліматом, з м'якою малосніжною зимою та жарким посушливим літом. За своїм «сонячним» потенціалом Херсонська область посідає одну з перших позицій у державі. Величина сумарної сонячної радіації залежить в основному від географічної широти місцевості. Область знаходиться в межах помірного поясу освітленості, цим визначається величина кута падіння сонячних променів на земну поверхню [6].

Херсонська область, виходячи з інтенсивності річного сонячного випромінювання та вітрових чинників стала одним з найбільш привабливих українських регіонів, придатних для впровадження альтернативних проектів. Виконання заходів спрямованих на розвиток в області відновлювальної енергетики здійснювалось під керівництвом різноманітних організацій.

На території Херсонської області 240 сонячних днів на рік, або (65%), середня сонячна інсоляція на території області – 1,25 МВт/кв. м за рік, саме тому вона стала атрактивною територією для інвестицій. Сприяє розвитку сонячної енергетики і рівнинний характер місцевості області.

На даний момент на території Херсонської області функціонує 48 сонячних електростанцій – загальною потужністю 418,577 МВт, та розглядаються чисельні проекти майбутніх сонячних електростанцій (рис.1) [3,4].

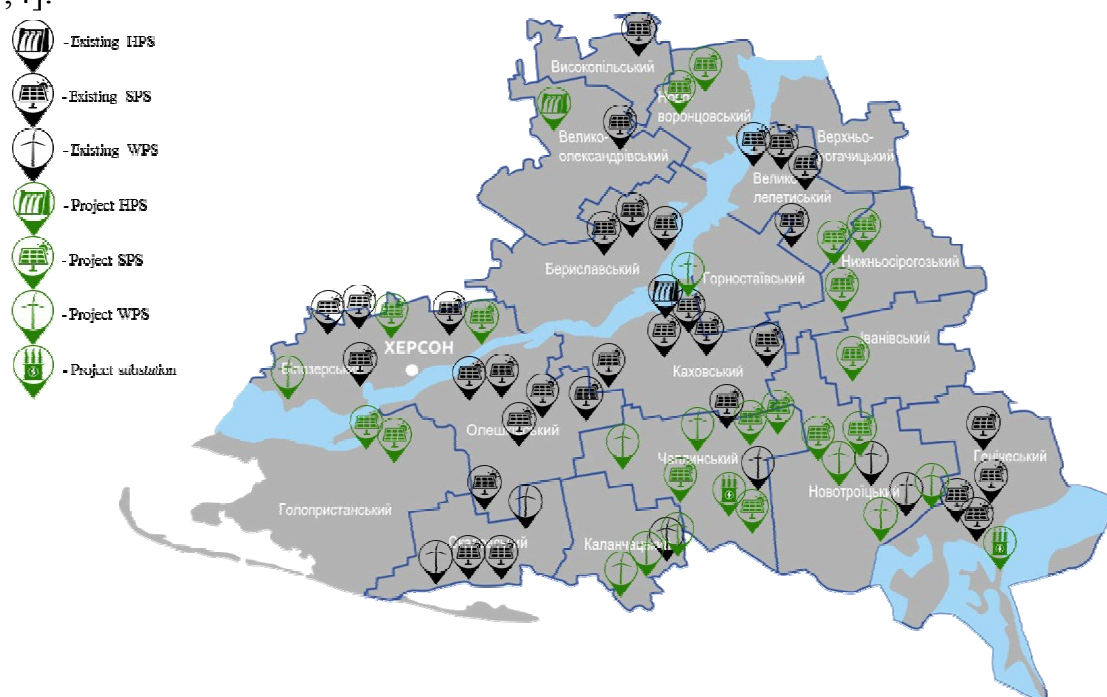

Рис. 1. Мережа проектних та діючих альтернативних джерел енергії Херсонської області (станом на 01.01.2020 р.) [4]

Річний потенціал сонячної енергетики в області складає 310 тис. тонн умовного палива, що дорівнює використанню 267,24 млн. м³ природного газу, або майже 50% річного споживання областю природного газу (область споживає в середньому 550 млн. м³) [4].

Отже, розвиток сонячної енергетики в області є одним з основних, після вітроенергетики, напрямків розвитку відновлювальної енергетики.

Позитивні риси джерел сонячної енергетики: не дають викидів, це невичерпне джерело енергії, що зберігає паливні корисні копалини, не сприяє викидам парникових газів.

До негативних факторів можна віднести те, що незважаючи на екологічну чистоту отримуваної енергії, самі фотоелементи містять отруйні речовини, наприклад, свинець, кадмій, галій, миш'як і т.д. Сучасні фотоелементи мають обмежений термін служби (30-50 років), і масове їх застосування поставить в найближчий час складне питання їх утилізації. Вимагають задіяння великої кількості площ [2,с.13].

Розвиток відновлювальної енергетики в Херсонській області визначається «Стратегією розвитку Херсонської області на період 2021-2027 років». Операційна ціль 3.3. Енергетично безпечна територія Стратегії декларує: Забезпечити розвиток та модернізацію енергетичної інфраструктури області для підвищення можливостей виробництва та збереження енергії з відновлювальних джерел [7].

Література

1. Антонов В.М. Альтернативна енергетика в Україні: монографія. Київ, 2018. 267 с.
2. Білокобила М.О. Сучасний стан та перспективи розвитку альтернативної енергетики Херсонської області. *Актуальні проблеми вітчизняної науки*: Збірник статей студентів природничо-географічного факультету МДПУ імені Богдана Хмельницького. Випуск II / За ред. Л. М. Донченко, С.І. Пачева. Мелітополь: МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2019. С.10-13.
3. Інвестиційний паспорт Херсонщини. URL: <https://investinkherson.gov.ua/investiciyniy-passport-khersona/> (дата звернення: 06.11.2020)
4. Енергетичний потенціал Херсонщини URL: <https://investinkherson.gov.ua/pro-region/energy-potencial/> (дата звернення: 06.11.2020).
5. Півняк Г.Г., Шкрабець, Ф.П. Альтернативна енергетика в Україні : монографія. Дніпропетровськ: НГУ, 2013. 109 с.
6. Пилипенко І.О., Мальчикова Д.С. Географія Херсонщини: навч. посіб. Херсон, 2007. 221 с.
7. Стратегія розвитку Херсонської області на період 2021-2027 років URL: <https://khoda.gov.ua/strateg%D1%96a-rozvitku-2021-2027> (дата звернення: 06.11.2020).

МОДЕЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНОЇ СИСТЕМИ АСИНХРОННОГО ДВИГУНА ПРИ ЧАСТОТНОМУ РЕГУЛЮВАННІ ШВИДКОСТІ НА НАСОСНИХ СТАНЦІЯХ

І.А. Денчик, Д.С. Семка, студенти 2 курсу ННІ Енергетики та комп'ютерних технологій

В.В. Гузенко, асистент кафедри Автоматизованих електромеханічних систем

Харківський національний технічний університет сільського господарства ім.Петра Василенка

Постановка задачі. В сучасному господарстві основними споживачами є електродвигуни (понад 60 %) [1]. За рахунок цього до них висувають все більш жорсткі вимоги, щодо ефективності роботи: рівень втрат енергії, відповідність навантаження, ін. При цьому, в останній час найбільш пріоритетне значення, на ряду з оптимальним конструюванням асинхронних двигунів (АД), набувають задачі оптимального моделювання електроприводів змінного струму та визначення ефективних режимів роботи [2].

Існує багато способів регулювання швидкості, наприклад: зміною напруги живлення, введення додаткових опорів в коло статора або ротора, зміною магнітного потоку, імпульсно-фазний спосіб та ін. Аналіз способів регулювання швидкості обертання приводів показує, що перспективним є частотне регулювання частотою обертання електроприводів завдяки плавності регулювання швидкості і значного зниження енергоспоживання на основі використання асинхронно-вентильний каскад [3].

Саме використання комп'ютерного математичного моделювання з розробкою моделей різних пристроїв дозволяє провести розрахунки процесів з високою точністю, а також дослідити електромеханічні властивості перед запровадженням в дію такого способу регулювання.

Мета дослідження. Дослідження електромеханічних властивостей АД при частотному регулюванні кутової швидкості, встановлення математичних залежностей, розробка їх на основі методик.

Аналіз останніх досліджень. Система АВК була вперше запропонована в 1937 році Ф.І Бутаєвим, Г.Б Еттингером. Подальший розвиток роботи по вентильним каскадам отримали в трудах М.П Костенко, Ф.І Буттєва [4].

Керування електроприводом змінного струму здійснюється за рахунок зміни вихідних параметрів силового перетворювача (f_m , U_m). Реалізувати цю можливість вдалося лише з появою силових напівпровідникових пристроїв (тиристорів) [4,5]. Великий внесок у розвиток теорії управління внесли А.С. Сандлер, Р.С. Сарбатов, І.І. Епштейн, які розглянули як статичні, так і динамічні режими роботи АД при живленні від перетворювачів частоти (ПЧ).

Основні матеріали досліджень. Система водопостачання на базі водопідйому "Карлівка" у Полтавській області.– це складний комплекс

взаємозалежних по параметрах і режимам роботи споруд, що забезпечує забір води з джерел водопостачання, її обробку, акумулювання і збереження, подачу до місця споживання, а також розподіл між її споживачами.

Проведено моделювання системи автоматичного регулювання швидкості АД в програмі MATLAB Simulink. На теорії диференціальних рівнянь, на комп'ютерних методах моделювання була створена модель: блок ЕП з джерелом живлення, частотним перетворювачем і АД, та технологічна частина – модель насосного агрегату та модель водоводів (рис. 1)

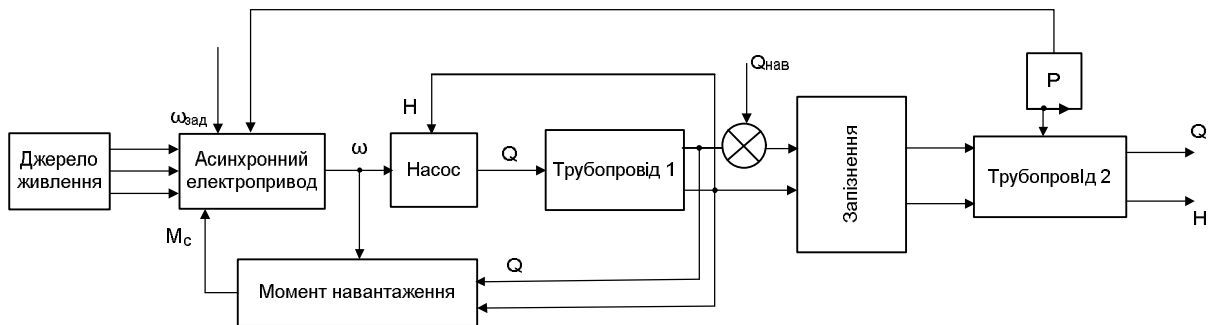

Рис. 1 – Модель насосної станції системи водопостачання

Дослідження проводились на насосній станції з приводом потужністю 11,5 кВт та 22,5 кВт. Для регулювання частоти обертання електроприводу насосних установок, в залежності від тиску води в розбірному трубопроводі, застосовували перетворювач частоти типу ПЧРТ-03-22 на реальній установці на базі водопідйому “Карлівка” Полтавської області. Частотний спосіб до того ж відрізняється досить важливою властивістю: при регулюванні швидкості АД не відбувається збільшення його ковзання, як це має місце, наприклад, при реостатному регулюванні. Тому при цьому способі регулювання втрати ковзання, виявляються невеликими, у зв'язку, з чим частотний спосіб найбільш економічний.

При вирішенні системи диференціальних рівнянь, що описують роботу системи АД-ПЧ, використовували метод Рунге-Кутта в модифікації Гіра.

Склавши модель системи ПЧ-АД в пакеті *MatLab 6.5*, отримали

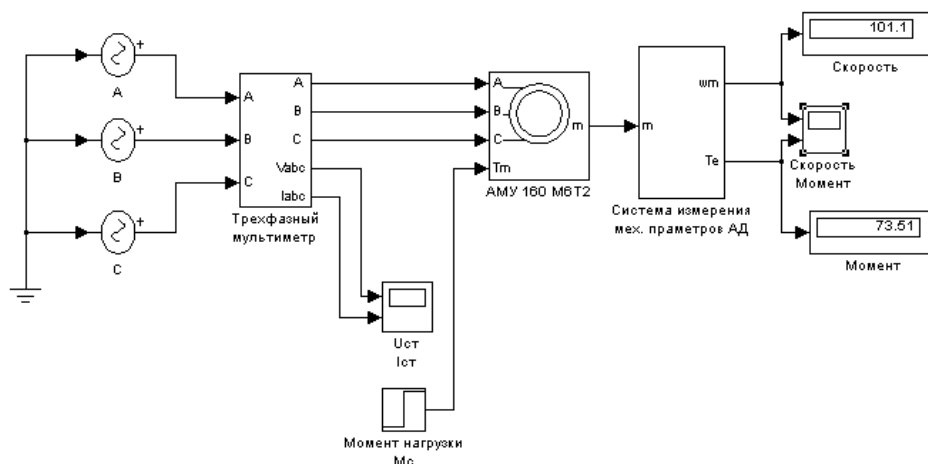

Рис. 2. Модель системи ПЧ-АД для програмного пакета *MatLab 6.5*

Моделюємо пуск двигуна без навантаження при трьох різних частотах живлячої напруги $f_1 = 50$ Гц, $f_2 = 37,5$ Гц, $f_3 = 25$ Гц, використовуючи закон частотного регулювання $\frac{U}{\sqrt{f}} = const$. Значить при $f=50$ Гц; $U_{л}=380$ В; при $f=37,5$ Гц; $U_{л}=329$ В; при $f=25$ Гц; $U_{л}=269$ В.

При частоті живильної мережі $f = 50$ Гц і лінійному напрузі $U_{л} = 380$ В отримуємо наступні графіки перехідних процесів $\omega=f(t)$ (рад/с) і $M_{в}=f(t)$ (Н·м).

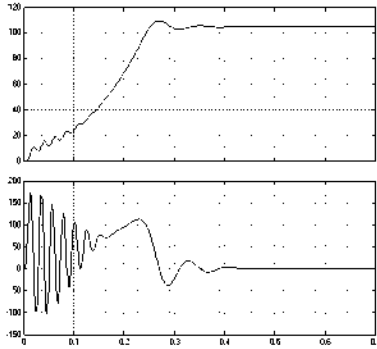

Рис. 3. Графіки $\omega=f(t)$ и $M_{в}=f(t)$ при $f=50$ Гц

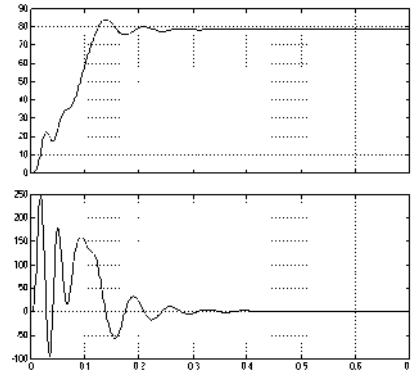

Рис. 4. Графіки $\omega=f(t)$ и $M_{в}=f(t)$ при $f=37,5$ Гц

Після закінчення перехідного процесу одержуємо такі усталені значення: $\omega = 104,7$ рад/с, $I_1 = 7,266$ А, $M_{в} = 0,517$ Н·м

При частоті живильної мережі $f = 37,5$ Гц і лінійному напрузі $U_{л} = 329$ В отримуємо наступні графіки перехідних процесів $\omega=f(t)$ (рад/с) і $M_{в}=f(t)$ (Н·м).

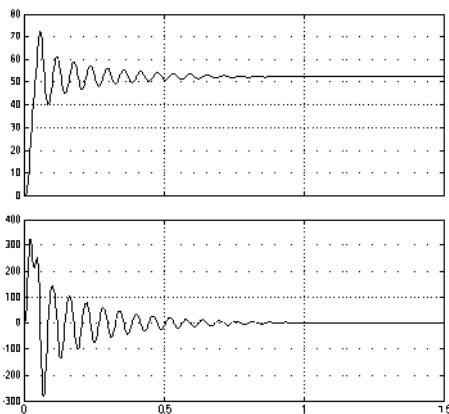

Рис. 5. Графіки $\omega=f(t)$ и $M_{в}=f(t)$ при $f=25$ Гц

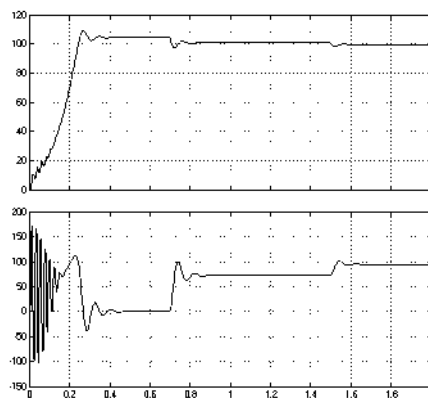

Рис. 6. Наброс навантаження $M_{с,доп.} = 0,3M_{н}$

Після закінчення перехідного процесу одержуємо такі усталені значення: $\omega = 78,53$ рад/с, $I_1 = 7,608$ А, $M_{в} = 0,3883$ Н·м

При частоті живильної мережі $f = 25$ Гц і лінійному напрузі $U_{л} = 269$ В отримуємо наступні графіки перехідних процесів $\omega=f(t)$ (рад/с) і $M_{в}=f(t)$ (Н·м). Після закінчення перехідного процесу одержуємо такі усталені значення:

$\omega = 52,36$ рад/с, $I_1 = 10,29$ А, $M_B = 0,036$ Н·м

При частоті живильної мережі $f = 50$ Гц і лінійному напрузі $U_L = 380$ В змодельовано перехід системи з одного сталого стану $M_B = M_H = 73$ Н·м, $\omega = \omega_H = 101,7$ рад/с, $I_1 = I_{1H} = 15,65$ А) в інше після набросу навантаження на вал двигуна ($M_{с.доп.} = 0,3M_H = 22$ Н·м). Після закінчення перехідного процесу одержуємо такі усталені значення: $\omega = 99,7$ рад/с; $I_1 = 20,06$ А; $M_B = 95,5$ Н·м. При цьому регулювальні характеристики мають високу жорсткість, а АД зберігає більшу перевантажувальну здатність.

Висновки. Дослідження свідчить про те, що регулювання швидкості АД, з використанням ЧП, дозволяє не тільки відрегулювати технологічний процес, а і зменшити втрати та зекономити електроенергію від 20 % до 40 %, а також плавно регулювати швидкість обертання електродвигуна від нуля до номінального значення при збереженні максимального моменту на валу, що дало можливість збільшити термін служби і підвищити надійність ЕП. Доцільно використовувати ПЧ не в якості елементів системи керування конкретного агрегату, а як комплекс системних рішень з підключенням широкого набору засобів автоматизації технологічного процесу. Плавне регулювання швидкості в широких межах з зберіганням достатньої жорсткості характеристик можливо тільки при частотному керуванні, що дало суттєве зниження аварійності мережі і насосної установки.

Література

1. Булгаков А.А. Частотное управление асинхронными двигателями. - М.: Энергоиздат, 1982.-220с.
2. Копылов И.П. Математическое моделирование электрических машин: Учеб. для вузов. - 3-е изд., переработ. и доп.-М.: Высш.шк., 2001.-327 с.
3. Овчинников И.Е. Вентильные электрические двигатели и привод на их основе. - СПб.: КОРОНА-Век, 2006.
4. Масандилов Л.Б Регулирование частоты вращения асинхронных двигателей. М.: -Энергия, 1978 .- 96 с.
5. Сипайлов Г.С., Лоос А.В. Математическое моделирование электрических машин. -М.: Высшая школа, 1980. - 176 с.

ТРИ НАЙВАЖЛИВІШІ ЕТАПИ У РОЗРОБЦІ ВЕБ-САЙТІВ: ПРОЕКТУВАННЯ, GRID ТА ТИПОГРАФІКА

А.Ю. Єрємін, студент 1 курсу магістратури Навчально-наукового інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

А.О. Дашковська, студентка 1 курсу магістратури Навчально-наукового інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

М.В. Новожилова, д-р фіз.-мат. наук, професор кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Розробка веб-сайтів базується на трьох найважливіших етапах, кожен з яких має чітке призначення та правила користування.

Робота починається з проектування системи, а точніше з детального опрацювання функціоналу сайту. Для цього існує декілька методів, а саме: скетчування, вайрфреймінг, прототипування та мокапінг. Вони відповідають за полегшення процесу створення різних концептів дизайну, узгодження їх із замовником, і у разі потреби, швидкого внесення правок. Роздивимось кожен з цих етапів окремо.

Скетч (англ. Sketch) – це найнижчий рівень деталізації та проектування інтерфейсу, який дозволяє проводити декілька ітерацій для швидкого фіксування ідеї та загального уявлення концепції UI-дизайну [1].

Деякі розробники сайтів вважають, що скетчі – це вайрфрейми на папері, але це зовсім різні поняття. При створенні скетчів ви уявляєте загальну концепцію UI-дизайну. При створенні ж вайрфреймів необхідно продумувати певні деталі і схеми. Перед вайрфреймами завжди повинні передувати скетчі.

Вайрфрейм (англ. Wireframe) – це низько деталізована організація повного функціоналу кінцевого продукту з представленням елементів інтерфейсу, навігації та взаємодії один з одним. Завдяки відсутності типографіки, кольору та будь-яких інших графічних елементів оформлення, основна увага приділяється структурі, функціональності, поведінці та змісту вайрфреймів.

Вайрфрейм повинен відповідати наступним принципам [3]:

1. Real Size – необхідно використовувати реальні розміри робочої області, щоб розуміти, яка кількість елементів буде оптимальним для нього;
2. Storytelling – не варто забувати, що вайрфреймінг – це перш за все призначений для користувача шлях. Історія, яку потрібно донести до користувача повинна бути проста і зручна;

3. Animation – на етапі вайрфреймінга варто відразу продумати, як будуть вести себе елементи інтерфейсу, переходи між екранами, інпут, дропдауни і т.д., де будуть тапи, а де свайпи;

4. Clear – вайрфрейм повинен відповідати всім вимогам BDD (behavior-driven development), так як після закінчення роботи над вайрфреймом, він буде служити для користувача сценарієм для відділу розробки.

Прототип (англ. Prototype) – це середньо або високо деталізована інтерактивна імітація взаємодії користувача з інтерфейсом кінцевого продукту. Він створюється для того, щоб протестувати основні гіпотези, створені на етапі вайрфреймінгу [4].

Потенціал прототипів повністю розкривається при призначеному для користувача тестуванні. За допомогою цієї імітації можна отримати багато матеріалу для поліпшення юзабіліті ще до фактичного початку розробки.

Мокап (англ. Mockup) – шлях занурення користувача у продукт і розподіл ланцюга торкання з ним для здійснення цільової дії. Найчастіше використовується копірайтерами, і ґрунтується на призначеному для користувача досвіді з точки зору маркетингу і продажу.

Другим етапом розробки веб-сайту є grid-система сайту. Вона буває двох видів: стовпчикова та модульна.

Стовпчикова сітка – це універсальний засіб організації візуального простору, який широко використовується у веб-дизайні.

Модуль – прямокутник з заданою висотою та шириною, який знаходиться у основі композиції веб-сторінки. Ділити сторінку на модулі потрібно для спрощення і прискорення конструювання макету.

Модульна сітка – вертикальні та горизонтальні лінії, які розділяють веб-сторінку на прямокутники. Сітка визначає загальний вигляд макету та розміщення окремих елементів: заголовків, текстів та зображень.

Можна виділити основні переваги використання сітки у розробці сайту [5]:

- сітка визначає єдиний стиль оформлення, правила розташування елементів, вирівнювання, додавання нових елементів в макет;
- прискорює роботу з макетом, тому що слідує єдиними правилами, час на прийняття рішення розташування блоків є мінімальним;
- знижує ймовірність помилок при повторному використанні компонентів макета. Компонентний підхід дозволяє команді працювати синхронно, легко підтримувати зміни і економити час;
- макет виглядає більш естетично, елементи пропорційні і структуровані.

Останнім етапом розробки сайту є типографіка.

Типографіка – це звід законів, правил і норм оформлення тексту, заснованих на вивченні сприйняття набору читачем.

Гарнітура – шрифт або кілька шрифтів, що мають стилістичне єдність накреслення. Складається з набору знаків. Часто це поняття плутають з

поняттям «шрифт», хоча шрифт – це певне накреслення знаків, в той час як гарнітура визначає загальне «сімейство» шрифтів.

При створенні типографіки слід користуватися наступними правилами [6]:

- бажано використовувати не більше 3-х накреслень. Це можуть бути шрифти як однієї гарнітури, так і різних;
- гранична довжина лінії не повинна перевищувати 600 рх. Це оптимальний розмір для комфортного переміщення погляду з одного рядка на інший;
- гарнітура повинна добре працювати при різних розмірах;
- не забувати користуватися рядковим набором тексту;
- інтерліньяж практично завжди має бути більше розміру шрифту, за винятком заголовків. Щоб досягти балансу між текстом і «повітрям», міжрядкову відстань слід робити приблизно в півтора рази більше висоти малих літер;
- користуватися правилами контрасту у тексті (вміти виділяти кольором важливу інформацію).

Література

1. Онлайн-журнал DEADSIGN [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://deadsign.ru/ux/wireframes-the-fifth-wheel/>
2. Сайт scrum-студії Сибірикс [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://blog.sibirix.ru/2017/08/29/mockup-wireframe-prototype-sketch/>
3. Веб-портал Medium [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://medium.com/@elenasaharova/wireframe-mockups-prototype-%D1%87%D1%82%D0%BE-%D0%BA%D1%83%D0%B4%D0%B0-%D0%B7%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BC-1769b53faa1a>
4. Сайт компанії з розробки веб-додатків Проекторат [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://projectorat.ru/wireframes-prototypes-mockups/>
5. Онлайн-журнал Tilda Education [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://tilda.education/courses/web-design/grid/>
6. Веб-портал Habr [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://habr.com/ru/post/324944/>

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Н. І. Кирич, асистент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Серед актуальних проблем, що стоять перед сучасними підприємствами різних галузей України, можна виділити високу енергоемність і нерациональність використання енергоресурсів. За даними Державного

агентства з енергоефективності та енергозбереження Україна щорічно споживає близько 210 млн. т паливно-енергетичних ресурсів і відноситься до енергодефіцитних країн [1]. На сьогоднішній день держава покриває свої потреби в енергоспоживанні приблизно на 53 % за рахунок власних джерел. Україна імпортує 75 % необхідного обсягу природного газу та 85 % сирової нафти і нафтопродуктів. Така структура енергоресурсів економічно неспроможна. Вона породжує залежність економіки України від країн-експортерів нафти і газу та являє собою загрозу для її енергетичної та національної безпеки [2].

Сьогодні проблема скорочення споживання енергоресурсів для підприємств готельного господарства України є досить актуальною. Необхідність їх скорочення зумовлена реаліями сьогодення. Перш за все світовою пандемією коронавірусу, яка спричинила зменшення потоку туристів із-за кордону та в межах України. Це сприяло зниженню рентабельності підприємств готельного господарства. Щоб втриматися на ринку готельних послуг підприємствам готельного господарства необхідно шукати шляхи зниження витрат. Одним із вагомих шляхів зниження витрат є енергозбереження.

Готелі та інші об'єкти туристичної інфраструктури використовують велику кількість електроенергії, значно більшу, ніж у середньому місцеві жителі. Так, за підрахунками фахівців ЄС з енергозбереження, використання енергії на 1 м² площі в "не зірковому" готелі становить 157 кВт/год, у чотирьохзірковому готелі – вже 380 кВт/год. Тобто, зі збільшенням комфортності засобу розміщення енергоспоживання зростає [3].

Для більшості готелів витрати на електроенергію, опалення і кондиціонування становлять не менше 40% всіх експлуатаційних витрат.

Енергоефективність є важливим питанням не тільки для засобів розміщення України, але й для зарубіжжя. Зокрема, в міжнародних стандартах щодо впровадження екологічних технологій містяться основні розділи, які стосуються енергоефективності будівель: скорочення енергоспоживання будівлі, використання відновних джерел енергії, оптимальне використання отриманої енергії [4]. Тому необхідність впроваджувати енергоощадні технології та проводити аналіз витрат енергії є важливим завданням будь-якого підприємства готельного господарства.

Структуру енергоспоживання готелю ілюструє рис.1. На першому місці по енергоспоживанню є опалення, друге місце – підігрів гарячої води, потім іде кондиціонування. Тому при розробці заходів із енергоощадження перш за все необхідно врахувати ці три головні статті енерговитрат.

Енергозбереження для готелів можливе завдяки зменшенню втрат тепла за рахунок утеплення підлоги, стін та стелі. Для вирішення проблеми енергозбереження необхідно провести ряд заходів: здійснити енергетичний аудит, скоротити споживання енергії в процесі експлуатації готелю, спонукати до енергозбереження гостей готелю, розвивати перспективні напрямки

будівництва та експлуатації готелів, впроваджувати ресурсозберігаючі технології та використовувати нові матеріали.

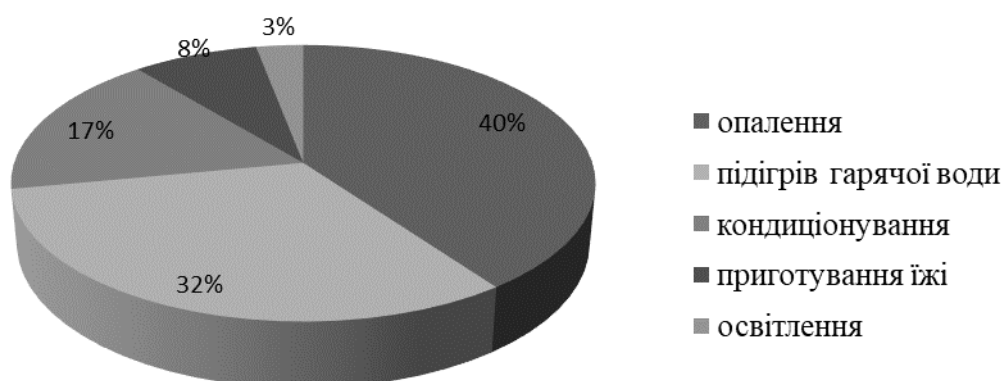

Рис. 1. Середньостатистична структура енергоспоживання готелю

Одним із головних шляхів енергозбереження в готельній індустрії є будівництво екоготелів. Використання енергоощадних технологій при будівництві та модернізації готелів почали масово впроваджувати ще у 80-х роках ХХ століття у Європі та контролюється законодавством Європейського Союзом. Для українських готелів до цього часу не розроблені державні стандарти у сфері будівництва енергоощадних «зелених» готелів, але поважаючи себе готельєри почали впроваджувати енергоощадні технології та будувати екоготелі. Екоготелі на теренах нашої країни становлять 11% від загальної кількості українських готелів. Вони проходять добровільну міжнародну екологічну сертифікацію "Green key" – міжнародний знак якості, що присуджується готелям за досягнення у сфері захисту навколишнього середовища. Щоб отримати еко-сертифікат, готель має відповідати п'ятдесяти обов'язковим критеріям. Критерії охоплюють кілька напрямів: екологічний менеджмент, інформація для гостей, водоспоживання, прибирання і прання, управління відходами і т. ін. Участь готелів у програмі базується на принципі зменшення негативного впливу на навколишнє середовище без шкоди для комфорту гостей. А одним із пріоритетних критеріїв оцінки "Green key" є екологічний менеджмент [3].

Отже, енергозбереження для підприємств готельного господарства є головним завданням в управлінні підприємством та сприяє не тільки економії енергії, але і підвищує рівень конкурентоспроможності на ринку готельних послуг та позитивно впливає на навколишнє середовище.

Розвиток і заохочення впровадження енергозберігаючих і екологічних технологій вимагають комплексного підходу, який має на увазі як створення і вдосконалення законодавчої бази, методи економічного стимулювання з боку держави, так і усвідомлених, професійно виважених рішень власників готельних підприємств.

Література

1. Про затвердження державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2021 роки: Постанова Кабінету міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.11.2020).
2. Касьянова Н. В. Впровадження стратегії енергозбереження на промислових підприємствах. *Ефективна економіка*. № 2. 2017. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5916> (дата звернення: 10.11.2020).
3. Паньків Н. Є., Гунько В. М. Вплив закладів туристичної інфраструктури на навколишнє середовище та розвиток еко-готелів як інноваційної концепції гостинності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. т. 27. № 3. С. 108.
4. Магалецький А.В. Інноваційні підходи до формування маркетингової політики підприємств готельного господарства: екологічний аспект. *Економічний простір*. 2010. №44/2. С. 321–326.

ПРІОРИТЕТИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ БАНКОМ В ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СЕКТОРІ

К.В. Клименко, к.е.н., старший науковий співробітник відділу міжнародних фінансів та фінансової безпеки

М.В. Савостьяненко, старший науковий співробітник відділу міжнародних фінансів та фінансової безпеки

НДФІ ДННУ «Академія фінансового управління»

Європейський інвестиційний банк (далі – ЄІБ) державна фінансово-кредитна установа Європейського Союзу, створена у 1957 р. для довгострокового кредитування європейських регіонів, що розвиваються. Штаб-квартира розташована в місті Люксембург. На сьогодні акціонерами ЄІБ є 27 країн Європейського Союзу. Європейський інвестиційний банк здійснює не тільки кредитну діяльність, але й виступає найбільшим позичальником фінансових ресурсів на міжнародних ринках капіталу. З 2004 року Україна розпочала співпрацю з ЄІБ щодо створення нормативно-правової бази з метою залучення його ресурсів для реалізації інфраструктурних, енергетичних, природоохоронних та інших інвестиційних проектів.

Станом на 01 жовтня 2020 р. загальний обсяг наданих ЄІБ фінансових ресурсів в Україні, як в державному, так і приватному секторі, складає більше 6,4 млрд. євро. На сьогодні проектний портфель ЄІБ у державному секторі складає 19 проектів загальним обсягом 4,034 млрд. євро. В рамках реалізації цих проектів станом на 01 жовтня 2020 р. використано 609,09 млн. євро, в т.ч. у 2018 році – 43,3 млн. євро, у 2019 році – 139,7 млн. євро. Останнім часом ЄІБ

здійснює не тільки кредитну діяльність, але й виступає найбільшим позичальником грошових ресурсів на міжнародних фінансових ринках капіталу. Банк має найвищий кредитний рейтинг – ААА.

Спільні з ЄІБ проекти спрямовані на розвиток автомобільних доріг України, енергетичну галузь, розвиток муніципальної та залізничної інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу, відновлення інфраструктури Донецької і Луганської областей [1].

Одним з перспективних напрямів інвестування ЄІБ в Україні є впровадження енергоефективних та «зелених» проектів. Це відповідає Енергетичній стратегії України на період до 2035 року та співпадає із загальною тенденцією щодо фінансування зеленої економіки в Україні з боку інших провідних міжнародних фінансових інституцій та регіональних банків розвитку.

Слід зазначити, що на сьогодні розвиток співробітництва з ЄІБ, не підкріплено стратегічним двостороннім документом щодо взаємної співпраці, як це реалізується у двосторонніх стосунках України з основними МФО.

23 вересня 2020 р. на засіданні Уряду були схвалені проекти двох розпоряджень, які дозволяють залучити позики Європейського інвестиційного банку для реалізації проекту «Енергоефективність громадських будівель в Україні» у розмірі 300 млн. євро. Зокрема, реалізація розпорядження «Про залучення коштів позики від Європейського інвестиційного банку для реалізації проекту «Енергоефективність громадських будівель в Україні», підготовленого Мінрегіоном, дасть змогу здійснити заходи з енергоефективності у невеликих містах, що значно зменшить навантаження на Державний та місцеві бюджети за рахунок економії видатків на оплату енергоносіїв. Заходи з енергоефективності будуть впроваджуватися у дитячих садках, школах, лікарнях, адміністративних та інших будівлях соціального та культурного призначення.

Іншим розпорядженням Кабінет Міністрів сформував персональний склад делегації України з представників Мінрегіону, Мінфіну, Мінекономіки, МЗС та Мін'юсту та директиви для участі у переговорах з ЄІБ для подальшого підписання Фінансової угоди та реалізації проекту «Енергоефективність громадських будівель в Україні». Досягнення домовленостей з ЄІБ щодо довгострокової низьковідсоткової позики, спрямованої на підвищення енергоефективності у будівлях соціального призначення, створює міцний фундамент для впровадження реформи енергоефективності та забезпечить фінансову можливість для розвитку муніципального енергоефективного простору [2].

Так, слід відмітити, що президентом України було внесено до Верховної Ради України проект Закону «Про ратифікацію Гарантійної угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком (Проект «Програма підвищення надійності підстанцій»)» [3]. У пояснювальній записці зазначається, що законопроект розроблено з метою створення правових підстав для використання позики Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) на фінансування інвестиційного проекту «Програма підвищення надійності

підстанцій» у сумі 136 млн. євро. У межах цього проекту передбачається здійснити реконструкцію 11-ти підстанцій напругою 330 кВ та однієї підстанції напругою 750 кВ Дніпровської електроенергетичної системи з впровадженням на підстанціях автоматизованих систем керування НЕК «Укренерго» технологічними процесами для досягнення технічного рівня можливості інтеграції української енергосистеми з енергосистемою Європи та забезпечення цілісності ОЕС України [3].

Прийняття скоординованої, виваженої Стратегії співробітництва з ЄІБ в Україні на середньострокову перспективу, яка визначатиме пріоритетні напрями їх співпраці та операційні цілі. Така Стратегія, на наш погляд, може мати таку структуру [4]:

1) Розділ щодо огляду діяльності Банку за попередні періоди та поточний інвестиційний портфель із змістовним аналізом впливу кредитно-інвестиційної діяльності ЄІБ на процес реформування економіки за весь період співпраці з Україною.

2) Оцінка поточного операційного середовища, де буде проаналізовано активні чинники і ключові умови проведення реформ в Україні.

3) Стратегічні напрями та пріоритети операційної діяльності на період реалізації Стратегії, в т. ч. в контексті запобіганням ризикам дестабілізації національної економіки.

4) Співробітництво ЄІБ із іншими МФО й донорами з оцінкою його потенційного кумулятивного ефекту.

5) Інструменти й механізми реалізації співпраці з ЄІБ. Тут мають бути конкретизовані форми кредитів, можливості отримання пільг, зокрема в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства, розвиток і поглиблення механізмів подальшого співробітництва в межах програми «Східне партнерство», стимулювання прямих іноземних інвестицій тощо.

Це сприятиме плановому, поступовому, ефективному розвитку двосторонніх відносин з урахуванням реформаторських пріоритетів економічного розвитку в Україні.

Література

1. Європейський інвестиційний банк. URL: <https://mof.gov.ua/uk/eib>
2. На енергомодернізацію садків, шкіл та лікарень в Україні планують залучити 300 млн. євро. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/na-energomodernizacziyu-sadkiv-shkil-ta-likaren-v-ukrayini-planuyut-zaluchyty-300-mln-yevro/>
3. Проект Закону про ратифікацію Гарантійної угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком (Проект «Програма підвищення надійності підстанцій») №0051 від 07.07.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69383
4. Іванов С. М., Клименко К. В., Савостьяненко М. В. Унормування співробітництва з МФО в контексті запобігання дестабілізації національної економіки. Фінанси України. 2018. № 5. С. 41-55.

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА: ТРАДИЦІЙНА ЧИ АЛЬТЕРНАТИВНА?

М.Ю. Козярьський, студент 3 курсу, Фахового коледжу економіки, права та інформаційних технологій

М.В. Горіховський, к.е.н., старший викладач кафедри фінансів, банківської справи, обліку та оподаткування

Приватний заклад Вищої освіти Кам'янець-Подільський Податковий інститут

Електроенергетика посідає значне місце у будь-якій країні світу. У минулому електроенергію добували за допомогою фізичної сили людей та тварин, сили води та повітря. Розвиток усіх країн світу був пов'язаний із активним застосуванням і покращенням електроенергії. За допомогою нового електричного устаткування покращується продуктивність праці людей на різних компаніях та заводах тощо. Без неї не працювали б підприємства, автомобілі, літаки, потяги. Навіть такі повсякденні для нас речі як перегляд телебачення, використання мобільного телефону і робота за комп'ютером стала б для нас неможлива без електроенергії.

Електроенергію отримують за рахунок невідновлюваних джерел а саме вугілля, нафти, природного газу тощо. Проте, вичерпність паливних мінеральних ресурсів на територіях їх видобутку, небезпечність, не екологічність деяких електростанцій змусило людей шукати інші способи отримання електрики. Тому, за допомогою технологічного прогресу стало можливе використання таких джерел електроенергії як сонце, вітер, вода, а також ресурсів, які періодично виникають чи є постійними в докiллі. Всі ці джерела є відновлювальними і отримали назву «Альтернативні джерела». За допомогою альтернативних джерел можна зменшити використання невідновлювальних джерел і навіть повністю відмовитись від них.

В сучасному світі споживання електроенергії є величезним, в порівнянні з минулим століттям, тому галузь електроенергії повинна і в подальшому активно розвиватись. Звісно вона потребує для цього величезних капіталовкладень, однак без цього ніяк не відбудеться подальший науково-технологічний прогрес у суспільстві. Зростання енергетичних витрат за останні два століття можливим саме завдяки використанню традиційних джерел енергії, а саме вугілля, нафти й газу. Не відновлювальні ресурси становлять більше 90% всіх енергетичних запасів планети і на думку більшості фахівців ці джерела вичерпаються упродовж кількох сторіч [2.99с.].

Сонячні електростанції є одні з найпоширеніших на планеті, так як використовують невичерпне джерело енергії (сонячне світло). Вони не завдають жодної шкоди докiллю. Звісно є і недоліки у сонячних електростанцій, а саме утилізація відпрацьованих сонячних батарей - процес витратний і не екологічно чистий. [1]

Гідро електростанції є поширеними у країнах і можна назвати наступні їхні переваги. Їх створення не вимагає великих капіталовкладень, великої кількості енергоємних будівельних матеріалів і вони не потребують викопних ресурсів. В процесі вироблення електроенергії вони не забруднюють середовище продуктами горіння і токсичними відходами. Однак в ГЕС часто виникають аварії - руйнування греблі в результаті переливу через гребінь дамби при неочікуваному підйому рівня води. [3, 195-196] Проте, через будівництво ГЕС втрачаються родючі ґрунти через затоплення великих ділянок землі.

Вітроенергетика – ще здавна люди використовували силу вітру для того щоб працювали вітряні млини. Однак сьогодні їх створюють у великій кількості для отримання електроенергії. Є у вітроенергетики як вагомні переваги, так і настільки ж вагомні недоліки. У порівнянні з сонячними панелями «вітряки» коштують недорого і не залежать від часу доби. Істотний мінус у вітрогенераторів тільки один - вони займають велику ділянку земної площі і неабияк шумлять. [1]

В нашій країні в основному використовують атомні та теплові електростанції. Проблема атомних електростанцій полягає в тому, що вони забруднюють навколишнє середовище, мають катастрофічні наслідки для людства у випадку аварії і також те, що в Україні вони є застарілими і їхні терміни експлуатації вже закінчуються проте їх і надалі використовують. Те саме стосується і теплових електростанцій – їхнє обладнання також є застарілим і потребує реконструкції, а для цього потрібно внести досить значну кількість коштів. Також вона використовує велику кількість невідновлювальних ресурсів і забруднює навколишнє середовище через викид у повітря великої кількості диму.

В Україні збільшився інтерес до використання електростанцій, які використовують альтернативні джерела енергії та не завдають такої великої шкоди навколишньому середовищу як теплові та атомні електростанції. В основному, використовується сонячна енергія, енергія вітру і води. Економічно-вигідним для України буде побудова вітрових електростанцій у гірських районах, на півдні України і на узбережжі Азовського і Чорного моря. Сонячні електростанції буде доцільно розташувати на півдні України де є багато простору для їх будівництва і де є багато сонячного тепла, на відміну від інших регіонів країни. Великі гідро електростанції можна будувати на ріках Дніпро і Дністер а також можна будувати малі ГЕС на віддалених від великих міст ріках, щоб забезпечити ці райони електроенергією. В Україні також можна збільшити використання біомаси для отримання енергії, а саме збільшення вирощування спеціально для цього енергетичних рослин.

Отже, можна підсумувати те, що людство досить болісно сприймає нестачу невідновлювальних паливних ресурсів і екологічну загрозу довкіллю, яку завдають деякі види електростанцій. Проте, якщо упродовж наступних десятиліть людство зменшить витрати корисних копалин і збільшить використання альтернативних джерел енергії то це призведе до покращення екологічного стану нашої планети та зменшення ризиків на різку зміну клімату.

Для цього можна застосовувати різні види альтернативних джерел енергії: від застосування енергії води та вітру до розміщення сонячних батарей в космосі і заміни бензину на біопаливо. Звісно буде важко повністю відмовитись від атомних і теплових електростанцій, проте потрібно зменшити їхню кількість і переобладнати їх для збільшення їх енергоефективності.

Література

1. Ю.Пятковский : Альтернативная энергетика: солнце, воздух и вода
2. Основи екології : підручник для студ.вищих навч.закладів/О-75 [В.Г.Бардов,В.І.Федоренко,Е.М.Білецька та ін.]; за ред. В.Г.Бардова, В.І.Федоренко, - Вінниця:Нова Книга, 2013, С. 99.
3. Алхасов А.Б. Возобновляемая энергетика. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.:ФИЗМАТЛИТ, 2012. С. 195-196

ФОРМУВАННЯ ГРАНУЛ З ЗАСТАРІЛИХ МУЛОВИХ ОСАДІВ ТА ТОРФУ

Ю.П. Новікова, молодший науковий співробітник відділу тепломасопереносу в теплотехнологіях, аспірантка 2 курсу за спеціальністю «144 – теплоенергетика»

Ж.О. Петрова, головний науковий співробітник відділу тепломасопереносу в теплотехнологіях, д.т.н., с.н.с.

Інститут технічної теплофізики Національної академії наук України

В Україні актуальним завданням є збереження природних ресурсів та навколишнього середовища. В наслідок господарсько-побутової та виробничої діяльності людини утворюються рідкі відходи у вигляді стічних вод, які скидаються у каналізацію. В процесі очищення на очисних спорудах стічних вод утворюється муловий осад, який зневоднюється на мулових майданчиках і займає багато місця. А це в свою чергу призводить до забруднення ґрунтів і підземних вод токсичними компонентами.

Накопичення великого об'єму мулових осадів – актуальна проблема населених пунктів та промислових підприємств України. Деяким таким накопиченням може сягати 30 – 40 років. Наявність великої кількості мінеральних та токсичних речовин обумовлює обмежене використання та неефективність утилізації мулового осаду. Проблема переробки мулових осадів на вторинні матеріали в Україні є актуальною [1].

В роботі розглянуто процес гранулювання застарілого мулового осаду та торфу. Для дослідження гранулювання були замішані композиції з застарілих мулових осадів вологістю 63% та торфу вологістю 43%. Композиції замішувалися при різних співвідношеннях. Після замішування композиції залишали для усереднення.

Рис. 1. Композиція з застарілих мулових осадів та торфу

а)

б)

Рис. 2. Сформовані гранули: а) $d = 6$ мм; б) $d = 12$ мм

В залежності від співвідношень композиції мали вигляд як однорідної густої пасти (рис.1), так і однорідної розсипчастої маси, зліпленої в грудочки. Для гранулювання використовували гідравлічний прес HLR – 12. Композиції гранулювали під тиском 0,196 – 0,392 МПа. Гранули формували діаметром 6 мм та 12 мм з композиції зображеної на рис.1.. Сформовані гранули були тверді, але при дотиках руйнують форму, розсипаються (рис. 2). Гранули діаметром 12 мм (рис. 2, б) гірше зберігають форму ніж гранули діаметром 6 мм (рис. 2, а) та мають не однорідну форму. Таким чином, дослідження показало, що при відповідному співвідношенні гранули погано зберігають форму, тому для подальших досліджень підібрано інше співвідношення.

Література

1. Крупко В. А. Аналіз можливостей утилізації осаду очисних споруд. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки*. Чернігів, 2014. № 2. – С. 233– 36. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcndtn_2014_2_38. (дата звернення: 10.11.2019).

МОДЕЛЬ ПРЯМОГО ПЕРЕТВОРЮВАЧА ЕНЕРГІЇ ВІТРУ В ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГІЮ

І.І. Сілі, к.т.н., асистент кафедри «Біомедичної інженерії»

ДВНЗ «Приазовський Державний Технічний Університет» м. Маріуполь

До 2030 року вітрові установки зможуть покрити до 25% потреби країн ЄС у електриці. Такий прогноз дала Європейська асоціація вітрової енергетики (EWEA). При цьому вже на сьогоднішній день встановлені вітряки можуть забезпечити до 10% всього європейського енергоспоживання. Але при цьому важливість створення нових вітроустановок не відпала. Існуючі вітроустановки мають досить великі розміри, складну конструкцію, через що іноді неможливо встановлення потужних турбін в домашніх умовах. Одним з шляхів вирішення даної проблеми є використання нового розробленого нами вертикального вітрогенератора на основі вихрової труби з використанням ефекту Ранка-Хілша.

Відомий вихровий ефект, або ефект Ранка, який проявляється в закрученому потоці в'язкої стислої рідини або газу і реалізується в дуже простому пристрої - вихровій трубі. Існують розробки, щодо застосування ефекту в різних галузях зокрема біоінженерії [1,2]. Вихрова труба являє собою гладку циліндричну трубу, забезпечену тангенціальним соплом, діафрагмою з осьовим отвором і дроселем. При протіканні газу через сопло утворюється інтенсивний круговий потік, приосьові шари якого помітно охолоджуються і відводяться через отвір діафрагми у вигляді холодного потоку, а периферійні шари підігріваються і виходять через дросель у вигляді гарячого потоку [3].

Існує спосіб перетворення енергії і вихрова труба Грицкевича для його здійснення, яка може бути використана для виробництва як теплової, так і електричної енергії, за рахунок перетворення енергії рухомого потоку рідини в вихровій трубі, який має ряд недоліків серед яких неможливість використання способу для генерації електричної енергії з енергії вітру [4].

Нами був розроблений стаціонарний вітрогенератор та отриманий патент на корисну модель [5]. Вітрогенератор мав ряд недоліків, тому була поставлена задача удосконалити вихрову трубу для прямого перетворювач енергії вітру в електричну енергію з струмознімачами позитивного і негативного потенціалу та іонізатору, що дає можливість підвищити величину генерації електричної енергії.

Прямий перетворювач енергії вітру в електричну енергію містить раму, яка виконана у вигляді гіперболічної труби Ранка-Хілша, згідно запропонованої моделі, встановлено направляючу шайбу, два типи завихрувачів, що задають протилежні напрямки потоку вітру в трубі, основу з ізоляційного матеріалу, іонізатор, а у верхній частині труби встановлені струмознімачі позитивного і негативного потенціалу, та витяжна шайба, яка змонтована на ізоляторах.

Застосування запропонованої конструкції за рахунок відмови від використання електромагнітних обмоток, дозволяє спростити конструкцію. Застосування двох типів завихрувачів для вітрогенератора, іонізатора, струмознімачів позитивного і негативного потенціалу запропонованої конструкції дозволяє підвищити величину генерації електричної енергії за рахунок іонізації двох потоків повітря всередині труби різної температури.

Даний перетворювач енергії вітру монтується на спеціальному майданчику, де закріплюють трубу генератора 5 у вертикальному положенні. Основа перетворювача 10 виконана з діелектричного матеріалу для електричної ізоляції струмопровідних частин апарату від металевих частин опори на якій монтується перетворювач. Потoki повітря потрапляють у завихрувачі 6 і 7, якими задається напрямок обертання потоків повітря всередині труби 5. Відомий вихровий ефект або ефект Ранка-Хілша відповідно до якого, при проходженні потоку газу по плавно звужуючій поверхні труби у її зовнішній стінці утворюється область підвищеної температури газу, а у внутрішній - область зниженої температури [4]. У даному перетворювачі холодне повітря, за рахунок вихрового ефекту та направляючої шайби 8, буде формуватися у центральній частині, а гаряче витиснеться на периферію до стінок труби. Під дією іонізатора 9 два потоки повітря всередині труби 5 іонізуються, потік повітря з вищою температурою біля стінок труби матиме негативний заряд, а потік повітря всередині труби з нижчою температурою - позитивний заряд, чим досягається підвищення генерації електроенергії. На кінці труби 5 встановлені струмознімачі позитивного 3 і негативного 4 потенціалу, які обтікаються холодним та теплим іонізованим повітрям. В результаті між вихідними клеммами струмознімачів виникає різниця потенціалів певної величини. Величина електричної енергії буде пропорційна величині іонізації потоків повітря та різниці температур між ними. Електроенергія, яка при цьому генерується, направляється до електромережі. Витяжна шайба 1 монтується на діелектричних ізоляторах та полегшує вихід повітря з труби 5. На основі результатів розробки перетворювача енергії нами було отримано патент на корисну модель [6].

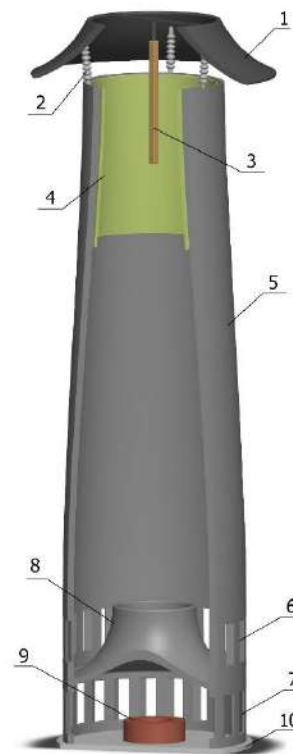

Рисунок 1 - Прямий перетворювач енергії вітру в електричну енергію

На сам кінець можна стверджувати, що даний стаціонарний вертикальний вітрогенератор має просту та відносно недорогу конструкцію і може бути використана для генерації електричної енергії як в домашніх так і в промислових умовах.

Література

1. Сілі, І. І. Ефект Ранка-Хілша у біоінженерії / І. І. Сілі, О. Ю. Азархов // Перспективи розвитку сучасної науки і техніки: зб. тез доп. Всеукр. інтернет-конференції (Маріуполь, 20-21 лютого 2020 р.) / ДВНЗ «ПДТУ». Маріуполь, 2020. С. 87–90.
2. Сілі, І. І. Модель безструмового апарату підігрівання імплантантів / І. І. Сілі, О. Ю. Азархов // Технічне забезпечення інноваційних технологій в агропромисловому комплексі : матеріали I Міжнар. науково-практ. Інтернет-конф. (Мелітополь, 01–24 квітня 2020 р.) / ТДАТУ. Мелітополь, 2020. С. 417–419.
3. Сілі, І. І. Перспективи застосування вихрового ефекту ранка у вітроенергетиці / І. І. Сілі, В. О. Петров // Сучасні наукові дослідження на шляху до євроінтеграції : матеріали Міжнар. науково-практ. форуму (Мелітополь, 21-22 червня 2019 р.) / Таврійський держ. агротехнолог. ун-т ім. Д. Моторного. - Мелітополь, 2019. - Ч. 1. - С. 296-298.
4. Сілі, І. І. Стаціонарний вертикальний вітрогенератор на основі вихрової гіперболічної труби Ранка-Хілша / І. І. Сілі, В. О. Петров // Енергозабезпечення технологічних процесів : зб. тез доп. VIII Міжнар. науково-практ. конф. пам'яті І. І. Мартиненка (Мелітополь, 13-14 червня 2019 р.) / Таврійський держ. агротехнолог. ун-т ім. Д. Моторного. - Мелітополь, 2019. - С. 65.
5. Стаціонарний вертикальний вітрогенератор / патент України на корисну модель № 139807. МПК F03D 5/00; № u201906121; Заявл. 03.06.2019; Опубл. 27.01.2020, Бюл. № 2 -5 с. Сілі І.І., Лисенко О.В., Петров В.О., Коваль Д.М.
6. Прямий перетворювач енергії вітру в електричну енергію / патент України на корисну модель № 139807. МПК F03D 5/00; № u201906097; Заявл. 03.06.2019; Опубл. 27.01.2020, Бюл. № 2 -5 с. Сілі І.І., Лисенко О.В., Петров В.О., Коваль Д.М., Дубініна С.В.

ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПРОМИСЛОВИХ ВІТРОЕЛЕКТРИЧНИХ СТАНЦІЙ УКРАЇНИ

В.Є. Терехов, аспірант 4 року навчання, комп'ютерні науки

В.С. Подгуренко, к.т.н., доцент кафедри Експлуатація суднових установок та теплоенергетики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Інститут проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова Національної академії наук України

У світовій практиці ефективність роботи промислових вітроелектричних станцій (ВЕС) в конкретних вітрових умовах оцінюється в основному двома параметрами: обсягом річного виробітку (Q , МВт · год) та коефіцієнтом використання встановленої потужності (КВВП, %). Саме цим пояснюється

стабільне щорічне збільшення одиничної номінальної потужності вітроелектричних установок (ВЕУ), що вводяться в експлуатацію. Комерційні ВЕУ почали виробляти на початку 1980-х років і за 20 років їх потужність зростає в 100 разів [1], а виробництво електроенергії – у 250 раз [2].

Ефективність роботи будь-якої ВЕС залежить від безлічі факторів, тому вибір майданчика для її будівництва є найважливішою науково-технічною проблемою. Для вирішення проблеми авторами виконаний великий обсяг наукових досліджень, виявлено та встановлено взаємозв'язки між енергетичними, інвестиційними, фінансовими і витратними параметрами, розроблений ряд математичних моделей ефективності інвестиційних проектів у вітроенергетиці, деякі з яких мають світову новизну [3 - 6 і ін.].

Підсумкові результати цих досліджень представлені в таблиці. Прокоментуємо їх.

У першому підрозділі таблиці показані різні ВЕУ вітропарків України. За розробленою нами математичною моделлю (ММ) визначено теоретичний виробіток Q , КВВП і по ньому, як основоположному інтегральному загальносвітовому критерію, розставлено їх рейтинг.

На відміну від існуючих в літературі методик розрахунку виробітку, світова новизна запропонованої моделі полягає у використанні всього трьох показників: потужності ВЕУ, діаметра вітроколеса і висоти осі вітроколеса:

$$Q = -7126,25 + 1348,594 \cdot X_1 + 97,52617 \cdot X_2 + 28,81139 \cdot X_3.$$

Модель розроблена під вітрові умови Північного Причорномор'я, без жодного перебільшення, - "перлини" української вітроенергетики.

Перше рейтингове місце довелося на ВЕУ з найбільшими показниками. Здавалося б, що з восьми типорозмірів ВЕУ найефективніший результат отримаємо при комплектації вітропарків саме цієї ВЕУ. І такий висновок відповідає би існуючій світовій тенденції.

Але сучасні промислові ВЕС є перш за все комерційними проектами. Тому і оцінювати їх необхідно з позицій економічної доцільності та інвестиційної привабливості.

Наступним комп'ютерним моделюванням були створені математичні моделі за визначенням:

– ВЕУ з усередненими параметрами на будь-який рік аналізу і їх вартості C_y ;

– показника K_{20} , що вказує у скільки разів станом на 2020 р. вартість аналізованої ВЕУ C_{20} відрізняється від вартості ВЕУ з усередненими параметрами C_{y20} :

$$K_{20} = \frac{C_{20}}{C_{y20}}$$

– вартості C_{20} ВЕУ, що дозволило на їх базі визначити вартості 1 кВт потужності $C_{\text{кВт}}$ і 1 кВт · год електроенергії $C_{\text{кВт}\cdot\text{год}}$, що покриває витрати на придбання однієї ВЕУ за один рік:

$$C_{\text{кВт}} = \frac{C_{20} \cdot 10^3}{X_1}; \quad C_{\text{кВт}\cdot\text{год}} = \frac{C_{20} \cdot 10^3}{Q}.$$

Оцінка ефективності роботи ВЕУ у складі вітропарків України

№ з/п	ВЕУ	Показники математичної моделі			Показники комп'ютерного моделювання					
		Q МВт · год	КВВП		K ₂₀ у.о.	C ₂₀ \$ млн.	C _{кВт}		C _{кВт · год}	
			%	рейтинг			\$	рейтинг	\$	рейтинг
1	FL 2500 – 100 X1= 2,5; X2 = 100; X3 = 100	8 879	40,5	6	0,883	1,859	743,6	2	0,209	1
2	WTU 3.0 X1 = 3,0; X2= 120; X3 = 100	11 504	43,8	2	1,054	2,662	887,3	6	0,231	4
3	WTU 3.2 X1 = 3,2; X2 = 120; X3 = 100	11 774	42,0	5	0,999	2,692	841,2	4	0,229	3
4	V 112 X1 = 3,075; X2 = 112; X3 = 94	10 652	39,5	7	0,885	2,292	745,4	3	0,215	2
5	V 112 X1= 3,3; X2 = 112; X3 = 94	10 955	37,9	8	0,823	2,288	693,3	1	0,209	1
6	V 126 X1 = 3,45; X2 = 126; X3 = 117	13 186	43,6	3	1,093	3,175	920,3	7	0,241	6
7	V 126 X1 = 3,65; X2 = 126; X3 = 117	13 455	42,1	4	1,038	3,190	874,0	5	0,237	5
8	GE 3.6 X1 = 3,6; X2 = 137; X3 = 131	14 864	47,1	1	1,270	3,878	1077, 2	8	0,261	7

X1 – потужність (МВт), X2 – діаметр вітроколеса (ВК) (м), X3 – висота осі ВК (м).
K₂₀ – у скільки разів дорожче (або дешевше) вартості досліджуваних ВЕУ відрізняються від вартості ВЕУ з усередненими (X1₂₀ = 2,5 МВт; X2₂₀ = 109 м; X3₂₀ = 108 м) параметрами 2020 р. C_{у20} = 0,842 \$ млн.
C₂₀ – вартості ВЕУ. C_{кВт} – вартості 1 кВт потужності ВЕУ. C_{кВт · год} – вартості 1 кВт · год виробітку електроенергії

Результати цих досліджень представлені у другому підрозділі таблиці.

Таблиця показує, що з рейтингом по КВВП у ВЕУ з 1-го по 4-е місця показник $K_{20} > 1$, а найбільший він у ВЕУ GE 3.6, яка дорожче усередненої практично в 1,3 рази.

Та й вартість C_{20} GE 3.6 в 1,7 рази дорожче ВЕУ V112, що посіла перше місце у цьому рейтингу і практично у 2,1 рази дорожче ВЕУ FL 2500-100.

За цінами 1 кВт потужності і 1 кВт · год виробленої електроенергії ВЕУ з найбільшими показниками GE 3.6 зайняла у нових рейтингах останні місця, а на перші вийшли ВЕУ FL 2500-100 і V112 зі значно меншими показниками. Чи не з цієї причини – збільшення вартості електроенергії, що виробляється – США, на відміну від України, не поспішають встановлювати більш потужні ВЕУ? .. Так, середня потужність ВЕУ США у 2019 р. склала 2,5 МВт, в Китаї – 2,4 МВт [7], а в Індії відбулося зменшення усередненої встановленої потужності з 1,93 до 1,89 МВт у 2018 р [8].

З іншого ж боку, позиції США, Китаю і Індії в комплектації своїх вітропарків установками відносно невеликої потужності, підтверджують достовірність виконаного авторами комплексу наукових досліджень.

Хотілося б акцентувати на відмінність завдань у країн світу, розвиваючих вітроенергетику.

Країни з хорошим вітропотенціалом, але з обмеженими можливостями у виборі майданчиків для ВЕУ (в основному європейські) слідує по шляху постійного зростання показників ВЕУ, як, наприклад, в таблиці GE 3.6. Найбільша усереднена встановлена потужність, наприклад, у Фінляндії - 4,2 МВт, в Норвегії - 3,8 МВт [7]. Для них головне - більше "зеленої" електроенергії за будь-яку ціну. Перед країнами з практично необмеженими можливостями у виборі майданчиків (США, Китай, Індія, Україна) стоїть інше завдання – отримання енергії з найменшою вартістю.

Вирішення цього завдання вельми актуально і важливо, особливо для України. Звідси безсумнівна практична цінність і перспективність представлених досліджень.

Література

1. Wind Energy. The Facts Executive Summary. Brussels: EWEA, 2004. 13p.
2. Corin Millais. Parties and Predictions: Wind Directions, 2002. P. 4.
3. Подгуренко В. С., Гетманец О.М., Терехов В.Е. Математическая модель задачи эффективности и один из методов её решения для увеличения выработки электроэнергии ветроэлектростанциями. Київ: Моделювання та інформаційні технології. Збірник наукових праць ІПМЕ ім. Г.Є. Пухова, вип. 86. 2019, С. 50 – 55.
4. Подгуренко В.С., Гетманець О.М, Терехов В.Є. Математична модель задачі оцінки виробітку вітроелектричної установки. Київ: Моделювання та інформаційні технології. Збірник наукових праць ІПМЕ ім. Г.Є. Пухова, вип. 88. 2019, С. 163 – 170.

5. Подгуренко В.С., Гетманець О.М., Терехов В.Є. Моделювання роботи вітропарків України в умовах обмеження генерації. Київ: Електронне моделювання, №1. 2020, С. 91 – 103.
6. Подгуренко В. С., Гетманець О.М., Терехов В.Е. Повышение эффективности производства электроэнергии ветроэлектрической установкой на основе математического моделирования. Київ: Електронне моделювання, №2. 2020, С. 121 – 127.
7. URL: <https://www.evwind.es/2020/07/05>
8. Nitin V Raikar. Indian Industry Analytical Report – FY 2017-18. P. 9. http://www.eqmagpro.com/wpcontent/uploads/2018/04/02_Indian_Wind_Industry_Analytical.pdf

ЕНЕРГІЯ СОНЦЯ, ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ЕНЕРГІЇ

Т. В. Філоненко, студентка 3 курсу спеціальності Екологія

Т. І. Іванченко, викладач хімічних дисциплін

ВП НУБіП України «Боярський коледж екології і природних ресурсів»

Сонячна енергія - енергія, отримана від Сонця у вигляді тепла та світла. Ця енергія значною мірою керує кліматом та погодою, та є основою життя. Технологія, що контролює сонячну енергію називається сонячною енергетикою [3].

У верхні шари атмосфери Землі постійно надходить 174 РW сонячного випромінювання (інсоляції). Близько 6 % інсоляції відбивається атмосферою, 16 % поглинається нею. Середні шари атмосфери в залежності від погодних умов (хмари, пил, атмосферні забруднення) віддзеркалюють до 20 % інсоляції та поглинають 3 %.

Атмосфера не тільки зменшує кількість сонячної енергії, що досягає поверхні Землі, але і дифузує близько 20 % з того що надходить, та фільтрує частину його спектру. Після проходження атмосфери близько половини інсоляції перебуває у видимій частині спектру. Друга половина перебуває переважно в інфрачервоній частині спектру. Тільки незначна частина цієї інсоляції припадає на ультрафіолетове випромінювання [5].

Сонячне випромінювання поглинається поверхнею суходолу, океанами (покривають близько 71 % поверхні земної кулі) і атмосферою. Абсорбція сонячної енергії через атмосферну конвекцію, випаровування і конденсацію водяної пари є рушійною силою кругообігу води та керує вітрами. Сонячне проміння абсорбоване океаном та суходолом підтримує середню температуру на поверхні Землі, що нині становить 14 °С. Завдяки фотосинтезу рослин, сонячна енергія [4].

Сонячна енергетика — використання сонячної енергії для отримання електричної або теплової енергії.

Сонячна енергетика використовує поновлюване джерело енергії і у майбутньому, може стати екологічно чистою, тобто такою, що не виробляє шкідливих відходів.

На сьогодні (2020 -х роках), сонячна енергетика широко застосовується у випадках, коли малодоступність інших джерел енергії, в сукупності з достатньою кількістю сонячного випромінювання, виправдовує її економічно [1].

Проблема освоєння нетрадиційних і поновлюваних джерел енергії стає усе більш актуальною. Нетрадиційні поновлювані джерела енергії включають сонячну, вітрову, геотермальну енергію, біомасу і енергію Світового океану.

Двісті років тому людство окрім енергії самої людини і тварин мало в своєму розпорядженні лише три види енергії. Джерелом їх було Сонце. Енергія вітру обертала крила вітряних млинів, на яких мололи зерно. Для використання енергії води достатньо було невеликого похилу річки [2].

З кінця ХХ ст. інтерес до цих джерел енергії постійно зростає, оскільки вони необмежені та екологічно чисті. У міру того як запаси мінерального палива зменшуються, ці джерела стають більш привабливими і економічними. Підвищення цін на нафту і газ послужило головною причиною того, що людина знов звернула свою увагу на воду, вітер і Сонце [5].

Вчені всього світу працюють над різними енерго проектами, вивчають можливі енергетичні джерела, ґрунтуючись на їх порівнянні з нафтою, природним газом і вугіллям, тобто з невідновними ресурсами. Їх доля в енергозабезпечення населення Землі в даний час складає відповідно 37,5- 38,0; 24,5 і 25,5% [1].

Використання всього 0,0005% енергій Сонця могло б забезпечити всі сьогоденні потреби світової енергетики, а 0,5% - повністю покрити потреби на перспективу.

Підраховано, що невеликий відсоток сонячної енергії цілком достатній для забезпечення потреб транспорту, промисловості і нашого побуту не лише зараз, але і в майбутньому. Більш того, незалежно від того, будемо ми її використовувати чи ні, на енергетичному балансі Землі і стані біосфери це ніяк не відіб'ється [3].

Проте сонячна енергія падає на всю поверхню Землі, ніде не досягаючи особливої інтенсивності. Тому її потрібно уловити на порівняно великій площі, сконцентрувати і перетворити на таку форму, яку можна використовувати для промислових, побутових і транспортних потреб. Крім того, треба уміти запасати сонячну енергію, аби підтримувати енергопостачання і вночі, і в похмурі дні. Перераховані труднощі і витрати, необхідні для їх подолання, привели до думки про непрактичність цього енергоресурсу, принаймні сьогодні. Головне - використовувати сонячну енергію так, щоб мінімізувати вартість. Подалі вдосконалення цих технологій при подорожчанні традиційних енергоресурсів ця енергія стане економічно ефективною [4].

Світлове випромінювання можливо уловлювати безпосередньо, коли воно досягає Землі. Це називається прямим використанням сонячної енергії. Крім того, вона забезпечує круговорот води, циркуляцію повітря і накопичення

органічної речовини в біосфері. Значить, звертаючись до цих енергоресурсів, ми, по суті, займаємося непрямим використанням сонячної енергії.

Енергія Сонця, як вважають експерти, - квінтесенція енергетики, оскільки фотоелектричні установки не впливають на природне середовище, безшумні, не мають рухомих частин, вимагають мінімального обслуговування, не потребують води. Їх можна вмонтовувати у віддалених або посушливих районах, потужність таких установок складає від декількох ватів (портативні модулі для засобу зв'язку і вимірювальних приладів) до багатьох мегават (площа декілька мільйонів квадратних метрів) [3]. "Перевізник" сонячної енергії - випромінювання. Воно складається з видимих світлових променів і невидимого ультрафіолетового і інфрачервоного випромінювання.

Видимі світлові промені мають довжину хвилі від 0,4 ц. до 0,8 ц. ($1\text{ц}=10^{-6}\text{ м}$), довжина хвилі ультрафіолетових променів менше 0,4 ц., а інфрачервоних - більше 0,8 ц. Приблизно 9% сонячного випромінювання лежить в смузї теплового випромінювання. Сонце, газова куля, що яскраво світиться, складається в основному з водню (70%) і гелію (27%). Енергія - це результат термоядерних реакцій. При цьому Сонці втрачає мільйони тонн своєї маси кожну секунду. Інтенсивність випромінювання на поверхні Сонця 70-80 тис. кВт/м² при температурі 6000° С. Наша Земля отримує невелику, але значну частину цієї енергії - приблизно 180 000 млрд. кВт. Це приблизно в 18 тис. разів більше, ніж та кількість енергії, яку людство виробило до сьогоднішнього дня на всій Землі [4].

Проходячи через атмосферу, величезна кількість цього випромінювання (30-40%) розсіюється, і поверхня Землі на рівні моря в ясний день отримує 0,855 кВт/м²-1кВт/м² прямої радіації. Природно, що частина (близько 50%) розсіяного в атмосфері світла досягає поверхні Землі також у вигляді енергії.

Тривалість сонячного випромінювання і його інтенсивність залежать від пори року, погодних умов і, звичайно, від географічного положення місцевості. Близько 25% поверхні Землі отримує сонячне світло, тобто пряме сонячне випромінювання, протягом всього дня [3].

Сонце - джерело енергії дуже великої потужності. Всього 22 дні сонячного сяння по сумарній потужності, що приходить на Землю, дорівнюють всім запасам органічного палива на планеті.

Враховуючи результати існуючих прогнозів виснаження традиційних енергоресурсів, впровадження енергозберігаючих технологій призводять до скорочення споживання мінеральних ресурсів. В Україні вже використовується сонячна енергія. Сподіваємося, що наша держава буде прогресувати в цьому напрямку.

Література

1. Сонячна енергетика: теорія та практика: монографія / Й. С. Мисак, О. Т. Возняк, О. С. Дацько, С. П. Шаповал ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 340 с. : іл. – Бібліогр.: с. 323–337 (176 назв). – ISBN 978-617-607-597-4

2. Алфёров Ж. И., Андреев В. М., Румянцев В. Д. Тенденции и перспективы развития солнечной фотоэнергетики // Физика и техника полупроводников, 2004, Т.38, вып.8, с.937-948.
3. Сонячна енергія // Словник – довідник з екології : навч.-метод. посіб. / уклад. О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина. – Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2013. – С. 162.
4. Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. – Сборник научных трудов. – Ливадия-Донецк: ДонНУ, 2007. – 766 с. ISSN 1990-9187
5. Промышленное производство молока и свинины в Дании / В. П. Коваленко, И. Г. Лысых / Краснодар, «Советская Кубань», 2005, 354 с. (Учебники и учебн. пособия для студентов высш. учебн. заведений)

URBAN ENERGY-SAVING LIGHTING SYSTEMS

E. Diumin, K. Hovorova, PhD students in the 3rd year of study specialisation 141
Electrical power engineering, electrical engineering and electromechanics

P. Neyezhnikov, PhD in Engineering, Professor, Head of the Department of
Lighting Engineering and Light Sources

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Due to the introduction of energy-intensive technological processes, the shortage of energy resources becomes an acute problem, in particular, outdated power generation plants and distribution transformer substations are unable to deliver the large amount of electricity required by consumers. One economic solution to this problem is additional electricity supply based on renewable energy sources (RES), including solar energy conversion.

At the moment the share of solar energy in the global energy mix is about 0.1%, but the popularity of this type of energy is increasing every year. Solar energy is used with great efficiency to supply energy to various consumers.

A large share of the electricity generated from burning non-renewable energy sources is used for street lighting. It is well known that the high cost and low level of automation make outdoor lighting significantly more energy-intensive. But by switching to renewable energy supply, all these problems can be solved. Autonomous power supply systems will reduce the load on TPPs and NPPs, which will help free up electricity capacity for the needs of industrial enterprises. For achievement of this purpose it is necessary to replace power supply with self-contained one from accumulators charged by energy of the Sun. During daylight hours, by means of a photovoltaic converter (solar battery) installed on the pole of electric lighting or built directly into the luminaire, sunlight is converted into electrical energy stored in a battery (preferably GEL type battery) located inside a vandal-proof box fixed inside

the pole. At dusk, the luminaire is automatically switched on by a light sensor, using the energy stored in the battery. The structure is planned to be fitted with movement detectors (MD) either directly on the pole or at a distance from it, which means that the lighting installation will only be switched on when a person appears in the area covered by the luminaire. In order to save battery life, the luminaire is equipped with a built-in time relay that switches the luminaire off.

For street lighting at the present stage, DRL lamps, high- and low-pressure sodium lamps, and LED luminaires are used. When analysing energy consumption and lifetime, the most cost-effective of the above-mentioned lamps are LED luminaires, so it is proposed to equip the lighting installation (LI) with them. The LED luminaire will further reduce the amount of energy consumed.

New generation photovoltaic panels made of perovskite and semiconductor polymers are proposed as generators of electrical energy. Such solar panels are cheaper than those manufactured on the basis of silicon, no toxic substances are emitted in their manufacture, and they can be made thin and flexible for placement on surfaces of any curvature. The choice of photovoltaic panel is based on the maximum power consumption of the luminaire, required for operation based on the maximum hours of darkness in September and also based on insolation charts.

The design under development will be equipped with a GEL-type battery containing a composite gel - a thickened sulphuric acid solution. These batteries are intended for use in solar energy systems. This type of battery has a fairly long service life (12 years), relatively low cost and ability to operate at low temperatures.[1] The capacity of the battery is selected based on the required power for the luminaire. The plan is to mount the battery inside the pole to a depth of up to two metres, protecting the structure from vandals.

Literature

1. Ференбрух А., Бьюб Р. «Солнечные элементы: теория и эксперимент»/ Пер.с англ. под ред. М. М. Колтуна. – М.: Энергоатомиздат, 1987. – 280 с.

MODERN PRELIMINARY PREPARATION OF BLUEBERRY (VACCINIUM ULIGINOSUM L.) FOR DRYING

O.P. Grakov, graduate student of the 1st year in the specialty 144 - Heat and Power Engineering

K.S. Slobodianiuk, PhD, researcher of the department HMTHT

Zh.O. Petrova, Doctor of Engineering, chief researcher, Deputy Head of Department HMTHT

Institute of Engineering Thermophysics of NAS of Ukraine

In 2020 Ukraine is among the top 15 world producers of blueberries and among the top 20 suppliers of blueberries - exports of this domestic berry increase annually by almost 30% [1]. Blueberry (*Vaccinium uliginosum* L.) – vegetable raw

material, colloidal capillary-porous material (CCPM), low-allergenic berry, contains many phenolic compounds (flavonoids) with antioxidant action, which prevents the development of cancer, cardiovascular, ocular, skin diseases. Its berries rank first among all popular berries / fruits in the concentration of anthocyanins [2]. Fruits and berries are raw materials that are characterized by a short period of vegetative ripening, simultaneous ripening of different types of fruits and berries, short shelf life. The development of industrial production of blueberries both in the world and in Ukraine requires the development of processing technologies.

Blueberries require prior preparation for the processing, for it have to the waxy-coating of the fruit, which prevents the evaporation of moisture. Prior preparation for the processing must to provide maintaining the original biological and physicochemical parameters at a high level. This is the main requirement and purpose in the process of obtaining functional processed products. But at the same time, preliminary preparation also aims to reduce energy consumption for the main process, the actual processing itself [3].

Modern methods of pre-treatment have many variations: 1) blanching: steam, ohmic, microwave blanching, ultrasonic heat treatment and radio frequency blanching, etc.; 2) mechanical: traditional cutting; for soft berries before drying the method of formation of many small openings (pores) on epidermis by means of the laser installation accelerating drying of berries is offered. This method using a laser was tested for blueberries. Abrasion of berry epidermis is another mechanical method of pre-treatment that must be performed in the rotary drum of a special machine, it has the advantages of low energy consumption, rarely causes degradation of bioactive compounds that are sensitive to high temperatures, but leads to loss of useful compounds contained in the epidermis; 3) osmotic dehydration: biological tissue is immersed for a certain time in a solution with a high concentration at a certain temperature and dehydrated through a semipermeable cell membrane; 4) ultrasonic pre-treatment: sound wave with frequencies exceeding 20 kHz, the material is compressed and expanded several times under ultrasonic treatment due to the effect of compression and stretching, forming the effect of "sponge"; 5) pulsed electric field (PEF): a type of technology that uses high-intensity PEF for instantaneous destruction of the cell membrane and vacuole membrane. Thus, permeability increases, drying speed improves and energy consumption is reduced by various dehydration technologies; the electric field induces the accumulation of charges on both sides of the biofilm; the difference of the penetrating membrane potential is formed.

But all these methods ultimately require rational, appropriate application, given the cost of energy and equipment.

References

1. Berry with a taste of currency. How Ukraine became one of the world leaders in blueberry growing. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/markets/ukrajinska-lohina-yak-ukrajina-viyshla-u-svitovi-lideri-z-eksportu-yagid-novini-ukrajini-50118022.html>

2. Shabunya P.S., Deeva A.M., Fatykhova S.A., Shutova A.G., Spiridovich E.V., & Reshetnikov V.N.. Anthocyanin complex composition *Vaccinium corymbosum* L. and *Vaccinium uliginosum* L. Trudy Belorusskogo gosudarstvennogo universiteta: nauchnyj zhurnal 2011 : Tom 6. CHast' 1. C.128-135.
3. Zh. O. Petrova, Yu. F. Sniezhkin. Enerhoefektyvni teplotekhnolohii pererobky funktsionalnoi syrovyny [Tekst] : [monohrafiia] / NAN Ukrainy, In-t tekhn. teplofizyky. - Kyiv : Naukova dumka, 2018. – 187s.

THE INFLUENCE OF THE PH VALUE ON THE BETANINE PRESERVATION DURING OF THE RED BEETROOT DRYING

Zh.O Petrova, Doctor of Engineering, Senior Researcher

K.M. Samoilenko, Ph.D.

Institute of Engineering Thermophysics of NAS of Ukraine

When dehydrating vegetable raw materials, it is important not only to reduce energy consumption, but also to preserve biologically active substances. Water-soluble pigments betalaine (betanine) are substances that have antioxidant properties. These pigments are found in red beetroot. During storage and thermal processing of red beetroot, 20 to 80% of betanine is lost.

Important factors that affect the stability of betanine - enzymes, temperature, oxygen, pH. The intensity of color depends on the acid content and pH value: the same betalains in an acidic environment have a red color, in alkaline reaction - blue, and at pH 9 - greenish [1].

The proposed modern methods of stabilizing betanine in the processing of red beetroot increase its stability, but have not been widely used in the canning industry [2, 3]. In this regard, it is important to find new effective methods for storing beet dyes when obtaining various products. The main purpose in creating antioxidant products based on red beetroot is to preserve the natural color. Red beetroot during storage loses up to 50% of dyes, and when dried at high temperatures, the coolant can reach losses of up to 85%.

The method of preliminary preparation of antioxidant raw materials for drying (blending) in order to obtain the optimal pH was developed [4, 5]. Figure 1 shows the results of experimental studies to determine the pH of the test samples, the effect of pH on the preservation of betanine during processing and the betanine content of antioxidant plant material in the final product after dehydration.

As mentioned above, an acidic environment is required to preserve betanine. Since the pH of red beetroot is 6.26 (Fig. 1.a), a blending method was used to select the optimal pH at which the maximum retention of betanine.

The method of blending is a combination of red beetroot and vegetable raw materials with high content of organic acids (rhubarb) in different proportions. The

pH of red beetroot, hydrothermally treated and blended (beet-rhubarb) in different ratios was determined. As can be seen from Figure 1.a., the best ratio for beet-rhubarb composition is 2:1, at which the pH is 3.75, and betanine in the test material after drying is maintained at 96.5% (Fig. 1.b).

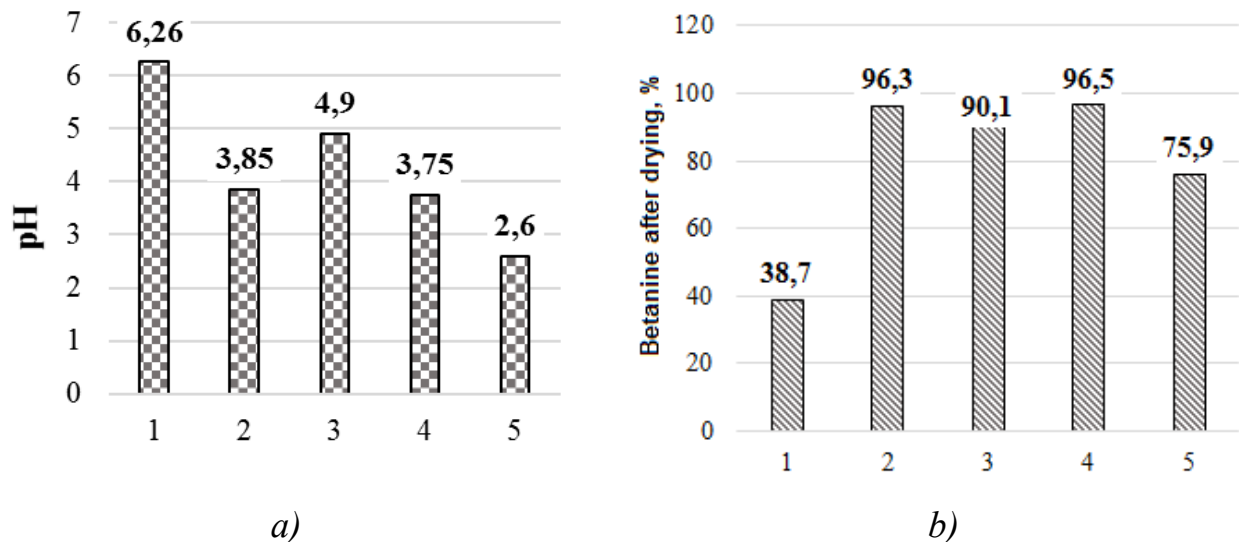

Fig. 1. The effect of pH on the preservation of betanine during the processing of antioxidant raw materials based on red beetroot:

1 - red beetroot; 2 - red beetroot hydrothermally treated; 3 - red beetroot - rhubarb (3:1); 4 - red beetroot - rhubarb (2:1); 5 - red beetroot - rhubarb (1:1)

The mechanism of stabilization of betanine in the process of preparation for drying was investigated, using a light (optical) microscope Axio Imager Z1. Increased 640 times. Microstructural studies of sections of parenchymal tissue of red beetroot presents in Fig. 2. In Figure 2.a. clearly visible rounded convex cells of red beetroot, which are surrounded by a cell membrane. At a ratio of beet-rhubarb composition of 3: 1 (Fig. 2.b.) the pH changes insignificantly - the cell membranes are almost intact. At a ratio of 2:1 (Fig. 2.c.) there is an obvious effect of organic rhubarb acids on the cell membrane of red beetroot. It becomes elongated and increases its maximum permeability, and substances diffuse into the cell, changing the pH of the medium.

At a ratio of components 1:1 (2.d.) completely destroyed all cell membranes, which leads to leakage of juice during drying. Therefore, it is possible to partially damage the cell, to deprive it of semi-permeability properties by creating a composition of beet-rhubarb 2:1 (Fig. 2.c.).

Therefore, the optimal ratio for the beet-rhubarb composition is 2:1, at which the pH is 3.75, and betanine in the test material after drying remains at 96.5%. Preliminary preparation of antioxidant vegetable raw materials by creating functional compositions with a specially selected ratio of components allows to stabilize the components of native raw materials and forms at the stage of pre-treatment a fundamentally new material for drying.

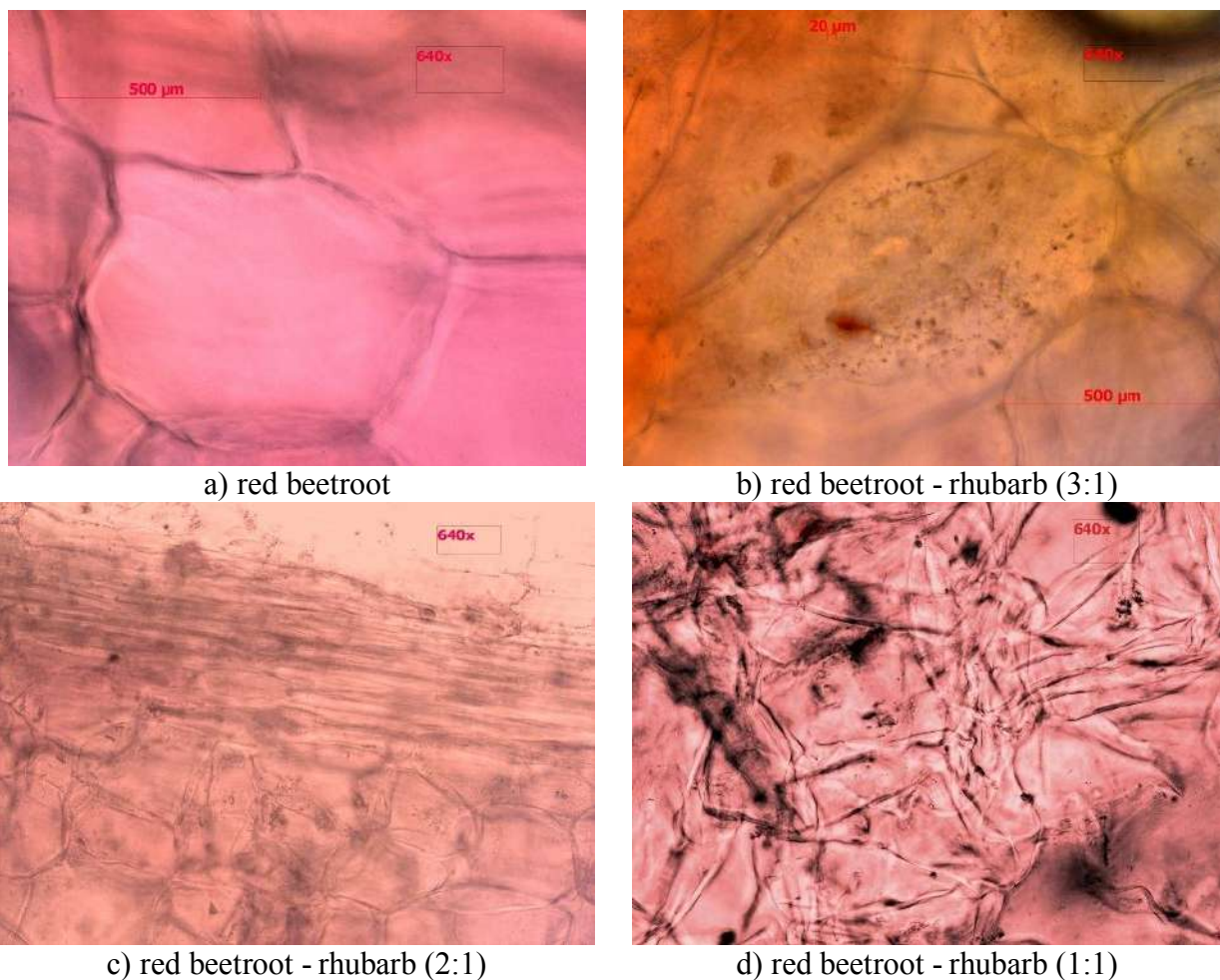

Fig. 2. Cell image red beetroot and red beetroot-rhubarb compositions

References:

1. Petrova, Zh.O., Snyezhkin, U.F., Paziuk, V.M. (2018). Enerhoefektyvni teplotekhnolohii pererobky funktsionalnoi syrovyny [Energy efficient heat technologies for processing functional raw materials]. Kyiv: Naukova dumka, 187.
2. Duenha J. L., Cassia R., Scaramal G. (2018). Effect of pH on the stability of red beet extract (*Beta vulgaris* L.) microcapsules produced by spray drying or freeze drying. *Food Sci. Technol, Campinas*, 38 (1), 72-77.
3. Kowalski S. J., Lechtanska J. M. (2015). Drying of red beetroot after osmotic pretreatment: Kinetics and quality considerations. *Chemical and Process Engineering*, 36 (3), 345-354.
4. Petrova Zh.O., Snyezhkin U.F., Getmanyuk K.M, Dmytrenko N.V, Vorontsov M.IE. (2014) Intensifying Drying Process with Creation of Functional Plant Compositions. «Ukrainian Food Journal», 3 (2), 167-174.
5. Petrova, Zh. O., Paziuk, V. M., Samoilenko, K. M., Chepeliyk, O. P. (2018). Effect of treatment modes on quality and antioxidant properties of tomato and beet processing products. *Ukrainian food journal*. 7 (2), 291-302.

**ЕРГОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ВАНТАЖНИХ
ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ**

Т.О. Афанасьєва, студент 6 курсу Навчально-наукового інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

Ю.О. Давідч, д.т.н., професор кафедри Транспортних систем і логістики

*Харківський національний університет міського господарства імені
О.М. Бекетова*

Автомобільний транспорт - одна з найбільших галузей матеріального виробництва, що впливає на всі сфери розвитку суспільства. Він є чинником, що визначає ефективність розвитку виробничих сил і засобами задоволення потреб населення [1]. Суспільне значення транспорту визначається об'єктивною необхідністю переміщення вантажів від місця виробництва до місця споживання. До умов сучасного виробництва пред'являються високі вимоги за погодженням вхідних в нього технологічних, транспортних, навантажувально-розвантажувальних і складських процесів [2]. Особливістю складних транспортно-технологічних систем є високий ступінь їх невизначеності, викликана численними випадковими факторами. Одним з методів підвищення надійності таких систем є організаційні методи, що регламентують послідовність окремих операцій транспортних і технологічних процесів. Тому для чіткої організації транспортного процесу виникає необхідність в визначення факторів, що впливають на надійність транспортно-технологічних систем.

Освоєння обсягів перевезень за умови дотримання жорстких строків доставки й високої якості транспортного обслуговування, вимагає від автомобільного транспорту пошуку й використання нових, більш ефективних форм і методів організації перевезень вантажів. Методи організації автомобільних перевезень необхідно розробляти з урахуванням вимог систем виробництва й споживання, що обслуговуються автомобільним транспортом, і на основі координації дій всіх учасників транспортного процесу, включаючи водія. Параметри роботи водія за величиною і тривалістю повинні формуватися на підставі його професійних знань і умінь, психофізіологічно важливих якостей, функціонального стану й параметрів навколишнього середовища. Удосконалення організації перевезень і планування його параметрів повинно допомогти не тільки підвищити ефективність роботи підприємств суспільного виробництва, але й оптимізувати трудову діяльність водія, створюючи необхідні передумови для збереження його здоров'я й розвитку особистості.

Тільки такі параметри можуть гарантувати необхідний рівень ефективності виробничої діяльності. Організація руху транспортних засобів на маршрутах перевезення вантажів повинна базуватися на часових характеристиках їздки, при визначенні яких доцільно більш повно враховувати зміну параметрів системи “людина-техніка-середовище”, особливо стану організму водія, рівня його кваліфікації, умов руху, параметрів маршруту і транспортних засобів. Планування тривалості планових простоїв транспортних засобів на кінцевих пунктах маршруту, в пунктах навантаження-розвантаження й обідньої перерви доцільно проводити залежно від параметрів маршруту, водія і типу транспортного засобу. При розподілі водіїв між маршрутами перевезень доцільно враховувати їх вікові й кваліфікаційні характеристики внаслідок різної зміни стану їх організму за період роботи.

Література

1. Воркут А.И. Грузовые автомобильные перевозки / А.И. Воркут. – К.: Вища школа, 1979. – 392 с.
2. Калиниченко А.П. Повышение эффективности совместной работы грузовых автомобилей и погрузочно-разгрузочных средств: Дисс... канд. техн. наук: 05.22.01 / А.П. Калиниченко. – Харьков: ХНАДУ, 2003. – 177 с.

КОНТЕЙНЕРНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ

С.В. Басанець, М.С. Лакомова, студенти 2 – го курсу Факультету транспорту, менеджменту і логістики

С.І. Гриценко, д.е.н., професор, професор кафедри логістики

Національний авіаційний університет

Забезпечення збереження вантажів, що перевозяться шляхом дотримання оптимальних режимів перевантажувальних робіт, раціонального розміщення в вантажних приміщеннях та створення гідних умов для збереження якості продукту є однією з найважливіших задач успішного перевезення вантажів. Важливим напрямком в технології і організації перевезення вантажів є контейнеризація перевізного процесу [1].

Надання послуг у сфері транспортування вантажів контейнерним способом виникли не так давно, а якщо точніше, то десь на початку 40 – х років минулого століття.

Хотілося б зазначити, що контейнерні перевезення являють собою найбільш сучасний і найбільш вигідний спосіб доставки товару з усіх використовуваних в трансконтинентальному сполученні. Даний вид перевезень дозволяє транспортувати різного роду вантажі (будь – якого обсягу і ваги) як в межах певної країни, так і з одного континенту на інший [2]. Пропонуємо

детальніше розібратися, та дізнатися, що таке контейнер для перевезення. Контейнер – це транспортне обладнання, що має:

- особливу конструкцію, яка забезпечує перевезення вантажу одним або декількома видами транспорту в прямому і змішаному сполученнях без проміжного перевантаження вантажів;
- пристосування, що дозволяє механізовано перевантажувати вантаж з одного виду транспорту на інший;
- внутрішній обсяг конструкції, що дорівнює або більший за 1 метр кубічний [3].

У сучасних вантажоперевезеннях використовуються тільки міцні й герметичні контейнери, які насамперед допоможуть доставити товар в кінцеву точку в цілісності.

Контейнерні перевезення можуть здійснюватися наступними способами: сухопутним (автомобільний, залізничний), водним (морський, річковий) та повітряним транспортом.

Контейнерна система перевезень передбачає певний ряд переваг, які говорять про користь використання контейнерів у перевезеннях. Все це описано у таблиці 1, у якій наведені усі основні переваги й недоліки цієї системи [2].

Таблиця 1

Основні переваги й недоліки контейнерних перевезень

Переваги	Недоліки
Низька вартість перевезення	Швидкість перевезення обмежена
Перевезення великої кількості вантажів	Жорстка прив'язаність до погодних умов
Економічна доцільність	Обмежена кількість типів перевезення контейнерів для перевезення вантажів
Можливість перевезення вантажу між континентами	
Упаковка вантажу в контейнер	

Що ж до України, то тут наявні всі види контейнерних перевезень, але варто зауважити, що чільне місце займають контейнерні перевезення морським транспортом. Протягом двох останніх років, морські перевезення (як одні з найдешевших) в Україні демонструють виключно позитивну динаміку (тобто, стабільне зростання). Проаналізувавши структуру контейнерних перевезень, можна побачити, що імпорт складає 51,8%, а експорт - 48,2% [4].

В Україні, морські контейнерні перевезення здійснюють тільки 3 порти, при тому, що тільки чотири з усіх шести контейнерних терміналів здійснюють перевалку контейнерів. Найголовнішими контейнерними терміналами являються наступні:

- Найбільшим та незаперечним лідером на ринку являється контейнерний термінал Одеса. За перший квартал 2019 року він збільшив свій контейнерообіг аж на 27,5%. Досягти такого результату вдалося за допомогою

залучення нових контейнерних ліній та нарощенню контейнерних перевезень з країн Азії (насамперед з Китаю);

- За незаперечним лідером одразу ж знаходиться Бруклін Київ Порт. Він являється другим в Україні терміналом за обсягами контейнерообігу. Його частка на ринку складає третину усього контейнерного потоку;

- В порту «Південний» знаходиться контейнерний термінал ТІС КТ, який збільшив свої контейнерні перевезення на 15,7%.

- 16,4% на українському ринку становить частка Чорноморського рибного порту. В першому ж кварталі морські контейнерні перевезення збільшилися на 7,4% в порівнянні з 2018 роком [4].

На основі, вище описаного, можна зробити гістограму кількості оброблених TEU за перший квартал 2019 року (рис.1).

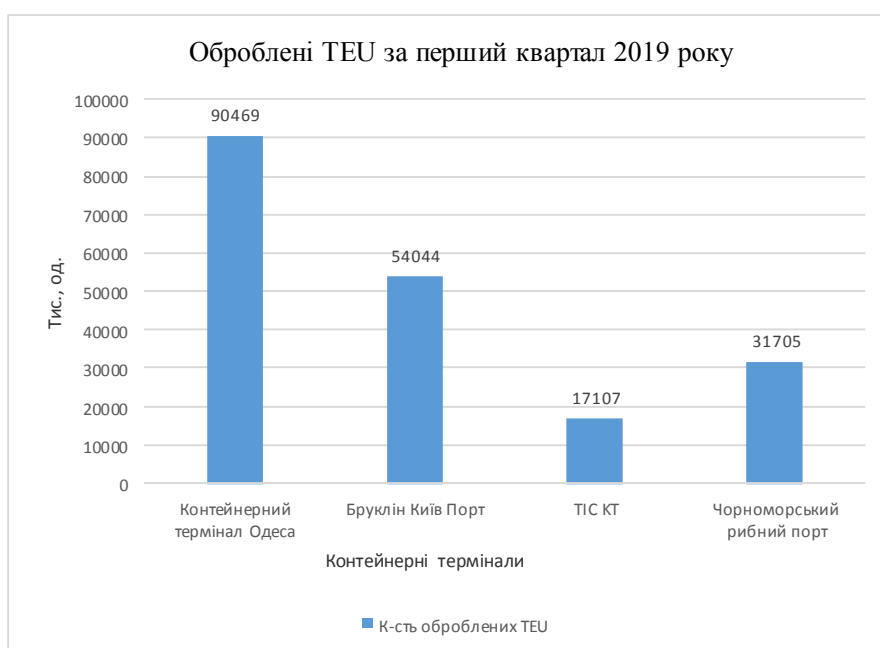

Рис. 1. Гістограма кількості оброблених TEU¹

Відповідно до статистики, яка наведена вище, можна сказати, що морські контейнерні перевезення в Україні мають певні тенденції і перспективи розвитку. По – перше, впровадження сучасних технологій для обробки контейнерних вантажів. По – друге, зростання українського експорту (той, що відправляється тільки в контейнерах). По – третє, з досить високою ймовірністю можуть взяти в оренду торговий порт «Чорноморськ» Hutchison Ports, що для країни є досить перспективним [4].

Враховуючи все вищесказане, можна зробити наступні висновки:

- контейнерні перевезення є одними з найперспективніших видів перевезення вантажів;

¹ TEU – двадцятифутовий еквівалент (умовна одиниця вимірювання місткості вантажних транспортних засобів) [5].

- в Україні за останні роки спостерігається позитивна динаміка (тобто стабільне зростання) використання контейнерних перевезень;

- основною проблемою якісного та ефективного здійснення контейнерних перевезень є малопотужна транспортна інфраструктура та недостатній обсяг інвестицій.

Література

1. Контейнеризация перевозок. URL: <https://studfile.net/preview/8165678/> (дата звернення: 9.11.2020).
2. Контейнерні перевезення та параметри морських контейнерів. URL: <https://cutt.ly/7gBFaSV> (дата звернення: 9.11.2020).
3. Контейнерные перевозки: современное состояние, проблемы и перспективы развития. URL: <https://studfile.net/preview/8164738/> (дата звернення: 9.11.2020).
4. Морські контейнерні перевезення в Україні зберегли позитивну тенденцію. URL: <https://www.cargo-ukraine.com/uk/morski-kontejnerni-perevezennya-ukrayina/> (дата звернення: 9.11.2020).
5. CIRCA. Glossary: TEU (Twenty-foot Equivalent Unit). The European Commission (2008) // *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Двадцятифутовий_еквівалент (дата звернення: 10.11.2020).

ЩОДО ВПЛИВУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАТОРУ НА ЙМОВІРНІСТЬ СКОЄННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПОДІЇ

В.О. Бородай, магістранка 2 курсу Навчально-наукового Інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

Н.У. Гюльєв, професор кафедри транспортних систем і логістики, д.т.н., професор

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Відставання розвитку вулично-дорожньої мережі міста від розвитку рівня автомобілізації призводить до збільшення щільності дорожнього руху. З'являються довгі черги автомобілів на перехрестях, особливо в періоди «пік». Це призводить до збільшення часу поїздки, що негативно позначається на психофізіології водія і погіршенні його функціонального стану. При цьому значно зростає роль організації дорожнього руху, яка полягає в поділі потоків міста в просторі і часі [1].

Найбільш значущі фактори, що впливають на функціональний стан водія під час руху наступні: тривалість поїздки; стан дорожнього покриття; інтенсивність руху; наявність транспортних заторів; кількість перехресть; час

доби; погодні умови; комфортабельність автомобіля; число пішохідних переходів [2]. Вони були отримані шляхом анкетного опитування водіїв і експертних оцінок. Найбільш значущим чинником, що негативно впливає на стан водія, виявився затор.

Фактори, що впливають на функціональний стан водія в умовах транспортного затору виявилися наступні: вік водія; стаж роботи водія; тип нервової системи; кількість смуг на дорозі; комфортабельність автомобіля; тривалість перебування у заторі; величина стану водія перед затором [3].

Величина функціонального стану водія визначається показником активності регуляторних систем організму за методом Баєвського Р.М. [4].

Зміна функціонального стану людини впливає на ступінь його стомлюваності і на рівень працездатності. Погіршення стану водія призводить до порушення його психофізіологічних властивостей. Водії немаршрутних транспорту, які складають до 90% транспортного потоку, відчувають дефіцит часу на поїздку внаслідок затримок в транспортних заторах, особливо в ранковий період «пік» [5].

Імовірність виникнення дорожньо-транспортної пригоди після виходу з транспортного затору полягає в тому, що водій починає неадекватно реагувати на дорожньо-транспортну ситуацію. Це проявляється в тому, що при певному рівні психоемоційної напруженості, водій приймає неправильні дії після виходу з затору. Внаслідок цього, водієм може бути неправильно оцінена дорожня обстановка і його дії можуть призвести до дорожньо-транспортної пригоди.

Література

1. Хомяк Я. В. Организация дорожного движения : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1986. 271 с.
2. Гюлев Н. У. Оценка значимости факторов, влияющих на функциональное состояние водителя. *Вестник Национального технического университета «ХПИ»*. 2011, №10. С. 140–144.
3. Гюлев Н. У. Модель влияния транспортного затора на функциональное состояние водителя. *Восточно-европейский журнал передовых технологий*. 2011. Т.2/6(50). С. 73–75.
4. Баевский Р. М., Кириллов О. Н., Клецкин С. З. Математический анализ изменений сердечного ритма при стрессе : монография. Москва : Наука, 1984. 222 с.
5. Бабков В. Ф., Афанасьев М. Б., Васильев А. П. Дорожные условия и режимы движения автомобилей : монография. Москва : Транспорт, 1967. 227 с.

АНАЛІЗ МЕТОДІВ МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДЕЙ ПРИ ВИКОРИСТАННІ APL СИСТЕМИ

А.О. Боцман, студентка 1 курсу Навчально-наукового Інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

О.В. Россолов, к. т. н., доц. кафедри Транспортних систем і логістики

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Поряд з активним зростанням обсягів електронної торгівлі зростає попит на доставку «останньої милі». Очікується, що частка покупок через Інтернет у 2040 р. становитиме 95% [1]. Одним з життєздатних та ефективних рішень для задоволення такого попиту з точки зору міського сталого розвитку є використання системи автоматичних пристроїв для видачі замовлень (automated parcel locker - APL), або поштоMATів.

Реалізація APL системи, як і будь-якого інших логістичних рішень, потребує розуміння поведінки (дій та цілей) зацікавлених сторін, що беруть участь у міських вантажних перевезеннях, та взаємодію між ними [2]. Щодо доставки «останньої милі» з використання автоматизованих шафок, існує декілька зацікавлених сторін – це інтернет-магазини, перевізники, поштоMATи та кінцеві споживачі, що замовили товар через Інтернет [3]. Поведінка людей є найбільш непередбачуваною та носить не завжди раціональний характер, що пояснюється їх соціальною природою походження. Головна ціль кінцевих споживачів отримати своє замовлення при мінімальних витратах коштів на доставку та подолати для цього мінімальну відстань.

Одним із методів вивчення поведінки зацікавлених сторін є агенто-орієнтоване імітаційне моделювання (agent-based simulation models - ABSM). В порівнянні з іншими методами імітаційного моделювання, агентний підхід зосереджується на індивідуальних учасниках системи, а не орієнтується на процеси. Ключовим поняттям агенто-орієнтованої моделі є поняття агенту, що являє собою автономну систему із визначеною метою, здатну сприймати, міркувати, діяти, а також взаємодіяти з іншими агентами [4]. ABSM, що використовуються для представлення поведінки декількох агентів у децентралізованій системі, зазвичай називаються мультиагентними системами (multi-agent systems – MAS). Такі системи можливо використовувати у двох парадигмах: як мультиагентну систему прийняття рішень або як мультиагентну систему моделювання [3]. В першому випадку, агенти, що відносяться до системи, повинні приймати спільні рішення на основі деяких усталених механізмів. З іншого боку, агент приймає індивідуальне рішення виходячи із ряду різноманітних факторів, що є максимально наближеним до реаліїв.

Побудова агентної моделі передбачає закладення інформації про дії агентів, можливі стани, впливаючі фактори та взаємодії з іншими в системі з

подальшою імітацією системи. Використання інтегрованих програмних середовищ спрощує та розширює можливості моделювання поведінки агентів. Однією із поширеніших платформ для моделювання є AnyLogic, що дозволяє використовувати агенто-орієнтований підхід в комбінації з дискретно-подієвим підходом чи системною динамікою. Інтеграції цих методів дозволяє відтворити повне уявлення про систему з деталізацією процесів та динамік. Також, програмне забезпечення має функцію під назвою «найближчий агент», яка може бути використана, наприклад, для ідентифікації найближчого агента «поштомат» щодо місцезнаходження агента «клієнт» [3]. Аналогічними, проте менш функціональними, є платформи NetLogo, SimMobility, Matsim, що також використовуються для імітаційного моделювання.

Отже, метод агентно-орієнтованого моделювання є достатньо гнучким, дозволяє виконати симуляцію, реалізувати подальші сценарії, на основі чого розробити заходи щодо покращення логістики «останньої» милі.

Література

1. UK Online Shopping and E-Commerce Statistics for 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nasdaq.com/>
2. Taniguchi E., Thompson R. G., Yamada T. Emerging techniques for enhancing the practical application of city logistics models //Procedia-Social and Behavioral Sciences. – 2012. – Т. 39. – С. 3-18.
3. Alves R. et al. Agent-Based Simulation Model for Evaluating Urban Freight Policy to E-Commerce //Sustainability. – 2019. – Т. 11. – №. 15. – С. 4020.
4. Schroeder S. et al. Towards a multi-agent logistics and commercial transport model: The transport service provider's view //Procedia-Social and Behavioral Sciences. – 2012. – Т. 39. – С. 649-663.

ОЦІНКА ПРОДУКТИВНОСТІ РОБОТИ МАРШРУТІВ МІСЬКОГО ПАСАЖИРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО РАЙОНУ м. ХАРКОВА

К.А. Бочарнікова, студентка 2 курсу освітнього рівня магістр Навчально-наукового інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

К.Є. Вакуленко, к.т.н., доцент кафедри Транспортних систем і логістики

Н.А. Соколова, асистент кафедри Транспортних систем і логістики

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Шевченківський район міста Харкова охоплює як спальні райони міста, так і центральну його частину. Побудова нових станцій метро призвела до перерозподілу пасажиропотоків, потреби в удосконаленні маршрутної мережі

та розгляді продуктивності роботи маршрутів міського пасажирського транспорту [1].

Проаналізовано дослідження та методи удосконалення організації пасажирських перевезень, розглянуто підходи щодо визначення продуктивності транспортних засобів на маршрутах та методи її підвищення [1-7].

Зроблено аналіз пасажиропотоку, створена топологічна схема району, охарактеризовано ланки мережі [7].

За допомогою програмного забезпечення [7] було оцінено параметри існуючої маршрутної мережі та визначено, що деякі транспортні райони на існуючій мережі не обслуговуються, тому було запропоновано організацію нових маршрутів. Також на основі аналізу маршрутної мережі було вирішено організувати два підвізних маршрути від вул. Ключківська (Інститут протезування) до станції метро «Перемога» та від вулиці Букова до станції метро «23 Серпня».

Для існуючої та запропонованої маршрутної мережі проаналізовано показники роботи маршрутів та визначена їх продуктивність. Аналіз залежності продуктивності від показників роботи маршрутів здійснено через побудову характеристичних графіків.

При порівнянні існуючої маршрутної мережі Шевченківського району м. Харкова та запропонованої зроблено висновок, що продуктивність для запропонованої маршрутної мережі на відміну від існуючої збільшилась, а критерій ефективності зменшився, що свідчить про доцільність запропонованих заходів.

Література

1. Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.city.kharkov.ua/>
2. Вакуленко К. Є. Управління міським пасажирським транспортом : навч. посібник / К. Є. Вакуленко, К. В. Доля ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 257 с.
3. Sustainable urban mobility and public transport in unese capitals / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unece.org/>
4. Гюлев Н. У. Выбор рационального количества автобусов на маршрутах города с учетом влияния человеческого фактора: Дисс. канд. техн. наук: 05.21.01. – Харьков : ХАДИ, 1993. – 174 с.
5. Lam, W. H. K. A stochastic user equilibrium model for congested transit networks / W. H. K. Lam, Z. Y. Gao, K. S. Chan, H. Yang // Transportation Research Part B : Methodological. – 1999.
6. Демчук І. А. Аналіз методів та моделей розрахунку обсягу пасажирських кореспонденцій / А. Б. Білоус, І. А. Демчук // Восточно Европейский журнал передовых технологий. – 2014. – № 3(3).
7. Доля В. К. Пасажирські перевезення: підручник / В. К. Доля. – Харків : «Вид-во «Форт», 2011. – 504 с.

ОЦІНКА ПАРАМЕТРІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ МАРШРУТНОЇ СИСТЕМИ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ПАСАЖИРІВ У НОВОБАВАРСЬКОМУ РАЙОНІ М. ХАРКОВА

Д.О. Ващенко, студентка 2 курсу освітнього рівня магістр Навчально-наукового інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

К.Є. Вакуленко, доцент кафедри Транспортних систем і логістики
Н.А. Соколова, асистент кафедри Транспортних систем і логістики

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Удосконалення роботи пасажирського транспорту є завжди актуальним питанням. Для збереження міцних позицій громадського транспорту в системі міського транспорту муніципальні органи міста та транспортні підприємства повинні забезпечити надійність, зручність та привабливість системи для мешканців міста, тому було проаналізовано останні дослідження щодо організації міських пасажирських перевезень, а також проведено аналіз методів удосконалення організації перевезень пасажирів. Виділено основні недоліки існуючої організаційної структури транспортних послуг у містах та п'ять основних етапів розробки маршрутної системи [1-4].

Одним з основних напрямків удосконалення системи перевезення пасажирів є маршрутизація [1-4]. За допомогою програмного забезпечення розроблено маршрутну мережу. Вихідними даними для проведення розрахунків є ємності транспортних районів і відстані між вузлами транспортної мережі [3]. Надано характеристику об'єкта дослідження, сформована топологічна схема Новобаварського району м. Харкова, на якій сформовані транспортні сполучення [5].

Для визначення залежності зміни характеристик функціонування маршрутної мережі Новобаварського району м. Харкова розглянуто зміну маршрутної мережі за рахунок організації нових підвізних маршрутів та подальшої модифікації маршрутної мережі за мінімумом критерію ефективності за допомогою програмного забезпечення. Проведено порівняльний аналіз показників функціонування існуючої та запропонованої маршрутної мережі, виходячи з якого можна зробити висновок, що впровадження підвізних маршрутів з віддалених зупинок: Липовий Гай, селище Лідне, Завод «Надія», селище «Перемога», Парк «Юність» до станцій метрополітену «Холодна гора», «Південний вокзал» та «Майдан Конституції» є доцільним та сприятиме покращенню транспортного обслуговування населення Новобаварського району м. Харкова.

Література

1. Ceder A. Public transit planning and operation: theory, modeling and practice / A. Ceder. – Oxford : Elsevier. – 2007. – 626 p.
2. Вакуленко К. Є. Управління міським пасажирським транспортом : навч. посібник / К. Є. Вакуленко, К. В. Доля ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 257 с.
3. Доля В. К. Пасажирські перевезення: підручник / В. К. Доля – Харків : «Вид-во «Форт», 2011. – 504 с.
4. Лежнева О. І. Організація перевезень пасажирів у містах : навчальний посібник / О. І. Лежнева – Харків : Точка, 2010. – 311 с.
5. Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету, Новобаварський район / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.city.kharkov.ua/uk/gorodskaya-vlast/ispolnitelnyie-organy/rajonnyie-administraczii/oktyabrskij-rajon/o-rajone.html>

ОЦІНКА ВПЛИВУ ПОКАЗНИКІВ РОБОТИ МІСЬКИХ МАРШРУТІВ НА ЗНИЖЕННЯ ДОХОДУ ПАСАЖИРА

Ю.Р. Ветушка, студентка 2 курсу освітнього рівня магістр Навчально-наукового інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

К.Є. Вакуленко, к.т.н., доцент кафедри Транспортних систем і логістики

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Показники роботи маршрутів міського пасажирського транспорту впливають на функціональний стан і ступінь втомлюваності пасажирів, що призводить до зниження рівня його працездатності і, як результат, на зниження його доходів. В межах роботи досліджено характеристики автобусного маршруту № 276е та тролейбусного маршруту № 46 [1], розглянуті рекомендовані критерії вимірювання якості послуг громадського транспорту, запропоновані Європейським комітетом зі стандартизації (стандарт EN 13816) [2], та проведено опитування пасажирів щодо якості перевезень на маршрутах міського пасажирського транспорту з метою виявлення факторів, що впливають на задоволеність транспортними послугами. До факторів, що підлягали дослідженню, віднесено: доступність, інформативність, клієнтоорієнтованість, комфорт та безпека руху, екологічний вплив.

В результаті дослідження було отримано, що метою поїздки на даних маршрутах для 68,3% з опитуваних пасажирів є робота та навчання. 92,1% пасажирів вважають не комфортним пересування на маршрутах в години «пік», а 65,1% – вказали на дещо завищений інтервал руху на маршрутах. Кожен третій опитуваний вважає недостатньою або відсутньою актуальну інформацію

про маршрути, а 50,8% пасажирів вважають аварійним технічний стан транспортних засобів. При цьому тролейбусний маршрут № 46 обирають частіше (61,9% з опитуваних), автобусний маршрут № 276е – тільки 38,1%.

За методикою Гюлева Н. У. [3] було визначено зміну функціонального стану (ФС) пасажира в періоди очікування і в кінці поїздки й розраховано значення зниження доходу пасажира внаслідок транспортного пересування. Отримані значення свідчать, що під час користування маршрутами пасажир здебільшого знаходиться у доброму стані, однак, якщо розглядати стан пасажира під час користування маршрутами на напружених перегонах, його ФС значно змінюється [4].

Розрахунки зниження доходу внаслідок транспортного пересування проводились як для середньостатистичних (працюючих) пасажирів, так і для інших соціальних груп (студентів, пенсіонерів та безробітних). Визначення зниження доходу пасажира проводилось виходячи з економічної оцінки пасажиро-години позаробочого часу (вартість вільного часу людини). Значення зниження доходу середньостатистичного пасажира в результаті пересування на автобусному маршруті № 276е в прямому напрямку становить 68,70 грн., в зворотному напрямку 58,66 грн., а на тролейбусному маршруті № 46 в прямому напрямку – 57,75 грн., в зворотному – 62,29 грн.

Одним із напрямків удосконалення роботи маршрутів є визначення оптимальної кількості транспортних засобів для роботи на маршрутах відповідно до пасажиропотоків, що призводить до зменшення часу очікування, коефіцієнта використання пасажиромісткості і, як наслідок, до підвищення якості обслуговування.

Література

1. Сайт «Харків транспортний» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gortransport.kharkov.ua/>
2. Comité Européen de Normalisation. EN 13816, Transportation – Logistics and services – Public passenger transport – Service quality definition, targeting and measurement. Brusel: Comité Européen de Normalisation. – 2002.
3. Гюлев Н. У. Выбор рационального количества автобусов на маршрутах города с учетом влияния человеческого фактора: дисс. канд. техн. наук: 05. 22. 01 / Низами Уруджевич Гюлев. – Харьков, 1993. – 180 с.
4. Доля В. К. Пасажирські перевезення: підручник / В. К. Доля – Харків : «Вид-во «Форт», 2011. – 504 с.

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ У МІСТІ ЧЕНСТОХОВА

О.О. Дяченко, студентка 2 курсу Навчально – наукового інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

А.С. Галкін, к.т.н., доцент кафедри Транспортних технологій і логістики

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Вступ. COVID-19 інтенсивно трансформував світові тенденції. Електронна комерція стала джерелом заміни і вважається найвищою в цьому стані, а електронна роздрібна торгівля надає товари, які зазвичай споживачі купують у супермаркеті традиційно.

Актуальність проблеми. Пандемія змінила життя людей і завдала шкоди світовій економіці. Хоча довгострокові наслідки COVID-19 ще належить визначити, його безпосередній вплив на роздрібну торгівлю є значним. Роздрібні торговці основними товарами, такими як продукти харчування, та охорони здоров'я відчують підвищений попит на обслуговування споживачів, в той час як стикаються з проблемами інвентаризації, управління ланцюгами постачань, доставки і підтримки їх об'єкта в безпечному середовищі.

Аналіз літератури. За оцінками експертів, пандемія змінила споживчу поведінку покупців не лише у короткостроковій, а й у довгостроковій перспективі. Значної зміни зазнає сам споживач – в 118 умовах соціального дистанціювання прискорено формується “споживач 4.0”, який організовує і бере участь у відеоконференціях через онлайн-платформи, ще частіше замовляє товари онлайн, в тому числі й ті, які до цього купував виключно офлайн, починає користуватись цифровими послугами, до яких раніше відчував недовіру [1]. Оскільки 52% споживачів намагаються застосувати соціальне дистанціювання, зараз більше людей купують в Інтернеті все більшу кількість нових категорій товарів. Отже, мова йде не лише про швидке зростання обсягів покупок в Інтернеті, а про характер цього попиту [2]. COVID-19 має значний вплив на електронну комерцію у світі, а в деяких випадках і негативний вплив, але загальна електронна комерція швидко зростає через вірус. COVID-19 змусив клієнтів користуватися Інтернетом і вводити це у звичку в їх повсякденному розпорядку [3]. Крім того, багато розв'язань, з якими стикаються роздрібні торговці в електронній комерції, такі як подовження терміну доставки, труднощі, з якими стикається контроль руху, соціальна дистанція та блокування [4]. Для багатьох підприємств така трансформація відкриває нові шанси. Водночас набуті цифрові навички споживачів та розширений онлайн-досвід позначатимуть і підвищення їхніх очікувань і вимог щодо прозорості підприємств та всього ланцюга постачання. І до таких нових звичок і запитів споживачів компанії мають готуватись ще під час кризи, яка

здатна не лише стати каталізатором трансформаційних перетворень в самих підприємствах, а й усунути опір персоналу таким змінам, який зазвичай супроводжує і стримує нововведення [1].

Метою дослідження є визначення впливу пандемії COVID-19 на поведінку споживачів у м. Ченстохова.

Висновки. Для встановлення зміни попиту кінцевими споживачами з традиційних магазинів до електронної комерції у м. Ченстохова було проведено опитування щодо використання електронної комерції за допомогою Google Forms в якому брали участь студенти та викладачу Ченстоховської Політехніки. Результати опитування показали, що кількість людей, що замовляє доставку товарів на дім (адресну доставку) зросла на 12% порівнюючи з ситуацією до епідемії, також, у 88% респондентів зросли обсяги замовлень через інтернет. Найбільший значимих здвигів зазнав попит на їжу, одяг та товари для дому.

Література:

1. Bhatti A. et al. E-commerce trends during COVID-19 Pandemic // International Journal of Future Generation Communication and Networking. – 2020. – Т. 13. – №. 2. – С. 1449-1452.
2. Robertson Thomas S., Hamilton Ryan, Jap Sandy D. Many (Un)Happy Returns?. The Changing Nature of Retail Product Returns and Future Research Directions. Journal of Retailing. 2020;96(June (2)):172–177.
3. Abdullah Niazi, M. A., Ariba Shahid, Hassan Naqvi. (2020). The pandemic is e-commerce's time to shine. But will it last?, from <https://profit.pakistantoday.com.pk/2020/05/04/the-pandemic-ise-commerces-time-to-shine-but-will-it-last/> ????????
4. Bhatti, A., Saad, S., & Gbadebo, S. M. (2018). Convenience Risk, Product Risk, and Perceived Risk Influence on Online Shopping: Moderating Effect of Attitude. Science Arena Publications International journal of Business Management, 3(2), 1-11.

ПЛАНУВАННЯ ЯКОСТІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ У МІСТАХ

Є.В. Кирилюк, аспірант кафедри транспортних технологій та менеджменту

Т.М. Меленчук, д.т.н., завідувач кафедри транспортних технологій та менеджменту

Одеська державна академія технічного регулювання та якості

Пасажи́рські перевезення суттєво впливають на соціальну, екологічну та виробничу сфери функціонування міста, що визначає умови конкуренції для перевізників різних форм власності. Серед переліку проблем розвитку та

функціонування міст особливе значення має розробка системи забезпечення відповідного рівня безпеки та якості перевезення пасажирів [1]. При впровадженні системи якості великою проблемою для перевізників, органів контролю і мешканців міст є відсутність розробленої єдиної методології оцінки якості перевезення пасажирів.

Існуючі методи оцінки якості перевезення пасажирів як параметри використовують складові витрат часу пасажирів на пересування та показники умов цього пересування [2, 3]. Однак, планування якості технологічного процесу перевезення пасажирів повинно базуватися на параметрах даного процесу. Для планування якості технологічного процесу перевезення пасажирів доцільно як показники використовувати параметри даного процесу. Крім того, доцільно враховувати можливість додаткового фінансування транспортних підприємств для компенсації витрат на досягнення рівня якості, якого вимагає влада міста.

Виходячи з цих положень було запропоновано інтегрований показник якості перевезення пасажирів на маршруті міського пасажирського транспорту, який включає фактичні та раціональні значення довжини перегону, інтервалу руху, технічної швидкості та кількості пасажирів в салоні транспортного засобу.

Досягнення раціональних значень параметрів технологічного процесу можливо за рахунок додаткового фінансування транспортних підприємств. Додаткове фінансування можливо за рахунок державних дотацій або шляхом визначення відповідного тарифу, який би компенсував додаткові витрати на підвищення якості. Існуючий стан економічного розвитку країни не дозволяє перевізникам розраховувати на додаткові державні дотації. Внаслідок цього, реально транспортні підприємства можуть отримувати додаткове фінансування для підвищення якості транспортного обслуговування тільки за рахунок підвищення тарифу на перевезення. Підвищення тарифу призводить до зменшення обсягів перевезень пасажирів і, як наслідок, зменшення доходів від перевезень. При цьому, залежність якості перевезення пасажирів від витрат на його виконання має нелінійний характер. Зменшення прибутку транспортних підприємств повинно компенсуватися муніципальною владою для забезпечення відповідної якості перевезення. Внаслідок цього, система оцінки якості перевезення пасажирів у містах повинна враховувати можливості муніципальної влади фінансово забезпечувати той рівень якості, який вона бажає досягнути.

Література

1. Якунина Н. В. Методология повышения качества перевозок пассажиров общественным автомобильным транспортом / Н. В. Якунина. Дисс. на соиск. уч. степени докт. техн. наук.: 05.22.10. – Оренбург: Оренбургский государственный университет. – 2014. – 354 с.

2. Пассажи́рские автомоби́льные перево́зки / [В. А. Гудков, Л. Б. Миротин, А. В. Вельможин, С. А. Ширяев]. – Москва: Горячая линия –Телеком, 2006. – 448 с.
3. Курганов В. М. Логистика. Управление автомобильными перевозками. Практический опыт / В. М. Курганов. – Москва: Книжный мир. 2007. – 448 с.

РОЗВИТОК ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В. В. Коломієць, студентка 6 курсу факультету програмної інженерії та бізнесу

Л. Л. Носач, к. е. н., доцент кафедри економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин

*Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

В умовах глобалізації спостерігається поглиблення взаємодії національних економік, що призводить до збільшення попиту в обслуговуючих галузях виробництва, зокрема, таких як транспортна галузь.

Транспорт є однією з найважливіших галузей економіки, що сприяють поглибленню інтеграційних процесів. Тому особливо актуальним є дослідження розвитку транспорту та відповідної інфраструктури [1].

Формування транспортних систем відбувалося в рамках національних економічних систем. До лідерів глобального транспортного ринку відносять:

- США – 23% світової транспортної системи;
- Країни Європи – 19%;
- Китай – 15%.

У країнах, що розвиваються транспортна система відображає загальну систему господарювання. У них транспорт є сполучною ланкою між районами видобутку сировини і місцями його відправки, таким чином, підкреслюючи експортне орієнтування національної економіки.

У загальній структурі обороту вантажів лідером є морський транспорт – на його частку припадає 62% всіх перевезених вантажів. Наступними і менш значущими за обсягом перевезених вантажів є залізничний транспорт (16%), трубопровідний (11%), автомобільний (8%), внутрішній водний транспорт (2%) і повітряний транспорт (1%). Що стосується пасажирообороту, то 71% обробляється автомобільним транспортом, 18% – авіатранспортом, 10% – залізничним та близько 1% – повітряним транспортом [2].

На сьогодні, одним з найбільш швидко зростаючих ринків вважається ринок телекомунікацій: у 2019 році обсяги ринку становили 1,683 трлн. дол. США, що на 1,57% більше ніж в 2018 році – 1,657 трлн. дол. США. Експерти, орієнтуючись на щорічно зростаючий попит на послуги передачі даних,

прогнозують й подальше зростання сфери телекомунікаційних послуг. При цьому, у структурі світової виручки від телекомунікаційних послуг найбільша частка належить мобільному зв'язку та Інтернету – 52% та фіксованому ширококутовому зв'язку – 21%. Обсяги послуг мобільного стільникового зв'язку та Інтернету постійно зростають, а обсяги послуг в сфері фіксованого зв'язку неухильно скорочуються [3].

Сучасні телекомунікаційні компанії створили інфраструктуру, яка дозволяє надсилати дані в будь-яку точку світу. Найбільшими компаніями в секторі є бездротові оператори, супутникові компанії, кабельні компанії та постачальники послуг Інтернету.

Лідерами в телекомунікаційному секторі вважають:

- США – 30% світового сектору телекомунікацій;
- Великобританія – 13%;
- Японія – 11%;
- Китай – 6%.

Не дивно, що країни з найбільшим представництвом у цьому секторі також є найбільшими та найбагатшими економіками. Розвинена економіка створює попит на продукти та послуги телекомунікаційного сектора. На ринках більшості з перелічених великих телекомунікаційних економік переважають два або три основні гравці [4].

Системи транспорту та телекомунікацій взаємозамінні та взаємодоповнюючі. В теорії існує можливість замінити транспорт розвинутим засобом зв'язку, але в реальності транспортна інфраструктура та телекомунікації більше взаємодіють між собою. Так, продуктивний розвиток транспортної інфраструктури був би неможливим без телекомунікацій, які є важливою складовою розвинутої транспортної структури – від залізничного транспорту (при двобічному русі по одній колії) до авіаційного (при керуванні польотами). Тобто, можна стверджувати, що розвиток однієї галузі може привести до зростання іншої.

Разом з тим, в системах транспорту та телекомунікацій існує числений ряд недоліків у розвитку, вирішення яких, в подальшому, неможливе без комп'ютеризації та діджиталізації сегменту.

Отже, транспортна інфраструктура та телекомунікації є необхідними складовими людського існування, вони важливі для використання досягнень науки та техніки, для розвитку національної економіки та міжнародних економічних відносин. Необхідність формування світової глобальної інфраструктури в якій будуть поєднуватися і взаємодоповнюватися транспортна інфраструктура та телекомунікації, в сучасних умовах домінування процесів інтернаціоналізації та регіоналізації світового господарства, стає необхідною складовою продуктивного розвитку світової економіки.

Література

1. Устенко М. О. Основні проблеми транспортної логістики. / М. О. Устенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2018. – №29. – С. 2-5
2. Єдина транспортна система: Підручник / під ред. В. Г. Галабурди. – К.: Транспорт, 2017.
3. Worldwide Spending on Telecommunications Services and Pay TV to Speed Up Slightly in 2018, According to IDC [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=prUS43809518>.
4. Garnham. Revisiting the Political Economy of Communication. TripleC: Communication, Capitalism & Critique. / Garnham, Nicholas, Christian Fuchs. – 2015. – С. 102–141.

РОЗРОБКА СЦЕНАРІЇВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ МІСТА БРОВАРИ

С.Е. Лифенко, студент 1 курсу Навчально-наукового Інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

О. В. Россолов, к. т. н., доцент кафедри Транспортних систем і логістики

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

На сьогоднішній день, збільшення пасажирських і вантажних перевезень, які обумовлені урбанізацією і індивідуалізацією тягнуть за собою серйозні проблеми, які пов'язані з комфортним і безпечним проживання населення в межах міста. До таких проблем можна віднести: транспортний шум, викиди вуглекислого газу, викиди твердих частинок і оксидів азоту, зростання транспортних витрат, викликаних заторами, збільшення ймовірності виникнення дорожньо-транспортних пригод.

Підвищення стимулювання жителів міста щодо вибору способу пересування в бік використання громадського транспорту та інших альтернативних видів транспорту може значно пом'якшити вплив на ефективність функціонування транспортної мережі міста [1]. Ефективним методом регулювання попиту і створення гнучкої транспортної системи в контексті сталого розвитку є застосування триєдиного підходу [2]: 1) покращення варіантів мобільності; 2) розвиток економічних заходів; 3) регулювання використання забудови і землі. Для реалізації такого підходу необхідно виважена багатокритеріальна оцінка, яка повинна базуватись одночасно на трьох сферах: соціальній, економічній та екологічній [3-5].

Метою даної роботи є зниження негативного впливу індивідуального транспорту на навколишнє середовище та часу пересування в межах міста за рахунок впровадження перспективного сценарію розвитку сталої міської мобільності. На основі поточного стану об'єкту дослідження формуються

альтернативні сценарії для досягнення триєдиного підходу. Для забезпечення реалізації такого підходу авторами [6] сформовано структурно-логічну схему (Рис. 1). Запропонований комплекс взаємозалежних дій, який включає в себе стандартні і уніфіковані моделі, дозволить легко генерувати декілька альтернативних сценаріїв та порівнювати кожен з них за різними показниками.

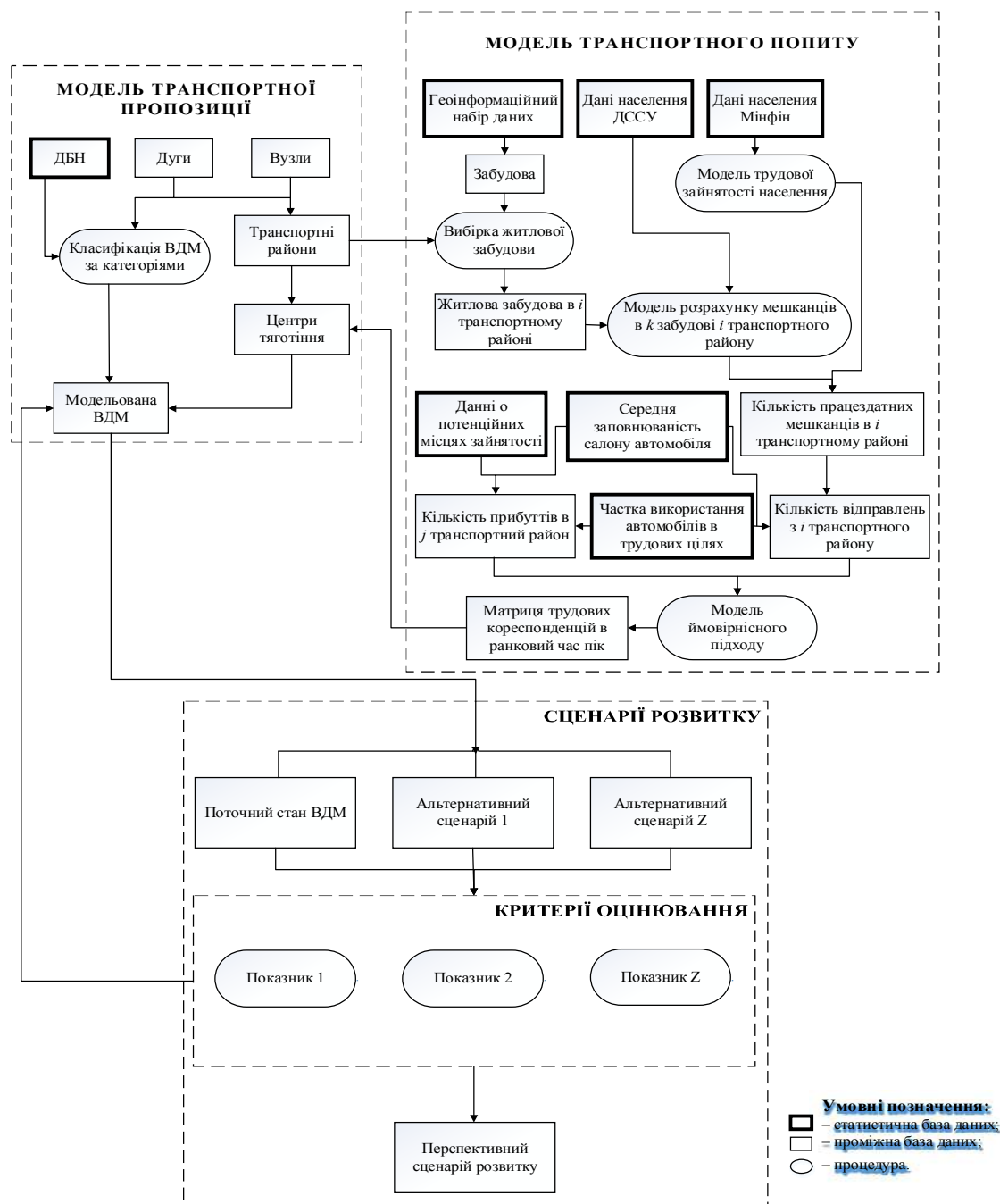

Рисунок 1 – Структурно-логічна схема

Практичне застосування запропонованого комплексу виконано на прикладі транспортної мережі м. Бровари. На основі геоінформаційного набору даних [7], моделі вірогідного підходу [8] та моделі транспортної пропозиції

побудованої в програмному продукті PTV Visum, було оцінено поточний стан транспортної мережі в ранковий період пік. (Рис. 2).

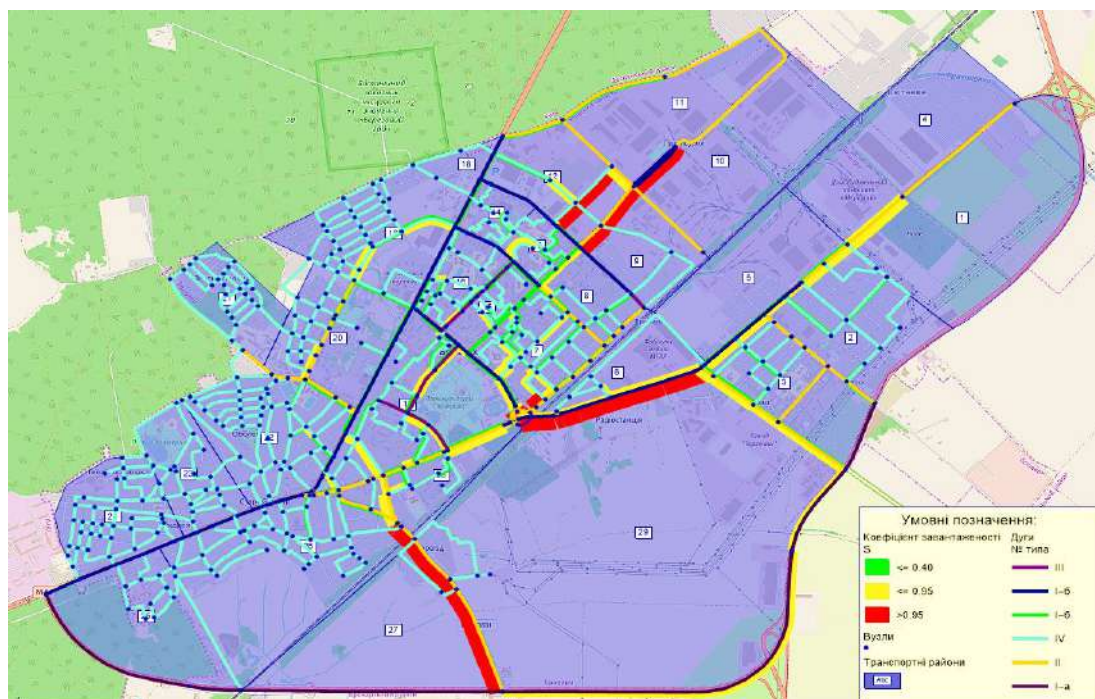

Рисунок 2 – Поточний стану транспортної мережі м. Бровари

За допомогою коефіцієнту завантаженості виявлено, що найбільш інтенсивний рух транспортних засобів спостерігається в центральній частині міста. Тому, увагу було сконцентровано саме на цій частині міста. Для забезпечення сталого розвитку міської мобільності для даної транспортної мережі розглянуто альтернативні сценарії організації дорожнього руху в центральній частині: 1) створення екологічної зони шляхом заборони в'їзду автомобільного транспорту; 2) зниження швидкісного режиму до 30 км/год. Імплементация сценаріїв передбачає також заходи реорганізації дорожнього руху (реверсивний рух, додаткова смуга руху) на найбільш завантажених ділянках, що дозволить значно підвищити ефективність функціонування транспортної мережі (табл.1).

Таблица 1 – Порівняльна характеристика

Критерій оцінювання	Поточний стан транспортної мережі	Сценарій 1	Сценарій 2
Середня швидкість автомобіля по мережі, км/год.	36,79	38,82	39,01
Середній час пересування автомобіля по мережі, хв.	8,67	8,07	7,78
Середня дальність поїздки автомобіля, км.	5,05	5,10	5,02

Економія часу поїздки одного автомобіля в ранковий час пік, хв.	-	0,88	0,60
Економія часу автомобілів в ранковий час пік, год.	-	78,87	116,13
Соціально-економічний ефект грн/рік	-	1322756	1947472
Валовий викид CO ₂ , ум. т/день	0,892	0,836	0,809
Екологічний ефект, ум. т/рік	-	209,06	202,33

На основі отриманих результатів встановлено, що зменшення швидкісного режиму до 30 км/год. в центральній частині міста відповідає найбільш перспективному сценарію так, як надає кращі результати.

Таким чином, сформований комплекс взаємозалежних дій можливо вважати основою для генерації альтернативних сценаріїв сталого розвитку міської мобільності.

Література

1. Persuasive Technologies for Sustainable Urban Mobility [Електронний ресурс] / [A. Evangelia, M. Babis, S. Johann та ін.]. – 2016.
2. Броддус, А. Управління попитом на транспортні послуги / А. Броддус, Т. Літман, Г. Менон. – Ешборн, 2009. – 129 с.
3. Pera V. Evaluation of sustainable urban mobility in the city of Thessaloniki [Електронний ресурс] / V. Pera, A. Sdoukopoulos, M. Pitsiava-Latinopoulou // Transportation Research Procedia 24:329-336. – 2017.
4. Prioritization by consensus of enhancements for sustainable mobility in urban areas [Електронний ресурс] / J.Curiel-Esparza, J. Mazario-Diez, J. Canto-Perello, M. Martin-Utrillas // Environmental Science & Policy. – 2016.
5. Yevdokimov Y. Sustainable Transportation System: A System Dynamics Approach [Електронний ресурс] / Yuri Yevdokimov.
6. Лифенко С. Е. Формування сталої транспортної системи міста шляхом впровадження заходів реорганізації дорожнього руху / С. Е. Лифенко, О. В. Россолов // Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції "Транспортні технології та безпека дорожнього руху" / С. Е. Лифенко, О. В. Россолов. – Запоріжжя: НУ "Запорізька політехніка", 2020. – С. 85–90.
7. Геоінформаційний набір даних [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://mapcruzin.com/free-ukraine-arcgis-maps-shapefiles.htm/>.
8. Горбачёв П. Ф. Моделирование спроса на услуги пассажирского маршрутного транспорта в крупных городах / П. Ф. Горбачёв, А. В. Россолов. - Харьков: Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, 2012. - 155 с.

СИСТЕМИ СУПУТНИКОВОГО ЗВ'ЯЗКУ ЯК РІЗНОВИД ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ЛОГІСТИЦІ

В. В. Носенко, студент 4 курсу Факультету транспорту, менеджменту і логістики

С. І. Гриценко, професор кафедри логістики НАУ, доктор економічних наук, професор

Національний авіаційний університет

Транспорт – це сфера матеріального виробництва, яка здійснює перевезення людей та вантажів. В структурі суспільного виробництва транспорт належить до сфери виробництва матеріальних послуг. Витрати на виконання транспортних операцій становлять до 50 % від суми загальних витрат на логістику.

Сучасні геоінформаційні системи є новим типом інтегрованих інформаційних систем, які включають методи обробки даних і володіють специфікою в організації та обробці даних.

Геоінформаційна система (ГІС) містить дані про об'єкти у формі їх цифрових зображень. ГІС-технологія об'єднує воєдино два різних типи даних.

Дані першого типу це просторові дані, які визначають форму і місце розташування об'єкта або явища. Їх можна розділити на векторні, що представляють географічні об'єкти за допомогою графічних примітивів (точок, ліній і полігонів), і просторові, які представляють географічний простір у вигляді регулярної матриці, що складається з однакових за розміром осередків.

Дані другого типу це атрибутивні, які містять додаткові відомості по географічному об'єкту, людей, які там проживають, іншу пов'язану з ним усну інформацію.

Просторові дані є основою для створення базової карти, атрибутивні надають цій карті необхідну специфіку.

ГІС останнього покоління, використовують нову об'єктно-орієнтовану модель геоданих. Вона забезпечує роботу з реальними об'єктами, а не просто з записами в базі даних і дозволяє налаштовувати об'єкти, заздалегідь задаючи методи управління ними.

Як правило, стандартні геоінформаційні системи підтримуються програмним, апаратним, інформаційним, нормативно-правовим, кадровим та організаційним забезпеченням.

ГІС за територіальним охопленням бувають:

- глобальні (global GIS);
- національні (national GIS), найчастіше мають статус державних;
- регіональні (regional GIS);
- локальні або місцеві ДВС (local GIS).

Сьогодні ГІС різного територіального охоплення є найперспективнішою інформаційною системою для розв'язання задач бізнесу та управління.

В їхньому використанні є дві тенденції:

- перша полягає в застосування безпосередньо геоінформаційних даних в різних додатках. Це вимагає вивчення користувачем основ геоінформатики. В результаті здійснення цієї тенденції з'явився новий напрям в бізнесі – геомаркетинг;

- друга полягає у створенні прозорих для користувача ГІС, що дає можливість йому оперувати відомими поняттями, не вдаючись до спеціальних знань в області геоінформатики. Це, з одного боку, полегшує освоєння і застосування ГІС для користувачів-неспеціалістів в геоінформатиці, але з іншого - робить їх дуже залежними від якості самої системи і від правильності її вибору для вирішення конкретних практичних завдань. Проблемна орієнтація ГІС визначається розв'язуваними в ній науковими і прикладними завданнями.

Активний розвиток дистрибуції, збільшення кількості складів і логістичних комплексів, широке впровадження сучасних логістичних технологій українськими компаніями з метою оптимізації витрат товарообігу і посилення ролі України як транзитної держави роблять вітчизняний ринок логістичних послуг одним з найперспективніших секторів економіки, що динамічно розвивається.

Розвиток логістики в сучасних умовах тісно пов'язаний з застосуванням інформаційно-навігаційних систем, які забезпечують можливості ефективного використання транспортних засобів з метою оптимального планування робіт та перевезень, оперативного контролю місцезнаходження об'єктів та стану бортових пристроїв, ефективного управління транспортними потоками. Вже зараз використання глобальних систем навігації є неофіційним стандартом руху транспортних засобів всіх передових транспортно-логістичних компаній світу та України: UPS, FedEx, TNT, DHL, Schenker, Spaarman GmbH, Militzer & Munch, Kuehne & Nagel, Panalpina, Geodis, FM – Logistic, Рапід, Орлан – Транс, Укрінтеравтосервіс, УДЦТС «Ліски» та інші.

Подібні системи дають можливість не лише «бачити» місцезнаходження вантажу на всій території земної кулі, а й надають ще цілу низку переваг, а саме:

- можливість точно планувати процес доставки, за необхідності втручаючись у процес перевезень;

- відслідковувати переміщення вантажів, стає легше планувати завантаженість своїх складських приміщень, чи взагалі продавати товар «з коліс» (багато фірм на Заході цю практику вже успішно впроваджують, працюючи без накопичувальних складів, що істотно зменшує витрати);

- підвищують ефективність роботи персоналу – як екіпажів транспортних засобів, так і менеджерів.

Ось, чому питання про можливість отримання інформації про місцезнаходження свого вантажу (а саме таку можливість надають інформаційно-навігаційні системи) є одним з переліку десяти контрольних

питань, які пропонується поставити потенційному перевізнику, щоб не помилитися у виборі транспортно-логістичної фірми з доставки товару [1].

Інформаційно-навігаційні системи в логістиці містять супутникові системи зв'язку (ССЗ). Вони були розроблені для задоволення потреб у зв'язку і супутникового доступу в Інтернет в будь-якій точці земної кулі. Системи супутникового зв'язку дозволяють користувачам отримати доступ до послуг зв'язку в першу чергу там, де використання наземних каналів не виправдано економічно або неможливо [2]. Їх виникнення пов'язане з тим, що засоби ультракоротких хвиль та коротких хвиль зв'язку не могли забезпечити надійний зв'язок диспетчера з транспортними засобами та постійний контроль їхнього руху. В них зв'язок з транспортним засобом здійснюється безпосередньо через супутник, тому зона зв'язку є надзвичайно широкою. Так, система «Euteltrucks» охоплює зону від Північного Льодовитого океану до Африки та від Атлантики до Уралу. З 2000 року зона її дії поширилася на схід і в перспективі охопить весь Сибір. В експлуатації системи, подібні «Euteltrucks», надійні, прості у поводженні та зручні. Зв'язок з транспортним засобом та спостереження за його рухом здійснюються безпосередньо в офісі транспортно-логістичної компанії або в диспетчерській службі автотранспортного підприємства. Але при цьому необхідно дотримуватися низки вимог, а саме:

- надійність доставки повідомлень;
- автоматичне визначення місця транспортного засобу;
- автоматичне отримання та збереження інформації;
- незначне споживання енергії;
- низька вартість;
- конфіденційність зв'язку;
- наявність текстового зв'язку;
- дистанційний контроль параметрів;
- сигнал тривоги в надзвичайних ситуаціях [3].

У транспортно-логістичних компаніях та на автотранспортних підприємствах, де використовують системи типу «Euteltrucks», ефективність використання рухомого складу зростає на 15–20 %. Такі результати забезпечують насамперед такі чинники: оптимальне планування, оперативне управління транспортними засобами, скорочення часу рейсу, отримання більшого числа фахівців, праця за умовою «точно в строк», праця із перечепленням, економія пального і моторесурсів, зниження страхових внесків – це лише основні чинники. Є ще велика кількість інших, які дають змогу досягти відчутних результатів. Досвід роботи як зарубіжних, так і українських транспортних компаній показує, що в сучасних умовах кошти, вкладені в систему зв'язку логістики і управління, приносять прибуток значно більший, ніж засоби, спрямовані лише на збільшення кількості рухомого складу без таких систем. Варто додати, що система Euteltrucks була запроваджена у 1992 році і має нині велику кількість мобільних терміналів, що експлуатуються в усьому світі. Так, тільки в Україні зареєстровано 100 терміналів.

Головними користувачами послуг супутникового зв'язку є корпорації з великою кількістю філій, державні галузеві підприємства газової і нафтової сфери, авіаційної і залізничної логістики, військові, поліція, медицина, а також приватні клієнти.

Отже, не існує універсальної системи, що здатна задовольнити всі вимоги користувача. Перевагу матимуть ті системи, в яких організовано швидку зміну дорожньої обстановки, аж до врахування інформації про затори на окремих ділянках транспортних магістралей. А у недалекому майбутньому передбачається поява супутникових навігаційних систем, що будуть в стані регулювати швидкість та інтенсивність руху транспорту у всіх великих містах світу.

Література

1. Орлан. Торговий випуск концерну «Орлан». Спецвипуск. – 2002, 8 жовтня. 4 с.
2. Системи супутникового зв'язку. URL <https://leater.com/ua/services/sistemi-suputnikovogo-zv-yazku>. (дата звернення 10.11.2020).
3. Вдовенко В. Спутниковая навигация в Украине. *Транспорт*. 2002. №35, С.52.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА РАХУНОК ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПОБУДОВИ МАРШРУТІВ

В. С. Одесюк, студентка 6 курсу механіко-машинобудівного факультету

Я.В. Літвінова, к.т.н., доцент кафедри управління на транспорті

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

На сьогодні ринок перевезень вантажів автомобільним транспортом характеризується стрімким розвитком. Перевага його використання, у порівнянні наприклад з перевезеннями залізничним та водним транспортом в тому, що може здійснюватися доставка вантажів від дверей до дверей. Подальше збільшення обсягів інтернет-продажів призводять до ще більшого попиту на вантажні перевезення. В результаті значно зрослих масштабів попиту, на ринку з'являються нові автотранспортні підприємства, які можуть конкурувати з його учасниками, що перебувають на ньому вже значний час. Посилення конкуренції призводить до підвищення якості послуг з перевезень вантажів для замовників, а для автотранспортних підприємств стає стимулом для пошуку нових ефективних шляхів зниження собівартості перевізного процесу. Одним з таких шляхів є розробка раціональних маршрутів доставки вантажів при використанні сучасних методів, що є значним резервом підвищення ефективності перевізного процесу та спонукає автотранспортні

підприємства до постійного пошуку економічно-обґрунтованих маршрутів доставки вантажів клієнтам та відповідних транспортних засобів.

Практика роботи автомобільного транспорту демонструє, що однією з перепон для побудови раціональних маршрутів перевезень різних вантажів є розгалужена мережа клієнтів з різними замовленнями за обсягом та за терміном доставки [1]. Для задоволення потреб клієнтів, доставку здійснюють за маятниковими та розвізними маршрутами, доволі часто з порожнім зворотнім пробігом, що призводить до зниження ефективності перевезень [2].

На погляд авторів, для підвищення конкурентоздатності автотранспортних компаній, необхідно використовувати підходи до побудови раціональних маршрутів, що ґрунтуються на основі теорії графів, інструментарії генетичних, жадібних алгоритмів тощо. Наприклад завдання пошуку оптимального маршруту можна вирішити при використанні мережевих моделей. Розв'язання таких моделей потребує застосування різних мережевих оптимізаційних алгоритмів. Найбільш популярним є алгоритм, що закладено у вирішення задачі пошуку мінімального кістякового дерева. Суть такої задачі полягає в тому, що система маршрутів, яка повинна сполучати сукупність населених пунктів за умови, що маршрут, який сполучає два населених пункти, може проходити через інші населені пункти [3]. Її вирішення дозволить отримати модель оптимізації доставки вантажів від виробника до замовників та дасть змогу мінімізувати витрати на транспортування вантажів у міжобласному сполученні, при наявності одного постачальника та мережі замовників.

Література

1. Нагорный, Е. В., Музылев Д. А. Стратегия формирования городских развозочных маршрутов на оперативный период с учетом неравномерности распределения спроса на специфические грузы. Восточно-Европейский журнал передовых технологий. 2009. 6/4 (42). С. 27-30.
2. Нагорный Е. В., Шуліка О. О. Вибір раціональної технології доставки целюлозно-паперової продукції в регіональному сполученні. Комунальне господарство міст. Серія : Технічні науки та архітектура. 2018. 140. С. 81-85. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kgm_tech_2018_140_16.
3. Головатюк М. П., Дацко М. В. Моделювання руху транспортних засобів з проміжним розвантаженням. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. пр. 2008. 18.8. С. 275-282.

НАПРУЖЕНИЙ СТАН ОБОЛОНКИ ГНУЧКОГО КОМПОЗИТНОГО ТЯГОВОГО ОРГАНА ВНАСЛІДОК ВЗАЄМНОГО ЗСУВУ ТРОСІВ

С.В. Онищенко, асистент кафедри будівельної, теоретичної та прикладної механіки

Д.Л. Колосов, завідувач кафедри будівельної, теоретичної та прикладної механіки, д.т.н., доц.

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Гумотросові стрічки та канати (рис. 1) використовують як транспортувальні та тягові органи підйомних машин, потужних конвеєрів в різних галузях. На підйомних машинах вони навантажені силами розтягу, а на конвеєрах – переважно такими силами. Підбором типорозміру, діаметра, кількості, та кроку розташування тросів можна отримати канати з достатньо різними механічними параметрами.

Характер взаємодії каната з іншими елементами машини може призводити до порушення рівномірного розподілу сил поміж тросами [1, 2]. Перерізи канатів викривляються. Такі наслідки виникають і при розривах тросів [3]. Викривлення перерізів супроводжується зсувом одних тросів відносно інших. Взаємний зсув тросів призводить до деформування еластичної оболонки та виникнення в ній значних напружень зсуву. Коли напруження досягають рівня межі міцності, це може призвести до руйнування еластичної оболонки та її відшарування від поверхні тросів, та їхньої взаємодії з довкіллям.

Рис. 1. Гнучкий тягово-несучий орган у вигляді гумотросового каната

Стрічки і канати працюють в межах дії лінійного закону Гука. Будемо вважати лінійною залежність напружень від деформацій. Жорсткість еластичної складової в стрічці значно менша за жорсткість тросів. Деформацією перерізів тросів знехтуємо. Матеріал еластичної оболонки умовно ізотропний. Знехтуємо силами, що діють на зовнішні шари стрічки (навантаження від маси матеріалу, сили взаємодії стрічки з елементами машини). Еластичний матеріал умовно сприймає лише деформації зсуву. Деформації зсуву, що діють в площинах нормальних до тросів, малі. Знехтуємо і ними. Будемо розглядати деформований стан еластичної оболонки як одновісний. Визначимо розподіл напружень в еластичній оболонці зразка стрічки з двох тросів, взаємно зсунутих в напрямку тросів (рис. 2).

Виокремимо частину міжтросової оболонки та доповнимо її умовною додатковою частиною. Контури умовної частини оболонки покажемо тонкими лініями (рис. 3).

Сформулюємо умови переміщення границь зразка еластичного матеріалу. Координата $z = 0$ відповідає площині симетрії зразка стрічки (рис. 2). За умови взаємного протилежного зсуву тросів, переміщення частин зразка мають протилежні знаки. Відсутніми будемо вважати і переміщення матеріалу умовної частини еластичної оболонки з координатами $z = 2t$. Вказане запишемо у вигляді,

$$\text{коли } z = 0 \text{ або } z = 2t, u = 0. \quad (1)$$

Симетричність умовного зразка забезпечує виконання умови відсутності дотичних напружень по поверхні $z = t$. На поверхні з координатами $y = b/2$ та $y = 0$ не діють зовнішні дотичні навантаження. Вказане відтворимо умовами,

$$\text{коли } y = \frac{b}{2} \frac{du}{dy} = 0, \quad (2)$$

$$\text{коли } y = 0 \frac{du}{dy} = 0. \quad (3)$$

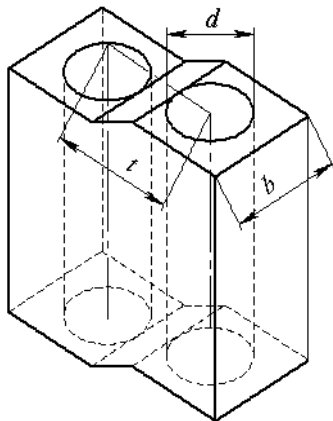

Рис. 2. Елемент каната з двома тросами

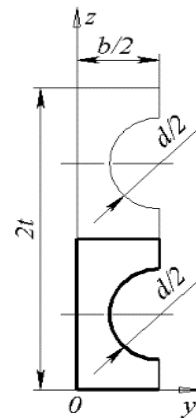

Рис. 3. Розрахункова модель еластичної оболонки, розташованої між тросами

Поверхню взаємодії еластичного матеріалу оболонки з тросом будемо вважати переміщеною на одиницю, тому

$$\text{коли } \begin{cases} \left(z - \frac{t}{4}\right)^2 + \left(y - \frac{b}{2}\right)^2 = \left(\frac{d}{2}\right)^2 \\ \left(z - \frac{3t}{4}\right)^2 + \left(y - \frac{b}{2}\right)^2 = \left(\frac{d}{2}\right)^2 \end{cases} u = 1. \quad (4)$$

Поверхні зразка $y = \frac{b}{2} \wedge 0 \leq z \leq \frac{t-d}{2}$ та $y = \frac{b}{2} \wedge t - \frac{t-d}{2} \leq z \leq t$ є лініями симетрії. Дотичні напруження відсутні у наступних випадках

$$\text{коли } y = \frac{b}{2} \wedge 0 \leq z \leq \frac{t-d}{2} \frac{du}{dy} = 0, \quad (5)$$

$$\text{коли } y = \frac{b}{2} \wedge t - \frac{t-d}{2} \leq z \leq t + \frac{t-d}{2} \frac{du}{dy} = 0. \quad (6)$$

$$\text{коли } y = \frac{b}{2} \wedge 2t - \frac{t-d}{2} \leq z \leq 2t \quad \frac{du}{dy} = 0. \quad (7)$$

Поверхня з $z = t$ є площиною симетрії деформування зразка (рис. 3).

Диференційні рівняння рівноваги неперервного ізотропного матеріалу при зсуві в площині визначаються рівнянням Лапласа

$$\frac{\partial^2 u}{\partial z^2} + \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} = 0. \quad (8)$$

Розв'язок рівняння (8) будемо шукати у формі добутку гіперболічних та тригонометричних функцій з урахуванням умов (1) та (3)

$$u(z, y) = \cos h(y) \sin(z) \quad (9)$$

Запишемо рішення рівняння (9) в наступній формі

$$u(y, z) = \sum_{m=1}^M (BS_m + CW_m + DV_m) \frac{\cosh(q_m y)}{\cosh\left(q_m \frac{b}{2}\right)} \sin(q_m z). \quad (10)$$

де B, C, D – сталі коефіцієнти; S_m, W_m, V_m – коефіцієнти розкладання функцій $s(z), w(z), v(z)$ в ряди Фур'є; $q_m = \pi m$; M – кількість членів в кожному ряді Фур'є.

Значення коефіцієнтів знайдемо з декількох умов. Такою умовою прийнемо одиничне переміщення точки троса найближчої до поверхні $y = 0$. Умови (5-7) виконаємо інтегрально по вказаним поверхням. При цьому врахуємо симетричність їхнього розташування. Це дозволяє зменшити кількість умов до двох. Таким чином маємо достатню кількість умов для визначення трьох сталих коефіцієнтів з системи алгебраїчних рівнянь, записаних в канонічній формі

$$\begin{bmatrix} \alpha_{1,1} & \alpha_{1,2} & \alpha_{1,3} \\ \alpha_{2,1} & \alpha_{2,2} & \alpha_{2,3} \\ \alpha_{3,1} & \alpha_{3,2} & \alpha_{3,3} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 \\ 0 \\ 0 \end{bmatrix}, \quad (11)$$

розв'яжемо систему рівнянь (11). Визначимо невідомі сталі

$$D = \frac{\alpha_{2,1}\alpha_{3,2} - \alpha_{3,1}\alpha_{2,2}}{\alpha_{3,3}(\alpha_{2,2}\alpha_{1,1} - \alpha_{2,1}\alpha_{1,2}) + \alpha_{2,3}(\alpha_{3,1}\alpha_{1,2} - \alpha_{3,2}\alpha_{1,1}) + \alpha_{1,3}(\alpha_{3,2}\alpha_{2,1} - \alpha_{3,1}\alpha_{2,2})},$$

$$C = \frac{\alpha_{2,1} + D(\alpha_{1,3}\alpha_{1,1} - \alpha_{3,1}\alpha_{2,1})}{\alpha_{1,2}\alpha_{2,1} - \alpha_{2,2}\alpha_{1,1}}, \quad B = \frac{1 - C\alpha_{1,3} - D\alpha_{2,1}}{\alpha_{1,1}}.$$

З використанням визначених невідомих сталих визначено розподіли деформацій та дотичних напружень. Результати наведено для відносних переміщень (одиничних) розмірів еластичної оболонки стрічки. Аналіз розподілів коефіцієнтів концентрації напружень (рис. 5) вказує на якісний їхній збіг із залежністю сили взаємного зсуву тросів від геометричних параметрів перерізу стрічки.

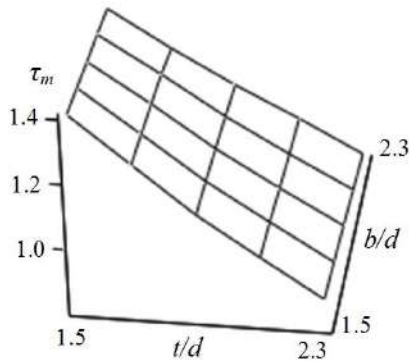

Рис. 4. Залежність середніх значень дотичних напружень (τ_m) від товщини стрічки та кроку розташування тросів, віднесених до їхнього діаметра у стрічці

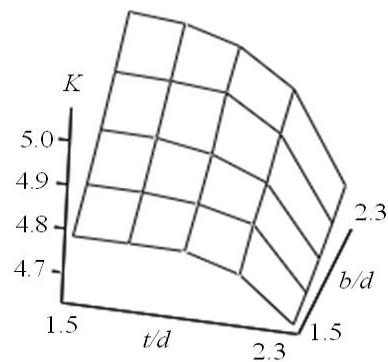

Рис. 5. Залежність коефіцієнта концентрації дотичних напружень (K) від товщини стрічки та кроку розташування тросів, віднесених до їхнього діаметра у стрічці

Висновки. Встановлено характер впливу геометричних параметрів на жорсткість зсуву, визначено максимальні напруження в прошарку еластичної оболонки, розташованої поміж тросами в гумотросовому тяговому органі, та розроблено алгоритм їх визначення. Деформований стан еластичної оболонки плоского гумотросового тягового органу, зумовлений взаємним зсувом суміжних тросів задано сумою трьох станів. Рівень достовірності моделі оцінюється шляхом визначення дисперсії відхилення переміщень моделі по дузі взаємодії матеріалу оболонки та троса від одиниці.

Аналіз жорсткості та напруженого стану еластичної оболонки показав їхню залежність від геометричних параметрів перерізу гумотросового каната. Зростання відносної товщини каната призводить до зменшення жорсткості, а зростання кроку укладання тросів – навпаки. Побудовано модель деформованого стану еластичної оболонки плоского гумотросового тягового органу, зумовленого взаємним зсувом суміжних тросів, методами лінійної теорії пружності визначено її напружений стан. Отримані в замкнутому вигляді аналітичні залежності жорсткості, параметрів напружено-деформованого стану прошарку еластичного матеріалу, розташованого поміж тросами, що може бути використано в математичних моделях рівноваги тросів в гумотросових конвеєрних стрічках та плоских канатах, та при визначенні умови міцності, чим підвищується безпека використання стрічок та канатів.

Література

1. Kolosov, D., Dolgov, O., Bilous, O., & Kolosov, A. The stress-strain state of the belt in the operating parameters changes of the burdening conveyor. *Theoretical and Practical Solutions of Mineral Resources Mining*. 2015. P. 585-590.
2. Belmas, I., Kolosov, D., Bilous, O., & Onyshchenko, S. Stress-strain state of a conveyor belt with cables of different rigidity and their breakages. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. 2018. 26(2), P. 231–238.

3. Бельмас І.В., Колосов Д.Л., Онищенко С.В., Бобильова І.Т. Часткове відновлення тягової спроможності гумотросового тягового органа з ушкодженою тросовою основою. *Збірник наукових праць НГУ*. 2020. №60. С. 196-206.

ПРОДАЖ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ

В.І. Панченко, викладач циклової комісії технічного обслуговування авіаційної техніки

Т.Ф. Козловська, к.х.н., доцент, викладач циклової комісії технічного обслуговування авіаційної техніки

Кременчуцький льотний коледж, Харківського національного університету внутрішніх справ

З причини неухильно зростаючих зборів за бронювання існуючі канали розподілу, які підпали під вплив автоматизованих систем бронювання(АСБ) / глобальні розподільні системи(ГРС), стали надто накладні для авіакомпаній. Ці збори віднімають у авіакомпаній понад \$ 3,5 з кожної ділянки маршруту, що становить приблизно 2,7% від середньої вартості квитків. При цьому всі ГРС оголосили про подальше збільшення зборів.

З розвитком Інтернету, цього нового розподільчого каналу, лояльного по відношенню до споживача, стає очевидно, що чаша терезів буде все більше схилитися на користь найменш витратних варіантів продажу товарів і послуг.

Бронювання квитків через традиційних тревел-агентів може коштувати авіакомпанії 15-20% від отриманої виручки, в той час як бронювання, здійснюване безпосередньо клієнтом через веб-сайт авіакомпанії, може коштувати перевізнику всього 3-5% від вартості квитка.

З урахуванням цього і в зв'язку з тиском з боку клієнтів, зацікавлених в більш низьких тарифах, стає очевидним, що авіакомпанії в кінці кінців побажають перевести свої продажі на такі канали, як Інтернет, оскільки вони більш ефективні економічно.

Незважаючи на нестабільність інтернет-сайтів, які то виникають, то зникають, і розширення джерел інформації (традиційні агентства, агентства онлайнів, реклама в газетах, на радіо і ТБ, банерні оголошення в Інтернеті, факси постачальників), споживачі вважають Інтернет самим вірним місцем пошуку найбільш привабливих - тобто, дешевих - тарифів.

Інтернет - інформаційно насичена середина, швидко і ефективно постачає споживача відомостями, які необхідні тому для прийняття осмисленого рішення. Хоча часом бронювання в он-лайні забирає більше часу, ніж звернення до послуг тревел-агента, проте, легкість доступу (цілодобово сім днів на тиждень) і можливість отримання додаткової інформації - вирішальні аргументи на користь такого способу покупки.

За винятком сайтів, що належать власне постачальникам тревел- послуг, жоден з існуючих сайтів бронювання не працює в абсолютній незалежності від будь-якої ГРС. Саме ГРС забезпечують онлайнвий доступ до великої інформації з тарифів і наявності місць, але в силу історично сформованої структури такої інформації ГРС можуть навіть гальмувати роботу і звужувати пошукові можливості Інтернету.

Однак це лише підштовхує технологічний прогрес в секторі Тревел-сайтів. Відкрита конкуренція і можливість випробувати нові технології - в цьому, безсумнівно, криється головна привабливість даного каналу реалізації тревел-послуг, що, власне, і гарантує його подальший бурхливий розвиток.

Збори ГРС за бронювання формуються не завжди правильно та через обмежену кількість конкурентів на ринку АСБ. Ці збори в кінцевому рахунку авіакомпанії перекладають на клієнтів.

Література

1. Г.С. Вороніцин «Технологія і організація перевезень»: навчальний посібник. – Москва: 2007. – 91с.
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0141-19#Text>

ТРАНСПОРТНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Т.В. Філоненко, студентка 3 курсу, відділення агроекології та економіки

Д.М. Суїнова, викладач вищої категорії, екологічних дисциплін

ВП НУБіП України «Боярський коледж екології і природних ресурсів»

Логістика, як господарський процес, і як функція управління, передбачає єдину техніку, технологію, економіку і планування переміщення матеріальних, інформаційних та фінансових потоків. Тому є підставити говорити про логістичну систему як сукупність елементів, яка включає закупівлю, складування та збут матеріально-технічних цінностей.

Невід'ємною складовою логістичної системи є транспорт. Транспорт органічно вписується у виробничі й торгові процеси. Тому транспортна складова бере участь у вирішенні багатьох завдань логістики. Разом з тим існує досить самостійна транспортна область логістики, у якій багатоаспектна погодженість між учасниками транспортного процесу може розглядатися поза прямим зв'язком зі сполученими виробничо-складськими ділянками руху матеріального потоку

До складу світової транспортної системи входять: мережа шляхів сполучення (сухопутних, водних, повітряних, електронних), рухомий склад усіх видів транспорту, транспортні корпорації, що організують комерційну та інвестиційну діяльність у цій галузі, люди, які працюють на транспорті

Робота транспорту становить матеріальну основу географічного і міжнародного поділу праці. Транспорт забезпечує зв'язки між виробництвом і споживанням, задовольняє потреби населення в перевезеннях, має велике оборонне значення.

За обсягом і структурою транспортних перевезень визначають рівень розвитку та особливості структури господарства країни чи регіону, а за конфігурацією транспортної мережі - особливості та закономірності розміщення господарської діяльності [1, с 321].

Для сучасного транспорту властива велика різноманітність видів, кожен з яких має свої специфічні виробничі особливості. Тому можна вважати його комплексом взаємопов'язаних галузей. Поділяють його на складові частини, передусім, за середовищем, в якому здійснюється переміщення вантажу чи людей.

Предметом транспортної логістики є транспорт загального користування, в тому числі: залізничний, автомобільний (для перевезення вантажів та пасажирів), водний (морський та річковий), повітряний та трубопровідний. Загальна довжина автомобільних, залізничних, водних (без морських), повітряних шляхів становить близько 30 млн. умовних кілометрів.

На вибір типу транспортної складової логістичної системи впливають такі фактори, як: вид вантажу, вартість перевезень, мета транспортування, відстань, якість транспортних шляхів. У сучасних умовах роль транспортного обслуговування визначається не інтересами окремого відправника (одержувача), а оптимальним співвідношенням витрат і прибутку в зазначеному циклі виробництва і споживання, а також у мінімізації загальних логістичних витрат. В той же час статистика доводить, що автомобільний транспорт користується найбільшим попитом.

Транспорт належить до сфери матеріального виробництва. Він є четвертою галуззю матеріального виробництва (після видобувної промисловості, обробної промисловості, сільського господарства), продовжує виробничий процес, доставляючи продукт від місця виробництва до місця споживання. Продукцією транспорту є сам процес переміщення, здійснюваний за допомогою транспортних засобів як сфері виробництва, так і в сфері обігу.

Робота транспорту залежить від рівня розвитку і розміщення продуктивних сил, які визначають обсяг, характер вантажів, їхній склад і віддаль перевезень. Водночас будівництво нових шляхів, технічна реконструкція транспорту впливають на піднесення промисловості, сільського господарства, товарообіг. Транспорт є матеріально – технічною основою реалізації територіального поділу праці. Він сприяє формуванню і розвитку економічних районів як головний районоутворювальний чинник[2, с 113].

Основними видами транспорту є залізничний, морський, річковий, автомобільний, повітряний, трубопровідний. Виділення транспорту в окрему галузь виробництва відбулося з розвитком капіталізації економіки, зі зростанням обміну, поглибленням суспільного поділу праці, переходом до фабричної системи виробництва.

Усі види транспорту України є загальнодержавною власністю. Функціонування транспорту завжди було підпорядковане політиці колоніальних урядів. Організація праці на залізничному, повітряному і морському транспорті мала напіввоєнізовану систему і перебувала під особливим контролем урядових інстанцій. Транспорт України був складовою частиною союзного транспортного міністерства і не мав самостійного статусу

Роботу всіх видів транспорту забезпечує транспортна інфраструктура – економічно збалансована сукупність шляхів сполучення, рухомого складу, засобів управління і зв'язку, різноманітного технічного обладнання. Ефективність її функціонування визначається рівнем економічного збалансування всіх її складових, якого можна досягти лише за раціонального розподілу загального обсягу перевезень між окремими видами транспорту залежно від сфери найвигіднішого використання кожного з них.

Транспорт має сприяти як найшвидшій інтеграції України в загальноєвропейську економічну систему. [1, с 326].

Для автомобільного транспорту характерна висока маневреність, що робить вигідним його використання на коротких відстанях. Трубопровідний забезпечує транспортування рідких і газоподібних вантажів, має найнижчу собівартість перевезень. Важливу роль у формуванні транспортної системи відіграє густота населення, людність населених пунктів, маятникові міграції. З природних умов найбільше впливає рельєф і клімат. Особливо залежить від клімату авіаційний транспорт, менше – водний і сухопутний. Вплив природних умов з розвитком науково технічного прогресу поступово зменшується.

Аналіз даної теми показав важливість ефективного розвитку транспортної логістики. Основна частина витрат в логістичній діяльності припадає на транспортну складову. Встановлено, що найбільшу питому вагу у структурі транспортних послуг загального користування займає автомобільний транспорт.

Для подальшого ефективного розвитку транспортної логістики важливими є комплексність та узгодженість при прийнятті рішень: єдність технічної, технологічної, економічної, інформаційної та управлінської складових. При виборі виду та типу транспортного засобу необхідно враховувати його позитивні та негативні характеристики і розраховувати ймовірні ризики втрат чи недоотримання прибутку.

Перспективи подальших наукових розробок у даному напрямі полягають в обґрунтуванні системного механізму управління транспортними логістичними операціями. Пошук шляхів та можливостей модернізації основних засобів та інфраструктури транспортної логістики [3, с 87].

Література

1. Войцицький А. П. Техноекологія: підручник / Войцицький А.П., Дубровський В. П., Боголюбов В. М.; за ред. В. М. Боголюбова. К.: Аграрна освіта, 2009. – 533 с.

2. Сухарев С. М. Техноекологія та охорона навколишнього середовища : навч. посіб. / С. М. Сухарев, С. Ю. Чудак, О. Ю. Сухарева. – Львів: Новий світ, 2004. – 254 с

3. Техноекологія / [Удод В. М., Трофімович В. В., Волошкіна О. С., Трофимчук О. М.]. – К.: КНУБА, 2007. – 192 с.

ВИКОРИСТАННЯ ШВИДКІСНИХ ВИДІВ ТРАНСПОРТУ В МІСТАХ

Ю. В. Чала, студент 6 курсу Навчально-наукового інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

Ю. О. Давідіч, д.т.н., професор кафедри Транспортних систем і логістики

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Сучасний рівень розвитку великих міст потребує використання швидкісних транспортних систем на міському маршрутному пасажирському транспорті. У якості цих систем використовують експрес-автобус (на магістральних вулицях регульованого руху), швидкісний автобус (на магістральних вулицях безперервного руху), швидкісний трамвай, метрополітен і внутрішньоміські лінії залізничного транспорту (залізничні діаметри і введення) [1]. Найбільш простим рішенням, що вимагає мінімальних початкових будівельних витрат, є використання експрес-автобуса на магістралях регульованого руху і швидкісного автобуса на вулицях безперервного руху і міських швидкісних доріг. Застосування цих видів транспорту забезпечує значне зниження витрат часу на пересування.

Усе більше поширення в найбільших містах нашої країни одержує метрополітен. У найближчому майбутньому великий розвиток буде мати швидкісний трамвай [2]. Залізничний транспорт використовується у внутрішньоміських швидкісних пасажироперевезень незначно. Натомість, перспективи використання залізничного транспорту в якості швидкісного зростають з територіальним зростанням міст. У великих регіонах йому не можуть бути протипоставлені в даний час ніякі інші види транспорту.

Однак, науково-обґрунтовані принципи розрахунку раціонального використання швидкісних видів міського маршрутного пасажирського транспорту дотепер відсутні [3]. Вони мають враховувати планувальні рішення міст, містобудівні норми, витрати часу населення в трудових пересуваннях, розміри пасажиропотоків, сучасні вимоги до охорони навколишнього середовища, динаміку взаємного впливу розселення на характеристики транспортних систем і характеристик транспортних систем на розселення, економічний ефект та інші. методологічні принципи проектування мереж швидкісного міського маршрутного пасажирського транспорту засновані на тому, що призначення швидкісного і звичайного міського пасажирського

транспорту є різним. Основне призначення швидкісної системи міського маршрутного пасажирського транспорту складається в забезпеченні найкоротших зв'язків районів з основними міськими центрами транспортного тягіння при труднощах сполучення, що не перевищують містобудівних норм. Потреба у швидкісному міському пасажирському транспорті виникає в принципі тільки тоді, коли використання звичайних видів міського пасажирського транспорту не дає можливості укластися в ці норми. Що ж стосується звичайних видів міського пасажирського транспорту то їхнє проектування має на меті забезпечення заданої містобудівними нормами транспортного обслуговування населення за показниками пішохідної доступності транспортних ліній.

Література

1. Якушкин И. М. Пассажирские перевозки на метрополитенах. - М.: Транспорт, 1982. – 175 с.
2. Самойлов Д. С. Городской скоростной пассажирский транспорт / Д. С. Самойлов, Е. Н. Дубровин, В. С. Науменко, Ю. М. Галонен; под ред. Д. С. Самойлова. Учебное пособие для вузов. – М.: Высш. школа, 1975. – 231 с.
3. Ефремов И.С., Кобозев В.М., Юдин В.А. Теория городских пассажирских перевозок: Учеб. пособие для вузов. - М.: Высш. школа, 1980. – 535 с.

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ НАПРУЖЕНО-ДЕФОРМОВАНОГО СТАНУ ГОЛОВНОГО ГУМОТРОСОВОГО КАНАТА У СИСТЕМІ «ПРИВІДНИЙ БАРАБАН-ПОЛІСПАСТ»

Т.О. Чечель, асистент кафедри Будівельної, теоретичної та прикладної механіки

Д.Л. Колосов, д.т.н., доцент, завідувач кафедри Будівельної, теоретичної та прикладної механіки

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Створення підйомних машин з мінімальним передаточним числом редуктора, включно з безредукторними приводами, може бути здійснено шляхом застосуванням двигунів з малою частотою обертання, з привідними барабанами мінімального діаметра, з поліспастовим підвішуванням вантажів, противаг. Використання одного з вказаних технічних рішень можна вважати малоефективним, що зумовлює доцільність комплексного вирішення питання застосування барабанів зменшеного діаметру та блоків поліспаста з плоским тяговим органом – гумотросовим канатом.

В загальному випадку поліспасти на основі плоского тягового органа може бути виготовлений за двома схемами (рис. 1). Привідний барабан 1 взаємодіє з плоским тяговим органом 4, який огинає нерухомий (не рухомі) барабан 2 та

рухомий барабан (барабани) 3, забезпечує підняття вантажу. Кожна з наведених схем має свої переваги та недоліки. Перевагою схеми (рис. 1, а) є можливість використання блоків одного діаметра – уніфікованих. Недоліком схеми є більші габарити та згин каната в протилежних напрямках, що призводить до виникнення в канаті знакозмінних напружень. Для самоцентрування каната на барабані доцільно надати барабану опуклу форму. Для обмеження зсуву каната на шківів їх доцільно обладнати спеціальними бортами.

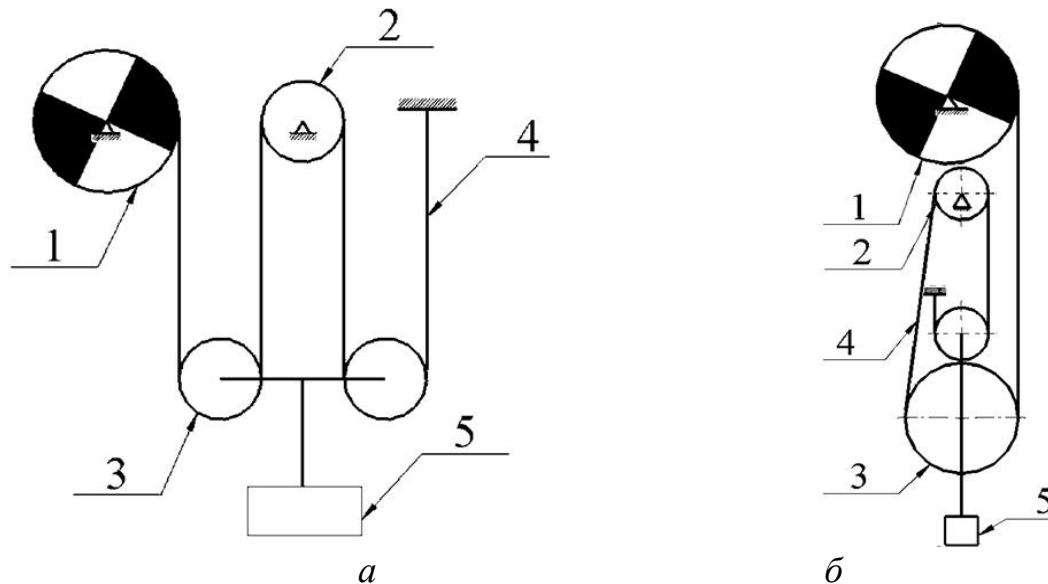

Рис. 1 – Схеми поліспаств з плоским тяговим органом: а – розгорнута схема, б – компактна схема: 1 – привідний барабан, 2 – нерухомий блок, 3 – рухомий блок, 4 – плоский канат, 5 – вантаж

В процесі конструювання можливе обрання однієї з вказаних схем. Разом з тим для обох схем, з умови мінімізації габаритів машини, її металомісткості, доцільно мінімізувати діаметр приводного барабана та блоків (шківів) поліспасти. Мінімальні співвідношення діаметрів барабанів та шківів (блоків поліспасти) з умови міцності круглих канатів унормовані. Мінімальні співвідношення їх параметрів, з урахуванням деформування гумової оболонки плоского гумотросового каната, не регламентовані. Регламентувати їх можна на основі забезпечення міцності еластичної оболонки каната. Передача тягового зусилля від барабана тяговим елементам гумотросового каната – тросам, відбувається за рахунок напружень зсуву, що виникають в гумовій оболонці каната при її взаємодії з поверхнею барабана. Напруження зсуву виникають в матеріалі каната, як наслідок сил тертя. Остання залежить від тиску каната на барабан. Загальний напружений стан будемо розглядати як стан, зумовлений двома чинниками. Силами зсуву та силами тиску, що виникають поміж барабаном та канатом.

Виникнення сил взаємодії каната, барабана та шківів впливає на перерозподіл сил поміж гілками каната в поліспасті. При цьому сили тиску зворотно пропорційні радіусу барабана (шківів). Пропорційні радіусам довжини дуг взаємодії барабана та каната. Зменшення радіуса за незмінного кута, по

якому канат огинає барабан (шків), веде до пропорційного зменшення дуги контакту каната та барабана, що також має бути враховане. З урахування наведеного сформулюємо фізичну модель плоского каната в системі «привідний барабан – поліспагт», що включає систему шківів та приєднаний вантаж.

Деформації барабанів та шківів значно менші за деформації гумової оболонки каната, з якою шківів та барабан взаємодіють. Барабан та шківів будемо розглядати як жорсткі тіла. Деформації тросів та гуми будемо вважати прямо пропорційними напруженням, що в них виникають. Перерозподіл сил поміж тросами відбувається внаслідок взаємного їх зміщення. Взаємне зміщення тросів вздовж самих тросів значно більше за взаємне зміщення в напрямку ортогональному тросам. Будемо вважати, що троси сприймають лише подовжні навантаження, а гума поміж ними лише напруження зсуву. Гума сприймає напруження стискання при тиску каната на барабан, шківів та при згині перерізу плоского каната.

Шківів встановлені на осях та обертаються навколо них. При цьому відбувається втрата енергії. Втрачається енергія і внаслідок дисипації енергії при деформаціях гумової оболонки, при терті каната о борти шківів. Умовно розгорнемо канат. Отримаємо прямокутник. На ньому виділимо ділянки взаємодії з барабаном, шківівми.

Рис. 2 – Фізична модель каната

За малої дуги контакту каната та барабана суміжні ділянки будемо вважати безмежно довгими. Ділянкам надамо номери 1-3. Ділянка, на якій канат взаємодіє з барабаном розташована поміж першою та третьою. Має номер два. Кількість тросів в канаті прийемо рівною M . Тросам надамо номери i . За значної довжини першої та другої ділянки, за умови відповідності форми барабана поверхні обертання деформованого каната, напружено-деформований стан каната буде симетричним відносно бісекторної площини кута контакту каната та барабана. Вказане дозволяє розглядати напружено-деформований стан каната лише на половині ділянки взаємодії з барабаном та першої ділянки ($-\infty \leq x \leq 0$). Переміщення тросів u та внутрішні зусилля P їхнього навантаження на окремих відрізках визначаються нижченаведеними залежностями [1]. На першому відрізку каната

$$u_{1,i} = \sum_{n=1}^M (A_{1,n} e^{\alpha_n x} + B_{1,n} e^{-\alpha_n x}) \cos(\mu_n (i-0,5)) + \frac{a_1 x}{EF} + b_1; \quad (1)$$

$$P_{1,i} = \sum_{n=1}^M \alpha_n (A_{1,n} e^{\alpha_n x} - B_{1,n} e^{-\alpha_n x}) \cos(\mu_n(i-0,5)) EF + a_1. \quad (2)$$

На другому відрізку каната

$$u_{2,i} = - \left[\sum_{n=1}^M (A_{2,n} e^{\alpha_n x} + B_{2,n} e^{-\alpha_n x}) \cos(\mu_n(i-0,5)) \right] + \frac{a_2 x}{EF} + b_2; \quad (3)$$

$$P_{2,i} = \left\{ \frac{(f(i) - R_{sr})}{R_{sr}} - \left[\sum_{n=1}^M \alpha_n (A_{2,n} e^{\alpha_n x} - B_{2,n} e^{-\alpha_n x}) \cos(\mu_n(i-0,5)) \right] \right\} EF + a_2, \quad (4)$$

де x – вісь, спрямована вздовж каната; $f(i)$ – функція, що описує залежність форми твірної барабана від номерів тросів; R_{sr} – значення середнього радіуса барабана; $A_n, B_n, a_1, b_1, a_2, b_2$ – невідомі інтегрування; EF – жорсткість троса на розтяг; $\mu_n = \frac{\pi n}{M}$; $\alpha_n = \sqrt{2 \frac{G k_G d}{h EF} (1 - \cos(\mu_n))}$; G – модуль зсуву еластичної оболонки; k_G – коефіцієнт, що враховує вплив форми еластичної оболонки на її жорсткість на зсув; d, h – діаметр тросів та відстань між ними в канаті.

З умови симетрії деформування каната, в перерізі $x = 0$

$$u_{2,i} = 0. \quad (5)$$

Довжину ділянки взаємодії каната з барабаном позначимо $2l$. В перерізі $x = -l$ має виконуватися умова сумісності деформування

$$u_{1,i} = u_{2,i}, \quad P_{1,i} = P_{2,i}. \quad (6)$$

З умови неможливості зростання внутрішніх сил в тросах та їх переміщень, коли

$$x \rightarrow \infty \quad \begin{cases} \frac{du_{1,i}}{dx} \rightarrow 0, \\ \frac{dP_{1,i}}{dx} \rightarrow 0. \end{cases} \quad (7)$$

Функція $\frac{(f(i) - R_{sr})}{R_{sr}}$ дискретна, задамо її сумою ряду Фур'є на дискретній осі координат номерів тросів

$$\frac{(f(i) - R_{sr})}{R_{sr}} = \sum_{n=0}^M y_n \cos(\mu_n(i-0,5)), \quad (8)$$

де y_n – коефіцієнт ряду Фур'є.

З умови (7) маємо $B_{1,n} = 0$. З умови (5) отримаємо $A_{2,n} = -B_{2,n}$, $b_2 = 0$.

З умови (6), з урахуванням (8) маємо значення решти невідомих сталих

$$A_{1,n} = -A_{2,n} (1 - e^{2\alpha_n l}), \quad A_{2,n} = - \left(\frac{y_n}{2\alpha_n e^{\alpha_n l}} \right), \quad a_2 = EF \left(y_0 - \frac{b_1}{l} \right), \quad a_1 = -y_0 EF.$$

Отримані значення сталих показують, що напружено-деформований стан каната на барабані з криволінійною твірною залежить від її форми, довжини ділянки взаємодії з барабаном, механічних властивостей та конструкції каната.

Висновки. Розроблена математична модель дозволяє досліджувати напружено-деформований стан гумотросового каната при його взаємодії з

привідним барабаном з криволінійною твірною на малій дузі контакту та враховує радіус шківа поліспасти і шківа тертя підйомної машини, механічні характеристики матеріалу еластичної оболонки, її форму, залежну від конструкції каната, що надає змогу оцінювати вплив вказаних параметрів на ефективність конструкції підйомної машини, зокрема коефіцієнт корисної дії.

Література

1. The stress-strain state of the flat rope of hoisting engine with considering their technical state / I. Belmas, D. Kolosov, O. Dolgov, G. Tantsura // *Innovations in Science and Education: Challenges of our time: Collection of scientific papers*. – London: LASHE, 2017. – P. 191-195. <http://eprints.oa.edu.ua/6346/1/68.pdf>

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МІСЬКОГО ПАСАЖИРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

В. О. Чуйко, студентка 4 курсу факультету Транспортних систем і технологій

І. О. Ткаченко, к.т.н., доцент кафедри Транспортних систем і логістики

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Ефективне функціонування міського пасажирського транспорту має не тільки економічне, але й значне соціальне значення. Оскільки він є доступним, то від його роботи залежить рівень задоволення щоденних потреб у перевезеннях широких верств населення.

Підвищення конкурентоспроможності підприємств міського пасажирського транспорту базується на отриманні доходу в процесі своєї діяльності, задоволення попиту покупців, контроль за оптимізацією витрат, конкурентоспроможність. Тому основним економічним інтересом підприємств стає визначення ефективності його діяльності.

Транспортна система орієнтована на євроінтеграцію, має відповідати міжнародним стандартам та бути конкурентоспроможною (здатною витримувати конкуренцію). Це потребує здійснення практичних кроків: реалізації відповідних економічних реформ, реструктуризації й оновлення рухомого складу, удосконалення технології перевезень і підвищення якості транспортно-експедиційних послуг відповідно до вимог ринкової економіки, європейських та світових стандартів якості у цій сфері.

При оцінці конкурентоспроможності та вибору типу автобуса необхідно враховувати основні фактори, наведені у рис.1.1.

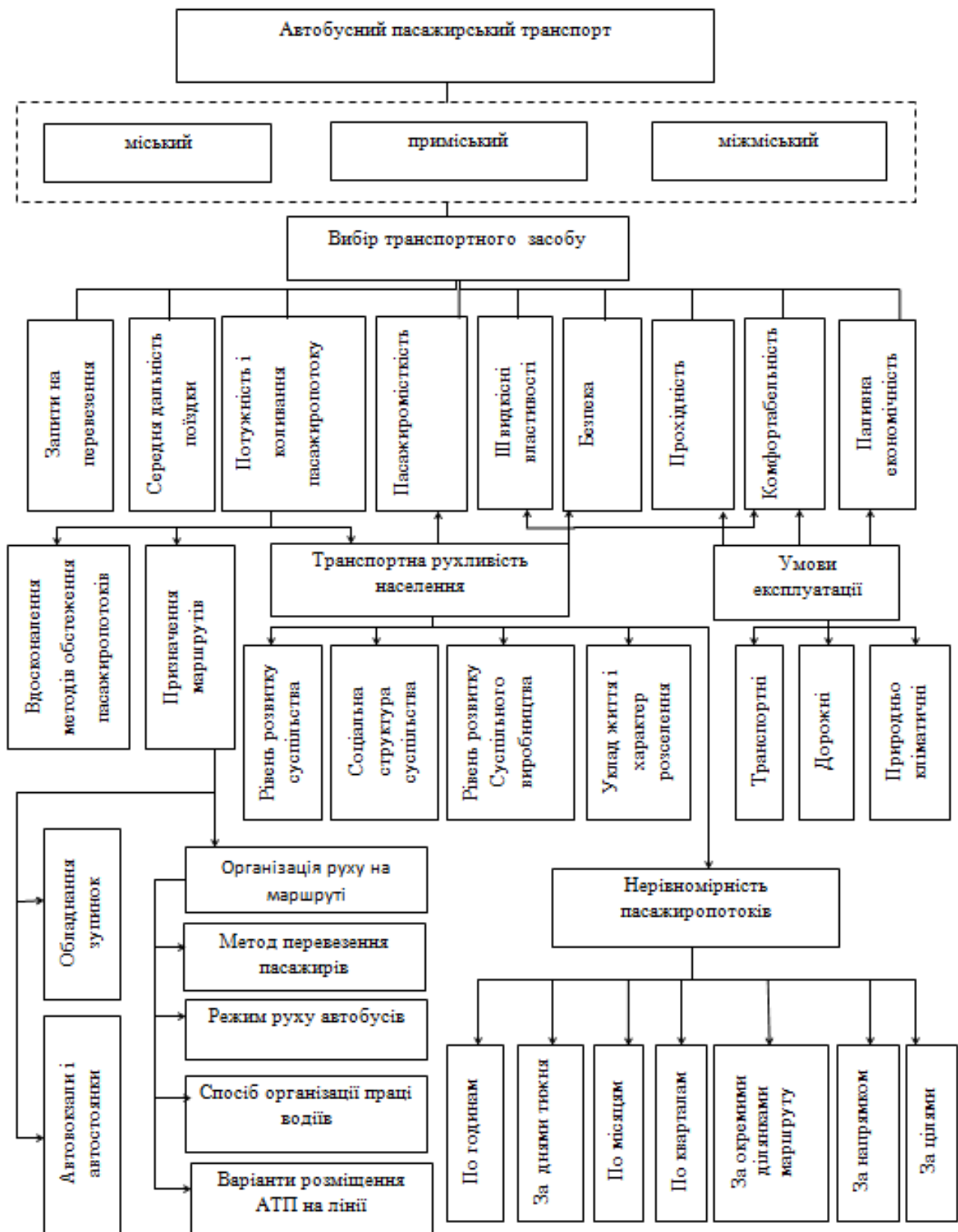

Рисунок 1.1 – Дерево цілей автобусного пасажирського транспорту

Суб'єктами ринку транспортних послуг є учасники транспортного процесу – виробники, замовники, покупці продукції, транспортні підприємства, посередники, що вступають в складні економічні та комерційно-правові

взаємовідносини. Конкуренція між транспортними підприємствами виникає через їх бажання надати свої послуги більшій кількості пасажирів на найбільш прибуткових і облаштованих маршрутах.

Підвищення конкурентоспроможності міського пасажирського транспорту несе ряд поліпшень пов'язаних з якістю, швидкістю і комфортабельністю перевезення, бо міський пасажирський транспорт займає особливе місце у розвитку та функціонуванні міста, що пояснюється постійним його використанням населення міста. Міський транспорт обирається пасажирами найчастіше саме за маршрутом слідування, якістю, рухомих складом, часом їздки і тарифом, і тому конкурентоспроможність деяких транспортних підприємств дуже низька.

Аналіз стану міських пасажирських перевезень показує, що існує ряд проблем: нераціональне співвідношення між різними видами і типами рухомого складу, які обслуговують міські автобусні маршрути, відсутність динаміки нарощування кількості рухомого складу автотранспорту великої і середньої місткості, недостатнє оновлення рухомого складу електротранспорту, зниження безпеки та якості пасажирських перевезень, зростання дорожньо-транспортних пригод; не ефективність механізму управління транспортними підприємствами. З точки зору виконання соціальної функції, основною проблемою міської транспортної системи є недосконалість тарифної політики.

Тому, для того, щоб вивчити конкурентоспроможність, спочатку потрібно визначити ефективність господарювання, ті закономірності та тенденції, що для неї є традиційними, необхідно глибоке вивчення причинно-наслідкових зв'язків в економіці, їх взаємне обмовлення та взаємовплив. Тому існує потреба у використанні методу комплексного дослідження ефективності з допомогою прийомів і методів аналізу окремих показників та досягнутих результатів їх змін.

Література

1. Скриль В. В. Ефективність фінансово-господарської діяльності електротранспорту міста Полтава / В. В. Скриль, Т. О. Брежнецька. – Полтава. : Книга, 2019. – 3с.
2. Брайковська А. О. Дослідження особливостей формування ринку транспортних послуг як середовища функціонування підприємств транспорту / А. О. Брайковська. – Київ: Книга, 2012. – 51-54с.
3. Ткаченко Я. І. Оцінка обґрунтованості тарифної політики на послуги з перевезення пасажирів міськими автобусними маршрутами, які здійснюються у режимах маршрутного таксі / Я. І. Ткаченко, О. В. Волошина. – Кременчук.: Наукова робота, 2013. – 3с.

**ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ AGILE МЕТОДІВ
В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ**

Н.М. Братерська, студентка 1 курсу магістратури Навчально-наукового інституту енергетичної, інформаційної та транспортної інфраструктури

Н.В. Доценко, к.т.н, доцент, доцент кафедри управління проектами в міському господарстві та будівництві

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

Гнучкі методи управління проектами (Agile PM) відображають нову еру в планування проєктів, які роблять акцент на гнучкість та зміни вимог клієнтів протягом усього процесу розробки.

Agile – це набір методів і методологій, які допомагають команді ефективніше мислити, працювати і приймати рішення. Ці методи і методології охоплюють всі області традиційного програмування, включаючи управління проектами, дизайн і архітектуру програмного забезпечення, а також оптимізацію процесів. Всі методи і методології складаються з процедур, максимально чітких і оптимізованих, які легко застосувати [1].

Agile – це не один фіксований процес, метод або практика. Agile – це набір принципів, спільних для методів розробки програмного забезпечення. Agile відноситься до мислення, переконань і вподобань, вираженим в маніфесті по гнучкій розробці програмного забезпечення.

Agile-маніфест розробки програмного забезпечення полягає у тому, що не треба робити акцент на підготовку документації, обговорення умов контракту, дотримання плану та витратити час на вибір процесів та інструментів . Усе перераховане не втрачає своєї цінності, та все ж таки важливішим є сам продукт, люди та співпраця, співпраця із замовником та готовність до змін.

На основі Agile існують методології, які дотримуються цінностей і принципів заявлених в Agile-маніфесті. Найпопулярнішими серед яких є : Scrum та Kanban.

Scrum – це підхід, який дозволяє вирішувати складні адаптивні проблеми, і водночас продуктивно та творчо розробляти продукти найвищої якості.

Scrum:

- Легкий в теорії
- Простий для розуміння
- Складний в опануванні

Scrum ґрунтується на теорії управління емпіричними процесами або емпіризмі. Емпіризм стверджує, що знання приходить з досвідом, а прийняття рішень має відбуватись на підставі того, що вже є відомим. Scrum використовує ітеративний, інкрементальний підхід для оптимізації прогнозованості та управління ризиками. Три основні принципи лежать в основі реалізації контролю за емпіричним процесом: прозорість (transparency), перевірка (inspection) та адаптація (adaptation) [2,3].

Переваги методу Scrum:

- можливість швидкого запуску проекту з найбільш пріоритетними функціями і мінімально можливим бюджетом;
- щоденний контроль над ходом робіт, більш гнучкий контроль бюджету проекту;
- часті демонстрації проекту (застосування даної методології передбачає регулярну демонстрацію розробок замовнику що дозволяє в майбутньому уникнути повного провалу роботи команди і розчарувань клієнта);
- можливість вносити корективи в технічне завдання під час реалізації проекту, що є безперечною перевагою для замовника.

Недоліки методу Scrum:

- Scrum може бути абсолютно новим способом ведення справ, і деяким складно адаптуватися;
- якщо член команди виходить з середини спринту, може бути важко закінчити вчасно;
- велика кількість винятків. Фахівці в цій галузі вважають дану методологію непридатною для роботи з державними замовленнями, а також абсолютно неробочою при низькій кваліфікації команди, занижених термінах роботи або бюджету.

Kanban – метод управління розробкою, який реалізує принцип «точно в строк» і сприяє рівномірному розподілу навантаження між працівниками. При цьому підході весь процес розробки прозорий для всіх членів команди. Завдання по мірі надходження заносяться в окремий список, звідки кожен розробник може отримати необхідну задачу.

Kanban – це високоадаптивний інструмент, який вимагає від команди, яка вирішила використовувати його, відповідного рівня самоорганізації і дисципліни.

Для використання Kanban достатньо слідувати всього трьом правилам:

1. Візуалізація виробничого процесу. Для цього зазвичай використовують дошку, розмічену по етапах роботи над завданням.
2. Обмежування кількості незавершеної роботи. У кожного стовпця-стану команда вказує максимальну кількість задач, які можуть в ньому знаходитися. Таким чином, мінімізуються перемикання між завданнями і пов'язані з цим втрати при виробництві.

3. Оптимізація процесу. Третє правило – основа оптимізації виробництва в рамках Kanban. Необхідно відстежувати середній час завдання і зменшувати його[4].

Переваги методу Kanban:

- Гнучкість планування. Команда концентрується тільки на поточну роботу, пріоритет завдання виставляється менеджером.
- Високе залучення команди в процес розробки. Завдяки постійним зборам, прозорості процесів і можливостям самоорганізації працівники гуртуються і проявляють більший інтерес.
- Немає чітких термінів виконання завдання.
- Виключення з виробництва неефективних запасів і матеріалів, за рахунок цього знижується собівартість продукції.
- Висока гнучкість програми.

Недоліки методу Kanban:

- Впровадження програми можливо тільки в команди з чисельністю від 5 чоловік.
- Не підходить для матричних структур організації підприємства. Працює виключно на прямому виробництві.
- Не підходить для довгострокових стратегій.
- Система навряд чи буде мати успіх в команді, де співробітники не ознайомлені з функціями один одного. Тільки за такої умови можна легко знайти замінки у виробництві і швидко їх виправити.
- Відсутність жорстких дедлайнів також може бути і мінусом. Якщо продукція повинна бути готова строго до певного часу, система Kanban може не спрацювати.

Таким чином, застосування гнучких методологій управління проектами забезпечує компанії адаптивністю та сприяє підвищенню конкурентоспроможності проектно-орієнтованих компаній в нестабільному середовищі. За необхідністю можливе використання гібридного життєвого циклу проектів. При виборі інструментів управління слід керуватися специфікою проекту, досвідом реалізації проектів, ретроспективною інформацією, можливостями команди. Використання гнучких методологій висуває додаткові умови до процесів формування, самоорганізації та мотивації команд проектів.

Література

1. Постигага Agile: Ценности, принципы, методологии / Эндрю Стеллман, Дженнифер Грин; пер.с англ. С. Пасерба. — М.: Манн, Иванов и Фербер, 2017. — 448 с.
2. Schwaber K., Sutherland J., Scrum Guide. The Definitive Guide to Scrum: The Rules Of the Game: Scrum Guide. — 2017. – P. 1 – 19.
3. Офіційний сайт Scrum Guides [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.scrumguides.org/>

4. Гибкое управление проектами и продуктами / Вольфсон Б. Л. — СПб.: Питер, 2015 — 144 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ШЛЯХИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ РОЗПОДІЛУ ТРАНСПОРТНИХ КОРЕСПОНДЕНЦІЙ ПО ВУЛИЧНО-ДОРОЖНІЙ МЕРЕЖІ МІСТА

К.В. Верховод, студент 1 курсу факультету Архітектури, дизайну та образотворчого мистецтва

Н.В. Давідч, к.т.н., старший викладач кафедри Управління проектами в міському господарстві і будівництві

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Однією з найважливіших ланок при розробці інформаційних технологій проектування транспортних систем міст є інформаційне забезпечення закономірностей формування транспортних потоків та розподіл їх по ділянкам вулично-дорожньої мережі. Цей процес безпосередньо пов'язаний з вибором водіями маршрутів руху між районами міста. Врахування закономірностей розподілу транспортних кореспонденцій по шляхам сполучень при визначенні параметрів транспортних потоків дасть змогу отримати найбільш адекватні результати прогнозування. При цьому, великий вплив на параметри руху транспортних засобів мають психофізіологічні та індивідуальні якості водія [1]. Науковці пропонують об'єднувати індивідуальні характеристики людей з однаковими властивостями центральної нервової системи [2]. Виділені дослідниками типи нервової системи по основних характеристиках відповідають чотирьом класичним типам темпераменту: сильний, урівноважений, жвавий - сангвінік; сильний, урівноважений, інертний - флегматик; сильний, неурівноважений тип з переважанням збудження - холерик; слабкий тип – меланхолік [3]. Сила та стійкість нервової системи визначають поведінку і дії водія. Отже, тому й вибір маршруту руху залежить від типу нервової системи водія та його темпераменту.

Визначення закономірностей вибору водіями маршрутів руху повинно базуватися на аналізі факторів, що впливають на параметри пересування [4]. Ці фактори фіксувалися під час проведення натурних досліджень з використанням розробленої анкети. Анкетне обстеження виконувалося серед водіїв, яким пропонувалося вибрати маршрути руху вулично-дорожньою мережею міста між різними районами відправлення та призначення. Результати дослідження було згруповано по типам нервової системи водіїв. На першому етапі формування інформаційної бази було проведено дослідження закономірностей вибору маршруту руху водіями з найбільш поширеним типом нервової системи – «холерик». Результати дослідження показало, що зміна частки

кореспонденції, що реалізується альтернативними маршрутами руху, під час керування водієм з типом нервової системи «холерик» з достатньою точністю описується регресійним рівнянням, в якому як змінні виступають параметри маршрутів за довжиною та швидкістю руху. Статистична оцінка отриманої моделі свідчить про допустимість її використання для прогнозування параметрів транспортних потоків в міських проектах сталого розвитку.

Література

1. Galkin A. Improving the Safety of Urban Freight Deliveries by Organization of the Transportation Process Considering Driver's State / A. Galkin, N. Davidich, L. Filina-Dawidowicz, Yu. Davidich // *Transportation Research Procedia*, 2019, 39. – P. 54–63.
2. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці / Я. В. Крушельницька. – К.: КНЕУ, 2003. – 367 с.
3. Котик М. А. Психология и безопасность / М. А. Котик. – Таллин: Валгус, 1989. – 448 с.
4. Системологія на транспорті. Підручник у 5 кн. / Під заг. ред. Дмитриченка М. Ф. – Кн. 4: Організація дорожнього руху / [Е. В. Гаврилов, М. Ф. Дмитриченко, В. К. Доля та ін.]. – Київ : Знання України, 2007. – 452 с.

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ В ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ

В.С. Кулініч, студент 1 курсу факультету Менеджменту

Л.В. Касьяненко, доцент кафедри прикладної економіки, підприємництва та публічного управління

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Публічна сфера - це сфера соціального життя, якій безпосередньо формується громадська думка. Саме таке визначення цьому терміну дав Юрген Габермас.[1] Саме публічна сфера постає як арена, як поле для дискусій та спільної роботи над вирішенням соціально-політичних проблем життя і розвитку суспільства, громади, території. Це можливість не тільки давати побажання щодо ідей для розвитку, але й самому приймати участь у цьому розвитку, отримувати консультації та намагатися вирішити проблема різних секторів життя. Проєкти в публічному секторі є складовою програми розвитку території, тому їх відносять до суспільно-значущих проєктів і вони отримують особливу перевагу при розгляді. Управлінням такими проєктами складається з декілька особливо важливих категорій: зміст, вартість, час, ризики, персона, контракти і забезпечення та комунікації. Ці складові у сукупності і створюють ефективний, соціально-важливий проєкт у його фінальній стадії. При роботі над такими проєктами досить важливо проводити досить значиму функцію - моніторинг, оскільки він є важливою складовою виявлення статусу підготовки

проєкту, його відхилень від запланованих термінів та орієнтовані, вже початкові, ризики. Оскільки публічна сфера - це відкритість та доступність, то варто відмітити, що до моніторингу, окрім спеціалістів та представників місцевого самоврядування, можна залучати також представників громадськості, які зможуть також приймати участь у його реалізації. Кожний проєкт має досить багато властивих критичних аспектів, які початкових його авторів ставлять на позиції вибору між декількома варіантами, кожен з яких, в свою чергу, по різному впливає на проєкт і несе власні ризики, втрати та переваги. Варто зауважити, що оскільки моніторинг це досить важлива функція, то вона поділяється на декілька категорій: моніторинг прогресу (відомості про виконання графіка робіт, відомості про досягнуті фактичні показники, відомості про поточні витрати), контроль у проєкті, оцінювання успішності та сталості проєкту, управління ризиками (управління проєктами, ідентифікація ризиків, команда).[2] Функція моніторингу допоможе більш ефективно реалізувати проєкт, зменшити виникнення ризиків, можливо витрат (як фінансових, так і ресурсних) і звичайно це збільшення досвіду в проєктній діяльності. Оскільки такі проєкти є стратегічними, то звичайно що до них досить серйозне ставлення. Їх передумовами виступають: відповідність стратегічним пріоритетам, "розмивання" масштабних та громіздких стратегій, наявність ресурсу та механізму контролю реалізації проєкту, система моніторингу виконання, управлінська відповідальність та готовність до відповідних, як позитивних так і негативних ризиків, наявність громадського контролю за виконанням проєкту. Для того аби стратегічні проєкти мали більший успіх у своїй реалізації, потрібно переходити від "великих" до "локальних" орієнтирів та пріоритетів, які відповідають місцевим потребам та проблемам. Отже, давайте підсумуємо все вище викладене. Всі проєкти які реалізуються в публічній сфері потребують детального опрацювання, підготовки та реалізації. Для більш ефективної роботи та своєчасного виявлення ризиків потрібно використовувати досить важливу функцію: моніторинг. Саме моніторинг надасть можливість виявити ризики, зменшити витратити (фінансові та ресурсові), опрацювання декількох варіантів реалізації проєктів і звичайно це виконання встановлених термінів по роботі над проєктом та його основними етапами. Рекомендовано у таких випадках залучати громадськість до моніторингової місії, оскільки це має багато позитивних перспектив: підвищення довіри до місцевого самоврядування, своєчасне виявлення можливих недоліків в ході підготовки та/або реалізації, створення чіткого механізму моніторингу проєктів та усунення ризиків.

Література

1. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. – Львів: Літопис, 2000. – 320 с. (Вікіпедія)
2. Т. В. Маматова, В. М. Молоканова, І. А. Чикаренко, О. О. Чикаренко Управління проєктами. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. – 33 с. (http://dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Upravlinnya_proektamy.pdf)

ПРОЄКТНИЙ ТА ПРОГРАМНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

О.А. Ситницька, аспірантка 2 курсу спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Г.Л. Монастирський, д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу.

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Питання удосконалення управління проєктною та програмною діяльністю в площині місцевого самоврядування набуває особливого значення в зв'язку зі значним підвищенням рівня інформатизації суспільства, інтенсивним, а почасти навіть агресивним розвитком інноваційних технологій, зокрема й на регіональному рівні – рівні територіальних громад. Крім того, завершення процесу децентралізації ставить перед управліннями територіальних громад нові виклики, пов'язані з досягненнями основних стратегічних цілей регіонального розвитку. Власне тому і є актуальним пошук нових інструментів управління розвитком територій на принципах ефективного менеджменту.

Саме тому, для розв'язання складних проблем місцевого самоврядування набуло розповсюдження застосування програмно-цільового підходу на всіх рівнях публічного управління, підтримуване розвитком відповідної законодавчої бази. За програмно-цільовим підходом, в основі якого лежить парадигма «ціль-програма-результат», рух від визначення цілі до результату описується за допомогою програмних засобів, тобто програмується (алгоритмізується, операціоналізується) [8]. Зазначається, що програмноцільовий підхід при його комплексному застосуванні містить дві основні складові: стратегічну, що дозволяє системно визначити «чого ми прагнемо» (обґрунтована багатостороння узгоджена підготовка «хорошого» рішення), і проєктну, що визначає «як ми це зробимо» (програмування дій і зобов'язань з відповідальності) [7].

Варто зазначити, що в Україні регіональні цільові програми – це «чорні ящики». Що відбувається всередині них, ніхто не знає, а це викликає нецільові витрати бюджетних коштів, коли папери оформлені правильно, а конкретних результатів (продуктів програм) ніхто не бачить. Розробка та впровадження національного стандарту з розробки державних цільових програм на основі використання поняття «соціальна цінність» [6] має зробити цільові програми прозорими і зрозумілими для всіх зацікавлених сторін. Практично всі місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування беруть участь у розробці та реалізації цільових програм соціально-економічного розвитку відповідних територій. Але із досвіду розробки таких програм видно, що більшість програма не були доведені до рівня детального планування, не було

їх оперативного супроводження за методом освоєного обсягу й відсутній постпроектний аналіз досягнення результату, як це вимагає міжнародний стандарт з управління програмами [4].

Реформа місцевого самоврядування в Україні на засадах децентралізації має створити умови, за яких територіальні громади стали б надійною інституційною основою мотивованої самостійної діяльності, спрямованої на отримання реального суспільно-корисного результату відповідно до пріоритетних очікувань людей. Серед інструментів програмно-цільового підходу, що забезпечують орієнтацію діяльності на результат, одне з провідних місць посідають проекти. Отже, перехід до проектно-орієнтованого управління стратегічним розвитком територіальних громад набуває особливої актуальності.

Проектний менеджмент в сфері місцевого самоврядування містить у собі наступні складові: 1) процес систематизації та інтеграції наявних та необхідних для виконання муніципального проекту знань, навичок, методів, засобів та технологій проектного менеджменту для реалізації проекту з метою найбільш оптимального використання фінансових, часових, людських та інших ресурсів територіальної громади для досягнення поставленої мети; 2) проектну команду (групу) людей, що здійснюють управління муніципальним проектом, тобто забезпечують процеси управління ресурсами територіальної громади та інформацією, формують відповідну систему комунікацій та прийняття нагальних управлінських рішень [1]

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. передбачено створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної власності спільних проектів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів [2]. Власне, таке завдання органу місцевого самоврядування продиктоване вимогою часу. Адже для реалізації заходів програм, затверджених конкретною радою необхідні ресурси, яких досить часто не вистачає. Тому, основною метою проектної діяльності конкретного органу місцевого самоврядування являється залучення достатньо додаткових ресурсів для вирішення окремих місцевих проблем з державного бюджету та інших фондів. При цьому, плідною стає співпраця з фондами підтримки місцевих ініціатив.

Досвід розвинутих країн доводить, що методологія управління проектами – це найкращий, перевірений інструмент адаптації до навколишніх змін. Проте такий цінний ресурс, як методологія розробки та реалізації програм розвитку, практично не задіяний у розробках регіональних цільових програм, що згубно відбивається на ефективності й результатах. Невідповідність розробки та впровадження регіональних цільових програм чинним міжнародним і вітчизняним стандартам із проектної методології призвели до того, що в цільових програмах не визначені кількісні та якісні результати їх реалізації, відповідальні виконавці й механізми оцінювання досягнення запланованого результату. Оскільки успіх цільових програм соціально-економічного розвитку

повинен вимірюватися не тільки економічною складовою, а і створеною цінністю або внеском (від англ. impact) у сталий розвиток регіону, саме ці недоліки стають причиною неефективного використання державних коштів на реалізацію програм [3].

Тобто можемо помітити, що проєкт як форма вирішення питань місцевого розвитку виступає оптимальним інструментом у галузі місцевого самоврядування. Серед провідних технологій проєктного менеджменту визначаються формування інструментів для аналізу проєктів та оцінки їх подальшої ефективності, обґрунтування фінансової доцільності їх запровадження, а також заходи з організації, моніторингу та контролю ходу виконання проєкту. Таким чином, запровадження технологій проєктного менеджменту в галузі місцевого самоврядування є тісно пов'язаним з проблематикою управління інформацією та іншими ресурсами фінансового та нефінансового характеру для вдосконалення якості адміністративних послуг та розвитку територіальних громад [3].

Література

1. Глубоченко К. О. Особливості застосування технологій проєктного менеджменту в галузі місцевого самоврядування. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Сер.: Державне управління. 2013. Т. 214, Вип. 202. С. 84-87.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Молоканова В. Методологічні основи програмного управління стратегічним розвитком регіонів України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 139-144.
4. Підвисоцький В., Ткачук Р. Формування та запровадження програм підвищення конкурентоспроможності територій: метод. Матеріали. К.: Леста, 2010. 64 с.
5. Проектне управління стратегією сталого розвитку територій: монографія / за заг.ред. В. М. Бабаєва; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 194 с
6. Шаров Ю.П. Методика комплексної оцінки проєктів реалізації стратегічних пріоритетів у муніципальному управлінні. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2001. Вип. 1 (4). С. 210-221.
7. Шаров Ю.П. Програмно-цільові інструменти реалізації підходів менеджменту в публічному управлінні. *Державне управління*: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. К.; Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. Т.2. С. 299-308.
8. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: концептуальні аспекти: монографія. К.: УАДУ, 2001. 302 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ТРАНСПОРТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ПАСАЖИРІВ

О.Д. Шиманович, студент 1 курсу факультету Архітектури, дизайну та образотворчого мистецтва

Н.В. Давідіч, к.т.н., доцент кафедри управління проектами в міському господарстві і будівництві

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Підвищення якості пасажирських перевезень у системі міського пасажирського транспорту – одне з найважливіших напрямків, поставлених перед потребами суспільства у галузі транспорту [1]. Якість обслуговування визначається показниками функціонування міського пасажирського транспорту. Ці показники пасажирів постійно використовують під час вибору виду міського пасажирського транспорту та шляху сполучення. Міський пасажирський транспорт включає два види пересувань – трудові та культурно-побутові [2, 3]. Виконуючи різні види пересувань, пасажирів по-різному оцінюють якість послуг. Показники якості міського пасажирського транспорту пасажирів оцінюють за різним рівнем значущості [4]. Визначити рівні значущості для пасажирів показників якості міського пасажирського транспорту можна шляхом проведення обстежень.

Для оцінки значущості для пасажирів критеріїв якості роботи міського пасажирського транспорту було проведено натурне обстеження у ході якого від пасажирів вимагалось вказати критерії, які вони використовують при оцінці якості міського пасажирського транспорту, та оцінити їх за значущістю. Для врахування ступеня значущості для пасажирів визначених показників використовувалися їх суми рангів. Це дало змогу формалізувати комплексний показник якості в проектах міського пасажирського транспорту для маршрутної поїздки. Для планування якості проектів міського пасажирського транспорту виникає необхідність в визначенні фактичних значень одиничних показників якості. На першому етапі дослідження було проведено заходи з розробки моделі зміни складової часу поїздки часу руху у транспортному засобі на перегоні маршруту. З використанням даних проведеного обстеження розроблено модель зміни показника якості транспортного обслуговування пасажирів. Встановлено, що змінювання одиничного показника якості такого, як час руху транспортних засобів на перегоні маршруту з достатньою точністю описується нелінійним регресійним рівнянням, у якій змінними є параметри траси маршруту, транспортних засобів та пасажиропотоків. У результаті проведення статистичних розрахунків було зроблено висновок про допустимість використання розробленої моделі зміни часу руху пасажирів в транспортному засобі на перегоні маршруту для оцінки якості проектів міського пасажирського транспорту.

Література

1. Цибулка Я. Качество пассажирских перевозок в городах / Я. Цибулка // – М.: Транспорт, 1987. – 239 с.
2. Большаков А. М. Повышение качества обслуживания пассажиров и эффективности работы автобусов / А. М. Большаков, Е. А. Кравченко, С. Л. Черникова. – М.: Транспорт, 1981. – 206 с.
3. Большаков А. М. Повышение уровня обслуживания пассажиров автобусами на основе комплексной системы управления качеством: дисс. ... к. э. н. / А. М. Большаков. – М., 1981. – 174 с.
4. Віниченко В. С. Аналіз факторів і умов, які впливають на якість пасажирських перевезень на міському пасажирському транспорті / В. С. Віниченко, І. Ю. Тарасюк // Комунальне господарство міст : зб. наук. праць. – Серія : Технічні науки та архітектура, 2011. – № 99. – С. 369– 374.

ЗМІСТ

Секція №1

Міський та регіональний розвиток у системі державного управління та місцевого самоврядування.....	4
<i>Байструк О.В., Радіонова Л.О. Управління розвитком регіону.....</i>	<i>4</i>
<i>Балафендієва Х.З., Радіонова Л.А. Соціальні взаємозв'язки міста в контексті євроінтеграції.....</i>	<i>7</i>
<i>Барбінова А.В., Попова Ю.М. Роль інвестицій в соціально-економічному розвитку регіону.....</i>	<i>9</i>
<i>Безугла Л.С. Правові аспекти розвитку екотуристичної інфраструктури в Україні.....</i>	<i>12</i>
<i>Бондаренко О.О., Зубчик О.А. Удосконалення системи публічного управління у сфері містобудівної діяльності.....</i>	<i>15</i>
<i>Введенська Г.А, Волкова Н.В. Відображення розвитку житлового господарства в бюджетному процесі міста.....</i>	<i>17</i>
<i>Гайдук Д.Р., Царенко О.М. Організаційно – правові аспекти реформи децентралізації в Україні.....</i>	<i>21</i>
<i>Гнатовський М.С., Радіонова Л.А. Поняття та сутність місцевого самоврядування.....</i>	<i>23</i>
<i>Заєць С. М., Попова Ю.М. Стратегічне планування як інструмент розвитку територіальних громад</i>	<i>26</i>
<i>Заїченко І.В., Попова Ю.М. Управління розвитком територіальних громад</i>	<i>29</i>
<i>Казак О.Г. Взаємодії органів місцевої влади та інститутів громадянського суспільства: досвід Республіки Білорусь.....</i>	<i>32</i>
<i>Кісельова К.М., Подлужна Н.О. Чи є майбутнє у монофункціональних міст Донбасу?</i>	<i>35</i>
<i>Колодяжний К.Р., Рудаченко О.О. Управління соціально-економічним розвитком регіонів на державному рівні</i>	<i>39</i>
<i>Кривоніс К.А., Радіонова Л. А. Конкурентоспроможність регіону.....</i>	<i>40</i>
<i>Курлейко Ю.П., Радіонова Л.О. Екологія міського середовища.....</i>	<i>43</i>
<i>Лукін С.Ю. Особливості організації публічного простору для розвитку сільської місцевості в умовах децентралізації.....</i>	<i>47</i>
<i>Ляшевська О.І. Підходи до визначення сутності та функцій фінансів...50</i>	
<i>Мануїлова К.В., Моторний В.О. Е-документообіг - дієвий засіб комунікації з органами публічної влади в умовах COVID-19.....</i>	<i>54</i>
<i>Мележик А. В., Радіонова Л. А. Концепція соціальної якості розвитку територій.....</i>	<i>55</i>
<i>Мусієнко А.С., Радіонова Л.А. Форми залучення громадян до державного управління.....</i>	<i>59</i>
<i>Палешко Я.С., Неклеса О.В. Розвиток держави в залежності від регіонального та місцевого самоврядування.....</i>	<i>61</i>

Пастух К.В. Економічне забезпечення реалізації державної регіональної економічної політики в Україні.....	63
Патицька Х. О. Проблемні аспекти впровадження концепції смарт-спеціалізації у регіональний розвиток в Україні.....	65
Полякова Т.Д., Гудзь П.В. Аналіз середовища адміністрування розвитку ОТГ за сучасних умов у Запорізькій області.....	69
Романюк В.В., Гудзь П.В. Конкурентоспроможність організації як складова ефективної економіки регіону.....	72
Семенець-Орлова І.А. До питання соціально-політичного аналізу феномену урбаністично-просторових змін.....	74
Сокол Р.В., Мунько А.Ю. Посилення ролі органів місцевого самоврядування у розвитку регіонів.....	76
Ткаченко В.Р., Гриценко С.І. Використання потенціалу аеропорту «Бориспіль» для розвитку регіональної економіки.....	80
Убийвовк К.С., Радіонова Л.А. Районні державні адміністрації в системі органів влади та управління.....	82
Хмелєвська А.А., Радіонова Л.О. Соціальна згуртованість регіону.....	85
Хома А.Р., Трачова Д.М. ПДФО: проблеми нарахування чи адміністрування.....	88
Чайківська В.О., Монастирський Г.Л. Взаємодія територіальних громад та органів місцевої влади для забезпечення економічного розвитку територій.....	90
Шмалько Т.В., Радіонова Л.О. Розвиток Циркунівської сільської ОТГ у системі місцевого самоврядування.....	94
Секція №2	
Економічні, інформаційні, екологічні та соціальні аспекти розвитку територій.....	97
Балджи М.І., Горюнова К.А. Екотуризм в системі сталого розвитку сільських територій.....	97
Бень В.В., Нечаєва І.А. Етичність інвестування, як фактор конкурентної переваги фінансової компанії.....	99
Бєлошанка Т.В., Голинська О.В. Публічно-управлінський аналіз екологічних аспектів розвитку територій.....	101
Біленко К.І., Ушакова Н.Г. Напрями удосконалення міжнародної збутової стратегії підприємства.....	105
Білоус С.В., Красько А.Б., Масюк Ю.О. Економіка міжнародного готельно-ресторанного бізнесу: інноваційні аспекти розвитку.....	107
Біль М.М. Теорія добробуту в методології дослідження економічного зростання регіонів і територіальних громад.....	110
Вершиніна Д. М., Момот Т.В. Безпекоорієнтоване управління підприємств будівельної галузі.....	114

Віндюк К.А., Цвілий С.М. Інноваційний розвиток туристичної території на основі використання потенціалу мікропідприємств регіону.....	116
Гоженко І.С., Верховод Л.І. Особливості ринку праці маленьких міст в умовах пандемії (випадок Старобільська)	119
Голікова Є.К., Нікітіна А.В. Розвиток біржової діяльності як індикатор економічної стабільності країни.....	123
Горященко Ю.Г. Статистичні методи та моделі в бізнесі.....	125
Грицаєнко М.І. Соціальний капітал у розвитку територій.....	127
Грінченко В.С., Чуніхін К.В. Зменшення магнітного поля в житлових будинках від двоколових повітряних ліній електропередачі за допомогою тратчастих екранів.....	130
Дахно Т.Ю., Євдокимов А.А. Створення просторового планування в об'єднаних територіальних громадах, як базовий елемент інформаційного простору.....	132
Демченко С.В., Росоха В.О. Проблеми звукоізоляції і особливості технології при застосуванні акустичних полімерних матеріалів.....	135
Денисюк В.О., Омельчук О.М. Міський та регіональний розвиток у системі державного управління та місцевого самоврядування.....	137
Довга І.О., Гудзь П.В. Використання медіації при налагодженні комунікаційних зв'язків між представниками органів влади та бізнесу.....	139
Душнюк Д.В., Халіна В.Ю. Тенденції розвитку ринку публічних закупівель України.....	142
Євдокимов І.В., Касьяненко Л.В. Кінотеатр як соціальне явище: майбутній розвиток кінотеатральних закладів, відкритих на території міста.....	144
Жарська Т. М., Обельницька Х.В. Застосування елементів контролінгу для підвищення цінності бренду.....	147
Задорожня В.В., Кербікова А.С. Використання земельного фонду Дніпропетровського регіону.....	148
Задорожня І.Л., Васильєва Н.В. Волонтерство як соціальна складова покращення сфери благоустрою столичного міста.....	151
Зубко Є.В., Теплюк М.А. Економічні ефекти участі підприємства в бізнес-екосистемі.....	153
Іванова А.Є., Стовба Т.А. Морські порти як полюси економічного розвитку прилеглих територій.....	156
Каргін Д.В., Прохорова Л.А. Території та об'єкти екологічної мережі як основа екологічної безпеки харківської області.....	160
Касенкова К.В., Сущенко О.А. Використання інструментів інтернет-маркетингу в сфері туризму.....	163
Кислюк Л.В. Практики корпоративної соціальної відповідальності в компаніях України: сучасний стан.....	165
Кізіма М.З., Обельницька Х.В. Загальні проблеми виявлення злочинів у сфері підприємницької діяльності та розробка контрольних процедур.....	168

Коваленко П.К., Петрусенко К. В., Ткачова О.К. Особливості розвитку цифрової економіки в Україні.....	171
Кравець О.М. Територіальний маркетинг як інструмент формування економічної привабливості регіону і розвитку туризму (на прикладі бренду міста Харкова)	175
Кулікова Є.О. Недоліки системи пенсійного страхування України.....	178
Курапов О.О., Барбашин В.В. Питання рециклінгу відходів слюди на підприємствах по виробництву електроізоляційних матеріалів.....	180
Лаврова А.О., Цвілий С.М. Теоретичні аспекти брендингу туристичної території в концепції розвитку вітчизняних регіонів.....	182
Лапко А.В., Вагонова О.Г. Розробка і реалізація техніко-економічної моделі потенціалу технологічних схем вугільних шахт.....	186
Левицький А.О., Барбашин В.В. Питання звукоізоляційного забезпечення від систем транспортування на підприємствах харчової промисловості.....	189
Лецух І.В. Розвиток інфраструктури підтримки бізнесу в контексті активізації інноваційної діяльності (на прикладі Львівської області)	191
Лобашова А.Д., Брежнєва-Єрмоленко О.В. Регіональна політика Дніпропетровської області в екологічній сфері.....	194
Маринов Д.М., Коцюрубенко Г.М. Місцеві позики як джерело фінансування бюджетів об'єднаних територіальних громад.....	196
Матвєєва К.В., Гуменюк Т.К. Дніпро: історико – культурна спадщина і сьогодення театральної культури міста.....	199
Махнорилова І.В., Бойченко Е.Б. Теоретичні аспекти стимулювання праці на підприємстві.....	202
Мацьків К. А., Галюк І. Б. Комунікаційні аспекти управління територіями на основі використання інформаційних платформ.....	205
Мелушова А.С., Кулініч О.А. Теоретичні аспекти стратегічного розвитку підприємства.....	206
Мельник Д.Р., Мосієнко О.В. Піар маркетинг: соціальна роль.....	209
Москаленко А.В., Кривонос І.О., Шаповаленко Д.О. Формування конкурентної стратегії готельних підприємств в сучасних умовах.....	211
Мощанець А.А., Ваганова Л.В. Інструменти стимулювання та підтримки малого і середнього бізнесу.....	214
Мульська О.П. Методичні підходи до оцінювання суспільного добробуту.....	217
Назаренко В.А., Мартин А.Г. Економічні аспекти землекористування при інтенсивному розвитку міських територій.....	219
Некраса Г. С., Лукашенко Л.А., Супруненко С. А. Дослідження сучасного стану корпоративної соціальної відповідальності українських підприємств.....	221
Непша Я.В., Гришко С.В. Формування екологічної мережі як умова екологічної рівноваги території Запорізької області.....	224

Онацька В.Л., Росоха В.О. Питання щодо зниження шуму від енергетичного обладнання теплових станцій.....	227
Пироженко Р.В., Шаповаленко Д.О. Роль сільського зеленого туризму в національній економіці України.....	229
Півень В.Д., Цвілий С.М. Створення бренду локальної території для реалізації туристичного потенціалу Запорізької області	233
Приходько М.Д., Родіонова О.М. Вплив подієвого туризму на просування території.....	236
Рябуха В.С., Кобиляцька Л.М. Генеза уявлень щодо визначення сутності трудового потенціалу підприємства.....	238
Савон А.І., Кобиляцька Л.М. Теоретичні аспекти ефективності використання трудових ресурсів підприємства.....	240
Сажкова А.С., Драгомірова Є.С. Сталий розвиток туризму в контексті розвитку територій.....	242
Сенета З.Я., Дубовіч І.А. Сільський туризм в Україні: перспективи розвитку.....	245
Солдатенко М.В., Горященко Ю. Г. Демографічні проблеми регіонів України: статистичний аспект.....	249
Степаненко В.М., Солодовнік О.О. Банківська безпека України в умовах пандемії COVID-19.....	252
Троян С.І., Білим П.А. Вібропоглинаючі полімерні композити для будівельної індустрії	255
Улянич Ю.В. Механізм інформаційно-консультаційного забезпечення суб'єктів аграрного бізнесу.....	257
Уруський О.В., Хмарська І.А. Маркетинг як важлива складова сфери місцевого розвитку.....	259
Фракияц К.Е., Касьяненко Л.В. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях.....	262
Цимбала О.Й., Теплюк М.А. Підвищення ефективності системи партнерських відносини підприємства.....	264
Цимбалюк І. О. Теоретичні аспекти інклюзивного розвитку регіону.....	267
Шемет М. В., Колонтаєвський О.П. Загальні підходи до визначення ефективності інвестиційних проєктів розвитку готельних підприємств.....	270
Шеметуха Т.В., Обельницька Х.В. Недобросовісна конкуренція: правові механізми захисту прав та законних інтересів господарюючого суб'єкта.....	272
Юхимець Р.С. Бар'єри та шляхи становлення ефективного національного газового ринку України.....	275
Юхновська Ю. О. Взаємодія транспортної інфраструктури з туристичною галуззю України.....	278

Яцушак А.М., Обельницька Х.В. Застосування елементів контролінгу на підприємствах будівельної галузі.....	281
Artemchuk V.O., Popov O.O., Iatsyshyn A.V. Development actuality of modern air quality monitoring system on the basis of public transport rolling stock.....	282
Gosalov S.A., Vagonova O.G. Spatial allocation of investment in the development of regions.....	286
Gosalova S.V., Vagonova O.G. Innovations in spatial development of production.....	287
Safonova K.S., Obolontseva L.V. The importance of tourism in the life of modern society.....	289
Stanytsina V.V., Artemchuk V.O. Total energy consumption and carbon border adjustment mechanism.....	292
Troian V.I. The influence of the urban environment on the formation of investment attractiveness of city land.....	295
Vodop'jan A.V., Vagonova O.G. Competitiveness in the spatial aspect...299	

Секція №3

Сучасні аспекти розвитку архітектури, містобудування та будівництва.....301

Авагян М.Е., Кучменко І.М., Закорчемний Ю.О. Застосування модифікованої внутрішньої теплоізоляції.....	301
Байбак Д.О., Древаль І.В. До питання актуальності розвитку мережі фізкультурно-оздоровчих комплексів в структурі відкритих просторів міст України.....	303
Байструк О.В., Угоднікова О.І. ГІС-технології у сучасному будівництві.....	305
Вітченко Д. М. Прийоми ревалоризації садиби Мечникових у селі Мечнікове Харківської області як складової резервної рекреаційної території.....	306
Жабіна А.І., Древаль І.В. До питання гуманізації зон станцій метрополітену.....	310
Залогіна А. С., Письмак Ю. О. Значення перетворення енергії Сонця в електричну енергію (на прикладі використання сонячних батарей)... ..	311
Карпенко Д.В., Євдокімов А.А. Про етапи будівництва об'єктів багатоповерхової житлової забудови із застосуванням геоінформаційних систем і технологій.....	315
Лещенко М.В. Особливості визначення технічного стану будівель та споруд при проведенні будівельно-технічної експертизи.....	319
Павліченко А. І., Письмак Ю. О. Збережена архітектурна спадщина Одеси як джерело натхнення і важливий чинник розвитку мистецтв.....	322

Селіхова Я. В., Жидкова Т. В. Містобудівні аспекти організації енергоефективних екологічних поселень.....	326
Стецюк О.В., Добровольська О.Г. Ресурсозберігаючі технології в умовах реформування житлово-комунального господарства.....	327
Церковна О.Г., Буравченко С.Г. Графічні моделі та прийоми архітектурно-планувальної організації міських просторів з фонтанами - як механізм технічного регулювання при будівельному нормуванні.....	330
Чоп У.І., Кайдановська О.О. Містобудівний фактор архітектурно-планувальної організації офісів.....	334
Янбухтина А.Т., Шулдан Л.О. Передумови формування архітектури пенітенціарних закладів «нового зразка» в Україні.....	337
Seleznyov E., Vitchenko D. Ways of recreational development of reserve coastal territories of Ukraine.....	341
Секція №4	
Ресурсо - та енергозбереження. Альтернативні джерела енергії.....	
Аврамов В.О., Дяденчук А.Ф. Оцінка потенціалу хвильової енергії в Україні.....	344
Бакумова К.С., Іванченко Т.І. Джерела біологічного палива.....	346
Безкоровайний В. В., Халанчук Л. В. Дослідження енергозбереження через коефіцієнт теплопровідності речовин.....	348
Белова І.М. Теоретичні аспекти енергетичного аудиту.....	350
Білоус А.Я., Тверда О.Я. Обґрунтування можливості використання кремнієвмісних відходів гірничого виробництва в якості добрив.....	354
Бондаренко Б.О., Манішевська Н.М., Шумигай І.В. Історія розвитку енергії вітру у Європі та Україні.....	357
Вінніченко Д.В., Непша О.В. Сучасний стан та перспективи розвитку сонячної енергетики в херсонській області.....	360
Денчик І.А., Семка Д.С., Гузенко В.В. Моделювання електромеханічної системи асинхронного двигуна при частотному регулюванні швидкості на насосних станціях.....	364
Єр'омін А.Ю., Дашковська А.О., Новожилова М.В. Три найважливіші етапи у розробці веб-сайтів: проектування, GRID та типографіка.....	368
Кирніс Н.І. Енергозбереження підприємств готельного господарства України.....	370
Клименко К.В., Савостьяненко М.В. Пріоритети співробітництва України з європейським інвестиційним банком в енергетичному секторі.....	373
Козарський М.Ю., Горіховський М.В. Електроенергетика: традиційна чи альтернативна?	376
Новікова Ю.П., Петрова Ж.О. Формування гранул з застарілих мулових осадів та торфу.....	378
Сілі І.І. Модель прямого перетворювача енергії вітру в електричну енергію.....	380

<i>Терехов В.Є., Подгуренко В.С. Ефективність роботи промислових вітроелектричних станцій України.....</i>	<i>382</i>
<i>Філоненко Т.В., Іванченко Т.І. Енергія сонця, як альтернативне джерело енергії.....</i>	<i>386</i>
<i>Diumin E., Novorova K., Neyezhmakov P. Urban energy-saving lighting systems.....</i>	<i>389</i>
<i>Grakov O.P., Slobodianiuk K.S., Petrova Zh.O. Modern preliminary preparation of blueberry (vaccinium uliginosum L.) for drying.....</i>	<i>390</i>
<i>Petrova Zh.O., Samoilenko K.M. The influence of the PH value on the betanine preservation during of the red beetroot drying.....</i>	<i>392</i>

Секція №5

Транспортні системи та технології.....	395
<i>Афанасьєва Т.О., Давідіч Ю.О. Ергономічні особливості проектування вантажних транспортних систем.....</i>	<i>395</i>
<i>Басанець С.В., Лакомова М.С., Гриценко С.І. Контейнерні перевезення як інструмент розвитку транспортних систем.....</i>	<i>396</i>
<i>Бородай В.О., Гюлев Н.У. Щодо впливу транспортного затору на ймовірність скоєння дорожньо-транспортної події.....</i>	<i>399</i>
<i>Боцман А.О., Россолов О.В. Аналіз методів моделювання поведінки людей при використанні APL системи.....</i>	<i>401</i>
<i>Бочарнікова К.А., Вакуленко К.Є., Соколова Н.А. Оцінка продуктивності роботи маршрутів міського пасажирського транспорту Шевченківського району м. Харкова.....</i>	<i>402</i>
<i>Ващенко Д.О., Вакуленко К.Є., Соколова Н.А. Оцінка параметрів функціонування маршрутної системи перевезень пасажирів у Новобаварському районі м. Харкова.....</i>	<i>404</i>
<i>Ветушка Ю.Р., Вакуленко К.Є. Оцінка впливу показників роботи міських маршрутів на зниження доходу пасажирів.....</i>	<i>405</i>
<i>Дяченко О.О., Галкін А.С. Вплив пандемії COVID-19 на поведінку споживачів у місті Ченстохова.....</i>	<i>407</i>
<i>Кирилюк Є.В., Меленчук Т.М. Планування якості перевезення пасажирів у містах.....</i>	<i>408</i>
<i>Коломієць В.В., Носач Л.Л. Розвиток транспортної інфраструктури та телекомунікацій в умовах глобалізації.....</i>	<i>410</i>
<i>Лифенко С.Е., Россолов О.В. Розробка сценаріїв сталого розвитку транспортної системи міста Бровари.....</i>	<i>412</i>
<i>Носенко В.В., Гриценко С.І. Системи супутникового зв'язку як різновид геоінформаційних систем в логістиці.....</i>	<i>416</i>
<i>Одесюк В.С., Літвінова Я.В. Підвищення конкурентоздатності автотранспортних підприємств за рахунок використання сучасних методів побудови маршрутів.....</i>	<i>419</i>
<i>Онищенко С.В., Колосов Д.Л. Напружений стан оболонки гнучкого композитного тягового органа внаслідок взаємного зсуву тросів.....</i>	<i>421</i>

Панченко В.І., Козловська Т.Ф. Продаж перевезень через інтернет	425
Філоненко Т.В., Суїнова Д.М. Транспортні системи та технології	426
Чала Ю.В., Давідіч Ю.О. Використання швидкісних видів транспорту в містах	429
Чечель Т.О., Колосов Д.Л. Математична модель напружено-деформованого стану головного гумотросового каната у системі «привідний барабан-поліспасти»	430
Чуйко В.О., Ткаченко І.О. Підвищення конкурентноспроможності підприємств міського пасажирського транспорту	434
Секція №6	
Управління проектами та програмами розвитку територій	437
Братерська Н.М., Доценко Н.В. Переваги та недоліки AGILE методів в управлінні проектами	437
Верховод К.В., Давідіч Н.В. Інформаційні шляхи визначення закономірностей розподілу транспортних кореспонденцій по вулично-дорожній мережі міста	440
Кулініч В.С., Касьяненко Л.В. Управління проектами в публічній сфері	441
Ситницька О.А., Монастирський Г.Л. Проектний та програмний менеджмент як основні інструменти для досягнення стратегічних цілей регіонального розвитку	443
Шиманович О.Д., Давідіч Н.В. Моделювання показників якості транспортного обслуговування пасажирів	446

Наукове видання

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Перспективи розвитку територій: теорія і практика»

19-20 листопада 2020 р.

Матеріали конференції опубліковані в авторській редакції мовою оригіналу

Відповідальний за випуск *Вершиніна Д.М.*

Технічний редактор *Говорова К.В.*

Підп. до друку 23.12.2020. Формат 60x84 1/16
Друк на ризографі. Ум. друк. арк 15,2.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002

Електронна адреса: rektorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017